AUGUSTIN BUZURA

ORGOLII

Coperta şi fotografia autorului.
ION HORVAT BUGNARIU

AUGUSTIN
BUZURA

ORGOLII

ROMAN

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA 1977

MOTTO

„Cînd amănuntul este viața unui om, el reprezintă pentru mine toată lumea și toată istoria".

A. CAMUS

1

În timpul raportului de gardă, profesorul Cristian simţise o curioasă oboseală: umerii îi deveniseră grei, insuportabili, muşchii flasci, destinşi nu-l mai ascultau, îşi pierduseră energia, iar cînd, speriat, dusese mîna la frunte, uimit de răceala transpiraţiei, ar fi vrut să strige: „Doamne, ce se întîmplă? Asta să fie?...", dar în locul cuvintelor auzi un geamăt uşor, şoptit, ce venea parcă de la o depărtare imensă. După o pauză lungă, pustie în care toate zgomotele se stinseseră, se rězimă de spătarul scaunului şi oarecum mai sigur, voind să fugă din marea sufocantă de alb, ceru în şoaptă o cafea şi puţină apă rece, însă înainte ca laborantul să schiţeze primul gest, observă cum, ca la un semn, medicii şi studenţii se depărtară făcînd un coridor negru, salvator, pînă la uşă. Dar Anania nu se grăbi să plece, căută mult, prelungit prin buzunarele halatului un pachet cu ţigări, scoase în grabă una şi, spre surprinderea tuturor, i-o vîrî între buzele întredeschise. Lumina chibritului, vie, caldă, rămasă pentru cîteva secunde în ochi, îl făcu să tresară şi abia atunci se cutremură speriat de absenţă: adormise un moment, făcuse un bizar salt în gol, se desprinsese de el însuşi, oricum o vreme lipsise, ca, la fel de neaşteptat, să se pomenească iarăşi capabil să distingă culorile, să audă un zumzet monoton, uniform. Îşi şterse cu încetineală faţa şi, în pauza cît îşi aranjase ochelarii umbriţi de sudoare, cercetă, nu fără interes, figurile din jur: medicul de gardă tăcuse şi, asemeni celorlalţi, îl privea încordat. „De ce te-ai oprit? Continuă, te rog," spuse Cristian, nesigur, oarecum ruşinat, gîndindu-se că absenţa sa a fost mai lungă decît o sesizase. „E foarte cald aici, nepus de cald" căută el să se explice, dar, iarăşi, cuvintele refuzau să se înlănţuiască; avînd convingerea că simţise numai justificarea, pentru că nimeni nu sărise la geam sau la uşă, mai repetă o dată îndemnul: „Continuă, te rog" şi, semn că fusese auzit, înţeles, medicul începu să vorbească repede, eliberat, în vreme ce profesorul neatent continua să se întrebe uimit: „Ce să fie? Ce se pe-

sale, n-o făcuse niciodată pînă atunci, și nu voia să mai vadă deruta de pe fețele medicilor dacă ar reintra. Urmat de laborant coborî la subsol: în acel moment nu dorea să lucreze, aici însă, datorită ușilor masive care închideau intrările, se izola perfect, putea să se odihnească; scosese telefoanele și soneriile din circuit și, în afară de Anania, nimeni nu putea pătrunde, iar acesta, bun cunoscător al toanelor profesorului, știa să-i selecționeze cu grijă pe eventualii solicitanți. Pe de altă parte, existau prea puține cazuri deosebite la care trebuia să intervină personal; cum declarase odată, avea în clinică cel puțin cinci medici la fel de buni ca el, cu mînă sigură, nu-și făcea griji.

În balonul Erlenmeyer, în care Anania obișnuia să-i prepare cafeaua, mai descoperi încă două porții, și asta-l impresionă. „N-am reușit să-i fac rost nici măcar de o locuință, stă cu trei copii într-o singură încăpere. Am vorbit degeaba, nimeni nu are timp pentru un biet laborant. Sărmanul, crede că voi lucra. Dar ce?" Sorbi cu grabă o gură de cafea apoi se întinse pe patul din colțul laboratorului și abia după cîteva momente de abandon își dădu seama că este foarte obosit: îl durea spinarea, ochii și, după un timp, își descoperi niște ciudate spasme coronariene, însă, ca de obicei, nu le dădu atenție. „Într-o zi o să vină unul mai mare și cam asta ar fi... În cinci-șapte minute... Scoarța se va descompune și drama va lua sfîrșit, simplu, fără ceremonii. Încet, calm, spre capătul drumului". Observația îl făcu să tresară: nu mai exista întoarcere, numai că de la o mare altitudine parcă-și contempla proiectele, gîndurile, se vedea optimist și încrezător plutind printre ele și-i venea să rîdă: „Atît de repede". Își aminti de absența din timpul raportului de gardă: „Cam așa ceva. Un salt în gol, ușoară plutire și gata... De fapt, după toate cîte le-am trăit... Și, totuși, atît de repede? se întrebă speriat. Acum?" Pentru o clipă îi apăru în minte fața soției sale, alb-vineție, ochii mari, uluitor de mari căutîndu-l disperați. Nu mai avea putere să vorbească, încerca, după ce-i pronunța numele îi era imposibil să continue, părul frumos altădată i se rărise, iar mîinile, învinețite de perfuzii, uscate, fără pic de mușchi, păreau simple linii dintr-un desen stîngaci de copil. El stătea alături, o mîngîia cu grijă, îi zîmbea prostește, încurajator, iar ea continua să-l privească într-un anume fel, *știa,* nu se putea să nu știe, deși pînă-n ultima clipă ea acceptase

jocul, uneori încercase să-i dea de înțeles că încă mai speră, că nu și-a pierdut încrederea. Două luni încheiate s-a chinuit groaznic și, în acest timp, el n-a făcut un singur pas prin oraș sau acasă, mînca, dormea în clinică și, mai ales, se străduia să pară vesel. Mințise, glumise, pălăvrăgise, dar i se părea că toate gesturile și întreg efortul său era ridiculizat de ochii ei imenși care-i dominau fața slăbită, pergamentoasă; numai ochii nu i se modificaseră, erau la fel de blînzi, de triști. Pînă atunci nu și-a putut imagina prea bine cît de intens trebuie să sufere zecile de oameni înșiruiți prin saloane la capetele unor bolnavi. „După ce ani întregi ne neglijăm, se gîndise atunci, nu ne vedeam decît o oră, două pe zi sau nici atît, cînd știi că zilele se pot cu aproximație număra, cînd nu mai poți amîna nimic, iată, îi cerșești fiecare zîmbet, ai nevoie de fiecare fărîmă de viață, deși convins că făcînd totul pentru ea în realitate îi prelungești inutil suferința. Uneori îi detestam pe acești oameni că-mi încurcau drumul prin saloane, tratamentul..." O revedea din ce în ce mai des pe Stela, dar nu trecea cu gîndul dincolo de clipa în care s-a hotărît să „uite" morfina pe noptieră. Ar fi trebuit să se piardă pe urmă într-o sofisticărie interminabilă: uman sau inuman? corect sau incorect? crimă sau ajutor? Oricum, *o făcuse, atît.* Dar ea n-avusese putere să meargă pînă la capăt, găsise pe pat fiola spartă: ea dormea sau i se păruse numai iar el, de durere sau epuizare nervoasă, stătuse singur, la căpătîiul ei, încuiase ușa de la salon și, în zori, cînd se decisese să plece acasă pentru a-l anunța pe Andrei, ieșise cumva mai proaspăt, eliberat, stăpînit de un persistent dor de liniște, de chemarea plăcută, stranie a ceva situat dincolo de priceperea sa; era o senzație necunoscută pînă atunci, gravă, apărută neașteptat, poate comprimare a lungilor luni de confuzie, de neputință și disperare. Parcă trecuse dincolo de viață și de moarte, mai depășise un coșmar, unul din numeroasele avute, și sentimentul dobîndit suplinea neputința științei la acest capitol; nu era nici resemnat, nici furios, ci grăbit: „Să vedem ce se mai poate face". Era un fel de grabă de o nuanță aparte; avea certitudinea că viața sa a încetat odată cu Stela, că s-a despărțit definitiv de orice sentiment; a supraviețuit doar cercetătorul, omul sortit să mai poarte o luptă; numai cercetătorul nu fusese încă înfrînt; și pentru ca totul să se termine așa cum începuse mai avea nevoie

de o confruntare; privea fără iluzii, fără optimism, doar cu convingerea că va purta cinstit bătălia pînă la capăt. „Dacă nici *atît* nu poate să facă știința voastră..." reproșul cel mai des întîlnit. Îl auzise urlat vehement de un inginer de 29 de ani, ucis în cîteva săptămîni de un sarcom. „Spînzurați-vă. Uite, știu că am cancer și voi nu faceți nimic, nici măcar niște morfină mai multă... nici atît, incapabililor!" *Atît?* Dar *atît* era însăși viața. În noaptea trecută îl visase pe acest inginer și, în zori cînd se trezise, mersese automat la patul în care fusese acesta cu ani în urmă. În pat descoperise un bătrîn alb, uscat; dormea cu capul dat pe spate, cu gura desfăcută larg; i se vedeau gingiile gălbui; barba îi crescuse mult și, pentru a se elibera cumva de figura lui, începu să strige: „Unde-i laborantul? De ce n-are grijă de bolnavi? Al cui e acest om?" N-avea nici o îndoială al cui este de acum bătrînul, dar nu reușea să-și explice de cel îl impresionase atît de mult înfățisarea lui. Stela nu-i spusese nimic direct, odată doar îi sugerase că se teme singură; ideea morții, așteptată din clipă în clipă, o îngrozea, ținea cu disperare de viață, îi era frică pînă și să doarmă ca nu cumva în somn să treacă *dincolo*... Dealtfel, cînd începuse tratamentul cu raze și cînd nu mai avea nici un dubiu asupra diagnosticului, cînd profesorul Cristian simțise că *ea știe,* avuseseră o discuție despre o altă bolnavă din salon: „Vezi, spusese ea, dacă ai putea crede că viața asta se prelungește în ceva, că în paralel cu noi este posibilă o lume a spiritelor, o existență imaterială — deși, la urma urmei, n-ar fi exclusă pentru că nu tot ceea ce nu percepem noi nu există neapărat, — atunci mi-ar plăcea să fim toți împreună, ar merita. Vezi, știu că ea are o limită, că nimeni nu e veșnic, și admiți foarte ușor asta cînd e vorba de alții, dar cînd ești *tu* în cauză, cînd știi că ai doar două-trei luni și gata, *definitiv,* e groaznic, cel puțin așa îmi închipui. Dar, cît ai vrea să stai împreună cu ai tăi, și atunci probabil ai vrea mai mult ca oricînd, nu merită să-ți prelungești agonia, trebuie să-ți iei inima-n dinți și să nu-i faci și pe alții să sufere". Hotărîrea și calmul cu care vorbise îl cutremurase: nu se așteptase la asta, însemna că nu o cunoscuse aproape deloc; ea îl ascultase ani întregi cu seninătate și înțelegere, iar el, povestindu-i, era mulțumit că se poate elibera de necazuri neglijîndu-le pe ale ei, uitînd s-o și întrebe, să caute dincolo de liniștea ei aparentă. Cine era

de fapt femeia aceasta? Cît lipsise el, divorțase formal pentru a se putea angaja, măturase, spălase, călcase pe la alții pentru a-și crește copilul. După ce revenise, Cristian se prinsese într-o disperată cursă cu timpul și ea știuse să tacă, să aștepte, să-l încurajeze. Și iată, tot așa de discret plecase...

Și iarăși, de parcă ar fi avut în fața doar o singură poză, Cristian descoperi uimit cîmpul ucis de lăcuste, cerul vinețiu pe care, pierdut, un soare mic, roșu, zăcea țintuit deasupra imensei întinderi cenușii, mișcătoare. De departe se auzea un zumzet monoton: insectele rodeau neîntrerupt, flămînde, se rostogoleau valuri peste valuri într-o învălmășeală stranie, iar soarele mic și roșu veghea această zbatere nebună și pustiul ce rămînea în urma lor.

Cuprins de frig, profesorul Cristian deschise larg ochii, întorcîndu-se totodată cu fața spre laboratorul aflat, ca de obicei, într-o ordine perfectă. În față erau etuvele, dincolo, lîngă perete, cobaii ronțăiau liniștiți; lateral — sute de eprubete și baloane, centrifugele și microscoapele — așezate pe masă. „Bietul Ananie, crede că în sfîrșit voi lucra... Dar ce să lucrez? Pe ce? Nu-mi rămîne decît să-mi provoc un cancer epitelial și să-i pun pe toți să-l cerceteze la microscop, iar pe urmă să-mi injectez, în tumoră substanța mea, să le arăt cum regresează. Deși e greu de spus dacă ea va fi tot atît de activă și la oameni, plus că nici chiar la animale n-am controlul timpului, sînt prea recente toate... Poate mai tîrziu, cînd nu voi avea încotro, ar merita să încerc. Dacă nu merge, o să iau tinerii din clinică, ăștia-s fără prejudecăți, și mă voi oferi de cobai pentru a studia limitele rezistenței umane". Îi veni să rîdă: gîndurile-i erau din ce în ce mai prăpăstioase. „De fapt, aș fi bun și pentru studierea rezistenței psihice. În comparație cu alții am suferit, poate, mai puțin, dar ar fi greu de spus dacă am și simțit la fel de puțin".

Laborantul acoperi cu grijă cafeau, nu voia să se răcească, știa că, de cele mai multe ori, înaintea începerii lucrului, profesorul rămîne destul de mult timp întins, spondiloza, durerile de spinare îl cam chinuie — apoi ieși decis să-i aducă animalele: urma să vadă cum se dezvoltă tumorile. Dealtfel, de o vreme încoace cam asta făcea; le provoca, fără nici o tragere de inimă, cancerul, apoi aștepta, făcea diverse lame și, cînd apărea chimistul cu rezultatul com-

binațiilor încercate de profesor, i-l dădea lui Ananie să-l injecteze și, iarăși, la nesfîrșit, alte combinații, alte tumori, alte lame urmate de lungi zile de așteptare și, desigur, de decepții. Lui Cristian nu-i convenea poziția; îl durea cumplit spinarea, dar nu asta era cauza nervozității sale, ci acea curioasă absență care-l desprinsese de oameni, îl izolase, îi concentrase atenția asupra lui însuși. Dincolo de distanța ce părea irecuperabilă și după liniștea totală, deplină pe care i-o dădea această nouă și neașteptată experiență, înțelegînd că se află la capătul drumului fu cuprins de panică. „Încă nu!" ar fi vrut să strige, dar organismul se resemnase, nu se opunea, chema parcă independent de voința lui, sfidind-o chiar, liniștea, odihna, nemișcarea.

Într-un alt moment de spaimă crezînd că viața, adică interesul pentru ea, se risipește încet și sigur prin capilare necunoscute în pămînt, rămînînd mereu mai sec și mai gol, nemaiputînd suporta, făcuse imprudența să-i povestească totul asistentei sale, Vera Panaitescu, deschis, fără rușine, cum nu și-ar fi închipuit vreodată, cum nu făcuse nici chiar în fața Stelei. Curios, oricît a încercat să-și amintească seara aceea, Cristian își dăduse seama că n-a ales-o special pe ea; Vera era doar una din persoanele în care avea încredere: el nu urmărise nici consolare, nici nu voise să fie înțeles, dorise doar să se biciuiască, să-și audă suferința descrisă cu propriile-i cuvinte, voise cu orice preț să o minimalizeze, să-și pară ridicol, însă femeia, în loc de orice răspuns plînsese tăcut, poate propriile-i înfrîngeri. El se eliberase prin cuvinte, ea, în felul ei, prin lacrimi și, din seara aceea bizară, stupidă, Vera îl urmase mereu, își asumase un rol situat între doică, iubită și colaboratoare apropiată însă, regretînd momentul de cădere, profesorul se retrăsese treptat în el însuși; firește, o suporta în preajmă, ba chiar îi simțea nevoia, însă se străduia să se poarte de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, înghețîndu-i cu privirea ori cu tăcerile cea mai mică încercare de rememorare a tristeților lui; Vera dădea raportul de gardă ca oricare alt medic, era privită cu severitate cînd grupa ei de studenți nu părea grozav de pregătită, însă cu toate astea rămîneau peste noapte împreună, în laborator, unde, în afară de „dă-mi-aia" sau „ce crezi despre asta" el nu scotea de multe ori un singur cuvînt, încît purtarea sa neînțeleasă, duritatea alternată cu indiferența reușiseră să-l intrige pînă și pe Anania: „Se uită la ea de parcă n-ar fi om". Doar Vera avea răbdare: cu-

vintele erau fără importanță; ea îi oprise căderea, îl ajutase în felul ei să se ridice, să-și revină și aștepta calmă momentul cînd Cristian își va regăsi echilibrul. Fără îndoială, profesorului îi era teamă că se înjosise, lacrimile ei îi murdăriseră parcă drama, vedea în ele o reacție primitivă care-l umilea dar, oricum, era prea tîrziu să mai repare ceva, nu-i rămînea decît să amîne mereu o nouă discuție, să se îndepărteze de acel moment, în fața ei avînd scuza cercetărilor încăpățînate unde victoria părea să-i surîdă mai repede de cum s-ar fi așteptat. Dincolo de asta, lui Cristian îi mai era frică, nu de ironiile altora și nici de gura iezuiților de ocazie, ci de tinerețea ei care-l contraria: „Nu se va putea ridica niciodată deasupra nimicurilor cotidiene, nu-mi va înțelege vîrsta, tristețea și singurătatea. Eu aparțin altor vremi, altor întîmplări, altui fel de a fi, cum ne-am putea întîlni oare? Nu vreau să-mi sfîrșesc în ridicol ultimii ani". Și mai era ceva: Andrei. „Doamne, n-am discutat niciodată cu copilul ăsta, își reproșase mereu. Cum se simte? Crescut de maică-sa... iată, ea s-a dus... ce i-aș putea spune eu? O distanță greu de depășit, nu știu cum să mi-l apropii. Ce va spune el dacă Vera...?" Aceasta era de fapt întrebarea cea mai chinuitoare. „Pînă unde ar putea să mă înțeleagă?" De multe ori o văzuse la ei acasă și Andrei nu zisese nimic, profesorul nu-i surprinsese nici măcar un zîmbet ironic sau îngăduitor. „Dar în el nu este oare convins că pătez memoria mamei sale? Poate că eu îi sînt singurul punct de sprijin. Dacă nu voi mai fi ceea ce probabil își închipuie că sînt, ce se va întîmpla cu Andrei?" Dar în egală măsură îi era frică de el însuși: i se părea imposibil să se obișnuiască cu altă femeie, mult mai tînără, mai apropiată ca vîrstă și mod de a gîndi de fiul său... Cum să coboare spre ea, conștient, lucid, într-o altă ținută, de mult uitată, cînd singura atitudine potrivită ar fi cea paternă? Și cît o cunoștea? Parcă-i era frică de propriile-i simțuri, nu mai avea încredere în ele, nu atît pentru că se înșelase de multe ori, cît fiindcă n-o putea, n-o mai putea studia cu răceală și indiferență. „Din moment ce eu însumi nu sînt cum par, de ce ea, la rîndul ei, n-ar fi la fel? Cine știe cine s-o fi aflînd în spatele acestei blînde și solitare asistente care, de ce să nu recunosc, mă interesează?! Poate că are și ea o rezervă de afectivitate neexploatată, și-a plîns în acele momente o altă durere, poate i-am produs pur și

simplu milă, n-ar fi exclus, mi-o fi simțit drama și, avînd aptitudini de ucenic credincios, și-a manifestat deschis solidaritatea... Dacă aș întreba-o? Mai penibil aș fi eu.... Este o poveste care totuși nu poate continua. Firește, ar fi necesar ca simplu individ să-mi refac viața, dar cît mi-a mai rămas din ea? Singurătatea asta însinuată în fiecare lucru, gest, gînd calm este exasperantă... Omul din mine se revoltă, mai vrea probabil unele drepturi, eu însă, dacă mă gîndesc bine, am timp doar pentru știință și pentru Andrei. Știință... Poate nu iese nimic, poate e ridicolă încăpățînarea de a crede într-un rezultat cert, important cînd n-am cu ce-l obține, cînd la urma-urmei și gloria și onorurile nu mă mișcă, n-au nici un efect, nu mă protejează de singurătate. Ar trebui să mi-o scot definitiv din minte, sînt mult prea bătrîn pentru Vera, n-are haz. La mine e seară, din păcate seară tîrzie...". Își cercetă mîinile albe, uscate, degetele lungi cu articulații proeminente și îl cuprinse o jenă curioasă, o stare vecină cu lehamitea, abandonul. „De ce aceste gînduri vechi, obsesii depășite? Toate țin de un trecut foarte îndepărtat". Își privi apoi palma: *linia vieții* lungă, adîncă, afectivitatea exagerată, rațiunea — de asemenea și îi veni să rîdă ca mai demult, în tinerețe, cînd asemenea indicii îi dădeau o încredere oarbă în destinul său de excepție. Acum, cînd reușea să facă abstracție de Andrei, se imagina în diverse ipostaze: nu mai visa nici un destin, ci se vedea simplu medic retras — mai exact: fugit — într-un oraș mărunt, în partea cealaltă a țării unde să nu-l știe nimeni, să rupă cu trecutul, cu colegii, să ducă o viață calmă, de pensionar activ. Altă dată se imagina medic trimis într-o țară tropicală unde, din cauza căldurii insuportabile, să nu poată gîndi nimic. Dar cum aceste gînduri naive erau irealizabile, laboratorul era și țară tropicală și casă. Își privea în continuare palma. În care punct *de pe linie* era? Mîna începu să-i tremure ușor. „N-are importanță". Își sterse transpirația abundentă, rece; simți, curios, cum adîncitura aceea din palmă, linia, se umple de sudoare.

Era în afara oricărei îndoieli că, în ultimul timp, profesorul îmbătrînise mult, albise, și, neașteptat, redevenise tot mai distant, mai tăcut; zile și nopți la rînd era văzut în laborator, ca apoi să dispară din oraș pentru scurte perioade. Puținii oameni care aveau curajul să-l întrebe direct, deschis, ce mai face și cum se simte, erau tratați cu o privire rece,

incoloră sau cu un „Tai frunză la cîini". De fapt, cei ce trăgeau cu coada ochiului la subsolul clinicii, unde-și avea laboratoarele, constatau că, aparent, profesorul nu mințise: „Stă și fumează împreună cu cîinii. Și-a învățat dobitoacele să fumeze și acum le ține companie". Ironia sa necruțătoare, replicile fine, precise, caracterizările spirituale făcute celorlalți colegi intraseră în legendă, dar, treptat, legenda se despărțise de el; acum părea o altă persoană, cu totul opusă, își pierduse siguranța, vioiciunea, era închis, rece, părea obsedat de ceva ce ar putea să compenseze bucuria unui schimb spiritual de replici sau a unei prompte puneri la punct. Profesorii, cercetătorii, medicii fuseseră obișnuiți să se întîlnească, cu sau fără voia lor, destul de des: ședințe, acțiuni, conferințe de tot felul, sindrofii or, de la ele dispăruse pe neobservate tocmai animatorul, cel care în toate ocaziile era împins în primul rînd, omul care salva aparențele, omul „reprezentativ". Această cădere nu coincidea cu moartea Stelei. Atunci, de dragul lui Andrei și pentru că nu suporta să fie menajat, compătimit, făcuse imposibilul pentru a părea neschimbat, dar cînd amintirea morții ei se stinse, cînd Andrei se împăcase cu acest gînd, iată, a trebuit să intre iarăși în centrul atenției. Fugise de lume, se izolase cu bună știință, mărise timpul pentru cercetări — nici el nu știa cum se pomenise că-i place tot mai mult în laborator, că numai acolo se simte întreg și asta-i era de ajuns.

Profesorul Codreanu intrigat de zvonurile care nu întîrziaseră să apară, îi analizase, cu calm și răbdare, gesturile, vorbele și pe deasupra toate ipotezele care circulau în institut, iar cei interesați să-i moștenească funcția lansau cît mai multe, profitau de tăcerea lui. Ramolit? Nu se prea potrivea. În acest caz instinctul de conservare se exacerbează, oamenii devin zgîrciți, avari, orgoliul ia forme bizare, plus vorbăria, nereceptivitatea la nou, mulțumirea de sine, retrăirea trecutului, a tinereții. Or, profesorul Cristian n-avea nimic din toate acestea. Excluzînd lucrările, doar simplul fapt că investește banii proprii în diverse aparate sau chiar în acele țigări oferite cîinilor infirmă ipoteza. În afară de asta el rămîne mereu în laborator. Dacă nu se află în pragul unei mari descoperiri, în fața unei bucurii mai presus de nimicurile cotidiene, atunci, sigur, este într-o pasageră eclipsă, viața nu este prea comodă și în fața unei

nenorociri, a unei simple căderi psihice, fiecare reacționează în felul său; poate că profesorul se retrage în laborator, nu vrea să-și exteriorizeze durerea sau tristețea, așteaptă terapia timpului. Cu riscul de a fi repezit, Codreanu se duse la catedră hotărît să-l întrebe direct însă exact atunci profesorul Cristian dispăruse din oraș fără să lase vreun semn. Singurul om care părea să știe ceva era laborantul său favorit, Anania, dar el dăduse prostește din umeri, refuzase orice răspuns, îl trimisese la Andrei sau la doctorii Dumitrescu și Iorga, care habar n-aveau. Și nici Panaiteasca. Un singur detaliu lăsase Anania să-i scape cu o altă ocazie: Cristian vizitase o veche prietenă dintr-o familie care odată a însemnat ceva și atît cabana aceea de vînătoare din marginea satului, pe ducă, dărîmată aproape, copleșită de iarbă și brusturi, cît mai ales stăpîna, o doamnă ciudată, o frumusețe trecută, îmbrăcată bărbătește care ținea pe lîngă casă niște sălbăticiuni, îl impresionase cumplit. Ea le crescuse de pui, însă nu prea reușise sau nu se chinuise să le domesticească, oricum se tolerau reciproc. Zilnic le aducea mortăciuni sau chiar vînat, iar în nopțile geroase de iarnă, cînd haitele flămînde o luau spre sat urmărind căprioarele și vitele, în jurul casei era o adevărată îmbulzeală, urlete, scheunături; redeșteptîndu-li-se instinctul plecării, animalele erau cuprinse de o agitație nebună. Profesorul și femeia stătuseră de povești o noapte întreagă, iar afară lupii urlau de te scoteau din minți. Anania îi privise îngrozit: săreau pe gard, se fugăreau, zgîriau pereții și geamurile mici, mate. Vorbele laborantului se întinseseră și, de fiecare dată cînd profesorul lipsea, curioșii presupuneau că e la femeia aceea, încît concluzia era firește una singură: cancer! Absurd, li se replica, nu se poate, de cancer i-a murit și soția, ar fi prea de tot. Deși, cine știe, zilnic, cu zeci de substanțe cancerigene, cu nebunia lui pentru cercetare, n-ar fi exclus. Cert este că profesorul Cristian nu se sfătuise cu nimeni, nu-și făcuse nici o radiografie, nimic. Și cît ai fi de specialist, la o adică tot te consulți cu cineva; cînd e vorba de tine însuți se duce siguranța, încrederea, preferi să fii mințit cu bună știință. Și, în vreme ce profesorul făcea vizitele de rutină, ținea cursul sau se plimba prin oraș, zeci de ochi îi cercetau fața, mîinile, pielea, dacă nu cumva e pergamentoasă, iar pretendenții din clinică îi studiau cu atenție meniul, se interesau de la bucătărese dacă-i place carnea, dacă

ia morfină, dacă nu cumva, în disperare de cauză, a ajuns să experimenteze pe el însuşi citostaticul despre care se zvonea că l-ar fi descoperit. Mărturisirea involuntară a lui Anania le dăduse tuturor un argument de ordin psihologic: ştie că i se apropie sfîrşitul şi îşi revede locurile copilăriei, simte nevoia să se întîlnească cu foşti prieteni, iar moartea unora îl obişnuieşte cu gîndul că a venit şi pentru el vremea *aceea*.

Unii, mai puţin radicali, erau interesaţi de treburi domestice: Vera, spuneau ei. A lăsat-o sau l-a lăsat: s-a încurcat cu bătrînul doar pînă şi-a asigurat o poziţie bună în clinică şi un nume în cercetare. Lucrările semnate împreună nu mai pot fi contestate, iar dacă va simţi că mai are ce cîştiga va şti ea cum să şi-l apropie. De ochii lumii discută, par fireşti, în realitate însă lucrurile sînt diferite.

Fiul său, Andrei, era socotit şi el printre cauzele tăcerii profesorului. E încurcat cu o fîşneaţă, o asistentă care a fost căsătorită o dată, însă, cu toate că a trăit cu diverşi tipi de condiţie proastă, ea a refuzat, la sugestia profesorului, se pare, cererea tînărului de a o lua în căsătorie. Fireşte, Andrei nu renunţă şi, astfel, ambiţiile de a-l da în mîini sigure se risipesc. Plus ruşinea... Alţii îi cercetau faptele cu lupa: a făcut vreo gafă sau vreo porcărie şi tace, nu vrea să se afle. Dar ce? O fi omorît pe cineva pe masa de operaţie? A fost prins cu bani? Nimic nu se adeverea dar asta nu-i făcea să renunţe. Poate că a aflat ceva, pluteşte în aer vreo schimbare, simte că nu-i vor ieşi în viitor pasienţele...

„Toate sînt mărunţişuri, detalii, spunea Codreanu. Nu este imposibil ca ele să-i influenţeze starea psihică, dar nu pot să i-o determine. Oamenii, din comoditate, preferă să-i judece pe cei din jur după propria lor structură iar în analiză se adaugă involuntar şi dorinţa celui ce o face, uneori dorinţa subconştientă. În ipoteza că nu este vorba de o boală incurabilă, n-ar fi exclus ca la mijloc să fie totuşi singurătatea. La vîrsta sa nu-ţi mai cauţi prieteni, rămîi la cei vechi, dacă i-ai avut. Anania desigur este un laborant ideal dar n-are nici o idee originală în cap, nu poate intra în această categorie, cu el este exclus să fie prieten iar în compania altor medici n-a fost văzut demult..." Un singur amănunt părea să-l intrige pe Codreanu: de unde acest interes brusc pentru profesorul Cristian? „Fireşte, este un savant de renume, un chirurg deosebit, intrat în manualele universitare,

un om care, cu sau fără voia lui, a fost mereu în centrul atenției, ca brusc să dispară, să se retragă în laborator, să refuze contactele... Profesorul se distanțase de toți în sensul că reușise să fie cineva, să însemne ceva, nu mai făcea parte dintre vulnerabili, a ieșit din rînd, ironiile sale fără drept de replică au contribuit la consolidarea imunității sale or, acum, profitînd de impasul sau de tăcerea sa, «lezații» se străduiesc să-l readucă la același numitor comun." Spre deosebire de alții, Codreanu nu se mulțumise să rămînă doar la interpretarea zvonurilor, ci își propuse să meargă pînă la capăt. La mijloc era și curiozitatea, dar numai ea singură nu l-ar fi îndemnat să se grăbească: o mînă de ajutor dată la timp îi va face bine, dacă într-adevăr are nevoie, și dacă orgoliul sau neobișnuința îl opresc să-l ceară. Recunoștința profesorului Cristian n-ar fi tocmai de lepădat: prevăzut cu un creier practic, ar putea fi un rector ideal; valoarea ar fi infinit mai apreciată în institut, diverși veleitari apărați de vechimea în producție și de indiferența academicianului Dornești — a cărui plecare de la rectorat era sigură — și-ar redobîndi mărimea naturală, căci lui nimeni nu i-ar putea contesta autoritatea, prestigiul, deoarece, cu sau fără acel citostatic de care și-a legat probabil toate speranțele, el rămîne ceea ce este. Readus însă în arenă, coborît..." Și motivele profesorului Codreanu nu se opreau aici, însă deocamdată n-avea rost să se gîndească mai departe. În concluzie, bucuros că absența lui Cristian i-a dat posibilitatea să se pregătească mai bine, să-și facă un plan de bătaie, Codreanu căută un caz complicat unde se putea pune în discuție o intervenție chirurgicală și, în paralel, meditase asupra unor laude întemeiate. Știa că la acest capitol nu se prea rezistă, oamenii sînt extrem de sensibili mai ales atunci cînd supralicitezi puțin evidențele, cînd nimerești exact pe convingerile lor intime, pe realizările autentice în contextul cînd unii cu toate că-și regizează elogiile ajung cu vremea să creadă în ele, ba chiar să li se pară insuficiente, stereotipe.

Spre satisfacția lui, Codreanu obținuse mai mult decît un sfat colegial: o conversație lejeră, sinceră, chiar și unele vagi mărturisiri; Cristian nu-și propusese cu orice preț să se retragă spectaculos din lume, nici să se distanțeze, ci doar să-și drămuiască mai bine timpul, cam scurt înainte; pe de altă parte, în urma unor decepții, prietenia îi lăsase un gust amar, nu mai simțea nevoia să se confeseze sau să

se confrunte, drumul i se părea foarte clar, numai laboratorul îi putea oferi singurele certitudini: acolo printre cîini și microscoape era în mediul lui, toate celelalte i se păreau deșertăciuni. Cu alte cuvinte nu i se întîmplase nimic, muncea, își vedea cu încăpățînare de citostatic și de tratatul de chirurgie, voia să lase ceva în urmă și atîta tot. Cristian dovedise că trecutul, anii pierduți sînt o scuză doar pentru leneși și nedotați. Codreanu înțelesese bine, însă, urmărindu-și țelul, greșise la capitolul laude: demarase prea brusc și nici nu le dozase ca lumea încît să nu se vadă. „Lasă, domnule coleg, îi spuse nervos profesorului Cristian, astea poți să mi le scrii în necrolog. Am observat însă că nici chiar morții nu mai au toate calitățile posibile. Dacă aș face abstracție de limitele noastre firești, poate veni vorba de gust. Îmi displac profund laudele. Au ajuns ca banii devalorizați. Pînă cînd vorbele-și vor recăpăta sensul, prefer înjurăturile... dacă totuși numele meu nu se poate lipsi de adjective..." Cristian îl cercetase atent: figură plăcută, de sportiv, față foarte proaspătă, o cicatrice pe tîmplă și ceva timid și nesigur în mișcări. „E un actor sau nu om sincer? O ușoară doză de prostie? Nu-l știa prea bine și nici nu auzise mare lucru despre el: era antipatizat, dar asta se poate întîmpla oricui; la urma-urmei spunea ce-i trecea prin minte, nu asta avea să-i reproșeze, ci aerul neliniștit pe care-l degaja: venise să-i tulbure liniștea, introdusese în această pașnică încăpere un neprevăzut de altă natură, o pulsație febrilă dintr-o altă existență parcă, sentimentul unui pericol fără nume. Se simțea dezarmat în fața lui, neputincios aproape. „Sigur, spuse Codreanu, numai cei mari își pot permite să fie modești. Mă bucur că modestia, la dumneavoastră, nu este o formă, o față a orgoliului". „Chestie de gust, conchise nemulțumit profesorul Cristian, ca apoi să continue mai mult pentru sine: „Alunecarea inconștientă în ridicol, de asta mi-a fost întotdeauna frică. Schimbul ăsta de politeți tîmpite. Parcă umblăm amîndoi pe catalige. Ale mele sînt puțin mai înalte, crede el. Ce depinde de noi? O piedică bună și ne spargem capetele, iar vorbele mari rămîn atîrnate deasupra noastră. Pentru că nu puține manifestări, vorbe, gesturi, idei și-au schimbat sensul, e greu să-ți dai seama ce e ridicol și ce nu, adică ce e considerat ridicol... Apă de ploaie! Parcă el nu știe? E bătrîn — dă-i cu laude, vopsește-l cu elogii, astea țin la senili și proști. Toți sîntem

mari și foarte mari, fir-ar să fie! N-am decît un singur merit: am încercat să străbat un drum pînă la capăt... Acest fel de cancer mă simt în stare să-l ameninț, celălalt, pentru care vrei să mă împingi din spate, nu e pe măsura mea, mă devorează imediat..." Profesorul Cristian simți că-i ard obrajii, nu-și dădea seama ce-l făcuse să-i vorbească astfel: Codreanu avea candoare, naivitate și ceva ce-l stîrnea, îl obliga să-și ia privirea de la cîini și eprubete; pe de o parte îi plăcea de el, de siguranța lui, iar pe de altă parte îi era totuși frică, n-avea cum să evite acest cuvînt. Fusese introdus pe un teren moale, adeziv de pe care nu se putea desprinde, era ceva ridicol și în același timp grav în această conversație. Codreanu părea să-i reaprindă un interes pierdut pentru cei din jur. „Poate că ei sînt altfel și numai părerea mea despre ei este falsă și mi-am întreținut-o din nevoia de a-mi concentra întreaga atenție asupra cercetării. Dumnezeu știe ce ar fi mai important pentru mine: drumul în cercetare pînă la capăt ori dialogul, redescoperirea oamenilor, viața trăită la o tensiune mai comodă? Poate că sînt prea categorici termenii în care discut, nimeni nu m-ar crede însă, la vîrsta mea și în condițiile în care lucrez, nu am de ales o cale de mijloc." „Abia acum știu exact ce am vrut să spun, ținu să precizeze Codreanu. Dacă aș avea autoritatea dumneavoastră, aș ieși mai în față puțin, aș face ceva pentru impunerea valorilor autentice, pentru reașezarea valorilor. Fiecare vrem același lucru dar îl vrem izolat, nu ne exprimăm deschis dorințele pentru că ne credem singuri. Nu știu, dar o solidaritate, o manifestare deschisă a opiniilor..." Codreanu se felicită pentru felul cum reușise să pună punctul pe „i" în condițiile în care nu-și propusese decît să afle adevărul despre profesor. „N-am timp, oftă Cristian. Și chiar dacă aș avea, mai adaugă el cu dificultate, sînt lucruri care nu mi se potrivesc și, nu știu cum să zic, să admitem că aș reuși să fac dreptate, să-ți pot îndeplini toate dorințele. Ei și? Ar fi liniște într-o colectivitate restrînsă, liniște care m-ar costa un consum imens de energie, poate întreaga energie. Pentru că nu aș dicta liniște, nu-mi stă în fire... Iar dacă aș fi obligat s-o dictez, ea ar fi falsă, impusă, or, la prima adiere tot ceea ce e construit pe constrîngere se risipește. Dar să analizăm situația: ar fi nemulțumiți toți; și cei pentru care am făcut dreptate și cei împotriva cărora am făcut. A restabili ade-

vărul despre fiecare, a-i readuce la proporţiile reale pe unii şi a-i lansa pe alţii cere un efort deosebit. Pentru că, vezi, adevărul e şi ceea ce nu ne convine, tăria unui om se verifică şi în felul cum acceptă lucrurile care nu-i convin. În sfîrşit, n-are rost să teoretizez. Eu am un program foarte riguros de viaţă: n-am timp decît pentru mine. Sigur, nu zac mereu între cobai. Dar lenea mea, plimbările aiurea, cafeaua, înjurăturile fac parte tot din cercetare... Aceste aparente comodităţi, pauze mi-s necesare, nu vreau să renunţ... Şi mai este ceva. De unde ştii că eu sînt cel mai apt să fac dreptate? Nu-i obligatoriu ca un om de ştiinţă bun, cum se spune că aş fi, să fie şi un judecător perfect. Eu îmi cunosc destul de puţin colegii. Am stat deoparte, nu-mi place spiritul gregar". „Nu trebuie să fiţi atît de categoric în judecăţi, interveni Codreanu. Nu veţi fi singur şi, în plus, numai aşa o să vă puteţi continua cercetările ca lumea. Ca rector aveţi mari posibilităţi". „Rector? Eu? Păi ştii doar de cine depinde asta!", exclamă uimit Cristian. „Dacă tot glumim, uite, poţi să mă propui şi ministru că tot aia este." Siguranţa lui Codreanu, privirea lui hotărîtă îl opri să încheie conversaţia. „Important e să vi se cunoască intenţia. De contracandidaţi avem noi grijă". „Să-i compromiteţi?" „Doamne păzeşte. Să-i neutralizăm". „Aşa se spune mai nou? Dar e necinstit!" „Şi să rămîneţi fără bani suficienţi e cinstit? Veţi dispune de fonduri şi asta vă va permite să acceleraţi ritmul..." „Sigur, e interesantă observaţia, spuse profesorul Cristian. La acest aspect nu m-am gîndit. Cu ce drept să-mi iau eu partea leului?" „Dar dacă leul o merită, rîse cu subînţeles Codreanu, dacă cercetările sale sînt mai importante în comparaţie cu ale altora care n-au obsesia timpului? De la actualul rector care peste cel mult trei luni va deveni un simplu profesor consultant, am aflat că vi s-au tăiat fondurile, or..." „Mai trăieşte Coja-Dorneşti? întrebă în glumă Cristian. Aş fi jurat că nu... Altfel s-ar fi opus..." „Vedeţi?" „Nu merită să pierdem vremea cu asemenea proiecte. Eu am gîndit într-un fel ani de zile, spuse Cristian cu sinceritate, mi-am adus mii de argumente şi, cunoscîndu-mă bine, am nevoie tot de atîtea pentru a-mi schimba hotărîrea". „Nu vă grăbeşte nimeni, îl asigură Codreanu, aş vrea doar să ne auto-invităm mai mulţi la dumneavoastră sau la mine şi să vedem. Sigur, trebuie cumpănit fiecare detaliu". „N-am antipatii printre co-

legi, încercă să glumească profesorul Cristian, dar nici simpatii prea marcate. Mă interesează lucrările colegilor mei și nu persoanele lor fizice, așa că rămîne la latitudinea dumitale să aduci pe cine vrei. Accept discuția doar pentru a te convinge că nu resping nimic aprioric. Dar la vîrsta mea ideile se schimbă greu . . .".

Profesorul Codreanu avea toate motivele să fie mulțumit: obținuse mai mult decît își propusese. Voise să-l vadă în calitate de exponent al curioșilor, riscase într-un fel pentru că s-ar fi putut ca profesorul Cristian să-l repeadă sau, pur și simplu, el, Codreanu, trebuia să fie cel care să ducă eventuala veste proastă, însă victoria lui îi întărise convingerea că, în realitate, Cristian avea nevoie de un creier practic și că o simbioză dintre ei, de care profesorul să nu fie conștient, va da rezultate bune, cel puțin bune. Cristian în schimb rămăsese uimit de rapiditatea cu care acceptase autoinvitația lui Codreanu și asta-i crease o stare de nervozitate care-l făcu pe aceasta să regrete că n-a plecat la timp. Cristian primise un telefon de la decanat, era convocat la o ședință. „Spune-i celui ce te-a pus să mă bîzîi la telefon că n-am de gînd să mă duc, zise Cristian. Cum de ce? Nu vreau. Un conferențiar de-al meu mă reprezintă. El are darul de a-mi face rezumate perfecte. Ordin? Eu nu primesc ordine, clar?" strigă el trîntind receptorul. „Cine era?" se interesă Codreanu. „Un oarecare Șerban sau Șerbu, n-am înțeles bine. De la o vreme apar atîția că nu le mai poți ține socoteala". „Păi e cam mare, dom' profesor", „Ce lucrări are?" „Știți, să bîlbîi Codreanu, nu e neapărat nevoie să aibă lucrări . . . Firește, el știa asta la fel de bine ca profesorul Codreanu, însă neputîndu-și retrage făgăduiala, Cristian încercase să-i zdruncine încrederea: „Îmi pare rău, spuse el, am convingerea că e prea tîrziu să mă obișnuiesc cu fel de fel de oameni. Pe urmă, sînt reguli care-mi scapă și, fiind prea fixat în albia mea, e aproape imposibil să le mai învăț. Vocația mea este să fac dreptate celulelor, să le opresc dezvoltarea haotică . . . Sigur, se pot împăca și una și alta, dar n-am timp și nu-mi place". „Ce vă costă totuși să încercați? insistă Codreanu. Puteți renunța oricînd, e simplu . . . Ar fi un sacrificiu necesar continuării lucrărilor dumneavoastră . . .". Profesorul atinsese iarăși cu multă dibăcie punctul sensibil, dar tot atunci auzi telefonul: Șerban, ofensat de răspunsul profesorului Cristian, se decisese să-l sune

iarăşi. „Care eu? întrebă nervos Cristian. Iartă-mă, dar nu ţi-am auzit numele. Şerban? Nu văd de ce insişti. Domnule, experienţa mă face să cred că cine nu-i capabil să gîndească singur, cine nu-i deprins cu aşa ceva, nu va putea gîndi nici în colectiv. N-are haz s-o lungim. Nu, ăsta este răspunsul. E vremea să înveţi să ameninţi elegant, aşa eşti grosolan şi la acest capitol nu mă simt jignit decît de oameni pe care-i stimez. Puterea exercitată din orgoliu e semn de mare prostie şi prostia este o maladie contagioasă. Unde zici că mă vei chema? Ei, fire-ar să fie! O să-mi mai faci o reclamaţie? E dreptul dumitale. Lasă trecutul meu. Eu sînt cel mai în măsură să mi-l cunosc. După 20 de ore de lucru şi nesomn, spune iubiţilor mei colegi ce-ţi convine: că-s mort, că mă căsătoresc, că-s la balamuc, că fac şanţuri de apărare în jurul clinicii. Am aflat că de o vreme încoace discutaţi lucruri foarte importante şi extraordinar de importante... Da? Îngîmfare, dispreţ, cum vrei să-i spui. În terminologia mea însă se numeşte menajarea contextului. Nu, mon cher, categoric. Numai ca pacienţi vă primesc. Ce o să-mi puneţi în discuţie? Vă priveşte". Cu asta, spre surprinderea lui Codreanu, trînti receptorul şi, zîmbind de parcă ar fi făcut o şotie grozavă, simţi nevoia să se explice. „Teribil de comic era! N-am fost ameninţat de multă vreme şi nu m-am putut abţine să nu-l ascult..." Codreanu însă era total dezamăgit. „Domnule profesor, i se adresă, aşa nu ajungem absolut nicăieri, ba dăm înapoi. Totuşi puţină diplomaţie... Avem nevoie de o opinie generală bună iar acordul tovarăşului Şerban este foarte important. De dragul ţelului..." Contrar aşteptărilor, Cristian rîse satisfăcut. „Un lucru cred că a învăţat şi Şerban: în ştiinţă majoritatea n-are nici o importanţă. Cu jumătate plus unu nu ajungi nicăieri". „De acord, zise Codreanu foarte trist, dar ei au un principiu de care ţin foarte des seama: nimeni nu este de neînlocuit". „Cu excepţia valorilor, completă ceva mai indispus profesorul Cristian. Şi, pentru că sîntem la confidenţe, vreau să-ţi mărturisesc sincer că de mult mă tentează să las clinica şi catedra în seama altora, să mă retrag în cercetare. Am de rescris un tratat întreg, plus că trebuie să-mi duc la bun sfîrşit şi alte proiecte." „Sigur, normal, aţi creat o şcoală, aţi impus un anumit mod de a gîndi şi trăi, interveni Codreanu cu multă precauţie, deoarece presimţea furtuna, dar am toate motivele să mă întreb dacă urmaşii

vă vor continua eforturile, chiar dacă acum vă sînt fideli?" „Drept să-ţi spun, nu mă interesează perpetuarea numelui meu, întreţinerea unui cult în jurul lui, ci să fie oameni, să cerceteze, să nu aibă complexe". „Vroiam să spun, adăugă Codreanu, că nu întotdeauna moştenitorii sînt la înălţime. Tac, te ascultă, sînt supuşi, însă ajunşi stăpîni, îşi dau arama pe faţă. După oameni de valoare urmează în general pigmeii. Şi, din păcate, nu dumneavoastră vă desemnaţi succesorul..." „O, se însenină Cristian, să nu crezi că am o părere strălucită despre mine. Nu, repet, ştiu ce înseamnă valoarea, nu mă poate nimeni înşela. N-ar fi exclus ca oamenii de caracter să fie rari, altfel nu-mi explic de ce sînt considerat ceea ce ştiu sigur că nu sînt...". Cu aceste cuvinte profesorul Cristian închise brusc discuţia; îi întinse mîna şi pînă să se dumirească, profesorul Codreanu se pomeni singur, în coridor, lîngă telefonul care suna iarăşi. Ar fi vrut să-l întrebe cum rămîne cu înţelegerea lor dar, neaşteptat, Cristian intră în laborator şi, la puţină vreme, auzi cheia răsucindu-se. Codreanu ridică scurt receptorul după care îl lăsă în furcă, apoi plecă bucuros că prima întrevedere s-a sfîrşit nesperat de bine.

Pe profesorul Cristian, în schimb, această propunere surprinzătoare de a candida ca rector începu, treptat, să-l preocupe: deşi apăruse într-un moment cînd asemenea gînduri le socotea definitiv încheiate, ea îl încălzise brusc, îi satisfăcuse orgoliul; nu analizase nici un detaliu, nu se gîndise dacă-i serioasă, realizabilă, dacă nu-i o aventură ridicolă, mulţumirea rudimentară, nestăpînită îl împinsese, în timp, înainte, îl pusese în faţa faptului împlinit, se şi văzuse gustînd din satisfacţia cu care asculta aplauzele şi laudele false, laşe ale celor ce, cu nu prea mulţi ani în urmă, voiseră să-l dea afară de la catedră. Cînd tensiunea scăzu, îşi spuse că deşi merită această cinste, — iar argumentele lui Codreanu nu erau de lepădat —, propunerea nu era decît un cadou aşteptat însă primit mult prea tîrziu, de la cineva pe care nu-l cunoştea bine. „Asta-mi mai lipseşte după toate cîte-au fost! Dacă ar ţine doar o săptămînă ar fi altceva..." Codreanu era din altă generaţie, mult mai tînăr, iar apoi îi auzise atît de des pomenit numele, şi de bine şi de rău, încît parcă se simţise scutit să-l cerceteze: i se păruse important că există, are un nume şi, pînă atunci, faptul

acesta îi era suficient. Din discuția avută nu reușise să-și formeze o opinie, profesorii mai tineri se simțeau inhibați în fața lui, știa că simpla lui prezență fizică îi obliga la o seriozitate greoaie, la politețe și, cît se străduise, dincolo de știință nu putuse trece cu ei, așa că, profesorul Cristian trebui să apeleze la sinceritatea brutală, fără nuanțe și ezitări, a doctorului Dumitrescu: „Practică un fel de demagogie pe muchie de cuțit, amestecă savant adevărul cu minciuna, lauda cu înjurătura, șantajul cu prietenia. În rest e chirurg bun..." „Ai putea fi prieten cu el?" „Nu știu, să văd ce prieteni mai are". Deși vroise un răspuns sincer, odată aflat parcă nu-i convenise și, iritat, nu-i mai ceruse argumente, detalii, se mulțumise să se întrebe dacă Dumitrescu și Iorga, oamenii cei mai apropiați din clinică, nu căutau cumva să-l izoleze de ceilalți colegi? Pînă la urmă și acest gînd i se păruse rușinos, nedrept.

Ideea de a se limita numai la cercetare nu-i venise brusc, ea îi apăruse drept singura soluție neîncercată pentru a ajunge la o înțelegere cu sine însuși. Manevrați parcă de o mînă străină, cuprinși de o febră neînțeleasă, colegii lui se agitau, vroiau ceva, o gură de aer în plus, se ciocneau, se cățărau unii peste alții. „Ce aș căuta eu în dansul acesta? Eu vreau să fac știință, vreau să nu mor pur și simplu! Pe unii parcă-i apucă frica în fața aparatelor, se sustrag mereu, își caută alte ocupații..." Trăise o viață aspră, plină de neprevăzut, cu voința întinsă mereu ca un arc, avusese certitudinea că are timp pentru toate proiectele ca, deodată, în chinuitoarele nopți cînd veghease neputincios la căpătîiul soției sale, să se redescopere, să măsoare distanțele și, dincolo de durere, să se întîlnească iarăși cu insatisfacția vie, la fel de insuportabilă ca în tinerețe: avea cărți, tratate, titluri științifice, ajunsese în Academie, dar astea nu-i spuneau mare lucru, de la înălțimea vîrstei viața de pînă atunci i se păruse împrăștiată, împărțită în mii de fapte mărunte — de parcă ar fi vrut să cîrpească în același timp mai multe orificii ale unui sac în care nu se adunase nimic —, tulbure, nu cunoscuse bucuria unui drum propriu, n-avusese decît puțin timp care să-i aparțină în exclusivi tate, trăise pînă nu de mult cu atenția distribuită, și, iată, în față mai era atît de puțin! Fusese, prin forța împrejurărilor, în primul rînd, mereu în primul rînd, căzuse și se ridicase, dar în urma acestor seisme sufletul său i se păruse ca

un fel de încăpere goală, imensă, în care însă sunau puternic pașii, vaietele, urletele altora. Avea nevoie de timp și liniște, adică de o satisfacție reală și laboratorul, în care se izolase treptat, parcă i-o redase pînă în clipa cînd apăruse acest Codreanu. „Era falsă liniștea? se întrebase speriat de sentimentele atît de curioase. Nu mai am rezistență pentru a-mi duce pînă la capăt cercetările? Mi-e frică de-un eventual eșec?" Nu putea face abstracție de propunerea acestuia: îl preocupa mai mult decît ar fi fost firesc. „Dacă, trecînd peste orice, mi-aș lua partea leului? Ar fi imoral?" N-avea de unde fi sigur că va ajunge la ea, iar riscul n-ar fi numai înfrîngerea, cît timpul pierdut.

În ultimii ani muncise mult, încordat, nu se putuse plînge de greutăți cu care să nu fi fost obișnuit însă necomunicînd rezultatele parțiale, auzise tot mai des ceea ce se spunea despre alții: „Nulități publice. Stau și dormitează în laborator." Făcea parte din aceia despre care un profesor tînăr spusese aparent în glumă: „Generația lui Aș-fi-putut-dacă..." și tocmai asta voia să infirme iar parțial chiar reușise.

Pe neobservate, în laborator apăruseră cuștile cu cîini și, într-un tîrziu, Anania. Animalele acestea blajine îi stimulau cheful de lucru: din moment ce erau de față simțea că nu trebuie să le facă să aștepte deși, curios, ceea ce le inocula era tocmai cancerul. Le cercetă cu atenție și i se păru că nu mai recunoaște decît doi cîini. „Ce-i cu animalele?" îl întrebă în cele din urmă pe laborant care, mai neliniștit ca de obicei, aștepta lîngă ușă. „Ați spus că vreți să lucrați, răspunse acesta. Am adus trei cîini noi, ultimii pe care-i mai avem. Biobaza e cam pustie..." „Mă rog, zîmbi acru profesorul, amintindu-și de Codreanu: din moment ce a fost atît de bine informat cu fondurile, n-ar fi exclus ca și la celălalt capitol să fie tot așa. Și cine a venit cu ideea asta genială? Dacă eu aș avea nevoie de zece animale, de exemplu?" „O, prind eu cîți vreți, mai fac schimb cu alții, le dau niște cobai, că ai noștri prea s-au înmulțit, în plus mai am datornici, la fiziologie", spuse laborantul. „Bine, dar ideea?" insistă tot mai iritat profesorul. „Păi, directorul a spus că se face risipă de animale, reactivi și hrană". „Să-mi aduci aminte de inteligentul ăsta. Tare mi-ar plăcea să dau puțin cu el de pămînt. Cu asemenea porcării reușesc să te stîrnească, să te vîre în jocul lor. Mîine o să-mi spună că dacă vreau să cercetez ceva, să-mi cumpăr

pe banii mei animale şi să le aduc mîncare de-acasă cu sufertaşul..." „Mă tem că nu sînteţi departe de adevăr, domnule profesor, spuse Anania cu destulă jenă. Ieri a venit sus, v-a căutat în cabinet şi, pentru că n-am spus unde eraţi, s-a răstit la domnul conferenţiar: «Păcat de animale şi de bani. Sînteţi singurii care, de ani de zile, n-aveţi nici un rezultat concret. Din ordinul tovarăşului decan, vom redistribui fondurile»". „Şi Florea ce-a spus?" se interesă profesorul. „Păi n-a spus..." se bîlbîi Anania. „Adică?" „Domnule profesor, îmi pare rău, ar aduce a turnătorie şi eu nu vreau să mă vîr în poveşti de astea, n-aş vrea să-l certaţi, să mi-l aprind în cap, dar a zîmbit aprobator de-mi venea să-l lovesc". „Sigur, se înfurie profesorul, vina e numai a mea. El este supus doar. Nu hotărăşte. Vrea să rămînă curat, vrea să n-aibă nici un duşman cînd se va pune problema succesiunii mele". „I-am spus eu cîteva directorului deşi nu se cădea, eu sînt prea mic. A zis că mă vor discuta în adunarea generală... Şi, să ştiţi, cînd promit aşa ceva se ţin de cuvînt. Mai ales că au prins un biet laborant, fără cuvînt greu. Pe mine nu mă iartă. Vor fi principiali şi combativi. Va fi o şedinţă reuşită." Laborantul se oprise, aşteptînd reacţia profesorului; acesta însă tăcea, îl privea cu o imensă simpatie: „Tot bieţii oameni care n-au ce pierde... observă el. Asta o fi răspunsul, da, consecinţa cererii mele de a fi mai bine utilat..." „«De ce nu-i spuneţi asta domnului Cristian?»" L-am întrebat. Cred că n-aţi fi găsit uşa»". Sigur, nu trebuia să i-o zic chiar aşa, dar acum cînd sîntem atît de aproape de rezultat... Şi apoi, ştie directorul cîţi bani aţi cheltuit dumneavoastră?! Dar — reveni înfuriat laborantul — m-a făcut prost şi obraznic că i-am întors spatele şi i-am spus unui cobai: «Vezi, Ghiuri, aşa vorbesc toţi cei care n-au pus în viaţa lor mîna pe o carte şi pe o eprubetă.»" „N-au amintit de vreo cerere a mea?" se interesă în sfîrşit profesorul. „A spus că ştim doar să cerem însă de dat nu dăm nimic..." „Descoperirile nu pot fi planificate. N-avem cine ştie ce aparataj dar, vezi, trebuie să obţinem rezultate..." „De abia aştept să le mai zic cîte ceva; că pentru noi doi nu există nici noapte nici zi, şi vine un nimeni să te înveţe ce să faci şi cum să faci. Dacă tovarăşul Florea tace — treaba lui, însă noi care muncim în cercetare sîntem obligaţi să ne apărăm munca..."

Pe profesor îl distrase acel *noi* spus cu atîta seriozitate, însă, dincolo de asta, simțea că îi este extrem de îndatorat: mai mult decît un gest prietenesc, dăduse o lecție de demnitate urmașului său ipotetic la catedră care, nu numai de acum, făcea totul să nu deranjeze pe nimeni. Sigur, Anania n-a găsit cuvintele cele mai potrivite, nu era pentru prima dată cînd îi reproșa frustețea exprimării, dar se gîndi că uneori politețea și bunul simț nu ajută la nimic. „Ce-ți mai rămîne de făcut cînd ți se întîmplă asemenea mizerii? se întreabă profesorul contemplînd cu tristețe laboratorul. Parcă-ți vine să o iei razna și să te întrebi dacă nu ești un naiv, un tîmpit crezînd orbește în cercetare, în știință, sacrificînd totul pentru niște experiențe care, poate, nu vor duce la nici un rezultat? A patra tentativă de a străbate acest drum, o experiență consumată poate în paralel cu alți cercetători din Peru sau Australia." Nu-și reproșa că și-a ales deliberat drumul cel mai dificil, nici nu-i trecea prin minte să renunțe, nu era omul jumătăților de măsură însă îl stăpînea un sentiment aparte, situat undeva între revoltă, curiozitate și disperare. În liniștea rece a laboratorului, cuprins de oboseala vie, persistentă, simțea că se poate desprinde de el însuși, putea cumva să se contemple de la o mare înălțime. Printr-un mecanism ciudat, memoria îi pusese în față, cu cinism, toate clișeele acestei confruntări: erau parcă niște poze pe care le văzuse de atîtea ori încît nu-l mai interesau, îi stîrneau doar milă. A extirpat mii de tumori, fără greș, multe mii de oameni s-au refăcut dar nici lui, nici altora nu le-a fost dat să știe ce se află la originea acestei dezvoltări celulare haotice. Această luptă cumplită și inegală cu maladia îl fascina. De trei ori, din motive independente de voința lui, trebuise s-o întrerupă. Pînă la moartea Stelei socotise bătălia încheiată; deși înfrîngerea îl afectase, se împăcase cu gîndul că n-avusese încotro, era prea puțin o singură suliță pentru atîtea mori de vînt cîte fusese obligat să întîlnească. S-ar fi putut și altfel?" Nu mai avea chef nici de lucru, nici de odihnă. „Dă-le niște țigări cîinilor vechi, spuse el și hai să fumăm și noi cîte una". Laborantul însă nu se mișcase, nu acesta era răspunsul dorit. „Dacă spuneți..." „O, își aminti profesorul, fii fără grijă, te apăr într-o mie de ședințe. N-ai fost prea elegant, recunosc, glumi el, dar de data asta meritau".

„Poate, recunoscu Anania, însă cu eleganța rămîi fără animale. Pe de altă parte, am impresia că-i și înțeleg. Uneori,

ajungi mai departe în alt mod decît cu știința! Nu vedeți? Cine-și mai pierde nopțile? Cine este dispus să-și distrugă nervii și sănătatea trudind ca un cîine zi și noapte cînd, cu niște vorbe bune ale nu știu cui, ajungi mult mai departe? Sînt prea mic, domnule profesor, nu-i bine să mă bag, dar mă întreb dacă v-ați gîndit la toate astea?" „Să ne luăm după alții, Ananie? spuse trist Cristian. Noi am îmbătrînit într-un fel, e greu să ne mai schimbăm..." „Ce să-i explic? se întreabă profesorul care, după o primă tentație de a se dezlănțui, de a înjura, simți că furia-i dispare la fel de neașteptat, fiind înlocuită cu nevoia de a fugi, de a se dizolva în lucruri, încet și singur, fără să lase vreo urmă. Ce mai pot explica? De unde să încep? În realitate, după atîția ani pierduți aici am reușit marea performanță de a-i ajunge din urmă pe cei care n-au făcut nimic. În ipoteza că nu vom izbuti să ne continuăm cercetările... Chiar neobținînd nimic, ceea ce nu e foarte sigur, n-am ce să regret, am făcut tot cît am putut, dar nu cît aș fi putut... Și acum cînd sînt mai aproape ca niciodată..." „Poate că aveți dreptate, recunoscu laborantul. N-aș vrea să credeți că am obosit, că de asta v-am spus-o. M-am obișnuit, știți doar, atîta că m-am întrebat și eu ca prostul dacă dumneavoastră cunoașteți ce fac alții, dacă știți ce se întîmplă dincolo de laborator? Vedeți, noi, ăștia mici, observăm multe, mai discutăm ce face unul și altul..."

Profesorul ar fi fost tentat să-l întrebe ce se întîmplă, dar se simți deodată incapabil, puterea îl părăsi și, invadat iarăși de transpirația aceea rece, nesuferită, se întinse, ajutat de laborantul care-l urmărea neliniștit. „N-ai grijă, Ananie, spuse el, văzîndu-i privirea, sînt obosit și nimic mai mult". „Poate că totuși un medicament, insistă laborantul. N-ar fi bine să-l chem pe doctorul Dumitrescu sau pe domnișoara Vera?" „La ce? se chinui să rîdă profesorul. Crezi că nu știu ce am? După o oră de somn..." „V-a supărat povestea asta cu banii, îmi pare rău..." „Dorm o oră și, pe urmă, o luăm dacă vrei pe Vera și ieșim undeva la aer. Acum însă lasă-mă puțin... După atîtea încercări, după ce am crezut că nu voi obține nimic, iată, acum, cînd sînt atît de aproape... Și nu mai am timp pentru un nou început. După ce lămurești toate lucrurile, vine oboseala și cine știe ce poate să urmeze după ea? Acum, cînd sînt atît de aproape." „Aș rămîne și eu, insistă îngrijorat laborantul. Poate aveți vreo

idee să vi-o notez... Nu fac gălăgie..." „Nu, Ananie. Adu-mi o carte să citesc, dacă nu mi-o fi somn. Şi să treci peste o oră..." Dar nu mai avu putere să se uite alături pe noptieră să vadă despre ce carte e vorba, închise ochii şi în cîteva secunde se pomeni pe o plajă pustie, întinsă, admirînd calm agitaţia valurilor, crestele lor albe, spumoase înaintînd spre mal. Marea sumbră, ocolită parcă de lumina soarelui, se zbătea dramatic iar vîntul stîrnind vîrtejuri de nisip îl ocolea asemeni valurilor ce se spărgeau în stînga şi dreapta sa, izolîndu-l voit pe un istm nisipos, îngust. Apoi, de undeva departe, un val negru, ameninţător, luînd treptat proporţii, se îndreptă spre el, însă, fascinat de pulsaţia mării, nestăpînită, aspră, de viteza valului, nu încercă să se mişte şi nici n-ar fi avut timp: valul se alungise tot mai mult, se înălţase, acoperise cerul încît lui nu-i rămînea decît să închidă ochii şi, resemnat, să aştepte izbitura care, paradoxal, întîrzia. După un timp lung, chinuitor, pierzîndu-şi răbdarea, se uită cu spaimă înainte: marea era aceeaşi, întunecată, ameninţătoare: jos, la picioare, poate valul dispărut, îi depusese cadavrul unui delfin. Uimit, încercă să-l ridice, dar animalul se rupse, era putred, degaja un miros insuportabil; doar ochii, vii încă, cereau muţi ajutor; speriat că-i recunoaşte de undeva, că seamănă atît de mult cu ai săi, încercă să fugă însă nisipul se opunea, era moale, adeziv, îi reţinea picioarele, dar nu-i păsa, spaima îl obliga să nu cedeze, îi contracta muşchii, apoi, încet, sigură, îi strîngea gîtul oprindu-i respiraţia, sufocîndu-l.

Cu un efort neobişnuit încercă să se desprindă de sol, să se îndepărteze, zadarnic însă, ochii rotunzi, vii, rugători ai delfinului erau tot mai aproape, nu-şi putea desprinde privirea de animalul negru, nisipos şi nici nu reuşea să înţeleagă cum au mai putut rămîne vii ochii aceia trişti, calzi, ce-l urmăreau necruţător. Urmă apoi o pauză cenuşie, lungă, dominată de frică şi de nevoia de aer ca, iarăşi, să descopere deasupra sa tavanul afumat, aproape negru, străbătut în toate direcţiile de mănunchiuri de sîrmă izolată. Cînd îl recunoscu, respiră uşurat, cu toate că teama nu se stinsese: muşchii îi erau contractaţi ca după un mare efort iar sudoarea abundentă, rece îi intra în ochi incomodîndu-l, întreţinîndu-i senzaţia de frig. Se uită în jur neliniştit: Anania plecase în camera vecină, cîinii dormeau, lumina din laborator scăzuse, pereţii împrumutaseră ceva din albastrul tulbure,

închis al mării abia visate. Parcă vedea peretele prin ochii delfinului. „S-ar fi putut și altfel?“ Întrebarea nu de mult rostită începu să-l paraziteze. Din moment ce toate au fost cum au fost, cînd nimic nu mai putea fi dres, era caraghios să se mai gîndească la răspuns, deși o seamă de compromisuri l-ar fi ajutat să nu se îndepărteze atîta timp de laborator. Ar fi trebuit, de dragul cercetărilor, să le facă? Acum avea detașarea necesară și măcar în glumă, prins în acest joc absurd, ar fi meritat să caute un răspuns însă, deodată, își aminti de cererea făcută rectorului, academicianul Coja-Dornești, în urmă cu o lună, după ce în prealabil îi telefonase. „Și tu? se mirase el. Sînt plictisit de atîtea cereri“. „Păi, eu nu sînt chiar oricine și numele meu prezintă, cred, garanție.“ „O fi prezentînd însă noi am vrea și ceva concret“. „Care noi?“ „Tu cîștigi destul, așa că hai să facem un poker. Nu-i momentul pentru astfel de cereri. Nu trebuie să forțezi mîna nimănui.“ „Niciodată nu-i momentul“, se răstise Cristian, trîntînd telefonul, nu înainte însă de a-i auzi sfaturile: „Mai bine te-ai gîndi cum să reducem prețul de cost, să obținem rezultate fără investiții. Să vindecăm fără medicamente, la locul de muncă al pacientului. Sau un tifon etern, autodezisfectabil. Găsește și tu o metodă pentru recuperarea medicamentelor folosite. De cancer îți arde ție?“

Nu înțelegea ce se întîmplase cu Dornești: avea, pentru prima dată în viață, umor, se ramolise, nu auzise bine, devenise mai îngîmfat de cum îl știa? Sau, pur și simplu, nu-i mai păsa de nimic? Oricum, se simțise jignit, și, în consecință, se hotărî să-i ceară în scris cele necesare continuării cercetărilor; era soluția cea mai sigură pentru a-i evita glumele nu lipsite de haz. De fapt, într-un alt moment de bună dispoziție, rectorul spusese celor de la catedră: „Să știți că și de la comerț se poate învăța. Și mie mi se cer fel de fel de lucruri, de fonduri, dar dacă nu le dai, nu le aprobi cererile, oamenii se descurcă și, după cum vedeți, raportăm și rezultate pozitive.“ Și iată, acum avea impresia că trebuie să existe o legătură între plecarea lui Dornești de la rectorat, respingerea cererii sale, de care știuse Codreanu, și propunerea acestuia. „Iarăși un ghem de lucruri confuze din care mă voi alege, ca și altădată, doar cu timp pierdut. Și eu

nu prea am..." Se ridică pe marginea patului şi abia după cîteva momente de aşteptare îşi dădu seama că este foarte obosit. Îl strigă pe Anania, deşi practic n-avea ce să-i spună: se gîndise să-i ceară nişte vin, însă, cînd apăru laborantul, se mulţumi să rîdă. „Am uitat ce-am vrut să-ţi spun", se scuză el stînjenit. „V-a căutat menajera, zise Anania. A venit, cică, doamna Şoimescu şi a dat-o iarăşi afară." „Asta înseamnă că trebuie să plec acasă şi n-am chef. Soacra-mea, sărmana, îmi întoarce viaţa pe dos. Nu ştiu ce rost mai are..." „Ce anume?" se interesă laborantul. Profesorul se gîndise la cu totul altceva: cercetări, propunere, aşa că dădu enervat din mînă: „Aşa, în general..." „În general n-are rost," glumi Anania. Iar profesorul văzu, iarăşi înfiripaţi din întunericul ungherelor, ochii mari, rugători ai delfinului intrat în putreziciune şi azvîrlit de valuri pe malul uscat, pustiu, bîntuit de vînturi bizare, răscolit de vîrtejuri iuţi, neliniştite.

2

Joi 20 martie a.c.

După cum se ştie, Clinica Chirurgicală 1 este o clinică tradiţională foarte mare şi foarte importantă, avînd un rol bine stabilit de a vindeca sănătatea deteriorată a oamenilor muncii de la oraşe şi sate care încă se mai îmbolnăvesc sau se accidentează în accidente de muncă, sau fac cancere. De aceea, ea ar trebui să fie un exemplu pentru clinicile 2, 3, 4, 5, 6 şi aşa mai departe dar nu este, din păcate, pentru că în fruntea ei se află, din greşeală, prof. Cristian Ion pus cu forţa de fieiertatul prof. Popa care, fiind prea bătrîn înainte de a muri, n-a dat dovadă de conştiinţă şi vigilenţă şi neştiind că suspomenitul este un tiran care se poartă mai rău ca vechea burghezo-moşierime. Astăzi a venit la raportul de gardă cu coada între picioare

de parcă i-ar fi murit boii în jug și s-a aruncat pe scaun de era să-l paradească și a adormit pe loc ca un pepene în vreme ce lumea-l credea chiar mort. Numai că n-avem noi norocul ăsta orb să scăpăm de el, căci de îndreptat n-are cum că-i prea bătrîn, cum a zis sora Ionescu pe care tov. profesor a făcut-o troacă de porci pentru că a rîs de o bolnavă care a căzut ca proasta pe coridor fiindcă nu era șters. Și tot așa spune și tov. dr. Nicula care este batjocorit și mustrat public din cauză că are unii studenți cam vagabonzi și inculți d.p.d.v. moral și profesional și nu-i ține-n frîu, că doar n-o să-i lege cu brăcinarul de piciorul patului cum făceau cu noi cei mai vechi părinții care nu aveau cunoștință de alte metode educative, fiind ținuți în întuneric și înapoiere socială.

Apoi, după ce a dormit o bucată de vreme, că ai fi putut să mergi cu bicicleta pînă-n Florești și retur, a făcut pe bolnavul și iar a dormit sfidînd opinia publică, de-și închipuia lumea că a făcut infarct sau o altă boală, cum era să creadă dr. Dumitrescu căruia-i era gata să-i pice pantalonii de pe el de spaimă și de jale, ca și dr. Iorga și alți tovarăși mai apropiați lui, adică gașca organizată în jurul tov. Cristian. Dar eu văzînd asta n-am crezut că poate deceda șeful atît de ușor și am fost concentrat asupra opiniilor celorlalți lucrători sanitari. Tov. dr. Dumitrescu a spus că ar fi ultimul mare profesor din generația de aur dar dr. Savu a afirmat că și tov. Coja-Dornești ar face parte din numita generație însă n-a fost crezut de către cel dinainte care a spus de tov. rector că de la o vreme încoace numai funcția-i de el și că este cunoscut foarte bine doar în nu știu ce stat subdezvoltat unde a dat mîna cu toți medicii de acolo, vreo zece la număr. Nu e de mirare că și tov. Dumitrescu ne disprețuiește deoarece a avut de la cine să învețe, că înainte de a-l apuca tăcerea profesorul își bătea joc de toți, și pe tov. Nicula îl poreclise Bombo, ca pe un maimuțoi, iar lui tov. Florea îi zicea Purcelu, deoarece în loc să facă niște experiențe pe inima acestui animal, l-a mîncat cu inimă cu tot. Tov. dr. Larga a vrut să intervină dar a fost oprit de către tov. Panaitescu care a spus că muncește prea mult, ca un nebun, și știe ea unde muncește profesorul, că mai bine l-ar lăsa în pace că-i prea bătrîn pentru ea. Menționez că și

tov. Dornești a spus cu altă ocazie de tov. Cristian că-i nebun și mă raliez acestei păreri autorizate. Am alfat însă de la laborantul tov. prof. Codreanu de la Chirurgia 2 că tov. Cristian a fost trecut, în mare secret, pe o listă de 3 tovarăși pentru a candida la funcția de rector, așa că dacă o să afle de bucurie o să-i fugă somnul și lenea, că de lucrat deși stă zi și noapte în clinică nu lucrează întrucît l-am văzut pe laborantul său cum îi ducea un kil de vin roșu în laborator. Oricum, ar fi o catastrofă dacă acest om ar ajunge în fruntea Institutului nostru deoarece este un tiran, este imoral și afemeiat, are un trecut dubios unanim recunoscut, se trage din părinți chiaburi și a avut un socru deputat național-țărănist și posedă un copil care concubinează uneori cu o asistentă divorțată. Singurul lui merit este că operează bine, dar asta o fac toți chirurgii din clinica noastră. Sper că opinia publică, prin scrisori ori declarații, își va spune cuvîntul răspicat.

Apoi, după ce s-a trezit din somn a plecat în laborator unde se zice că e gata să descopere un medicament împotriva cancerului, dar eu cred că în afară de Panaiteasca el nu poate descoperi altceva, altfel de ce Ananie i-ar fi dus vin? Am mai aflat că are niște cîini care fumează și că pe o cățea a învățat-o să bea cafea și țuică de se îmbată jigodia ca un porc însă lumea nu-l știe și el minte că-i savant însă stă ascuns din motivele pomenite. Dacă ar fi fost ceva de capul lui descoperea pînă acum ce era de descoperit, iar dacă ar fi om dintr-o bucată, cinstit, conștient, bine pregătit, cu o conștiință curată nu ar avea trecutul atît de dubios. Cum să educe un institut dacă nu-i în stare să-și educe nici propriul său copil? Cum poate fi numit un om despre care se spune că și-ar fi omorît soția? Ce exemplu poate să dea o clinică în care oamenii sînt lăsați să spună bancuri nejuste? Tov. dr. Iorga, de exemplu, în loc să-și vadă de bolnavi spunea pe coridor bancuri despre canibali. Dar ce avem noi cu canibalii? Oare ei ne interesează?

Apoi tov. profesor n-a mai ieșit din laborator și nici n-a dat vreun semn de viață. Lumea ar trebui să caute să descopere ce face și cine este el în realitate, căci dacă ajunge rector va fi o mare catastrofă pentru toți lucrătorii sanitari. Eu îmi voi face în continuare datoria voluntar, din conștiință și voi face un jurnal despre viața lui.

Vizitele neaşteptate ale bătrînei doamne Şoimescu introduceau un element de neprevăzut, rupeau ordinea şi monotonia din casa profesorului Cristian, însufleţeau brusc camerele reci, înalte, cu miros de mucegai. Ele debutau, fără excepţie, prin concedierea menajerei, femeie în vîrstă, liniştită, deosebit de tăcută care, umblînd îmbrăcată în negru, aproape că nu se vedea, se pierdea printre fotoliile masive, întunecate, paturile ornamentate grosolan într-un stil ce amintea de Henri II — lei negri, groteşti, frunze mari, măşti — recumpărate, tot pe un preţ de nimic, aşa cum le vînduse, de la farmacistul Bronştein în clipa cînd bătrîna aflase că acesta îşi făcuse formele de plecare din ţară. „Numai pe Aurel n-am cum să-l aduc, plînsese ea, nu i-am găsit nicăieri oasele". Urma, fireşte, controlul bucătăriei de care niciodată nu putea fi mulţumită: „Regret, dragă, îi spunea profesorului, dar este ca un grajd. Mă mir că o mai puteţi suporta. E suficient să deschizi frigiderul pentru ca să-ţi faci o imagine despre cineva: carne grasă, slănină şi salam la vîrsta ta? Mai multe legume şi fructe, mere în mod deosebit, o alimentaţie pe bază de potasiu, cam pe astea trebuia să te profilezi. Unde-s morcovii şi lămîile?" Cristian habar n-avea ce are şi ce-i lipseşte din bucătărie, mînca mai mult pe la clinică şi, dacă n-ar fi trebuit să-l vadă pe Andrei, dacă nu s-ar fi simţit obligat să-i afle nevoile, n-ar mai fi dat pe acasă cu săptămînile; de la moartea soţiei sale, din obiecte se degaja parcă un aer rece, neprimitor, îl cuprindea o senzaţie de pustiu şi singurătate, încît nu-şi mai găsea locul, era mereu torturat de un viu sentiment de aşteptare. Din acest motiv, pe birou, alături de numeroase reviste de specialitate, cereri de articole, invitaţii la diverse conferinţe şi expoziţii, scrisori de recunoştinţă de la bolnavi, zăceau o sumedenie de răspunsuri începute însă neterminate; Cristian nu mai avea timp şi răbdare, cuvintele se adunau greu, în silă, nu avea energia să le stăpînească, un fel de oboseală a sufletului şi gîndului pusese stăpînire pe el, şi cu cît amîna, în aşteptarea unei zile fericite, calme, cu atît se strîngeau mai multe şi ele îi inspirau bătrînei o nouă serie de mustrări: „Dar nu se face, Jeane, e chestie de bun simţ, oamenii aşteaptă. Cu asta trebuie să-ţi începi ziua de lucru. Ţi le-am

ales pe cele mai urgente. La bolnavi am să le scriu chiar eu. Vrei, dragă, să-ți pierzi clientela? Dacă mi-ar fi buni ochelarii..." De fapt, acesta era cuvîntul de care-i era frică profesorului: ochelarii. Doamnei Șoimescu îi plăcea să fie însoțită la diverși medici unde, la casiere, secretare, portari sau asistente, le arunca în fugă, peste umăr, cu o plăcere deosebită: „Sînt soacra academicianului Cristian" ca apoi să treacă gravă, dreaptă, înainte, servindu-i profesorului printre buze eterna explicație: „Trebuie să spui, dragă, cine ești, altfel nu te bagă nimeni în seamă, or tu stai ca un mototol! Că atîta ne-a mai rămas: titlul. Bani nu iei după el, măcar folosește-l cît ți-l mai lasă". Firește, niciodată nu era mulțumită de lentile, sau de consultație, doctorii i se păreau nepricepuți, așa că se întorcea tot la ochelarii vechi, foarte buni dealtfel, numai că drumurile acestea însemnau pentru Cristian cîteva zile pierdute. Un simplu telefon nu-i ajungea, ține să-l aibă alături. Ciudat însă, profesorul nu se sustrăgea, în fața ei devenea blînd, ascultător, se purta cu o grijă deosebită, n-o acoperea cu ironiile-i reci, tăioase. „E ca o forță a naturii, se scuza el în fața lui Andrei, nu acceptă decît ceea ce vrea ea, și nici nu înțelege".

Profesorul știa că bătrîna se plictisește singură, de aceea, auzind-o agitîndu-se în hol — după ce abia se despărțiseră sub pretextul că el și Andrei au ceva de lucru — era convins că încă n-a găsit motivul pentru a intra. Ce-i drept, Cristian nu fusese bine dispus, nu reușise să uite ziua atît de încărcată cu noutăți, după ce luni întregi nu i se întîmplase nimic. Pe de altă parte însă, nici bătrîna nu fusese ca altădată, păruse neliniștită, nervoasă, închisă, atentă mereu la stradă.

Casa, destul de izolată, în fundul unei curți împrejmuite cu un gard înalt, din fier forjat, nu părea primitoare, degaja un aer vechi, rece; profesorul nu-și mai cunoștea vecinii care, dealtfel, se schimbaseră destul de des. În dreapta, în fosta vilă Șterca, locuiseră multă vreme diverși oficiali; și acum mai opreau la poartă *volgi* noi, late, dar nu știa ale cui sînt; în stînga, vila Balc, de cînd fusese proaspăt vopsită își schimbase proprietarul: intrau și ieșeau diverși oameni grăbiți, preocupați, noaptea însă nu se mai vedeau ca altădată lumini, păreau mutate în ea birourile unei instituții ce uitase sau nu avusese încă vreme să-și afișeze firma. Deși profesorul o sfătuise să-i lase în pace, să-și tempereze cu-

riozitatea, bătrîna nu se putea stăpîni să nu şadă ore întregi cu binoclul la geam cu speranţa că va descoperi ceva; fusese prietenă cu foştii proprietari iar acum plăcerea de a vorbi cu cineva, cît profesorul era la clinică, nu şi-o putea reprima.

Dacă n-ar fi fost Andrei, care ţinea mult la bătrînă, Cristian şi-ar fi luat pardesiul imediat, însă faţă de el nu-şi pregătise retragerea la clinică, nu-i spusese nimic şi, în plus, nu vorbiseră mare lucru împreună, nici măcar cuvintele de circumstanţă: stătuseră înţepeniţi amîndoi în fotolii aşteptînd să se termine cafeaua, pregătiţi parcă să petreacă toată ziua împreună; ar fi fost deci prea brusc totul, prea nepoliticos.

Doamna Şoimescu nu s-a lăsat aşteptată, dar spre deosebire de alte dăţi a trîntit uşa pătrunzînd înăuntru ca împinsă din spate. „Nu mai suport, spuse ea sincer speriată, de dimineaţă un individ ne supraveghează casa, te urmăreşte probabil sau vrea ceva de la tine. Stă, se uită pe geam, mai face doi paşi şi iarăşi se întoarce. Am ieşit şi l-am întrebat ce doreşte însă n-a spus nimic, s-a uitat lung la mine şi a plecat. Îl cunosc de undeva, nu pot să mă înşel. Aş vrea să anunţ miliţia, mi-e frică!“ „Ce rost are? spuse Andrei nemulţumit de tăcerea tatălui său şi de privirea lui absentă, rece. Poate că aşteaptă pe cineva şi, la urma urmei, în stradă stă fiecare cît pofteşte“. „Eu mă pricep la oameni, insistă bătrîna, nu mă pot înşela, am avut timp să învăţ“. „Dumneata cunoşti numai oameni de soi, încercă să glumească Andrei. Deci nici un pericol“. „Căci de porci m-am ferit să-ţi vorbesc, încă eşti prea mic, spuse ea tăios. Ai făcut ceva, Jeane?“ „Tata? La vîrsta lui? Nici măcar nu vorbeşte. El respectă şi legile ce vor apărea peste cîţiva ani“, ar fi vrut Andrei să spună, dar intrigat de izbucnirea ei fără precedent, bizară, nefondată, şi de tăcerea tatălui său, încercă să o calmeze: „Ei, lasă, nu trebuie să te gîndeşti numai la rău, au trecut vremurile acelea, nu e cazul . . . Tu uiţi că tata este o celebritate, un star al ştiinţei medicale. Or, celebrităţile au şi admiratori“. „Aşa am crezut şi atunci . . . Şi nu le-am dat importanţă pînă cînd s-a întîmplat . . .“ „Vreun bolnav care vrea să se interneze. Şi toţi visează la profesor. Sau gaz, apă, lumină, telefon, televizor, radio, contribuţii, invitaţii, şedinţe, cîţi nu pot fi?“ „Atunci, dacă eşti aşa de curajos, spuse bătrîna cu ceva mai multă seninătate, scapă-mă de o grijă: întreabă-l ce doreşte“. „Cum să mă leg

aşa, din senin, de un om în plină stradă?“ Mîinile bătrînei tremurau enervant căutînd neîntrerupt un sprijin, iar ochii ei, altătată şterşi, sticloşi i se înroşiseră nefiresc. „Puţin îmi pasă cine are chef să-şi petreacă timpul în faţa porţii mele spuse, în sfîrşit, Cristian. Iar dacă pe mine nu mă interesează, nu văd ce motive ai avea să te îngrijorezi!“ Şi pentru a-i dovedi că e convins de cele afimate, deschise o revistă, la întîmplare şi, prefăcîndu-se că citeşte, o urmărea intrigat pe sub rama ochelarilor: înaltă, dreaptă, îmbrăcată într-o rochie neagră, lungă, cu o discretă dantelă albă la guler, avea faţa încă întinsă, lucioasă, iar părul des, cărunt, cu reflexe albăstrii, îi dădea o distincţie aparte. „Îmi va supravieţui şi mie, se gîndi el, nu fără o undă de regret. Are o energie neobişnuită. Trebuie să fi fost un chin pe capul socrului, deşi e o femeie bună, practică. Dacă-şi pune ceva în cap este imposibil să nu obţină. Prostia e că-şi pune prea multe...“ Dezinteresul lui, mereu mai accentuat, pentru nişte obiecte care, la o adică, ar putea fi valorificate şi tăcerea lor aparent forţată, nefirească, o făceau să creadă că moartea Stelei i-a dezechilibrat în aşa măsură încît a ajuns în situaţia de a nu se putea înţelege cu ei. „Ce face cu banii? se întrebase ea inspectînd, în lipsa lor, casa. Haine? Doar trei costume, vechi de zece ani, în rest cărţi şi obiecte de laborator, de parcă o să-i ridice cineva un monument. Ba o să-i dea un picior undeva, după ce va ieşi la pensie. Noul profesor o să-i interzică lui Jean să lucreze cu sculele cumpărate de el“. Era convinsă că asistă la o prăbuşire sigură şi nu-şi dorea să trăiască pînă atunci. Încercase de mai multe ori să-l lămurească, îl certase chiar. „Arătaţi ca nişte cerşetori. Casa asta are nevoie de mobilă nouă. În rest să nu mai vorbim. Două solniţe, două covoare, nu cîrpe de iută, ci covoare cum aveam noi mai demult, sub ceilalţi, o trusă de tacîmuri de argint, că doar eşti academician şi nu vînzător de mături, nişte perdele noi, să intre lumina prin ele, nu draperiile astea ca împrumutate de la morgă. Apoi nişte pahare de cristal, că de astea parcă se lipeşte apa, un radio portativ care să poată fi dus în bucătărie. Şi o bucătăreasă, dragă, mai tînără, să nu-ţi stea mîncarea-n gît cînd te serveşte“. Lista era mult prea lungă. Drept răspuns, Cristian îi spusese în glumă: „Lasă mam-mare, noi ne îmbogăţim sufleteşte cu fiecare zi ce trece. Ştii ce se spune azi despre

avere?“ „Nu-i justă, îl asigură bătrîna, dar e bine s-o ai dacă poţi. N-are cum să strice“.

Doamna Şoimescu, nemulţumită de siguranţa lor, lăsă uşa deschisă şi ieşi în hol. „Din păcate, ai mai spus tu vorbele astea! Ai văzut unde te-a dus încrederea şi nepăsarea. Dacă nu l-aş cunoaşte de undeva! E iarăşi acolo!“ strigă ea retrăgîndu-se speriată, neîndrăznind parcă să se uite spre stradă.

Andrei, impresionat de tulburarea ei, voi să se ridice, însă degetul tatălui său îl opri. „În tîrgul ăsta ne ştim toţi dar nu ne cunoaştem nici unul. Nu merită ... S-a plictisit deja la noi şi, poate, caută motive să plece, spuse el în şoaptă. Nu mă conduci pînă la clinică?“ „Fireşte, acceptă automat Andrei, însă numai după dezlegarea enigmei“. „Da, sigur, numai atunci. Cine ştie ce are bunica noastră?“ „De mult n-am mai fost atît de curios“. „Psihologia senectuţii“, observă neutru profesorul şi Andrei îi invidie calmul şi siguranţa: «Nimic nu pare să-l tulbure, pînă şi veştile neplăcute le primeşte ca pe un lucru vechi, ştiut, consumat. Niciodată nu poţi şti ce gîndeşte, ce vrea, cînd suferă şi cînd e vesel, cînd se bucură şi cînd plînge. Tace, te priveşte, lasă impresia că nimic n-are importanţă în afară de un secret al lui sau de o pasăre din gard pe care a pus mîna. Nemuritor şi rece».

Cercetîndu-l mai atent, profitînd de tăcerea ce se lăsase, Andrei îşi dădu seama că se grăbise: nu era numai indiferenţă, calm, ci şi o nuanţă de neputinţă, de epuizare: ieşirea bunică-si era fără precedent, merita deci atenţie, el însă părea preocupat de altceva şi cu cît liniştea sporea, profesorul lăsa impresia că-i vede ca printr-o perdea de ceaţă, se uita dincolo de ei, într-un spaţiu neutru, gol; era parcă prăbuşit, neputincios, în fotoliul uriaş, negru. Doamna Şoimescu se apropie iarăşi de geam, încet, nesigură, tîrîndu-şi picioarele, dîndu-i astfel lui Cristian posibilitatea să-şi continue explicaţia: „A rămas şi acum tot cu vechile ei spaime, la aproape optzeci de ani e greu să i le mai scoţi din minte ... Ciudăţeniile memoriei şi ale vîrstei ... Ritmurile biologice încetinesc, anii devin mai scurţi. La ea toate parcă s-au petrecut ieri ... spuse Cristian şi, în vreme ce-şi auzea cuvintele, îşi dădu seama că în realitate vorbeşte despre el însuşi, dar nevoind să-i atragă atenţia asupra acestui detaliu continuă, străduindu-se să pară cît mai firesc şi mai ştiinţific. Pe de altă parte, memoria conservă mai ales lucrurile

neplăcute, înfrîngerile, suferința. Am avut nu demult un abdomen acut la un traumatizat... Se credea pe front, singurele amintiri... M-a tulburat puțin pentru că nu-mi erau străine asemenea situații... Am văzut mulți căzînd în fața mea și e foarte greu să uiți stupoarea de pe fața omului, revolta organismului din secunda cînd viața se opune morții, coexistența dramatică a vieții cu moartea din lunga clipă ce precede căderea, strigătul înăbușit și ochii mari, căscați cu disperare spre ceea ce fusese viață... Nu e plăcut să sari brusc într-un alt timp, să-l poți retrăi cu acuitate..." Scîrțîitul ușii de la intrare, apoi niște pași străini, grei, nesiguri îi întrerupseră monologul, spre nemulțumirea lui Andrei pentru care cuvintele nu erau doar un simplu salt peste golul stîrnit de așteptarea acelui necunoscut sau a plecării la clinică, ci prevesteau parcă începutul unei explicații: a lungilor lui tăceri din ultimul timp, a indiferenței și răcelii tatălui său.

În urma doamnei Șoimescu își făcu apariția un bărbat înalt, slab, cam de vîrsta profesorului, îmbrăcat destul de modest; avea o frunte lată, arcadele foarte pronunțate iar fața — uscată, pergamentoasă. „Te caută, Jeane", șopti bătrîna retrăgîndu-se resemnată lîngă perete. „Și ce dorește tovarășul?" se interesă imediat profesorul fără să-i răspundă la salut și la zîmbetul înghețat pe buze. După o scurtă ezitare, sesizată numai de el, Cristian redeveni rece, impenetrabil, sprîncenele groase, aspre, i se coborîseră, acoperindu-i ochii; și efortul de a nu-și trăda uimirea și iritarea îl epuiza: nu-i venea să creadă. „Telepatie, își spuse în gînd. Acum am vorbit de trecut. Pentru prima dată de nu știu cîte vreme... Și tocmai licheaua asta!" Dincolo de duritatea lor, cuvintele aveau însă și o ciudată undă nostalgică, ascundeau o mare părere de rău. Se gîndise de multe ori la el însă Redman făcuse parte dintr-o lume a umbrelor ce lunecau leneșe, neofensive pe un ecran cenușiu. Astăzi cînd fusese obligat să-și amintească de întreruperile, de pauzele în cercetare, el prinsese un vag contur ca apoi să-l îndepărteze, să-l abandoneze. „Nu l-am întrebat", se scuză bătrîna, nedumerită de purtarea lui Cristian: nu se ridicase în picioare, nu-i zîmbise, îl privea continuu, obsedant, țintindu-l de ușă. „E greu să-ți răspund într-o singură frază, începu cu mare dificultate noul venit, intimidat de aerul rece, distant al profesorului și de curiozitatea nestăpînită a lui Andrei care, stîrnit de neli-

niștea bătrînei, ar fi fost tentat să-l întrebe cine-i și ce dorește, dacă n-ar fi simțit tensiunea dintre ei, încordarea aspră, neobișnuită. „Ai avut destui ani la dispoziție pentru a formula fraza respectivă“, spuse rar, sigur Cristian și, în clipa aceea, doamna Șoimescu exclamă uluită: „Domnul Redman? Dumnezeule, cum nu te-am cunoscut!“ Cu un gest sec, autoritar, profesorul îi îngheță pe buze celelalte cuvinte. „Te-aș ruga, mamă, să iei loc lîngă Andrei“.

Rămas în picioare în apropierea ușii deschise, noul venit părea incomodat, se foia, își răsucea în mînă o pălărie veche, neagră, nu mai suporta să se știe cercetat cu răceală și condescendență, atîta doar că pe față Andrei îi deslușise un zîmbet discret, rece, disprețuitor ce contrasta cu agitația mîinilor. „Credeam că o să te uimească îndrăzneala mea, spuse nesigur Redman. Acum ești mare, celebru, o somitate. Am vrut de multe ori să pătrund în cabinetul tău... Cînd încă nu eram bolnav... Odată am urcat pînă sus, dar o secretară m-a anunțat că nu primești. Acum, obligat, mi-am luat inima-n dinți... În virtutea...“ „N-am refuzat niciodată să ajut pe cineva, adăugă sec profesorul, străduindu-se ca discuția să nu ia o întorsătură sentimentală, tocmai în fața fiului său pe care, cu nici un preț, nu și l-ar fi dorit de față. Cunoscut, necunoscut, prieten, dușman, n-are importanță, n-am făcut, după cum bine știi, nici o deosebire. Vrei să te internez?“ „Da, printre altele, aprobă imediat Redman. Am aflat că numai tu... o asemenea intervenție... și atunci, gîndindu-mă la asta, la gravitatea bolii... mi-am făcut curaj. Disperarea te face uneori curajos... Îți cunosc resentimentele, deși timpul, vîrsta... Nu e cazul să mă condamni, izbucni el neașteptat, mi-am reproșat eu însumi destule. Și nu o spun aici pentru a-ți face plăcere sau pentru a te ridica în ochii fiului tău. Între timp m-am purificat și eu, cred, am plătit destul pentru vechile păcate. Nu mai aveam nevoie și de această înjosire, dacă boala... Tu ai urcat, eu am coborît... Ai toate satisfacțiile... Dar, măcar în tine recunoaște că natura a fost mult mai nedreaptă cu mine...“ Cristian îi evită privirea: în acel moment îi trebuia foarte puțin pentru a-l ierta: dacă n-ar fi fost Andrei și soacra-sa, din cauza emoției i-ar fi întins prietenește mîna convins că suferința trăsese semnul egal între ei. Dar știa că nu trebuie să se lase în seama unei clipe. „N-am nici un resentiment, nimic, cînd e vorba de bolnavi.

Dealtfel, oricine din clinica mea te-ar fi consultat, adăugă Cristian scoţînd un stilou şi o coală de hîrtie. Te duci cu acest bilet la medicul de gardă. Vei fi internat pe loc. Spune-mi, te rog, vîrsta şi profesia“, îl invită el automat, şi Andrei, revoltat de cinismul tatălui său, zîmbi înţelegător lui Redman care, prinzînd curaj, îi răspunse la fel de sec, de parcă s-ar fi aflat în faţa unui necunoscut. „Sînt la întreprinderea de transporturi... 58 de ani... Cu diagnosticul...“ „Asta va stabili colegul respectiv, nu vreau să-l influenţez“, îl întrerupse Cristian. În vreme ce scria biletul, în cameră se stabilise o linişte insuportabilă. „Doamne, Dumnezeule, ce a mai îmbătrînit, se miră profesorul, jucîndu-se cu stiloul: pare o epavă, un om terminat, un altul... Înseamnă că aşa arăt şi eu. Cred că şi el e singur, părăsit. Singurătatea ucigătoare, viaţa ratată, cînd n-ai de ce să te mai prinzi, fără nici un narcotic, trebuie să fie greu de suportat. El nu era un biped oarecare... şi nu-i obligatoriu ca orice om inteligent să fie şi curajos, să aibă spinarea foarte dreaptă“. Lucrurile i se păreau clasate, raţiunea o luase înaintea sentimentelor, însă cînd, surprins de afirmaţie, se oprise o clipă, îşi dădu seama că nu poate să-l ierte oricît şi-ar dori, chiar dacă ar avea mai multe scuze decît cele pe care le ştia.

Andrei, dezorientat, îşi mutase privirea de la unul la altul, căutase, fără succes, să înţeleagă ceva din dialogul lor care, prin cine ştie ce asociaţie, îi crease imaginea unor oameni ce se băteau cu pietre: erau sfîrşiţi, plini de sînge însă nu cedau, continuau să lovească. Iar după ce tatăl său căutase cu gesturi leneşe hîrtia, stiloul, îşi ştersese indiferent ochelarii şi se pusese pe scris, întîrziind nepermis de mult pentru trei rînduri, simţise nevoia să facă o gafă, să întrerupă tăcerea grea, insuportabilă în care scîrţîitul peniţei şi respiraţia uşor accentuată a lui Redman se contopiseră într-un zgomot bizar, iritant. Confuzia-i era întreţinută şi de bunică-sa: cu faţa întoarsă spre perete, plîngea încet, reţinut; se îndepărtase de toţi, cuvintele celor doi nu-i mai spuneau nimic, se izolase şi, rar, cînd îşi ştergea ochii, Andrei o auzea şoptind ceva neînţeles, tainic, de parcă se adresa unei persoane numai de ea ştiută, desprinsă anume pentru ea din cenuşiul peretelui. „Dumnezeu să-i mai înţeleagă, îşi spuse Andrei, concentrîndu-se asupra lui Redman. Tata, după cîte-l cunosc, nu poate ierta nici o incorectitudine, osci-

lațiile, este necruțător. Dar de ce atîta teatru în locul unor vorbe firești, directe? Bietul om a venit din nevoie, s-a umilit, ajunge". Chipul deznădăjduit al bătrînei, tulburarea abil mascată a tatălui său, timiditatea prostească a lui Redman și așteptarea explozivă ce plutea în aer îl făcea să se simtă inutil, să regrete că nu s-a retras în clipa cînd a intrat străinul. Ar fi mers pînă la a numi bădărănie felul în care se purtase tatăl său, dar își aminti că, în ultima vreme, acesta devenise mult mai închis, lipsit parcă de orice afect, impenetrabil; îi era imposibil să înțeleagă dacă e vorba de o cădere, o aură ce-i prevestește sfîrșitul — gînd înnebunitor, obsedant — sau suferise un eșec, i se întîmplase ceva cu totul deosebit și nu reușise încă să-și revină? Nu voi să meargă mai departe cu presupunerile, îi era frică, terenul era străin, alunecos, de aceea se mulțumi să deducă ceea ce se putea din rarele lor vorbe, din tăcerile penibile. „Pare că fuge prin apă... Și persistă în a se umili, domnul Redman, observă Andrei. Poate că întreaga viață s-o fi străduit să facă plăcere altora... Sînt totuși cunoscuți vechi, se tutuiesc. Vreo legătură cu procesul tatii? Sigur, bunica, sărmana... Deci cam așa arată astfel de oameni", observă el contrariat și, fără să-și desprindă privirea de pe fața necunoscutului, se strădui să-și mascheze curiozitatea: „Oricît m-aș chinui să-l cercetez, ăsta nu poate fi o fiară, n-are nimic dur în el; laș — da, un simplu laș, însă nu și perfid. Ochii, fața, jocul mîinilor nu trădează decît umilință. Ea s-ar fi putut converti numai în lașitate".

„Îți mulțumesc foarte mult, zise Redman, vîrînd grăbit în buzunar biletul de internare trimis prin intermediul lui Andrei. Îmi vine greu să-ți vorbesc așa, în picioare, parcă mă simt condamnat... pentru că, nu e greu de presupus, am mai vrut să-ți spun cîte ceva... Dacă cel puțin nu m-ai privi în felul ăsta..." „Și eu am vorbit *atunci* numai în picioare, ripostă profesorul. M-am obișnuit încetul cu încetul. E adevărat, uneori nu mă prea puteam ține, nu reușeam să stau drept, dar așa era regula. Ai biletul — ești liber", accentuă el, ca să adauge imediat, în gînd: „Altădată erai mult mai sigur pe tine, vesel, dezinvolt... Trebuie să fi încasat destul de mult pînă ai ajuns în halul ăsta de insensibilitate. Cînd mă gîndesc la noi, la ceea ce am fost, îmi spun că ar trebuie să-ți fiu chiar recunoscător: dacă n-ai fi fost tu, poate că n-aveam dorința de a învinge..." Apoi,

după scurta cădere nostalgică, spuse pe un ton firesc: „Vei fi tratat foarte bine în clinica mea, în ipoteza că asta te mai interesează. Iar dacă intervenţia se va dovedi absolut necesară, poţi fi convins că eu te voi opera. În concluzie, pentru a evita orice susceptibilitate, vreau să ştii că ţin foarte mult la firmă: deci nu mă interesează decît *maladia* ta. Sentimentele mele n-au nici o importanţă. Ţi-am mai spus, dacă ai memorie, exact acelaşi lucru..." insistă Cristian căutînd mai degrabă să se convingă pe sine şi, în acelaşi timp, să menţină distanţa dintre el şi Redman care, afectiv, părea să se scurteze în ciuda vorbelor aspre, necruţătoare. Dacă la început îi venise să se repeadă la el, să-şi exteriorizeze greaţa şi revolta fizică nestăpînită, cu timpul, în primul plan se profilaseră amintirile, încît Redman nu mai era expresia unei prietenii înşelate, a unei mari nedreptăţi, ci un obstacol peste care trecuse. Se simţea ca după o bătaie în adolescenţă: după ce ţi-ai zdrobit adversarul îl priveşti cu dragoste, cauţi în orice caz să-l ţii pe aproape, confirmare a forţei tale, a puterii pe care nu vrei să uiţi că ai avut-o. „Acum cînd boala şi vîrsta, şi după atîta groază de ani în care e greu să înţelegi cît am suferit — începu Redman cu deosebită timiditate, ca apoi să devină patetic —, acum, ai putea să fii mai înţelegător, mai lucid... Sigur, e greu să ajungi să ceri iertare cuiva, dar o fac. N-aş vrea să-ţi evoc prietenia noastră... şi nici să-ţi explic, dacă se poate, că şi eu am fost umilit, nedreptăţit, că şi mie mi-a fost frică. Eu aveam în spate toate neamurile. O mamă bolnavă, părăsită de tata care beţivîndu-se a vîndut totul, rochiile ei, mobila, apoi chiar şi casa. Fraţii mai mici, ştii doar, erau la şcoală. Răspundeam de mulţi or, fără ajutorul meu... Atunci, cu sau fără mine, ai fi ajuns tot acolo. În afară de tine şi alţii au dureri, neplăceri. Şi alţii vor înţelegere". Redman înaintă doi paşi cu mîna întinsă spre profesor — era un gest disperat, făcut după un mare efort; părea că-i fusese necesară întreaga energie pentru a-şi ridica mîna — dar acesta, după un moment de derută, şi după un altul de milă, simţi nevoia să i-o întindă la rîndu-i, însă, neputîndu-şi-o ridica de pe masă, era grea, amorţită, se uită spre geam, de parcă atenţia i-ar fi fost distrasă de un zgomot. „La ce ţi-ar folosi iertarea mea? se interesă el. Ţi-am repetat doar: nu mă mai preocupă trecutul. Tu, Varlaam şi mulţi alţii aţi plătit pentru păcatele *voastre*, nu pentru ale mele.

Eu am fost nevinovat, știi asta... Să judecăm însă și altfel: dacă eu aș fi în clipa de față un om oarecare, banal, comun, dacă n-aș fi academicianul Cristian, chirurgul de talie europeană, cum se scrie prin gazete, ai fi venit să-ți ceri iertare? Ți-ai cerut de la celelalte victime? De la profesorul Hileanu, de exemplu.., Eu am răzbit pentru că am fost mai tare și, de ce nu, mai dotat. Dar alții? Ai devenit, în sfîrșit, înțelept după ce n-a mai rămas nici unul din scaunele tale. Admiteam eroarea dacă era vorba *numai* de mine. Există o justiție mai presus de cea pe care ziceai că o reprezinți. Și, la urma urmei, la ce-ți folosește iertarea mea, *acum?* Dacă mi-o cereai atunci, cînd mă trăgeai de limbă, în celulă, cînd mă obligai, cică spre binele meu, să recunosc niște enormități, dacă veneai după ce am ieșit, sau, chinuit de remușcări, dacă mi-ai fi ajutat soția... Dar așa... Un singur lucru vreau să aflu, spuse profesorul, ca imediat să regrete: *atunci* erai convins că sînt nevinovat?" Întrebarea nu era dintre cele comode însă i se părea firesc ca Redman să se fi gîndit la ea înainte de a se decide să vină și, din moment ce cuvintele o luaseră involuntar razna, se hotărî să-l asculte deși nu astea meritau discutate, iar vina pentru felul în care se purtase o împărți și cu cei de față: ei nu trebuiau să afle mai mult decît știau. Întrezărind posibilitatea unui lung și eliberator dialog, Redman voi să se așeze însă privirea aspră, poruncitoare a profesorului îl țintui iarăși locului. „Da, respiră ușurat Redman, însă nu aveam de ales, toate probele erau împotriva ta și-mi era frică. Am făcut ce mi-a cerut Varlaam, convins că aveai șanse de scăpare mai mari decît mine... După cum s-a și întîmplat. Tu erai nevinovat, mai aveai ocazia să o dovedești și în fața altora, pe cînd eu, refuzîndu-l pe Varlaam... Pe de altă parte, eram convins că voi urca și tocmai în ascensiunea mea îți vedeam eliberarea. Ajungînd mai mare îți puteam fi de ajutor. Altfel, ne prăpădeam deodată și, credeam, nimeni nu va încerca să ne salveze. Firește, realitatea a fost alta, au intervenit și detalii care ne privesc doar pe noi..." „Nu are rost să discutăm acest capitol", spuse categoric profesorul. „Ai dreptate, recunoscu Redman retrăgîndu-și mîna. Insist prostește. Eram sigur că nu mă vei înțelege. Niciodată nu ți-ai putut călca pe orgoliu. Erai în stare să pierzi orice numai să nu recunoști că și tu poți greși. Dăm un spectacol jalnic. Sînt însă împăcat că am venit... Acum cînd probabil voi

muri... Am făcut pînă la tine cel mai greu drum din viața mea..." „Am peste zece mii de cazuri operate... Iar apoi, prin forța împrejurărilor, aproape toți cei care într-un fel sau altul mi-au deviat viața au trecut pe la mine... Este exclusă surpriza", spuse cu multă siguranță profesorul Cristian. „Dar, interveni Redman, sincer speriat, am cancer! Asta nu-mi iese din minte..." „Dacă vrei să știi, *ai avut* cancer încă din tinerețe... Acum ești într-o dureroasă convalescență. Cunosc această maladie, mai adăugă el, însoțindu-și tonul categoric cu un discret zîmbet. E suficient să privesc un bolnav spre a-mi da seama... Mai trăiește Varlaam?" schimbă Cristian vorba, văzînd că acesta nu se gîndește să plece: îi era frică să nu pomenească de Stela în fața lui Andrei. „O, rîse Redman, întrezărind iarăși posibilitatea unui dialog, a ajuns vînzător la loterie și e mai scrîntit de cum îl știai. Ultima dată a făcut o chestie îngrozitoare. Am fost martor. Are taraba lîngă *Mercur*... Uneori merg acolo la o bere și stau așa, în prostie, sus, pe terasă, și cînd n-am ce face, cînd nu găsesc ziare, mă uit cum vinde lozuri. Atunci a venit o pereche, în vîrstă, și au luat unu... Tocmai se întorceau de la înmormîntare, erau în negru, păreau sfîrșiți, la capătul resurselor financiare, adunaseră tot mărunțișul. Lozul era cîștigător, două mii, deci nu cine știe ce sumă; oamenii s-au bucurat peste măsură, le dispăruse tristețea, uitaseră de hainele lor... El, Varlaam, a cerut biletul și, spre stupefacția cîștigătorului, n-a mai vrut să i-l dea înapoi și nici banii... Omul, firesc, a început să facă scandal, să protesteze; alții, care fuseseră martori, i-au ținut isonul, dar Varlaam din două mișcări a fost lîngă cîștigător, i-a dat cîțiva pumni de l-a lăsat amețit, apoi a continuat să-i snopească și pe cei din jur. Știi cît de puternic era! Pînă la urmă au venit salvarea și miliția. M-am dus de acolo, nu vroiam să fiu implicat, ăsta ar fi în stare să se răzbune și peste zece ani dacă are impresia că i-ai făcut ceva sau nu i-ai făcut ceea ce a dorit. Știi doar, după cele întîmplate cu voi a fost condamnat pe viață, pe urmă, după niște ani, grațiat și iar condamnat. Singurul lui argument: pumni..." „Ei, se gîndi, profesorul, de-aș putea face abstracție, sau — mai exact — uita cine este, am discuta o groază de lucruri împreună, mai ales acum cînd mă invadează treptat o liniște curioasă, cînd simt că devin din ce în ce mai uscat, mai singur... Dar ce poate merita un om care a re-

nunţat atît de uşor?..." „De ce întrebi de Varlaam?" se interesă imediat Redman, stăpînit de convingerea că în cele din urmă profesorul se va domoli. „Văd că nu-şi poate părăsi bunele deprinderi... observă Cristian, Pe el, deşi în memoria mea nu vă pot despărţi, l-am iertat. A fost o brută, un animal cu porniri criminale. A venit, l-am tratat, se purta de parcă am fi fost prieteni de cînd lumea. Fireşte, explicaţiile tale par plauzibile... Dacă mi le-ai fi spus atunci, acolo, aş fi încercat să te înţeleg. Poate-ţi dădeam şi soluţii. Pentru că tu mi-ai stors nişte declaraţii în numele prieteniei şi nu al legii. Eu am crezut în tine, mi-am legat de tine ideea de dreptate. Şi m-ai acuzat tocmai tu... Pentru că am ajutat un om! Ca medic, subliniez asta. În plus, eu n-am refuzat nici un fel de politică, cum ai susţinut, ci am căutat s-o înţeleg. N-am intrat în partid pentru a contracara culoarea socrului meu, ci din convingere, după o lungă chibzuinţă. Aderînd la un statut, am crezut că merit dreptul de a se avea încredere în mine. Nu eu trebuiam urmărit şi nu convingerea mea trebuia pusă la îndoială. Şi nici după aceea n-ai jucat corect: ai spus exact ceea ce ai crezut tu, şi nu ce ţi-am destăinuit eu. Dealtfel, erai prea deştept încît să poţi face asemenea confuzii..." Redman trecea prin stările cele mai curioase: jenă şi dezamăgire — la început; deşi nu venise decît după chinuitoare ezitări, altfel sperase că va fi dialogul; apoi după vaga bucurie din clipa cînd distanţa părea că se topise, să se prăbuşească în el, să nu se mai poată coordona. Toate raţionamentele de pînă atunci îl duseseră la concluzia că timpul şi vîrsta au atenuat orice asperitate; că explicaţia va fi reciproc eliberatoare. Acum, cînd îşi dădea seama că se înşelase, că acesta nu fusese impresionat nici măcar de boală, simţi că-l urăşte, că nu regretă o clipă cele întîmplate, numai că nu putea să i-o spună: Cristian avea un ascendent asupra lui, preluase iniţiativa şi-l inhiba. „Bine, strigă el, neaşteptat. Am venit să-ţi cer iertare. Asta înseamnă că recunosc tot ce-ţi convine şi într-un moment cînd nimic nu mă mai poate ajuta. Tu ai avut o tărie de fier, pe cînd eu am fost un laş. Lumea-i formată şi din astfel de oameni. Poate că e bine să te gîndeşti puţin şi la egoismul tău feroce. Îţi eram prieten mai ales pentru că te ascultam. Trăiai într-o continuă euforie, de parcă tu ai fi inventat medicina. Lumea evolua într-un fel, dar tu, dincolo de descoperirile tale, nu vedeai nimic. Eu ştiam să te

ascult, aveam o calitate: răbdarea; poate că restul erau numai defecte. Poate că la alte capitole eram și eu imatur. Poate credeam în ceea ce trebuia să fac. N-are importanță. Probabil că am fost și sedus. Și în ultimă instanță, la oamenii mediocri ca mine instinctul de conservare e mai presus de prietenie. Apoi, la vîrsta aceea, amîndoi eram puțin inconștienți. Cînd vei reuși să faci abstracție de egoismul tău fioros, vei observa că valorile morale aveau, pe atunci, limite foarte largi... Ar fi cazul să vezi puțin și dincolo de povestea noastră. Asta, sigur, nu mă scuză... Numai eu știu ce simt și ce am simțit... Firește, m-am salvat temporar consimțind să fac ce mi-a spus Varlaam. Îți vine atît de greu să înțelegi *acum?*" Tremurul nervos al mîinilor și feței îi întrerupsese explicațiile: aluneca involuntar într-un domeniu ce nu mai avea legătură cu cei de față. Cristian, în schimb, nu părea nici impresionat, nici satisfăcut, îl privea ca pe un banal preparat microscopic studiat de încă o sută de ori mai înainte: „Astăzi îl iert, iar mîine mă va vinde cu aceeași ușurință. Face parte din categoria celor lipsiți de convingeri: contează numai *el* și *momentul* respectiv. Deci vina mea este că mi-am ales prost prietenii. Perfect. L-a jenat egoismul meu? De ce nu mi-a spus-o? Ne-am înșelat reciproc sau nu ne-am cunoscut bine. Faptele sînt clare, doar".

Andrei aștepta cu nedisimulată curiozitate reacția tatălui său, mai ales că fiecare gest și cuvînt îi consolidau convingerea că acesta se purtase brutal, irațional, se lăsase în voia impulsurilor, fără să țină seama că și Redman a suferit. Lipsa lui de înțelegere și omenie avea un gust amar. Sigur, cunoștea prea puțin, mai ales din cele povestite de bunică-sa care, din cauza lacrimilor, nu reușea niciodată să ducă relatarea pînă la capăt. Tatăl său evitase acest subiect: nu voia să-l influențeze, chiar și involuntar; pe de altă parte îi era teamă ca Andrei să nu-și închipuie că el vrea să-și justifice eventualele irealizări. Înainte de toate însă, îi era neplăcut să parcurgă acest drum, chiar și în fugă. „Ghinioane, neînțelegeri, îi spunea el. Lasă-mă pe mine, vezi ce-au pățit alții". Dincolo de asta refuza să meargă.

„Pot să-ți spun că te înțeleg, acceptă în sfîrșit profesorul, dar nu am dreptul să mint că am uitat și că te-am iertat. Nu vreau să fiu fals, oricît m-aș strădui nu pot face decît ceea ce fac. Am ezitat, recunosc, fusesem gata să-ți întind

mîna, dar îmi dau seama că ar fi fost imposibil să ți-o strîng. Și, la urma urmei, iertarea mea tot n-ar schimba nimic. A fost o prietenie falsă sau reciproc trădată sau clădită pe neînțelegere, cum îți convine... Nici măcar n-am ce revizui. S-o iau de la capăt? Ar fi inutil, absurd chiar. Poate că anii fiecăruia ne-au cam acrit..." Cu asta profesorul s-a ridicat în picioare și i-a făcut semn lui Andrei să-l conducă. „În fond, ce nevoie mai are de aceste formalități? se întrebă Cristian așteptînd ca ezitările lui Redman, pașii pe loc din fața ușii, să ia sfîrșit. Conștiința? Să-i fi apărut între timp? De treburi din astea se mai împiedică doar oamenii de mare caracter ori adolescenții. Și, cercetîndu-l bine, pot să spun, cu mîna pe inimă, că nu e nici una, nici alta. „*Atunci,* pentru că eram dincolo de bine și de rău, l-am ascultat atent: nici o tresărire în glas, nici o tentativă de a-mi îndulci situația, nimic. Vorbea cu pasiune, se elibera parcă de o veche ură: după ce-i furnizase lui Varlaam toate argumentele, mai dădea și el, nu i se păruse de ajuns. Eram un caz, un dușman. Văd că ține cu orice preț să-l bruschez, îi place să fie chinuit. Sau, de dragul interesului, suportă... Adevărul este că m-a cam dezechilibrat... Parcă aș fi făcut un salt în timp, parcă trăiesc în anii aceia: în unele momente așteptasem să apară și Varlaam sau altcineva. Dar mi-am meritat pedeapsa: după un război mai continuasem să fiu naiv". „Mi-ai făgăduit *atunci* că ne vom mai întîlni și că nu mă vei ierta niciodată", spuse Redman retrăgîndu-se înfuriat spre ușă. „Te-am întîlnit și nu te-am iertat, îi răspunse destul de apăsat Cristian. Semn că sînt un om de cuvînt. Dacă în absența mea ai fi ajutat-o pe Stela măcar o singură dată, dar cinstit, prietenește. Cred că înțelegi bine ce spun și, te rog, nu-mi explica nimic, *acum.* A trebuit să divorțeze formal de mine și să se angajeze femeie de serviciu pentru a-și crește copilul..." „Nu vrei, din păcate, să ții seama decît de suferința ta. Dar, măcar așa, cînd nu vei avea ce face, gîndește-te puțin la aroganța ta. Tu n-ai făcut greșeli? Compromisuri? Am putut oare trăi puri?" spuse Redman deschizînd ușa. „Oamenii mari și proștii au o singură trăsătură comună: egoismul. Cum am trecut prin ambele stadii, pot să te asigur că punctul de pornire diferă dar că esența e cam aceeași". „Îți mulțumesc totuși pentru bilet, spuse Redman deschizînd ușa. Nu voi încerca să schimb părerea pe care cei de față și-au făcut-o

despre mine. Nu mai țin să apar într-o lumină favorabilă, dar m-aș fi bucurat ca măcar tu să fi înțeles că mi-am plătit mult prea scump păcatele... Asta chiar acceptînd felul tău egoist de a judeca. Deși, dacă vrei, m-aș întreba și eu unele lucruri". „Ca de pildă?" „Neiertîndu-mă înseamnă că îți cauți scuze că, deci, ești și tu un nerealizat. Eu nu-ți pot justifica totul: socrii, Tîrgu-Jiu, Cristina, Stela, conferențiarul Iosif, Fasole... Te-am urmărit, din curiozitate: eu și Varlaam sîntem un moment. Dar restul? Care o fi cauza?" „Și atunci ca și acum greșești la interpretare", accentuă profesorul, enervat că a lungit discuția care, abia acum își dădea seama, îl epuizase. Multă vreme nu reuși să se miște: camera deveni mai întunecoasă, mai mică, negrul se materializase, îl apăsa.

Revenind din bucătărie, Andrei îl găsi răsturnat în fotoliu contemplînd tavanul. Transpirase, ochelarii aburiți îi trîntise pe masă și ochii lui, mici, ascunși de pleoapele căzute, păreau să facă eforturi disperate pentru a căuta lumina; avea cămașa descheiată la gît, își azvîrlise chiar și nelipsita-i cravată neagră: înțelegea foarte bine că dialogul nu s-a sfîrșit odată cu plecarea lui Redman; azvîrlit brutal într-un timp pe care crezuse că l-a uitat, se străduia ca măcar să nu-l mai revadă așa cum a fost. „După o asemenea primire, îi spuse Andrei neliniștit, nu crezi că ar putea să-și facă seama? Părea dărîmat. Dacă l-ai fi văzut cum mergea! Aproape că îmi venea să-l conduc la spital sau la primul taxi. Și cînd te gîndești că, totuși, s-ar putea să aibă vreo tumoră..." „Tumorile nu pot crește pe tumori... Sigur, nu ți-am vorbit ca medic... dar, oftă profesorul încercînd să se smulgă din curioasa stare de toropeală, adevărații gentlemeni procedau altfel. Dacă făceau, cu sau fără voia lor, o porcărie sau o gafă, doar o singură gafă, își luau browningul, se închideau într-o cameră și, după cîteva minute, auzeai explozia. Din păcate, de la unul ca ăsta, e greu să te aștepți la un gest nobil, demn". „Îmi pare rău, spuse Andrei cu sfială, n-aș vrea să mă consideri necuviincios, dar m-ai cam înspăimîntat. Mare lucru n-am înțeles, însă, după cît mi-am dat seama, el ți s-a adresat ca medic..." „Din păcate, pentru prima dată de nu știu cîți ani, mi-am uitat profesia. Trecutul meu îi interesează doar pe alții, pe mine — deloc. Am tras concluziile ce se impuneau și gata. Dar cînd mă gîndesc... Revenit din război trăiam euforia renașterii, ple-

casem un naiv însufleţit de idealuri înalte şi, după ce am străbătut la pas drumul pînă-n Cehoslovacia, în compania morţii, m-am reîntors chirurg bătrîn, încercat, un om cu o experienţă neaşteptată. El, rămas acasă, fofilat... Logic n-aveam cum să ne întîlnim... Moartea îmi revelase o nouă dimensiune a vieţii, mai profundă, mai gravă. Toate faptele îmi apăreau într-o altă lumină; i le povesteam, şi el, ai auzit singur, le-a luat drept egoism. Erau zile cînd, pe front, de frică, oricît ţi s-ar părea de curios, simţisem nevoia să vorbesc, să vorbesc la nesfîrşit, orice, să-mi aud glasul, să ştiu pe cineva alături, să vorbesc vrute şi nevrute de parcă viaţa mea ar fi depins de cuvinte... Oricum, îi dădeam biletul şi fără scuze. Tăcerea lui ruşinată mi-ar fi spus mai mult. De fapt, n-aveam nevoie nici de scuze, de nimic. Vizita m-a tulburat, am fost nefiresc." „Dur?" întrebă deodată bătrîna ştergîndu-şi ochii. Stătuse nemişcată în fotoliul de lîngă geam şi, dacă nu i-ar fi curs neîntrerupt lacrimile, ar fi părut adormită. Frica de atunci, redeşteptată, vie, o obligase să nu intervină deşi în paralel cu vorbele lor, blestemele şi rugăciunile ei bolborosite se înlănţuiau curios. Doar o singură întrebare o chinuise la început: „Dar dacă ăsta ar putea ajunge iarăşi cineva, ce se va întîmpla cu Jean?" Un lucru i se părea clar: internarea era un pretext aşa cum, atunci, fusese prietenia. Pentru ea anii curgeau invers, spre început. „Dur? Trebuia scos afară cu picioarele-n fund. Dacă Jean era bărbat îi crăpa capul, nu stătea o singură clipă de vorbă. Jean însă e prea înţelegător, prea blînd, de-aia i se urcă-n cap tot felul de tîmpiţi. Pentru că numai eu şi Stela ştim cît am suportat..." Şi cuvintele i se pierdură iarăşi într-un nou val de lacrimi. Profesorul Cristian, impresionat de tulburarea ei, o prinse de umeri, încercînd să glumească: „Tu mi-l aduci, tu insişti să-l primesc şi pînă la urmă, tot tu mă învinuieşti că am stat prea mult de vorbă cu el". „Dar cine şi-ar fi putut închipui că e tocmai el? strigă ea, de parcă s-ar fi aflat în faţa lui Redman. Nu văd bine, mi-a slăbit puterea, altfel îl opăream, şi nimeni nu s-ar mai fi legat de o biată bătrînă de aproape 80 de ani". „Nu-i nimic, o mîngîie profesorul cu o stîngăcie ilariantă, se mai înşeală oamenii, şi încă foarte des. Ai plîns destul la timpul potrivit, acum adu-ne cîte o cafea, te rugăm mult", insistă el, ştiind că ăsta era unul din punctele ei sensibile. Plăcerea ei de a le fi utilă, de a-şi etala cunoştin-

țele practice, de a-i sfătui, profesorul o exploata întotdeauna cu succes: întrerupea monologuri, amintiri, lacrimi, îi devia starea psihică. „Dar o cafea tare...“ După cum presupusese, doamna Șoimescu reacționă imediat: „Ai băut prea multă și ești și tu destul de bătrîn. Ar trebui să te mai gîndești la inimă. Nu vreau să-ți supraviețuiesc și ție, ar fi cea mai grea pedeapsă pe care mi-ar da-o Dumnezeu...“ „Ei, una mică și tare, ultima pe ziua de azi“, insistă el, și bătrîna ieși împăcată. Rămînea însă Andrei cu întrebările lui neformulate clar, în orice caz aspre, necruțătoare; lui nu-i putea cere decît cel mult o amînare, era prea obosit să-i răspundă imediat, nu mai avea energie, și îi era lehamite: „Tot singur va descoperi lumea deși eu mă străduiesc cît pot să-i arăt și părțile ei obscure...“

Ajunsă în bucătărie, bătrîna uită de cafea: știa că trebuie să le facă ceva dar habar n-avea ce anume; aștepta să fie strigată și, pînă atunci, trase lîngă geam vechiul fotoliu pe rotile, coborît din pod de menajeră la ordinul ei. Fostul procuror îi persista cu încăpățînare în memorie. „Tocmai tu? i se adresă. Tocmai tu?... Ai venit zi de zi în casa noastră... N-aveam nici un secret față de tine, te consideram de-al familiei. Eram sigură că prezența ta îi face bine lui Jean, întors din război cu toate corăbiile scufundate. Și lui Relu... Soțul meu crezuse că își găsise omul cu care se putea discuta deschis, fără să-i fie frică, un om de aceeași meserie, și lui îi plăcea să se confrunte... Te angajase, te făcuse om, asociat, prieten. Fără Relu erai un păduche rătăcit cine știe pe ce fund... Dar, iată, tocmai tu... Mai pot fi sigură că nu-l ai pe conștiință și pe soțul meu, fie iertat? Și cum nu te-am putut recunoaște! Atîta vreme în stradă, sub geamuri, atîta vreme... M-am uitat doar la tine, și nu o dată... Însă nu mi-am putut închipui ca tocmai tu să fii, nu... Și cum ne întorceai altădată spatele, ne ocoleai, fugeai de mine cînd mergeam la tribunal, nu-mi deschideai ușa, acasă, după ce ani întregi ai zăcut la noi... Credeam că ai murit pe undeva, te-o fi pedepsit Dumnezeu sau, de rușine, ai părăsit orașul, cum ar fi făcut orice om normal...“

Bătrîna își depăna, printre zîmbete și lacrimi, amintirile. Profesorul era obișnuit cu noile ei obiceiuri, o auzea din ce în ce mai des purtîndu-și bizarele dialoguri cu persoane demult dispărute, sau retrăind cu glas tare întîmplări dintre cele mai curioase, unele chiar prea intime care, adesea, o

pasionau atît de mult încît nu se mai păzea de nimeni, nu-i păsa dacă este cineva în cameră, iar cînd era întrebată se explica firesc: „Tocmai vorbeam cu Stela. M-am certat cu Relu“ sau ceva în genul ăsta. Acum însă, auzind-o, Cristian se întrebă neliniștit: „Dar dacă s-a întors? Ce rost mai au acum scuzele, explicațiile, confidențele? De unde să le începi și pentru ce? Ca medic ar fi trebuit să-l las să se elibereze, să-i accept scuzele, pentru că și așa nu se mai poate repara nimic. Prietenia noastră însă n-a fost între un medic și un pacient. El nu mi-a murdărit numai profesia, ci încrederea în el, în oameni. Dacă aș fi fost slab, mă prăpădeam... Și nu eram prea departe...“ Gîndurile aduceau a scuză și asta nu-i plăcu din simplul motiv că-și amintea foarte bine nedumerirea lui Andrei. „Și tu, Andrei, zici că nu m-am purtat grozav cu Redman?“ se interesă el cu destulă timiditate, după o lungă pauză: oricît ar fi vorbit bunică-sa, indiferent ce ar fi intervenit, nimic nu putea să acopere jena reciprocă, presentimentul unei confruntări violente, fără precedent. Andrei însă nu avusese curajul să întrerupă liniștea, continuase să aștepte înfrigurat semnalul tatălui său. „În multe privințe, adăugă profesorul, noi doi nu vorbim aceeași limbă, așa că e greu să-ți explic unele gesturi aparent neobișnuite...“ „Nu vreau să mint, m-ai cam contrariat puțin“, spuse cu timiditate Andrei și gîndul că tatăl său i-ar putea cere detalii, îl nelinişti. „Dacă eram mort, dacă m-aș fi prăpădit, dacă nu existam în clipa de față, Redman nu trebuia să-și mai ceară scuze, iar tu erai scutit de o scenă penibilă, de purtarea mea grosolană. Ai fi fost mai mulțumit dacă mințeam, dacă-i dădeam binecuvîntarea?“ Andrei nu-i răspunse. Își reproșase că e slab și fricos, că s-a prins într-o discuție pe care nu este capabil să o poarte; duritatea tatălui său, rămasă la fel de vie în memorie, îi interzicea orice elan. „Uneori reacționez ca un om oarecare, adăugă calm, firesc profesorul. Pentru că am și eu suferințele mele, întîmplările mele neprofesionale; ele mă afectează profund însă, din o mie de motive, n-ai cum să le știi. Sigur, la vîrsta mea nu ești chiar atît de exigent cu prietenii; le ierți destule pentru că ai trăit și ai văzut cam multe. Plus structura asta tîmpită de medic: înțelegi, înțelegi la nesfîrșit. Taci, asculți cu atenție, dai din cap afirmativ, chiar și atunci cînd te înjură, îl clasezi într-un tip temperamental, îl situezi pe o anumită treaptă a inteligenței și cu asta ai impresia că

ți-ai făcut datoria... Redman a fost un om inteligent, cult, în el am investit foarte mult... Sigur, s-a revoltat și orgoliul meu: m-am înșelat, nu l-am cunoscut, m-a schimbat pentru cîțiva bănuți etc. Logic trebuie iertat: om slab împins de mari vanități scoase la suprafață de împrejurări. A fost un fel de victimă a lui Varlaam. Afectiv însă... Pe urmă, trebuie să-ți mărturisesc că vizita lui m-a surprins, eram nepregătit și într-o dispoziție psihică nu tocmai plăcută, recunoscu profesorul spre propria sa mirare. Crezi că nu-l înțeleg? Uneori uităm că sîntem oameni, nici nu ne interesează asta, devenim simple animale care vrem să trăim cu orice preț. Cunosc bine, foarte bine..." «Ar trebui să discut și eu cu Redman», se gîndi Andrei, ca imediat să adauge cu glas tare: „Regret că te-am indispus cu insistențele mele, dar... Cum să zic? M-a tulburat, ăsta e cuvîntul..." „Deformat, depersonalizat; toată mîndria și încrederea — duse. Scîrba m-a îndemnat să nu-i mai pronunț numele în ultimii ani, pe urmă, prins de treburi, am uitat și, iată, observi că n-a fost dotat pentru nimic, ambițiile sale au fost mici, ridicole. A murit odată cu oamenii pe care i-a parazitat. Vina era a mea, nu m-am străduit să-l cunosc mai bine. Aveam gusturi comune, tabieturi comune, însă, se pare, nu și idei comune... Mai trebuie să înțelegi că sînt zile deosebite: ne influențează, poate, exploziile din soare, cine știe ce vînt necunoscut sau oscilație a magnetismului pămîntesc, habar n-am ce, oricum îți apar presimțiri ciudate, te domină diverse obsesii, parcă ai altă psihologie. Mi-am întîlnit zeci de dușmani, pe unii de mai multe ori. Am discutat ca niște cunoștințe vechi, fără patimă, fără ură pentru că nu-i puteam lua în seamă ca oameni." Profesorul se ridică din fotoliu și, ciufulindu-i părul, i se adresă pe un ton foarte cald: „Ești obosit, așa-i? Iar bunica nu mai vine cu cafeaua, semn că va pleca astă-seară... Și n-aș vrea să renunț la cafea..." Gestul, atît de neobișnuit, nu-i plăcuse lui Andrei: îl interpretase drept tentativă de a-i cîștiga bunăvoința, de a șterge impresia lăsată de întîlnire. Pentru prima dată, de foarte multă vreme, tatăl său părea dispus să treacă dincolo de politețea obișnuită, de cotidiana doză de sfaturi, el însă nu avusese tăria să meargă mai departe, să ceară lămuriri, poate

şi de teama de a descoperi ceea ce nu i-ar fi convenit. Tatăl său se purtase întotdeauna corect, amabil, numai că încet, pe neobservate, impresiile celorlalţi se răsfrînseseră treptat şi asupra lui, îi fuseseră induse: teamă, respect şi puţină ură. „Fireşte, n-ar strica o cafea mai ales că am avut o zi încărcată, adică o mulţime de cursuri, preciză Andrei, ca odată auzindu-şi cuvintele pronunţate cu destulă siguranţă să îndrăznească şi mai mult: Tată, cine-i acest om? Mă obsedează. Unele lucruri mi se pot spune şi mie, nu? Înţeleg că te dor..." „O, nu l-ai uitat? se miră fals profesorul. Ştii doar că nu-ţi ascund niciodată ceea ce cred că *merită* să cunoşti". „Din păcate sînt şi lucruri pe care *aş vrea* să le cunosc", se bîlbîi Andrei, însă, drept răspuns, profesorul îşi făcu mîna pîlnie şi strigă puternic, de parcă ar fi vrut să urle de durere: „Bunico? De ce ne-ai uitat, bunico?", dar la uşă văzu o valiză mare, neagră. „Aici l-aş visa şi cu ochii deschişi, spuse bătrîna. Sînt sigură că va reveni şi nu vreau să-mi fac păcate opărindu-l!" „Ai dreptate", zîmbi conspirativ profesorul. „Să nu fii atît de moale, îşi continuă ea ideea, să nu te laşi impresionat. Loveşte-l că şi tu ai încasat destul de la el". „Am să lovesc, n-ai grijă. Tot asta fac!" glumi profesorul şi momentul de destindere îl ajută să-şi dea seama că, de fapt, vizita lui Redman a lăsat urme mult mai adînci de cum şi-ar fi putut închipui. Iar se simţea singur, derutat, căutîndu-şi un echilibru, o urmă de lumină: „Ce zi îngrozitoare! oftă el. Şi cînd te gîndeşti că nici nu s-a sfîrşit încă! Luni sau chiar ani întregi nu ţi se întîmplă nimic, totul merge egal, monoton ca deodată..." „N-am înţeles de ce te-a tulburat atît de mult? îndrăzni Andrei. Şi nu din vina mea". „Nici eu nu-mi dau seama, răspunse neaşteptat de repede Cristian. Vezi, ai o mare pasiune, o nebunie după care alergi. In cazul meu a fost cercetarea... Şi tocmai cînd ţi-e lumea mai dragă apar nişte împrejurări care-ţi deviază traiectoria, te obligă s-o iei de la capăt. De trei ori am fost nevoit să renunţ şi renunţarea s-a măsurat în ani... Şi de cîte ori poţi face lucrul acesta într-o viaţă? Nevinovatul de Redman, printre alţii, m-a ajutat să mă îndepărtez... Pot, oare să-i fiu recunoscător pentru gustul ratării simţit atîţia ani?"

4

Profesorul intuise exact: momentele penibile nu aveau să se sfîrşească odată cu plecarea lui Redman. Evenimentele de peste zi îi redeşteptaseră o sensibilitate aparte, latentă, reprimată energic pînă atunci, cînd vorbele, chiar şi cele blînde, calme sau banale, au parcă un efect fizic, rănesc, violentează, iar timpul nefiresc de leneş, se umple cu o aşteptare chinuitoare, fără obiect. Această stare era complicată şi mai mult de o ploaie rece, măruntă care împinsese înapoi aerul primăvăratec, nou, lăsînd deasupra străzii o noapte prematură şi un miros enervant de noroi şi canale desfundate. „Urîtă zi, se gîndi profesorul. De fapt, urîte zile". Trecutul înviat brutal de Redman i se perindase involutar prin memorie în secvenţe scurte, fulgerătoare, însă nu mai era însoţit de calmul şi energia de atunci, ci de o sfîrşeală progresivă şi de presimţirea că mai trebuie să urmeze ceva: era oare vremea să plătească pentru liniştea furată, pentru indiferenţă şi, poate, pentru bucuria cu care gustase din anonimatul ce şi-l impusese? Dezamăgirea lui Andrei, abia mascată, şi graba doamnei Şoimescu nu-i dăduseră timp să-şi analizeze mai bine aceste neaşteptate trăiri. Şi nici n-ar fi putut: îşi simţea mintea destul de limpede însă nu era în stare să raţioneze, cu tot asediul faptelor parcă luneca peste ele, se despărţea treptat de durerea vie, necruţătoare care-i anunţa parcă neplăceri şi căderi psihice mari.

Deşi nu intenţionase să stea mai mult de două zile, bătrîna îşi adusese în trei valize uriaşe aproape toate hainele şi, ca totdeauna, perna — de care nu se putea despărţi — într-o plasă mare, verde, primită de la o ţigancă cu mulţi copii, căreia, în fiecare vineri, spre iertarea păcatelor răposatului ei soţ, avocatul Aurel Şoimescu, îi dădea cîte o masă şi diverse haine uzate. Pernele profesorului i se păreau prea tari, cazone, veritabile instrumente de tortură, îi produceau, cică, dureri de cap, aşa că pe aceasta o purta cu încăpăţînare oriunde se ducea. Din cauza dimensiunilor ei, şoferul taxiului o rugase să o lase în spate, la bagaje, însă bătrîna, de teama că s-ar putea murdări sau îmbiba cu diverse mirosuri se opuse categoric, o luase în braţe, acoperind cu ea jumătate parbrizul, incomodîndu-l la schimbarea vitezelor din care cauză se iscase o discuţie violentă: doamna Şoi-

mescu îl făcuse mitocan, el, revoltat, ceruse sprijinul profesorului, acesta însă neputînd să-i dea dreptate pe față căutase elegant să-l domolească, zîmbindu-i înțelegător însă un „Fire-ai a dracului de moarte bătrînă!“ scrîșnit printre dinți de șofer, avu darul să pună benzină pe foc: ceruse să oprească mașina, nu voia să meargă mai departe cu un mitocan și un grosier de duzină; șoferul ar fi lăsat-o bucuros dacă profesorul îngrozit de perspectiva căratului valizelor nu l-ar fi îndemnat să-și continue drumul, norocul lor a fost că doamna nu locuia prea departe. Odată ajunși, în seamn de împăcare, Cristian îi dăduse un bacșiș gras dar bătrîna furioasă îi pretinse restul, îl făcuse șperțar și necioplit încît, exasperat, șoferul îi azvîrlise la picioare toți banii dar nu înainte de a-i face o urare în maniera sa obișnuită: „Dați-i-ar peste sicriu, hoașca dracului!“ astfel că numai ideea unei reclamații, lansată de Andrei sincer revoltat, avu darul să-i tempereze lacrimile și agitația: cînd era vorba de bunică-sa nu putea fi imparțial. Din fericire, nici el și nici bătrîna nu reținuseră numărul mașinii iar dispecera Întreprinderii orășenești de transport nu păruse prea zeloasă, promisese că va face tot posibilul și închise grăbită telefonul. Profesorul îl așteptase pe Andrei în stradă, doamna Șoimescu știa că motivele refuzului său de a merge sus n-au nici o legătură cu incidentul, sînt foarte vechi și, într-o oarecare măsură, întemeiate: relațiile între el și Elvira, sora fostei sale soții, nu erau prea pașnice; deși trecuseră aproape treizeci de ani de cînd se cunoscuseră, nici unul nu voia să facă primul pas spre o explicație cu toate că amîndoi își dăduseră seama că sînt absurzi, ridicoli: tensiunea dintre ei nu mai depindea de voința lor, niște sentimente confuze situate între jenă, ură, tristețe erau prea consolidate, îi dominau.

În vreme ce Andrei era sus și se înfrunta cu disperare, Elvira privea pe geam: poate că stătea acolo din obișnuință, Cristian însă, obsedat de eternul ei zîmbet ironic înghețat pe față, își spuse revoltat: „Are încăpățînarea și consecvența socrului meu“, și, încet, cu capul în pămînt, porni spre colțul străzii stăpînit de regretul că trăirile lor nu se maturizaseră odată cu ei, nu cunoscuseră declinul vîrstei, se păstraseră în *acel* timp, iar acum gîndului îi era tot mai ușor s-o ia spre trecut. Și, dincolo de asta, amîndoi nu suportau înfrîngerile.

Avocatul Aurel Șoimescu visase, asemeni tatălui său — preot de țară angajat în toate luptele politice din Transilvania, la început pentru Unire iar apoi pentru emanciparea țăranilor — o casă plină de băieți. Spre regretul său însă avusese două fete și, de frică să nu urmeze a treia și a patra, se oprise: „Pentru astea orice investiții ai face nu te alegi cu mare lucru, glumea el cu amărăciune. Le porți la facultăți, le plimbi prin lume, le garnisești mintea cu cărți și sfaturi ca, pînă la urmă, să sară în primul pat ce li se ivește, să se retragă lîngă cratițe și leagăn, mai ales dacă au ghinionul să fie și frumoase". Cu tot scepticismul său verbal, repetat mereu pentru a le întărîta, a avut grijă să nu le priveze de educația pe care ar fi rezervat-o unor băieți. Elvira devenise farmacistă iar Stela terminase literele și filosofia cu rezultate strălucite, astfel că lui Șoimescu nu-i rămăsese decît vaga speranță că unul dintre gineri o să-l urmeze la bară și un altul în altar pe bătrînul preot din satul de sub poalele Gutinului. Casa lor, locuită doar cîteva săptămîni pe an, vara, în concedii, se ruinase treptat, astfel că a fost obligat s-o vîndă: începuse războiul iar visul său de a se retrage la țară nu mai părea realizabil. Cînd s-a pomenit fără ea s-a simțit neîntreg, înstrăinat, vinovat față de amintirea tatălui său — preot și învățător și doctor și naș la tot satul —, înlocuit de un om preocupat de avere și politică, un fel de țăran proaspăt închiaburit, pe deasupra și foarte urît la înfățișare: sprîncene groase, arcade puternice, mandibulă proeminentă încît barba deasă și sură parcă-i cădea perpendicular pe față.

Avocatul Șoimescu nefiind prea îndrăgostit de propria-i persoană, exact cu severitatea cu care-și recunoștea defectele și slăbiciunile, nu-i cruța nici pe cei din jur, mai ales cînd era și răspunzător de soarta lor; spirit fin, cu un deosebit simț al oamenilor, analizînd-o pe Elvira nu păru foarte încîntat de ea și, într-o formă nu prea elegantă, i-o spusese direct, la un mic chef în familie, în fața tuturor: „Tu îmi semeni prea bine, din păcate. Iar dacă aflu că ești curvă te rup în bucăți, te sfărîm, rămîi pe drumuri". Elvira se mulțumise să-l privească provocator și să-i strîngă mîna bărbătește, aspru, *a l'anglaise:* „Gata, am făcut tîrgul"; din privirea ei înțelesese că amenințările sale sînt inutile; ea nu se putea lăsa dominată, găsise întotdeauna gestul, replica, zîmbetul care să-i diminueze încruntarea, să-i neutralizeze

autoritatea; folosea, poate instinctiv, exact mijloacele lui cînd doamna Șoimescu îi reproșa că lipsește cam mult: „Într-o zi o să mi le aduci acasă! Cel puțin păzește-te să nu iai vreo boală lumească". „Promit să iubesc numai femeile care-ți plac și ție. Dar trebuie să-mi spui și la ce să renunț". El îi întindea o agendă cu programul său de peste zi, plin de ședințe, pledoarii și consultații, firește neadevărat, făcut anume pentru ea și-i cerea senin: „Găsește-mi două ore libere și spune-mi pe cine să duc la analize". Lui Șoimescu însă i-a scăpat un amănunt: Elvira — blondă superbă al cărei fizic bine proporționat și veselie contagioasă o plasau mereu în centrul atenției — avea mari succese în grup dar niciodată la un om anume. Cei cu gînduri casnice erau incomodați tocmai de frumusețea și energia ei. „Asta, chiar dacă n-ar trebui s-o păzești mereu, scoate sufletul din tine". Era adevărat, ea avea o mare energie ce trebuia cheltuită și un spirit neobosit, curios, aflat mereu în căutarea detaliilor semnificative: se cheltuia, ardea, simțea că este prea lentă și prea îngustă lumea în care trebuia să trăiască, prea gravi și stinși cei din jur. Poate de aceea a observat cu mare întîrziere un fapt înspăimîntător: cei care i-ar fi plăcut o evitau și singurătatea, brutală și surprinzătoare, i se insinua treptat în suflet. Ajunsese să-și dea seama unde greșește dar nu mai putuse da înapoi, îi era imposibil să renunțe la a-și impune punctul de vedere: nu voia să ascundă nimănui nimic pentru că nu ținea să fure sau să-și cerșească un soț. Tatăl său, mergînd mai departe cu identificarea, credea că Elvira îi va repeta chiar și succesele sociale, se va descurca ușor, uitînd să se întrebe dacă și pe ea o interesează acest lucru, dacă are ceva din voința lui oarbă, nestăpînită. Umbra ei de tristețe, mereu mai accentuată, o punea în seama iubirilor bruște dar efemere de care el nu se vindecase nici la bătînețe, și, cu discreție, căuta să-i descopere alesul din mulțimea de tineri ce-i frecventau casa, fii ai unor prieteni sau colegi de-ai Elvirei, iar faptul că nu reușea îl trecea în seama indeciziei ei; și el ezitase mult, îi fusese greu să găsească o femeie care pe lîngă toate calitățile fizice, intelectuale, sociale, casnice să mai fie și tolerantă. Era treaba fetei să aleagă, nu-și impunea gusturile, nici măcar nu căuta să i le dirijeze, deși în Redman, proaspătul lui angajat, vedea omul în măsură să-i repete atît succesele de la bară cît și cele din parlament, dacă ar fi împins de o voință ca a Elvi-

rei. Stela, în schimb, nu-i ridica nici un semn de întrebare, era exact opusul Elvirei: tăcută, studioasă, rece, de o seriozitate greoaie. „Cu ea e mai simplu, se gîndea avocatul, își va găsi un cititor sau un savant în devenire. Doi încuiați care, spre fericirea lor, nu vor fi afectați de salturile politicii, de transformările din jur. Cînd voi avea nevoie de liniște mă voi refugia la ei unde mă voi simți ca într-un seif". Și, uzat și frămîntat cum era, nedumerit că drumul pe care o porneau oamenii nu este cel prevăzut de el, ar fi vrut să se retragă cît mai repede, numai că Stela nu părea grăbită să-și caute „cititorul". Înaltă, fragilă, cu ochi mari, întunecați, extrem de palidă — „crescută la lumînare" spunea Șoimescu —, Stela păruse, pînă la douăzeci de ani, o fată ștearsă, anonimă căreia i se dădea atenție doar din politețe. Fiind și foarte timidă, ea nu-și găsise o linie de plutire, se purtase cu stîngăcie, nimic din ceea ce făcuse nu era firesc, sărise de la o extremă la alta mai ales în prezența oamenilor pe care nu-i cunoștea bine, pînă cînd, inhibată de neputința de a se coordona și copleșită de personalitatea surorii sale — acaparatoare, stăpînă și nestăpînită —, se retrase, devenise tăcută, închisă, preocupată din ce în ce mai puțin de cei din jur. Despre Elvira însă, atunci cînd îi era adusă ca exemplu, spunea cu un fel de condescendență amestecată cu milă: „Păcat de ea că se risipește. O inconștientă ce se dă în spectacol în fața unor inteligențe de doi bani". În realitate nu-i cunoștea prea bine, în afară de Redman nu discuta cu nimeni iar față de el avea o rezervă: lucrînd împreună cu tatăl său credea că o plimbă doar pentru a-i face acestuia plăcere, nu-l repezise tocmai din teama de a nu-l supăra și, într-o mai mică măsură, pentru a nu se ști absolut singură.

În ultimii doi ani de facultate ea suferise însă niște transformări nesperate de părinți. Aceștia o crezuseră măcinată de o maladie ciudată, perfidă care o distrugea lent dar sigur ca, treptat, să observe că trăsăturile feței încep să i se contureze dîndu-i o distincție aparte, iar trupul pînă atunci uscat, stins, să se împlinească încît rochiile Elvirei i se potriveau perfect; într-un timp foarte scurt, dintr-o adolescentă întîrziată, predispusă la ftizie, ea devenise o femeie matură, interesantă, cu o înfățișare desprinsă parcă dintr-o efigie greacă încît simpatiile și atențiile tuturor deviară treptat de la Elvira; Stela însă nu le credea sincere, deși uneori i-ar fi

convenit să se știe măcar egala surorii sale, continua să păstreze o distanță politicoasă, rămînînd interesată mai ales de lecturi și concerte la care Redman o însoțea cu conștiinciozitate. Familia i se părea străină, nu se potrivea cu nici unul, așa că lui, indiferent din ce motive o însoțea, îi admira răbdarea cu care știe să suporte ceea ce nu-i convine. Avocatul Șoimescu pasionat de politică, fost deputat național-țărănist, găsind acum mai mult timp pentru ea căută să o introducă într-un domeniu al speculațiilor terestre care n-o putea atrage. Bărbat înalt, cu o frunte lată, față osoasă, sculptată parcă în piatră, elegant, vesel, deschis, aflat mereu în căutarea unor soluții pentru cîștigarea numeroaselor sale procese, era prea vorbăreț pentru gustul ei, o obosea; de o energie copleșitoare, tatăl său trăia la o tensiune atît de ridicată încît uneori, cînd era prins în vîrtejul unei demonstrații, uita în fața cui se află; argumentele se succedau cu o asemenea repeziciune încît Stela avea impresia că bătrînul o să explodeze, o să se transforme bizar în energie pură. În timpul războiului, dar mai ales pe urmă, el trecuse în extrema cealaltă: tăcerile lui deveniseră tot mai întinse, mai prăpăstioase; siguranța îi dispăruse, iar în numeroasele lor dialoguri căuta neîntrerupt puncte de sprijin, explicații, regreta că a vîndut casa tatălui său de la țară. Acum își dorea liniștea și poate că tocmai această nevoie l-a apropiat de Stela. Era însă o apropiere dincolo de cuvinte, eforturile sale de a o face și pe ea să vorbească, să se explice, dăduseră greș: rămînea însă în preajma ei mai mult decît în a soției sale care, paradoxal, devenise vorbăreață, căuta să-l suplinească, să mențină constantă cantitatea de zgomot din casă. Ana Șoimescu fusese și ea o femeie frumoasă: brunetă, înaltă, cu ochi negri, mari, însă atît de reci încît parcă-i neutralizau frumusețea, iar deosebitul ei simț practic o făcea să pară lipsită de sentimente. Lumea ei se reducea la casă, nu-i plăcea să se plimbe, să se expună; dragostea lor se metamorfozase treptat și avea uneori impresia că sînt interesați doar să le meargă bine întreprinderea. Ea își concentrase toată atenția asupra fetelor și carierei soțului ei, nu-i păsa de aventurile acestuia, totul era să nu se facă de rîs, să nu trebuiască să crească ori să întrețină copiii altor femei. „Cu asta ai avut ceva? îl întreba ea cu toată seriozitatea cînd ochii lui întîrziau prea mult asupra unui profil. Nu de altceva dar dacă ne vom cunoaște nu vreau să mă compromit vorbind

cu ea serios". Între ei se stabilise un fel de prietenie curioasă și tocmai faptul că ea îl înțelegea, nu-i reproșa nimic, îl obliga să-și limiteze aventurile, să se rețină. Dincolo de aparențe efortul ei de a închide ochii, de a-l suporta alături, de a se lăsa uneori în voia lui ca pe un obiect străin, neînsuflețit era imens, însă se obișnuise să plîngă singură, în baie, neștiută.

Doctorul Ion Cristian a apărut în casa lor imediat după război, deși Aurel Șoimescu îl cunoscuse mai demult, prin 1940, la poliția Capitalei unde fuseseră aduși amîndoi cam din aceleași motive. Avocatul călcase în văzul lumii, în plină stradă, o insignă cu însemnele Reich-ului, oferită de niște tineri care făceau coletă pentru front: „Încă n-am ajuns în acest hal de inconștiență, le-a spus. Ar trebui să vă fie rușine. Pe lîngă că practicați un gen de cerșetorie, o faceți și pentru străini". La poliție, chestorul, ironic, i-a oferit o alta, românească, dar și pe aceasta a refuzat-o: „Domnule, oare nu se mai poate trăi fără insigne și drapele, fără vorbe de paradă? N-aveți decît să le purtați, dar la mine cu așa ceva să nu mai veniți. N-am nevoie de semne exterioare care să dovedească oamenilor că-mi iubesc țara. Dragostea nu se afișează pe reverul hainei". Lui Cristian, chemat pentru că insultase în timpul unei recepții pe un înalt funcționar german, avocatul îi devenise simpatic și, în așteptarea interogatorului, au discutat atunci destul de mult. Drumurile însă li s-au despărțit. Cristian s-a reîntors la Paris la studii, de unde a venit în țară odată cu Dictatul de la Viena, și s-a stabilit la Sibiu unde se mutase temporar Universitatea din Cluj. De acolo a plecat voluntar pe frontul antifascist, iar ziua victoriei l-a prins la Banska Bistrica. Și Șoimescu s-a stabilit în Ardealul de Nord, la Cluj. Unii se refugiau în București, el venea. Și nu pentru că-i trăiseră acolo părinții, ci fiindcă era de datoria lui să mențină moralul celor rămași. Era parcă aspirat de străfundurile mării, se simțea atras irezistibil de luptă. „Nici o brazdă" urlaseră patrioții ca apoi să se retragă tăcuți și anonimi pentru a urla iarăși după ce vor fi în siguranță. Ca fost deputat, urmărit neîntrerupt de D.E.F.-ul horthyst, i s-a propus să înființeze un partid român după ce, indignat, Emil Hațieganu refuzase. Posibilitatea de a milita deschis, de a demasca în parlament toate abuzurile ocupanților i s-a părut atrăgătoare: ar fi avut o calitate oficială care i-ar fi permis să acționeze

pe față, la lumina zilei, să mobilizeze oamenii, să-i apere împotriva grofilor care se avîntaseră asupra fostelor proprietăți, plătite dealtfel de statul român, să le întreţină moralul în urma părăsirii atît de surprinzătoare a acestui teritoriu de către armata noastră. Dar, politician versat, n-a spus nici da, nici ba, a simțit că la mijloc e ceva necurat şi, mai ales că nici „băciucul" Emil nu primise, a trecut clandestin frontiera pentru a se consulta cu Maniu. „Nici un partid, dragule, i-a răspuns bătrînul politician, privindu-l cu ochii săi albaştri, pătrunzători. Faci parte din unul şi eu, dragule, n-am recunoscut niciodată actualele hotare". Şoimescu i-a explicat pe larg situaţia, motivele sale dar, cu siguranța sa obişnuită, după un lung moment de tăcere, Maniu i-a spus: „E o perfidie, dragule. Ar fi trebuit să începi prin a te întreba de ce o fac? Răspunsul nu poate fi decît unul singur: vor să vă dezmembreze, să vă bateţi între voi". Întîlnirea, în tinerețe, cu acest om îi marcase destinul; i se părea de o tărie de caracter şi o putere de seducţie neobişnuite; n-avea avere, nici măcar locuință personală, era necăsătorit, iubise o singură dată, o farmacistă unguroaică din Şimleul Silvaniei, era însăşi austeritatea, de aceea, în prezenţa lui, Şoimescu, conştient de greşeala pe care era să o facă, se încurcase în explicații avocăţeşti încheiate de întrebarea lui Maniu: „Ai reuşit să-i faci o cruce ca lumea protopopului Şoimescu? Brav bărbat era... L-am cunoscut cînd eram în Conziliul Dirigent". Dar surîsul binevoitor şi schimbarea discuţiei n-au reuşit să-i atenueze jena. „Pînă acum am fost un politician mediocru, îşi spusese. Iată, am prilejul să dovedesc că mă pot ridica la înălțimea istoriei. Trebuie să depun mărturie că exist". Din cauza activității sale a fost socotit element periculos, dus la închisoare la Budapesta de unde a reuşit să scape abia după eliberarea capitalei maghiare. S-a întors acasă pe jos, îmbătrînit, obosit nu numai de sutele de kilometri parcurşi: viaţa petrecută printre puşcăriaşii de drept comun, apoi în lagăr şi iarăşi în închisoare, l-a costat mai mult decît se aşteptase: anii se prăbuşiseră peste el în clipa Eliberării. Avea o singură mulțumire: străbătuse drumul pînă la capăt. Oraşul avea conducători noi pe care nu-i ştia bine. Doamna Şoimescu era revoltată că nimeni nu venise să-i propună vreun post, să-l întrebe măcar cum se simte. De fapt ea îşi dorea o recompensă pentru orele ei de groază, pentru lunile de aşteptare, pentru banii cheltuiţi ajutînd în stînga şi-n dreapta.

Șoimescu s-a apucat de avocatură, în vreme ce doamna avea de grijă să-i scoată ochii cu „recunoștința patriei". „Dar asta contează? N-am făcut-o pentru recompense, ci de dragul conștiinței mele. Am luptat, pentru prima oară în viața mea, în linia întîi!" îi strigase el, iar doamna îi amintea de bătrînul preot de țară, înalt, spătos, cu barbă albă, lungă ca a unui profet desprins din Biblie, socrul ei, care fusese delegat de primar să ofere lui Ferdinand și reginei Maria pîine și sare cu ocazia vizitei făcute de perechea regală, în 1919, la Baia Mare. Bătrînul fusese decorat cu această ocazie — activase în Partidul Național, tipărise broșuri de popularizare, făcuse o școală pe banii lui — și, cu memoria lui formidabilă, le reprodusese pasaje întregi din discursul regelui încît pînă și nora ajunsese să știe celebra frază spusă de Ferdinand generalului Franchet d'Esperey: *„Este ceva mai presus de loialitate: grija propriei demnități"*. Și fiindcă nora era în afară de politică, ea dădea o interpretare personală demnității pomenite de rege. „Dacă ai fost bun în momentele grele, acum de ce nu ești? Te lași călcat de cei ce n-au stat în față, cînd trebuia. Unde ți-e demnitatea?" Zadarnic Șoimescu îi reproducea cuvintele bătrînului preot: „Eu n-am luptat pentru decorații, Majestate, ci fiindcă așa trebuia", doamnei i se părea jignitor un post mai mic decît cel de primar al orașului: nu putea concepe că sacrificiile lui Șoimescu fuseseră răsplătite de satisfacția de a se fi descoperit om puternic, lucid, îndrăzneț. Dar preocupată de soarta fetelor, treptat ea a început să uite de această nemulțumire. Acum avea grijă să invite în casă cît mai mulți tineri de viitor. Unul dintre ei era Constantin Redman, care i se părea mai îndrăgostit de bătrîn decît de fete deși era mai ales în preajma Stelei, iar un altul, de care-și legase mari speranțe, era doctorul Cristian. Lui, în secret, i-o destinase pe Elvira: voia să scape cît mai repede cu putință de ea; firea ei nestăpînită, asemănarea izbitoare cu tatăl, frumusețea ei îi produceau insomnii: „Numai să nu-mi facă vreo prostie pînă-i găsesc un băiat ca lumea", spunea doamna Șoimescu. Firește, ei n-ar fi îndrăznit nici măcar să-i sugereze ce are de gînd, atîta doar că îl invita foarte des la masă, căuta să-i lase cît mai mult singuri, să-l laude mereu pînă cînd și-a dat seama că nici Elvirei nu-i era indiferent; nenorocirea era că doctorul Cristian nu spunea nimic, părea mai preocupat de discuțiile cu Șoimescu și Redman decît de căsătorie deși, în

realitate, cele două surori nu-i erau indiferente și cu cît Elvira era mereu împinsă în față, cu atît Stela îi stîrnea mai mult interesul, numai că n-avea cum să se apropie de ea: cînd nu se refugia politicoasă ori indiferentă în camera ei, apărea Elvira care-i acoperea întreg cîmpul vizual iar el, fără să se opună, se lăsa antrenat în jocul ei, îi plăcea să o contemple, să-i studieze încet, pe îndelete, gesturile și, cu cît o cunoștea mai bine, cu atît se retrăgea speriat, înfrînt: semăna perfect cu Cristina, dragostea lui ratată, singura femeie care renunțase la el fără să-i pese, ca la un obiect scos din uz. Cristina fusese ca o furtună, îl luase de pe picioare, îi neutralizase luciditatea, rațiunea, era un orb care se lăsase purtat după voia ei, trăise după ritmurile ei, o viață fără zi și noapte, într-o lume tulbure, agonică. L-a lăsat tot așa de surprinzător cum îl și acceptase, povestea nici nu putea să aibă un alt sfîrșit. Parcă se oprise dintr-o rostogolire periculoasă, fatală. De astă dată nu-i era teamă că și ea ar putea face același lucru dar, după experiența avută și în lungile zile de război, în pauzele dintre două intervenții chirurgicale sau pe drum, înaintînd odată cu frontul în ambulanța sa hodorogită, analizîndu-și înfrîngerea cu răbdare și adesea cu cinism, ajunsese la concluzia că fusese norocos: Cristina nu i se potrivise, deci nici Elvira. Și nu era o concluzie trasă de păr, nu căutase să-și îndulcească înfrîngerea, ci descoperise că fiecare dintre ei cerea altceva vieții, că ritmurile lor psihice și biologice nu se potriveau, erau prea bine conturați, prea independenți ca legătura lor să poată dura. Elvira avea toate datele Cristinei, furia ei nestăpînită, pe cînd el, cu un război în urmă, trăit în compania morții, era prea bătrîn pentru ea, pentru pasiuni arzătoare. Dealtfel aceasta, sesizîndu-i ezitarea, privirile mereu mai pierdute după Stela, se decise să meargă pînă la capăt, cu orice risc: nu putea suferi ideea ca tocmai ștearsa, anonima și necuvîntătoarea ei soră, pusă pe treburi foarte intelectuale, să i-o ia înainte și fără nici un efort, exact cînd în sfîrșit se hotărîse să renunțe la toți ceilalți care le băteau porțile. Cunoștea prea bine structura Stelei, orgoliul ei mascat sub o tăcere neutră, absentă, văzuse că și ea întîrzie ceva mai mult în preajma lui Cristian, că ochii ei mari, negri se luminează ciudat la apariția lui sau se îngustează dureros cînd ea, Elvira, îl reține sau își uită intenționat mîna pe umărul lui, și în gînd îl înjura pe Redman că e prea pasiv, că nu încearcă să coboare din lu-

mea ideilor, să observe că se află totuşi lîngă o femeie. Pentru a-l cîştiga definitiv trebuia ca tocmai Stela să renunţe la Cristian, or asta se putea realiza numai făcînd în aşa fel ca ea să-i surprindă într-o situaţie mai delicată, spunîndu-i astfel prin intermediul gesturilor sau faptelor că ea a apărut prea tîrziu. Elvira însă era derutată, parcă nu-i venea să creadă: tocmai ea să se bată pentru un bărbat, să fie pusă în situaţia umilitoare de a trebui să-l cucerească? Un fapt era clar: după ce-l va cîştiga definitiv, îl va avea la picioare blînd, supus şi tandru, va hotărî dacă-l va păstra în continuare sau, în semn de răzbunare, îi va da drumul. „Ce fel de om e ăsta că nu-mi observă nici frumuseţea, nici inteligenţa?" se întreba ea revoltată şi, în acelaşi timp, sincer îngrijorată că doctorul Cristian, bărbat deştept, plăcut, corect ar putea să facă o alegere proastă, nemeritată şi, cu toate că o suspecta, nu putea concepe că tocmai Stela va fi aceea. Încercase să-i stîrnească interesul făcînd pe supărata, reprezindu-l sau ironizîndu-i calmul, pasiunea pentru politică, imitînd discuţiile nesfîrşite dintre el, tatăl său şi Redman. „Va fi sau nu va fi un nou război? Se va putea conduce fără opiziţie?" îl întrebă ea drept răspuns la salut. Trecuse apoi la cochetării nevinovate cu alţii şi mai ales cu acesta din urmă, însă Cristian nu reacţionase şi nici Stela, în schimb doamna Şoimescu intrase în alertă şi sub presiunea ei Elvira trebui să renunţe. „Nu-i voie să-ţi dai arama pe faţă. Bărbaţilor nu le plac femeile cu multă personalitate, le e frică să-şi complice viaţa... Iar mofturile astea nu-s semn de bună creştere. Şi eu te-aş lăsa să fiu în locul lui". Cristian însă, profitînd de împrejurare, de pauza aceasta nesperată, se hotărî să nu piardă momentul: Stela simţise ceva, dezlănţuirile surorii sale o făceau să-l privească mai atentă, să se apropie de el sigură, senină şi cum Cristian îi venise bucuros în întîmpinare, pentru că aşteptase demult clipa aceasta, reînseninarea Elvirei s-a dovedit a fi tîrzie, zadarnică şi ea a înţeles surprinsă acest lucru după o discuţie care i-a stăruit mereu în minte. Sub privirea complice a doamnei Şoimescu l-a chemat în camera ei pretextînd că vrea să-i arate nişte cărţi. Ajunşi însă acolo ea s-a aşezat pe pat şi i-a zîmbit vinovată. „Voiam să fiu singură cu tine. Asta-i tot. Dacă îţi displace sau ai alte obligaţii — poftim cartea aceasta, să avem acoperire, şi eşti liber". „Presupun că totuşi vrei să-mi spui ceva", i-a zis el, nesigur, tulburat de apropierea ei. Ar fi fost suficient

să închidă ochii și să facă doi pași, așa cum se întîmplase în camera de hotel a Cristinei. Simțise exact aceeași tentație irezistibilă, nu se îndoise o clipă de ceea ce ar fi urmat, atîta doar că n-avusese putere să se miște deoarece, într-o fracțiune de secundă, descoperise că pînă și camera seamănă... Ea s-a ridicat încet, nehotărîtă, a luat la întîmplare o carte apoi s-a apropiat de el: „Am vrut să te cer în căsătorie!“ a încercat ea să glumească și, fără să-i dea timp să spună ceva, i-a sărit în gît și astfel, multă vreme, pierduți, contopiți, disperați, obsedați de jena că mai tîrziu, în clipa cînd vor fi obligați să se privească în ochi, raporturile dintre ei vor fi altele, prelungeau la nesfîrșit această stare de bucurie și frică, de orbire necontrolată. Păreau izolați de o perdea de întuneric, erau numai ei într-un spațiu infinit, tremurînd, căutîndu-se și respingîndu-se în același timp cu o furie abia stăpînită, aspră. Cînd simți gustul amar al lacrimilor ei, Cristian tresări speriat și ea, tulburată, trecînd peste ceea ce-și propusese, îi șopti: „Ce mai aștepți?“ „Mi-e frică de tine, îi spuse el abia reținîndu-și regretul. Mai trebuie să-mi rămînă și mie puțin suflet. Știu ce ai însemna... M-am gîndit mult la asta...“ „Trebuia să-mi închipui. Calculat, rece, plin de rațiune și maturitate. Mi-e lehamite de mine“. Jignită, furioasă, își aranjă rochia și, azvîrlindu-i cartea pe pat, îl lăsă în cameră; din clipa aceea pentru Elvira el a încetat să mai existe; nu dăduse nimănui vreo explicație, cu discreție și eleganță reușise să facă abstracție de el, să-l ocolească de parcă nici nu s-ar fi cunoscut vreodată. Ce-i drept și Cristian făcuse tot posibilul să meargă cît mai rar în casa lor, se întîlnea cu Stela prin oraș, o conducea pînă la poartă și ea, înțelegînd că s-a întîmplat ceva între el și Elvira, nu-l invita înăuntru decît rar, cînd era sigură că soră-sa lipsește. Căsătoria lor l-a surprins doar pe Redman care se așteptase să fie prevenit; firește, observase că se petrece ceva deosebit între ei, dar știa că Cristian nu-i ascunde nimic. La Paris făcuse cu mare greutate față crizelor acestuia: la început îi împuiase capul cu dragostea lui pentru Cristina, mai tîrziu, după ce ea îl părăsise, cu ura, la fel de puternică. De data aceasta însă Cristian nu simțise nevoia, nu era nimic neprevăzut în povestea lor, era mai temperat, altele i se păreau că merită toată atenția. La puțină vreme după ei s-a căsătorit și Elvira, tot cu un medic; acesta însă peste cîțiva ani a rămas în Elveția de unde a chemat-o cu insistență:

ea însă nu i-a răspuns niciodată şi, prin 1965, cînd a revenit în ţară cu un paşaport de cetăţean străin, n-a vrut să-l primească şi nici măcar să discute cu el, deşi nici unul nu erau căsătoriţi: o părăsise în momentele cele mai grele pentru familie şi chiar dacă n-ar fi fost asta, Elvira nu admitea ideea că el a fost în stare să renunţe la ea fie şi temporar. Cum din cauza lui n-a putut să-şi continue cariera universitară, ea s-a retras în cercetare ajungînd în scurtă vreme un nume cunoscut, respectat încît cînd Cristian i-a cerut lui Spiellmann să-i recomande un om priceput care să-l ajute la experimentarea citostaticului său, acesta i-a indicat-o fără ezitare pe Elvira Botez, „cercetătorul meu cel mai bun, care mai are avantajul de a arăta încă foarte bine, e o prezenţă plăcută, tonică".

Andrei nu coborîse încă, era prea devreme, de fiecare dată trebuise să asiste la despachetat iar acum, în plus, simţindu-se în siguranţă, departe de camera în care-l văzuse, doamna Şoimescu trebuia să se elibereze de spaima provocată de Redman, mai ales că Elvira îl cunoştea atît de bine. Aceasta însă era tot la geam — Redman n-o interesase nici atunci, i se păruse prea versatil şi prea fin, lipsit de virilitate, susţinea că, din ceea ce pretinde ea de la un bărbat, el n-are decît barba — astfel că profesorul, incomodat de privirea ei, nu se putuse opri, trebuia să-şi continue plimbarea în susul străzii. N-avea un motiv serios să se simtă vinovat faţă de ea, numai că jena şi neliniştea erau la fel de vii, de sîcîitoare, ca atunci, iar vîrsta lui şi imaginea mizeriilor care o însoţeau, nu puţine, iremediabile, aduceau cîteva note de ridicol la acest sentiment confuz, fără nume. Felul cum evoluase Elvira şi cum se purtase în diverse momente hotărîtoare îi dădeau adevărata măsură a gestului său, îi explicau ecoul pe care l-a avut în ea înfrîngerea suferită şi, laş, condamna clipa în care o cunoscuse. În perioadele de disperare induse de un Paris agitat, tulbure, cu oamenii dezlănţuiţi, intraţi într-un crepuscul ce prevestea războiul, îi spunea Cristinei cu uimire, consternare, patetic: „De unde ai apărut? De ce trebuia să-mi întorci toată viaţa pe dos?" Presimţirea catastrofei în loc să-l facă lucid îl orbise: politica i se insinuase şi în sentimente iar Cristina parcă-i stimula această dezlănţuire, ea era nu numai ea, ci şi război şi pace şi ură şi dragoste şi nevoia de orbire şi fuga de frică. Elvira fusese de asemenea un fel de pasăre a fur-

tunii ce se rotise deasupra lui și el găsise tot momentul de vină. Poate că o explicație l-ar fi eliberat însă nu avusese curaj și nu găsise nici — iarăși — momentul potrivit iar, cu trecerea timpului, i se părea că ar fi caraghios: dar dacă ea nu simte același lucru? Dar dacă ar zgîndări o rană încă deschisă? Un gînd salvator veni să-i ușureze într-o oarecare măsură nemulțumirea: „Oare nu-mi dau prea multă importanță?“ Pentru că trăirile lui, atît de curioase, nu fuseseră totdeauna la fel de vii și, după o lungă și dificilă pauză, trezit parcă de oamenii de care, năuc, se ciocnea, trebui să recunoască, nu fără dificultate, că în realitate fugea de Redman. Îi era mai comod să nu se uite în urmă decît să analizeze cu obiectivitate ceea ce a fost și, dacă tot n-avea încotro, orgoliul îl purta pe ocolite, cu grijă, îl împotmolea în imagini plăcute, calme totuși în comparație cu ceea ce se străduia să evite. Își aminti, nu fără o umbră de veselie, de pățania profesorului Ottescu, colegul său de la farmacognozie. După o dramatică sesiune bahică, *Ein Biermorgen,* i se făcuse frică să meargă acasă: cunoștea foarte bine reacțiile soției sale, actriță celebră pe vremuri, transformată datorită geloziei lui fioroase la început, și vîrstei pe urmă, într-o gospodină oarecare. Frica îl făcuse să prelungească mult cheful iar cînd nu mai avu încotro îi fură din parc un imens buchet de trandafiri, în speranța că-i va domoli puțin cuvintele și nu numai cuvintele. În holul casei, spațios, încărcat cu amintiri, un mic muzeu Marion Schwab—Ottescu, era un bust al fostei actrițe făcut de un cunoscut sculptor vienez care lăsase urme foarte adînci în memoria doamnei. Văzîndu-l, elevul maestrului Brannowitz îi oferi în grabă florile dar, firesc, „doamna“ nu întinse mîinile să i le ia, nici nu-i zîmbise, îl privea rece, inexpresivă și nici scuzele amestecate cu vorbe de dragoste nu reușiseră să o miște. Se așteptă, atunci, să fie condamnat, n-avea tăria să suporte tăcerea ei prelungită, acuzatoare și îl dureau mîinile, dar, zadarnic, doamna Marion, contrar obiceiului ei, continua să-l cerceteze cu severitate pînă cînd, profund jignit, *Herr Professor ordinarius* îi azvîrli florile în față acompaniate de un *„So's recht!* Așa-i trebuie!“ revoltat. Ea nu apreciase efortul de a se lăsa înțepat la degete, nici riscul de a fura dintr-un parc public, nici gestul simplu, cald de a i le oferi, ca să nu mai vorbim de cuvintele pline de dragoste spuse, ce-i drept, cu oarecari dificultăți. Spre marea lui mirare ușa de la dor-

mitor s-a deschis brutal şi, în lumina orbitoare, Ottescu a reuşit să descopere o umbră masivă, total diferită de cea imortalizată în bronz, care, văzîndu-l îngenuncheat, spuse pe nerăsuflate. „*Schweinerei!* Ce porcărie!" dar descoperind trandafirii depuşi la baza soclului fusese atît de impresionată de confuzie încît îl iertă şi îl iubi ca în tinereţele ei atît de îndepărtate, iar Ottescu nu pierdu ocazia să vină, chiar în seara următoare, *en pointe de vin,* puţin afumat, după expresia colegului său, profesorul Vasiliu.

Nici situaţia lui Cristian nu era, în esenţă prea diferită numai că, înţelegea foarte bine, imaginea Elvirei n-avea cum şi de ce să-i zîmbească, deşi s-ar fi aşteptat; poate că el nici nu mai exista printre obsesiile ei, iar în poartă îl întîmpina, cît s-ar fi străduit să nu observe, Redman şi întîlnirea n-avea cum să fie fericită. Un lucru era însă în afara oricărei îndoieli: i se părea că este la fel de caraghios ca Ottescu. „La urma urmei de ce să fug de el?" se întreba cu tonul cel mai liniştitor cu putinţă, deşi îşi dădea foarte bine seama că nu-l umileau, în clipa aceea, amintirile comune, nici imaginea răutăţilor îndurate, reuşise să dea la o parte chiar şi orgoliul rănit, durerea că nu-l cunoscuse pe prietenul său de atunci; altceva îl obseda: se purtase urît, nu dovedise prin nimic că-i este superior, îl dominase ura, fusese vulgar, rudimentar, deşi, era clar, cel de atunci nu merita altceva. Poate că pînă şi Redman şi-a răscumpărat păcatele, a redevenit om. Chiar dacă nu l-o fi ajutat conştiinţa trebuie să-şi fi făcut şi el socotelile, mai ales că obsesia cancerului îi era atît de vie, şi dacă ele sînt relativ exacte nu se poate să nu fi ajuns la concluzia firească, or, din clipa aceea, era obligat să-l privească altfel. N-ar fi exclus ca odată cu dispariţia fricii, a oamenilor care i-o întreţineau, să fi redevenit şi el cel ce a fost, cît a fost. „Oare chiar sînt atît de rudimentar în mine? N-are importanţă că am făcut acest gest, nu el merita atenţie cît faptul de a-mi fi descoperit, într-o clipă de pierdere a controlului, rezerve atît de masive de răutate şi ură". Scuzîndu-se sau explicîndu-se nu făcea decît să le acopere pînă la o nouă explozie. De fapt, ştia că se mirase absolut degeaba. Nu era prima dată cînd constata cu ruşine că a avut o ieşire cu totul disproporţionată faţă de cauza care a provocat-o, iar consecinţele psihice, remuşcările, şi ele mult mai violente decît ar fi meritat ieşirea. Nu acceptase niciodată jumătăţile de măsură aşa că şi sentimentele oscilau

de la o extremă la alta chiar dacă nu le exterioriza verbal. «Sensibilități fără haz», își spuse, grăbind pasul ca, deodată, descoperindu-se într-un grup de oameni, să constate surprins că așa, pierdut acolo, anonim și șters, mergînd înainte, fără țel, se simte bine, că efortul fizic îl mulțumește. Ei erau ca un fel de pămînt ce absorbea energia trăsnetelor. Din păcate însă ideea că Andrei negăsindu-l în fața porții va pleca, obligîndu-l astfel la o lungă așteptare sau chiar la o vizită, sus, la Elvira, îl făcu să se întoarcă. „Pe urmă?" se întrebă deodată. Nimic nu terminase în ziua aceasta, nu-și amintea un singur gest care să-l fi mulțumit pe deplin, poate doar faptul că fusese prudent în discuția cu Codreanu; oricum purtat involuntar de întîmplări, înghesuit, se simțise obligat să se apere mereu și mai ales față de atacurile vehemente pe care cineva din el, exasperat, le declanșa fără milă. Ziua, ciudat, semăna tot mai mult cu propia-i viață. „Pe urmă?" Nu era în stare să hotărască nimic, îi lipsea energia și parcă vedea curgerea timpului, rapidă, egală pe care nu mai avea cum s-o umple decît cu pîlpîirea sterilă a unei vieți lipsite nu numai de forța fizică, ci și de cea morală. „M-am nevrozat, balamalele cedează, nu mai fac față suprasolicitărilor. Pînă la urmă idealul meu nu va fi tratatul și acel citostatic nenorocit, ci furtul unei fărîme de liniște. Dintre numeroasele idei... să rămînă doar ideea de liniște?" Și cum această impresie se impunea nu ca rezultat al crizei de moment, ci ca o concluzie îndelung elaborată, nu-i rămînea decît să se ducă la laborator: lumea, amintirile existau în afara pereților, acolo redevenea calm, sigur iar compania animalelor de experiență îl stimula: viața lor supusă bolii îl obliga să se grăbească, să se simtă nu atît vinovat că le-a provocat-o, cît solidar cu ele. Numai că și acolo lucrurile nu mergeau strălucit, dar nu încetineala cu care înainta îl exaspera, ci gîndul că ar putea descoperi, iarăși, anonimele acelea în ultima vreme mult mai numeroase, unele conținînd amenințări de genul: *„Pe mine mă căutai? Am sosit. Fă-ți o radiografie pulmonară. Ai intrat în zodia cancerului"*. *„Părăsește catedra înainte de a ți se descoperi trecutul;* altele erau neînțelese amintind de parolele din timpul războiului: *„Nu pe toate străzile cresc crizanteme"*, sau *„Ultima oră din zi nu vine singură"*. Apoi diverse poze decupate din reviste sexy, cărți de rugăciune, capriciile lui Goya, sau titluri tăiate din ziare: *„Numai criza petrolului și hîrtiei?"* Profesorul le co-

lecţionase cu grijă, se distrase arătîndu-le asistenţilor săi cu intenţia secretă de a descoperi pe faţa cuiva o tresărire; nu înţelegea de ce, aşa deodată, au început să curgă cu regularitate? Ce făcuse sau ce nu făcuse? Anonimele îi prevesteau ceva neplăcut, o ieşire din albia în care se fixase şi, încet, răbdătoare, ele creau un zid între el şi ceilalţi. Îi analizase pe rînd: doctorii Dumitrescu şi Iorga erau excluşi. Dar conferenţiarul Florea? Dar doctorul Nicula? Nicula? Prost, dar nu prea rău. Parcă-şi cunoştea limitele. Nistea? Poate. Fals pînă-n vîrful unghiilor, politicos, libidinos, slugarnic. Or slugarnicii sînt şi foarte răi, ei urăsc mai mult decît cei ce-şi afişează deschis părerile. „Încotro?" O va readuce pe menajeră, cum făcuse după fiecare vizită a bătrînei, pe urmă însă dorea să rămînă singur, mai ales că lui Andrei nu mai avea ce să-i explice, orice i-ar spune astăzi ar aduce a scuză. „Mama dracului, dădu el enervat din mînă. Din punct de vedere al Căii Lactee..." Pe de altă parte, în relaţiile cu fiul său resimţea o jenă curioasă: Andrei era bărbat în toată firea însă nu-l putea socoti ca atare, maturizarea lui sporise parcă distanţa dintre ei. Grija pe care i-o purtase, mai ales după moartea Stelei, nu s-a putut transforma în prietenie, viaţa trecuse egală, fără salturi neprevăzute, nu li se întîmplase nimic în măsură să-i solidarizeze, să şteargă barierele. În faţa lui, Cristian era cuprins de o curiozitate mai mult ştiinţifică: dacă este destul de rezistent biologic, dacă inteligenţa i se situează între limitele normalului, dacă învaţă etc. Şi nici Andrei nu-i venise în întîmpinare: tăcut, rece, politicos şi cam atît, n-avea nevoi speciale, nici ieşiri necontrolate deşi, în el, profesorul depistase un germene de nemulţumire, ceva care-l obliga să afirme că între ei există un fel de incompatibilitate psihică, iar atenuarea sau dispariţia ei o lăsa în seama viitorului cînd credea că tînărul îl va putea înţelege şi aprecia fără să fie obligat să-i explice. El semăna prea mult cu maică-sa, Cristian ştia deci la ce să se aştepte dacă l-ar fi întrebat ce are, de ce-i nemulţumit. Stela nu participa la entuziasmele lui sau i se părea că nu participă. Întrebînd-o, reproşîndu-i de fapt tăcerea, ea i-a răspuns dezarmant: „Crezi că vreau să fiu aşa? Crezi că mie-mi place? Mă bucur în felul meu, să nu crezi". „Acum mă respectă din obligaţie, autoritatea paternă în general, forţa, ideea de tată şi nu tatăl", îşi spunea trist, însă atîta vreme cît nu-i crea complicaţii, se mulţumea să bea împreună

cu el o cafea la prînz, să se informeze de cursuri, note, nevoi financiare și, indirect, despre o soră, Irina Ionescu, o femeie mai în vîrstă decît Andrei, divorțată, de care acesta se fixase „maladiv", după constatările sale. Cristian discutase cu ea, îi sugerase, nu foarte politicos, că e bine să nu meargă prea departe, dar, practic, nu văzuse efectele acestei întîlniri, însă atîta vreme cît tînărul părea destul de senin socotea că n-are rost să mai intervină. „Cu vivandiera asta rezolv eu dacă se îngroașă gluma", spunea profesorul care cunoștea unele capitole din viața ei mai bine decît fiul, obișnuit, se pare, să o creadă pe cuvînt. Cînd soțul ei decisese să divorțeze pe motivul că ea își începea dimineața cu o sută de vodcă și o sfîrșea cu vreo patru beri garnisite cu rom, Irina încercase să se sinucidă. A fost adusă cu mașina la urgențe, Cristian fiind din întîmplare acolo i-a acordat primul ajutor și, pentru că făcea parte din corpul medical, a întîrziat de mai multe ori la patul ei căutînd să descopere germenele ascuns, factorul ce-i declanșase tentativa. Ea se plînsese de dureri cumplite de cap, cei ce o consultaseră pînă atunci afirmau că ea caută să-și justifice viciul, dar Cristian crezu în sinceritatea ei și, investigîndu-i cu răbdare antecedentele îi descoperi o meningită purtată pe picioare. Asta avu darul să schimbe impresia despre ea, a celorlalți însă nu și a soțului care a părăsit-o definitiv, la puțină vreme după ieșire. Dărîmată, ea a început să calce pe de lături, și nu atît din vocație cît datorită fricii de a nu rămîne singură în camera aceea cu toate lucrurile colorate în verde — culoarea favorită a fostului ei soț —, încît pînă chiar și becul fusese vopsit...

Profesorul nu știa în ce împrejurare o cunoscuse Andrei, era sigur însă că nu el avusese inițiativa, după cum nu Andrei va fi acela care va pune punct poveștii. Oricum, fiziologic n-avea cum să-i strice iar psihic Andrei nu părea foarte prins. Altceva îl frămînta însă: deși era student foarte bun, de zece, nu-i descoperise o pasiune deosebită, nu ardea pentru nimic, sau cel puțin nu lăsase să se vadă asta. Ar fi vrut, firește, să-i netezească puțin drumul spre o carieră științifică, dar trebuise să constate că: „Este student prea bun ca să fie totuși în stare de ceva serios", ca acum, direct, deschis, să recunoască: „De fapt cît stau cu el? Cît îl cunosc?" Torturat de acest reproș, profesorul mersese cu capul în pămînt, atent la băltoace, căutînd o idee care să-i

salveze ziua. La un moment dat, ca o adiere senină, domoală întrezărise ceva dar gîndul, fragil, palid fu alungat de zgomotul paşilor şi de preocuparea de a-l întîlni pe Andrei. Acesta însă îl aştepta în dreptul casei şi, fără să-i spună ceva, intră în pas cu tatăl său. În faţa lor, un cîine mic, negru, scăpat probabil de sub roţile unei maşini, sălta caraghios în trei picioare aruncîndu-le periodic priviri speriate. Profesorul îl cercetă cu milă: „Poate ne vom mai revedea, băiete. Vreun hingher va avea de grijă să mi te aducă".

Mergeau încet şi fiecare era incomodat de prezenţa celuilalt aşa că se apropiau cu dorinţa de a sparge tăcerea ca apoi să se îndepărteze iarăşi, ca nişte străini, căutînd pretexte plauzibile pentru a se despărţi. La un moment dat însă profesorul se opri intrigat: „Am intrat într-o zonă periculoasă. Ies de la şedinţă şi n-am chef..." Il zărise pe profesorul Boţan apoi pe Vasiliu însoţit de Creţu iar în spatele lor nişte profesori tineri discutau cu pasiune ceva. „Şi tu de ce n-ai mers?" se interesă Andrei uimit de graba cu care tatăl său îi făcu semn să se întoarcă. „Am uitat sau n-am avut chef, nu ştiu. Nu mai am răbdare şi putere să proptesc scaunul. Dă-le dracului. Tot problemele serioase şi foarte serioase. Dar te-ai întrebat tu, aşa, din întîmplare, cîţi ani mai am eu în faţă?" îl întrebă deodată profesorul, cu multă seriozitate. „Nu prea, se codi Andrei, tocmai pentru că sînt încă destui". „Da? Aşa ţi se pare? Eu n-am această convingere". Andrei nu se îndoia de sinceritatea tatălui său, se gîndise uneori la întrebările pe care trebuie să şi le pună un om de vîrsta lui însă nu le căutase şi un răspuns, nu ştia cu ce să înceapă, amînase mereu expediind „Se împacă cu soarta, n-are încotro", dar aceste cuvinte nu-i acopereau curiozitatea, însă vreo tentativă de sondare serioasă a trăirilor unei vîrste nu făcuse, întrebările îi dădeau un tremur uşor, un frig prin coloana vertebrală, şi parcă ochii i se acopereau de o ceaţă grea, sufocantă. „Unii s-au specializat atît de bine în a vorbi despre nevoi şi perspective încît pur şi simplu se simt scutiţi să facă ceva. Ştiu ce va fi peste o sută de ani dar puţin le pasă de azi. Ai idee ce-s şedinţele astea ale lui Şerban? Hai să vorbim despre mîine". „Crezi?" întrebă Andrei prosteşte, negăsind alt cuvînt care să-l stimuleze, dar, spre bucuria lui, tatăl său nu-l auzise. „N-am cu ce să pătrund în intimitatea celulelor, n-am

cu ce să cercetez factorul care inhibă acţiunea trombocitelor, nu mi-am terminat tratatul de chirurgie iar timpul nu aşteaptă... Şi nu mai am puterea de altădată. Dar continuu să susţin că boala cea mai gravă nu este cancerul, ci o alta care generează prostie, agresivitate, egoism..." „Şi atunci de ce nu faci cît de cît ceva?" „Am devenit egoist, Andrei, sau sceptic. Am încercat şi asta cîteva zeci de ani... Şi aş spune că nu se vede...".

În spatele lor, lîngă marginea trotuarului, un *Opel* îşi încetini mersul şi un „Bună ziua, domnule profesor" îl făcu pe Cristian să tresară. Spuse în grabă un „bună ziua" şi abia cînd dădu să plece îl descoperi surprins pe profesorul Codreanu: „Pot să vă fiu de vreun folos? se interesă acesta. Acasă? La clinică?" „Mulţumesc, mă las antrenat la marş de Andrei", încercă el să glumească. „Aţi fost aşteptat astăzi". „In lipsa mea Şerban a fost un mare leu, nu?" „Cam pe acolo". „Să fie sănătos. Îmi lipseşte instinctul gregar şi apoi dacă i-aş răspunde ar crede că-i dau importanţă. Să fie fericit". „Şi înţelegerea noastră mai este valabilă?" „Oarecum". „Vă mulţumesc mult", spuse Codreanu demarînd, iar Andrei, iritat de cuvîntul *înţelegere,* rămase locului urmărindu-l cum se integrează în coloana de maşini. „Păcat că n-ai acceptat să ne ducă acasă. Specialitatea lui sînt ştabii: îi cară cu maşina, ba la pescuit, ba la un vinişor, ba le furnizează nişte icoane... I se spune *Omul cu ricşa.* Nu face nimic gratuit, întotdeauna urmăreşte ceva..." Altădată, pentru asemenea ironii l-ar fi bruscat puţin însă felul cum se purtase el însuşi cu Redman îl obliga să-şi controleze cuvintele. „Nu crezi că eşti cam drastic? întrebă profesorul. Codreanu e încă tînăr, trebuie să fim înţelegători, n-avem de unde şti la ce lucrează, să mai aşteptăm". „Sau pe cine lucrează, completă ironic Andrei. Numărul comitetelor şi consiliilor din care face parte este infinit mai mare decît al lucrărilor publicate". „Nu poţi revoluţiona ştiinţa în fiecare articol, e foarte greu să aduci cît de cît ceva nou... E dificil să trăieşti neacoperit... Fireşte, recunosc, nu m-am gîndit prea serios la el, nu m-a interesat. Mie ca om nu-mi displace. Condamn în schimb pe cei ce speculează cu consecvenţă carenţe, vicii, cei ce-ţi umblă în suflet în loc să-şi vadă de grădina lor. Toţi avem defecte, Andrei, natura este cea mai mare risipitoare. Nu ţine seama de material şi nici de ani. Pînă să producă o calitate cheltuieşte foarte mult...

E bine să privim lucrurile şi din această perspectivă. Pe de altă parte, binele şi răul pot fi simple convenţii şi, în timp, ele pot primi sensuri diferite, chiar opuse. Şi, în sfîrşit, depinde pentru ce trăieşti!" „Viaţa lui Codreanu este o sumă de coincidenţe fericite. Foarte fericite," insistă Andrei însă tatăl său îl opri. „Dar ce ai cu el?" „S-a căsătorit aşa, din dragoste, cu fiica fostului decan care la nuntă i-a făcut cadou postul de şef de lucrări", „Absurd. Decanii n-au voie să-şi mărite fetele, fie ele şi urîte?" „Un naş rector şi un altul primar care, zgîrcit fiind, i-a dat o vilă cadou însă din fondul statului". „Nu este normal ca un cadru universitar să locuiască în condiţii umane?" „Dar de ce unul din naşi i-a împiedicat pe ceilalţi concurenţi să participe la concurs cînd a fost făcut conferenţiar? De ce a ţinut naşul celălalt să-l vîre în diverse comitete?" „Dar ceea ce facem se cheamă bîrfă". „Cum vrei să-i spui! De ce la curs ne vinde nişte cugetări din arsenalul portarului de la clinica ta care a fost din ăla cu trei cizme?" „De unde le ştii tu astea? Mă înspăimînţi, drept să-ţi spun". „Din păcate nu trăim pe planete diferite şi, dacă excluzi posibilitatea de a fi observat şi eu cîte ceva, pune în discuţie şi problema contaminării. Nu de la tine, fireşte. Tu eşti foarte atent, de fiecare dată te dezinfectezi înainte de a veni în contact intelectual cu mine. Dar o anumită repulsie faţă de un anumit gen de oameni o poţi dobîndi ca gripa, de exemplu, frecventînd marile aglomeraţii". Ajuns în acest punct Andrei îşi pierdu pur şi simplu cumpătul; simţea că întîmpină rezistenţa tatălui său, îi descifrase de la început nedumerirea, iar mai tîrziu indignarea; încă nu-i spusese mare lucru dar prevăzînd o explozie căuta să o atenueze convins că dacă-l va întărîta va deveni iarăşi rigid, sec. „Tu, tată, continuă el, îl aperi în calitate de coleg, plecînd adică de la ideea că pentru un student profesorul trebuie să fie sfînt..." „Depinde foarte mult de banca din care vedem lumea. Şi ar trebui să definim termenii înainte de a-i utiliza", spuse profesorul intrigat de faptul că întreaga zi trebuise să se menţină într-o uşoară defensivă. „Pe tine, cred, nu te prea interesează colegii, nu mai ai curiozităţi umane, ci numai ştiinţifice, de asta eşti atît de generos. Viziunea ta senină pleacă de la faptul că eşti intangibil..." „Adică?" „Nu te pot dărîma nulităţile astea!" Cristian se opri contrariat, reţinîndu-şi cu greu nişte cuvinte nu prea elegant alese. „N-am înţeles!" „Ce

pierzi dacă la o adică, îi spui ce este și cum este? Și nu numai lui. Voi care ați trecut prin toate ar trebui să faceți această eradicare și, cînd colo, exact voi tăceți, îi lăsați să prolifereze. Tu ești mare, poți fi crezut!" „Mă simt foarte vinovat, mărturisi profesorul de parcă s-ar fi adresat imaginii lui Andrei din clipele cînd, aflat în laborator sau departe de țară, se întreba ce o mai fi făcînd și băiatul ăla? N-am știut să te învăț să înțelegi ce se ascunde dincolo de aparențe, în spatele relațiilor dintre oameni, pe care adesea le vezi destul de bine. Te-ai întrebat, măcar în glumă, cine sînt arbitrii?" „N-are importanță. Dacă ai suferit pentru adevăr în trecut înseamnă că mai poți suferi. Adevărul care trebuie apărat și descoperit nu s-a terminat odată cu repunerea ta în drepturi. Altfel pot crede că a fost un accident..." „La vîrsta mea, spuse Cristian mai mult pentru sine, mă interesează mai ales adevărul în știință pentru că n-are nevoie de voturi. Ce crezi că aș obține dacă aș striga cine este, să zicem, Codreanu?" „Mult, foarte mult", îl asigură Andrei bucuros că a reușit într-un fel să-l stîrnească. „Unii s-au învățat să catalogheze genul de «demascări» pe care-l predici tu drept «dispute personale». Iau la cunoștință, se interesează, firește, cu multă atenție, de partea picantă a istoriei, caută ori inventează dedesubturi senzaționale și totul se sfîrșește penibil, înainte de a fi început, iar, în plus, „oamenii de bine" sar în sprijinul victimei, se simt cumva direct lezați. Sînt prea complicate relațiile din institut ca să le poți înțelege, deocamdată". „Prea alterate, observă ironic Andrei. Cineva, trebuie totuși să spună lucrurilor pe nume..." „Adică lipsei de curaj tu îi spui înțelepciune?" „Poți să fii cît de curajos vrei, adăugă bătrînul. Dacă pe tine te pasionează, în cei cîțiva ani cît mi-au mai rămas pînă la pensie, sau, mă rog, cît voi putea lucra la anumite cercetări, mă voi strădui să-ți țin spatele". „Dar ce, eu nu exist?" se revoltă sincer Andrei, însă furia îi fusese temperată imediat de privirea dezarmată a tatălui său. „Nu neg, Doamne păzește. Totul este ca și alții să fie de acord că nu vorbesc eu prin gura ta. Dar, ori te superi ori nu, deși aș prefera să mă înțelegi întocmai, încă de cînd exiști în facultate, n-a venit un singur coleg să-mi spună, măcar în glumă: «Uite, domnule, băiatul tău a știut grozav, m-a impresionat, am fost obligat să-i dau 10!» deși sînt convins că n-ai luat degeaba, din milă, o singură notă. E jenant să-ți spun,

dar, după fiecare examen de al tău mă învîrteam pe lîngă ei, așteptam să aud minunea asta, mi-ar fi făcut bine. Nu puțini, în schimb, se străduiau să-mi sugereze că *mi-au* făcut un serviciu...! N-aș fi vrut să-ți spun asta, dar tu m-ai stîrnit, iar dacă înțelegi că oamenii nu sînt așa cum par, poate îmi vei da dreptate să am și eu rezervele mele, să-ți sugerez un mod de a reacționa, cel puțin în situațiile care într-un fel sau altul mă privesc". „Bine, tată, nu mi-e greu să mă transform într-un tînăr adaptat și adaptabil, spuse cu duritate Andrei. Dar, Dumnezeule, cît sînt de viciate, de stupide aceste relații, încît să nu se admită că noi, deși mîncăm din aceeași farfurie, sîntem totuși doi indivizi absolut separați". Cuprins de o nostalgie ciudată, după o revoltă sinceră, gravă care cu mulți, vai, foarte mulți ani în urmă îi dăduse culoare zilelor, profesorul se opri în fața unei vitrine pentru a-și aduna în relativă liniște gîndurile: „Nu eu am viciat aceste relații. În ce mă privește, n-am făcut decît să diagnostichez lumea și, în consecință, să-mi dobîndesc în felul meu siguranța sau poate liniștea. Pentru că n-ai prea multe variante la dispoziție". Odată însă cu această concluzie firească și nevinovată se enervă de-a binelea. „Așa-mi trebuie dacă..." și nu mai putu să continue, încă nu-l credea capabil de o discuție serioasă, îi aluneca printre degete: Andrei nu se purta firesc, iar el nu reușise să afle cît poate înțelege acesta, ce sens au cuvintele folosite de el. Și mai era ceva: în momentul cînd îl privea cu blîndețe tînărul se lansa în acuze și sfaturi, îl privea cu o superioritate revoltătoare încît îi venea să se întrebe „Chiar așa de plîns arăt?" „Măi băiete, spuse apoi cu o timiditate nefirească, nu știu cum să mă fac înțeles, mi-e greu, dar simt așa ceva... cum să-ți zic, o lehamite, o greață, ceva ce tu n-ai cum să percepi, îmi vine să fug, să mă dezagreghez... Sigur, sînt conștient de ridicolul acestor sentimente, însă ăsta-i adevărul, n-am încotro... N-ar fi trebuit să-ți destăinuiesc asta dar, vezi, am depășit... De fapt, habar n-am ce am depășit... Parcă uneori regret că știu vorbi, că nu-s un obiect casnic... Sau să..." „Hai să bem ceva, tată, îi propuse Andrei, jenîndu-se să-l încurajeze. Un anestezic, cel mai comod..." „Tu, în cîrciumă? se miră profesorul. Și pe mine dacă mă vede vreun pacient..." „Dar mergem într-o cîrciumă de lux, fără acces la toți pacienții". „N-aș fi crezut, spuse profesorul fără convingere, și tu, dragul meu, mai tragi cîteodată,

așa cînd nu știu eu?" „Nu m-am păzit în mod special, evită Andrei răspunsul, apoi adăugă imediat: Cunosc eu o bombă a-ntîia, serviciu ireproșabil, contra bacșiș, și un whisky acceptabil. E adevărat, îmi stric firma cu tine, intrînd cu un domn atît de serios, s-ar putea să fac o impresie mai bună de cum aș dori. Dar tu, în tinerețea ta vieneză și pariziană, n-ai avut nici un viciu? Sau te faci că uiți? N-ai mutră de tocilar". „Ei, rîse profesorul, n-am exagerat și atunci erau alte vremi. Din păcate mă gîndeam la grîul tatii, valuta lui forte, la zilele lui pierdute pentru mine și-mi stătea alcoolu-n gît. Păcat că i s-au înstrăinat scrisorile, adică niște domni au uitat să mi le înapoieze. Să vezi ce lecții..."

Intrară la *Hubertus* și ospătarul, înalt, blond, cînd dădu cu ochii de Andrei, se bătu cu degetul pe buzunar, cuprins de-o veselie subită. Acesta însă îi ieși în întîmpinare: „Taci, dracului, sînt cu babacu'. Îmi paradești toată firma dacă află că vin pe aici. Îmi ții tutunul pe mai tîrziu. *Dunhill*, nu? Acu' vino și fii politicos, altfel mă încalți rău". „Iertare, conu' Andi, de unde să fi știut? se scuză el încurcat. E chiar bătrînul tău? Pare tînăr, ar putea să înțeleagă, dar, văzînd că a devenit prea familiar, adaugă imediat: Doamna Irina n-a trecut pe aici, nimic nou pe frontul de vest, te servesc ca pe regele Alfred al doilea, îi scot un vin bătrînului de-l duci acasă cu taxiul". Întorcîndu-se, Andrei se simți obligat să improvizeze pe loc o biografie: „Coleg de liceu, a rămas uimit să ne vadă aici. Băiat bun, dar cam vorbă lungă, așa că te-am scutit de niște efuziuni lirice. E sentimental, complexat, sau cel puțin așa era în liceu". „M-aș fi mirat să întreții relații cu ospătarii, spuse nesigur bătrînul. Te pomenești că și fumezi?" se mai interesă el pe un ton calm, ușor complice. „Ei, nu exagerat, adică așa cînd n-am ce face, și nu din pasiune". Cristian însă, cu o nedisimulată atenție, cerceta sala; îl preocupau cele cîteva grupuri de tineri strînse la propriu și la figurat în jurul unei sticle cu vin. O pereche, foarte încălzită, se pierduse într-un sărut lung, de parcă ar fi vrut să stabilească un record mondial de durată. „Cam indecenți, observă profesorul cu timiditate. Îi cunoști?" Andrei surîse enigmatic. „Fac și ei ce pot. Unde să se sărute? El la cămin, ea la cămin, seara condică la poartă... În fond, sînt cinstiți, nu-și ascund sentimentele... Și, pe urmă, ce e și cu indecența asta! Prostia cu toate formele ei e decentă? Mergem un kilometru la pas și îți voi arăta

cel puțin zece moduri de manisfestare a ei care nu jenează pe nimeni..." „Dar totuși, ceva pudoare, puțin bun simț, mai multă discreție... observă profesorul. Înțeleg multe, asta însă are o notă de vulgaritate. Dar, mă rog, nu e treaba mea deși, dacă stai bine să te gîndești, la fiecare murdărie, grosolănie sau nedreptate flagrantă spunem, lași, același refren: «Nu e treaba mea!» Iar dacă totuși e treaba ta, te prinzi într-o luptă de uzură, din care scapi mai greu și, în orice caz, pierzi un timp incalculabil, îți risipești inutil energia și inteligența". „Deci, conchise Andrei, Codreanu te agasează și pe tine, însă nu-l consideri un adversar demn, îți menajezi timpul și liniștea". „Nu vreau să reiau acest subiect, spuse iritat profesorul. Și, din păcate, nici nu pot să-l analizez împreună cu tine. Nu dispui de datele necesare". „Sigur, interveni Andrei, cei buni nu se bagă, cei răi n-au nici un interes și, uite-așa, tăcem — iar imbecilii ne fac, exact cînd au chef, pipi în cap, sau unde le convine. Codreanu ăsta este însăși demagogia și carierismul. A-l lăsa să se desfășoare înseamnă a nu mai crede în nimic. Iar tu te purtai atît de frumos cu el!" „Tu nu ești în măsură să mă judeci, spuse cu duritate profesorul, pentru că eu am luptat efectiv, am fost pe baricade. Sigur, te gîndești că n-am ce pierde, sînt și așa prea bătrîn. E un punct de vedere. Dar cu liniștea mea cum rămîne? Nu merit și eu, după atîtea experiențe, al căror sens și gust nu l-ai înțelege, puțină liniște?" Era în glasul profesorului ceva nefiresc, nostalgic, ca vîntul prelung, agonic, de la sfîrșitul toamnei. Venind aici îi făcuse o concesie, însă Andrei nu reușea să înțeleagă unde vroia să ajungă: „Sau e mult mai slab de cum mi-am închipuit?" Profesorul, atent, trist, continua să-i urmărească pe tineri. „Doamne, observă el, atîția ani, îngrozitor de mulți, de cînd maică-ta, fie iertată, avea prospețimea și candoarea acestor fete. Tu n-ai de unde să știi, a fost o mare și neasemuită doamnă. Avea o discreție și o eleganță în gesturi, o răbdare uneori inumană. M-a așteptat atîta vreme. Zilnic îmi curăța biroul, cărțile, a vîndut lucrurile însă nici o carte, înțelegi?, absolut nici o carte, deși, pe sub mînă, ar fi avut mare trecere, ar fi trăit aproape omenește o perioadă... Și, uite, cînd să ne meargă ceva mai bine, cînd să-i răsplătesc într-un fel efortul, s-a dus. Un cancer de col, un nenorocit de cancer... A fost atît de tare pînă în ultimul moment, cum noi n-am fost și nu vom putea fi vreodată.

I-am făgăduit atunci să cercetez, să fac numai asta. Dar, vezi, eu poate nu sînt foarte dotat, n-am resurse să lupt împotriva mai multor cancere. Şi mă simt atît de singur uneori, atît de părăsit, de laş... Aş vrea să-i uit ochii aceia mari, întunecaţi, faţa-i caşectică, străvezie. N-avusese putere să-mi vorbească, mi-a zîmbit nostalgic şi, în acelaşi timp, încurajator, apoi... Avusese dureri insuportabile încît şi morfina era neputincioasă. N-a spus nimic multă vreme, o vedeam cu buzele roase, sîngerînde, nu mai puteam să suport, simţeam nevoia să-mi provoc o durere fizică similară, să mă flagelez, să-i dovedesc că o înţeleg. Într-o zi, însă mi-a spus: «Cris, n-are rost să ne mai amăgim. Dă-mi nişte morfină în plus, e unicul serviciu pe care ţi-l cer. E omeneşte să nu mă laşi să sufăr. Păcatul e al meu, ştii, şi el nu poate fi mai mare decît acela de a mă lăsa astfel...» «Nu se poate, n-am acest drept, i-am spus. Şi apoi trebuie să crezi, trebuie să ai tăria să aştepţi, în orice clipă e posibilă o minune». Îi aduceam diverse reviste, le uitam ca din întîmplare acolo, conţineau date şi statistici încurajatoare, reclame ale unor citostatice puse în circulaţie, îi falsificam analizele, radiografiile dar, zadarnic, ele nu-i puteau calma durerile. Odată, în vreme ce-i pregăteam morfina, m-a întrebat: «Ai pus? Acum?» Dar nu avusesem puterea, o voiam în viaţă chiar şi aşa; eu însumi, cercetătorul obiectiv şi rece credeam în minuni, speram, cum dealtfel, am sperat o viaţă întreagă în tot felul de prăpăstii şi absurdităţi. Am asigurat-o că mai am un set nou de citostatice şi că abia *după*... Mai tîrziu însă, cînd mi-am dat seama că e inuman, absurd să sufere atît de mult, i-am lăsat, ca din întîmplare, seringa şi mai multe fiole de morfină pe noptieră. Dar, se pare, n-a mai avut energia necesară să şi le facă. Adormise cu o fiolă alături: reuşise să o spargă, dar numai atît... Nu ştiu ce mi-a venit să-ţi amintesc iarăşi de ea. Poate că odată şi odată, dacă vei mai avea timp, va trebui să încercăm să ne cunoaştem mai bine. Există în noi dureri mari de tot, care te îmbătrînesc, îţi impun un punct de vedere asupra celor din jur, te obligă la o anumită perspectivă. Or, din nenorocire, moartea mamei tale e doar una din aceste dureri. După un raţionament simplu, practic, mai rea decît moartea celui mai apropiat dintre apropiaţi, nu poate fi decît propria ta moarte. Poate că şi asupra ei ar trebui odată să ne concentrăm. Sînt sigur că după asta nu-l vei găsi nicăieri pe Co-

dreanu, sau cum îl cheamă..." „Să mai bem ceva", i-a răspuns Andrei, emoționat, stînjenit de propriile lui salturi afective: cum era în realitate tatăl său? Ce credea despre el? Şi-l dorise mai om, îi detestase zidul de convenții în spatele căruia se ascunsese, ca acum, cînd începea să se descopere, să nu-i mai placă oscilațiile lui. Şi-l închipuise altfel și, iată, imaginile nu se potriveau: doar un biet om prudent, obosit și trist. „Nu, zise profesorul, tresărind. Poate, odată, acasă, cînd vei avea timp, vom trage un chef, deși, vezi, eu nu sînt un partener ideal. Uneori bei pentru a uita, nu pentru a-ți aminti. Or, pe mine, cînd beau, mă apucă o luciditate drăcească, inumană, iar la vîrsta mea, excesul de lichide, o să înveți mai tîrziu, e dăunător". „Nu-i vorba să faci excese, insistă Andrei, convins că va fi greu să prindă o altă ocazie pentru a discuta cu el. Stai dacă te simți bine. Cît despre vîrstă, cam cochetezi... Încă ești foarte tînăr..." „Din păcate, rîse încurcat profesorul, vîrsta unui om nu se măsoară neapărat în ani calendaristici... Întîmplările și oboseala pe de o parte, voința de a trăi și satisfacțiile pe de alta... Şi, continuă el cu nespusă tristețe, de o vreme încoace lumea se interesează cam exagerat de mine... Poate arăt într-un fel curios..." „Ce-ți pasă? se revoltă Andrei. Nu văd de ce trebuie să ții seama de părerile cuiva? Să am numai o săptămînă firma ta, le-aș arăta eu..." „Adică? se interesă profesorul. Crezi? Am o mare admirație pentru naivi. Şi e bine cît poți fi așa. Eu, din păcate, n-am dreptul... Dar, dacă vrei, mai bem cîte un pahar și mergem. Nu e cazul să luăm de la capăt discuția. Ar fi inutil..." „Poate, se bîlbîi Andrei, aș vrea și eu să te cunosc mai bine, să-ți aflu convingerile..." Profesorul nu-i răspunse imediat, îl cercetă cu o infinită milă întrebîndu-se aproape disperat: „De unde s-o iau? Din ce parte? Ar fi stupid. Tu mă acuzi pentru că nu mă cunoști. Iar eu nu pot să-ți spun cine sînt pentru că nu vreau să-ți schimb ideile, trebuie să-ți formezi singur propriile tale convingeri". Andrei continua să aștepte. „N-ar fi trebuit să insist, își reproșa el în gînd. După toate cîte i s-au întîmplat a obosit, nu mai poate, nu mai are cuvinte... Singura lui eroare este că nu-și dă seama că e apărat, că nu mai are ce pierde. Tata s-a retras din lume elegant, însoțit de cea mai frumoasă scuză: n-am timp! Întrebarea este dacă într-adevăr e scuză sau crede... Greu de spus din moment ce nu știu mare lucru despre el".

Din cauza fumului încăperea părea nesfîrşită, nu se mai vedeau bine pereţii, pătrundea pînă la ei doar chicotitul provocator al femeilor încălzite de alcool. „Aş vrea să-ţi dau un semn de luciditate, spuse profesorul după o lungă pauză în care negăsind cuvintele cele mai potrivite mîinile i se antrenaseră într-un joc bizar. Nu sînt ce par, Andrei. Nici savant mare, nici profesor mare, ci un chirurg bun, un medic bun şi atîta tot. Ştiu să-mi ascund bine suferinţa, să-mi maschez defectele... Cam pe aici să mă cauţi. Un om care m-am regăsit cu greu. Ar fi absurd să-mi strig în public convingerile, ceea ce-ţi spun ţie. Aş fi făcut fariseu. Trebuie, deci, să-mi joc mai departe rolul. Să fiu nesincer. Dar o fac şi din alt motiv, la fel de ruşinos: nu-i cred, pe mulţi, în stare să mă înţeleagă. Îi dispreţuiesc dar nu în sensul propriu al cuvîntului. Asta-i. Şi mai trebuie să ştii că fără tine aş fi ori înfrînt, ori fericit. Înfrînt pentru că nu mi-ar mai păsa de nimic, n-aş răspunde decît de mine însumi. Iar fericit — exact din acelaşi motiv. Uneori îmi spun că doar noi ţinem neapărat să dăm ceva lumii, căci ea merge oricum şi fără ideile noastre, şi fără spinarea noastră. Dar e frumoasă tocmai această strădanie: forţarea unor uşi închise. Tu? Nu vreau să mă realizez prin tine, ca orice părinte nemulţumit de el însuşi. Însă ţin să fii un medic bun şi să-ţi dai un doctorat undeva... Mai doream să te învăţ să cercetezi, dar încăpăţînarea ta absurdă... Vezi, lumea ne leagă împreună, îi vine greu să accepte că nu sîntem aceeaşi fiinţă, că eşti matur... O eroare de a mea te-ar urmări şi pe tine. E greu să înţelegi, tu n-ai colindat asemenea labirinturi dar... nu-mi place să arunc vorbe-n vînt. Nu te-au entuziasmat explicaţiile? Eram sigur". „N-aş putea să-ţi răspund imediat, recunoscu Andrei nemulţumit. Te înţeleg, însă îmi vine greu să accept..." „Mă bucur sincer, recunoscu profesorul Cristian. Poate că eu văd deformat lumea. Totuşi cred că singurul loc curat e laboratorul. Tu n-ai de unde să ştii ce-i frica, ce am trăit eu demult, ce înseamnă a avea voinţa paralizată, gîndurile paralizate, cînd din tine rămîne doar sentimentul acesta dominant insinuat în toţi muşchii. Ţi se opreşte respiraţia şi îţi vine să te ascunzi. Şi ce oboseală, ce epuizare... Pînă la urmă se toceşte şi frica şi rămîi doar cu oboseala. Periodic reapar fantomele. Şi nu singure: vin cu un întreg cortegiu de sentimente. Atunci cum să nu regreţi laboratorul, cei patru pereţi, cîinii şi apara-

tele?... Sau dacă ești o structură lirică, te visezi unedeva la mama dracului, pe un munte, într-un deșert, în Kalahari sau Himalaia, cioban în Făgăraș sau simplu pădurar..." „Știi, tată, spuse Andrei după o scurtă pauză, eu nu am dreptul să comentez... adică să-ți dau sfaturi. Cineva însă susținea că prostia cea mai mare, riscul suprem sau cam așa ceva se plătește, în cel mai nefericit caz, cu moartea. Asta dacă n-ai învins..." „Numai că tu n-ai cum să simți ce se ascunde în spatele fiecărui cuvînt... Eu am murit de mai multe ori și e cumplit. Dar n-are rost să mai facem pe filosofii în căldura asta", spuse bătrînul încercînd să se ridice. „Tată, îl opri Andrei, n-am discutat demult atît de sincer. Poate niciodată. Mă bucur, deși tu cred că regreți..." „Nu, Andrei, nu regret, însă ne despart prea mulți ani și, se pare, cuvintele, pentru fiecare din noi, au alt sens..." „Motiv să nu ne limităm doar la această discuție", adăugă Andrei. „Deși poate că ar fi fost mai bine fără ea, aș fi fost eu mai liniștit. Mi-e frică să nu te influențez, să-ți transfer indirect neliniștile mele, nimicurile ce țin de omul din mine. Ți-aș tulbura poate, viața, ideile. M-am străduit să descoperi în mine un cercetător, corect, cinstit. Din păcate însă nu sînt cercetătorul cu rezultate formidabile — n-am obținut ceea ce doresc — ci cu perseverență și răbdare formidabile... Ralea spunea că nebunilor din Statele Unite, celor mai interesanți nebuni, firește, li s-au pus la dispoziție mijloacele în speranța că ar putea să iasă ceva din trăznăile lor. Dar asta-i altă poveste. Mai vroiam să spun că vîrsta are legile ei: ceea ce odată era forță, energie și frumusețe fizică s-a descompus treptat în urîțenie și lentoare, încît sînt obligat să-mi cheltuiesc energia cu zgîrcenie ca naufragiații apa aflată din întîmplare cu ei... Nu mai pot face o mie de lucruri deodată... Ca om, știu eu?... Am bătut pămîntul, am fost la numeroase conferințe unde am avut și succese, unele cu adevărat mari. Peste fiecare delațiune, referință proastă, vot contra și tot ce vrei pot să așez o diplomă, un titlu științific. La alții aceste hîrțoage le fură privirea, rămîn uimiți fiindcă ei vînează hîrtii, diplome, titluri nu rezultate deosebite. Dar nu asta contează. Eu vreau ce nu pot acoperi diplomele. N-ai de la cine aștepta ajutor, nu există salvatori miraculoși și nici înțelegere deosebită. Trebuie să-ți găsești un fel de a trăi, un punct de sprijin. Dacă n-ar fi apărut fantoma asta, Redman, poate că n-aș fi spus

un cuvînt. Dar periodic reapar, periodic îţi tulbură mintea, periodic ţin să-ţi distrugă echilibrul..." „Cam exagerezi, spuse Andrei cu destulă convingere. Tu eşti prea mare ca să mai poţi fi vulnerabil". „O, rîse profesorul, tocmai cei mari sau pretinşi mari sînt mai vulnerabili. Într-un şes, un stîlp de telegraf pare cît Himalaia, este văzut din toate părţile..." „Şi, la vîrsta pe care o invoci mereu, chiar ce mai pierzi?" îl întrebă iarăşi Andrei fără prea multă delicateţe. „Nimic, spuse decepţionat profesorul, absolut nimic..." „Atunci?" „Mai bem un pahar şi mergem", auzi el răspunsul şi nu reuşi să înţeleagă ce s-a întîmplat cu tatăl său, ce l-a făcut să se închidă iarăşi atît de ermetic. „Ce curioase oscilaţii are lumea! Sau eu sînt beat? De fapt, la vîrsta mea e posibil orice", observă profesorul, urmărind cu înţelegere grupul de studenţi. Cîte secole au trecut de cînd eram ca ei? Dar, mă rog, asta este". Închise ochii şi îşi sprijini capul în palme. Căzuse parcă de la o mare înălţime. Luminile din dosul pleoapelor săltau bizar, se organizau în vîrtejuri multicolore ca apoi să se spargă în mii şi mii de fărîme. Andrei dispăruse, nu-l mai simţea alături, iar cuvintele n-avea nici o valoare, le spunea doar pentru a-şi reprima o durere vie, confuză care s-ar fi exteriorizat mai bine printr-un plîns. „Împingem înainte, mereu înainte, numai înainte... Unii au curajul să-şi curme neliniştea, ezitările, alţii se iluzionează... Aşteaptă... Şi zilele trec comune, banale şi deodată te pomeneşti singur, la capătul drumului şi cu toate întrebările fără răspuns clar. Dacă ar urma un alt ciclu evolutiv. Dar e obligatoriu ca toate omizile să devină fluturi?"

Perdeaua sa de linişte fusese spartă brusc de un cîntec.

Natura asta s-a-ngrijit de toate,
Ca să mănînci făcu pe bucătar,
Pe croitor să ai ce pune-n spate
Şi pentru buzi făcu pe ţucălar . .

„Ce-i asta?" se interesă profesorul privind ochii lui Andrei înroşiţi de fum. „O glumă, un cîntec studenţesc de pe vremea ta..." „Nu cred, l-aş fi ştiut, spuse Cristian, şi cuprins de o ciudată durere de cap se ridică: Andrei nu te superi dacă plec singur acasă? Tu poţi să rămîi..." „Bine, tată", acceptă el, convins că tatăl său nu doreşte să-l însoţească.

Profesorul porni grăbit prin perdeaua de fum care-i lăsa impresia că n-o să ajungă niciodată la ușă, urmărit de cîntecul studenților:

Trageți la pompe, haznaua s-o golim ...

5

Vineri 21 martie a.c.

Astăzi profesorul Ion Cristian a venit cu întîrziere la vizita mare, 30 de minute pe puțin. Nu a salutat pe nimeni de parcă noi n-am juca un rol în clinica asta, am fi robi pe moșia lui și n-am fi învățați să cuvîntăm, și s-a așezat pe scaun fără să ne poftească, o nouă atitudine de dispreț și desconsiderare a tovarășilor de muncă, care nu pot fi toți profesori și doctori ca dînsul. De fapt, cu trecutul pe care i-l știm, cu gîndirea sa pe care i-o cunoaștem, cu purtarea sa revoltătoare, nici el n-ar fi meritat să ajungă ceea ce este fiind că a indus cu bună știință lumea în eroare. În timpul acesta, doctorul Nicula a spus: „Iar e constipat barosanul. Nu-i ies pasiențele". Nu știu ce înțelege tovarășul prin „pasiențe" dar eu știu că profesorul nu poate face ceva în interesul nostru. „E greu, i-a răspuns doctorul Prodan. La vîrsta sa cam face excese". Din datele pe care le dețin rezultă că legăturile sale ca de la bărbat la femeie cu tovarășa Vera Panaitescu sînt cunoscute de întreaga masă a personalului. M-am interesat că unde și în ce condiții a petrecut ziua trecută tovarășa, dar am fost informat că era de gardă ceea ce dă de bănuit că dînsa nu s-a achitat conștiincios de sarcinile ce-i reveneau la locul său de muncă. Atunci l-am întrebat pe tovarășul Anania că ce a făcut profesorul în noaptea respectivă și dînsul mi-a răspuns că s-a scărpinat în c ... să-mi fie cu iertare, cuvînt necivilizat pe care nu-l reproduc aci în întregime, ca și cel ce mi l-a spus după ce i-am atras atenția că nu sîntem la ușa cortului. Văzînd atitudinea sa atît de nejustă de slugă a profesorului, am întrerupt orice dialog cu acest laborant ca să nu atrag atenția

asupra mea. Apoi doctorul Dumitrescu a spus: „Paştele lor, că iar nu se găsesc ţigări bune", dar doctorul Prodan a avut o atitudine justă sfătuindu-l să se lase de fumat, la care doctorul Dumitrescu a spus: „Parcă depinde de mine?! N-am voinţă. Şi apoi sînt liber să-mi aleg moartea care-mi convine". Este cazul să ne întrebăm de unde are bani acest tovarăş încît să-şi permită să fumeze ţigări scumpe, dacă nu cumva ia mită sau bacşiş precum şi că de ce e liber să-şi aleagă moartea care-i convine? Oare de ce nu vrea să fie util sănătăţii poporului, că statul nostru a investit bani în el purtîndu-l la şcoli şi facultăţi? Şi ce nu-i convine de vrea să moară? Apoi profesorul a ascultat raportul doctoriţei Panaitescu, dar nu s-a uitat mai deosebit la ea încît se vedea că sînt înţeleşi, că s-au săturat de privit în noaptea trecută. Pentru că această tovarăşă a dat dovadă de perfidie şi de carierism acceptînd avansurile amoroase ale tovarăşului, om bătrîn şi cu copil de însurat. Tovarăşa a recunoscut că a avut o noapte uşoară şi cred şi eu că avea tot dreptul să zică că n-au fost decît trei accidente şi o comă alcoolică şi profesorul s-a înfuriat şi a cerut să-i vadă personal pe muncitori şi toţi au luat-o la goană după el pînă-n sala de reanimare unde un doctor a spus ceva ce n-am auzit bine, iar profesorul i-a răspuns că trebuie să se exprime mai clar că există unii proşti care ar putea înţelege greşit şi s-a uitat la mine, dar eu de furie m-am făcut că nu-l văd şi el m-a chemat şi m-a trimis în sala de pansamente să-i aduc o casoletă. Cînd am sosit m-a trimis înapoi cum că n-am adus-o pe cea bună şi cînd am revenit m-a trimis după secretară căreia i-a spus să-l cheme pe tovarăşul procurar la el. Pe cînd m-am întors nu mai erau acolo, căci am întîrziat din cauza liftului care era defect, şi i-am găsit în salon. Aici m-am aşezat după doctorul Prodan care i-a spus doctorului Dumitrescu că o să iasă un haloimăs mare de tot dacă se înfurie profesorul, dar eu nu i-am mai întrebat ce haloimăs o să iasă de frică să nu mă atenţioneze. „Nu-i numai vina directorului, a spus doctorul Dumitrescu, că doar nu s-a ales singur. Un director tîmpit poate fi un accident". Eu ştiu în cine vrea să dea tov. Dumitrescu şi nu pentru prima dată. Pe urmă, tov. Cristian n-a mai spus mai nimic către bolnavi, se uita în fugă la ei, numai la unii stătea mai mult şi le pipăia abdomenul să vadă dacă au vînturi. Cu o tovarăşă mai bătrînă a vorbit într-o altă limbă că n-am înţeles

nimic, doar la urmă i-a spus în italiană sau franceză că n-am auzit clar: noblesoblij *sau cam așa ceva, și asta este un argument în favoarea atitudinii sale cosmopolite de subminare a limbii și de secret și subapreciere a colegilor săi mai tineri. Trebuie văzut cine este tovarășa și cu ce se ocupă în viața particulară. Apoi au venit studenții care s-au plîns că au întîrziat deoarece e prea mare distanța pînă la clinica noastră și n-au timp să ajungă, iar profesorul le-a spus că pe el nu-l interesează dacă ei n-au gură să se plîngă la decanat, că-i păcat să piardă stagiile din cauza unor funcționari. Eu nu știu la cine anume se referea tovarășul, dar nici așa să n-o luăm, pentru că nu poate arunca blamul asupra muncii unor oameni cinstiți. Țin să menționez că tov. profesor folosește foarte des cuvinte ca tîmpit, prost, fariseu, lepădătură și chiar cuvinte mai urîte cînd se înfurie sau cînd ia în bășcălie pe cineva. Se poate să greșească unul, dar toți, chiar toți e exagerat și este o generalizare pripită asupra căreia ar mai trebui să mediteze dacă n-ar da dovadă de nervi și de îngîmfare. Că cît ar fi el de profesor toți sîntem oameni și n-are voie să ne privească de sus în vreme ce cu alții dă dovadă de atitudini împăciuitoriste ca în cazul tovarășei Panaitescu pe care la sfîrșitul zilei a prins-o pe după cap și a rugat-o să facă un examen amănunțit al bolnavilor accidentați, că vrea să încalțe nu știu pe cine că n-am putut auzi din cauza distanței decît cuvîntul* tîmpit.

Apoi profesorul s-a dus să-l aștepte pe procuror, iar eu m-am deplasat să văd cine-i tovarășa cu care a vorbit în limbi străine și nu m-am putut apropia de pat că era asistentul Iorga cu studenții și am auzit-o numai vorbind cu ei românește, de unde se poate vedea încă o dată caracterul ei și al profesorului. Mai tîrziu mi-am făcut de lucru pe la secretariat să văd care procuror vine și să aflu de la tovarășa secretară că de ce a trebuit să cheme organele, dar m-am întîlnit nas în nas cu profesorul care m-a întrebat că de ce umblu brambura, și pînă cînd să-mi tot spună că locul meu e să am grijă să port rața și să aibă bolnavii tot ce le trebuie, injecții și celelalte, că de m-a prinde într-o pasă proastă m-a strînge odată de c... de n-o să mai uit de bolnavi. Eu i-am spus că știu asta că de atîția ani nimeni nu s-a plîns, iar el mi-a răspuns că și cînd or ajunge să se plîngă mi s-a dus pita și apoi m-a lăsat acolo și a intrat în cabinet, iar eu am ascultat cum discuta secretara lui cu

o tovarăşă de la decanat cum că profesorul nu vrea să audă de şedinţă, că a spus că nici pentru Dumnezeu nu-i acasă, că s-a plictisit de atîta zarvă, care cum i se scoală îl convoacă la şedinţă şi că fiecare face exact pentru ce nu-i calificat. Şi secretara de la decanat a spus că ea ştie, dar că n-are ce face că şi ea a primit ordin şi că nici deşepţii ei nu renunţă la ce le-a intrat în cap, că din partea ei rupă-şi coarnele. Apoi tovarăşa noastră i-a spus că ea îi dă dreptate profesorului ei că toţi proştii-s cu gură mare, în loc să-i lase pe doctori în pace, că cînd se îmbolnăvesc tot la ei vin şi te apucă mila cum se văicăresc şi cum îşi ţin coada între picioare. De unde se vede influenţa greşită a ideilor tov. Cristian şi atitudinea duşmănoasă împotriva muncii colective. Tov. este refractar la orice sugestie şi îndemn şi dispreţuieşte pe toţi cîţi poate şi dacă într-o zi nu i se va umplea paharul influenţa sa va creşte, că în afară de tov. şef de lucrări Nicula şi de încă cîţiva, ceilalţi vorbesc ca el. Iar despre tov. doctor Nicula profesorul a spus că este un învîrtit dar că îl ţine numai pentru a convinge lumea că ce ar fi însemnat dacă în clinică ar fi ajuns escrocii şi gargaragiii la putere, că tov. dr. este material didactic, şi alte expresii pe care n-are rost să le comentez.

Apoi a trebuit să mă deplasez în secţie supărat că n-am putut sta să văd ce procuror vine. Profesorul s-a dus acasă pe la ora 15 iar eu m-am întors la secretară s-o întreb că ce are profesorul cu mine şi tov. mi-a spus că eu nu-l interesez nici cît negru sub unghie, că de o vreme încoace-i foarte trist că nu ştiu ce nu-i iese în laborator şi că chiar cînd i-a dus cafea l-a întrebat dacă-i supărat şi el a zis că cum să nu te apuce damblaua cînd vezi cîte porcării se întîmplă pe pămînt şi că nimănui nu-i pasă. Iar tovarăşa a comentat că ea ştie şi vede multe şi că tovarăşul are dreptate, că bine zice doctorul Prodan. Eu cred că aici în clinica noastră este ceva necurat la mijloc deşi secretara este foarte sceptică în relaţiile cu mine şi din cauza telefoanelor care i se dau într-o zi n-am reuşit s-o atrag în conversaţie şi apoi eu fiind bărbat este şi susceptibilă mai ales că eu nu vreau să depăşesc relaţiile tovărăşeşti.

Vă mai amintesc că raţă i se spune la o sticlă lată pentru purtat udul bolnavilor care nu se pot duce la W.C. şi vă rog ca în lumina acestei informaţii să interpretaţi cele spuse mie de tov. Cristian.

6

Nu mică îi fu mirarea lui Andrei cînd, la puțină vreme după acea seară curioasă, unică, alcătuită din tăceri, neliniști și stîngăcii incredibile, să se trezească acasă tocmai cu Codreanu. De fapt, acesta apăruse ultimul, exact la ora anunțată. Primul sosise profesorul Boțan, igienistul. Mic, roșcat, într-un costum dintre cele mai nereușite, mult prea larg, tîrînd după el o geantă roasă, de taxator, plină, salută ceremonios, apoi, făcînd abstracție de profesorul Cristian care-l aștepta cu mîna întinsă, începu nervos să-și aranjeze în cuier balonseidul negru, popesc. Cînd, în sfîrșit, observă că agățătoarea îi era ruptă, îl trînti cu furie și, văzînd camera goală, spuse în loc de salut: „Întotdeauna pățesc așa. În orașul ăsta nu există două ceasuri care merg la fel, e o debandadă orologică. Ale mele mi-au fost furate; dar nu-i nimic, voi bea un vin în liniște, cu tine. Nu știu să mai fi băut vreodată împreună!"

Andrei, așezat pe un fotoliu în camera lui inundată de întuneric, îi asculta cu nedisimulată curiozitate. Doar nu-și sărbătorește medicamentul? se întrebă cuprins de o stare ciudată: furie — că nu i s-a spus nici măcar în glumă, bucurie — că, în sfîrșit, nu muncise degeaba atîta vreme la acel citostatic în care nimeni nu mai credea. Îl nedumerea însă prezența lui Boțan: nu erau prieteni buni și ca profesor sau cercetător nu se distinsese prin ceva; pe cît era de simpatic în afara cursurilor pe atît devenise de nesuferit cu studenții, iar orele lui anoste, lipsite de vervă păreau să-l plictisească pînă și pe el — as al organizării sanitare.

Andrei rămăsese acasă din pură întîmplare: pînă la opt seara — lucrări practice după care, conform tradiției, ar fi urmat obișnuita vizită la Irina, dacă ea n-ar fi pretextat că are de făcut un drum lung, obositor, la părinți. De fiecare dată cînd dorea să rămînă singură sau cînd se afla în fața unei noi tentative de a se recăsători, ea spunea exact același lucru și atunci el își dădea seama că este inutil să treacă pe la ea pînă în ziua cînd se pomenea așteptat la ușa unui amfiteatru; întîlnirea era firească, păreau despărțiți cu cîteva clipe mai înainte, atîta doar că ea avea o timiditate în glas și o privire candidă de adolescentă aflată la prima dragoste. Firește, nu recunoștea nimic din ceea ce făcuse, nu suporta în-

trebări fie chiar și despre mereu invocații părinți, condiția ca povestea lor confuză să continue era să nu discute nimic despre perioada cît a fost absentă. Treptat, Andrei n-o mai aștepta iritat, nici nu-i făcea scene penibile, prefera să nu știe, ea îi povestise odată, în silă, o parte din altercațiile ei cu fostul soț și, decît să o simtă iarăși într-o postură neplăcută, gata de apărare, accepta din comoditate să se lase în seama blîndeții ei provocatoare. Irina nu umplea aceste pauze doar cu aventuri scurte, fulgerătoare, cum își închipuise el, la început. În crizele ei de depresiune prefera să nu vadă pe nimeni, și nimeni nu o mulțumea: era nesuferită, jignea, repezea sau, făcînd abstracție de toți, asculta la exasperare un radio vechi, răblăgit iar fața devenită palidă, melancolică, îmbătrînită se străduia să țină pasul cu starea ei psihică. Cuprins de milă el încercase uneori să o liniștească dar eforturile lui avuseseră efect invers încît, sătul, hotărîse să se despartă: nu mai simțea nici un regret, se retrăgea împăcat acasă. După un timp însă, ea revenea total schimbată și el, uimit de blîndețea și prospețimea ei, amîna iarăși despărțirea de parcă nu ea i-ar fi spus: „De ce nu-ți vezi de treabă? Nu-ți dai seama că ești un biet copilaș care nu însemni nimic pentru mine?“ Replicile ei erau mediocre, rudimentare, și nu numai în clipele acelea cînd era nesuferită; pe el însă îl atrăgea ceva dincolo de cuvinte și de fiziologic, ea îi completa un gol, prezența ei îi era necesară pentru a-i confirma neîntrerupt că este întreg, fizic și afectiv. Irina îl schimbase mult, deși nu știa exact în ce fel; de un fapt era sigur însă: îl scoase din uniformitate, îl ambiționase; eternele ei oscilații îl întărîtaseră încît voia cu orice preț să o cunoască, să o stăpînească deși în prezența ei ambiția și forța încă-i mai cedau, se transformau în curiozitate. Dintr-o teamă respectuoasă profesorul Cristian nu-și găsea loc în discuțiile lor; Irina îl evita din motive numai de ea știute, iar lui Andrei îi era frică să nu pară ridicol: deși îl incomodau forța și rigiditatea lui, cînd îl știa departe îi era milă de el, îl înțelegea, de aceea se străduia să iasă din zona sa de atracție. Oricum nu voia să-l minimalizeze în ochii Irinei pentru ca vorbele să nu se răspîndească: ce nu fac alții, face tocmai fiul său! Și nici nu ținea să pară mai slab decît era.

Acum, prezența Irinei i se părea cu atît mai necesară cu cît tatăl său nu-i dădea nici o atenție, părea cuprins de o febră neobișnuită: se pregătea, aștepta oaspeți importanți sau

cel puţin aşa dedusese contemplînd cantităţile de vin şi alimente din bucătărie, fapt fără precedent de la moartea mamei sale. Dramele şi bucuriile lor se consumaseră pe mica lor scenă, în spatele cortinei, fără spectatori, într-o relativă linişte; nimeni nu pătrunsese pînă acolo, totul fusese un fel de foc mocnit, ferit de bătaia vîntului şi, iată, surprinzător, cortina se dădea la o parte. „Doar nu se căsătoreşte?" Încercă să şi-o imagineze pe domnişoara Panaitescu în postură de mireasă şi mamă vitregă şi-l apucă rîsul: „Măcar la nuntă tot ar trebui să mă invite", îşi spuse furios. De mai multe ori fusese tentat s-o întrebe: „Tovarăşa asistentă, nu ştiţi ce mai face tata? Mie nu-mi spune nimic şi, vedeţi, prin forţa împrejurărilor, tatăl meu mă interesează..."

Profesorul Cristian deşi avea mari rezerve faţă de legătura lui Andrei, în seara aceasta şi-ar fi dorit să plece. Dacă rămînea acasă era obligat, măcar la început, să-l invite, or, era absolut sigur că discuţia, vitală pentru Codreanu, cum dealtfel îi spusese la telefon, putea fi ratată. Totul era ca Andrei să-şi dea seama. Să-i fi explicat? Nu-i venea în minte nici un cuvînt potrivit, mai ales acum cînd distanţa dintre ei începuse să se apropie. Se hotărî să lase totul în seama momentului: la urma urmei va cunoaşte şi ei nişte oameni aşa cum sînt. Şi era chiar mai bine să-i cunoască. „N-are decît să afle cum sînt şi alţii". Dacă Andrei se va purta urît cu ei, cu Codreanu, mai ales? Testul merita făcut.

Întocmai cum prevăzuse, Andrei rămăsese în camera lui, iar apariţia lui Boţan îl făcuse şi mai curios.

Pentru a nu răpi din orele de repaos ale oamenilor muncii intelectuali, adică studenţii, Boţan mersese la cursuri cu două ceasuri de buzunar, aurite, antebelice. Ceremonios, le sincroniza în faţa studenţilor după care, intimidat parcă, începea să citească încet, cu glas scăzut de pe nişte foi îngălbenite, tot felul de reguli şi instrucţiuni pentru construirea fîntînilor, closetelor etc. În vremea respectivă, studenţii dormeau ori, nu puţini, organizau, sub bănci, curse de furnici şi, uneori, mai ales iarna, de cobai împrumutaţi temporar de la laboranţi contra unor pachete de ţigări. Cineva, enervat că deşi avea două ceasuri profesorul nu respecta niciodată pauza, s-a decis ca la ieşirea de la curs să i le fure. După mai multe apeluri, eşuate — amintiri de familie, explicaţii dramatice —, după ce insistase să le cumpere înapoi cu un preţ neobişnuit, după ce făgăduise în plus şi note mari etc.,

profesorul Boţan se prezentase la ore, în semn de protest, cu o clepsidră. Pierderea ceasurilor îl afectase mult: vocea i se schimbase, era nervos, pretindea linişte absolută, scotea afară pe cine îndrăznea să mişte, nu mai făcea pauze deloc pentru că strigînd la studenţi întorcea clepsidra. Ceasurile îi fuseseră lăsate în cutia de poştă abia după primul colocviu cînd, examinînd cu o severitate excesivă, necaracteristică, a căzut două grupe: cine putea şti pe de rost toate legile şi regulile sanitare? La cursuri însă nu şi-a mai adus orologiile abia recuperate: venea cu un laborant care, conştiincios, îi păzea clepsidra.

„Ce dracu o fi avînd şi tata cu ăsta? se întrebă uimit Andrei, însă tocmai atunci îl auzi pe Boţan care se grăbise parcă să-i sugereze o explicaţie. „Vrei să-ţi spun de ce întîrzie Codreanu?" „Încă nu e fix", spuse liniştit Cristian, deşi în realitate dorea să afle cît mai mult pentru a nu fi luat prin surprindere. „A plecat acum o oră de acasă, i-am telefonat", îl asigură Boţan. „Precis a trecut pe la Coja-Dorneşti să ia pulsul". „Îl frecventează pe rector?" se miră sincer Cristian. „Ca între rude. De fapt boşorogul ăsta e într-o pană de admiratori. Acum cînd schimbarea lui e inevitabilă sateliţii caută noi aştri tutelari". „Şi eu ce amestec am în afacerea asta?" „Păi, rîse Boţan, încă nu se ştie exact: dacă e după firmă — noul rector ai putea fi tu. Dacă e după alte criterii — poate fi oricine". „Şi Codreanu ce vrea în esenţă?" „Mai ştii? Te vrea pe tine. Pe noi, de altfel, ne-a cam prelucrat". „Adică?" „Aici trebuie organizare serioasă. Pretendenţi mulţi, luptă mare. Dar, cred eu, ştie ceva de la Coja. Şi băiatul ăsta pică mereu în picioare. Are un deosebit simţ al momentului. Nu se încurcă în fel de fel de principii şi prejudecăţi, puţin îi pasă ce se crede despre el, totul e să cîştige. Şi, pînă acum, n-a făcut nici o investiţie proastă. Ăsta ar fi fost un ideal agent de bursă. În rest e băiat bun, atîta doar că n-are caracter". „Nu înţeleg", spuse nedumerit Cristian. „Mă faci să te cred fariseu. Să nu ştii tu că el îţi organizează ... campania ta electorală?" „Dar nici n-a fost vorba ... se apără Cristian, sincer uimit. Mi-a spus că ar fi bine să fiu rector. Atît. Eu nu i-aş fi putut cere aşa ceva. Şi nici n-am nevoie". „O fi avînd el, atunci". „Dar cu asta trebuie să ne pierdem noi vremea?" „El a ajuns la concluzia că merită. N-are decît de cîştigat. Ieşi tu? Perfect. Şi numai tu îl poţi învinge pe Creţu. Pierdeţi amîndoi? Perfect. Atunci şansele rămîn egale pentru toţi şi Dorneşti poate avea un

cuvînt greu de spus. Codreanu ar pierde numai dacă învinge Crețu deși ar mai avea timp să se acomodeze". „Și tu accepți jocul ăsta murdar?" îl întrebă Cristian cu o intonație atît de curioasă încît îl făcu pînă și pe Boțan să rîdă. „Eu am venit să beau un vin, era o ocazie unică să te beau. Pe urmă nici nu mi-ai displace". „În afacerea asta trebuie să-ți minimalizezi adversarii, îți dai seama?" „Crezi că ei dacă vor afla că ești propus nu vor face același lucru? Zadarnic fugi tu de lume și faci pe sihastrul. Din moment ce intri în discuție, și o să intri, te-ai dus: laudele și înjurăturile nu te vor ocoli. Chiar dacă nu lupți încasezi de parcă ai fi fost învins". „Și crezi că m-a băgat Codreanu în afacerea asta?" „Are omul voie să te prefere. Poate a aflat că intri în vederea cuiva... Mai știi? Nu te precipita, Cris. Dornești știe tot, o să vezi".

În actele sale, alături de meseria de profesor, academicianul Coja-Dornești putuse să o scrie și pe cea de rector. La început, cu mulți ani în urmă, pentru a compensa oarecum lipsa unor lucrări importante, își dăduse silința, fusese un bun organizator, și Institutul avea nevoie de așa ceva; pe parcurs însă, pe măsură ce-i crescuse numărul titlurilor primite, elanul îi scăzuse, devenise foarte receptiv la laude și, mai ales, își pierduse detașarea inițială: se lăsa influențat cu bună-știință, nu-i păsa, nu mai avea sensul noțiunilor de bine și rău, atîta doar că nu mergea pînă la capăt cu nedreptatea, dar nici cu dreptatea. Oscilațiile sale, cît ar părea de curios, ajunseseră să-i sporească prestigiul. Nu puțini credeau că în umbra ori peste capul său alții își fac jocul, încurcă socotelile, obligîndu-l astfel să dreagă neîntrerupt, să restabilească echilibre. Coja-Dornești nu spusese nimic la ședința în care conferențiarul Iosif ceruse ca profesorul Cristian să fie dat afară din învățămînt pe motivul că ținuse, deși nu era în programă, cîteva cursuri de genetică. El însă, deși era convins că mai devreme sau mai tîrziu lui Cristian i se va da dreptate, tăcuse pentru că așteptase să hotărască *alții*, de sus. *Alții* însă n-au hotărît nimic, și treptat, povestea s-a stins iar el, Coja-Dornești, și-a sporit firma de om ponderat, de apărător discret dar curajos al îndrăzneților. Cristian însă nu aflase că n-are nici un motiv să-i fie recunoscător și, cînd Boțan a adus vorba de el, s-a gîndit că Dornești face o nouă manevră elegantă în sprijinul lui. De fapt, lui Codreanu îi spusese: „Ar avea șanse Crstian și Crețu", dar asta

numai pentru că evaluase neutru situația valorilor din Institut. În realitate, Coja-Dornești nu l-ar fi dorit pe Cristian din simplul motiv că știindu-l ambițios și tenace exista riscul ca perioada lui să nu mai poată străluci. Neavînd obiceiul să dea explicații, detalii, Codreanu fusese mulțumit că rectorul a spus și atît: deși toți se gîndeau cam la aceste nume, calitatea oficială a lui Dornești îl făcu pe Codreanu să creadă că a aflat cu un ceas mai devreme un secret și se gîndi că n-ar fi rău să-l exploateze.

Soneria întrerupse zîmbetul victorios al lui Andrei: „I-am spus tatii. Dar cum se poate însoți cu ăștia?" Al doilea invitat se numea Mihail T. Ottescu, profesorul de farmacognozie. Nimeni n-a aflat vreodată ce înseamnă acel T: Titus, Tudor, Traian? Și ata n-ar fi avut prea mare importanță, dacă Ottescu n-ar fi făcut din el o taină. Unii susțineau că ar veni de la Timur dar că, ulterior, nu i-ar fi convenit, drept pentru care s-a limitat doar la inițială; alții susțineau că e Tadeus, însă cei mai mulți mergeau pe varianta greacă, Trandafilopoulos, deși absolut toți îi spuneau simplu Toby, o adaptare a verbului *to be*. Căci, cum obișnuia în ultimul timp să anunțe la lecția de închidere, fastuoasă altfel, plină de flori și lacrimi, Ottescu *a fost* destul de multe: Cavaler al Legiunii de Onoare, profesor la Buenos Aires și Viena și, în sfîrșit, șef de catedră, funcție în care credea că a eșuat din cauza pasiunii lui pentru știință: „Voi, dragii mei colegi, sînteți niște tîmpiți. Beți cafea dar, în lipsa unui creier normal, sau pur și simplu a unui creier, ea n-are ce stimula; beți alcoolul etilic însă nici el nu vă excită inteligența. Vă atingeți cu mîinile de cărți, dar în loc să vă folosească la ceva, ele rămîn soioase. Pe cînd mamele voastre, mă, care s-au sacrificat pentru voi, pe cînd eu care încerc zadarnic să vă dau prisosul muncii mele... Am vrut să descopăr medicamente noi? Am descoperit! Mai puteți spera, în mine stă speranța voastră, că voi găsi ceva care să vă stimuleze inteligența..."

De fapt, cu descoperirile lui era foarte simplu. Studenții mai puțin conștiincioși îi atribuiau paternitatea tuturor medicamentelor „Cine a descoperit, mă, penicilina?" „Dumneavoastră, domnule profesor", „Nu, mă, că Flemming dar am contribuit și eu", recunoștea el cu modestie. Alții utilizau o cale mai dreaptă pentru obținerea unei note de trecere: soția care, în ierarhia familiei, ocupa locul prim. „Stimată

doamnă, spuneau ei, sînt într-o situație dezastruoasă. Dacă aș fi fost convins că nu mă veți înțelege nu aș fi venit niciodată la dumneavoastră, mi-aș fi făcut seama..." „Ottesscule, striga ea emoționată de ploaia de complimente și flori, iar te porți ca un mojic cu băieții! Nu vezi cît sînt de drăguți și de atenți? Trecere sau bursă, dragule?" îl întreba pe student, în vreme ce profesorul spumega. „Bursă, distinsă doamnă, căci tatăl meu n-are posibilități, pensie modestă, fost colonel de cavalerie..." „Nu pot, se înfuria el, dacă te-am picat eu înseamnă că ești prost. Dar, din considerație pentru mă-ta, ai un cinci și întreg disprețul meu".

Dincolo de aceste mici „devieri" ajunse legendare — și lumea se întreba dacă nu cumva le utilizează cu bună-știință pentru a rămîne în centrul atenției, a stîrni interesul ca vedetele de cinema — profesorul Ottescu avea faima unui specialist de prima mînă, cu un prestigiu bine consolidat. Pălăria cu borurile răsucite, lavaliera și bastonul cu mîner suflat în aur, hainele negre, proaspăt călcate, nelipsita batistuță albă, apretată puternic îi dădeau aerul unei apariții din secolul trecut, care impunea respect, distanță. „Salutare, Cristiene, strigă el, jovial, am venit mai repede cu două minute, nu credeam că autobuzul va fi atît de gol. Profesorul meu, von Brannowitz, obișnuia să bată la fără 30 de secunde. Aici, cîteva minute în plus sau în minus sînt trecute, de obicei, cu vederea. De ce ne-a convocat Codreanu tocmai la un burlac înrăit ca tine? Codreanu n-a sosit? Nu-i frumos să te lași așteptat, mai ales cînd ai niște interese. Și Boțan?" întrebă el, dar tocmai atunci acesta își făcu apariția cu un pahar golit pe treisferturi. „Sigur, nu e ca pe vremea ta, dragă Toby, n-am ce-ți face, lumea a devenit mai puțin respectuoasă, spuse destul de vesel acesta. Brannowitz al tău ce vin obișnuia să folosească?" „Ești un grosier, Boțane, se enervă Ottescu. Profesorul von Brannowitz tocmai pentru că simțea nevoia unor parteneri egali, spălați și manierați, la chef și la discuții, avea un asistent care se îngrijea de cizelarea celor proveniți de la periferia orașelor. Domnia sa, de exemplu, n-ar fi început să bea pe cont propriu, cîtă vreme nu erau prezenți toți invitații". „Vrei să-ți spun ce fac eu pe Brannowitz al tău?" se interesă Boțan cu glas scăzut, abia reținîndu-și furia. „Nu e un secret că ești amator de neaoșisme, interveni Ottescu, însă nu știu dacă ele nu confirmă un adevăr... Ce te împiedică, dragă, să fii măcar

o dată politicos?“ „Ciocoii ăştia, spuse Boţan cu năduf, fire-ar mama lor a dracului! Îmi vine să-mi vărs maţele“. „Domnilor, interveni nedumerit profesorul Cristian, am impresia că aveţi un cod pe care încă nu reuşesc să-l descifrez“. Boţan cedă primul, îl ajută pe Ottescu, oprit în uşă, să se dezbrace apoi, după ce-l împinse încet în camera lui Cristian, umplu un pahar şi i-l întinse. „Hai, măi Toby, dă-l pe gît, şi în clipa aceea îţi voi recunoaşte faţă de Cris, care dealtfel şi-a asumat rolul de arbitru, că şi ciocoii au produs valori, nu numai păturile de jos“. „Dacă nu m-ar agasa mentalitatea asta a ta, rămasă prin anii '50, aş fi dispus să-ţi iert grosolăniile, spuse Ottescu, vizibil satisfăcut de retragerea neaşteptată a lui Boţan. Dispreţul tău pentru cultură şi frumos în general, mentalitatea utilitaristă, gîndirea încorsetată în formule ce nu-ţi aparţin... Asta eşti... Eliberează-te de ele sau măcar nu ţi le da pe faţă şi voi fi gata să mă bucur cînd îmi vei spune ciocoi“. „Păi, mă, izbucni Boţan, ce a făcut şi neamţul ăsta? Parcă te-ai născut din coasta lui! Nu l-am găsit în nici o enciclopedie; practic, deci, nu există. Şi atunci de ce mă tot înghesui cu el? Dacă, să-ţi spun într-un limbaj mai elevat — şi Boţan îşi ţuguiase curios buzele — friţul tău ar fi comis un incest, tu, spirit mimetic, ai fi făcut la fel? Ba abuzai şi de vîrsta bunică-ti. Asta eşti, dragă Toby...“. „Un om nesensibilizat cu manierele tale, şi-ar fi luat de mult pălăria, zise Ottescu. Dar cum pentru mine nu exişti...“

Deşi disputa lor cunoştea tonuri şi mai înalte, cei doi erau nedespărţiţi, formau un cuplu bizar; nimeni nu-şi aminteşte să fi spus unul despre altul o vorbă bună atîta vreme cît nu intervenea un al treilea. Atunci, brusc, se uneau şi-l asediau pe cel ce făcea această imprudenţă cu o energie teribilă ca, după obţinerea victoriei, să-şi continue neabătuţi cearta, de parcă numai vorbele urîte, dure îi satisfăceau, puteau să sublinieze simpatia dintre ei. Boţan tremura vizibil, nu-şi putea stăpîni buzele şi mîinile; părea cuprins de malarie; pentru a-şi calma nervii îşi răsucea mecanic un nasture de la haină; Ottescu, drept, nemişcat, cu mîinile duse uşor înapoi, pregătit parcă să-şi ia avînt, bolborosea ceva neîntrerupt, îşi repeta probabil replicile sau nu avea energia necesară să le rostească cu glas tare. Starea de tensiune din cameră era sporită progresiv de tăcerea celor doi. Cristian simţea că dezgustul şi neputinţa îl invadează şi, în paralel

cu ele, nevoia de a face ordine, de a-i scoate afară. Știa chiar și el că sînt prieteni și confruntarea lor atît de necontrolată, începută în clipa cînd au trecut pragul i se păruse dubioasă: nu-l vizitau din plăcere, ci stăpîniți de nervozitate, de parcă ar fi fost obligați să-i vină acasă. Seara abia începuse și, iată, dorea disperat să se termine. Tensiunea cu care o așteptase și oboseala de peste zi se făceau simțite, își pierduse umorul, nu mai avea răbdare să-i asculte. Spre norocul lui, soneria îl scuti de un verdict chinuit sau cel puțin de o vorbă de spirit. Fugi spre ușă cu o neașteptată repeziciune, ciocnindu-se de Ottescu care, la rîndul lui, nesuportînd schimbul de priviri cu Boțan — rece, înțepenit pe poziție — făcu o curioasă piruetă. „Bună seara, domnilor, spuse Olimpiu Vasiliu, internistul, cu multă degajare. Eram convins că n-o să puteți bea fără mine. Nu m-ai poftit niciodată să te vizitez, dragă profesore, dar văd că locuința ta ar oferi un splendid refugiu unor bătrîni care nu vor să renunțe încă la unele vicii nevinovate. De ce ne-a convocat Codreanu, nu știi?“ „Am cîteva idei vagi, simple deducții, spuse Cristian, enervat nu atît de cearta celor doi cît de faptul că acesta încă înainte de a intra în cameră se interesează de Codreanu. Mare fariseu ești, Vasiliule, niciodată nu știi nimic, plutești mereu în plin mister“. Deducînd motivul iritării lui Cristian, Vasiliu cedă aparent: „Eu am venit doar pentru tine. Am auzit mii de legende: că ai descoperit o chestie importantă, că ai fugit din lume afară, că ești bolnav, că te însori. Și, cînd colo, nimic din toate astea. Chiar și cînd taci reușești să stîrnești interesul. Cum faci, dragă?“ Vasiliu voise să fie spiritual, să-l flateze, dar fără voia lui cuvintele o luară razna și urma de răutate din ele îl obligă pe Cristian să nu i le poată trece cu vederea mai ales că niciodată nu-l simpatizase. „Trebuie să însemni ceva, asta-i singura explicație, spuse Cristian pe un ton glumeț. Ar trebui să încerci: stai ani întregi retras și deodată apari în lume. Dacă ești cineva oamenii vor cădea pe gînduri: de ce s-a retras atunci și de ce reapare acum? Ce a vrut și ce urmărește? E simplu, nu? Dar dacă nu se observă că ai dispărut, este inutil să mai apari“. „Ai avut întotdeauna rețete bune și ai știut să sesizezi momentul, te admir, îl asigură Vasiliu trecînd neutru pe lîngă el pentru a-i întinde mîna lui Ottescu. Dacă dumneavoastră sînteți aici înseamnă că trebuie să-mi cer scuze pentru întîrziere“. „Numai punctualitatea-i de el, se auzi

glasul lui Boțan. Ar fi fost bun de mecanic de tren ori de clopotar". În loc să-i răspundă Ottescu se bătu cu degetul pe tîmplă iar Vasiliu îi zîmbi aprobator: cunoștea obiceiurile celor doi. „Boțane, spuse Vasiliu, tu poți deja să ne faci o prezentare de cazuri: care-i vinul cel mai bun?" Iar cum acesta nu se lăsă invitat a doua oară, Cristian socoti că n-are rost să se desprindă de geam pînă vor apărea și ceilalți. Își reproșă momentul cînd acceptase aceste vizite, de care, își dădea bine seama, n-avea nici o nevoie. Nu pentru că se simțea stîngaci printre ei, că nu-și găsea ritmul îl incomoda, ci faptul că își pierduse acea siguranță interioară, îi lipsea convingerea că deruta din primele momente de tatonare se va stinge. Avea toate motivele să-i domine, să-și impună discret și degajat voința, să dirijeze conversația spre subiecte convenabile lui, dar nu putea, sentimentul desprinderii de ei, a rupturii reale, sigure îi paraliza gîndurile. Îl înfiorase aerul rece, neprimitor al încăperilor și, iată, era obligat să constate că răceala, pustiul era ca aerul iernii, se insinua treptat, sigur în toate, îi intrase în corp, în fiecare fibră nervoasă: ei nu mai contau, prezența lor n-avea cum să-l atenueze. Ruptura dintre el și ei i se părea însă mult mai complicată: retrăgîndu-se în laborator, părăsindu-i, umblase prin lumi necunoscute, noi, și această experiență se consumase la nivelul trăirilor; nu găsise cuvinte să o delimiteze, să o definească și nici n-avea nevoie. Își dădea seama că ar fi absurd să-i audă spunînd din prima clipă lucruri fantastice, adevăruri izbitoare, era normal ca dialogurile să fie cum au fost, atîta doar că el avea certitudinea că i-a regăsit în același loc, așa cum îi lăsase; i se păru că ei sînt mai tineri, timpul cursese pentru fiecare diferit, al lui se grăbise, îl purtase prin vîrtejuri amețitoare, ca acum să-l simtă cum se comprimă. Nu-și dorise această descoperire și nu credea în realitatea ei deși sentimentele, urmînd drumul lor tainic, îl țintuiau acolo, îi interziceau orice inițiativă. Spuse în silă: „Ce nevoie am de ăștia?" deși adevărata lui durere, întărită de vocile lor vesele, satisfăcute, de plescăitul lor necontrolat, era că nu putea fi ca ei, nu putea simți și gîndi ca ei, nu era scutit de panica iscată de timp, de tornadele lui. Sau poate că nu reușea să-i deschidă, nu găsea lungimea de undă necesară; nu era exclus ca fiecare să fi găsit un mod de a se împăca, de a conviețui cu sine, dar poate că ei n-au simțit niciodată durerea cauzată de timp. Și ce era mai ciudat, tocmai ei, cu indiferența

şi preocupările lor, aşa cum le vedea şi mai ales cum le ştia, îi diminuau în acel moment elanul vital, îl făceau să simtă cum treptat cedează, iar forţa şi voinţa i se scurg, prin capilare nevăzute, lent, sigur; voinţa mai ales i se exercita în gol, searbădă, fără sens; avea nevoie de un impuls, trebuia să-l stîrnească ceva dar, ştia, nu cei prezenţi o puteau face şi nici propunerea lui Codreanu căruia, la puţină vreme, trebui să-i deschidă uşa. Acesta salutase vesel, respectuos; avea însă o febrilitate în mişcări şi în voce, o nelinişte misterioasă de parcă ar fi avut de comunicat un mare secret. Auzind soneria ceilalţi îi ieşiseră în întîmpinare şi el nu mai aşteptă să se aşeze la masă, intră direct în subiect: „Din datele pe care le deţin, spuse, rezultă că Dumitru Creţu nu este bine văzut de aproape nici un membru al senatului. Veţi fi, aproape sigur, rector. Dar pentru a elimina orice urmă de neprevăzut, trebuie să avem grijă de Creţu, să-l readucem la dimensiuni normale." „Şi ce rol mi-aţi rezervat?" se interesă profesorul Cristian, enervat că nici măcar nu găsise de cuviinţă să-l întrebe dacă-i de acord. „De centru înaintaş, spuse rîzînd Codreanu, care va trebui să marcheze în şedinţa de senat primul gol mare, memorabil". „Iar vouă?" întrebă maliţios Cristian. „Ei, se subînţelege: extreme, interi retraşi, depinde de preferinţe..." „Adică să-l compromitem pe Creţu sau pe orice alt pretendent? Să ies eu curat şi pur?" „Dar se obţine ceva fără luptă?" întrebă la rîndu-i Codreanu, la fel de vesel. „Mă onorează propunerile voastre, spuse Cristian. Am deliberat zilele acestea, accentuă, inhibat cumva de tăcerea celorlalţi, şi, în afară de plăcerea de a vă avea de oaspeţi, n-am nici o altă noutate să vă comunic. Mi-am dat seama, în cîteva secunde, cît valorează liniştea..." „E şi acesta un punct de vedere, conchise Codreanu, deşi eu cred că adevărata linişte ţi-o dă, pe lîngă muncă — şi fireşte nici noi nu stăm degeaba — funcţia. Decît să mă omoare cineva, deşi-i foarte puţin frumoasă afirmaţia, prefer să declanşez un război preventiv". „Cred că ar fi trebuit să analizăm detaliile, cedă aparent Cristian, cuprins brusc de curiozitatea de a vedea pînă unde merg. Dar nu în hol". Zăpăcit şi nervos, Cristian nu se gîndise o clipă că-l ascultă Andrei; îl ignorase cu desăvîrşire. În schimb, acesta făcu o adevărată criză de nervi. „Codreanu, aici, în casă? Şi tata? Nu mi-aş fi imaginat că se ocupă şi de aşa ceva! Dar am să le fac o bucurie, să mă pomenească: apar în

mijlocul lor şi nu mă mişc nici dacă trag cu tunul". Cu toate astea nu se ridică din fotoliu, se mulţumi să aştepte, nu se gîndise la eventualele răspunsuri sau măcar la prima frază pe care ar urma să o spună imediat după „bună seara". Simţea doar că se pierde iremediabil ceva, ceva situat dincolo de raţionamente şi cuvinte. Întrebările izbucneau absurd, necontrolate; tatăl său ieşi treptat din sfera lor, deşi toate nedumeririle urlate cu atîta furie îi purtau numele; în paralel cu ele însă îi sporea singurătatea, un sentiment nou, aspru, înspăimîntător.

Profesorul Cristian intrase ultimul în salon. Mersese exagerat de încet, cu grijă, de parcă s-ar fi păzit să nu tulbure somnul celorlalţi aşezaţi deja la masă; nu ştia ce să spună, cum să încălzească atmosfera răcită surprinzător în clipa în care ceruse detalii; pentru cîteva secunde se opri derutat în prag, conştient că, în calitate de gazdă, era obligat să anime discuţia. Poate că ceilalţi, aşezaţi deja, îl aşteptau să repete întrebarea, însă nu mai avea nici umor şi nici putere. „Ce s-a întîmplat cu ei? De ce tac? Sperau oare să refuz energic, voiau să audă cu propriile lor urechi cum mă autoelimin, sau nu le-a plăcut cuvîntul *a compromite*? Ce vor în realitate?" Codreanu, cu spatele spre masă, cerceta preocupat biblioteca: găsise din prima clipă raftul cu cărţi rare, procurate cu mari cheltuieli de un fost student ce era acreditat pe lîngă O.M.S. „Doar n-are obiceiul de a împrumuta? se gîndi profesorul Cristian. M-ar pune într-o situaţie delicată. De fapt, sindrofiile cu o anumită categorie de oameni, cu cei de aceeaşi profesie, ar merita ţinute într-o cameră cu pereţi absolut goi. Din păcate, n-am unde să le pun, spaţiul ăsta ... Şi dacă n-am reuşit pînă acum ... E curios cum ţine cartea? Nu vede bine sau pur şi simplu nu-l interesează? Ar fi grozav să nu-l intereseze ...". Vasiliu, trîntit într-un fotoliu, răsfoia plictisit un album cu poze de familie; de la moartea Stelei nu-l mişcase nimeni de pe măsuţa aceea de sub geam unde ea obişnuia să citească; de atunci, pînă în clipa cînd acesta îşi pusese pe ea tocul de la ochelari, masa zăcuse inutilă, profesorul Cristian o evitase, Andrei de asemenea, chiar şi menajera n-avusese nimic de căutat în acel ungher. Doar domnişoara Panaitescu, asistenta şi prietena profesorului, o privea uneori neliniştită, dorea să cerceteze albumul, însă de fiecare dată renunţa. Vasiliu avea faţa palidă, exagerase cu pudra după bărbierit şi, îngropat acolo în

fotoliul negru, masiv, părea infirm sau muribund. „Dacă ăsta totuşi suferă de o maladie incurabilă? se întrebă speriat profesorul. Liniştea sau poate abulia, abandonul, nefireşti, e un aerian... Un aerian şiret, totuşi. Mă întreb dacă nu ia niscaiva toxice. Paliditatea asta, ştiu eu... Iată în sfîrşit un om care impune prin tăcere şi care se stimează pe sine cam exagerat. N-ar fi exclus să-şi ureze bună-dimineaţa sau să-şi strîngă mîna în oglindă. De fapt, prea puţini au reuşit să-l cunoască bine". Toby, agitat ca înaintea curioaselor sale cursuri de deschidere, se plimba prin faţa celor două tablouri din dreapta, le cerceta preocupat, îi plăceau probabil însă nu reuşea să descifreze semnăturile. Profesorul Cristian le cumpărase din Franţa, de la o expoziţie oarecare, demult, înainte de război, şi nu mai urmărise destinul acelor pictori, însă poate că tocmai semnăturile fără rezonanţă le salvase de la vînzare în perioada imediat următoare războiului, cînd colecţia sa îi suplinise material absenţa. Boţan era la masă, se servea singur şi, uneori, faţa i se descreţea într-un zîmbet ironic. Cînd îl văzu pe Cristian, îi umplu imediat paharul. „Nu cred că-i cazul să faci pe ospătarul, spuse el, sîntem între bărbaţi, aşa că fiecare să se servească după necesităţi. Eu, dacă nu te superi, o să şi mănînc ceva, sînt grozav de atrăgătoare gustările astea, am certitudinea că azi ţi-ai pus întreaga catedră să stea pe la cozi". Profesorul Cristian era foarte încîntat că discuţia începe să ia acest curs. „Nu, spuse el, imaginează-ţi că eu însumi am alergat de colo-colo. M-am obişnuit; stînd la cîte o înghesuială mă întîlnesc cu fel de fel de oameni... Pentru unul ca mine, foarte ocupat, retras, aglomeraţiile sînt o plăcere. Nici nu-ţi trece prin minte ce auzi acolo, mă pun la punct cu ultimele glume pe care, în altă parte, oamenii n-au vreme să le spună". „Doar n-o să mă faci să cred că această splendidă şuncă se găseşte aşa, pe unde vrei, rîse Boţan. Şi eu mă aprovizionez din comerţul nostru, ce Dumnezeu..." „Am avut noroc, spuse Cristian. Un pacient, generalul Petrescu, văzînd-mă cu plasele, mi-a spus că la magazinul *Dezrobirea* se va pune în vînzare peste o oră. Pe front avusese aceeaşi fantastică intuiţie a duşmanilor. S-a ales cu un piept plin de medalii şi cu o schijă într-un plămîn. În Budapesta l-am îngrijit chiar eu, de aceea îmi poartă mare stimă... Asta, de cînd e pensionar, cred că ştie şi producţia de păstrăvi a Boliviei". „O să te superi dacă o să-mi iau două bucăţi

pentru cățel? Vreau să-i fac o surpriză", spuse Ottescu, deosebit de bucuros, la care Boțan izbucni în rîs. „Tu ori ești trăsnit bine, ori îți bați joc de noi! Asta-ți mai lipsea, Cris: furnizor al majestății sale javrei lui Toby! Păi ce mănînci tu de îți permiți un asemenea lux?" Profesorului Cristian îi plăcuse izbucnirea deși era prea obișnuit cu Toby încît să se mai poată supăra. „Nici un necaz", ar fi vrut să-l asigure, dar privirea uimită a celorlalți, uimită și ușor revoltată, îl oprise, la fel și replica de o neașteptată nevinovăție a lui Toby: „Dacă n-aș fi obligat să țin regim, aș fi mîncat cel puțin două bucăți, așa că aparținîndu-mi de drept fac exact ce vreau cu ele". „Curioase lucruri ai învățat tu de la Brannowitz cel tău", rîse satisfăcut Boțan care, încălzit de vin, părea hotărît să continue pînă-n pînzele albe schimbul de durități. Profesorul Cristian renunțase la a mai devia discuția, îl preocupa un singur amănunt: „De ce tace Codreanu? Ce urmărește? Vrea cumva să-și retragă propunerea avansată încă de la ușă? Rector. Spus direct, fără jenă; nici unul nu păruse uimit, în necunoștință de cauză și, iată, cînd să intrăm în fondul chestiunii, schimbă replici idioate". Ottescu se arăta preocupat de tablouri. „Cris, spuse el, cum se numește acest tablou din dreapta?" „Acvariu", răspunse imediat Cristian. „Și așa merge, acceptă bucuros Ottescu. Eu îl botezasem «Facerea lumii» sau «Lumea». Amestecul neobișnuit, bizar de roșu, negru și galben, unde galbenul parcă vrea să scape din vîrtejul culorilor, să se desprindă din haos, l-ar tulbura pînă și pe un primitiv ca Boțan". „Mai lasă arta, măi Toby, ripostă acesta energic, și vezi-ți tu de ciuboțica cucului sau de ciumăfaie. *Datura stramonium*, așa-i zicea și neamțul tău, nu?" Profesorul Ottescu reuși pentru moment să se abțină. „N-am fost prea departe de adevăr, spuse el. Arta abstractă nu m-a mișcat prea mult, însă de cînd unii pictori vroiseră să ne umple pereții cu vaci, tractoare și alte unelte, am ajuns adesea să o caut". „Ce rafinat, domnule! se miră Boțan. De ce n-ai spus treaba asta în urmă cu douăzeci de ani? Sau de ce n-ai scris un studiu? Atunci ai fi fost interesant, te-aș fi chiar stimat. Să lăsăm însă, nu te prinde pe tine cultura, se amuză el, ca apoi să izbucnească în rîs: ciumăfaie abstractă..." Ottescu se făcu că nu-l observă și continuă: „Dealtfel, într-un secol în care se vorbește de gravitație, antimaterie, electroni, neutroni, n-avem dreptul să rămînem cu gusturile în Comuna primitivă. Mă rog, admit că Boțan e lipsit de

sensibilitate. Ca igienist... Înţelegeţi, nu? Dar îi respect totuşi mentalitatea sa rustică..." „Puah, exclamă Boţan. Astăzi foarte mulţi cultivă hiperrealismul. Aş fi deci şi înapoiat dar şi foarte la zi, cum o iei". „Eu aş propune să ciocnim toţi, să fumăm pipa păcii", zise Cristian, depăşindu-şi cu mare dificultate teama de a nu-i încălzi şi mai mult. Spre surprinderea lui, Codreanu părăsi biblioteca, veni la masă, îşi luă un pahar şi spuse vesel: „Dacă tovarăşul rector ordonă sau, mai exact, sugerează, de ce nu? Aş vrea însă să vă previn că acesta este un mic secret al nostru şi, deocamdată, nu trebuie să se afle...". „Am ajuns la secrete înainte de a şti ce se ascunde după acest cuvînt", spuse Vasiliu, trezit parcă dintr-un vis lung, confuz. „Dar, domnule profesor, parcă discutasem astăzi în pauza de la şedinţă amănuntul ăsta!" îi răspunse destul de aspru Codreanu. „Ei, acum şi tu! interveni uimit şi Boţan. Îl propunem rector, e simplu; eu, cel puţin, n-am asemenea veleităţi şi nici suficientă autoritate. Cris e bun, sînt pentru, sfărîmaţi-vă capetele, eu îmi voi vedea de vin. Geniile şi cretinii tot acolo ajung, important e să ne suportăm cît trăim şi să nu fugim de viciile astea nevinovate". „Dacă ar fi după merite ştiinţifice, spuse Ottescu plin de superioritate, dacă tu ai pricepe ceva din opera mea ştiinţifică..." Boţan se mulţumi să fluiere a pagubă. Cristian însă, voind să-l enerveze pe Vasiliu, întrebă iarăşi cu nevinovăţie: „Dacă prin absurd aş accepta, ce ar trebui să facem?" Codreanu, nemulţumit, descojea o portocală: convins că nu lui i se adresase, aştepta să-l audă pe Vasiliu cu care colaborase şi în alte împrejurări. Acesta însă, cu capul dat pe spate, privea tavanul, crăpăturile mici, negre, care creau impresia unui teren ucis de secetă văzut de la o mare înălţime. „Nu e treaba ta, Cris, interveni Boţan. Există specialişti, ca în toate domeniile, dealtfel. Lucrurile sînt mult mai simple de cum îţi închipui. Iar apoi, din cîte te cunosc, nici tu nu eşti picat din lună. Ai refăcut de atîtea ori terenul pierdut încît îţi va fi uşor să-i impresionezi pe electori. Sper însă că nu-l vei omagia pe Creţu şi nici pe mai ştiu eu cine. Oamenii au păcate şi dacă le spui la timp... ori se îndreaptă, ori se strîmbă de tot, nu? Iar interesul nostru este ca profesorul Creţu să se îndrepte mai tîrziu, după alegerea ta. Păcat că nu-i aici profesorul Langa, singurul om care ar şti să vă dezmorţească moaştele". Apoi, mulţumit, îl privi încurajator de parcă i-ar fi spus: „Nici

o frică, băiatule. Poate că ești ales deja și noi ne pierdem vremea făcînd planuri". Cristian își dădu seama că n-are rost să continue discuția pe această temă; greșise insistînd să afle detalii: ceea ce făcuse conferențiarul Iosif cu el, sau Redman cu înaintașul său la catedră, profesorul Hileanu, cam pe aici trebuia căutat răspunsul. Știuse asta din prima clipă și, trecînd peste tentația de a-i repezi, se uită pe furiș la Codreanu: ezitase tocmai din cauza lui. „Poate că, dincolo de ce se spune, el crede-n mine. Va trebui deci să-i explic de ce nu vreau, de ce nu are rost să mai prelungim discuția. N-ar fi exclus ca ei să considere povestea încheiată, cel puțin așa dedusese din vorbele lui Boțan. Deci ar urma cheful propriu-zis, schimbul de banalități și toate celelalte". Codreanu își curăța un măr; Boțan nu se despărțea de vin, iar Ottescu, în lipsă de altceva mai bun, contempla biblioteca. Doar Vasiliu lăsa impresia că doarme cu ochii deschiși. „La urma urmei nici alte chefuri nu sînt mai vesele", încercă să se încurajeze Cristian, numai că nimic nu i se părea clar, sigur, și teama că ei ar putea rămîne cu convingerea că le-a cerșit bunăvoința îl făcea să-i privească bănuitor. „Oare, ca profesor, de care tumori ar trebui să mă ocup? Pe vremuri, se gîndi, cînd eram student în primul an, ca o consecință a lecțiilor de osteologie, tot ce vedeam, pînă și oamenii, prezentau o față anterioară, alta posterioară și două laterale. Astăzi sînt din ce în ce mai tentat, poate din cauza vîrstei, să utilizez un vocabular asemănător: X este un sarcom, Y — un hemangiom, Z — numai un biet nerv pigmentar care poate canceriza ușor. Ce o fi oare domnul Codreanu? se întrebă. Pentru că, orice s-ar spune, există un anume cancer cu o etiologie cunoscută... Cu experiența mea n-ar trebui totuși să fac mai mult în această direcție?" Gîndurile sale, obsedante, dure, îl speriaseră și, totuși, cu cît îi privea mai atent parcă i se făcea frică de ei.

Cu ani în urmă se fixase asupra unui grup de substanțe și, după mii de încercări, descoperise una care injectată direct în tumoră o făcea să regreseze într-un timp relativ scurt. Descoperirea era importantă, dar pe ce să fixeze substanța pentru a ajunge la tumori? Aici lucrurile se împotmoliseră definitiv. Ar fi fost acidul lactic... Numai că pentru a experimenta avea nevoie de fonduri mari iar cu aprobările mergea greu și, pe parcurs, se mai ivise încă o problemă: dacă e cazul să comunice rezultatele parțiale. Nici n-ar fi trebuit

să-și pună această întrebare, o regretase din prima clipă, însă, curios, avînd în mînă o carte atît de mare, se gîndise că ar putea-o juca singur, pînă la capăt. Dacă făcea comunicarea, firește, mulți aveau șansa să i-o ia înainte. Iar, peste un timp, cînd substanța sa va fi atașată unui vector potrivit, poate acidului lactic, și va primi un nume nou, pretențios, scris deasupra unei mărci de prestigiu, nici dracu nu se va gîndi că, în realitate, *el* fusese *cel care* ... Era dreptul lui să desăvîrșească ceea ce a început și, de aceea, făcuse cereri peste cereri, dar diverși contabili rădeau, cu fiecare pas în sus al cererii, cîte un zero de la cifra solicitată. „Pînă la urmă o să-mi rămînă bani numai pentru hrana iepurilor și a cobailor sau nici atît. O să fac o fraudă și am să-mi cumpăr țigări pe ei, ba chiar și cîteva cutii de chibrite! Țigări prin virament". „Cum? se întrebau ei. Tocmai ăsta? Orașul nostru să devină buricul pămîntului cînd americanii și rușii cu resursele lor uriașe?..." Încît, cu vremea, ajunsese ca însuși profesorul să se îndoiască de propria-i descoperire deși, era clar, tumorile a zeci și zeci de șobolani se retrăgeau. Așteptînd aprobările, cercetase efectele nicotinei la cîini. Fumau cîinii, fuma și el, fumau toți fără să le facă dozările, iar în vremea respectivă ajunsese la o filosofie curioasă asupra cancerului. Nu-l mai interesaseră nici substanța și nici preparatele microscopice. «Ce este, la urma-urmei, acest cancer? se întrebase. Poate că ar fi trebuit să mă ocup de genetică. Poate de altceva. Prostia, imbecilitatea agresivă, astea ce or fi? Și *această* formă de cancer merită atenție mai ales că este mult mai gravă!» Dar nu mai avea destulă putere și pentru una și pentru alta deși ochii triști ai Stelei, ochii ei enormi, fața pergamentoasă, uscată, gemetele disperate, rămase în minte la fel de vii, îi tulburau nopțile, lungile nopți în care nu mai avea chef de nimic și, pînă atunci adormită în nu știu ce unghere ale creierului, neliniștea, vie, dureroasă, lua proporții, îl uimea, o redescoperea după atîția ani în forme inedite însă nu și-o mai putea stăpîni, înfrîna, îi lipsea puterea de a se concentra asupra acestui subiect, sau de a analiza, pînă la pulverizare, detaliile neliniștii. Făcea scurte vizite prin saloane, își ținea cursul mai mult din obligație și se retrăgea în laborator unde-și servea cîinii cu țigări. Animalele se obișnuiseră să fumeze, laborantul nu mai făcea nici un efort, veghea liniștit să nu li se stingă țigările și aștepta ca profesorul să-și revină din curioasele-i reverii. Înainte

avusese un cîine care fusese mort după cafea. De fiecare dată Anania făcuse două cafele. „V-a rămas și dumneavoastră ceva", îi spunea uneori laborantul, obișnuit să nu se mire de nimic. Acum fumau și așteptau. „Dacă n-ar fi Andrei, toate lucrurile ar părea mai simple, se gîndi profesorul, ca, imediat, să corecteze: Adică nu el, stupid, el doar îmi dă sens vieții... Dacă nu s-ar pune atît de acut problema viitorului lui... Vreau să-l scutesc de ceea ce am avut eu în exces: frică și umilință. Pare dotat pentru cercetare și ar fi păcat să se piardă..." Pentru a-l ști asigurat, nevulnerabil, își propusese să-l ia alături, să-i transfere pe neobservate rezultatele cercetărilor și paternitatea lor. „E greu de spus cum vor arăta în viitor relațiile dintre oameni. Oricum, eu sînt obligat să fac pronosticuri pornind de la cele de astăzi, însă mă orientez după structurile pe care le cunosc. Or, această mișcare browniană, indescifrabilă, confuză mă obligă să cred că numai un demaraj vijelios, un rezultat de prestigiu, un număr mare de lucrări valoroase, numai afirmarea în timpul vieții mele îi va asigura un loc în Institut, în cercetare. Andi, sărmanul, ca și maică-sa, nu are simțul oamenilor, nu-i cunoaște prea grozav, pornește de la a le acorda credit sută la sută ca pe urmă să se mire că trebuie să reducă mereu. El rămîne uimit în fața unor nedreptăți flagrante, nu se poate obișnui cu ideea că mai există fals, ipocrizie, dedublare, talente viețuind pașnic cu idioții. Își spune că nu se mai poate deși, vai, cum se pot toate".

Pierdut în fotoliul său, Andrei continua să urmărească atent cele ce se petreceau în salon. Deși intrase ultimul, tatăl său nu închisese ușa. Pe urmă venise de două ori în hol, la frigider și iarăși, nu se gîndise să o închidă cu toate că veioza, proptită lîngă fotoliu, inunda încăperea cu o lumină vie, puternică. „Vrea probabil să-mi ofere o lecție inaugurală de existență cotidiană, își spuse el. Are impresia că eu mi-am făcut păreri greșite despre oameni și vrea să mi le corectez. Uite, ăștia sîntem, muncim, avem interese, luptăm pentru diverse cauze, unele bune, altele rele, ne zbatem în fel și chip. Înainte de toate avem grijă de noi înșine, marilor probleme ale umanității și altor vorbe care circulă pe această temă, le consacrăm restul timpului, ce mai rămîne după ce ne-am îngrijit de noi înșine. Pentru a obține ceva este nevoie, adesea, de compromisuri, uneori numai cu ajutorul lor reușești să te strecori prin diverse țesături de interese;

alteori eşti obligat să faci rău, un rău mai mic de dragul unui bine mai mare sau spre a evita un rău mai mare. Nu există murdărie care să nu poată fi îmbrăcată în scuze lucitoare, după cum nu există adevăr care să nu poată fi, cu perfidie, negat în numele unui adevăr şi mai adevărat. Poate ţine să-mi dovedească pe concret cît e de curat el în comparaţie cu bunii lui colegi. Ar mai exista o altă variantă: nu m-a observat".

Din salon răzbătu pînă la el, cu deosebită claritate, vocea lui Codreanu. „Vinul este bun, gustările excelente, distinsul nostru coleg s-a dovedit a fi o gazdă perfectă. Ne-am cercetat, am glumit, apreciaţii noştri colegi Ottescu şi Boţan au lăsat impresia că se iubesc mai puţin decît în realitate, dar ne-am adunat totuşi cu un scop. Aş vrea să vă reamintesc că nu peste mult actualul rector va pleca. M-am gîndit că academicianul Cristian ar fi cel mai bun. Dar pe listă lîngă dînsul vor mai fi trecuţi încă doi. Deci trebuie să-l introducem pe listă şi să-i neutralizăm pe ceilalţi: actualul decan şi, mai ales, pe profesorul Creţu. Am discutat cu fiecare în parte acest aspect. Dacă veţi fi dispuşi să ne coordonăm opiniile, ceilalţi vor fi la discreţia noastră, o simplă masă de manevră. Domnul profesor Cristian este cel mai potrivit să aibă în vedere ansamblul, să vorbească de chestiuni generale, de viitor, deci, ar rămîne să ia cuvîntul la urmă. Focul principal trebuie concentrat asupra actualului rector: oricum îl schimbă şi e bine să învăţăm din greşeli: că şi-a favorizat clinica, şi-a dotat-o în detrimentul altora, şi-a urcat uneori prietenii, lui Dorneşti nu-i pasă şi e un adevăr de necontestat. Viitorul rector, aici de faţă, va proceda la fel, glumi Codreanu, dar o va face rapid, în primul an, pentru ca în ceilalţi să aibă timp să se curețe de păcate, să şteargă impresia. Dacă refuzăm să-l sprijinim pe profesorul Cristian vor profita cei ce-l susţin pe Creţu sau pe decan, iar noi vom rămîne demni, curaţi şi cu buzele umflate. Am glumit, reveni el împăcat că putuse să rezume în cîteva cuvinte ideea care-l obsedase, este necesar să ne apărăm: dacă nu luăm noi atitudine *acum*, mai tîrziu va fi enorm de greu. Aşadar, domnul profesor Ottescu se va ocupa în detaliu de actualul decan, domnul profesor Vasiliu va remarca nivelul scăzut al muncii ştiinţifice în institut; domnul Ştefan Langa, absent din păcate, se va concentra asupra lui Creţu, iar mie îmi va reveni, apoi, dificila sarcină de

a sintetiza aceste lipsuri. Domnul profesor Boţan va fi gata în orice clipă să pareze un atac neprevăzut, ca şi noi, dealtfel". Fără a-şi părăsi o clipă măcar zîmbetul, plăcut, sigur, Codreanu se aşeză şi în aşteptarea altor opinii începu să aranjeze cu grijă, pe un şerveţel, scobitorile risipite pe masă de Boţan: construi un jgheab, o casă, le dărîmă pe amîndouă şi schiţă un avion ca apoi să se uite pe furiş la ceilalţi. Tăceau preocupaţi, nimeni nu se înghesuia să spună un cuvînt. Pe Vasiliu îl apucase subit o poftă nebună de mîncare. Îşi tăia bucăţi mari de şuncă şi, ca pe vremuri, în armată, le înghiţea aproape nemestecate încît toţi îşi concentrau atenţia asupra lui, fapt care-l incomoda vizibil. În cele din urmă, nemaisuportînd privirile celorlaţi, spuse cu multă dezinvoltură: „Colegul Boţan avea dreptate: şuncă de zile mari. Am să te rog, dragă Cris, să mă iei şi pe mine cînd mergi să-ţi cumperi. Merită efortul".

Auzindu-l, Andrei zîmbi involuntar amintindu-şi de păţania prietenului său, Pintea. Erau la examen, Vasiliu îi poftise să ia biletele apoi, total absent, se urcă pe masă şi începu să repare un ceas ancestral, cu cuc. „Vorbeşte, dragă, vorbeşte, că te aud", îi spunea din cînd în cînd. Pintea terminase biletul, spusese tot, clar, concis, dar Vasiliu îl îndemnase mereu: „Vorbeşte, dragă, că te aud!" la care Pintea, distrat reluă de la capăt subiectul, rar, cu pauze, şi cînd nu mai avu ce spune auzi iarăşi acel „Vorbeşte, dragă, că te aud!" Profesorul părea absorbit de orologiu, încă nu şi-l terminase de reparat. Atunci, spre hazul lui Andrei şi al celorlalţi, începu iarăşi subiectul dar, după fiecare frază, cucul ieşea fălos din colivie spre încîntarea lui Vasiliu care mişca neobosit acele ceasului, aranja pendula, se retrăgea la altă masă pentru a-l admira de la distanţă: „Fi-i-ar cucul al dracului, s-a ţăcănit boşorogul, ăstuia poţi să-i spui şi *Tatăl nostru* căci nu-i pasă decît de cioara aia", spuse Pintea şi în loc să-şi continue subiectul începu să recite grav, preocupat, *Tatăl nostru*. Într-un tîrziu, plictisit de joacă, Vasiliu se dădu jos, îi ceru indexul şi, cu o seninătate neobişnuită îi spuse: „Ai răspuns perfect, de 10, dar pentru înjurături vei fi poftit la decanat".

„Una discutăm acum, spuse nervos Codreanu, şi alta pricepem peste cinci minute. Parcă nu era vorba de şuncă". Ottescu, jignit că nu fusese şi el trecut pe lista celor trei, continua să bată cu degetele în masă, în ritm de vals, pînă

cînd îl văzu pe Cristian îndreptîndu-se spre frigider. „Adică de ce? spuse el. Sînt cel mai în vîrstă de aici, am avantajul de a fi cunoscut peste hotare. Din Institut sînt singurul savant autentic, născut și nu făcut. Plus că asta ar fi o încununare a activității mele. Ceilalți mai au timp, sînt mai tineri ca mine, îi reproșă el lui Codreanu ca apoi, cu un aer superior, acru să-l privească pe Cristian. Cîte lucrări ai tu, Cris?“ Acesta, uluit de neașteptata izbucnire a lui Ottescu, lăsă nedesfăcute sticlele abia aduse și reținîndu-și furia, luă o înfățișare de om distrat care n-a auzit decît întrebarea. „Credeam că le cunoști ... că doar n-am nici cinci sute, deci nu cine știe cîte ...“. Ar fi mai vrut să adauge și niște titluri ce fuseseră trecute chiar și în manualele universitare, dar Boțan, rușinat de ieșirea prietenului său, după ce sorbise în fugă două pahare, îl întrerupse: „N-ai cu cine, Cris. Mai bine să bem și să ne amintim de vremurile tinereții noastre ... Brannowitz ăsta e ramolit, pot să jur, că pe vin n-a pus gura. Tu ți-l poți imagina pe ăsta rector? Ar fi rupere de nori!“ Ieși repede lîngă bibliotecă și începu să-l imite în vreme ce Cristian îl cerceta atent: vesel, înroșit de vin, se distra sincer; își transformă cravata în lavalieră dar nemulțumit își legă un prosop la gît și, de la o catedră imaginară, începu să vorbească tare, cu pauze în care-și ștergea teatral fruntea și nasul: „Domnilor colegi, neșters îmi va rămîne în memorie un cal care, trecînd pe lîngă decanat, a întîlnit o tînără domnișoară frumoasă și elegantă. Numai că, mușcînd-o, i-a produs nu numai o contuzie gravă la braț, dar i-a rupt și haina, splendida stofă de lînă australiană. Și tot cu plăcere îmi aduc aminte de ministrul Cosmescu care avea cancer rectal și a murit în timpul intervenției din cauza unei explozii datorate anesteziei. Cunoașterea medicamentelor ne poate scuti de orice surprize. Cînd eram în Viena tînăr docent ...“. Boțan se dezlănțuise, vorbea tare, imita din ce în ce mai bine gesturile și mimica lui Ottescu, veșnica umezire a buzelor, aranjarea cu mișcări brușce, fulgerătoare a ochelarilor, urmată de pauze teatrale în care-și scotea o batistă verde, cît un sfert de cearșaf — semn ca asistenta să-i aducă apă proaspătă, bine răcită. Ottescu, revoltat, își făcea vînt cu șervețelul mormăind neîntrerupt: „Un grosier, dragă, un necioplit. Și maimuțoi de deasupra“. „Bun, plăcut, acest Boțan, își spuse profesorul Cristian care, cunoscîndu-i repertoriul nu se mai distra, de o sinceritate brutală. Pînă unde

am putea merge pe același drum? Și, în fond, ce am avea de vorbit? Poate doar pentru a nu te ști singur". Codreanu profită de această dezlănțuire care-l făcea pe Vasiliu să se prăpădească de rîs, pentru a se apropia de Cristian: „Lăsați-i în seama mea, pînă la urmă va fi cum trebuie". Acesta însă, părînd foarte atent la Boțan, îl întrebă: „Ce anume nu este cum trebuie? Nu sînt de vină dacă nu vă simțiți prea bine, eu am făcut cît mi-a stat în putință ... Din păcate, atmosfera este creată de toți cei de față ..." Codreanu nu părea deranjat de acest refuz indirect; regreta doar că n-a fost clar: „Pînă la ședința senatului, își vor reveni, vă asigur. O să mă străduiesc să ocupați locul care vi se cuvine în ierarhia Institutului". „Locul meu? se interesă fals Cristian. Dar îl ocup de mult! Locul meu e lîngă bolnavi, în laborator ... Apoi ar fi vremea să-mi închei tratatul despre cancer. În sfîrșit îmi trebuie timp pentru a căuta acea substanță-vector care ar putea să atîrne greu în terapia actuală. Vin roșu sau alb?" „Dar locul dumneavoastră ..." încercă să-l convingă Codreanu, însă profesorul Cristian îl întrerupse enervat: „Îl știu cu precizie, nu sufăr de modestie, nici de complexe. N-am rîvnit decît substanța aceea, atît. Lumea e plină de prodecani, decani, rectori și tot ce vrei. Visul meu este însă de altă natură. Voi fi încîntat să le fiu gazdă și în alte seri, nu mai suport atît de bine singurătatea. Îmi plac ironia, umorul, chiar și prefăcătoria. Funcția te propulsează pe alte coordonate iar prestigiul nu ți-l dă automat funcția, indiferent care ar fi ea. Am mai discutat asta". „Dar nu înțelegeți că e vorba să vă duceți la capăt, în condiții mai bune, lucrările?" „Alegeți un altul care să mă înțeleagă și pe mine. Eu n-am timp de pierdut". „N-aș fi sacrificat o seară, schimbă Codreanu tactica, dacă nu mi-ar fi prea clare dimensiunile pericolului în care ne-am afla ca dascăli, în cazul că ar veni Crețu ... Ca fost concurent nu v-ar da fonduri nici cît Dornești. Iar mie, care sînt cu dumneavoastră ... El și-a cîștigat prestigiul cu gura așa că puțin i-ar păsa, ne-ar transforma într-o școală de felceri. Sigur, aveți tot dreptul să vă simțiti jignit de purtarea lui Ottescu, însă așa sînt toate reacțiile de acceptare. Lumea este refractară la ierarhii noi, la oameni noi, chiar dacă în vorbe-i dorește mereu. Pe de altă parte, se mai întreabă: «Să-l mai căpătuim și pe ăsta?» Și adevăr, și invidie și conformism, n-avem ce face, și foarte mare teamă de necunoscut. Știți cît depinde

de un şef? Aproape totul. E greu de suportat capricii noi, de depistat deci slăbiciuni noi. Oare, iertaţi-mi întrebarea, ştiţi dumneavoastră cum pot fi oamenii? Timpul consacrat cercetării v-a cam împiedicat să-i cunoaşteţi şi altfel... Nu-i bine să trageţi concluzii pripite..." „E un adevărat psiholog, observă profesorul Cristian, nu fără o secretă admiraţie. Mizează pe mine ca pe un simplu cal de curse: dacă prin absurd cîştig se alege şi el cu premiul, dacă nu, o mică pierdere şi la cursa următoare pariem pe altul. Sigur, e josnic acest mod de a vedea relaţiile dintre oameni însă, orice s-ar zice, sînt printre ultimii care l-am învăţat, cu imensă greaţă... Mă uit la ei, mi-e jenă că gîndesc urît, că-i suspectez de nesinceritate, dar ce să fac? Cît ar părea de curios dar Toby a fost cinstit: a spus ce vrea. N-a avut niciodată simţul măsurii. Dacă ar fi venit Langa am fi rîs mai mult dar Toby tot şi-ar fi exprimat dorinţa. Ce s-a întîmplat cu ei? Aducîndu-l la mine Codreanu a vrut, probabil, să le forţeze mîna, să-i facă să se simtă obligaţi? În cazul acesta... Boţan a fost de acord, puţin îi pasă, mîine dacă va bea la Creţu, va spune exact acelaşi lucru şi se va distra pe socoteala lui Toby. Poate că ar trebui să vreau. Aşa, experimental. Ca rector l-aş putea aranja şi pe Andrei". Nimic nu-i plăcea din ceea ce se întîmpla însă nu ştia cum să o scoată la capăt. Vasiliu stătea acum cu capul dat pe spate, îl părăsise pe Boţan. „Tace, pare prăbuşit în el deşi fredonează precis o arie din operă. Poate că vinul i l-a redeşteptat pe Chopin. Este cel mai complicat de aici, fapt care nu-l împiedică să jignească prin tăcere, observă Cristian. Îmi vorbise de femei, păruse, la sosire, vesel şi, iată, Vasiliu îmi contemplă pereţii. I s-o fi trezit şi lui orgoliul. De ce nu el? s-o fi întrebînd. Eu, curios, nu l-am invidiat pe Dorneşti, pe nici unul". „V-a indispus observaţia mea? se interesă neliniştit Codreanu. Aţi rămas aşa, cu ochii în gol... Poate sînteţi obosit şi, sincer, dacă doriţi, pot da semnalul de plecare". „O, nu, minţi Cristian. Sînt în cea mai bună formă. Eu nu-mi fac iluzii despre colegi: nici bucurii mari, nici deziluzii mari, de aceea sînt scutit de salturi afective. Mă gîndeam cum să fac pe clovnul, cum să încălzim atmosfera. V-aş propune să ne jucăm de-a *baba oarba* sau şeptic, deşi neplăcîndu-vă eventualele înfrîngeri, s-ar putea să vă certaţi. Încercam, acum cîteva clipe, să-mi amintesc un cîntec de cînd eram student. Poate prin aceste puerile de-

talii am reuşi să ne întîlnim pe un alt plan, să salvăm cumva seara aceasta. Să vedem ceea ce ne leagă. În tinereţe nu ne-am cunoscut nici unul, nu putem redeştepta orgolii sau duşmănii". „Eu nu le ştiu decît pe astea noi: *marşul tebeciştilor*, parodiile, nişte parodii fantastice", intră în joc şi Codreanu. „Acum ar trebui să-l atac fulgerător, se gîndi Cristian. Cît îmi ceri?" Dar pînă la urmă se mulţumi să-i spună cu voce schimbată, paternă: „Ca gazdă trebuie să fac ceva, uite a trecut aproape o oră şi colegii nu se simt în apele lor". „Vă înţeleg, domnule profesor, spuse Codreanu, am fost neinspirat. Crezusem că vă admiră sincer, că nu sînt chiar atît de orbi să nu-şi dea seama că aveţi faţă de ei, numai pe linie strict profesională, un avans irecuperabil, că fără dumneavoastră facultatea..." „De ce mă flatezi?" se interesă Cristian cu şiretenie. Văzîndu-le feţele inexpresive, se pomenise stăpînit de un sentiment neobişnuit: răutatea; vroia să-i indispună de-a binelea şi, drept urmare, se hotărîse să-l stîrnească pe Codreanu. „Dacă e sincer, îşi spusese, mă va lăuda deschis, faţă de ei. Dacă nu — tăcerea lui mă va lămuri definitiv. Nu vreau să plece cu convingerea că m-au înfrînt aici, acasă". „Cred ceea ce spun, îl asigură Codreanu. Am crescut în spiritul admiraţiei faţă de dumneavoastră". „Mă flatezi, dar oricum, îţi mulţumesc, spuse fără emoţie Cristian Cred totuşi că n-aveai cum. Eu am fost în afara luptelor, a prezidiilor, am preferat să merg pe drumul defrişat de mine însumi. Nu trebuie să fiu recunoscător decît maestrului meu că, în tinereţe, m-a acceptat...". „Chiar de asta, accentuă Codreanu. De cînd mă ştiu, am visat să nu fiu dator nimănui, să se observe că exist". „Aşa cum ai observat dumneata că exist eu abia în clipa cînd s-a pus problema succesiunii lui Dorneşti, ar fi vrut să adauge. Şi înainte am existat, eram acelaşi". Dar nevoind să fie atît de dur, formulă elegant întrebarea: „Ai o clinică, eşti independent, cercetările mele n-au legătură directă cu disciplina dumitale. Sigur, şi eu fac intervenţii, chiar foarte des, dar nu ieşite din comun... Ai ajuns destul de sus, eşti tînăr, ce-ţi poate păsa de mine? Eşti chiar convins că un om, cît ar fi el de grozav, ar putea face găuri în cerul Institutului? Doar nu conduce unul singur". „Uitaţi personalitatea, în general, ripostă hotărît Codreanu. Pînă la urmă tot şeful îşi impune punctul de vedere, pentru că el răspunde. De el depind multe. Iar dacă este o valoare..." Văzînd că nu-l poate aduce în limi-

tele unei discuţii deschise, Cristian o socoti încheiată: „Să nu-i facem să se simtă prost. Ar fi bine să convenim între noi ca, în această seară, să uităm scopul întîlnirii, să rîdem. Ioane, se adresă brusc lui Boţan, ce crezi tu că se poate face la o masă cu oameni atît de trişti?“ „Normal ar fi, spuse acesta, să plecăm acasă pentru a nu te indispune şi pe tine, însă, vezi, eu pînă nu rezolv acest vin colosal n-am de gînd. Nu-i vina ta, nu-ţi face probleme, sîntem nişte boşorogi care ne încălzim greu. Dacă Toby ne-ar spune trista poveste a Julietei sale din Viena, care-i apăruse într-o noapte în cameră îmbrăcată numai într-o discretă rochiţă din... banane! Un brîu din banane într-un oraş înţepat, îngheţat în politeţe. Iar Toby, leşinat de foame, a început prin a-i mînca bananele“. „Exagerezi, interveni încîntat Ottescu. Fireşte, i-am mîncat şi bananele, nu am de ce să mint, însă Lisette nu plecase din cameră decît de o oră cel mult...“ „Acum i s-a dezlegat limba, observă profesorul Cristian, am întors placa şi, iată, i-a revenit euforia! E clar“. Sorbi cu furie un pahar de vin şi încurajat de Boţan îşi mai turnă unul cu care se hotărî să ciocnească pe rînd, cu toţi. Vasiliu spuse: „La mulţi ani, dragă“ şi îl bău grăbit, plescăind: nu era în apele lui, se simţea incomodat şi Cristian nu reuşi să înţeleagă de ce a venit. Toby, evitîndu-i privirea, se ridică în picioare: „Ar trebui să-mi cunoşti mai bine lucrările. Poate aşa am fi prieteni mai buni“. Apoi îşi continuă cu lux de amănunte povestea relaţiilor lui cu franţuzoaica înveşmîntată după metoda Josephine Baker, în banane. Boţan veni la Cristian şi îl sărută afectuos: „Dă-i în mă-sa de tîmpiţi. Sînt plini de pretenţii, ca mîţa de pureci. Tu oricum eşti mare şi fără ei“.

Andrei părăsi fotoliul şi se întinse pe canapea, sprijinindu-şi picioarele pe masă. Nu era greu de ghicit că seara va continua astfel, cu glume şi amintiri repetate şi ele de mii de ori, că la ora 11 cel tîrziu domnii se vor retrage: unii de frica oboselii, alţii — a nevestelor, alţii — din plictis, iar tatăl său îşi va lua cuminte somniferul, după care se va spăla o jumătate de oră pe dinţi şi, cu o carte poliţistă în mînă, va adormi pînă la 5 dimineaţa. Se gîndi să încerce o ieşire pe coridor cu speranţa că va reuşi să-l vadă pe Codreanu. Pînă la urmă însă se mulţumi să rămînă acolo, nemişcat, nervos că nu poate trece peste impasul psihic în care s-a pomenit. „Îl joacă licheaua aia şi tata nu se prinde, ba îl

mai și laudă. Iar boșorogii par căzuți din stele". Închise ochii și, pentru cîteva clipe, îi apăru în minte mama sa. O visa mereu, uneori nopți la rînd: nu mai avea decît rareori înfățișarea ei obișnuită, gesturile calme, zîmbetul înțelegător, trist, ci lua diverse înfățișări: călugăriță, simplă trecătoare pe stradă, colegă de bancă, și nu de puține ori o regăsea în hainele Irinei sau ale domnișoarei Panaitescu. După ce o visa, nu se mai simțea bine, casa se umplea de un aer ciudat, neliniștitor, căuta cu încăpățînare ungherele camerei, aprindea lumina, se ridica, fuma cîteva țigări ca apoi, odată adormit, să-și continue același vis tulbure, obositor. „Parcă sîntem niște pierduți de atunci, își spuse. Și tata, și eu ne risipim, cred că asta este, ne risipim". În clipa aceea tresări speriat: în fața sa se afla exact Codreanu. Cînd venise? „Am impresia că te-am trezit, îi spuse el, regretînd sincer. M-am mirat să te aflu acasă...". Andrei nu reușea să-și revină: își dorise atît de mult această întîlnire încît părea că fiecare nerv, mușchi ori, chiar celulă avea să-i spună ceva, măcar o singură vorbă dură, acestui om care-i zîmbea calm, amical, cu toată gura. „Nu văd de ce?" zise Andrei automat. „Tatăl tău n-a scos o vorbă. Asta în primul rînd", accentuă Codreanu. „Nu, rîse sincer Andrei. Sîntem împărății diferite. Ne-am obișnuit să nu ne încălcăm domeniile". „Păcat, ai fi putut să închini cu noi un pahar de vin, păru să regrete el sincer. Sper că domnul profesor nu a proclamat prohibiția..." „O, nu! exclamă Andrei. Dar acolo nu era treaba mea". „Să știi că nici nu te-ai fi distrat bine, mărturisi Codreanu. Păcat de timpul domnului profesor. De fapt, cred că s-a auzit și de aici..." Andrei simți că se îneacă: „Va să zică de asta ai venit! i se adresă în gînd. Să verifici!" Însă în locul unei replici tăioase Andrei se pomeni spunîndu-i: „Nu e greu, puteți să vă formați singur o impresie. Se aude ceva?" De astă dată vorbea Ottescu: își continua plimbările prin Viena, dar în loc să asculte, Codreanu se grăbi să-l asigure că nu asta intenționase să-l întrebe. „Ar fi fost bine să te convingi că, uneori, sînt mai puțin interesanți de cum te-ai aștepta. E greu să-i prinzi pe toți în formă! Pe de altă parte, voi tinerii aveți alte convingeri despre buna dispoziție, umor, cred că vîrsta m-a apropiat și mai mult de voi..." „Chiar și despre cinste", răspunse Andrei înțepat, însă Codreanu, spre surprinderea lui, îl aprobă cu entuziasm: „Fiecare generație vrea să-și impună propriile ei

definiţii despre cinste, dreptate, adevăr şi celelalte. Nu e un secret, aşa a fost de cînd lumea. Totul este să şi le respecte, faptele adică trebuie să dea substanţă vorbelor. Generaţia mea, de exemplu..." „...a făcut cam multe compromisuri", completă în grabă Andrei. „Exact, asta vroiam să spun, îl asigură Codreanu. Norocul nostru ar fi să faceţi voi mai puţine". „Poate că nu va fi nevoie deloc..." Codreanu rîse fals dezlănţuit: „Vrei să spui că o să facem noi atîtea, încît vouă n-o să vă mai rămînă nimic? Nu vă iluzionaţi. Domnul profesor ştie că eşti acasă? se interesă el brusc. Poate dacă erai acolo, am fi avut o seară mai veselă. Ai auzit ce trişti eram, nu?" „Da, recunoscu Andrei, teribil de trişti". „Mă duc, se scuză Codreanu, să nu creadă că am dezertat. M-aş bucura să ne vedem mai des. Un transfer de idei de la o generaţie la alta nu poate fi decît foarte folositor". Îi întinse mîna şi Andrei, năucit, i-o strînse automat, apoi surprins de firescul gestului, se aruncă cu faţa în pernă. „Sînt ultimul laş, îşi spuse. Peste cîteva clipe o să-mi apară aici toată haita, o să mă privească exact ca pe un exponat de muzeu, doamne ce frumos, ce inteligent, îţi seamănă, ba cu Stela fie iertată, iar eu o să mă răsfăţ ca o tartină, mama mă-sii, şi tata o să fie încîntat de salata pe care a cultivat-o". Se ridică, îşi îmbrăcă repede haina şi, din cîţiva paşi, traversă holul urmărit de rîsul piţigăiat al lui Vasiliu. „Cum se mănîncă un iepure?" întrebase Ottescu, la care Boţan răspunse cu promptitudine, în nota-i caracteristică: „Cu gura, dacă nu te deranjează!" Profesorul Cristian nu rîse: stătuse în capul mesei, mut, distant, apoi, umplîndu-şi un nou pahar, se duse direct la Toby: „La mulţi ani! De astăzi eşti candidatul meu. Te voi propune şi te voi susţine cu entuziasm dacă-mi dai patru reactivi şi nişte cîini: ţie şi aşa nu-ţi folosesc". „Ar fi o hotărîre rezonabilă, spuse Toby, contaminat de seriozitatea lui Cristian. Tu eşti prea tînăr". „Sper să te susţină şi Vasiliu. Pe mine nu cred să mă refuze. M-a ajutat odată, în tinereţe. Şi de două ori într-o viaţă nu mi se pare prea mult". Dar Vasiliu se făcu că nu-l aude, era atent la Boţan care de asemenea luase în serios vorbele lui Cristian: „Da, de acord, dar după tine. Cum aş putea să-l privesc pe ăsta cocoţat la prezidiu?" „Atunci să cîntăm în cinstea lui", propuse Cristian stăpînit de dorinţa de a sparge totul: fusese umilit şi nu ştia cum să iasă din încurcătură. De fapt, singurul om care se simţea cu adevărat bine era

Codreanu: „Dacă se vor neutraliza reciproc între ei, își spunea, lui Dornești i se va putea sugera ideea unui rector tînăr, plin de inițiative, în pas cu vremea". Și, pentru a-i opri să ajungă la vreo clarificare, se ridică și începu să cînte, așa cum sugerase Cristian:

Aseară ți-am luat cercei . . .

7

Sîmbătă 22 martie a.c.

Astăzi nu am de însemnat nimic căci tov. Cristian nu a ieșit din laborator iar cînd l-am întrebat pe tov. Anania ce face profesorul mi-a răspuns obraznic că-și numără părul cu mănuși de box. Eu m-am făcut că nu-s supărat și l-am întrebat că de ce nu vrea să fim prieteni la care tov. mi-a spus că-i ajunge prietenia cu profesorul și că cu cît ai prieteni mai puțini — trăiești mai mult. L-am întrebat atunci că nu-și ridică nasul cam sus, că nu-i decît un laborant căruia după ce se va pensiona profesorul cel ce va veni îi va de un picior în dos. El mi-a răspuns că tov. Cristian mai are mult pînă la pensie iar dacă i se va întîmpla ceva, el se va duce la munte și se va face cioban că i s-a acrit de cînd ciobanii își bagă nasul în știință. L-am întrebat atunci că de ce susține asta și cu ce argumente iar el mi-a spus că-s prost dacă n-am băgat de seamă. Analizînd obiectiv această afirmație, reiese clar că el nu poate să gîndească cu capul lui și că a preluat opiniile tov. Cristian. Apoi m-a întrebat dacă țin legătura cu Vaticanul și cît îmi dau, dar m-am făcut că nu-s supărat și l-am invitat la o bere, dar el a zis că tocmai a băut niște vin roșu cu profesorul și nu vrea să-și strice gustul. De unde se poate vedea cauza atitudinii sale de îngîmfare și dispreț. Dacă profesorul bea cu tov. laborant atunci de ce să nu umble cu tov. Panaitescu în timpul gărzii de noapte? „Mă Ananie dar femei n-ați avut? Că cheful fără femei îi ca înmormîntarea fără popă", i-am zis. „Ai face tu dragoste cu ce avem noi în laborator?"

mi-a zis el, iar eu vrînd să aflu ce au am aprobat afirmativ. „Te invit cînd vrei numai să nu te muşte de boaşe". Şi a plecat rîzînd ca prostul care crede că dacă este sub protecţia şefului poate să-şi bată joc de cine vrea.

Am fos tare necăjit că n-am putut afla ce se întîmplă cu tov. Cristian, că de ce este aşa de tăcut şi de retras în ultima vreme, ce urmăreşte şi ce face, de ce se agită lumea pe socoteala lui. Dar aici îi foarte greu de făcut treabă, că îi văd cu ochii mei că toţi se tem să vorbească şi eu nu înţeleg de ce. Eu însă nu m-am descurajat şi mi-am luat inima-n dinţi şi i-am întrebat pe rînd. Tov. dr. Soare a spus: faringită. Tov. dr. Iorga mi-a spus că sînt prea mulţi proşti care au mîncărime de limbă şi că profesorul nu vrea să-i concureze. Cui nu-i merge cu ştiinţa şi cu cartea dă cu gura, că mai sînt proşti care se iau după gurişti în loc să bage ceva în cap. De aici se vede încă o dată influenţa tov. Cristian care jugulează libertatea de opinie îndepărtînd lumea de la sarcinile obşteşti. Tov. dr. Dumitrescu mi-a răspuns că n-am decît să-l întreb în cadru organizat. Tov. dr. Rusu mi-a spus că tov. Cristian nu vorbeşte în postul paştelui decît strictul necesar. Tov. dr. Larga mi-a spus să mă adresez la „Mai aveţi o întrebare?" la televiziune. Cu tov. Panaitescu nu am îndrăznit dar am rugat-o pe sora Ionescu s-o întrebe şi ei i s-a răspuns că o să-i atragă atenţia profesorului de interesul ce i-l poartă, iar ea s-a speriat şi m-a arătat pe mine cu degetul cum că eu aş fi curiosul. Neavînd ce face i-am explicat că mi-e drag şi că mi s-a părut că nu i-s toate oile acasă şi eram îngrijorat să nu se îmbolnăvească un profesor atît de vestit şi de mare savant. Ea mi-a spus că-mi este recunoscătoare pentru sentimentele mele, pe care i le va comunica tov. Cristian. Sora Ionescu a început să se văicărească şi să-mi spună că a feştelit-o cu scorpia asta şi atunci am lăsat-o să-i treacă. Pentru că doctorul Savu avea obligaţii faţă de mine şi se arăta foarte prietenos, i-am spus revoltat că nu poate omul să se intereseze de ceva că imediat te întreabă dacă eşti de la C.I.A. Eu ştiu că un om cinstit nu are de ce să se ascundă dacă nu are nimic pe conştiinţă, dacă nu crede una şi spune alta. El însă mi-a ţinut o teorie pe care o mai auzisem de la tov. Cristian, cum că şi legea spune că viaţa particulară este sfîntă, face omul ce vrea, gîndeşte ce-i trece prin cap în timpul liber şi alte asemenea idei dubioase care se vede iarăşi că au prins rădă-

cini. Tov. profesor a introdus în personal o atmosferă de suspiciune și de neîncredere în oameni fapt ce s-a putut reține din cele scrise pînă acum. Tov. soră Ionescu dîndu-și seama de încurcătura în care m-a băgat, mi-a spus cum că profesorul este în ruptură cu tov. dr. Panaitescu care vrea să-l părăsească și că tov. Cristian este supărat pe fiul său tov. Andrei care se ține cu o felceriță divorțată cu o comportare morală necorespunzătoare. Tov. Andrei a cerut-o de soție și ea s-a lăudat că nu mai poate scăpa de mucea ăsta, dar că dacă mai insistă îl lasă pe profesor fără progenitură, că și așa ăștia n-au o femeie stabilă în casă. Și că dacă n-ar fi acolo uscătura aia de Panaitească ar fi făcut-o de mult și că dacă nu-și va găsi ceva mai bun o va face. Tov. Cristian a mers la ea și i-a atras foarte serios atenția să-l slăbească dar ea a spus că iubește pe cine vrea și cît vrea și asta l-a făcut pe profesor s-o amenințe, după care ea a făgăduit că-i va da papucii, că ei îi trebuie bărbați nu mucoși. Asta lămurește o parte din probleme dar nu justifică atitudinea profesorului în general care se răsfrînge nefavorabil asupra moralului oamenilor.

Cu tov. muncitori accidentați încă n-am reușit să intru în contact deoarece încă nu și-au revenit de pe urma operației făcute de către profesor personal. Am vorbit cu o tov. soție, o țărancă rea de gură care nu știa bine ce s-a întîmplat, dar a zis că numai să-i revină soțul că se duce la tov. director al întreprinderii de drumuri și poduri și-l va face să-și culeagă zestrea de pe jos cu pumnii, că tov. a vîndut asfaltul ce trebuia pus pe drum și de asemenea piatra unui pod și că acest tov. exploatează muncitorii dar că nu-l dau afară fiindcă unge mereu osia și că are proptele la județ. Această tovarășe a exagerat susținînd că tov. director respectiv a băut atîta vin pe banii încasați pe asfalt că ar putea porni o hidrocentrală și nu numai că e porc în atitudinea sa dar că are și o mutră de porc ceea ce mi se pare că e o jignire adusă integrității persoanei.

Mîine-i zi de repaus, tov, doctori sînt la muncă voluntară sau la domiciliu așa că voi vorbi cu tov. soții ce vin în vizită și dacă se va putea și cu bolnavii accidentați.

Deocamdată tovarășa care vorbește în limbi străine cu profesorul nu și-a revenit de pe urma operației dar am aflat că a avut moșie și că e prietenă cu profesorul, nu e străină cum am auzit prima dată și că ar fi în prezent nebună pe

jumătate şi creşte lupi. Dar mă voi convinge personal pentru că tot mai mulţi doctori ştiu că tov. Cristian are o descoperire importantă împotriva cancerului şi ar fi păcat ca valutar să nu beneficiem noi mai întîi de ea. Faptul că doamna e nebună nu înseamnă că nu pote să aibă cine ştie ce legături dubioase sau chiar să facă pe nebuna cum s-a mai întîmplat. În 1953 ni s-a adus un tov. pentru a se vedea dacă e surdomut sau face pe mutul numai şi s-a dovedit de către cei în drept că e sabotor.

8

Faptul că te-a impresionat neplăcut purtarea tatălui tău, că ai venit să afli adevărul despre noi, mă bucură. Înseamnă că eşti un om independent, sigur, neinfluenţabil deşi există riscul să nu mă crezi. E groaznic să descoperi anumite lucruri neplăcute despre un părinte, dar cum el n-a avut timp sau curaj pentru asta, cum ţi-a ascuns totul, cred că ai dreptul să ştii ceea ce te interesează din gura unuia care, la urma urmei, mai are puţin timp de trăit, nu are ce pierde şi e prea neînsemnat pentru a căuta să pară altfel decît a fost. Simt cum viaţa se scurge din mine, picătură cu picătură, am un curios sentiment al sfîrşitului, parcă văd lumea de pe o altă planetă, dincolo de bine şi de rău, de aceea poate că n-am să pun atîta suflet în cele ce-ţi voi povesti, în faţa morţii nu trecutul meu mă interesează, am alte spaime, alte dureri. Sigur, am copii, familie, sînt încă tînăr, meritam o altă soartă, aş fi putut să fac mai mult, însă nu ştiu dacă din vina mea sau a vieţii n-am realizat mai nimic, deşi nu cred să fi fost mai puţin dotat decît alţii. Eu am ţinut seama de prea multe nimicuri, am avut fel de fel de scrupule şi principii pe cînd Cris, în afară de propriile lui interese n-a văzut nimic, a fost preocupat să meargă mereu la ţintă, fără ocolişuri, fără sentimente. E mai mulţumit decît mine? De fapt cine este el? Aş putea să nu-ţi spun nimic, dar te văd curios, sincer interesat şi chiar tăcînd eu — cum a făcut Cris de o viaţă — s-ar putea să ajungi la oameni mai puţin detaşaţi, care-l urăsc, nu-l înţeleg şi ar fi

mare păcat să-ţi formezi o impresie nepotrivită. Nu pot să neg, mă doare că soarta ne-a despărţit. Mi-a fost cel mai bun prieten, adică aşa credeam şi, cu ani în urmă, voind să salvez ceea ce se mai putea salva, să înlătur suspiciunile, vălul de cuvinte false ce s-a interpus între noi, i-am cerut să discutăm deschis, să mă asculte. Zile întregi pierdute în faţa locuinţei voastre. Mai mult: am tăbărît în casă peste el. De la o anumită vîrstă nu-ţi poţi căuta prieteni noi, te mulţumeşti cu cei vechi, cu cîţi ai şi, ştiindu-l orgolios, i-am ieşit în întîmpinare, străduindu-mă să uit totul, însă el a refuzat superior, mîndru, m-a jignit cu dispreţul lui, cu marea sa îngîmfare, îţi jur, singura constantă a vieţii lui. Să admitem că am greşit eu, că a fost vina mea, dar oare nu am plătit pentru eventualele păcate? Oare nu aveam şi eu dreptul la o explicaţie? Sau, dacă vrei, chiar la scuze; pe urmă putea să nu mai discute niciodată cu mine. Păream însă un obiect atît de neînsemnat încît nici nu intram în raza sa vizuală. Eu nu sînt un om tare deşi oricît de tare aş fi fost poate că tot nu ajungeam nicăieri. Cînd mi-am dres puţin viaţa a venit cancerul deşi doctorul Dumitrescu neagă. Pînă la operaţie nu-i mult... Poate chiar Cris va avea bucuria să-l descopere... În sfîrşit... Acum la voi acasă s-a purtat frumos cu mine. Erai tu de faţă şi doamna Şoimescu. Deşi nici măcar în glumă nu mi-a spus să mă aşez; totuşi a schimbat cîteva cuvinte, m-a internat, oricum s-a depăşit pe sine... Am fost obligat să înghit totul fiindcă n-am avut de ales: este cel mai bun. Deşi mă urăşte, ţinînd atît de mult la prestigiul său personal, mă va opera ca lumea. Este, dacă vrei, o judecată meschină. Însă umbra morţii mă face laş, mă îngrozeşte. Noaptea mă trezesc brusc, plin de transpiraţie şi întunericul din salon mă obligă să mă întreb dacă nu-s *dincolo*, dacă trăiesc cu adevărat. Mi-e frică să adorm, nu mă pot gîndi la altceva, boala asta te complexează, toţi cei ce n-au nimic au un mare avantaj asupra ta. Nu fac mare lucru trăind, îmi întreţin familia şi cam atît; fireşte s-ar descurca ei şi fără mine, sînt convins, însă vreau să scap de obsesia morţii imediate. Operîndu-mă Cris mă voi elibera, cred, de această obsesie. Poate voi muri mai repede sau mai tîrziu, dar nu voi şti cu aproximaţie data, cam cînd va trebuie să nu mai fiu. De fapt mîna sa fantastică l-a scutit pe Cris de multe neplăceri, oamenii i-au înghiţit totul. Sigur, se mai poate judeca şi altfel: la ce

ți-ar flosi adevărul din moment ce el este tatăl tău și, deci vă leagă sîngele, viața pînă la capăt? Fac bine spunîndu-ți-l? Te cunosc eu atît de bine încît să îmi pot permite să fiu sincer? Parcă-mi vine să nici nu încep. Deși mă vei crede, s-ar putea să se prăbușească un mit, să-ți privești cu alți ochi părintele, singurul, și ar fi trist. Mă consolez însă la gîndul că nu eu ți-am stîrnit neîncrederea, că ai venit să ți-o confirm sau infirm. N-am să fac nici una, nici alta, vreau doar să-ți ofer cîteva elemente urmînd ca, după o pauză, cînd le vei lua toate, pe rînd, să dai singur verdictul. Firește, nimic nu se mai poate îndrepta, el e prea bătrîn încît să-l mai poți schimba, iar tu ai viața ta, lumea ta total diferită. Nu-ți spun adevărul spre a mă răzbuna pentru felul în care s-a purtat cu mine. Chiar dacă, prin absurd, aș fi vrut, căutam eu o modalitate de întîlnire numai între noi doi, nu te implicam. De fapt, n-am fost și nu sînt capabil de nici o răzbunare dar să merg pînă la a stîrni ura fiului împotriva tatălui, pînă la a-l despărți pe tată de propriul său fiu! Există situații cînd trebuie să fii flexibil, să gîndești cu cîteva mișcări înainte, ca la șah, să faci concesii mici pentru a salva lucruri, principii, valori, chiar oameni. Cris era prea plin de sine, prea rigid, ca dovadă că nici azi, la apusul vieții, nu vrea să înțeleagă că și eu am avut de suferit, deși, atunci, bucuria de a fi fost prieteni a compensat întrucîtva necazul de a te ști între niște oameni, într-un mediu în care nimeni nu avea mare încredere sau încredere totală în nimeni.

În ce împrejurări l-am cunoscut pe Cris? O să rîzi dar întrebarea aceasta mi s-a pus de multe ori și am răspuns la ea atît verbal cît și în scris, dar n-aș putea jura că declarațiile mele seamănă între ele... Pur și simplu ne cunoaștem și gata. Eram studenți în același oraș, eu eram printre cei mai răsăriți dintre juriști, el — dintre mediciniști și cum frecventam și alte cursuri, mergeam des pe la medicină, cred că acolo ne-am cunoscut, oricum ne salutam, iar la o bătaie cu agronomii, o încăierare mai degrabă la un bal, din cauza unor farmaciste am luptat în aceeași tabără. Știu că un medicinist îi spusese unui agronom: „Măi, ăsta, de la școala de înalte studii păioase și cunoștințe plugărești, n-ai gînd să treci în banca ta?“ De aici cearta. Pe atunci Cris era foarte vioi, gălăgios și le făcea pe toate cu o poftă nebună: se bătea, mînca sau dansa cu pasiunea cu care-i plăcea să învețe. În nici o împrejurare nu scăpa ocazia să nu se remarce.

Atunci sînt sigur că nu văzuse figura fetei pentru care se purtau ostilitățile, nici nu-l interesa, ba cred că nici nu era curios, însă se avîntase în încăierare, încasase și distribuise pumni, în numele orgoliului de a se ști în frunte, în centrul atenției. La Paris l-am reîntîlnit într-o situație relativ asemănătoare. Pe Champs Elysée, colonelul De la Roque, căpetenia „Crucilor de luptă", organizase un marș fascist: mulțimea se agita, urla, ăsta vorbea ca un descreierat, iar Cris, pe care nu-l văzusem de multă vreme, tocmai scosese o piatră din pavaj hotărît să-l lovească pe colonel. Era un act iresponsabil, adepții acestuia l-ar fi măcelărit urgent dacă, prin absurd, ar fi reușit să treacă de polițiști. L-am lămurit, am insistat însă el a cedat abia cînd s-a convins că n-are cum să ajungă în apropierea liderului. „Cum e posibil? îmi repeta mereu, de parcă eu trebuia să fiu convins. Mînați din spate, masă informă de pitici spirituali sau de înspăimîntați, împinși, cu biciul vorbei de către niște ființe care au singura plăcere de a chinui și umili..." Atunci era sincer revoltat. Scria mici corespondențe la niște ziare din oraș și fraza aceasta pe care mi-a repetat-o de zeci de ori, am găsit-o tipărită. Credința sa era una, dar gestul — cam publicitar. Un erou antifascist. Altfel, singur, trebuia să fii inconștient, singur să dai cu piatra... „Ce avem noi cu treburile Franței? am încercat să-l domolesc, însă el mi-a ținut o lungă lecție despre totalitarism. Era convins că lumea va intra pentru multă vreme într-o eclipsă, că va fi sufocată de brute și imbecili, or, el, indiferent de risc, nu vroia să accepte, era în stare de orice prostie, credea că lumea se poate schimba de unul singur, dînd cu piatra sau scriind mici articolașe în niște gazete obscure. Pe urmă ne-am văzut destul de des — ne simțeam singuri într-un oraș ce parcă agoniza — pînă cînd Cris a fost lovit, în nota lui caracteristică, de o dragoste fulgerătoare pentru o tînără, Cristina și nu știu mai cum. Era și ea la studii, nu cunosc împrejurările în care s-au cunoscut, știu doar că era fiică de țărani transilvăneni, am văzut-o de mai multe ori, frumoasă, voinică, neastîmpărată, de o energie fantastică, era genul de femeie care nu putea rămîne nici o clipă singură, fără admiratori, o ființă pentru care ești în stare ca în afară de căsătorie să faci totul pentru ea: avea o forță aparte, te subjuga, n-o puteai uita multă vreme; ochii negri, mari și sprîncenele pronunțate îi umbreau curios orbitele, le întune-

cau, simțeai că din acea noapte te cercetează o privire vie care ascunde forță și păcat. Cristina nu era o mare sensibilitate, dar nici o spoită, originea ei țărănească — deși eu cred că măcar o picătură de sînge boemian tot avea — transpărea prin toți porii, însă ciudat, chiar și vulgaritatea o prindea, îi sporea farmecul, atracția: înjura bărbătește, trîntea pînă-n pod pantofiorii exagerat de scumpi sau te pocnea de-ți rupea spinarea, asta însă în puținele momente de destindere, pentru că în rest era mereu neliniștită, agitată, simțeam că merge cu o viteză cumplită spre prăbușire însă n-aveai cum s-o oprești pentru că pur și simplu nu știai pe ce resort să apeși, era imprevizibilă, furtunoasă. Cu Cris se pierduse într-o dragoste disperată dar, după cum prevăzusem, n-a durat. Se plictisise, nu mai aveau ce să-și spună sau, mai sigur, fusese nemulțumită de el, poate tocmai pentru că n-o stăpînea, toată mîndria, demnitatea și siguranța i se topiseră, era de nerecunoscut, umbla ca un lunatec pe urmele ei, o asculta orbește, îl făcuse un delicat, un mielușel, îl depersonalizase. Pînă atunci visase să revină, să-și facă un laborator unde să cerceteze singur, dar de cînd cu ea, ar fi fost în stare, dacă i-ar fi cerut, să se facă muftiu! Spre norocul lui Cris, ea s-a încurcat repede cu un mare avocat de pe vremuri, unul Fărcașiu, politician versatil, pe care de asemeni l-a trișat. Pe urmă nu știu ce s-a mai întîmplat cu ea, a dispărut ca un vis sau ca un coșmar. Cris și-a revenit încet, greu, ca după o boală lungă, chinuitoare; căzuse în patima femeilor, căci în Parisul de atunci, inconștient pe de o parte, dezlănțuit ca în așteptarea sfîrșitului lumii pe de alta, le putea alege după culori, continente, țări, după mărimea picioarelor sau taliei, cum doreai. „O indochineză, îmi spunea. Acum mă ocup de Asia și le-am luat alfabetic". Altădată îmi dădea întîlnire în vreun bistrou din Cartierul Latin: „Totuși Senegalul", exclama prezentîndu-mi vreo achiziție. Această nouă nebunie avea la origine orgoliul rănit, era la primul său eșec de care n-a uitat nici mai tîrziu, după ce s-a întors de pe front unde plecase voluntar. Iarăși nu admitea să nu se afle în prima linie de interes! Părăsise Parisul stăpînit de greața față de fasciști. „Nici chiar femeile nu-mi pot opri scîrba față de marionetele astea în uniformă. Odată cu dominația lor, lumea va uita să gîndească, intelectualilor autentici într-un regim ca acesta le este rezervată soarta primilor creștini".

În țară-l aștepta o carieră strălucită. Profesorul Popa, care-i veghea pașii, îl vroia moștenitor la catedră, însă Cris nu prea avea răbdare să aștepte trecerea anilor, îl cuprinsese nebunia arderii etapelor, nimic din ceea ce era lin, calm nu l-a mulțumit vreodată. Ca și în cazul Cristinei se răzbuna pe întreaga lume pentru eșecul său, își căuta cu lumînarea pretexte pentru a se dezlănțui, a ieși în relief. El și lumea! În ochii lui toți făceau parte dintr-o masă amorfă, cenușie. El. Atîta tot.

Și adevărul este că, spre deosebire de alții, lui îi cam reușeau multe, norocul se angajase să-i slujească ambiția. Cristian avea o voință neobișnuită, și un simț deosebit al momentului: ataca totdeauna exact cînd și unde trebuia, fără să facă o mișcare în plus; pe atunci nu făcea caz de nimic, niciodată nu vorbea de proiecte, părea tăcut, dîrz, crispat și, datorită ironiilor extrem de dure și a liniștii după care își ascundea orice trăire sau faptă, reușise, destul de repede, să-și creeze un statut aparte, o distanță, un cerc protector între el și lume, prin care nu putea pătrunde, cred, nimeni în afară de mine. După demobilizare, în urma revenirii Universității clujene din Sibiu în orașul de baștină, ne-am văzut foarte des. Parisul cu amintirile noastre comune, faptul că am fost martor la singurul său eșec, poate felul meu de a fi, retras, politicos, acceptînd rolul de receptor, de om de planul doi, poate admirația sinceră pe care nu i-o ascundeam, poate și simpatia subconștientă reciprocă au făcut să ne împrietenim. Imediat după război fusese cuprins de febra intervențiilor chirurgicale, dar și de obsesia sa permanentă: cancerul. La Paris se interesase de un laborator, voia să și-l utileze cu ultimele noutăți, iar profesorul Popa îi trimitea bani, se lăsa impresionat de entuziasmul lui. Muncea deci ca un cîine, și nu neapărat pentru bani cît din curiozitate științifică: fiecare operație era pentru el un experiment, verifica metode, tehnici, căuta procedee proprii, era preocupat mai ales de erori de diagnostic și de cazurile atipice, scria articole și comunicări, într-un cuvînt nu vedea nimic dincolo de profesia sa și de carieră. Politica îl lăsa ceva mai indiferent, era convins că medicina este deasupra frămîntărilor nici puține, nici simple care se dezlănțuiseră odată cu sfîrșitul războiului și care, în schimb, pe mine mă obsedau. Ambiția de a fi succesorul profesorului Popa putea explica scăderea interesului pentru politică, odinioară atît de

viu. Dealtfel, cînd l-am întrebat de unde această indiferență, mi-a raspuns că decedatul fascism a deschis ochii lumii asupra totalitarismului, arbitrariului, nebuniei și că, din moment ce acesta nu poate să se repete, din moment ce există forțe politice care să asigure o democrație reală, treaba lui este să se ocupe mai ales de știință. „Din luptele astea ieși obosit, frînt, nemulțumit, îmi spunea, deoarece trebuie să amîni mereu realizarea profesională. Treptat, trebuie să știi să renunți sau, dacă vrei, să alegi. Succesul și înfrîngerea depind de mult prea mulți factori pe cînd în știință accentul cade pe tine însuți, pe forța și inteligența ta. Firește, politica-i o boală de care nu te vindeci, am optat pentru totdeauna și pînă cînd revolta mă va scoate în față rămîn în sala de operații; îmi voi vedea de educația sanitară a oamenilor". Ținea conferințe pe la cluburi muncitorești sau la țară însă, dacă analizăm bine felul lui de a fi, în spatele retragerii era altceva: căuta succesul imediat în altă parte, iar apoi vremurile erau tulburi și el nu voia să riște, aștepta să vadă în favoarea cui se va înclina balanța. Știa să cultive aparențele, era convingător și nu se destăinuia decît atunci cînd dorea ceva. Abia căsătoria cu Stela Șoimescu, fiica avocatului și deputatului național-țărănist Aurel Șoimescu, fost primar, fost prefect, fost ce vrei dar avocat de mare audiență i-a redeșteptat interesul. Dată fiind originea sa țărănească și pasiunea conferințelor amintite, socrul său îl asocia automat comuniștilor, nu știu dacă din convingere sau numai din nevoia de a avea un interlocutor. Lui Cris îi convenea rolul, n-ar fi fost exclus ca el să fi regizat controversa spre a se auzi. Oricum, căuta argumente, cărți, polemica începea din senin și uneori se sfîrșea cu nervi și vorbe dure, nepoliticoase încît fără intervenția doamnelor era greu de prevăzut pînă unde ar fi degenerat. Dintr-un interlocutor banal, Cris lăsa impresia că a ajuns să și creadă în doctrina propovăduită aparent din spirit de contradicție, ba căutase explicații logice chiar și unor oameni care săvîrșeau fapte arbitrare, pripite, erori flagrante etc. Credea în sfîrșit cu adevărat? Spiritul său violent îl obliga să acuze și violențele altora? Simțea că e imposibil alt drum? Era atît de naiv sau de fanatic încît să justifice chiar și ceea ce nu se putea justifica? Deși m-am gîndit mult la asta, mi-ar fi greu să răspund cu precizie.

Pentru că asemenea controverse nu erau niciodată între patru ochi n-ar fi exclus ca el să se fi decis să-şi sacrifice deliberat socrul — om cu destule păcate dar nu şi cu acela de a nu fi fost patriot — pentru a face plăcere noilor conducători a căror companie o căutase într-o perioadă cînd aceştia erau preocupaţi să găsească intelectuali ataşaţi, apţi să ocupe posturi de conducere. Dacă, prin absurd, comuniştii n-ar fi cîştigat, socrul său l-ar fi iertat uşor; fiind vechi politician era tolerant, respecta opiniile altora. Dar n-aş îndrăzni să jur că a luat-o pe Stela Şoimescu din pură şi dezinteresată dragoste. Probabil că mă vei condamna pentru impietate însă mi-ai cerut să-ţi spun ce cred, să fiu sincer, să nu ascund nimic. Te simt prea matur pentru a înţelege faptele altfel de cum sînt. Dacă vreodată te va considera apt pentru adevăr, dacă va avea tăria să nu se ascundă, poate că vei afla lucruri asemănătoare. Îţi dai, cred, seama cît de greu îmi este şi mie să-ţi spun adevărul nud, nedumeririle mele, tocmai de frica de a nu te pune în situaţia de a-l urî sau dispreţui. De aceea îţi reamintesc promisiunea făcută: vorbim ca despre nişte necunoscuţi, îi judecăm de parcă n-am fi implicaţi. Revenind la nedumeriri, îmi poţi pune, la rîndu-ţi următoarea întrebare: fiindu-i cel mai bun prieten, cum de nu cunosc toate răspunsurile? Dar Cris nu este un om oarecare. Nici la un muritor simplu, banal, nu poţi şti ce se ascunde dincolo de cuvinte. Fiecare, gest are o mie de motivaţii, Cris nu este o victimă a instinctelor, tirul său nu vizează cea mai apropiată şi mai accesibilă ţintă. El este, repet, un jucător tenace, un calculator perfect, astfel că, pentru a-l înţelege ai nevoie de un studiu amănunţit. De ce s-a ridicat ori de cîte ori soarta i-a jucat vreo festă? Cum se face că astăzi îl găseşti exact în vîrf, pe cînd alţii, care au suferit pe jumătate cît el, care au un trecut curat, fără pete, nu-i găseşti nicăieri deşi erau poate la fel de dotaţi? Pe de altă parte, în prietenie intră şi o mare doză de obişnuinţă, un depozit solid de amintiri şi întîmplări comune, încredere bazată pe cîteva interese comune însă dincolo de asta cu cît îmbătrîneşti stai tot mai puţin cu prietenii în vreme ce preocupările se diversifică şi atunci cînd te întîlneşti nu-ţi mai vine să ţi le reaminteşti, vrei altceva.

Despre Stela, Cris mi-a vorbit foarte puţin. Poate pentru că eram martorul iubirii sale eşuate, poate fiindcă o cunoş-

team de mult, eram prieteni vechi, buni, ne purtam o afecțiune reciprocă, sau, poate, pentru că rapida lui căsătorie avea și ceva interes la mijloc, avocatul Șoimescu era un nume și, de nuntă, i-a oferit Stelei această vilă în care locuiți. N-ai avut cum să-ți cunoști bunicul. Era o figură foarte interesantă. Înalt, solid, albit de timpuriu, mergea drept, țeapăn, purta un baston cu mînerul de aur, pe care-l agita neîntrerupt, încît părea un dirijor fanatic. Făcea o impresie deosebită, uneori simpla lui prezență ducea la cîștigarea proceselor. Ceea ce uimea la el era privirea: avea o duritate și o putere neobișnuită, pur și simplu te ardea. Nu a fost bogat deși cîștiga foarte mult. Banii și-i risipea în opere de binefacere, deschisese o cantină pentru handicapați, finanțase niște statui, iar doamna Șoimescu se îngrijea de biserici și de invalizii de război. Pe banii ei destui tineri și-au terminat studiile. Ce-i drept la mijloc era și puțină propagandă pentru partid; el nu obișnuia să facă nimic cu discreție: dădea cu generozitate însă voia să se știe că a dat. De fapt asta l-a și costat. Imediat după război Steanță și Poleacu, subalternii căpitanului Olteanu, șeful „Sumanelor negre", s-au prezentat la el cerînd fonduri, cică, pentru ardelenii ce reveniseră acasă, și pentru cei ce suferiseră sub horthyști persecuții, iar Aurel Șoimescu nici de astă dată nu s-a zgîrcit, ba i-a recomandat și altora astfel că, mai tîrziu, în noiembrie 1947, la procesul P.N.Ț. i s-a amintit, excesiv chiar, de această generozitate și naivitate: el nu verificase cine sînt cei doi și care este destinația reală a banilor. De fapt atunci n-a fost condamnat, deși el s-a așteptat să fie ridicat din clipă în clipă. Iar pînă la evenimentul presimțit, fără să neglijeze femeile, căci era un crai vestit, s-a ocupat cu tablourile: a cumpărat opere de artă, mobilă veche, cărți rare, tot ce vindea fosta clasă pe la Consignația, de astă dată mai ales pe banii lui Cris; tatăl tău își făcuse o firmă teribilă, la care, firesc, contribuise puțin și prestigiul socrului său; Șoimescu nu se sfia să amintească, în cele mai diferite cercuri, ce a zis cutare savant din Viena sau Paris de doctorul Cristian. „Deși născut în grajd, acest fiu de țăran a ajuns să-și uimească maeștrii, spunea Șoimescu. El este un argument viu al virtuților poporului nostru, a trăiniciei și forței țăranului pe care, firește, comuniștii n-au încercat încă să le pună în adevărata lor lumină. Pe ei îi interesează ca omul să nu exploateze, să nu acumuleze bunuri materiale,

deşi cultul sărăciei face din toţi oamenii un talmeş-balmeş. Eu mi-am dres puţin originea cu Cristian, dar el cu mine şi-a stricat-o. Oricum, familiei noastre îi era necesar puţin sînge proaspăt, trebuia să ne conectăm la izvoarele forţei noastre". Faţă de mine Şoimescu avea o atitudine binevoitoare, mă punea să-i explic noile legi, nu înţelegea inovaţiile de atunci, se produsese o răsturnare a tot ce ştiuse; ele îi generau un nesfîrşit pretext de comentarii ca şi intrarea lui Cris în partid, gest cel puţin pentru mine surprinzător, încă nu puteam concepe că el, sînge rece, îşi pregăteşte netulburat ascensiunea. Nu-i mai folosea socrul, era pe sfîrşite? Perfect. Continua drumul cu alt motor. De fapt, bătrînul făcea mare haz pe socoteala lui Cris. „Familia noastră a suferit o serioasă deplasare spre stînga. Dacă-şi va lua rolul în serios va trebui să mă denunţe că fac glume pe socoteala comuniştilor". Mai tîrziu, cînd prin relaţiile lui infinite a aflat că va fi arestat, Şoimescu s-a prezentat singur, n-a aşteptat momentul. „Domnilor, le-a spus, am vrut să-mi scutesc familia de un spectacol care ar putea-o impresiona neplăcut, de aceea am venit în întîmpinarea intenţiilor dumneavoastră. N-am decît o dorinţă: să fiu judecat. Va fi pentru prima dată în viaţă cînd mă voi apăra". Ofiţerul i-a spus că nu el, Şoimescu, îşi hotărăşte data arestării, că ei au planurile lor, la care bătrînul i-a întins o carte de vizită. „Aşa s-a întîmplat şi cu colegii mei din fostul parlament. Deci ce rost are să plec de aici? Pînă la 12 noaptea sînt la restaurantul *Astoria* după care rămîn la hotel. Mănînc zilnic la orele 8, 14 şi 20. E suficient să-mi trimiteţi cartea dumnevoastră de vizită sau să-mi telefonaţi. Voi veni cu promptitudine. Nu-mi plac spectacolele nocturne". După o săptămînă de aşteptare s-a reîntors la acelaşi ofiţer. „Nu mai sînt dispus să stau la hotel. Aştept telefonul dumneavoastră acasă, dar să fie la o oră convenabilă". Telefonul n-a sosit niciodată, în schimb peste o săptămînă, la miezul nopţii, s-au prezentat şase soldaţi şi ofiţerul căruia i se adresase. „Parcă altfel ne-a fost vorba", i-a reproşat Şoimescu, la care, paradoxal, omul s-a scuzat: „N-aveam încotro, avem şi noi socotelile noastre aşa că abia pentru astăzi aţi fost planificat". Şoimescu s-a îmbrăcat încet, reţinîndu-şi nervii, le-a oferit soldaţilor cîte o ţuică iar aceştia spre surprinderea lui nu au refuzat-o, apoi s-a întors spre doamna Şoimescu, Stela şi Cris şi le-a spus: „Drumul pe care plec este

foarte lung. Nu știu dacă ne vom revedea vreodată. Nu-mi purtați de grijă pentru că oricum aveam viața în urmă și, de mult, simțeam apropierea morții. Aș vrea să vă știu oameni, să nu faceți nici un compromis, cum dealtfel nici eu nu voi face. Să păstrăm o clipă de tăcere împreună pentru drumul pe care, fiecare în parte, îl are de făcut". Apoi, i-a sărutat și a plecat definitiv. A murit, abia peste 3 ani. Se spune că a fost pedepsit pentru nesupunere de către unul Fasole, fost brutar în Turda și ajuns paznic. Nici nu știi cu cine ți se pot încrucișa drumurile într-o viață. Și n-ai cum să prevezi ce ecou poate avea în sufletul cuiva un neînsemnat gest de-al tău. Pe Fasole bătrînul refuzase să-l apere într-un proces pentru o casă. I se părea prea măruntă cauza. Acesta a rămas cu casa pierdută și cu un ghimpe în suflet. Acum fiind în chef sau nevăzînd bine, nu-i ieșea socoteala la apelul de seară și, nervos, le-a ordonat să se culce. Șoimescu a rămas în picioare. „Domnule plutonier, ar fi spus el, raportez că efectivul este complet, n-a murit nimeni, nu s-a înregistrat nici un accident." „Cine ți-a cerut părerea?" s-a răstit turdeanul. „Am vrut să vă scutesc de nervi." I-a mai ordonat o dată să se culce însă el nu s-a mișcat. Atunci l-a amenințat, l-a împins, dar zadarnic, Șoimescu era ca de piatră: se spune că l-a privit în felul său aparte, mustrător, încît acesta și-a pierdut siguranța, n-a fost în stare să ochească; după cîteva încercări l-a nimerit totuși într-un picior, dar Șoimescu n-a căzut. Firește au intervenit ceilalți și l-au dezarmat pe Fasole, dar ca urmare a rănii bietul bătrîn a făcut cangrenă la picior și în cîteva săptămîni s-a curățat. Doamna Șoimescu a aflat mai tîrziu de moartea soțului ei și mult mai tîrziu, prin 1964, de întîmplare. A mers după haine, i s-au dat, însă nu erau ale lui. Le-a luat totuși pentru că acestea, fiind tot ale unui dispărut, îi aminteau de soțul ei. Moartea lui Șoimescu a schimbat multe în familie. Stela, mai ales, îmbătrînise subit. Ea n-a fost niciodată o femeie frumoasă, ci, cum se spune astăzi, plăcută. Era o doamnă distinsă, inteligentă și, contrar părinților ei, foarte tăcută. Șocul o dezechilibrase, îi adăugase pe față o undă de tristețe. Numai Cris nu părea afectat, lucra continuu, casa lui devenise un fel de staționar, îl căutau oameni din toate părțile țării. La întîlnirile noastre nu aborda acest subiect, monologa neîntrerupt despre descoperirile sale sau îmi citea articolele publicate în revistele

străine de specialitate. Rar de tot mă întreba dacă știu de soarta doctorului cutare, de întîmplarea nu știu cui, iar în concluzie încerca să mă convingă că niciodată n-a muncit cu mai mult spor, atîta doar că uneori mai scăpa cîte o exclamație: „Unde o să ajungem? Pe lîngă dușmani se distrug și valori umane iar unele, din păcate, nu vor putea fi înlocuite decît într-un timp foarte lung", ca apoi să găsească iarăși justificarea potrivită.

Fusesem numit procuror, cunoșteam destul de bine ce se întîmplă, însă explicațiile mele nu-l interesau, le evita, și, cînd aduceam vorba, chirurgia devenea brusc începutul și sfîrșitul lumii. Pe Stela o vedea foarte puțin, viața și-o petrecea tot mai mult în clinică. Ea, sărmana, tăcea, credea în genialitatea lui, ba făcea pe bucătăreasa și pe sora cu numeroșii lui consăteni care-i umpleau casa. Dacă era mulțumită sau nu? Greu de spus. De o mare distincție, își exprima sentimentele printr-un zîmbet ciudat situat între compasiune și admirație. O singură dată am auzit-o: „Parcă mi-e dor să mai rămînem și singuri, să mergem undeva, să vorbim, chiar prostii. Mi-e frică să nu se întîmple și cu tine ceva! Instinctul meu de femeie nu mă înșală..." „Dar unde să mergem, draga mea? La filme? Încearcă și tu să vezi unul și, dacă reziști pînă la capăt, jur să nu mă mișc din cinematograf. Concurs între cine spală mai bine puntea unui vapor! Cine culege mai mulți cartofi! Las' nu-ți face griji, îmi termin niște lucrări importante și, atunci, vom ieși în lume. Mie cel puțin mi-e foarte necesar nu mai știu ce progrese s-au mai făcut aiurea în știință, simt că încep să mă descalific. Orice fac însă nu pot să înțeleg cum poate fi genetica știință reacționară? Miros de ciorapi nespălați, vorba socrului. Dar poate că-i un stadiu necesar. Poate nu înțelegem noi bine. În unele zile, nu știu de ce, dar parcă mi-e frică să ies din laborator. Salvarea noastră este să ajung eu indispensabil, să se știe că exist". Rețin aceste afirmații tocmai pentru că ele dezvăluie un alt om, total deosebit de cel ce se vedea. Se dedublase perfect, rar de tot lăsau să-i scape gîndurile lui adevărate, doar în momentele de furie extremă. A fost, în această privință, mult mai sincer socrul său căruia nici nu-i trecea prin minte să ascundă ce crede. Vreau să spun că atunci tatăl tău n-a fost curajos, n-a crezut în politică, deși intrase în partid, ci doar în propriile-i interese. Cînd era nevoie de opiniile lui făcea pe chirurgul

iar cînd nu era nevoie devenea sincer. După cîte am aflat, chiar și azi, ție și studenților lui vă pretinde convingeri clare, manifestate deschis, în vreme ce el nu face decît să fugă necontenit după ceea ce-i servește lui. Nu s-a interesat de soarta bunicului tău, dacă a avut proces sau nu, dacă trăiește măcar. De ce a mers să-l caute biata bătrînă și nu el? Ce demersuri a făcut? A lăsat totul la voia întîmplării. Pe mine mă acuză, însă Șoimescu era bunicul tău, tatăl soției lui. Fusese avansat șef de lucrări, asta i se părea important, ținea locul conferențiarului, în cîteva luni ar fi ajuns titular dacă nu s-ar fi întîmplat povestea aceea cu Bădilă. Dar și ea s-ar fi rezolvat ușor dacă la anchetă Cris n-ar fi fost de o aroganță înspăimîntătoare. Urmîndu-mi sfaturile sau măcar încercînd să cunoască oamenii și să se adapteze felului lor de a fi, depistînd modul limitat al unora de a înțelege lumea — căci de legi habar n-aveau, atîrnau mai mult în balanță sentimentele decît faptele — Cris n-ar fi făcut o zi de pușcărie. Nu s-a gîndit o clipă la Stela sau la tine, care erai foarte mic, nu i-a păsat de nimeni, se credea un fel de Galilei gata să se sacrifice pentru o nimica toată. Nu era demnitate ceea ce manifesta, ci încăpățînare, orgoliu întins pînă la paroxism. Își cultivase atît de mult propria-i genialitate, se admira cu o asemenea lipsă de cenzură încît pur și simplu se credea intangibil. Și atunci puterea de adaptare? Simplu. Știa că orice abuz se plătește, că nu există abuz neplătit așa că a plusat iarăși. Nu e nobil să suferi pentru că ți-ai făcut datoria ca medic? A riscat salvînd un bolnav, un anume bolnav, de care ar fi trebuit să se ocupe mai întîi organele. Mergea iarăși pe doi cai. Membru de partid dar și o notă bună în ipoteza că promisa „eliberare“ occidentală s-ar fi realizat. Poate vei crede că-i fac proces de intenție. E vina mea, am tras eu concluzia și nu tu după ce ai aflat faptele. Nu ține deci seama de ea. De fapt ce s-a întîmplat? Într-o noapte se pomenește acasă cu doi indivizi care-i aduceau într-o trăsură pe un al treilea cu o hemoragie puternică, îi fusese atinsă artera brațului de un glonte și omul suferea cumplit. După cîte am aflat în ziua următoare, Cris s-a interesat în fugă de ce nu merg la spital, exista doar serviciu de urgență, însă însoțitorii i-au spus că nu mai au vreme, că pînă fac formalitățile durează, că de fapt ei îl preferă pe el. Cris i-a extras glontele, l-a tratat și oamenii au plecat făgăduindu-i că vor avea grijă

să nu se infecteze, că vor veni la pansament și așa mai departe. Nu s-a informat, zice el, cine-s, cu ce se ocupă, nici măcar nu le reținuse figura. În afară de asta nu s-a întrebat de unde gloanțe la atîta vreme după război și, în consecință, n-a anunțat miliția, cum ar fi trebuit. Să nu fi avut el nici atîta simț al oamenilor? Să-i fi scăpat din vedere că au trecut mai bine de șapte ani de cînd s-a întors de pe front? Oare de ce accepta omul să fie operat fără anestezie? Și, oare, nu vorbești cu el în vreme ce lucrezi? Simple întrebări. La cîteva zile după asta, în miez de noapte, s-a pomenit cu o mașină neagră la poartă, au venit niște soldați și un ofițer i-a spus că în numele legii este arestat și i-a dat cîteva minute pentru îmbrăcare. Cris și-a revenit în fire și le-a solicitat mandat de arestare, de percheziție căci, imediat după ce rostise formula amintită, ofițerul i-a cerut să predea armele, să spună cu cine are legături și unde sînt. Din păcate, în bucătărie tocmai dormeau niște consăteni de-ai lui veniți la tratament și ofițerul i-a luat și pe ei la întrebări; atunci tatăl tău s-a înfuriat, a început să înjure și să-i poftească afară, ei au încercat să facă haz de el, Cris a pus mîna pe telefon să se plîngă la superiorii lor, ei i-au interzis, el i-a făcut tîmpiți, ei au început să cotrobăiască prin dulapuri, în sobă, pe sub covoare, să desfacă parchetul, el a spus că le va preda armele și, drept urmare, s-a dus la bibliotecă și cuprins de o criză de nervi a azvîrlit în ei cu cărți, bibelouri; soldații l-au imobilizat și l-au tîrît la mașină îmbrăcat sumar, fără să-i permită să te vadă pe tine și să o sărute pe Stela. Pe drum, orbit de furie, Cris s-a pus pe urlat încît a trezit întreaga stradă. Îi lipsea discreția suferinței, a făcut spectacol, voia să arunce blamul public asupra altora: marele chirurg Cristian a fost arestat și torturat în plină stradă! Dar de astă dată nu vreau să vorbesc despre politică, ci doresc doar să subliniez o structură, să accentuez datele esențiale ale unui caracter. Așadar, conform practicii de atunci arestarea era corectă, necesară. Ajutăm și pe comuniști dar și pe cei ce luptă cu arma în mînă împotriva lor! — cam așa poate fi interpretat gestul lui Cris. Dacă la sosire ofițerul respectiv i-ar fi explicat cu calm, omenește că el îndeplinește un simplu ordin, că nu-i de competența lui să judece motivele care, dealtfel, nici nu-l interesează direct, la plecare nu l-ar fi asigurat că va avea grijă de el. Îndîrjirea lui Cris, urletele sale erau, pentru ofi-

ţer, semne clare de vinovăţie; datorită lor el a lăsat cîţiva soldaţi pentru percheziţie: cu această ocazie i-au luat toate revistele de specialitate, cărţile aduse din Austria şi Franţa, corespondenţa cu diferite personalităţi străine, ziarele din perioada războiului. Ce l-a înfundat însă foarte tare erau tăieturile din ziare despre căpeteniile fasciste şi legionare. Activitatea şi discursurile lor îi stîrneau lui Cris un haz imens. Avea un fel de arhivă a degradării umane. Îşi întindea arhiva pe masă, aranja cronologic pozele explicîndu-mi că lumea este intoxicată de mutrele şi vorbele lor, cumpără ziarul şi-l azvîrle imediat, cu scîrbă, după ce a citit anunţurile, fără să-şi dea seama cîtă stupiditate, cîtă prostie se ascunde în spatele fiecărui gest sau vorbe, şi cît de asemănători sînt diverşi dictatori. „Mai tîrziu, îmi spunea el, la bătrîneţe, dacă nu voi face nimic în ştiinţă, voi scrie o carte aşa, numai pentru mine: *Imbecilii şi istoria* sau *Istoria stupidităţii din lume* sau un curs de tiranologie: *Ce trebuie să facă un tiran pentru a stîrni hazul lumii?* Fireşte, au făcut-o alţii mai bine şi mai documentat, dar, în loc să colecţionez timbre sau diplome, o voi scrie şi eu, şi tot cu acelaşi efect. Am strîns documente din toate secolele şi nu-mi vine greu să constat că toţi seamănă perfect, încît mă voi distra construind un portret robot, o colecţie de cuvîntări pentru diferite ocazii şi, fireşte, legile şi sfaturile pentru eventualii amatori". „Dacă pică hîrtiile astea în alte mîini, să vezi ce neplăceri o să ai! i-am atras atenţia. Ar putea să creadă că deţii material propagandistic reacţionar, că-l colecţionezi în alte scopuri". A rîs de mine şi m-a condamnat că exagerez cu prudenţa, mi-a spus că la unele catastrofe care s-au abătut peste omenire au contribuit diverşi prudenţi ca mine, că decît să se ascundă, să nu spună ce crede, mai bine să-l ia dracu', treabă care s-a şi întîmplat nu peste multă vreme. De fapt, vorbele acestea le mai spusese o dată, în 1943, la Ambasada germană din Bucureşti, unde, pentru că studiase şi la Viena, fusese invitat la o recepţie. „Cu ce te ocupi în mod deosebit, Herr Doktor?" l-ar fi întrebat, din politeţe, un consilier. „Mă preocupă problema dictatorilor". „Cum adică?!" „Adică mă distrează. Sînt surse inepuizabile de umor. Din nimic se umflă ca şi broasca din poveste care visează să devină bou ca pînă la urmă să crape la fel de spectaculos. Dacă n-ar produce atîtea pagube, atîtea distrugeri aş susţine că, pentru scurt timp, sînt necesari. Datorită lor lumea reu-

şeşte să-şi vadă propria-i imagine deformată, defectele exagerate la superlativ. Ceilalţi bolnavi sau complexaţi care visează un cîmp liber de manifestare îl simt, se strîng sub drapelul lui, formînd un monstru miriapod". „Vă referiţi la cineva anume? l-a întrebat consilierul. Aveţi vreun model?" „Nu, i-a răspuns Cristian. Istoria este plină de asemenea exemple, din nefericire, iar eu vreau doar, spre distracţia mea, să fac un model-robot". „Vizaţi şi alte particularităţi? Aveţi vreun exemplu concret?" „Păi, vedeţi, dacă să zicem este calificat drept pictor de firme şi în armată doar caporal, sergent sau cam aşa ceva, nu se mulţumeşte că a ajuns în vîrf, ci Napoleon şi Alexandru cel Mare îi devin automat colegi mai mici iar Dürer sau Leonardo — simpli începători. El este măsura tuturor lucrurilor, arbitrul suprem, inteligenţa supremă, însăşi Priceperea şi Raţiunea încît îl enervează pînă şi faptul că lui Dumnezeu i se atribuie rolul de Creator. Dar sub o asemenea mărime organizarea ţării sau a domeniului său o imită pe cea tribală, mentalitatea instaurată este tribală, gîndirea este magică, rezultatele catastrofale". „Şi intenţionaţi să publicaţi o asemenea carte?" a fost întrebat. „Încă nu i-am definitivat proiectul", a răspuns senin Cristian. „Nu v-aş sfătui, ar fi prea riscant în ipoteza că aţi utiliza exemple de genul celui amintit". „O, nu, eu voiam să scriu aşa un fel de manual pentru dictatori, nişte reguli practice, sînt interesat de latura umoristică a problemei. Mă gîndeam la dictatorii din Haiti: Henri Christophe, de exemplu, a fost sclav înainte de a fi caporal apoi a ajuns preşedinte de republică şi, în sfîrşit, s-a proclamat rege după modelul lui Napoleon". „Führerul e prea mare încît să suporte măcar aluzii răutăcioase", a spus consulul şi, la cîteva zile, Cristian, prin grija unui ofiţer de jandarmi, a ajuns la Jilava, iar mai tîrziu în lagărul de la Tg. Jiu. Fusese trimis pentru a fi protejat de furia germanilor. Era convins că soarta războiului se va schimba? Sînt sigur. El nu făcea niciodată gesturi gratuite şi povestea, cui avea timp să-l asculte, acest dialog pînă l-am învăţat pe de rost. De fapt în aceste împrejurări l-a cunoscut pe avocatul Şoimescu. Fusese şi el internat pentru că nu voise să accepte o insignă cu zvastica, o călcase pur şi simplu. „N-am putut suporta constrîngerea, se lăuda el. Întotdeauna am fost *anti*. Sub Carol II, sub legionari, sub Antonescu... Mă simt extrem de liber după ce îmi iau porţia de puşcărie. Nu pot

suporta picior de soldat străin în țară și nici un fel de teroare".

Identitatea celui pe care l-a operat Cris a aflat-o mult mai tîrziu, la confruntări. Cine era? Un țăran, Bădilă, care, din cauza unor certuri cu autoritățile locale în perioada colectivizării, ar fi fugit de acasă după ce reușise să dezarmeze niște milițieni. Ar fi atacat activiști, ar fi ars diverse sedii unde se aflau cererile de înscriere ale țăranilor, oricum multă lume îi purta frică. Mai tîrziu s-ar fi aliat unei bande a lui Sterian deși, în general, ar fi lucrat pe cont propriu. Ar fi chinuit destui dar n-a omorît pe nimeni, cel puțin vina asta nu i s-a descoperit, cu toate că ar fi avut numeroase schimburi de focuri cu miliția și armata.

Și acum să luăm faptele. Cris l-a operat pe acest Bădilă. N-a anunțat că e vorba de gloanțe, nici măcar nu l-a întrebat nimic. Cel puțin așa a susținut, așa a scris în toate declarațiile și treaba asta n-ai cum s-o verifici. „Sînt medic și mă interesează numai omul, boala și nimic mai mult". Omul a dispărut și a fost prins la multe luni după arestarea lui Cris. Bădilă era căutat, dar de unde au știut organele că el, rănit, a fost tocmai la Cris? Tatăl tău crede că, fie și sub presiune, eu l-am denunțat. Învinuirea este absurdă, nedreaptă. Atîta încredere avea el în mine încît la cea mai mică adiere de vînt să renunțe la prieteni, la totul? Și era logica cea mai simplă. Oare organele n-au putut, prin excludere, să ajungă la el? Socrul său avea antecedente; doi: el, Cris, opera pe cine se nimerea, zilnic îi era casa plină de oameni care de care mai dubioși, văicăreți și nenorociți, bolnavi autentici și leneși, veniți uneori chiar pentru a avea un alibi. Poate unul dintre aceștia l-o fi cunoscut pe Bădilă. Ipoteze sînt multe, eu însă cred că Bădilă a venit din întîmplare și Cris a recunoscut că l-a tratat, fără ca Varlaam să insiste măcar. „Ai operat un individ rănit de un glonte?" l-a întrebat Varlaam. „Da, firește, era de datoria mea, i-a răspuns Cris. Avea o hemoragie masivă. Și ce-i cu asta? Să-l fi lăsat să moară?" „Știi că era un bandit periculos, căutat de organele noastre?" „Pentru mine a fost un bolnav oarecare și atîta tot. Cînd văd o hemoragie ca a lui uit de culoare, religie, de sex și de ce vrei. E bolnav? Îl ajut. L-am salvat de la moarte și sînt împăcat, mi-am făcut datoria de medic. Că e bandit vă privește pe voi. Nu există deocamdată nici un ordin că am voie să operez numai comuniști".

„Dar eşti cetăţean al acestei ţări şi chiar, *de formă măcar*, comunist!" „Sînt medic. Pe front nu-i operam după grade, ci după urgenţe. Am ajutat şi am salvat de la moarte un mare număr de prizonieri nemţi şi unguri şi mă mîndresc cu asta". „Cum se face că ţi s-a adresat tocmai ţie şi nu lui X sau Y?" „Poate că alţii s-au adresat lui X sau Y dar n-au avut ghinionul să fie turnaţi de prieteni. Iar apoi în antecedentele mele intră şi faptul că sînt un medic renumit, că am fost voluntar pe front, că am decoraţii pentru vitejie, că sînt membru de partid. De ce luaţi din biografia mea numai ce vă convine? Vi se pare normal ca fiecare să suspecteze şi să fie la rîndu-i suspectat? Nu se poate trăi fără o minimă încredere în semenul tău". „Adică ai vrea să stăm cu mîinile în sîn şi reacţionarii să-şi facă de cap? Ai vrea să nu ne facem datoria şi să-i lăsăm să ne dărîme? Avem încredere doar în oamenii cinstiţi". „Cazul meu dovedeşte că nu aveţi încredere". „Dai în scris?" „Da, şi încă multe altele. Deoarece nu cred că e mai roşu carnetul dumitale decît al meu. O faceţi din cauza socrului meu, dar eu răspund numai de faptele mele, nu mă interesează ce gîndeşte la vîrsta lui". „Atunci explică-mi de unde ai materialul propagandistic fascist şi cum te-ai strecurat în partid, în ce scop?" „Eu cum m-am strecurat? a izbucnit Cris. Tu cum te-ai strecurat?!"

Varlaam mi-a spus că a fost uimit de această ripostă neaşteptată, i-a dat frumos hîrtia, peniţa şi l-a pus să-şi redacteze declaraţia dar după ce i-a citit primele fraze, arogante desigur, l-a cuprins furia. Cris n-a scos un singur cuvînt, un oftat măcar: îi urmărea doar privirea şi zîmbea ironic. E simplu de observat, Cris aştepta şi aici ca lumea să se acomodeze după el, n-avea nici cel mai mic simţ al oamenilor, era ridicolă încăpăţînarea sa; ea l-a costat atîtea crize de ale lui Varlaam mai ales că acesta nu prea avea proprietatea noţiunilor pe care le utiliza, nu trăia decît cu obsesia duşmanilor şi a avansării. Scotea declaraţiile cele mai neaşteptate, iar apoi îşi ascundea urmele. Pînă la Cris îi mersese binişor, de aici marea lui furie şi nedumerire. Mai puternic decît el? Exclus.

În vremea asta Stela, alarmată, umbla din poartă în poartă: la rector, la decan, la şeful de catedră, la prieteni şi cunoscuţi, la oficialii aflaţi odată în tratamentul lui Cris. Unii ridicaseră din umeri: „Ce putem face noi? N-avem nici o putere". „Măcar să daţi în scris că e om cinstit, nevinovat,

că n-ar fi capabil să facă cel mai mic rău cuiva". „Avem și noi copii". A venit și la mine. I-am promis că voi face totul. Dealtfel, discret, mă și interesasem de soarta lui însă nu puteam să-i spun nimic; aveam în vedere indiscreția doamnei Șoimescu care nu mai știa să tacă, făcea scandal peste tot, pînă și la piața de alimente: „Uite, dragă, ce am ajuns! Să mă tîrguiesc pentru o legătură de pătrunjel! Mi-au luat și soțul și ginerele, nu mai am bani decît pentru a nu muri. De soț nu zic, a făcut politică, a fost prefect și deputat, dar de ginere!... Era comunist, dragă..." Stela slăbise repede, mult, părea suferindă, anemică; nu se mai îngrijea ca altădată, ieșea însă mai des în lume cu gîndul că va cunoaște pe cineva sau va afla vreo veste, dar văzînd reținerea unor prieteni a încetat orice vizite. Trecea ca o umbră pe străzi, tristă, tăcută, îmbrăcată în negru iar culoarea aceasta îi accentua parcă fragilitatea. Ce se petrecuse în ea? Ce gîndea? Cît își mai păstrase din echilibrul ei proverbial n-am reușit să aflu. Știu doar că diverși bărbați îi căutau cu discreție drumurile, îi făceau fel de fel de tumbe sau îi făgăduiau vești despre Cris, însă ea îi paraliza cu ochii ei mari, negri. Atît cît le-au ajuns banii, Stela și-a împărțit viața între a te îngriji și a rămîne majoritatea zilelor în biblioteca lui Cris. Aștepta lîngă telefon în speranța că, totuși, cineva o va anunța minunea eliberării lui. Treptat, n-a mai rămas nimic din agoniseala domnului Șoimescu; bătrîna, care n-a avut niciodată simțul valorii unui obiect, nici grijă de bani a vîndut la preț de nimic bijuterii, mobilă, covoare, haine, păstrînd la insistențele Stelei doar biblioteca și niște tablouri; apoi doamna Șoimescu și-a amintit de neamurile lui Cris de la țară și, cînd ajutorul lor începuse să se subțieze bătrîna s-a consultat cu nu știu cine și a sfătuit-o pe Stela să divorțeze; voia astfel să afle dacă trăiește Cris și, totodată, urmărea să se angajeze. Prin relațiile bătrînei, Stela și-a găsit o slujbă la Tribunal, în vreme ce ea te plimba prin centru, în cărucior, făcea cumpărături cu tine în brațe și, iarăși, nu scăpa ocazia să se dea puțin în spectacol. „Fiică-mea este în cîmpul muncii. Acum mi-am îmbunătățit compoziția socială, face parte din clasa conducătoare, nu mai sînt doamna deputat, așa că vă rog faceți-mi loc la casă. Dacă n-ar fi atît de rău copilul ăsta, m-aș apuca să învăț ce le trebuie ăstora. Să corespund și eu".

Situația lui Cris mă îngrijora nespus. Abia după ce nu mai eram împreună cu el mi-am dat seama cît de mult îi resimțeam lipsa. Pe la Stela nu mai puteam merge, mă durea inima să o văd așa prăbușită, pierdută fără vești. Ce puteam face? Să mă împrietenesc cu anchetatorul lui, Varlaam, să aflu ce e cu el, să încerc să-l influențez în bine deși, pe de altă parte, mă așteptam din clipă în clipă să mă cerceteze și pe mine, se știa peste tot că am fost prieteni. Pe Varlaam îl cunoscusem vag, ne salutam, schimbam cîteva vorbe de circumstanță și cam atît; la vreo două luni și ceva de la ridicarea lui Cris, m-am pomenit cu un telefon de la el. „Păi ce fel de om ești dumneata dacă nu te interesează soarta celui mai bun prieten? m-a întrebat el ironic. Dacă treci pe la mine s-ar putea să afli noutăți pentru că îmi închipui că încă nu l-ai uitat. Sau te consolezi cu prezența doamnei Cristian? Din datele pe care le am știu că mai demult nu-ți era străină..." Era o insinuare grosolană, dar trec peste ea. În ziua următoare m-am prezentat la Varlaam. „Timpul și discuțiile avute mi-au întărit convingerea că am procedat bine cu doctorul Cristian. Este mai periculos de cum mă așteptam. Aici se poartă urît, ne sfidează, nu vrea să-și recunoască păcatele, se vede că are o bună școală a spionajului occidental. În plus, amenință mereu și amenințările asta îl vor costa cam multișor. Documentele pe care le dețin îl demască cu prisosință". Varlaam îmi trînti pe masă cîteva dosare voluminoase. „Cercetează-le și trage singur concluziile. Ai o oră". Le-am răsfoit. Fel de fel de aberații, învinuiri absurde, interpretări abuzive, plecînd de la scrisori și ziare. Ce puteam face? Cum să mă opun? „Îl cunosc bine, nici nu poate fi vorba de spionaj, a fost mereu de stînga", i-am răspuns. „Te-a dus în eroare. Poți crede așa ceva cînd ai în față cîteva mape de propagandă fascistă?" I-am explicat motivele pentru care-și făcuse tăieturile și poate pentru că și Cris i-o fi spus același lucru, a început să urle din senin: „Nu ești bun de procuror. Și operația aceea, și socrul, și scrisorile, și cărțile, și broșurile, și felul cum se poartă, și declarațiile contradictorii ți se par întîmplătoare? Absolut toate sînt împotriva lui, îl demască. Cine ar avea curajul să declare că e nevinovat? Este cazul cel mai clar și mai simplu dintre cîte am avut: În plus e un animal, m-a mușcat de mînă, cred că mi-a rupt oasele palmei. Dar pe viitor, te asigur, nu va mai avea cu ce?" „Eu v-am spus punctul

meu de vedere însă dacă sînteți atît de convins, condamnați-l", i-am zis ridicîndu-mă. „Vine și asta, deocamdată am nevoie de niște declarații de la dumneata. Și mai vrem să-l lămurești să recunoască. Tăinuirea unor fapte dușmănoase știi doar ce poate însemna. În cazul că va mărturisi, i se va atenua din pedeapsa cuvenită. Ca jurist, știți că nu sentimentele contează, ci faptele. Prin el putem da de cheia complotului. El știe unde-i Bădilă, Bădilă știe unde-i Sterian iar Sterian și banda lui au arme și aparate furnizate de Occident. Trebuie să existe și complici printre oamenii ăștia aparent cinstiți. După ce-mi vei da declarația am să-ți arăt și altele. Problema nu e simplă". „Așa ceva nu voi face niciodată", i-am spus, iar el, fără să clipească măcar mi-a replicat categoric: „Nu te-aș sfătui. Îți mai las un timp de gîndire în virtutea faptului că sîntem colegi. Altfel, conform documentelor, aș putea să vă țin să redactați în comun declarațiile. Un timp mai îndelungat, firește". M-a prins prietenește de după cap și m-a condus spre ușă: „Poate vrei să-l vezi cum se poartă..." De unde acest capriciu să-l lămuresc eu? Ce voia cu mine în afară de declarație? Pe de o parte era bucuria de a-l întîlni dar pe de alta mă preocupau relațiile lui Cris, faptul că mă va vedea alături de anchetator. Prin coridoarele strîmte, prost luminate, mi-a trecut prin minte ideea că Varlaam ar putea să mă rețină și pe mine acolo, că nu i-am văzut pe ai mei să le spun măcar unde sînt. Am intrat într-o sală mare, cu ciment pe jos și cu un furtun de cauciuc atașat robinetului. Mai erau două mese: una sub geam și alta lîngă ușă; la cea de sub geam era un plutonier căruia Varlaam i-a șoptit în treacăt: „Dă un telefon la procuratură și spune-le că tovarășul Redman este reținut la noi". Era să cad jos, însă cu ultimele resurse de energie am reușit să par senin: „Totuși nu voi întîrzia mai mult de ora 14, accentuai. Secretara ar putea crede cine știe ce". „Vă interesează atît de mult opinia unei secretare"? hohoti Varlaam, apoi adăugă: „Micimane, să-l aduci pe doctor la consultații". Îi plăcea să se joace cu mine, îmi simțea frica, nesiguranța pașilor și, drept urmare vorbea rar, zîmbea echivoc, se străduia să-mi dovedească neîntrerupt că sînt în mîna lui, că numai datorită generozității lui sînt liber, nepedepsit încă.

După cîteva minute apăru Cristian. Era slab, palid, șchiopăta. Plutonierul îi smulse ochelarii și îi oferi scaunul. O vreme, Cris ținu ochii închiși, se adapta greu la lumină apoi

îl privi fix pe Varlaam și, într-un tîrziu, pe mine. N-a schițat un singur gest, un mușchi de pe față nu i s-a clintit: părea că nu m-a văzut în viața lui. La rîndu-mi nu știam cum să reacționez și nici ce urmărește Varlaam. M-am mulțumit că înclin ușor capul însă Cris n-a răspuns. Tăcerea s-a prelungit mult pînă cînd Varlaam s-a decis să se așeze la masă. „Numele?“ l-a întrebat el. „Doctor Cristian Ion“, a răspuns. „Ai fost doctor, aici nu ești doctor, a precizat Varlaam. De ce ai fost arestat?“ „Nu știu“, a spus Cris. „Păcat, ai putea să-ți ușurezi situația“. „Cred că-i o greșeală“. „Noi nu greșim“. „Atunci e un abuz“. „Eu nu fac abuzuri“. „Și faptul că sînt aici cum se numește? Faptul că sînt somat să recunosc ceea ce n-am făcut, ce este?“ „Melodia asta ai mai cîntat-o. Să trecem mai departe. Avem toate declarațiile. Ele te înfundă definitiv. A fost prins Sterian așa că n-are rost să te mai ascunzi“. „Dar deșteptul ăsta cine-i?“ „În nici un caz colaborator de-al meu“. „Repet, eu nu sînt *tu,* sînt domnul doctor“. Dialogul mă uluia. Părea o piesă repetată de sute de ori încît actorii răspundeau automat, atîta doar că în privirile lor se ghicea o tensiune fantastică. Mă gîndeam că sînt primul spectator și că, firesc, nici unul nu va ceda. Oare Varlaam ținea să-mi sugereze ce mă așteaptă? Furtuna care se declanșa atît de lent mă îngrozea. „Confruntați-mă, să văd pentru cine sînt aici“. „La timpul potrivit“. „A persista în eroare nu este semn de inteligență“. „Eu am timp destul. Peste un an sau peste zece tot vei spune ce știi“.

Varlaam îl privea enervat. Se pare că prezența mea îi dădea curaj lui Cris, sau cel puțin așa avea Varlaam impresia, căci în joacă, cu mișcări leneșe, plictisite, își scoase pistolul și începu să-l învîrtă pe deget, să-l miște de ici colo pe masă, fapt care-l făcu pe Cristian să rîdă: „Nu te juca, te rog, cu scula aia pentru că tot nu mă impresionezi. În vremea războiului, cînd am stat la Jilava, în drum spre Tîrgu Jiu, unul ca tine a tras în perete, la cîțiva centimetri de cap. Ăla însă era criminal vechi, știa mînui perfect scula. Așa că nu te juca, mă faci să rîd și cînd rîd nu-ți pot răspunde serios la întrebări. De fapt, ar fi vremea să rîdem, dacă mă gîndesc bine, pentru că despre comploturi am vorbit destul și cred că ești convins că nu le-am făcut și că n-am avut de gînd. Iar țara nu mi-o trădez chiar dacă m-ai ruga“. „Lasă-mă cu astea. Spune-mi, ai cumva insomnii?“ „Da, rîse Cris. Putem discuta de la patru zile în sus. La

Jilava, în timpul războiului, m-au ţinut patru zile, după care mi s-a făcut somn. Dumneata numai trei, dar experienţele pot continua". Varlaam scăpă involuntar pistolul dar nu-l ridică imediat şi Cris i se adresă cu un calm desăvîrşit: „Peste cîţiva ani, cînd vei fi aici în locul meu, n-o să-ţi mai ardă de joacă". „Şi o să mă pedepseşti tu?" „Eu poate că n-o să fiu. Mai bine ai cerceta ce au păţit alţii, mai mari ca tine, în loc să-ţi pierzi vremea cu mine". „Mă ameninţi? Crezi că mă tem?" „Sînt sigur că nu te temi şi e păcat". „Or să vină apusenii şi or să-mi întindă pielea pe băţ?" „Nu ştiu şi nu cred". „Dacă nu crezi în ei, de ce-i slujeşti? Ce-ţi dau?" „Nu-i slujesc şi nu-mi dau nimic". „Şi cărţile? Şi scrisorile?" „Patrie au numai oamenii de ştiinţă, nu şi ştiinţa". „Eşti prea deştept azi. Recunoşti sau nu? Atît vreau să ştiu". „Recunosc că nu sînt vinovat şi cer să fiu pus imediat în libertate". „Mare curajos ai ajuns în faţa prietenului tău. El, dealtfel, poate confirma că deţinem toate documentele şi declaraţiile necesare". „Atunci de ce nu mă judecaţi?" a spus Cris ironic fără să mă privească sau să comenteze insinuarea atît de grosolană. „Micimane, adu-i aminte că e prea băţos", a făcut el un semn discret plutonierului. Cris însă l-a văzut şi a întrebat rîzînd: „Mă preferi nud sau încerci de astă dată îmbrăcat?" Nu i-a răspuns nimeni. Indiferenţa lui mă uimise. O clipă m-a fulgerat un gînd care m-a speriat: că, în faţa mea, Cris era iar cuprins de orgoliul lui, de egoismul lui. Parcă-i plăcea, nu se gîndea o clipă la voi, nu-i păsa de propria-i sănătate, îi convenea, ai fi zis, să fie zdrobit de nişte brute care aveau s-o sfîrşească mai devreme sau mai tîrziu la puşcărie. Îl recunoşteam pe Cris cel ce voia, pe Champs Elysée, să spargă capul acelui ticălos de colonel fără să se gîndească la consecinţe. Am închis ochii şi mi-am muşcat buzele pînă la sînge. Nu-i nevoie să-ţi descriu ce a urmat. Totul însă era dominat sau neutralizat de tăcerea lui Cris. „Te-am chemat să vezi, mi-a atras atenţia Varlaam. Poate vei ajunge la unele concluzii în ce te priveşte". Mi-era şi frică să nu-i răspund. Cris era jos, plutonierul îl stropea cu apă. Trupul lui, răstignit pe ciment, mă obseda. „Dacă aţi şti ce mare chirurg este! am încercat eu să-l trezesc pe Varlaam. Cît nu eşti bolnav nici nu-ţi dai seama că există asemenea oameni. Cu vîrsta însă maladiile se adună". Varlaam a rîs: „De capete din astea subţiri e plină lumea. Ce ar fi să te gîndeşti la declaraţie? Ştiu că aici nu-ţi place şi e firesc,

mi-o aduci de acasă, dactilografiată. Probabil că secretara mea nu-ţi descifrează scrisul". „Aş prefera să-l conving. Poate reuşesc", i-am spus speriat. „Păi tocmai de asta te-am chemat, zise satisfăcut Varlaam. Încă aşa încăpăţînare n-am mai pomenit. Gîndeşti că n-ar fi vorba de el, parcă nu i-ar aparţine corpul. Dar şi-o face singur, eu am nervi tari, pot să aştept. Pentru că, trebuie să mă înţelegi: cum rămîn eu dacă ieri am declarat că arestatul e vinovat iar mîine mă duc şi spun că n-am smuls de la el o vorbă? E prea încăpăţînat, mă sfidează, mi-a scos peri albi şi asta îl va costa. De ce tace? Pentru că este omul de legătură al bandiţilor, dispecerul lor ori ceva asemănător. Dacă-i deschid gura, s-a dus dracului şandramaua, iar Mandea a mai făcut un lucru de ispravă". „Şi de ce trebuie să-l conving tocmai eu"? l-am întrebat. „Ca să nu trebuiască să te convingă alţii pe dumneata. Între prieteni lucrurile se rezolvă mai uşor, mă bătu el pe umăr. Ai văzut unicul meu laborator. Ţi l-am arătat, deşi ar fi fost suficient să fac apel la conştiinţa dumitale şi la profesie. Nu e bine să-l uiţi". „Şi dacă nu izbutesc?" „Nu cred, a rîs el. Nu faci mata imprudenţe chiar atît de mari. Şi pe urmă, ca procuror, ştii că sînt necesităţi şi necesităţi. Şi de ce să suferi dumneata pentru prostiile şi răutatea altuia?" „Nici într-o sută de ani Cristian nu va recunoaşte ceea ce n-a făcut, i-am spus. Să ştiţi, eu îl cunosc, n-a făcut, de aceea nu recunoaşte. Mai bine va accepta să fie exterminat fizic". „Cu atît mai rău pentru el, observă indiferent Varlaam. Dumneata în schimb nu ai face acelaşi lucru, nu? Dealtfel, poţi să începi conversaţia chiar în clipa aceasta". Hotărîrea lui mă zăpăcise. Cît să rămîn acolo? Nu cumva definitiv? E greu să-ţi spun ce am simţit şi cît de îngrozit eram cînd îl vedeam pe Cris, ud leoarcă, trezindu-se. Îşi revenea greu. Cînd a dat cu ochii de mine, paradoxal, n-a părut surprins şi m-a întrebat cu dificultate: „Ai sarcina să mă convingi? Sper că-ţi dai seama că nu are rost să încerci. Spune-mi, mai bine, ce fac ai mei? Cum se descurcă?" N-am vrut să fiu foarte optimist, aş fi fost greu de crezut. L-am asigurat doar că sînteţi sănătoşi, că vă gîndiţi la el. „Mă îngrozeşte ideea că Stela nu va rezista nici psihic şi nici fizic". „Ţi-am văzut dosarul, i-am spus. Este suficientă doar una din acuzaţii pentru a rămîne aici mult şi bine". „Treaba lor. Eu, ca medic, mi-am făcut datoria. Fără o intervenţie rapidă omul s-ar fi prăpădit. Iar apoi nu e treaba mea să

informez pe cutare și cutare. Există oameni destui, plătiți și voluntari, care să se intereseze. De fapt nici nu mi-a trecut prin minte, pe front operasem atîția, extrăsesem atîtea gloanțe încît devenisem un fel de automat. Ajunsesem să uit de om". „Aș vrea să mă asculți pînă la capăt, i-am zis, chiar dacă nu ești de acord cu mine. Trebuie să te gîndești la tine. Ce folos că vei fi eliberat cînd pur și simplu, fizic, ai putea fi distrus? Gîndește-te, cum vei mai putea face chirurgie? Ține minte că ai un copil, că el trebuie crescut, că familia nu te va putea întreține dacă vei ajunge un neputincios. Nu e bine să uiți că — azi sau mîine — se va descoperi eroarea, vei fi pus în libertate, Varlaam și ai lui își vor lua plata, așa că, după mine, singura problemă care se pune este conservarea. Poate că e mai util pentru tine să recunoști ce-ți cere. Te sfătuiesc ca prieten. E singura soluție. Nu am la cine interveni și orice intervenție ar fi inutilă". „Nu, m-a întrerupt el. Niciodată. Nu am ce. De unde să știu cine a fost cetățeanul? Ce să inventez? Dar Sterian ăsta? Dar cu fascismul? Eu care am urît din inimă acest spectacol jalnic într-un veac îndopat cu filosofie, știință și cuvinte care de care mai umaniste, mai nobile. Eu care am detestat masa de brute fasciste cu creierul spălat, masa de inconștienți gata să sfîșie la primul semn pe cine s-o potrivi — o lume dominată de fală, ignoranță, cacialma, teroare. Criminali care n-aveau nevoie de cultură, ci numai de un set de vorbe sonore menite să impresioneze pe cine nu-i cunoștea. Să spun că nu cred în ceea ce cred? N-avem același vocabular, nu vorbim aceeași limbă, cum să comunicăm? Și pe urmă trebuie să-și dea seama că nu merge la fel cu toți. Voința cea mai slabă va ceda, iar eu știu că repertoriul unei brute este nelimitat, dar și organismul mi se apără în felul său: de la primele lovituri amețesc imediat. Varlaam știe că a comis un abuz, și de asta apasă pe accelerator: dacă nu dovedește că sînt vinovat, smulgîndu-mi mărturisirea, el e pierdut. Chiar dacă ulterior se dovedește că n-am avut nici un amestec în complotul sau ce-o fi al lui Sterian, el, Varlaam, e justificat, e absolvit dacă eu recunosc ceea ce nu e adevărat, ba încă el devine victimă, căci eu l-am înșelat, nu? Cu orice risc nu pot. Mi-ar fi scîrbă de mine o viață întreagă". „Demn și nenorocit, poate mutilat, cînd știi doar că în cazul de față nu e vorba de idei, ci de propria-ți persoană. Trebuie să te salvezi oricum. Răspunzi de o familie, de vocația ta,

nu te distrugi numai pe tine. Toţi vrem să te vedem viu şi întreg, nu nenorocit şi demn. Ce ştie copilul tău? Că vrea lapte. Cînd va fi mare lucrurile vor fi schimbate de mult şi nu va înţelege nimic din sacrificiul tău. Nu-l va accepta. Te poate înţelege numai cel ce ţi-e egal. Nu Varlaam, abuzivul Varlaam. Lupul ştie să sfîşie nu să şi explice de ce o face. Mai judecă şi prin prisma altora, ţine seama şi de alţii şi vei vedea că am dreptate". „Ţi-e frică mai mult de tine, te gîndeşti la soarta ta şi nu la a mea, mi-a reproşat. Te-a forţat Varlaam să dai declaraţii în defavoarea mea şi acum te scuzi, nu? Fă ce vrei, nu mă priveşte. Eu abia acum am ajuns să mă respect". „Teoretic te admir dar practic cred că eşti absurd, i-am răspuns. Poate că neavînd ce face te vei gîndi şi la faptul că trebuie să te salvezi chiar şi pentru a continua, dacă vrei, lupta. Recunoşti pînă la proces. Acolo poţi spune ce vrei. Merită să te sacrifici pentru o idee măreaţă, pentru un ţel nobil, pentru un mare adevăr. Dar nu şi pentru a nu face pe placul unui oarecare". „Pentru mine nu există decît adevăr şi atîta tot". „Dar lupta merită purtată cu adversari de talia ta, pe terenul tău". „Lupta se poartă oriunde", m-a asigurat. „Afară şi sănătos, categoric ai avea şansa să lupţi cu mai mulţi şi cu armele tale". „Nu sînt cerşetor. Mă simt mai liber ca oricînd, mi-a spus bătînd cu piciorul în uşă pentru a fi dus în celulă; fără această experienţă aş fi fost mai slab, aş fi lîncezit întreaga viaţă". „Nu te gîndeşti că nimeni nu va învăţa nimic din sacrificiul tău? Şi nu ăsta este teritoriul pentru care eşti dotat să lupţi. Tu eşti făcut pentru ştiinţă, pentru chirurgie, unde te poţi realiza, unde poţi forţa cît vrei. Ăsta este un accident stupid, nu trebuie să-i acorzi mai multă importanţă decît merită. Chiar la spitalul închisorii poţi face mai multă treabă decît făcînd absurd pe împătimitul. Recunoscînd ai perspectiva să scapi integru. Nu te poate apăra decît propria-ţi inteligenţă, nu ai altă posibilitate. Cine va fi gata să rişte pentru tine? i-am strigat. Ce-ţi pasă ţie de acest Bădilă? De ce nu spui ce ştii şi chiar ce nu ştii?" „Cu calmul cu care ai scris şi cealaltă declaraţie, dacă ai dat-o, scrie încă una şi vei trăi bine, liber. Eu am libertatea mea, libertatea adevărului, la care ţin mai mult decît la viaţă", mi-a spus ironic, îndepărtîndu-se alături de plutonier. „Este ultima ta hotărîre?" l-am întrebat. „Nu m-au jignit declaraţiile tale, poţi să dai o mie, însă pentru faptul că tu crezi că eu ştiu

ceva mai mult decît ți-am spus despre Bădilă, pentru asta te rog să nu mai vii niciodată. Ai putut, chiar tu, să mă crezi nesincer?"

Acasă, cînd am analizat cuvînt cu cuvînt dialogul nostru, m-am înspăimîntat. Cum? Crede că eu aș fi mărturisit împotriva lui? Atîta înțelegere, atîta prietenie, atîta încredere în mine? mă cutremuram. Anii petrecuți împreună, nopțile lungi, fantastice, proiectele făcute n-aveau nici o valoare, eu nu existasem decît ca rezoneur, ele n-au fost în stare să consolideze nici măcar minimul necesar într-o prietenie: încrederea. Mi-am spus că șocul produs l-a făcut suspicios și, în zilele ce au urmat, am încercat să intru mai adînc în sufletul său, să restabilim ceva din căldura de altădată. Se interesa de voi iar în rest se închidea ermetic. „De ce mă lămurești pe mine că trebuie să recunosc ceea ce n-am făcut, cînd ți-ai putea convinge prietenul, Varlaam, să-și corecteze eroarea? Spune-i să se gîndească bine ce face". De fapt, la început nu mi-am dat seama de ce-mi permitea Varlaam să-l văd pe tatăl tău între patru ochi, de unde această favoare? O puneam pe seama fricii lui că a făcut o eroare sau a remușcărilor, pînă cînd am descoperit că explicația este mult mai simplă. Spera să poată deduce ceva din discuțiile noastre, ascultase cred, și mai ales voia să descopere cu cine mă întîlnesc apoi, dacă nu cumva el transmite prin mine ceva unor presupuși complici, familiei sau mai știu eu cui. Varlaam era iritat, nu suporta îndîrjirea lui Cris, rezistența lui la toate metodele sale. Voia să-l învingă festiv, să obțină o victorie zdrobitoare dovedindu-i că nu s-a înșelat. Cris stîrnise ambiția tocmai celui care, atunci, nu știa să piardă, de fapt nici măcar să piardă, ci să caute adversarii reali, acolo unde erau ei. „Cînd eu îl fluieram pe De la Roque, în centrul Parisului, îi spunea Cris lui Varlaam, dumneata umpleai cîrnații. Cînd eu eram închis pentru că-l jignisem pe Führer făceai caltaboși. Cine dracu' te-o fi ales să aperi tocmai socialismul?" Cînd l-am sfătuit să recunoască ceea ce-i cere, ca în fața instanței să declare că mărturisirile i-au fost scoase prin violență, Cris a izbucnit: „Nu mai vreau să discut acest subiect. Ți-e frică de Varlaam că te va acuza și pe tine dacă nu mă convingi? Te privește. Eu nu mai am nimic de adăugat. Și așa viața mea s-a cam dus și nici nu mă interesează, de acum mă joc de-a voința și asta, cît ți s-ar părea de banal, îmi dă încredere. Le-am dovedit celor ce mă chinuie că nu pot face ce vor și cu asta i-am

cam desfiinţat ca oameni, cu alţii vor proceda mai elegant, se vor convinge că nu-s atotputernici, vor începe să respecte nişte norme, legi, ce dracu. În concluzie, sînt nevinovat şi nu vreau să ştiu altceva". „Dar toate sînt împotriva ta: operaţia, ziarele, îndărătnicia ta, pînă şi socrul... Nu-ţi rămîne decît să scapi de chinuri, să te conservi. Şi, prin absurd, cel pentru care suferi, acel Bădilă, ori Sterian, n-are nici o valoare, este un zero ca şi ideile lui. Varlaam este, să zicem, un monstru. Dar celălalt ce este? Aperi un monstru de alt monstru? De ce? Te sacrifici pentru nişte fiinţe care n-au nici o valoare, distrugi un mare medic pentru a proteja o brută şi întărîta o alta? Ce rost are? De ce?" „Orice ţi-aş fi iertat în afară de faptul că te-ai îndoit de mine. M-ai crezut dublu", repeta el. Iar eu, reproducîndu-ţi pe larg aceste dialoguri, am vrut să-ţi dovedesc cum se purta pentru a trage tu singur concluziile.

În zilele următoare a refuzat să mai discute acest subiect, pur şi simplu cînd mă vedea cerea să fie dus în celulă. Şi cum locuia? Într-un spaţiu în care pur şi simplu m-aş fi asfixiat. Banda lui Sterian acţiona energic şi, fireşte, autorităţile arestau pe suspecţi, voiau să-i taie acestuia orice legături, astfel că în celulă erau înghesuiţi destui. Inspectatorii treceau pe lîngă ei, erau „abia aduşi", „în studiu", „în cercetare", proaspeţi. Noii intraţi stăteau lîngă uşă şi pe măsură ce se „învecheau" aveau dreptul, conform regulilor stabilite de ei înşişi, să înainteze spre perete. Cris ajunsese lîngă tinetă şi dormea în putoarea aceea infernală: slăbise mult, avea faţa vînătă, obosea repede, nu reuşea să vorbească prea cursiv decît cînd se înfuria. Acum din cauza microscopului sau a oboselii ochii i s-au micşorat, parcă nu-i mai are. Atunci însă i se măriseră, ochii lui enormi te obsedau, păreau ca nişte oglinzi în care te vezi oriunde te-ai ascunde. În ei i se aprindea o lumină ciudată, din altă lume, era ca un fanatic terorizat neîntrerupt de adevărul lui.

I-am spus lui Varlaam că este inutil să mai discutăm şi, drept urmare, a făcut o criză de nervi, m-a ameninţat în fel şi chip, am crezut că va sări la bătaie. „N-am de ales, i-am întins eu mîinile: fă-mi ce vrei, asta e tot ce am putut". „Dar ce slăbiciuni are? La ce-i sensibil acest om? a urlat el. Nu se poate să nu aibă vreun viciu. Pe unii i-am cîştigat cu o farfurie de arpacaş sau cu un picior de pui. Alţii tremurau pentru familie. Alţii pentru un pachet lunar îşi vindeau şi părinţii.

Asta nu-i om, e un monstru!“ „Da, dintr-un punct de vedere este. Nu-i pasă de nimeni şi de nimic“. „Cînd l-am lovit părea să-i facă plăcere încît am renunţat. O să-mi plătească el foarte scump încăpăţînarea asta“. După această discuţie, zile şi nopţi întregi aşteptam cu valiza făcută, cu hainele groase puse pe dunga patului. Varlaam însă m-a chemat iarăşi, telefonic, a mai făcut o criză şi m-a pus să scriu tot ce ştiu despre Cris. Nu mi-a mai permis să discut cu el. Am scris corect tot ce ştiam, în spiritul adevărului. De atunci nu l-am mai văzut pe Varlaam decît peste vreo jumătate de an: îi feream cărările, nu voiam să-i amintesc că exist. Mi-a spus că l-a expediat într-o colonie de muncă şi că a dovedit ce avea de dovedit. Nu i-am cerut detalii. „Dacă nu erai om de treabă, mi-a mai spus el, tare mi-ar fi plăcut să te trimit împreună cu amicul tău. Ţi s-ar fi acrit viaţa cu el. Încă aşa bestie de om n-am mai întîlnit de cînd sînt. Era în mîinile mele şi continua să mă insulte, să mă sfideze. Sper totuşi că i-am scos fumurile din minte pentru restul vieţii“.

Procesul n-a mai avut loc. La confruntarea lui cu Bădilă acesta din urmă a recunoscut că nu i-a spus numele, ba a adăugat că l-a ameninţat cu arma să-l opereze. Tatăl tău a negat: „Nu m-ai ameninţat, te-am operat singur şi nesilit de nimeni, nici nu aveai armă la dumneata, erai aproape mort“. Cris a avut nu numai încăpăţînare, ci şi noroc. La un moment dat s-a îmbolnăvit grav şeful lui Varlaam şi, fireşte, l-a chemat la regiune pe profesorul Popa. După un consult amănunţit acesta i-a explicat că n-are altă soluţie decît intervenţia chirurgicală. „Care-i cel mai bun chirurg? l-a întrebat Predescu. Pe cine mă pot baza?“ „Păi, i-a răspuns bătrînul profesor, din nefericire eu“. „Cum din nefericire?“ s-a mirat Predescu. „Pentru că cel mai bun, cu mîna cea mai sigură este reţinut la dumneavoastră, de multă vreme, fără proces“, a spus profesorul, şi din sinceritate, dar şi din dorinţa de a afla cîte ceva despre Cris. „Şi unde este? Cum e posibil?“ s-a mirat comandantul. „Soţia sa are un serviciu neînsemnat la Tribunal, ea probabil că ştie unde se află dacă, din greşeală, dumneavoastră i-aţi pierdut urma. Cu el aş fi foarte sigur în ipoteza că mai trăieşte. A studiat la Paris şi Viena această problemă“. Predescu a luat dosarul, l-a studiat, a cerut detalii lui Varlaam şi, după ce s-a convins că nici un om din banda lui Sterian nu-l pomenise, Cris a fost adus iar şi după o scurtă perioadă de refacere l-a operat împreună cu bătrînul

profesor. Cris a fost eliberat și, după ce și-a revenit complet, s-a întors la catedră. Era tăcut, privea pierdut, nu discuta cu nimeni, ocolea oamenii. L-am căutat, dar mi-a trimis vorbă că nu mai are ce adăuga. Am încercat și acum cîțiva ani, simțeam nevoia să ne explicăm, să-i spun că n-am decît vina de a mă fi străduit să-l conving pe Varlaam că el, Cris, e nevinovat și pe el să se protejeze, însă m-a repezit: am îndrăznit să mă îndoiesc de prietenia lui! De atunci mai cu ajutorul lui Popa, mai singur, a început să urce. Avea o tenacitate, o ambiție oarbă; s-a înconjurat treptat de titluri și lucrări, i s-a deschis iarăși gura, devenise ironic, necruțător. Steaua mea, în schimb, a început să pălească. N-am fost întotdeauna ce sînt. Cum am ajuns de la șefia unei catedre funcționar în transporturi e o istorie la fel de complicată ca a tatălui tău. I-am povestit fiului meu cel mare cîte ceva din aceste întîmplări, dar nu i-a venit să creadă, n-a înțeles nimic, era convins că inventez. „Ia mai terminați odată cu trecutul ăsta al vostru, mi-a spus. Cine are timp să vă creadă? Bunicul o ține într-una cu Piave și Solferino, tu — cu Varlaam și Hileanu. Cine te-a pus să taci? De ce n-ai luptat?“ Există profesii cu spor de periculozitate mai mic după cum există funcții perisabile, cu dever mare. Dacă n-am avut norocul să fiu dotat pentru științele exacte sau măcar pentru biologie ce să fac? Au apărut oameni noi cărora nu le-a păsat de oscilațiile, încleștările și bătăliile date de mine. Nu le-a păsat și au trecut pe alături... Idealurile mele însă au rămas curate. Cu asta mă consolez. Pentru el, date fiind antecedentele, dată fiind poziția mea socială, poate, azi, nu valorez nimic, nu exist. Dacă nu l-aș iubi și astăzi, probabil că m-aș răzbuna: neacceptîndu-mă ca prieten, m-ar putea observa ca dușman. N-o fac. O eroare pe care au comis-o alții cu el nu-i dă dreptul să se poarte cum s-a purtat. În sfîrșit, am mai spus, chiar și crimele se prescriu. Să admitem că am greșit, că nu l-am cunoscut bine încercînd să-l lămuresc. Oricum ar fi fost, n-am și eu dreptul la o explicație? Întîmplarea a făcut să mă întîlnesc iarăși cu el, obligat de boală și, în consecință, să-mi amintesc de toate. Nu mă simt bine, aici, știind că el mă urăște. Mă dor ura, disprețul sau indiferența lui. Mai ales acum cînd zilele-mi par numărate, cînd simt chemarea morții, aerul ei rece, cutremurător. M-am întrebat dacă mai poate înțelege ceva, dacă mai are în el ceva omenesc, o urmă de căldură, dacă mai

admite că pe pămînt trăiesc şi alţi oameni? Acum, cînd am văzut că nu găseşte limbaj comun cu propriul său copil, sînt împăcat, nu mă mai uimeşte, mi-l explic deşi, îţi dai seama, nu-l pot accepta. Din nefericire balanţa norocului, a gloriei e schimbătoare. Şi-a cam îndepărtat prietenii, practic nu prea are pe nimeni, îi ajunge doar gloria de care nu s-a săturat încă.

Ţi-am relatat, pe larg, doar cîteva întîmplări, poate nu cele mai semnificative. Am fost obiectiv, am încercat să imit răceala lui. Ce a învăţat din acei ani, din experienţa sa dureroasă? Iată o întrebare la care eu nu pot răspunde. Ce valoare umană reprezenta acel Bădilă pentru care a suferit? Sau ce idee? Atîtea zile din viaţă risipite dintr-o ... hai să-i zic ambiţie. De ce? Cum v-a sacrificat o dată, cum a neglijat-o pe Stela şi pe tine, şi azi, de dragul altei himere, te poate sacrifica tot atît de uşor. Poţi trăi oare fără să ţii seama de nimeni?

Sper ca această discuţie să rămînă deocamdată între noi, cum mi-ai făgăduit. Discuţia, întîmplările, trecutul tatălui tău, dar nu şi întrebările ...

9

30 martie a.c.

Astăzi am profitat de faptul că este duminică şi m-am dus în clinică să văd cine este tovarăşa care a vorbit în limbi străine cu profesorul Cristian. Avînd acest scop nu m-am prezentat la munca voluntară ceea ce l-a făcut pe tov. preşedinte de bloc să mă interpreteze greşit: „Aşa v-aş strînge pe toţi intelectualii ăştia şi v-aş pune să tăiaţi puţină sare pînă v-ar ieşi toate aerele şi scuzele din cap, pînă vi s-ar scula simţul frumosului şi aţi vrea să avem un bloc fruntaş!" În primul rînd că eu nu-s intelectual şi nu manifest dispreţ ca tov. dr. Dumitrescu care-şi ceartă mereu copilul: „Învaţă că m-am plictisit de primitivi". Doctorul Dumitrescu trebuie să înţeleagă că sînt posibilităţi care se poate şi posibilităţi care nu se poate. Cînd o să se afle că n-am fost la muncă voluntară aş vrea să se ştie că era momentul propice să descopăr ce este cu tovarăşa care se înţelege cu profesorul în limbi

străine. Se numeşte Cristina Fărcaşiu şi e ca o sălbatică din ţările subdezvoltate înainte ca acestea să păşească în concertul de naţiuni şi să întreţină relaţii cu lumea progresistă în mod deosebit. N-a vrut să intre în conversaţie cu mine dar, profitînd de faptul că nu era nimeni pe secţie, am criticat-o puţin după care a acceptat, mai cu cîr mai cu mîr să-mi răspundă la întrebări într-un mod incalificabil. „Ce sînt părinţii dumitale?" i-am zis şi ea a rîs prosteşte: „Morţi". „Amîndoi?" am întrebat-o şi ea a spus în băşcălie: „Nu, pe rînd". „Şi ce meserie ai?" am chestionat-o iarăşi şi ea a spus: „Paznic de vînătoare". „Şi ce avere personală ai?" „Şapte mistreţi Neimpozabili". „Lasă-te de bancuri că nu cadrează cu vîrsta şi cu calitatea de femeie", i-am spus şi ea mi-a rîs ca o ţoapă ce este: „Gardă personală, dacă vrei". „Şi autorităţile de resort îţi permit?" „Dar ce, le-am cerut voie? N-au decît să nu-mi permită, le priveşte". „Şi un tovarăş de viaţă n-ai? Nu te-ai căsătorit?" i-am zis. „Nu, mi-a răspuns, încă-s tînără, mai am vreme". „Unde şi cu ce ocazie ai învăţat limbi străine? La ce-ţi folosesc? Că doar numai pentru lupi nu merită!" „N-am trăit toată viaţa între lupi, mi-a răspuns. Am umblat şi eu prin lume. Întreabă-l pe Jean. El, dacă te interesează, dacă eşti vreun mare mahăr, te poate lămuri". „Şi, cum de-ţi permiţi să-i spui Jean tovarăşului profesor?" am apostrofat-o eu. „Îmi permit şi mai multe dacă vrei să ştii. Am eu motivele mele şi te rog să nu insişti". Astfel am trecut mai departe. „Şi cum de ai ajuns paznic de vînătoare?" „Din cauza unor oameni ca tine". Pe urmă n-a mai vrut să vorbească şi a început să plîngă. Atunci am plecat hotărît să aflu ce e cu această femeie. Sora Ionescu mi-a zis: „Ce te priveşte? Dacă vrei să-ţi umble bine nu te amesteca. E bolnava profesorului şi dacă barosanul află că i-ai făcut ceva te jugăneşte". „Dar ce or fi avînd ei împreună?" „S-or fi iubit cîndva sau poate-s neamuri. Vezi că femeia la vîrsta ei arată grozav, nu-i dai decît 40 de ani cel mult. Nu-i bine să te bagi. Las-o în plata Domnului". Eu însă n-am lăsat-o şi am telefonat la un cunoscut din sat, care a spus că-i o nebună şi că trăieşte din ce poate, fructe, vînat, pescuit, că n-are prieteni dar că-şi face foarte bine meseria, are toată lumea încredere în ea. Nimeni nu i-a pătruns în casă în afară de un doctor din Cluj cu care a stat o noapte. A fost măritată cu cineva foarte mare, un doctor sau inginer care a

murit demult, obscur. Acolo, în marginea satului, unde stă ea, a fost casa lor de odihnă. După moartea lui, ea a venit aici și nu s-a mai dus. Acum o cunosc toate animalele din pădure, nu-i fac nimic. Cineva a văzut-o călărind un urs. Umblă îmbrăcată bărbătește, poartă cizme și pălărie, nu-i pasă de lume. Uneori coboară la oraș să-și cumpere petrol, țigări pe mierea și pe fructele pe care le vinde. Atunci intră în crîșme, bea cu bărbații, uneori se chiar bate cu ei, și înjură de se înroșesc pînă și birjarii. Alte date nu deținea tovarășul respectiv. I-am sugerat să ceară permisiunea miliției ca să meargă în perioada cît ea lipsește să vadă ce are în casă, ce acte și documente deține, dar a spus că n-are chef să fie mîncat de lupii care trebuie să fie hămesiți, că dacă-mi convine n-am decît să încerc eu deși nu mă sfătuiește că au mai fost și alții și erau să rămînă fără boașe, cel puțin.

Vă aduc la cunoștință că am văzut multe de cînd lucrez în clinica asta dar așa ceva nu. Cum poate fi lăsat, de către organele locale, un om să trăiască de capul lui, să accepte viața de sălbatic? Se poate lipsi oare societatea noastră de un om? Iar tov. profesor nu-i pasă, o cocoloșește, păstrează secretul relațiilor cu ea. Apoi niciodată nu se știe ce surprize îți rezervă viața. În 1954, în munți, am întîlnit un popă și am vrut să-l ajut, dar el a scos pistolul și mi-a luat tot ce aveam încît tovarășii m-au declarat lipsit de vigilență și cu atitudine de gură-cască.

Tovarășii muncitori sînt la reanimare așa că încă n-am putut lua contact cu ei, dar nu e nici o grabă căci în halul în care sînt, vor rămîne aici multă vreme.

Am alfat cum că la domiciliul său personal profesorul a făcut un complot prin care urmărește să-l răstoarne pe actualul rector și vrea să pună mîna pe putere. Au fost la el tovarășii Boțan, Vasiliu, Ottescu și Codreanu. De ultimul mă mir deoarece este foarte just și bine orientat la fel și de primul care are doar un singur viciu: este un tovarăș care utilizează alcool și alte băuturi spirtoase dar nu în cantități care să-l facă de rîsul opiniei publice. Poate că din această cauză a acceptat propunerea perfidă a tov. Cristian. Mă mir însă că tov. Codreanu s-a lăsat dus în eroare, ba a chiar spus că este un mare haos în Institut. Dar mă întreb cine a creat haosul și pentru ce? Nu cumva chiar tov. Cristian cu ambițiile și intrigile sale? Acum iese și mai bine la lumină de ce tăcea tov. Cristian: vroia să distragă atenția opiniei publice.

Dar oare de comploturi ne arde nouă? Asta este linia pe care trebuie s-o urmăm? La fel, tov. Ottescu a spus «Eu sînt cel mai bun. În afară de mine nu există nimeni!» Oare chiar nu există? Ce fac cele peste 20 milioane de locuitori? Dorm? Nu știe cum arată astăzi țara noastră și cît de exploatată a fost ea în trecut? Tov. Cristian a spus de tov. Crețu că este cîrpaci și neumanist. Dar oare neumanist a vrut să spună? Cum poate pune la îndoială atitudinea politică a cuiva care în toate rapoartele este evidențiat pentru activitatea sa mutilaterală?

Tov. prof. Vasiliu nu i-a împărtășit opinia dar nici nu l-a combătut. Petrecerea s-a sfîrșit foarte tîrziu și mulți tov. au părăsit locuința în stare de ebrietate, unii, ca tov. Boțan de pildă, fiind beți de-a binelea că cîntau cîntece scabroase și chiar interzise. Trebuie deci să vedem de ce tulbură ordinea tov. Cristian, ce urmărește agitînd spiritele. Am aflat de asemenea că în clinica noastră tov. profesor a internat un bolnav care n-a venit pe căi legale. El se laudă că a fost cel mai bun prieten al tov. Cristian și pretinde regim special. Dealtfel, tov. dr. Nicula, dînd dovadă de servilism, l-a băgat într-o rezervă unde de obiceiu sînt internați diverși tovarăși. Sora șefă a spus că acest tovarăș are cancer iar eu cred că acum neavînd ce pierde va mărturisi că ce au făcut ei împreună, în ce au constat relațiile lui cu tov. Cristian și cum de a ajuns acesta din urmă la închisoare. Eu nu cred că între timp tov. profesor să-și fi schimbat profilul moral. Ca dovadă că în noaptea aceea la beție a recunoscut că umblau la femei în Viena și Paris, că trăiau cu diverse destrăbălate care percepeau taxe iar acuma este încurcat, de față cu toată lumea, cu tov. Panaitescu pe care o favorizează și o susține pe toate căile. Există un fir roșu în toată comportarea sa. Încă ceva trebuie menționat aici. Tov. internat se numește Constantin Redman și a ajuns într-un asemenea hal de decădere că nu avea nici pijama, a trebuit să i se dea din rezerva clinicii. De ce oare? Sau este zgîrcit? Există deci cîteva cazuri în clinica asta care trebuie cercetate cu grijă și discernămînt. Și trebuie oprită ascensiunea acestui tovarăș Cristian înainte ca activitatea sa să producă daune bunului mers al instituției noastre de învățămînt superior în care statul a investit atîția bani.

Înainte de a încheia mai trebuie să spun că am rămas și la contravizită cînd, spre surprinderea generală, a apărut și tov.

profesor. În rezerva tov. Redman n-a stat mult. S-a uitat foarte curios la el, fără să-l salute, și a spus celorlalți: „Aici, dacă se pune problema unei intervenții, vă rog să mă anunțați. Vreau să operez eu". Apoi s-a retras împreună cu tov. Anania în laborator. Am trecut pe acolo și l-am întrebat: „Măi tovarășe, ce faceți voi aici noapte de noapte?" iar el a rîs ca prostul: „Ne numărăm părul cu mănuși de box". Atunci am rîs și eu: „N-ați terminat încă? Că și ieri mi-ați spus același lucru". „Nu, a răspuns, acu' îl numărăm din trei în trei și merge mai încet". „De ce nu vrei tu, măi Ananie, să fim noi prieteni, să nu mai faci fel de fel de glume proaste?" l-am întrebat, iar el mi-a spus că toată viața lui s-a ferit de prieteni și că dacă mai întreb ceva pune cîinii pe mine și că mă aranjează la profesor. Eu nu m-am lăsat intimidat și am spus că o să-l demasc în prima ședință. Iar el a spus: „Mi se rupe de demascările tale. Du-te și spune-i să mă pupe sub coadă cel ce mă va pune în discuție", la care i-am răspuns că el nu-i rupt din rai să se sustragă opiniei publice, dar în loc să devină calm și responsabil a pronunțat tot felul de cuvinte urîte de mi-e și frică să le transcriu. Acest tov. este cel mai obraznic dintre toți angajații și nu întîmplător, pentru că el se află cel mai mult în compania tov. Cristian.

Avînd în vedere cele de mai sus, voiam să mă duc acasă însă, spre surprinderea mea, am găsit proba care-i va pune cu botul pe labe atît pe tov. Cristian cît și pe clănțăii din banda sa: ciorapii, indispensabilii și cămașa fiului său care a pornit, normal, pe drumul promiscuității și decăderii morale. Cînd să ies din clinică, văd la poartă un bărbat bătrîn și chel cu un pachet sub braț care mă întreabă de profesor. I-am spus că este ocupat și că nu obișnuiește să primească pe nimeni. „Pe mine, dacă va afla ce am aici, mă va primi cu flori", a zis el. „Înseamnă că nu-l cunoști", l-am întărîtat eu. „Ba el nu mă cunoaște pe mine, a accentuat bătrînul. Cînd va vedea ce știu și ce am aici..." „Orice ai avea nu contează. Are un handralău la poartă care te bate cît ai zice pește". „Eu asta nu cred. O să cam scoată el bănuți bunișori pe acest pachețel. Dacă va vrea să tac. Eu sînt trecut prin multe și știu tăcea sau vorbi numai pe bani", a spus el. „Atunci ia 25 de lei, i-am zis și spune-mi și mie căci eu îți pot fi de mare folos". Știu că a fost nejustă atitudinea mea dar a meritat. „Uite, îmi spune el, după ce mi-a scos încă

pe atîția bani, fiul dînsului mi-a violat nepoata și cînd l-am prins m-a bătut dar pînă la urmă de laș ce a fost, crezînd că am murit a fugit și și-a lăsat obiectele acestea la mine. L-am găsit în stradă beat ca un porc și eu, din milă și înțelegere, l-am dus la mine, iar el, în loc să se poarte cuviincios, l-am găsit la nepoata mea care are și un copil. Eu îi fac bine și el îmi întoarce fundul. Ei, ce zici? Dacă nu dă bani, cît este de profesor, se alege cu un pocinog de va avea ce căra toată viața". „Mă tem, i-am spus, că din mîinile lui Anania nu ieși întreg. Te va lăsa fără pachet dar și fără dinți. Ascultă ce-ți spun. Mai bine ține două sute și du-te liniștit. Așa ești în cîștig". „Fără o mie nici nu mă gîndesc". „Treaba ta, i-am spus. Fiul este acasă, nimeni nu te va crede și te va acuza că ești escroc și hoț, că i-ai furat hainele. Drum bun și nu mă uita". Cînd am dat să plec, omul a redus din preț. Pînă la urmă i le-am cumpărat pe cinci sute. Pe om îl cheamă Neacșu și a spus că este gata să-mi fie martor dacă am intenția să-l aranjez puțin pe profesor. Căci pe el nu-l interesează de unde vin banii, ci doar să vină i se pare important. Desigur, se vede că avem de-a face cu un individ care este escroc și hoț, dar este foarte clar că a fost victima acestui fiu care-și permite să facă ce vrea și cum vrea de parcă Institutul ar fi moșie proprie și nu construit din sudoarea poporului. Greșeala mea, de a fi tratat cu un asemenea tovarăș, este, sînt conștient, mare dar nu aveam încotro, riscam să nu fie cunoscută o altă față a acestui om. Acum, cînd i le voi înmîna în public, cu datele pe care le dețin, va înțelege că nu este ușă de biserică, dimpotrivă, că este un prost educator. Căci, cum poate face educație altora cînd chiar copilul personal îi scapă de sub control? Și atunci de ce să mai aibă pretenția să ajungă rector? Acum, fiind democrația pe care de atîta vreme o visează tov. Cristian, opinia publică va putea să înțeleagă ce are de făcut, care este profilul moral al celui ce vrea să se cațăre prin mijloace nepermise în fruntea Institutului de medicină. Așadar, momentul cînd se va face lumină este mai aproape ca oricînd. Mă tem că nu peste mult acelui tovarăș impertinent, Anania, i se va oferi cu adevărat ocazia să-și numere ce vrea, cum atît de vulgar spune, din trei în trei, chiar fără mănuși de box. Căci o prietenie sinceră, devotată și dezinteresată a refuzat-o cu superioritate și îngîmfare nepermisă pentru funcția lui, aceea de simplu laborant, pe care încă o mai deține.

10

Contrar așteptărilor, cheful, deși ratat, penibil, întins forțat mult peste miezul nopții, îi făcuse bine; mai mult, Cristian reușise să stîrnească admirația sinceră a lui Boțan: „Iată, în sfîrșit, un om cu care se pot face studii serioase asupra vinului!“ Însă neliniștea nu-i dispăruse, știa că în el pîlpîie ceva fals, nesigur, există o urmă de crispare și nemulțumire care nu puteau fi evitate, depășite. După plecarea lor rămăsese multă vreme treaz: nu văzuse lumină în camera lui Andrei și, cuprins de o dorință nefirească de a vorbi cu el, de a se explica, se hotărî să-l trezească, dar găsi patul făcut, neatins; nu i se păru nimic neobișnuit în această absență deși regreta sincer că nu se pot întîlni afectiv, că nu poate înlătura stînjeneala din relațiile lor. Ar fi vrut să-i reproșeze că l-a lăsat singur dar i se părea că ar fi nedrept; pe perna lui descoperi pisica lor bătrînă, oarbă și luînd-o afectuos, mîngîindu-i automat blana neagră, îngrijită, se trînti într-un fotoliu de unde contemplă masa încărcată, cu fața pătată de vin, muștar și sosuri, peste care, fulgerător, ca niște poze imense aruncate de sus, se suprapuneau figurile celor ce plecaseră; era incapabil să înțeleagă ce a fost, să le descifreze gesturile și vorbele; luneca neîntrerupt, patina fără oprire pe o gheață întinsă, lucitoare, alerga năuc, pînă la epuizare, împotriva zorilor pe care, copilărește, de frică, ar fi vrut să le evite, să sară peste întrebările întrezărite vag — palide și efemere lumini — în spațiul acela alb, pustiu. Deși adormise în fotoliu, cu toate becurile aprinse, se trezise proaspăt; la asta contribuise parcă și spaima bătrînei menajere care exclamase involuntar: „Doar n-a murit, bată-l Dumnezeu? S-a stricat acum la bătrînețe!“ Întîmplările de pînă atunci fuseseră împinse de vin într-un trecut îndepărtat, neclar, aparțineau unei vîrste imature încît, dacă ar fi avut curiozitatea să analizeze reacțiile celorlalți profesori ar fi dat indiferent din umeri: „La dracu'! Ce e nou în toate astea? Și ce dacă? Îi era limpede: cu sau fără el de față, ei ar fi vorbit același lucru sau ar fi simțit exact ceea ce prin tăceri, mimică și gesturi au lăsat să le scape. Le cunoștea foarte bine psihologia, în cei trei ani de cînd acordase prioritate absolută cercetării nu se schimbaseră prea mult: Vasiliu devenise ceva mai tăcut, iar Codreanu, pe atunci politicos și timid încît

nu putuseră lega nici un dialog serios, mai vorbăreț, deși îi luneca încă printre degete, nu reușise să-și formeze o părere definitivă despre el și parcă nici nu-l interesa, un semnalizator din el îl anunța strident: Pericol! Acum i se părea de la sine înțeles că venind vorba de alegerea unui nou rector numele său nu putea să lipsească din calculele celor interesați de bursa funcțiilor, iar admiratori și dușmani a avut, întotdeauna, în proporții egale: unii îl vor lăuda, îl vor susține cu vehemență — un mare profesor cu spinarea dreaptă care nu face sluj în fața guriștilor ce se ocupă incidental și de învățămînt —, în vreme ce alții vor spune că se simte nevoia unor oameni tineri, că el, Cristian, are un trecut mai puțin clar, că e un om dur, incomod, lipsit de maleabilitatea necesară sau, cu perfidie, că nu e bine să fie sustras de la cercetare întrucît rezultatele de pînă acum îl recomandă drept un savant care în afara laboratorului se mișcă greu, nesigur. Nu puțini îi vor reproșa îngîmfarea, faptul că se izolase sau, de ce nu, că e imoral ori că sfidează actuala conducere. Dornești, Șerban, Crețu se plînseseră în mai multe rînduri că nu participă la nici o ședință și el le dăduse dreptate, era firesc să i se reproșeze asta, atîta doar că el nu trecuse niciodată dincolo de a recunoaște. N-avea de unde să afle ce se specula în acel moment și i se părea peste demnitatea lui să se informeze, încît, resemnat, își spuse că e bine să lase lucrurile în voia lor și, cuprins de o neașteptată febră, își împărți dimineața între sala de operație și cabinet unde rezolvă o serie de mărunțișuri administrative amînate mereu: voia, de fapt, să-și umple ziua cu tot felul de nimicuri, să le interpună pe acestea între el și seara care îi persista în memorie ca o pată destul de închisă, deși se consolase cu o dezinvoltură adolescentină: „Nu strică să scapi din cînd în cînd caii!“ și pentru o secundă văzu figura doamnei Winter, menajera, uimită și puțin speriată cînd li se întîlniseră privirile: „Avea impresie că am înviat din morți“. Spre amiază îl convocă pe doctorul Dumitrescu și-i spuse în glumă să-și ia adio de la familie pentru că în zilele următoare, în paralel cu laboratorul, vor trece la sortarea unor fișe necesare completării tratatului de chirurgie; luase însă hotărîrea cu o ușoară spaimă, parcă fusese împins din spate spre această încercare ambițioasă; simțea că este obligat să abandoneze *altceva* și acest *altceva* nu era decît bucuria orgolioasă și, în același timp, generoasă din clipa cînd crezuse că ar putea

face ordine, ar scoate din inerție un institut somnolent, rutinat, care risca să adoarmă de-a binelea ca academicianul Dornești la ședințe. Dar, cum nu era singurul lucru pe care *l-ar-fi-putut-face-dacă*..., își alungă brutal nostalgia resimțită ca un aer cald, umed, tomnatic apărut în plină iarnă și ceru secretarei să nu fie deranjat pe cît posibil, apoi se întinse pe canapeaua din cabinet hotărît să aștepte în liniște un gînd ce-i trecuse fulgerător prin minte: mai avea de făcut ceva, uitase însă și cînd, exasperat, trebui să apeleze la agenda de pe masă observă că era neîntoarsă, zăcea de două zile la o dată care-i spunea ceva, avea o însemnătate: *30 martie*. După un timp descoperi bucuros că înregistrase involuntar data aceasta în clipa cînd intrase, ea îl obsedase deci. „Nu cumva e ziua de naștere a lui Andrei?“ se întrebă speriat. Sigur era doar asupra lunii însă, printr-un capriciu al memoriei, ziua și anul nu le mai reținea; Stela îl sărbătorise cu regularitate, participase și el, spectator stîngaci, uimit, la veselia tinerilor stîrnită de mirosul șampaniei, ei îi făcea mare plăcere să pregătească masa, să-i caute cadoul cel mai neașteptat, era mai degrabă o sărbătoare și o bucurie a Stelei însă doliul întrerupsese tradiția, iar lui Cristian parcă nu-i fusese la îndemînă deși ar fi vrut, nu știa ce să facă și, în lipsa ei, sărbătoarea n-avea nici un rost, ar fi fost tristă, palidă, copleșită mai degrabă de umbra ei decît de bucuria stîngace, greoaie a lui Andrei. Se mulțumea deci să-i cumpere un costum de haine sau diverse cărți pe care i le oferea însoțite de nelipsita precizare: „Astea pentru cînd va fi ziua ta. Dacă vrei să inviți pe cineva — cu plăcere“. Andrei prefera să se sărbătorească la un restaurant, colegii lui erau incomodați de profesor, nu se putea desfășura în voie, iar Irina nici nu voia să audă de casa lor.

Pînă la urmă profesorul descoperi că acum un an, exact în ziua aceea, împreună cu Vera Panaitescu, doctorul Dumitrescu, conferențiarul Spielmann și, firește, Anania sărbătoriseră a suta încercare ratată a medicamentului său, iar ei nu fuseseră nici triști, nici sceptici, doar puțin obosiți. Cristian le propusese să fugă din oraș undeva la o cabană iar acolo, în toiul chefului, doctorul Dumitrescu scosese pe masă o sticluță cu preparatul ratat și, aprinzînd deasupra ei o lumînare, își luă o pătură în spate, neagră, mițoasă, de lînă, începu să-i facă prohodul ajutat de profesor care se

mulțumise să-l secondeze, ca diac; știau amîndoi întreaga slujbă, chiar și Cristian și-o amintea destul de bine deoarece, în vacanțe, tatăl său îl obligase să cînte în strană, la biserică, să nu spună oamenii că s-a îndepărtat de ei. Îngropaseră sticla spre miez de noapte, iar corul lor, destul de palid, fusese întărit de niște pădurari și tăietori de lemne care, aflînd cine este diacul, făcură ei pomana mortului cu păstrăvi pescuiți la lanternă și flambați în rom. Corul serios și grav al străinilor dăduse o notă de solemnitate „înmormîntării"; înțelegeau foarte bine că, în realitate, îngropau în glumă, rîzînd chinuit, nu o simplă substanță, ci niște ani de încordare și privațiuni, încredințau solului în mărunta sticlă o parte din viața lor. Firește, trebuie să pierzi pentru a cîștiga. Pierduseră toți și avea mărturie nu orele de laborator și nici goana nebună după instrumente și substanțe, ci, ca într-un album ce i se deschide involuntar înainte, urmele înscrise pe propria lor înfățișare, gesturile mai obosite, întretăiate tot mai des de nervi. Dar oare cînd venea vremea cîștigului? Ce gust va avea, dacă va avea? De atunci mai rataseră încă șaptesprezece încercări însă în timp distanța îi părea enormă. Ar fi vrut să-i cheme iarăși pe toți să le amintească de aniversare, dar se gîndi că n-ar avea tăria să-i refuze dacă vreunul ar propune să plece la aceeași cabană, și nici puterea să reziste fizic. Avansase mult, era convins că este imposibil să nu descopere cheia citostaticului, atîta doar că nu știa cînd și parcă-și pierduse răbdarea, iar timpul, material, viu, ca o persoană care nu-i mai putea amîna o datorie veche, îl soma amenințător, bucurîndu-se totodată de neputința și deruta lui. Se gîndi la oamenii din grupa lui de cercetare: poate că pînă a nu-l fi întîlnit, ei s-ar fi mulțumit și cu victorii mai mici, viața lor ar fi putut să ia un alt curs, mai senin, presărat cu satisfacții domoale; i-a contaminat însă cu propria-i obsesie, veche și trainică, i-a înghesuit pe drumul lui care putea să nu ducă nicăieri, i-a învățat să vrea mai mult decît se poate. Făcuse bine? Vor într-adevăr să lucreze cu el, îi pasionează oare această cercetare sau, politețea, frica de șef și multe altele îi face să-l urmeze? Întrebarea era inutilă însă cu fiecare eșec se pomenea repetînd-o vinovat. „Cercetăm un cancer însă ne stingem încet, anonimi, sufocați de un altul". Data din calendar reușise să-l stîrnească și ziua, cu toată lapovița stupidă ce nu mai contenea, ar fi trecut liniș-

tită, neutră, ca multe altele din ultimii ani, dacă Anania n-ar fi avut proasta inspirație să-i aducă un ziarist. „I-am explicat că nu-i momentul, se scuză laborantul văzînd indispoziția profesorului, că o lucrare importantă nu suferă amînare, însă n-am avut cui, insistă să-l primiți". „Vreun neam bolnav, observă Cristian resemnat. Spune-i că numai pentru zece minute. O veșnicie și nici o zi mai mult".

Puțin aplecat de spate, cu o față infantilă și o privire vie, neliniștită, ziaristul se strecură pe lîngă laborant, salută scurt, intimidat apoi, fără să aștepte invitația de a se așeza, se trînti, spre nemulțumirea lui Cristian, pe canapea. „Am aflat o treabă colosală despre cercetările dumneavoastră", spuse el, dar profesorul nu-l lăsă să-și continue întrebarea. „Ce lucrări?" „În legătură cu cancerul, că sînteți în pragul unei mari descoperiri!" „Nu-mi place să creez iluzii, ripostă surd profesorul. Oamenii au nevoie de certitudini, nu de vorbe". „Sînt informat că e vorba chiar de o certitudine", replică el bucuros și asta avu darul să-l enerveze definitiv pe Cristian. „Și eșecul este o certitudine. Cine ți-a spus o asemenea... cum să-i zic?" „Tovarășul profesor Codreanu, recunoscu ziaristul. A insistat să vin că merită, însă m-a prevenit asupra modestiei dumneavoastră". „Ce o mai fi vrînd și Codreanu ăsta?" se întrebă Cristian furios urmărind cum cu mișcări încete, precise, omul își pregătește magnetofonul convins că din moment ce-și divulgase chiar și sursa nu i se mai poate pune la îndoială faptul că este bine informat. „Și ce ți-a mai destăinuit colegul meu? Ce te-a mai prevenit?" „De la el mi-a fost de ajuns atîta, în rest m-am documentat singur". „Am obținut unele rezultate, nu neg, pe cobai și cîini, însă n-am trecut la oameni. Ne lipsește confirmarea timpului, spuse profesorul, străduindu-se să pară convingător. Aș vrea să păstrez deocamdată secretul, accentuă apoi mulțumit că a găsit răspunsul cel mai potrivit pentru a pune capăt discuției. Lasă-mi, te rog, cartea matale de vizită și, cînd voi avea ceva sigur, îți promit..." „Sînteți hotărît să nu abordați acest subiect?" „Chiar dacă aș vrea nu se poate", zîmbi el semnificativ, mizînd pe valențele magice ale cuvîntului *secret*. Ziaristul nu închise magnetofonul și nici nu dădea semne că ar dori să plece. „Am impresia că te-am deziluzionat binișor", observă Cristian îmblînzit de figura acestuia. „De ce să mint? recunoscu ziaristul. Dar nu era singura întrebare pe care v-o pregătisem..." „Îmi pare

rău... Celelalte, să le zic... tumori, sînt în seama voastră. Dacă ați avea și voi mai mult succes în combaterea lor poate că și eu aș fi mai avansat cu cercetările". „Dacă dumneavoastră, cu atîta experiență în domeniul tumorilor, nu dați tonul, e greu de crezut că alții..." Ziaristul avea o voce spartă, neformată, deși trecuse de mult de adolescență; își completa frazele cu gesturi reținute, studiate: ridica sprînceana dreaptă în sus, stufoasă paranteză răsturnată, de fiecare dată cînd degetul mic se străduia să completeze cuvîntul pe care nu dorea să-l spună, încît Cristian se întrebă distrat prin ce mecanism, datorită cărui centru nervos, aceste mișcări se sincronizează atît de precis. „Schopenhauer, parcă, spunea că a ridica statuie cuiva care trăiește înseamnă frică de posteritate. Or, încercă să glumească profesorul, eu mă pregătesc pentru posteritate, nu-mi pierd vremea dăltuindu-mi-o singur". „Am fost la cîteva cursuri și v-am admirat sincer parantezele pe care le făceați. De ce nu vreți să adresați aceleași cuvinte unui public mult mai numeros?"

Cristian nu se grăbea să răspundă. Nici el nu știa de ce. Poate pentru că nu mai credea în cuvinte: unele erau devalorizate, îmbătrînite, stoarse, golite de sens. Aceleași fraze erau utilizate și de lași și de curajoși, doar faptele mai reușesc să-i deosebească pe unii de alții. Și ce cuvinte mai pot oare înlocui unele gesturi sau zîmbete? Poate pentru că l-a trimis Codreanu și nu-i convenea nici atenția acestuia cam exagerată și nici tendința lui de a forța nota, de a apăsa pe accelerator, poate fiindcă nu-i plăcea să se știe manevrat. Îi era deosebit de clar că în culisele acelor alegeri se întîmplă ceva, deși în afară de graba lui Codreanu nu avea nici un argument. „S-o fi jenînd, după insuccesul de aseară, să-mi dea un telefon, să vadă dacă mai trăiesc? Chiar că am scăpat binișor caii!" Ar fi vrut să-l întrebe contextul în care a venit vorba de el dar nu dorea să afle Codreanu că s-a interesat. „Dacă voi rata un cancer, se hotărî Cristian să vorbească, poate că mă voi ocupa și de altul, în ipoteza că voi avea timp".

Ziaristul se uită la ceas, iar Cristian observîndu-i gestul se hotărî, de frica unei noi întrebări, să-i umple timpul rămas. „Normal, continuă el, ar trebui să facem atîtea însă cîți reușim să ne ducem pînă la capăt proiectele? Pe parcurs, obligați, luptăm pentru diverse cauze, ne risipim. Uneori am impresia că sînt ca omul din pildele moralizatoare ale tatii

care, vrînd să-şi facă o casă, sădeşte cîţiva stejari. Am uitat motivul pentru care a fost obligat. Să presupunem că era în cîmpie, în pustiu, sau din ambiţia de a avea o casă durabilă din stejar. Poate de asta... Dar cînd, după mulţi ani, arborii ajung buni de tăiat, ori se răstoarnă pe el, ori este prea obişnuit cu intemperiile şi nu-i mai pasă de adăpost, ori nu mai are putere să-i taie, nu ştiu, nu-mi amintesc exact, dar oricum e bine, omul aşteptase degeaba sau, prin prisma ambiţiei, trăise degeaba". „Mai am încă trei minute, interveni ziaristul şi măcar la o curiozitate personală aş vrea să-mi răspundeţi: vă aflaţi de atîta vreme în faţa morţii. Ce simţiţi?" „Ca om în vîrstă sau ca medic?" „Ca medic, fireşte", se grăbi să adauge ziaristul, încurcat de zîmbetul malițios al profesorului. „Acum cîţiva zeci de ani sau, dacă vrei, mii de ani psihici, mă atrăgeau mult teoriile cele mai bizare despre viaţă şi moarte; neputinţa, frica şi curiozitatea mă făceau să le adun convins că în fiecare trebuie să existe o fărîmă de adevăr, ele fiind rezultatul unor experienţe şi observaţii îndelungate. Pragul de dincolo? Nimic. Ce putem şti? Dacă totuşi n-ar fi frica nebună, constrictivă... Credeam că voi descoperi o taină... Astăzi sînt convins că nu moartea biologică trebuie să te obsedeze, ea este treaba celor ca mine, ci moartea psihică, moartea intelectuală, agonia, născuţii morţi, adică cei ce nu ajung intelectual la stadiul de om. Vezi, adăugă Cristian, atîţia în lume n-ajung să-şi dea seama că trăiesc... Pierderea libertăţii interioare ar fi, după mine, adevărata moarte psihică... În sfîrşit, prea complicat şi prea absurd... Dar teoriile acestea, din păcate, nu pot schimba nimic. Cealaltă moarte? Frica de necunoscut, aşteptarea... Nu ştiu mai mult decît dumneata însă sînt obligat de vîrstă şi de experienţă să simt în plus..."

Intrigat de tremurul pe care şi-l descoperise în glas, Cristian se ridică şi, evitînd privirea nedumerită a ziaristului, îi întinse grăbit mîna asigurîndu-l, iarăşi, că dacă va ieşi ceva din cercetările lui, el va afla primul.

Ziaristul, enervat că fusese uşor expediat, ieşi fără să se fi lămurit dacă profesorul fusese arogant, plictisit, îl prinsese într-o eclipsă trecătoare, sau e vorba chiar de modestia invocată de Codreanu? Dar, din moment ce ratase interviul, misterul nu mai merita să fie dezlegat. Cristian, în schimb, văzîndu-l cum se îndepărtează se simţea vinovat: omul n-avea decît vina de a fi fost trimis de Codreanu care, în cele din

urmă putea fi bine intenționat. „Sînt bătrîn și demodat, își spuse. Principiile mi s-au învechit odată cu mine. El are, poate, altă morală, îi este imposibil să conceapă că nu vreau și nu pot să vreau funcția aia." Se învinuia că nu mai reușește să fie degajat, că privește cu prudență totul așteptîndu-se mereu la surprize neplăcute. De fapt, în ultima vreme își controla cu dificultate nervii, trecea ușor de la o stare la alta lăsîndu-se pradă presimțirilor, a unui instinct care din ce în ce mai des îi anunța diverse pericole, unele absurde.

Privind derutat în jur, învîrtindu-se fără rost prin cabinet, se simțea ca asediat de ghețari, cenușii, aspri, masivi ce înaintau lent, sigur. Totul aparținea altei lumi, îndepărtate, stinse, de aceea nu prea stătea aici; chiar și el cînd intra aici își îndrepta automat spinarea și își aranja ținuta. Biroul uriaș, de nuc, dulapul bine lustruit pe care, ridicol, se lăfăia un număr de inventar scris greoi, cu vopsea albă, cuierul cu brațe negre, frumos arcuite, ușa capitonată în piele prinsă în cuie mici, aurite, pereții acoperiți pe trei sferturi cu scîndură de nuc atent încrustată — erau expresia gustului pentru somptuos și solemn al profesorului Popa. Cristian simțise de mult nevoia altor culori — în nici un caz al albului peste care privirea se obișnuise să-i alunece — dar remobilîndu-l îi era teamă să nu se spună că vrea să se elibereze de obsesia înaintașului său, profesorul Popa, că încearcă să-i șteargă urmele deși, în realitate, profesorul Popa era printre puținii oameni cărora le păstra o recunoștință caldă. Portretul încadrat într-o ramă groasă, neagră — fața uscată, ovală, dominată de o mustață George V, privirea puțin șireată de parcă ar fi dorit să ironizeze pe cineva — îi amintea de scrisorile pe care acesta i le trimitea la Paris: *„Învață cît poți însă nu-ți face iluzii, nu știu mai mult decît noi, sînt mai organizați doar și știu să se respecte mai mult, să nu-și bată joc de propriile lor valori. Mai bine cunoaște viața, trăiește fiecare zi de parcă ar fi ultima. Cine știe, cu vremurile astea tulburi, bîntuite de spaime, dacă vei mai revedea vreodată Parisul?"* Și sfaturile se asemănau cu ale tatălui său care după ce-i scria de soarta vacilor, a recoltei, de sărbători, morți și născuți, de flori și de bolile „bătrînei", îl sfătuia: „uită-te bine ce vezi pe acolo și ține minte să ne spui și nouă", apoi îi cerea să afle prețul grîului, al vacilor, se interesa dacă mai sînt pe acolo, la școli, copii de ungur și de neamț și cum învață. Era nemulțumit că-i scrie prea rar și că și-a stricat

scrisul de nu-l poate bine descifra, iar cînd prindea cîte o zi ploioasă sau de tîrg venea la profesor să vadă ce veşti are el, dacă-l ascultă, însă în realitate îi era frică să nu se căsătorească pe acolo, departe, şi să nu-şi piardă credinţa. „A asculta“ era obsesia bătrînului şi Cristian şi-l amintea exact: păr alb, des, retezat pe frunte, cu pletele acoperindu-i gulerul cămăşii aspre, de cînepă amestecată cu bumbac, ochi vii, cercetători, nas drept, puternic.

„De o vreme alunec tot mai frecvent în urmă“, observă profesorul şi, resemnat, luă la întîmplare o carte, se întinse iarăşi pe canapea dar, prin asociaţie, îşi aminti că pe frontul ceh, într-o pauză relativ calmă, găsise într-un castel o splendidă ediţie, bibliofilă, din *Mizerabilii*. Hugo nu era slăbiciunea vieţii lui; singurătatea domnului Myriel, preotul din Brignolles şi misterul vieţii lui îl atrăgeau mai puţin decît fîşîitul hîrtiei, forma literelor, mirosul cărţii, odihnitor, calm, de parcă s-ar fi aflat fără gînduri, într-un lan de grîu, vara; simţea o imensă bucurie de parcă ar fi reînvăţat să citească. „Superbă inutilitate, îl auzi pe prietenul său, preotul militar care n-avea să ajungă niciodată episcop ca Charles François Bienvenu. Dacă ai cît de cît simţul viitorului n-ar trebui să te reobişnuieşti cu lectura. Cultura de azi, de cînd cu războiul şi militarismul, a fost invadată de mediocritatea politicienilor şi funcţionarilor. În orice colţ te-ai refugia descoperi aceeaşi putoare de cizme. A ajuns, domnule, să depindă de numărul plutonierilor pe kilometru pătrat!“ Preotul găsise într-un sat o femeie: solidă, butucănoasă, cu nişte sîni mari, această Jana cu care se înţelegea doar prin semne îi fusese prezentată nu numai ca un model de frumuseţe, ci asemeni atleţilor de circ sau halterofililor care-şi arată muşchii, ea era ascendentul lui asupra celor din jur, argumentul că valora mai mult, era altul. „Viaţa, spunea preotul, ca orice bucurie nu poate să dureze, mai devreme sau mai tîrziu ţi se ia. Dar, mulţumesc Domnului că am ajuns să trăiesc“. Această izbucnire sinceră i se păruse lui Cristian un fel de ţipăt indecent, o explozie a simţurilor necontrolate, ca acum să-l asculte surprins, cu interes. „Nu te întrebi, continuă preotul, ce s-a întîmplat, cum se face că după perfecţiunea artei greceşti şi romane, după ce filosofia coborîse în stradă, au trebuit să treacă nişte sute de ani pentru ca lumea să înveţe iarăşi să deseneze şi să gîndească? Şi acum din nou plutonierii! Obsesia lor mă face să nu-mi mai fie frică de nimic, să aştept clipa aceea, tre-

cerea, ca pe o eliberare. Dezorientarea a început demult, și dacă vom scăpa cu viața din acest război va trebui să ne bucurăm că ne-am dezobișnuit să citim. Astfel ne vom reface ușor greutatea". Încă pe cînd se afla la Paris, Cristian avusese impresia că asistă neputincios la sfîrșitul unei civilizații sau la nașterea alteia, a forței, a brutei, a aculturalului. Pe atunci fascismul se profila amenințător și, speriat, trebuise să se întrebe: „Pînă să se deprindă și obersturmführerii cu lectura, cît timp va trebui să treacă?" Dorind să rămînă doar cu cartea Cristian spuse indiferent: „Pierdem noi. Dar din punctul de vedere al lui Sirius sau Andromedei..."

Descoperise, ciudat, cînd nici nu se aștepta, liniștea deplină, uitată, reușise, după multă vreme, să facă abstracție de ceea ce se întîmpla în jur, scăpase de automatisme, se eliberase, o pulsație nouă, neobișnuită, o adiere calmă, senină îl dezmorțise, renăscuse iarăși: simțea exact ce se putea pierde și i se făcu frică; ideea că ar putea să nu scape acum cînd războiul se apropia de sfîrșit i se înfipse trainic în minte: pînă atunci știuse, gîndul ăsta aspru, tulbure, ca un fior de gheață îi mai dăduse tîrcoale, însă abia aici el căpătă dimensiuni noi, încă necunoscute, îl simțea întreg, plin, ca o mînă strînsă trainic în jurul gîtului.

„Ce-l poate interesa: moartea! își aminti el de ziarist însă nu-și dădea seama dacă l-a enervat întrebarea sau faptul că nu se poate desprinde de asemenea gînduri. Cînd o are în el, cînd este singura noastră certitudine... Sînt foarte curios ce ar fi așteptat de la mine? Științific? Dumnezeu știe cîte împărțiri s-au făcut. În esență însă nu pot să-i spun nimic deosebit, cunosc exact cît el, dincolo de o terminologie prețioasă, doctă, de unele tentative de a se cerceta activitatea electrică după exitus, dincolo de datele reale, nimic, absolut nimic nu se mai află... Chiar și mie mi s-a părut, în dimineața aceea, că încă nu este vorba de mine, că fac excepție. Cugetări adînci? Pragul de *dincolo,* marea taină, eternitatea, existența în neființă și multe alte asemenea spanacuri... Sau poate o treabă cinică? Poate... Cînd dispar sub ochii mei numeroși oameni, cînd moartea îmbracă forma cifrelor ca într-o statistică militară: la primul atac se pierd atîția la sută, mai tîrziu procentul scade sau crește... Poate, mai mult ca sigur, o cugetare optimistă? Noi, neînfricații, care, zilnic, smulgem imense teritorii morții, neființei, redăm familiei și muncii x la sută și y la sută, care ne străduim și cercetăm

şi iar ne străduim să rezolvăm problema. N-avem cine ştie ce arme, dar luptăm din răsputeri cu braţele şi cu mintea, amînăm moartea, o amînăm mereu, este suficient să ne vadă eventualii viruşi ai cancerului sau ce-or fi, ca să se topească în faţa unor fraze tonice, pompos concepute... Sigur, profesorul Cristian este cel mai acasă dintre toţi în materie de cancer şi de moarte, vă poate amăgi cu fleacuri reconfortante. Nu ştiu ce savant a observat că oamenii care vorbesc mult, trăiesc mult aşa că e suficient să vorbim şi viaţa se lungeşte automat. Un tînăr medic, bolnav de cancer, fusese lucid pînă-n ultima clipă; vorbise mereu, atît cît putuse iar salturile între cinism şi disperare, frica lui în faţa morţii îl îngroziseră. Atunci, deşi nu credea, i-a expus pentru prima dată, cu multă pasiune, această teorie: „Nu se poate ca viaţa să se sfîrşească aici, i-a spus, ar fi absurd, nedrept, caraghios, cum vrei. În loc să plîngi, să te laşi în voia disperării, ar trebui să fii fericit. Unora le este dat să străbată întreg veacul, să se tîrască absenţi şi neutri prin el, alţii ard uşor, se consumă imediat, se grăbesc, scurtează etapele... Ce pierzi în mod deosebit? Ai cam gustat din toate şi, poţi fi sigur, nici unul din marile secrete ale vieţii nu vor fi descoperite pe parcursul unei durate normale, nimic din ce nu ştim acuma nu vom şti. Tu ţi-ai scurtat ciclul evolutiv, vei cunoaşte mai mult decît noi în zilele ce vin". I-a vorbit de levitaţie, de parapsihologie, de fachiri şi spiritism, poate şi reuşise să-l convingă, dar oricum îl minţise frumos şi parcă nu vorbise cu gîndul de a face bine bolnavului cît pentru a-şi exprima propriile-i îndoieli, vaga şi dureroasa speranţă de care uneori îl atîrna spaima iraţională din el. „Dar dacă?... Totuşi *dar dacă?*" Această întrebare l-a urmărit pînă cînd, pe front, în clipa aceea albă de destindere, cînd viaţa i se infiltrase prin toţi porii, cînd îşi dădu seama că trăieşte şi pentru el, că poate trăi, atunci, şterse parcă din memorie, i-au dispărut orice alte speranţe, nu-l mai interesa decît *această* verigă a absurdului ciclu evolutiv explicat doctorului muribund, îi era frică numai pentru ea. Convins că n-are cum să scape acum cînd şi războiul era pe sfîrşite, se avîntase prosteşte în prima linie, făcuse pe sanitarul, pe brancardierul voluntar, cu toate că locul său era mult mai în spate: nu avusese puterea să-şi aştepte moartea, aşteptarea i se părea chinuitoare, se avîntase în faţă, ţinuse cu orice preţ să stîrnească moartea, să-i iasă în întîmpinare, dar nici măcar nu reuşise să fie rănit, gloanţele îl ocoliseră.

La Javorina în Cehoslovacia, în cea mai cumplită încleştare, timp de cinci săptămîni aproape că nu dormise, luptase efectiv ca soldat, răcise cu pături ude ţeava tunurilor, gloanţele îi luaseră chipiul, găsise cîteva în trusă, chiar pistoletul îi fusese deteriorat, însă el nu avusese parte nici de o schijă. Se salvase apoi ca prin minune dintr-un spital incendiat, cînd flăcările îi distruseseră hainele iar el, neputincios, paralizat, simţise clar mirosul de carne, auzise sfîrîitul grăsimilor umane, văzuse exasperant de limpede *cum ar fi putut fi*, dar avusese noroc, un noroc cinic: mai bine s-ar fi sfîrşit atunci decît să se mai întindă atît de insuportabilul fir al aşteptării. „Se întîmplă ceva dubios, îi spusese preotului care, suferind de arsuri grave la cap şi ochi şi înspăimîntat de pericolul de a rămîne orb, căzuse într-o letargie mistică. M-am avîntat prosteşte înainte, nu-mi impunea nici chiar profesia să fac asta, am sfidat moartea, i-am ieşit în faţă, mi-am făcut un adevărat fel de a fi din a-i merge în întîmpinare, şi ea şi-a rîs de mine, m-a privit îngăduitoare. Acum mi-e imposibil să fiu cum am fost, aproape că-mi vine să-mi fac ceva să mă duc acasă. Nu ştiu de ce vreau să trăiesc, mai ales că în mine dezgustul, oboseala, disperarea şi frica s-au depus de mult, trainic, m-au otrăvit. Ştiu că viaţa în esenţă nu-mi va putea oferi prea mari noutăţi; cu toate astea ţin la viaţă dar nu mai am putere să aştept moartea. Mi-e lehamite de mine, de felul în care m-am înjosit şi mă înjosesc aceste spaime. Dar ce pot să fac?“ „Şi eu sînt un păcătos şi un netrebnic, un om încărcat de vicii. Am rîvnit la tot ce este interzis, am făcut toate răutăţile, m-am purtat ca un soldat, nu mi-a fost frică nici chiar de El şi, uite, pedeapsa! Sînt orb, doctore, dar tocmai în asta văd salvarea mea. Înainte am fost orb la suflet, mi s-a întunecat conştiinţa, trăiam ca un vierme prin vizuinile murdăriei, mă tîram nepăsător prin iadul păcatului, acum mi s-a dat posibilitatea să mă întorc la mine, în mine, orbirea m-a ajutat să-mi văd dimensiunile sufletului, să simt cu sufletul lumina şi bunătatea credinţei. Eu mi-am primit pedeapsa, doctore, şi voi începe o viaţă nouă slujindu-l, urmîndu-i îndemnurile, cerşindu-i lumina cea adevărată. Mărturiseşte-te, doctore, şi vei fi împăcat...“ „Dar am vindecat atîţia, la atîţia le-am dat sînge din sîngele meu, le-am purtat inima cu propriile-mi degete... Cum se numeşte ceea ce ştii că am făcut?“ „Doctore, spuse senin preotul, asta ţi-e meseria. Credinţa e altceva. Vei fi răsplătit numai după cre-

dință". Nici lui nu-i putuse veni lumina în suflet concomitent cu infirmitatea. „Poate vrea un ascendent moral asupra mea, mi-a găsit slăbiciunea și dorește să mă înspăimînte. Ține să fim egali: el infirm fizic, eu — psihic. Sau poate există într-adevăr și această bucurie curioasă a ispășirii. Și totuși, convingerea cu care vorbea să fie izvorîtă din răutate? Cine poate să înțeleagă ce se ascunde dincolo de vorbe...? Era un alt om, necunoscut; căuta lumina cu degetele, întindea disperat mîinile spre un cer de plumb, reușea parcă s-o pipăie, să simtă ceva dincolo de nori. Cum se putuse schimba?" „Fiecare va plăti individual, spunea preotul. Nimeni nu va rămîne nejudecat!" Vorbea disperarea sau credința? Cu fiecare discuție preotul era tot mai absorbit de sine, intrase salvator într-o zonă de liniște, părea inundat de o bucurie oarbă, nefirească; simțurile o luaseră înaintea cuvintelor, pătrunseseră mai departe, oare îi spuneau, în felul lor, mai mult? Într-o dimineață îl găsise cu capul dat pe spate, cu un spasm dureros de groază întipărit pe fața sîngerîndă eliberată de bandaje: totuși nu avusese tăria să aștepte, grăbise întîlnirea cu El. Deziluzionat, stins, Cristian ieșise pe terasa acelei vile transformată în spital și multă vreme contemplase imensa desfășurare de focuri și lumini din asprii munți cehești. „Poate că unii ard rapid, cu lumină orbitoare, își spusese, obligat parcă de avertismentele preotului; alții se încălzesc lent și durează mai mult. Unii sînt sortiți unui destin de excepție, alții au o credință de excepție, eu în schimb nu știu mai nimic despre mine, mă tîrăsc cu trupele încolo și-ncoace, nevrozat, pîlpîind..." Undeva se întîlnea cu preotul: nici el nu străbătuse vreun drum pînă la capăt. Obsedat de fața lui sîngerîndă, de bandajele ce-i acoperiseră orbitele, simțise o constricție toracică, o teamă, ceva nedefinit, sufocant care-l îndemna să fugă nebunește, înainte, ca un orb, să-și ascundă capul sau să ceară protecția cuiva, să se agațe de un om cu mîinile și cu dinții, să ia palme, să se lase bătut, chinuit pentru a putea apoi plînge în voie. Cu trecerea timpului, întrebările iscate de spaimă sau de curiozitate i s-au părut sterile: viața și moartea erau altfel, organismul intră într-un proces firesc de uzură, doar specia înaintează oarbă, se perfecționează cu încăpățînare sub lumina indiferentă a unor stele reci și îndepărtate. Atunci însă, pe terasa castelului, obsedat de figura preotului trecuse printr-un moment cumplit: „Dacă și eu... acum... să nu-mi mai prelungesc ago-

nia... Dacă... și totul intră în marea liniște, liniște scutită de nervi și păcate... Pentru că-mi vine să neg și viața, și moartea, și suferința... Tot". Jocul flăcărilor, zgomotul asurzitor al artileriei îi sporiseră constricția, senzația de sufocare. Nu reușise să se miște: „Poate dacă plec de aici... poate... se întîmplă..."

Deschise involuntar ochii și, odată cu asta, imaginile acelui foc îndepărtat, chiar și frica, se stinseseră, flăcările rămăseseră indiferente ca jocul razelor de soare într-un geam legănat de vînt. Întîlnind privirea profesorului Popa îi veni, rușinat, să zîmbească și să-l întrebe dacă și el, la o anumită vîrstă, se gîndea atît de des la... dacă se sustrăgea cu atîta ușurință altor obligații pentru a rămîne tot mai mult singur? „Tînărul ăsta, ziaristul, venit să audă de la mine fel de fel de lucruri înțelepte, a reușit să apese pe un resort de care pur și simplu uitasem, a declanșat imaturul din mine, a găsit exact una din cele mai vechi obsesii. Atunci însă era altceva, sau cel puțin așa am eu impresia", încerca el să se scuze. Indispus de această bîrfă de unul singur, își luă cartea sub braț și, străduindu-se să nu fie văzut, fugi în laborator unde se dezbrăcă hotărît să doarmă puțin, însă, descoperindu-și picioarele uscate, cu venele ieșite inestetic, străbătînd o piele străvezie, aspră, se acoperi imediat. „S-a dus... ce s-a dus...", își spuse cu nostalgie luîndu-și halatul; apoi, descumpănit, se așeză la masă. Sticla reflecta un chip îmbătrînit, dur; barba-i crescuse exagerat în cîteva ore, iar ochii, și așa micșorați din cauza microscoapelor și lentilelor, aproape că nu i se vedeau, doar niște fante negre, oblice: nu sesizase niciodată acest detaliu, deși i se părea firesc. Își aprinse o țigară și, cu ceafa rezemată de speteaza scaunului construit anume pentru el, demult, cînd încă nu se obișnuise cu durerile reumatice, închise ochii amețit ușor de fum. În clipa aceea cîinii din laborator începură să se agite, să latre, semn că la ușă se afla cineva. „Poate Anania, își spuse cu duioșie profesorul. Poate Vera..." Instinctiv își strînse halatul pe lîngă corp, și lăsă iarăși capul pe speteaza scaunului, făcîndu-se că n-a observat agitația cîinilor. Și în vreme ce aceștia continuau să latre, el se străduia să-și construiască una din obișnuitele sale poze calme, neutre. Astăzi se vedea că nu reușește să rămînă singur cu obiectele lui, nu are cum să regăsească măcar ceva din liniștea atît de neașteptată cu care începuse ziua.

Închise ochii ca mai demult cînd, în jocurile sale adolescentine, voia să ghicească ai cui sînt pașii celui ce va intra dar, odată cu dispariția luminii, uită pur și simplu că așteaptă și, indispus, se legă de primul gînd care-i trecu prin minte: „Nu știu cum se face că astăzi nu mă pot coordona, își reproșă el, cad, lenevesc, alunec, asta pare cuvîntul, alunec, sînt extrem de ușor, gîndurile plutesc deasupra faptelor, trăiesc o liniște dubioasă, organismul vrea să-și impună legile sale, refuză să mă asculte. Am sentimentul că exist de mii de ani în starea aceasta condamnabilă de obiect".

Era Anania, îl recunoscu după pași, știa că trebuie să fie ceva important. „Sau, poate, văzîndu-mă că zac aici o fi crezut că am dat în primire, am trecut în cele veșnice..." „N-aș fi vrut să vă deranjez", se bîlbîi el, dar în clipa imediat următoare laborantul fusese dat la o parte de către profesorul Crețu, prorectorul. „Salutare, spuse acesta, acoperind cu glasul său puternic, baritonal, scuzele laborantului. Frumos aici la dumneata: laborator, dormitor, menajerie", încercă el să glumească. „Muzeu, criptă, casă de toleranță, spital, crîșmă, closet, baie, sală de așteptare", adăugă enervat profesorul Cristian, fără să se ridice. „I s-o fi raportat discuția de la mine de acasă: Vasiliu, poate Boțan, dar oricine..., se gîndi el, încercînd să deducă după mimică și gesturi cuvintele următoare. Sau, poate, zvonul că aș fi pe dric s-a întins pînă la urechile lui și s-a decis să se convingă personal dacă mai rezist pînă la alegeri. Este, în orice caz, foarte sigur pe ceea ce vrea să-mi spună încît a îndrăznit să vină aici, la mine și să înceapă direct cu insinuări de prost gust. Vina îmi aparține. Am cedat insistențelor lui Codreanu și uite ce s-a ales. Nu era de mine povestea asta murdară, trebuia să mă țin la distanță. Faptul de a nu fi fost găsit, ca un școlar conștiincios, cu ochii pe microscop sau măcelărind o javră, se va întinde iarăși: cum să am rezultate, de unde citostatic dacă stau, mesele sînt curate, cîinii liniștiți?... Dacă din întîmplare nu ajungea ce este, Crețu ar fi ieșit, în alți ani, un vătaf formidabil: «Tovarăși, trebuie!»".

După primele replici tăcură amîndoi neștiind cum să continue. Crețu era impenetrabil: ochii lui mici, verzi, un verde spălăcit ca reclamele de pe cutiile de chibrite udate de ploaie, acoperiți de sprîncene groase, castanii, unite deasupra nasului, nu priveau nicăieri, luceau plat, stins. Cristian nu-i descoperi nici o tresărire pe față deși, cu nu prea mulți ani în urmă,

cînd venise în Institutut, avusese impresia că are de-a face cu un timid. Dar timidul, încet și sigur, cu o tenacitate neobișnuită, profitînd de faptul că găsise o catedră sleită, cu oameni în trecere spre chirurgie, își consolidă prestigiul, scosese un curs, se lansase în niște cercetări de patologia rinichiului apoi scrisese niște articole în ziarul local, și treptat, i se deschisese și gura: nu era clinician dar de fiecare dată le lua apărarea, știind că ei sînt majoritatea, trecu apoi să organizeze cercurile științifice studențești și cum liniștea lui Dornești îi pria, propuse și alte reforme pe care rectorul le aprobă cu aceeași indiferență, astfel că în momentul cînd fusese numit prorector nimeni nu se mirase. „Are timp, dragă, spusese Ottescu. Oamenilor nu le cresc organe peste noapte ca să aibă și el ce descrie. Ce să mai spui după Testut, Gray sau Papilian? Pe cînd în domeniul meu..." Dar tenace, ambițios, atent să-și cultive niște cercetători care nu puteau să-l concureze însă știau să-i descopere calități pe care alții n-aveau cum, recompensîndu-i pentru a-l lăuda în continuare, Crețu visa mai mult, iar plecarea lui Dornești era o ocazie. Prea tăcut pentru a-și descoperi intențiile, prea calculat încît să facă vreo gafă, înainta domol și sigur străduindu-se să dea de înțeles că numai el poate fi „moștenitorul", el care nu uita să scape, printre altele, ce i-au spus diverși tovarăși mai mari. În seara aceea Codreanu îi vorbise prea mult de Crețu încît vizita lui, atît de neașteptată, să nu-l ducă pe Cristian cu gîndul la propunerea la care refuzase să se gîndească serios.

Anania simțind nervozitatea lui Cristian nu-i oferise scaun însă, neinvitat, profesorul Crețu se așeză pe marginea patului și, pentru a-și tempera neliniștea, își aprinse o țigară. „Dragă profesore, începu, aparent încurcat, am venit la dumneata într-o chestiune mai delicată..." „Delicată?" rîse profesorul Cristian bucuros că perioada de studiu s-a terminat. „Dacă e delicată nu trebuie să mă menajezi. Sînt obișnuit de o vreme încoace numai cu chestiuni delicate, urgente, complexe, hotărîtoare, de maximă importanță, grave, de onoare. Sigur, nu m-am așteptat la o vizită de rutină..." „Văd că ești cu capsa pusă, insistă Crețu, hotărît să-i curme ironiile, și n-ar fi momentul cel mai potrivit..." „Ei? se interesă Cristian, nu te sfii! Parcă mi-ai anunța o condamnare la moarte. Vești bune știu că nu-mi aduci, cu cele rele sînt obișnuit. Pe de altă parte, fondurile de cercetare mi le-ai redus pînă la dispariție. Așa că te-aș fi căutat oricum. Dealtfel, vă anunț, am

de gînd să mă bat pentru treaba asta. În rest, mi-am limitat universul, aria de interese la trei elemente: cancerul, fiul meu și eu. Orice vești sau neplăceri în plus n-au importanță", spuse indiferent profesorul. „Păi, vorbi profesorul Crețu, se construiește un institut de oncologie, modern, foarte bine utilat. Are deja și un director, pe C. V. Ionescu. O să concentrăm totul în el, să nu risipim forțele". Accentuase fiecare cuvînt regretînd că n-a lăsat surpriza la urmă, așa cum își planificase. Cristian era uluit: nu știa cu ce să înceapă: *Ăla nu se pricepe* sau *Cu mine cum rămîne? Ce v-am făcut?* dar nu putu spune nimic și Crețu trebui să continue: „Am venit pentru altceva: despre fiul dumitale e vorba. Eram de mult la curent cu ceea ce te interesează, de aceea am fost sistematic". „E viu, sănătos?" întrebă speriat profesorul Cristian, convins că după prima veste a doua trebuie să fie și mai rea. „Da", răspunse cu subînțeles Crețu. „Atunci restul, repet, insist, cum vrei, n-are nici o importanță". „A fost găsit beat, în noroi, nu departe de căminele studențești", spuse Crețu pe nerăsuflate, la care Cristian, după o secundă de consternare, rîse nervos, nestăpînit. „A, clar, foarte clar, se gîndi el. Aflînd de povestea de aseară a și început atacul, merge cu metodele obișnuite. A văzut că n-am căzut jos cu institutul... să se facă și o mie, treaba lor". Apoi adăugă cu glas tare: „Dar măcar s-a îmbătat ca lumea? Mie-mi plac extremele: ori se îmbată încît să-i poarte alții picioarele, ori o lasă moartă, nu suport nici chiar în acest domeniu călduții, mediocrii..." „Din moment ce a fost găsit în noroi, spuse Crețu, uimit de felul cum primise Cristian și această veste, înseamnă că e la înălțimea idealurilor dumitale". „Ba chiar îmi depășește așteptările, ripostă acesta ironic. Nu mi-aș fi imaginat ca studentul Andrei Cristian să fie o persoană atît de importantă în facultate încît să se deranjeze însuși prorectorul să mă anunțe vestea. Sper să nu scăpați prilejul de a dezbate acest caz în Senat, ba ar merita trecut și în analele facultății: studentul X a făcut-o lată pentru prima oară în viața lui în ziua de... la ora... Pentru conformitate, rector... Păi, cînd se îmbăta studentul Y, fiul spălătoresei de pe strada Cotită, tot tu te deranjezi s-o anunți? Sau fiul mezelarului din Vaslui... Mergi, sper, pînă acolo cu primul tren, e un eveniment demn de un prorector ce se respectă, nu?" „Mă văd obligat să recunosc că punctul dumitale de vedere mă cam uimește, interveni cu duritate Crețu. Pentru un părinte și, în același

timp, un educator..." „Sigur, reluă enervat Cristian, normal... Ceea ce mă surprinde la tine şi nu numai la tine, este că vă place să vă legaţi de toate nimicurile, adunaţi comisiile, comitetele, săriţi, vă luptaţi pentru diverse nimicuri la îndemîna oricui, dar cînd e vorba de ştiinţă, de prestigiul şi demnitatea de cercetător şi dascăl, atunci nu vă află nimeni, uitaţi ce sînteţi şi ce rol aveţi. De ce n-ai sărit în sus cînd mi-ai citit cererea că vreau fonduri? De ce nu te-a ofensat faptul că n-am aparate ca lumea? Numele meu e totuşi o garanţie în ţara asta. Ai încercat măcar să-mi spui de ce nu se poate?" „Credeam că ai auzit de noul institut!" spuse Creţu sec, repede, dar lui Cristian i se păru jignitor să continue discuţia pe această temă iar apoi era preocupat de Andrei. „Şi cînd ai vrea să se îmbete bieţii tineri dacă nu acum? Cînd o să fie boşorogi ca noi?" Sigur, profesorul era contrariat de gestul lui Andrei, îl regreta sincer şi se simţea vinovat însă, din moment ce Creţu părea că venise cu alt scop, era de datoria lui nu atît să-i minimalizeze vina cît să o aducă la dimensiuni normale. „N-am nimic împotrivă, spuse Creţu, atîta doar că beat fiind a făcut un scandal grozav, i-a insultat pe cei de la Asociaţie, pe cine i-a picat înainte, aşa că scandalul nu se va opri aici. În plus, a ameninţat cu poziţia dumitale... de viitor rector. Din felul cum îl aperi mi-am dat seama că eşti capabil să rişti orice pentru el..." „Nu chiar orice, sublinie ironic Cristian. Adevărul şi cinstea nu le-aş sacrifica, de exemplu. Şi, dacă eşti curios, treaba asta am dovedit-o, cu diverse împrejurări nu tocmai comode. Sînt lucruri pe care nu le negociez. Dar nici nu admit ca fiul meu să fie pedepsit mai aspru sau o dată în plus din motive ce n-au vreo legătură cu el". „Depinde din ce unghi vezi şi ce numeşti adevăr, ripostă ironic Creţu. Încă n-a fost pedepsit şi nu eu îl voi pedepsi". „Atunci de ce mi-ai spus? De ce faci caz? De ce ai venit tocmai tu? Cînd nu sîntem în relaţii de prietenie... Anania, fă-ne două cafele. Din moment ce ne-am prins în vorbă, merită să lămurim unele detalii..."

Cristian n-avea chef de cafea însă văzînd că profesorul Creţu nu e dispus să plece şi de teamă că laborantul ar putea să intervină în discuţie cu brutalitatea ce-l caracteriza, se gîndi să-i dea de lucru. Anania plecă indispus iar Cristian continuă: „Andrei n-a abuzat niciodată de poziţia mea prezentă sau viitoare, dimpotrivă este ultimul lucru pe care

l-ar face". Cristian ezitase o clipă: ar fi vrut să-i spună adevărul, că refuzase dar se oprise, nu-l putuse rosti, abia acum simţea nevoia să se gîndească mai bine. „Pe de altă parte, continuă el, nu sîntem la o şcoală de maici... Iezuitismul ăsta al tău îmi displace profund. Noi nu ne-am îmbătat niciodată? N-am iubit? N-am avut diverse aventuri ca orice tînăr? Detest, fireşte, beţiile nesfîrşite, şi toate cîte sînt în exces, dar nu pot pretinde tuturor să nu iubească pentru că eu sînt steril afectiv, să nu bea deoarece eu sînt hepatic. Şi ce ai vrea? Să se iubească după statute? Să ceară aprobarea Asociaţiei, a rectoratului pentru a săruta sau a bea o gură de vin? Acest nu, nu, nu, care ţi-e atît de drag poate duce la indiferenţă sau la acte de nonconformism nesăbuit. Nu cunosc motivul şi detest eventualele necuviinţe pe care le-a făcut Andrei, am să i le reproşez chiar eu, însă nu pot uita că s-a îmbătat pentru prima oară în viaţa lui! Şi, la urma urmei, ce-i dacă le-a zis cîteva celor de la Asociaţie? Ei nu sînt tot studenţi?" Cristian nu vroia să termine, vorbea pur şi simplu, grăbit, enervat, ţinea să spună tot ce are de spus şi cînd Creţu deschidea gura hotărît să-l întrerupă ridica vocea, gesticula, încerca să-l fixèze locului, poruncitor, cu privirea. „Dacă nu i-aş fi văzut ce pot Ionescu, Vasile şi Florescu la examen! Asta este, domnule Creţu. Şi ca să fiu sincer pînă la capăt, mi-e lehamite, zău, mi-e lehamite de cei încărcaţi de principii, dar care uită să-şi mai atingă degetele de cărţi. Le e ciudă că-s sever la examen? Bun. Le e ciudă că le spun adevărul? Perfect. Dar de ce nu mă contrazic deschis? Că doar nu ne putem plînge de şedinţe, consfătuiri, întruniri, simpozioane, conversaţii, alegeri, dări de seamă, referate, rapoarte, plenare, consilii, comitete, comisii, adunări şi aşa mai departe! Se spune că sînt îngîmfat, nepopular? De acord. În vreme ce unii se pupă-n ziarul local, eu scriu cărţi. Şi dacă vreunui deştept din ăştia i-ar pica în cap lucrările mele nu ştiu ce i s-ar întîmpla. Sigur, este nepoliticoasă purtarea mea de azi, îţi cer scuze, n-am nimic cu dumneata, dar, uite, îmi sare şi mie muştarul pentru faptul că Andrei nu putea să ameninţe cu poziţia mea, deoarece nu-s decît un simplu cercetător, şi el ştie foarte bine. Cînd a dat admiterea nici nu eram în ţară, deşi, îţi jur, aveam mai mari emoţii decît el. În scris, ştii doar, n-are cum să-l protejeze numele meu. Acum are şi el drame, necesităţi fiziologice, e firesc. Nu, te asigur, nu se prevalează de mine". Fără să-şi

dea seama își pierduse tonul ponderat, ușor ironic; părăsise scaunul și, cu pași rari, începu să facă ocolul încăperii, oprindu-se în cele din urmă la cîini, de parcă de la ei ar fi așteptat înțelegere sau aprobare. Ce fusese? Furia se stinsese, i se păruse caraghioasă, inutilă. „Dracu să înțeleagă ceva din viermuiala asta a noastră. Dar asta este. Trebuie să-ți aperi inclusiv dreptul de a avea o eprubetă, ca să nu vorbim mai mult..."

Profesorul Crețu stătea zăpăcit pe pat; încă nu-l văzuse pe Cristian într-o situație asemănătoare. Ironic și distant era tot timpul însă de aici și pînă la această criză de nervi, făcută din senin, aproape, era o distanță imensă. Recunoștea, și-o dorise, voise să afle ce gîndește dar cazul fiului său i se părea foarte clar, trebuise să-i spună. „În fond, se gîndi, a încurcat borcanele. Eu i-am vorbit de una și el, ca de obicei, face caz de activitatea lui științifică. La urma urmei sînt prorector și eu ar fi trebuit să-l trag la răspundere, nu el pe mine. Ce vină am că nu i-a mers aseară?" Nu astfel se așteptase să reacționeze după cele aflate despre petrecere și parcă nu mai avea ce să-i spună: „La urma urmei nu noi doi tranșăm situația". Își aminti că-l întîlnise pe Codreanu la ședința ce o convocase dimineață cu cercurile științifice. „Am auzit, îi șoptise acesta, că vom avea stăpîn nou. Nu s-ar zice că te iubește. Iarăși trec savanții la putere și între ei și organizare există o contradicție..." „Care savant?" se făcuse el că nu știe. „Păi, Cristian. L-am vizitat aseară, așa, de curiozitate. Are planuri mari". „Apă de ploaie. Pe ăsta nu-l scoți din tranșeele lui". „Mai vorbește și cu alții și o să descoperi că a ieșit singur". Codreanu nu mai voise să dea detalii, în schimb Vasiliu și Ottescu fuseseră foarte generoși. „Băiat bun Cristian ăsta, spusese Toby cu glasul său răgușit, dar cam paranoic. Nu-i ajunge că mi-a luat locul în Academie, mai vrea să fie și rector înaintea mea! Este revoltător că nu se sesizează nimeni! Dar l-am zdrobit, dragă, l-am zdrobit!" Vasiliu, în schimb, fusese mai aproape de realitate. „Cochetează. Am impresia că mai așteaptă rugăminți dar că și fără ele tot va dori să se cocoțeze în vîrf. Și e mult prea diferit față de ce vrem noi. Este exact opusul lui Coja-Dornești: ăsta nu te va lăsa să respiri. Și e prea arogant pentru gustul meu. Nu-i ajunge ce are? Plus că mie-mi poartă o pică veche de tot. Ăsta n-are nici un Dumnezeu".

După ce analizase totul cu detașare, Crețu ajunsese la concluzia că șansele lui sînt mai mici decît ale lui Cristian

care avea în plus numeroase titluri și destul de mare priză la profesorii tineri. Dar cum era convins că el ar fi mult mai bun, mai util în fruntea Institutului, se hotărî să-i sondeze intențiile; în opiniile celor doi n-avea mare încredere: în Vasiliu vorbeau resentimentele, Ottescu nu vedea pe nimeni în jur. Codreanu, cel mai realist dintre ei, se menținea într-o expectativă curioasă, iar Boțan îl simpatiza pe Cristian și, în plus, ar putea să vorbească. Întîmplarea a făcut ca Andrei să-i ofere pretextul, deși, oricum, ar fi trebuit să meargă.

Între timp sosi laborantul cu cafelele. Profesorul Cristian, revenit la realitate, își strînse halatul pe lîngă el și, scoțînd dintr-un dulap niște șervețele, îl pofti pe Crețu să servească. Începu să regrete ieșirea. „Ar putea crede că din cauza celor întîmplate aseară mi-am pierdut nervii. De fapt nici eu nu mai știu ce am. Parcă ne-am îmbolnăvit concomitent. Avem, poate, aceleași simptome; uităm de noi, ne ascundem unii altora, nu ne auzim, nu ne vedem, nu ne înțelegem". Își luă o înfățișare calmă, distantă: „Ai vrut deci să-mi spui că fiul meu a făcut un act de indisciplină, da? La ce concluzii ai ajuns? Sau, dacă fiul meu a fost un simplu pretext pentru a-mi spune altceva, voi fi încîntat să conversăm. Aștept cu nerăbdare să aflu..." Lui Crețu nu-i veni să creadă că, după criza de furie, cu totul neașteptată, Cristian reușise să redevină atît de senin doar în cîteva secunde. „Interesul, se gîndi el. A început prin a amenința și, prefăcut cum este, a sfîrșit-o, ca oricare altul în situația lui, îndulcind vocea, așteptînd hotărîrea. Bine, dacă insistă..." Atîta doar că nu știa cu ce să înceapă: abia își revenise și nu dorea să-i stîrnească din nou furia; din moment ce se deranjase pînă aici trebuia să discute pe larg, deschis, să tatoneze, să demineze terenul: „Deși uneori la furie afli mai mult decît în stările de calm și seninătate". „Ți-am adus la cunoștință din prima frază pentru ce am venit. Cît am fi noi de principiali, de robi ai adevărului, actul de indisciplină l-a comis totuși fiul unui coleg și, deci, nu doream decît să te informez. Poate că ăștia de la Asociație, cu regulile și judecățile lor severe, vor avea chef să nu se oprească..." „Perfect. Îi privește, spuse indiferent Cristian. Andrei va plăti ca oricare altul. Merită să cunoască lumea așa cum este și nu cum l-am învățat eu. I-am închis ochii asupra neplăcerilor, căutam oricărei mizerii o explicație logică, nu vroiam să-i distrag atenția de la carte.

L-am croit după Tablele lui Moise. Nimic din întrebările mele, nimic din suferințe. Nu i-am spus nici eu, nici maică-sa... Acum, cînd începe să descopere singur lumea, mă condamnă sau mă crede senil, zaharisit, incapabil să văd dincolo de laborator". „E fals, se gîndi Crețu. Cu cîteva minute mai înainte a făcut praf întreaga lume ca acum, cu mutra lui de mucenic, să pară însăși principialitatea, însăși etica. Asta înseamnă că va trebui scos din tranșee..." Cristian tăcu și, în așteptarea replicii lui Crețu, își căută înfrigurat țigările; cînd, în sfîrșit, le descoperi, răsuflă ușurat, aproape că nu-l mai interesa discuția. „Perfect, spuse Crețu. Atîta doar că în acest caz nu văd rostul furiei care te-a cuprins cu cîteva momente mai înainte. Puteai crede că am venit în calitate oficială și nu ca un simplu coleg și, cu toate astea, m-ai moralizat ca pe ultimul laborant..." „Mi-am cerut scuze, replică imediat profesorul Cristian. N-am avut o zi prea bună... Cînd ai intrat am văzut numai funcția, iar mie funcțiile nu mi-au spus niciodată nimic..." „Curios punct de vedere, replică imediat Crețu. Dacă n-aș ști că dorești cu atîta încăpățînare să fii rector poate că te-aș crede... Nu recunoști sau nu respecți nici o funcție atîta vreme cît încă n-ai ajuns să o ai. Atunci, ca orice om care strigă-n gura mare că nu-și schimbă convingerile, vei pretinde, dacă prin absurd vei reuși să ajungi rector, să te respectăm supuși. Foarte îndoielnică poziția. Vrei prin asta să-ți ascunzi intențiile..." „Chiar dacă aș fi rector sau ce vrei, spuse Cristian, tot nu aș avea altă opinie. E greu să mă înțelegi..." „Chiar că nu reușesc, zise Crețu ironic. Deși, pe cuvînt, am multă bunăvoință". „Ei, ca să nu ai remușcări că ai venit degeaba, accentuă Cristian, mă voi strădui să mă explic. Uite, ai certitudinea că lumea e nedreaptă cu tine, rea, vicleană, că dreptatea este o simplă vorbă goală, că nu mai există demnitate, corectitudine, fair-play. Probabil sînt curios să verific dacă se poate sau nu se poate face dreptate în modesta noastră lume științifică etc. Cancerul se răspîndește de la micul grup de celule afectate. Sigur, știu toate contraargumentele: fiecare om ce vrea să parvină se acoperă cu dreptate; el, care... numai el... Dacă nu se poate, înseamnă că vina trebuie căutată în altă parte. Altă boală... Cancerului nu-i cunosc etiologia dar obțin un mare procent de vindecări. Celeilalte maladii îi știu etiologia însă se pare că procentul de vindecări e mult mai mic". „Domnule profesor, spuse Crețu în scurta pauză

cît Cristian își trăsese respirația, am descoperit în dumneavoastră un orator perfect, atîta doar că drumul spre iad este, după cum se știe, pavat cu vorbe frumoase, cu intenții bune, onorabile. Nu există dorință, chiar și cea mai murdară dintre ele, care să nu poată fi justificată în chipul cel mai nobil, mai curat..." „Absolut de acord", spuse Cristian ca apoi să regrete că l-a întrerupt și să ia o poză de om exagerat de atent. „Așa stînd lucrurile, continuă Crețu de parcă nici nu l-ar fi auzit, esențială mi se pare dorința mărturisită deschis, de a ajunge, și faptul că fiului dumneavoastră nu-i recunoașteți în fond nici o vină... Firește, fiecare își poate depune candidatura, are dreptul să aspire. Dar cum grupul care vrea să vă propulseze vizează și diverse avantaje, nu voi fi de acord..." „Se poate spune și așa, rîse ironic profesorul Cristian. Din punctul de vedere al cîinelui ființa superioară este cîinele, tot ceea ce-i depășește înțelegerea nu există sau n-are importanță. Așadar merg și mai departe și zic: ai dreptate. Ce ar urma?" Intrebarea rămase pentru cîteva clipe suspendată, plutind neliniștitor; Crețu nu se așteptase la un răspuns atît de tranșant. „O îngîmfare ce ar merita recompensată întocmai, se gîndi el. Nu i-am crezut pe cei ce susțineau că este un om dificil, șiret". „Pentru o clipă, se gîndi Cristian, am avut impresia că ne-am putea înțelege, că un dialog deschis, cinstit este posibil. Ce mici și murdare-s toate astea! Nu vedem nimic dincolo de noi și parcă nici nu ne interesează". „Ce aveți de spus?" se interesă Crețu, de parcă nu el ar fi fost cel întrebat cu cîteva secunde mai înainte, atîta doar că și Cristian uitase de întrebarea pusă. „Nimic, răspunse acesta senin. În calitate de părinte nu sînt de acord, ca profesor nu cer decît să i se aplice, fără circumstanțe atenuante, pedeapsa cuvenită și tot ca profesor am dreptul să candidez, ceea ce nu înseamnă că voi și candida sau că automat voi cîștiga dacă mă voi decide... Fiu contra candidatură nu fac tîrgul, dacă pentru asta ai venit". „În analiza situației fiului dumitale avusesem remușcări din cauză că sîntem colegi. Fusesem presat să iau măsuri și mi-am zis că e mai bine să discutăm în prealabil, să ajungem la o părere comună. Și nu regret că am venit, accentuă profesorul Crețu. Cît despre complotul de aseară — vă privește. Am aflat, știu, și vom vedea. Însă un lucru aș mai vrea să spun înainte de a pleca: să nu crezi cumva că și pentru mine ești ceea ce pari în ochii unor colegi. Sub aparenta mărire, demnitate și

celelalte se ascunde un om de o șiretenie grozavă. Învîrți diverse principii și norme morale pentru a parveni. Dar oricît ai ajunge de sus nu vei reuși să-mi schimbi impresia făcută în timp, cu răbdare. Trecutul dumitale incert, încurcăturile avute n-au fost întîmplătoare. Pe urmă, mă întreb și eu ca tot omul: pe ce se bazează prestigiul dumitale dacă nu pe inducerea în eroare a oamenilor? Ce ai descoperit de fapt? Te-ai avîntat în unele cercetări despre cancer. Ei și? Toată lumea vorbește de ele, dar practic nu se vede nimic. Iartă-mă, nu ți-aș fi spus toate astea dacă n-aș fi aflat că mă disprețuiești fără să-ți fi oferit vreun motiv. Sigur, adevărul doare, n-am vrut să te jignesc, însă nu eu am început-o și sînt prea bătrîn pentru a mai putea înghiți diverse lecții de morală!" Crețu vorbise fără detașare, enervat; abia la urmă, cînd își căutase batista reușise să-și dea seama de asta și, indispus slăbi tonul, începu să se îmbrace în grabă, cu spatele spre Cristian: nu era momentul și locul potrivit să-i spună tot ce crede, și așa consumase destule cartușe în zadar. Cristian însă, sesizîndu-i graba și nesiguranța, se hotărî să-l mai rețină, nu din dorința de a afla noutăți despre el, ci pur și simplu intenționa să-l antreneze într-un joc al răbdării și voinței, să se distreze puțin pe socoteala lui, mai ales că ziua părea iremediabil pierdută deși începuse atît de bine. „De ce te grăbești? i se adresă deosebit de calm, și Crețu, uimit, își așeză involuntar fularul în cuier de parcă i s-ar fi dat ordin să se dezbrace. Nu mi-ai făcut nimic, nu sînt supărat, pe mine mă pot jigni numai oamenii pe care-i prețuiesc și admir. Am putea discuta încet, cu răbdare, întreaga noastră neînțelegere, ura dumitale, eventualele dorințe. Ne-am spus atîtea vorbe urîte încît nu mai avem ce ascunde. Azi am avut o zi nesuferită și dacă nu ne-am fi distrat puțin în maniera triburilor bororo, scuipîndu-ne, de bucurie, cred că eram capabil să fac vreo gafă. Zău, mai bem o cafea sau chiar un vin..." Profesorul Crețu se aprinsese de-a binelea: „Vom avea ocazia să mai discutăm, în alte împrejurări, te asigur!" Cuvintele nu sunau amenințător deși fuseseră însoțite, completate de gesturi; ele păreau niște brațe invizibile zvîrlite în pieptul lui Cristian pentru a-l reține pînă va reuși să fugă. Nu era pe terenul lui. „Unde dracu am mai auzit eu fraza asta? îl întrebă ironic Cristian. E foarte nouă, de asta nu-mi amintesc..." Dacă i-ar fi văzut stînd așa, față în față, incomodîndu-se reciproc cu privirea, jenați de ceea ce reușiseră să-și spună, Codreanu

ar fi fost fericit: „Să zgîndărim puţin bătrînele orgolii", îşi propusese şi, iată, incendiul depăşise chiar şi aşteptările sale. Sub înfăţişarea lui de bloc de piatră cioplit grosolan, ar fi descoperit în Creţu un om interesat de tot ce se întîmplă în jur, mai puţin controlat de cum lăsa să se vadă. Înaintea lui Creţu, Codreanu se credea acoperit: scăpase o vorbă, aşa, printre altele, era un om curios, mersese la Cristian din curiozitate, dorind să-i afle intenţiile: Dorneşti îi amintise numele, Cristian era pe lista celor trei, în vreme ce lumea vorbea că e pe moarte. Voise deci să afle adevărul şi nimeni nu-l rugase să ţină în secret ceea ce văzuse şi auzise. Creţu, ca prorector, ar fi aflat oricum de listă sau poate că ştia... Pe de altă parte el, ca alegător, trebuia să ştie cu cine votează mai ales că de un rector depind atîtea. Iar dacă cei doi vor pune prea multă pasiune în competiţie, se vor elimina reciproc, nu era aberant să creadă în şansele sale. Performanţa deci nu era să-l întărîte pe Creţu, ci să-l scoată din bîrlog pe acest «ultim sălbatec», profesorul Cristian. „Există un fel de cancer transmisibil, continuă Cristian, cel mai periculos, are etiologie cunoscută de mii de ani, şi alt cancer necunoscut, care distruge doar un singur organism, şi cu el, ca şi cu primul, ne luptăm poate degeaba, deocamdată degeaba..." Vorbise mai mult pentru el, Creţu era departe, parcă, nu-l mai interesa. El, în schimb, ar fi vrut să iasă dar nu voia să lase impresia că a fost dominat; i se părea obligatoriu gestul şi pentru faptul că nu venise pentru tîrg, avusese acea urmă de cinste şi ea îl obliga să se simtă de două ori jignit. „În concluzie, domnule profesor, îţi sînt recunoscător că ai contribuit la luarea unor decizii grave, pentru mine", spuse Cristian, deşi în realitate nu hotărîse nimic. „Mă bucur, replică acru Creţu. Şi eu ezitasem asupra unor decizii". „Dacă-mi poţi da afară copilul din facultate, nu te sfii, fă-o fără nici o remuşcare. Profită şi de trecutul meu. Îţi ţin la dispoziţie o listă de oameni care te pot ajuta. Fă-ţi, te rog, datoria". „Nu era cazul să mă rogi, îl asigură Creţu. Vor hotărî cei în drept. Eu n-am vrut decît să fac o ilegalitate. Să salvez ceea ce nu merita. Eu nu mă lupt cu nimeni, nu revendic locul nimănui. Am şi eu dreptul să vreau ceva, să concurez, fiecare are dreptul să se creadă apt, dotat, puternic. La revedere".

Profesorul Cristian închise uşa şi cu paşi mici, nesiguri se îndreptă spre fotoliu. „Hei, şi uite aşa trece viaţa pe pămînt, oftă el. Orice lucru alb poate părea extrem de negru

în același timp. Depinde de privitor". Abia cînd se simți în siguranță, cu mîinile încleștate pe marginile fotoliului, înțelese că trebuie să se opună acelei căderi ciudate, eclipsei care amenința să-l cuprindă. Îi era greață de tot ce auzise, de tot ce vorbise, își pierduse controlul, se lăsase purtat de curent și, în locul unor ironii fine, a detașării, cuvintele o luaseră razna. Lunecarea începuse, de fapt, în clipa cînd i se amintise de noul institut. Visase tot timpul să lucreze într-un laborator modern, bine dotat; strînsese și el ce putuse, înghesuise în camerele sale destul aparataj, mai aflase și pe la vecini, oricum se descurcase, și nu gîndul că în el vor lucra alții îl iritase, ci numirea, de pe acum, a unui director. Nu-i venea să creadă, era imposibil. Crețu spusese, poate, pe cine ar dori, pe cine ar pune el dacă ar fi rector, nu-și mai amintea exact cuvintele lui. Dar faptul că nu fusese întrebat, că Dornești sau cine făcuse eventuala propunere nu-l consultase i se părea de neînțeles. „De ce? Nici atît să nu însemn în ochii lor?" Își aminti involuntar că preotul de regiment îi spusese odată, apropo de niște prizonieri, că ultimul stadiu al degradării umane este, pe o direcție, acela cînd un om se uită la altul ca la un obiect ingerabil, comestibil, stadiul premergător fiind acela cînd un om vrea să-i ia altuia pîinea din mînă din dorința de a supraviețui cu orice preț. „Unde s-o fi aflînd, oare, Crețu vis-à-vis de aceste stadii? se întreba acum. Oricum, preotul fusese naiv, există mai multe faze în care instinctele se manifestă nestingherite". Cu cît imaginea institutului începea să i se contureze în minte, vedea naiv, plutind deasupra lui, ca niște mari păsări de pradă, pe Crețu și Dornești. „Cu ce am greșit? Dacă nu mă bat cu pumnii în piept înseamnă că nu exist?" Nu-și duse însă gîndurile mai departe pentru că brusc se pomeni pronunțînd numele lui Andrei. „Doamne, cum l-am uitat! se miră copleșit de un imens sentiment de vinovăție. Poate de cînd cu Vera ... Îi vine greu să admită ... Dar am și eu dreptul să trăiesc, să-mi întrețin viața cumva, să mă mint, sînt și eu un biped cu necesități biologice și spirituale, atîtea cîte mai pot să am. Trebuia, mai ales pentru el, să mă agăț de viață, cum am făcut-o de cîteva ori". Se opri o clipă încercînd să-și amintească ultimele lor întîlniri: „Poate Codreanu ... Dar ce-ar avea de împărțit cu el? De ce să-mi controleze relațiile mele? Nu cred, n-a mai făcut-o. Atunci?" Memoria i-l descoperi în stradă gesticulînd și rîzînd forțat cînd mașina lui Codreanu se oprise în spa-

tele lor. Andrei n-a învățat încă să înlăture coaja cuvintelor, să vadă ce se ascunde sub ea. Poate că știința îl va obișnui să pună totul la îndoială. Nu-l condamn, fiecare generație are momentele ei de naivitate, iluziile și deziluziile ei. Se pare că pentru a înțelege și a lua lumea-n serios, cu toată gravitatea și răspunderea, fiecărei generații îi este destinat cîte un Waterloo. La acest dramatic punct de cotitură mulți se pierd, se înspăimîntă, caută refugii. Pentru că de atîtea ori te prinde oboseala, lehamitea, lașitatea, de atîtea ori îți spui: ce rost are? Ce dacă reușești să învingi? Mai ales cînd știi cît nu știi și cînd înțelegi exact în ce stadiu primar se află specia!" Andrei i se părea din ce în ce mai necunoscut. Putea un singur lucru: să-l recompună din imaginile sale vechi, duioase, din istorisirile Stelei, mereu încîntată de evoluția lui, iar după aceea, totul devenea neclar, incert, nimic nu-i sugera un răspuns la „ieșirea" nefirească din dimineața aceasta. „Dragostea, sau a fost pur și simplu prins de val? Poate chiar o banală curiozitate". Nu vedea nimic periculos în ambele variante deși în afară de incertitudini — „Nu se poate numai atît" — și de un paradoxal sentiment de protecție îi era imposibil să descopere ceva plauzibil. Gîndurile obosite lunecau peste el, Andrei era și nu era, sălta brusc înainte ca apoi să dispară împins în umbră de un cuvînt parazit. Ca un făcut numele lui Redman nu-i trecea prin minte. Socotise incidentul clasat, încheiat, i-ar fi fost imposibil să conceapă că Andrei îl vizitase, că lungul lui monolog ar fi putut avea un ecou atît de puternic, de neașteptat. „N-am să le permit, își spuse, gîndindu-se la Crețu. E bine că s-a ivit acest moment acum cît îl mai pot ajuta. O să-l antrenez în cercetare și, încet, pe neobservate, îi voi transfera lucrările noi, tot ceea ce voi descoperi sau face mai deosebit de acum înainte, dacă voi mai avea timp." Hotărîrea, mocnită multă vreme în subconștient, izbucnise clară, îl mulțumise, se simțea eliberat de orice vină, adică rațional nu se condamna, deși în el persista o urmă de rușine și revoltă că se vede obligat să-l trateze ca pe un infirm psihic. „Dacă tocmai cu mine se poartă în felul ăsta, atunci . . . Poate că undeva greșesc și eu. Dar unde?"

Nu mai putea rămîne în laborator și nu numai pentru că dorea să-l vadă pe Andrei, să discute cu el, ci fiindcă simțea că se află în fața unei mari descoperiri ca odinioară cînd, din sutele de substanțe cercetate, s-a desprins tocmai *aceea* care-i întreține de atîta vreme speranța.

Se plimbase mult, pe străzile înguste, asfaltate recent, cu bordura trotuarului ridicată pînă aproape de geamurile caselor mici, vechi, privise bisericile masive cu interesul unui turist indiferent la intemperii, dar odată ajuns la capătul străzii sale parcă nu-i venise să înainteze, trebuise să se oprească mult, nehotărît: De fapt ce să-i vorbească tocmai acum cînd Andrei trebuia să fie mai susceptibil ca oricînd? El n-ar fi putut să-i înţeleagă dorinţa sinceră de a-l ajuta. „Şi nu despre el a fost vorba", îşi spuse şi, ridicîndu-şi gulerul paltonului, trecu mai departe, grăbit, neîndrăznind să se uite spre casă. În dreptul Bastionului Croitorilor simţi nişte dureri în piciorul drept, astfel că puţinii paşi pînă la biserica reformată îi făcu sprijinindu-se de ziduri. În faţa ei, Sfîntul Gheorghe înverzit, singur, continua de sute de ani să ameninţe balaurul sub privirea neutră a calului. De pe suliţa subţire, coclită, ploaia se scurgea în gura animalului însetat, iar sfîntul, zgribulind în zale, îl privea îngăduitor: de atîta vreme se împrieteniseră parcă, se ajutau conştienţi că acum încleştarea lor este ridicolă.

11

Miercuri 2 aprilie a.c.

Ieri profesorul a fost vizitat în laborator de tov. Vera Panaitescu cu care, însoţiţi de acel tovarăş brutal, Anania, au ieşit în oraş cu maşina. Peste vreo 3 ore au revenit veseli iar laborantul era chiar beat, mirosea tot parterul încît, conform unei glume lansate de un tov. miliţian, avea puţin sînge în alcool şi nu invers. Iar cînd m-a văzut pe coridor cu o casoletă în mînă s-a legat de mine la modul cel mai grosolan făcîndu-mă de panoramă şi mi-a spus preluînd o vorbă a tov. Dr. Savu: „Ce mai zice radio Vatican? A cui supă o mai sărezi acum?", la care, fiind şi tov. Cristian de faţă, i-am răspuns că niciodată nu se ştie cine şi în ce pune sare, iar profesorul a spus că mă felicită pentru umorul meu în loc să-l critice, şi a plecat rîzînd, iar escrocul de Ananie mi-a făcut un semn cu mîna, adică şi-a vîrît degetul mare între

arătător și celălalt încît, de furie, pe această manifestare ordinară de pe vremea mahalalelor de demult, i-am spus: „Lasă că ne mai vedem noi în viața asta, măi ciobane", iar el a venit furios spre mine și dacă nu ieșea din salon tov. dr. Prodan cred că mă agresiona cu violența lui caracteristică. I-am explicat acestui medic ce a vrut să-mi facă și el m-a îndemnat să dau dovadă de combativitate, să-l critic în prima ședință dacă nu-l pot bate. Tov. Panaitescu a rămas mult la profesor și se simțea bine deoarece îi auzeam rîsul pînă departe, hohotea ca o iapă. Cînd m-am apropiat de ușa lor am dat iarăși peste acest tov. laborant care m-a prins cu brutalitate de mînă și m-a tîrît în camera lui. „Măi responsabile cu forfota, mi-a spus, acum te am în gheare. De astă dată ori îmi cînți un cîntec, ori te ia mama dracului!" Și cînd m-am apropiat de el am văzut că pute ca un butoi nespălat încît a trebuit să-i zic: „De ce nu mergi la dezalcoolizare că o s-o sfîrșești într-un șanț! Iar el a venit la mine și m-a pițigat de nas. L-am întrebat că ce atitudine-i asta, că-l învăț eu minte, îl dau în judecată la care el a spus textual: „Poți să-l chemi de martor pe tovarășul profesor. Dar ca să aibă ce vedea, am să-ți mai vopsesc și zestrea cu cremă de ghete. În carouri. Pînă una alta însă, te rog să-mi cînți ceva din minunatul nostru folclor. Înainte de a mă înfuria. Dacă nu-mi place glasul tău, mă tem că te voi jugăni". „Mă Ananie, i-am răspuns, tare mi-e frică că o să termin odată cu tine. Vezi că eu nu arunc vorbe în vînt, mă bazez numai pe documente, pe declarații de la oameni, și eu știu că ai fost chiabur, că părinții tăi au fost cu țărăniștii, că tatăl tău a fost acuzat că a ajutat pe vagabonzii ăia din munți cărora nu le plăcea socialismul. Știu că nu s-a putut dovedi atunci, dar dovezi se mai pot strînge dacă e cazul, și nu uita că ai doi copii studenți ori știi cum îi lumea, am căutat eu să-l sperii pentru a scăpa. Păcatele se pot uita, dar nu și ierta. Așa că înțelege în ce parte bate vîntul și cu ce lingură se mănîncă supa, că ești bătrîn de acuma și pățit. Cînd ai atît de urîte fapte în trecut, cînd aici te porți ca un tiran, nu e cazul să faci pe secretosul și pe marele prieten al profesorului. Mai ales că ai și un cumnat care te trage foarte tare în jos". El, vînăt de furie, mi-a declarat următoarele: „Eu nu sînt un șobolan ca tine să mișun prin tot felul de găuri, n-am nici relații la care să apelez, și nici neamuri sus puse. Cu toate astea, te anunț că această soluție pe care

o vezi aci provoacă în foarte scurt timp cancerul. Şi am să-ţi dau mai întîi o bătaie după care te garnisesc cu un cancer. Să nu zici că nu te-am prevenit. Iar pe părinţi şi copii să-i laşi în pace dacă vrei să trăieşti". M-a prins de mînă şi a vrut să-mi arunce în cap substanţa aia, dar cu foarte mare greutate m-am retras şi am fugit pe coridor. Oricum, se vede clar că nu toţi oamenii profesorului sînt apţi pentru munca de cercetare, unde li se dau substanţe periculoase pe mînă, unii ca Anania trebuie internaţi la casa de nebuni pentru a nu provoca mai mult rău oamenilor muncii bolnavi sau în exerciţiul funcţiunii.

Tovarăşa dr. Panaitescu a rămas 2 ore şi un sfert la profesor. A plecat abia cînd a apărut fiul acestuia care, aşa cum am mai notat, s-a îmbătat şi a procedat urît încercînd să omoare un biet bătrîn după ce i-a violat nepoata. Apoi s-a dus la Asociaţie şi i-a înjurat pe tov. Vasile şi pe tov. Florescu pentru că aceştia i-au atras atenţia că a greşit. El, cică, le-a spus în limba engleză să nu latre căci n-avea curaj pe româneşte, dar ei nu erau atît de proşti şi au înţeles şi l-au chemat pe tov. prorector Creţu căruia i-a spus că-şi cere scuze dar el nu i-a primit scuzele şi a ieşit un haloimăs de toată minunea că tov. Creţu a zis c-o să-l exmatriculeze iar tov. Andrei i-a spus că i-ar plăcea că s-a plictisit să-i vadă mutra prin toate prezidiile şi tov. Creţu a mers la tov. rector spunînd că el nu lasă situaţia din mînă, dar tov. rector a intervenit moderator căci nu se simţea bine atunci, însă pata rămîne. Nu ştiu ce a putut vorbi Andrei cu tov. Cristian dar a ieşit de acolo foarte abătut. Cred că şi-a dat seama ce prostie a făcut deşi mă îndoiesc deoarece, de la o vreme, fiii diverşilor ştabi din institut şi-au pierdut controlul, se poartă ca solgobirăii de pe vremuri, şi provoacă indignarea opiniei publice din institut.

Umblînd eu aşa pe coridor am aflat de la tov. dr. Dumitrescu că tov. Andrei a fost în vizită la tov. Redman, prietenul profesorului. Şi m-am gîndit să-l vizitez şi eu. Dar pe drum l-am auzit pe acest tov. doctor spunînd: „Am umblat patru zile pînă să-mi găsesc o stofă acceptabilă. Unde Dumnezeu or fi oile? Sau cele ce sînt au chelit? Mahării ăştia de la aprovizionare ar trebui să toarne asfalt. Şi pantofi 43, pe dracu! Şi doar avem atîtea fabrici de încălţăminte!" Tov. dr. Savu a bătut cu mîna pe telefon şi l-a întrerupt. „Taci dracului, că te aude cineva şi o scrînteşti.

Te interpretează". „N-are decît, a sărit doctorul Dumitrescu. Dacă aş fi spus un neadevăr. Nu-mi pasă. Ştiu şi eu că sînt atîţia binevoitori care abia aşteaptă să-şi aducă contribuţia la demolarea mea". Nu e de mirare că acestui tovarăş nu-i mai ajung stofele pentru că ia bani de la bolnavi şi-i investeşte imediat în ce apucă. Altfel, cu salariul său, s-ar mulţumi şi cu ceea ce găseşte în magazine. Eu am mai afirmat că acest tovarăş este foarte influenţat de gîndirea tov. Cristian care, din exemplele date, s-a dovedit a fi falimentară. Iată ce a spus mai departe: „Ce frumos e să fii cioban. De cînd visez o odihnă ca lumea, absolută. Crede-mă, dacă n-aş avea copii mari şi dacă n-aş fi cam bătrîn, aş închiria o turmă şi n-aş mai apărea în oraş. Oile te lasă în pace, pasc şi îşi văd de treburile lor. Plus că aş scăpa de preşedinţi de bloc şi de şefi de pompieri, mi-aş lua instrumentul naţional şi cînd m-aş plictisi aş fluiera cîte o doină după datina străbună. Aer nepoluat, viaţa sănătoasă şi toate celelalte. După doi ani aş fi refăcut, apt să fac faţă exigenţelor". Cînd am trecut pe lîngă ei, doctorul Dumitrescu m-a întrebat: „Cum mai stai cu libidoul, prietene? Pe cine ai în obiectiv?" Am zîmbit neştiind ce interpretare să dau celor spuse şi mi-am văzut de drum. Cu tovarăşul Redman am intrat în discuţie mai uşor de cum m-aş fi aşteptat. Era singur în rezervă şi se plictisea. „Eu protejatul profesorului? s-a mirat el cînd i-am amintit acest lucru. Într-un fel, da. Noi avem relaţii cu totul speciale. N-are rost să le discutăm, nimeni nu le-ar crede. Jean este un mare egoist. Nu iartă nimic, nu ţine seama decît de sentimentele lui. Eu însă continuu să-l preţuiesc, să ţin la el, cînd m-a internat aici m-a umilit şi jignit ca nimeni altul. De aproape douăzeci de ani vreau să am o explicaţie cu el şi mi-o refuză. Sigur, nu-i bine să dezgropăm morţii însă şi o crimă după atîta vreme se prescrie. Am fost obligat să apelez la el. Totodată am crezut că aici vom putea discuta deschis, însă nu acceptă nici o discuţie, nu vrea nimic. Sigur, mă tratează foarte bine, mă protejează, semn că îşi recunoaşte vina. Poate că în cele din urmă vom avea şi explicaţia respectivă. Dar pot eu, de astă dată, să-i iert această lungă jignire? Ca medic şi-a făcut datoria dar ca prieten m-a nedreptăţit, umilit, cum vrei să-i spui, a depăşit orice măsură". „Dar ce ai avut? l-am întrebat; şi eu sînt convins că e cu mai multe feţe, că e un om ascuns, rău. Şi toţi din clinică cred asta. Nu cruţă pe nimeni, trece peste

cadavre, dacă e cazul. Norocul lui este că are firmă, este foarte cunoscut. Deşi în clinică sînt mai buni chirurgi ca el. Eu să fiu în locul dumneavoastră nu i-aş ierta-o. Aş face o declaraţie. Şi aş da-o eu unde trebuie. Pentru că eu am convingerea că este un duşman înrăit". „Ţi-a făcut şi dumitale ceva?" m-a întrebat el bucuros. „Nu trebuie neapărat să-mi facă mie. Trebuie să fii receptiv la necazul altora şi tocmai pentru că nu mi-a făcut mare lucru îl observ cu imparţialitate şi-l judec obiectiv la lumina normelor morale. Ştiu că prea mult nu o va duce, i s-a umplut ulciorul". „Pe ce te bazezi cînd spui asta?" a intervenit el. „Eu nu vorbesc niciodată-n vînt, l-am asigurat. Dacă la o adică va fi nevoie, vei da declaraţia respectivă? Nu trebuie decît să spui ce crezi!" „Mai discutăm în zilele ce vin, spuse el. Trebuie să ne cunoaştem, să văd şi eu dacă e o treabă serioasă. În principiu n-aş fi contra". N-avea rost să mai lungesc discuţia. I-am dus ţigări, dulciuri, nişte friptură de la o rotiserie, treabă care m-a costat o groază de bani. Dar cred că merită. Atîta doar că mi-e frică să nu afle că nu sînt medic, ci numai laborant. Dar trebuie să-i cîştig încrederea şi profesorul va fi definitiv rezolvat. Şi încă favorabil. Cu asta s-ar instala în clinică egalitatea, omogenitatea, ar dispărea cel mai îngîmfat reprezentant al vechilor reacţionari abil mascaţi.

Noaptea am trecut să văd dacă este acasă tov. dr. Panaitescu. Dar nu era. Eram convins că-l înşeală şi pe profesor că doar e prea tînără pentru el. Numai că e atît de perfidă şi de şmecheră că încă nu s-a putut afla cu cine îşi petrece nopţile, dar asta are mai puţină importanţă. Totul este că nu ştiu dacă e oportun să apar cu chiloţii şi celelalte obiecte de lenjerie sau să mai aştept? Eu cred că zvonul cu aventurile tov. Andrei se va întinde şi abia cînd toţi vor fi la curent va trebui să intervin cu promptitudine. Sigur, profesorul nu va recunoaşte şi nici fiul său, dar cînd voi apărea şi cu omul lucrurile se vor rezolva. Numai că acest aparţinător al fetei violate este escroc şi va pretinde iarăşi bani mulţi aşa încît va trebui obligat pe alte căi.

Astăzi profesorul a avut 4 ore cu studenţii. A fost plin amfiteatrul. Din servilism a mers aproape tot personalul clinicii şi studenţi de la alte facultăţi. Tov. Cristian este un vorbitor bun şi face tot felul de devieri care n-au nici o legătură cu chirurgia aşa că vin fel de fel de gură cască să-l asculte. Face pe maestrul. Din păcate eu n-am putut asista

pentru că dimineață m-a văzut pe coridor și mi-a spus: „Măi Canaris, ia vino puțin aici". N-am înțeles de ce mi-a spus așa, cine-i individul cu acest nume sau dacă m-a confundat. Dar eu știu că el dă nume la toată lumea. La tov. rector îi spune „Kojak" de parcă ar fi el de vină că a chelit iar la tov. Crețu îi spune „Fred Flinston" și la sora Boamfă „Saltea". În orice caz mi-a dat niște bolnavi și m-a trimis să-i însoțesc la Clinica stomatologică. Cînd m-am întors era trecut de amiază și lumea era în delir. Cică le-ar fi spus studenților: „Chirurgia stomacului o găsiți în cursul meu. Noutăți deosebite nu există. De aceea simt nevoia să vă vorbesc despre omenie, curaj, demnitate și adevăr, așa cum le văd eu care am în urmă o viață de om. Viitorul acestei țări depinde de numărul conștiințelor sale. Cred că am greșit păstrîndu-vă în limitele datelor furnizate de știință". Le-a spus, cică, că nu face apelul, că nu se supără dacă pleacă cei ce au venit să asculte cursul despre chirurgia stomacului. După prima pauză în loc să se rărească au mai venit de stăteau și pe jos. Mai mulți l-au înregistrat și anume tovarășii Dumitrescu, Savu, Prodan, Ionescu, Larga, Soare, și niște studenți, așa că poate fi ascultat și analizat. Am aflat însă niște opinii. Tov. dr. Soare a spus: „A fost copleșitor". Tov. dr. Dumitrescu a declarat: „Doamne păzește, dar a fost un adevărat testament. Ceva se întîmplă cu el, nu-mi explic, a fost dramatic. Își presimte sfîrșitul?" Dar eu nu cred, că ce-i rău nu piere, cum zice poporul, și de murit toți murim odată. Nu înțeleg însă de ce atîta caz? Căci toți profesorii spun vorbe frumoase și doar din facultatea asta au ieșit oameni mari și înainte de el. Tov. dr. Iorga a spus: „Mi-e tare frică să nu fie vorba de cancer cum se zvonise. Ar fi o enormă nedreptate ca tocmai el..." Tov. dr. Prodan a declarat: „Ceva nu e clar. După ce atîta vreme a tăcut, s-a retras, deodată apare spectaculos în arenă cu un curaj neînchipuit. Se pare că își cunoaște boala, știe că nu mai are ce pierde". Tov. dr. Georgescu: „De am mai avea măcar doi ca el în institut". O parte s-au gudurat pe lîngă Anania să afle dacă nu cumva profesorul a descoperit acel medicament împotriva cancerului care cică i-ar consolida atît de puternic poziția încît ar deveni ca sfinții din icoane, iar alții, pe lîngă care am rămas și eu, s-au dus la Panaitească să afle ce s-a întîmplat cu profesorul, ce i-a venit. Ea făcea pe niznaiul, nu părea surprinsă: „Așa este el în realitate, nu

i s-a întîmplat nimic, nici nu e bolnav, nici n-a făcut cred gaură-n cer. Jean este un om foarte frămîntat și periodic își face publice întrebările, observațiile. N-am mai vorbit demult, mințea Panaiteasca, dar cred că n-a adăugat nimic din ceea ce nu știam. Poate tonul a fost ceva mai grav". Explicațiile ei n-au fost acceptate, ideea că e bolnav stăruia în mintea tuturor. Tov. conferențiar Florea, după mine, a descoperit adevărata cauză; l-am auzit, din întîmplare, vorbind la telefon cu tov. prorector Crețu: „Apă de ploaie, a spus. Face pe Mesia. Este un mare actor. Ani întregi s-a ascuns după cercetări. Ei, în sfîrșit, le-a ratat. Medicamentul său este o gogoriță în care nu mai crede nimeni. Ani întregi din munca sa au căzut. De fapt nu se spetise, băuse binișor cu laborantul și cu Panaiteasca. Acum, pe bună dreptate, fondurile i s-au tăiat și, pentru a rămîne în centrul atenției, face pe luptătorul social: ce a pierdut cu fapta vrea să cîștige cu gura. N-a stat degeaba sub un acoperiș cu socru-său, avocatul Șoimescu, deputatul național-țărănist. A învățat să pice mereu în picioare". Cu această ocazie am observat că mai există totuși și un tovarăș lucid în clinica noastră care nu și-a pierdut mintea și nu dă dovadă de admirație neprincipială și nebazată pe realități. Alături de dînsul aș vrea să menționez la loc de frunte pe tov. dr. Nicula cu care constituie un nucleu sănătos. Am mai auzit că iar a folosit expresii ca: tîmpiți, lepădături, imbecili, roboți și altele. Dar mă întreb: cine sînt aceștia? La cine s-a gîndit cînd a făcut asemenea afirmații? În ce mă privește nu-mi vine greu să susțin că știu, dar las pentru o altă zi, să nu se creadă că vorbesc fără argumente.

Mîine se vor duce la el ca la Maglavit dacă va ajunge rector așa cum se vorbește. Dar eu știu că acel laborant cunoaște cît e de bolnav profesorul, ce a descoperit și ce vrea, dar mușcă ca un cîine și nu știe de nimic, n-are nici minte, nici suflet, nu se pricepe decît să sufle în fundul profesorului. De aceea l-am așteptat cînd se ducea acasă și l-am asigurat că-l iert și el și-a belit dinții la mine și mi-a spus că i se rupe de iertarea mea și eu m-am făcut că nu-s supărat și l-am întrebat dacă e bolnav profesorul, că ar fi păcat de Dumnezeu, și el a zis că dacă dau o bere îmi spune, dar după ce am plătit-o m-a întrebat că de ce nu vreau să mor în patul meu? Am făcut pe supăratul și i-am spus că am o rudă bolnavă și că tare aș vrea să știu dacă și-au terminat

medicamentul, dar el a rîs de i se vedea pînă-n fundul gîtului şi în schimbul berii mi-a cumpărat un program de radio şi a zis că-mi dă adresa tov. Bacalu de la televiziune să-l întreb cum stăm cu cancerul. I-am explicat că-i un om fără suflet şi atunci m-a sfătuit să-i scriu lui Noel Bernard, dacă-mi dă mîna, că-mi plăteşte el timbrul şi îmi scrie cu mîna lui adresa mea. Iar eu am spus că nu discut cu reacţionarii ăia despre care am citit în ziare că-s vînduţi şi el a rîs ca prostul şi a spus că aşa ar reuşi să se scape de mutra mea şi mi-a dat un ghiont în spate de mă doare şi acum. Am trecut această însemnare şi în jurnalul meu ca să ştiu. Dacă cumva a căzut pe mine vreun strop din substanţa aia şi mă îmbolnăvesc îl dau în judecată.

12

„Sper că te simţi bine, spuse automat profesorul, căutînd să-i evite privirea, personalul este atent cu tine iar doctorul Dumitrescu mi-a raportat în fiecare zi starea ta — aşa că mîine vom trece la operaţie. E vorba de o simplă tumoră benignă, pe care o poate extirpa chiar şi un secundar". Redman era penultimul nume nebifat din agenda sa foarte încărcată. Amînase mereu această întîlnire însă acum nu mai avusese încotro, bolnavul trebuia pregătit pentru operaţie şi, dincolo de sentimentele sale, era de datoria lui să-l consulte atent şi să-l încurajeze, mai ales că în realitate intervenţia nu era deloc simplă. Redman fusese uimit de vizită, nu se aşteptase, îl prinsese nepregătit, de cînd stătea în clinică, ceea ce simţea împotriva lui Cristian — cu toate avantajele pe care acesta i le crease — se numea, oricît ar fi ocolit cuvîntul, ură; o ură însă de o nuanţă aparte. Pînă acum profesorul apărea însoţit de un lung cortegiu, îi pipăia, fără să-l privească, abdomenul, schimba în fugă cîteva cuvinte cu doctorul Dumitrescu, apoi, grav, plin de importanţă, pleca mai departe, la alt bolnav, nu înainte de a-i spune mecanic exact cuvintele cu care şi de data asta îşi anunţase intrarea în salon: „Sper că te simţi bine". Redman ar fi dorit ceva mai multă atenţie, un gest deosebit, o glumă sau

măcar un zîmbet neprofesional, menit să sublinieze dacă nu prietenia cel puţin relaţiile deosebite dintre ei, să facă de formă o trimitere la acei ani, la fosta lui profesie, la familie, să dea de înţeles că el, totuşi, nu este un simplu caz, unul din miile care se rulează pe acolo. Din nevoia de a se şti mai în siguranţă şi de a fi îngrijit fără reproş spusese tuturor că el este „bolnavul profesorului", însă, bizar, la vizite, Cristian trecea nepăsător mai departe şi faptul acesta nu-l punea atît pe seama întîmplărilor de atunci, a momentului de răscruce din viaţa lor, cît a îngîmfării lui. Îl urmărise atent cum vorbeşte, cum merge şi concluzia era neschimbată: nu-i pasă de nimeni, este sec, gol, lipsit de sentimente, un simplu robot, fiecare om a fost doar o etapă în calea ascensiunii lui, n-are discernămînt, omenie, nimic nu-i distrage atenţia de la propria-i persoană. „Ce aşteaptă? se întreba Redman, după dispariţia ultimului student din cortegiul său, seara, cînd îl vedea singur, plictisit, coborînd scările spre laborator sau intrînd prin saloane la diverşi bolnavi. Pot să urlu în gura mare că am greşit, deşi aş putea pune în discuţie şi cauzele. Am fost obligat, mi-a fost frică, am vrut să parvin, l-am invidiat etc. Eram şi tînăr. Spre deosebire de el, însă, eu am tăria să recunosc. Dar el, oare, n-are nici o vină? Timpul nu-i spune nimic?" Venind pentru el măcar o singură dată Redman s-ar fi simţit compensat pentru jignirea de acasă şi pentru lungile aşteptări, ca acum, cînd dorinţa i se împlinise, cînd nu mai avea ce să-i reproşeze, să-i încolţească în minte un gînd înspăimîntător: „Este exact ceea ce presupuneam: cancer. Pe un astfel de bolnav chiar şi el poate să-l ierte. A zîmbit, părea cald, prietenos. M-a pedepsit soarta mai crunt decît s-ar fi putut el răzbuna. Şi, în acest caz, cînd orice dispută se termină, a venit cu prietenie, vrea să crăp împăcat că, în sfîrşit, am beneficiat de sfînta sa iertare. Cel puţin dacă ar avea tăria să-mi spună adevărul!" Redman îi făcu loc pe pat şi, oscilînd între disperare şi furie, îşi dezgoli abdomenul pentru obişnuita palpare: „Dacă lucrurile ar sta aşa cum zici tu, spuse el, atunci nu cred că ai fi venit. De ce să încurajezi un bolnav care oricum scapă uşor? Sigur, mi-ar plăcea să mă înşel însă am impresia că totuşi te cunosc". Cristian îl asculta cu infinită milă: „Parcă ar dori să-i dau dreptate şi nu să-l infirm". După un moment lung de ezitări nu se putu abţine să nu-i spună ce crede: „Deocamdată ai numai psihologia, nu şi

boala. Oricît te-ai străduit să te crezi un caz aparte, un bolnav grav, un canceros, nu ești, spre bucuria mea. Stimez pe cei ce pun totul la îndoială, încurajez cît pot acest mod de a gîndi. Deci, dacă-ți face plăcere să nu mă crezi — te rog. Eu ți-am spus adevărul. În rest, m-aș îndoi că mă cunoști foarte bine. Adică, vreau să cred că am evoluat. Și mie și ție ni s-au întîmplat o mulțime de lucruri. De fapt, dacă tot bîrfim, nu mă cunoșteai nici cînd eram zilnic împreună". Cristian regretase ultima frază. Nu dorea nici o explicație, nimic, n-avea chef să se contrazică, venise doar să vorbească orice i-ar face bine bolnavului, era deci obligat să-i asculte chiar și dezvinovățirea, probabil lungă și penibilă. Crezînd că mai poate drege ceva scoase stetoscopul, îi ascultă atent, cu răbdare inima apoi se pierdu într-o minuțioasă explicare a bolii, a modului cum va interveni dar tăcerea neîncrezătoare a lui Redman îl făcu să continue cu o schemă închegată, în lipsa hîrtiei, pe albul noptierei. Eforturile sale însă erau inutile, omul nu părea convins, îl ascultase cu un zîmbet înghețat, ironic: tocmai excesul de amănunte și strădania lui Cristian de a fi convingător i se păreau suspecte. „Între felul cum m-ai întîmpinat în cameră și cum mă tratezi azi e o distanță uriașă, asta sper că nu o vei nega. Cancerul ne-a apropiat iarăși, și tot de formă". „Cancerul ne-a despărțit", preciză profesorul. „Cancerul a avut deci după tine un rol decisiv în viața noastră", încercă să glumească și Redman. „Bine, dar în cameră mi te-ai adresat, la început, în calitate de fost prieten. Acum discuți cu medicul tău. El își face datoria așa cum și-a făcut-o și cu douăzeci și ceva de ani în urmă", spuse Cristian și Redman simțea că nu poate să depășească distanța de care era obsedat. „A trebuit să apară tumora la care tu nu vrei să-i spui pe nume pentru ca să putem discuta aparent omenește". „Continuă", îl încurajă profesorul. „Vroiam să-ți cer scuze", începu Redman stăpînit de un sentiment contradictoriu: pe de o parte se elibera sincer de o obsesie, de o povară apăsătoare, eliberare impusă de rațiune și nu de sentimente, pe de alta, își dădea seama că se umilește iarăși și cuvintele-i întîrziau în gît, ca apoi să se izbească de indiferența lui. Și mai era ceva: discuția cu Andrei îi întărea convingerea că profesorul a apărut prea tîrziu, cînd parcă nu mai avea nevoie, cînd își pierduse răbdarea, nu mai avuse puterea să-l aștepte. „Anii care au trecut, continuă el, mi-au întărit convingerea că sînt vi-

novat și uneori asemenea povară te poate dărîma". „Ai suportat-o totuși, nu-ți face griji în privința ei. Spune-mi de ce te crezi vinovat?" întrebă Cristian din ce în ce mai întristat de felul cum arăta Redman: părea că a suferit un proces de regresiune fizică, era uscat, rudimentar, nesigur, umil, încît dacă nu l-ar fi știut ar fi putut să jure că nu i-a trecut niciodată vreo idee prin cap, arăta ca o plantă fără rădăcini, aptă să trăiască doar atît cît tentaculele vor găsi o alta dispusă să-l suporte. „Plus mizeriile biologiei, se gîndi profesorul din ce în ce mai preocupat în ultimul timp de acest aspect. Un om care, practic, a încetat să existe. Probabil că în condițiile normale ar fi putut totuși să se dezvolte, dar așa, un psihic minimalizat, prelucrat, lipsit de mobilitate. N-a fost dintre cei puternici și, din păcate ... Oricît de tari sentimente ai avea, mizeria și frica le temperează, le schilodesc; ele nu lasă loc gîndurilor, dragostea, prietenia se atrofiază, dispar, vorbele își pierd sensul, peste întrebări se așterne noaptea și dintr-un om întreg nu rămîne decît gîtul întins, aplecat, privirea încordată și amintirea unei vieți pierdute; nepăsarea ia locul revoltei ca să se dizolve și aceasta în umilință și depersonalizare". Apoi adăugă: „Am totuși o consolare: nu eu ți-am pus în spinare povara, deci nu scuzele pe care te simți obligat să mi le ceri ți-au deviat viața. Oricum, te-am iertat de mult și, sper, vei înțelege că momentele acelea ne-au despărțit definitiv. Și nu pentru că n-aș mai avea încredere în tine, încrederea asta ... mă rog ..., ci fiindcă nu mai am prieteni și nu pot, ar însemna să mint. Anii ce mi-au mai rămas — mai corect spus: timpul — mi l-am consacrat cercetării: univers limitat, încercuit dacă vrei și un singur dușman: necunoscutul". „O, nu, n-am sperat să mai redevenim prieteni, ești mult prea mare pentru mine", spuse Redman cu o adevărată iritare în glas; indiferent de ocoluri, de subiect se reîntorcea obsedant la același punct: cum a putut acest om să refacă distanțele și să țină pasul? De ce? El îi amintea mereu de adevărata sa măsură, în prezența lui Cristian parcă se simțea întins pe rama ușii pentru a face încrestătura respectivă, el îi amintea de toate eșecurile lui: Cristian își propusese mult și obținuse mult, pe cînd el ... „Și nici n-am căzut din cauza ta. Pe mine, dacă-mi dau bine seama, m-au distrus frica și buna-credință ..." „Poate și faptul că nu ți-ai evaluat corect forțele. Și, mai ales, n-ai avut răbdare. Plus că sensul, direcția

aspirațiilor tale era deviată: visai funcții nu cunoaștere, erai amețit de nebunia puterii. Țineai să ajungi cît mai repede sus și *cu orice preț*, chiar cu prețul care obișnuit nu se plătește: «Să ajung sus prin orice mijloace pentru a face bine». Dar cu o asemenea concepție niciodată nu ești suficient de sus. Și mai există ceva: obișnuința de a face rău — sau, mai exact, de a nu-ți păsa de alții —, devine treptat plăcere. Dar ai momente de luciditate, de remușcări disperate și obsedat de pedeapsa pe care o aștepți, sau o simți că plutește în aer, faci rău cu încăpățînare, în ciuda logicii, încercînd să grăbești deznodămîntul, ca totul să poată începe de la capăt..."

Redman resimțea dureros faptul de a se ști lipsit de importanță, de a nu-i impune prin nimic acestui om cu care într-o competiție nedeclarată, veche, la început frumoasă, a pierdut mereu: după întoarcerea lui Cristian de pe front n-a reușit niciodată să aibă un ascendent moral sau material asupra lui. Pentru Redman viața se rezuma la a aduna: titluri, bani, produse, tot ceea ce-i dădea siguranță, ce-l făcea să se creadă puternic. Firește, din moment ce Cristian i se confesase, își spusese deschis nedumeririle, dorințele cele mai tainice, chiar și amănuntele ce nu-l puneau într-o lumină favorabilă, nu avea cum să-i pună la îndoială prietenia, era absurd gîndul unei ierarhii, însă în el nemulțumirea sporise treptat, ca în acest moment să constate că distanța este irecuperabilă. Acum, văzîndu-l aplecat deasupra lui, sigur pe el, dispunînd de ceva ce lui îi era inaccesibil, știind adevărul despre viața lui dinainte și de *acum* mai ales, imaginea parcă sintetiza raporturile dintotdeauna dintre ei. Redman se gîndi resemnat că dacă el mai plătește încă pentru ambițiile sale, pentru cît a fost orb și rău, puțină umilință nu i-ar strica nici lui Cristian. Din păcate nu era momentul să-i amintească de acest lucru înainte de operație. Iarăși nu el era solistul, ci cel aplecat îngăduitor deasupra lui, dar discuția începută va trebui continuată mai tîrziu: se reîntîlniseră, fie și datorită bolii, însă dialogul nu putea să se sfîrșească odată cu eventuala ieșire din spital: „Am plătit pentru păcate și dacă nu mă vrea ca prieten tot ne vom întîlni..." își spuse.

„Odată trecuți peste scuze și peste iertarea care sper să fi fost sinceră, se mai poate discuta", conchise Redman. Se simțea ceva mai ușurat, deși în realitate nu-i fusese greu să-și recunoască vina: experiența îl obligase să-și piardă deprin-

derea de a avea o convingere, trăise mereu cu gîndul că exprimînd o părere deosebită de a interlocutorului său ar putea suporta cine știe ce consecințe, de aceea se obișnuise să fie, indiferent de împrejurare, atent la sens, la intonații, de parcă ar fi căutat mereu să pareze o lovitură, iar lașității îi găsea scuzele cele mai logice cu putință. Atunci nu putuse fi el însuși pentru că era mare, iar acum fiindcă era mic, o viață după regulamente în care sufletul nu-și avusese loc, nu-i găsise, îl incomodase. „Nu sîntem în condiții egale, își repeta Redman indispus. Eu întins, suferind, el — liber și stăpîn pe moșia sa. Numai cînd va fi ca mine vom reuși iarăși să ne înțelegem". „Bine atunci, spuse profesorul după o lungă ezitare. Cum se face că numai tu ai știut de vizita lui Bădilă și totuși au aflat și alții? Trebuie să se fi petrecut ceva în tine încît ai ajuns să mă denunți. Ai mers de bunăvoie sau ai fost silit? Poate că ai crezut că e bine, legal. Am văzut copii care și-au denunțat părinții convinși că sînt drepți, incoruptibili. Am cunoscut prieteni înșelați, familii descompuse, oameni care n-au ieșit din litera legii și și-au extirpat sentimentele, au crezut în dreptatea lor, și-au pus loialitatea mai presus de afecte. Vreau să știu ce-ai simțit, dacă-ți mai aduci aminte. Nu-mi pot explica încă situația ta, ce-ai crezut? Eu, pentru că sîntem într-un moment de mare sinceritate, te pot asigura că nu l-am cunoscut pînă atunci pe acest Bădilă și nu mi l-a recomandat nimeni. Era un simplu bolnav ce avea nevoie de ajutor. Nici nu m-au interesat împrejurările în care s-a ales cu un glonte. Știi doar, după război era plin de muniții și, dacă-mi amintesc bine, am mai tratat și pe alții... Unii braconau cu armele rămase de pe front, chiar și copiii se jucau cu ele, ba am auzit de indivizi care, la mînie, au aruncat cu grenade în curtea vecinului. Pe mine nu mă mai interesau poveștile lor, ci efectiv rănile. Pînă-n Cehia auzisem și văzusem destule. Era treaba altora să se ocupe de cei ce au uitat să-și predea armele. Așadar, cum s-a întîmplat cu tine? N-aș vrea să-mi ceri scuze pentru a-mi face plăcere, după cum nici a pune totul în seama acelor ani nu mi se pare corect. Există oameni care chiar cînd servesc ideile cele mai nobile nu renunță la micile lor vanități, la uri și dușmănii ascunse, după cum există ființe rudimentare, mărunte care caută prilejul să-și dezlănțuie instinctele. Așa că înainte de a învinui pe alții trebuie să vedem ce se întîmplă cu noi. Cerîndu-ți adevărul, vreau să-mi

cunosc propriile-mi defecte, doresc să ştiu cum par în ochii altora. Ştiu că am avut o idee greşită despre ce înseamnă să fii membru de partid. Crezusem altceva atunci... Tu te-ai bucurat de o şcoală bună, de o educaţie aleasă. Tu ai avut omenie, cultură, de aceea mi-a fost atît de greu să te iert deşi te-am înţeles din prima clipă". Redman îl asculta indispus. „Ce uşor mă iartă! Înseamnă că exigenţele lui au fost minime, n-a crezut o clipă în caracterul meu, eram o anexă; doar o anexă aşa cum am intuit încă de atunci". „Varlaam în schimb era o brută, o forţă a naturii, un animal care nu merita iertare din simplul motiv că era om doar după aspectul fizic. Pe el nu m-am supărat pentru că nu-l consideram om. L-am înţeles cum înţelegi un cîine care te muşcă sau un bou ce te împunge. Şi încă ceva". „Ce ar mai fi? se întrebă Redman. Eu pot fi comparat doar cu Varlaam. Acum. Atunci cine ştie cu cine m-o fi comparat? Dar niciodată cu el!" „Ce s-a întîmplat între tine şi Stela?" întrebă Cristian, repede, de parcă n-ar fi dorit să-şi audă cuvintele. Întrebarea era echivocă, nu aşa ar fi trebuit formulată dar nu era capabil să mai facă precizări, îi era jenă şi, în plus, se temea că i-ar putea spori eventuala nedumerire... Se gîndi că Stela nu trebuia adusă în discuţie, chiar şi pentru că îi oferea un pretext să divagheze... Lui Redman însă întrebarea i se părea firească, o presimţise, n-avea de ales; se întoarse spre geam pentru a nu-i vedea faţa şi, fără urmă de ezitare, de parcă ar fi avut de mult pregătit răspunsul, începu domol, senin. „Fireşte, vina mea este imensă, dacă o priveşti prin prisma normelor morale sau, dacă vrei, prin ochii tăi. Dar judecînd simplu, neutru, te găseam atunci cel puţin la fel de vinovat ca pe mine. Tu mă considerai ca o anexă a ta, ceva în măsură să te asculte, să-ţi suporte excursiile spirituale, proiectele, îmi spuneai mecanic exact ce credeai fără să te fi întrebat cine sînt, sau dacă uneori n-aş avea şi eu, la rîndu-mi, nevoie de un ascultător, măcar din paşte-n paşte, dacă sînt la fel de puternic, dacă am forţa necesară pentru a fi prieteni. Tu, cu energia ta neobişnuită, tăbărai peste mine, mă copleşeai, îmi dizolvai personalitatea. De ce nu te-am părăsit? Poate obişnuinţa, poate faptul că mă fascinai, mă atrăgeai irezistibil, uneori observam disperat că devenisem un soi de satelit involuntar şi postura asta mă enerva. Pe urmă aveai succes, ţie îţi reuşea orice... Şi mai erai soţul Stelei". „Greşisem că nu mă îndoisem de priete-

nia ta?" „Da, luate toate împreună, puţină umilinţă nu ţi-ar strica, asta era concluzia de atunci. Cu Bădilă, dacă mă crezi, lucrurile erau foarte simple. Şi merg cu sinceritatea pînă la capăt: dacă şi tu ţineai la regulile profesiei tale, aveam şi eu aceeaşi obligaţie. Tu trebuia să păstrezi secretul — eu, să-l aflu. Privite lucrurile prin această prismă ar fi trebuit să mă feliciţi că am fost corect, franc". „Te felicit acum, spuse Cristian. Şi eu ar trebui să fiu judecat din nou, azi: ţi-am dat consultaţii la domiciliu — act ilegal. Din fericire realitatea nu poate fi cuprinsă în nici o dogmă sau regulă". Redman începuse să regrete sincer faptul de a se fi înghesuit să-i ceară scuze; ajungînd cu discuţia la resorturile intime ale gestului său durerea era mult mai vie de cum se aşteptase. „Tu *ştiai* sigur că-s nevinovat, da?" „Da, trebui Redman să recunoască. *Simţeam,* dar nu ştiam! De fiecare dată cînd îl întîlneam, şi ne vedeam foarte des la miile de şedinţe făcute uneori în comun, Varlaam mă întreba de tine: «Ce-ţi mai face prietenul? Cu ce se mai ocupă?» Eu crezînd că sînteţi cunoştinţe bune îi spuneam ba una, ba alta, în orice caz nimicuri. În lipsă de altceva îi mai povesteam intervenţiile tale deosebite pe care mi le descriai cu lux de amănunte... Aşa se face că, dintr-un automatism, i-am povestit şi operaţia cu gloanţele". „Cam multă naivitate pentru un procuror ce a lucrat cu socrul meu care, se ştia, era capabil să transforme apa în vin", observă ironic profesorul. N-avea nici un argument, însă simţea că Redman se îndepărtează iarăşi de adevăr şi i se părea cam cinic efortul de a-l face să mărturisească totul, *aşa cum fusese* însă din moment ce el dorise asta trebuia ajutat să se elibereze. „Da, dar într-o prietenie regulile se cam uită, ţii cont de efecte, de automatisme. Mi-am dat seama de gafă abia cînd Varlaam mi-a întins mîna: «Te felicit, a, zis el, ne-ai furnizat o informaţie foarte preţioasă» şi m-a chemat să dau o declaraţie. Din moment ce am făcut gafa verbal, n-avea rost să mai ezit, era prea tîrziu. M-a asigurat că e fără consecinţe. La o săptămînă însă, chemat la el, m-am pomenit în faţa unui fluviu de învinuiri. De ce nu te-am denunţat la timp? De ce n-am luat eu însumi, ca procuror, măsurile de rigoare? Ce legături am cu tine? Dacă-i cunosc pe X, Y şi Z care fac parte dintr-o bandă, a lui Sterian, ce se afla în munţi etc. «Complotiştii» erau trecuţi pe hîrtie şi, pentru a scăpa eu, era necesar să recunosc că au legături cu tine. Dacă nu, eram şi eu

asimilat lor. Am refuzat și, drept urmare, m-a luat la o scurtă plimbare prin subsol. «Aici este domnie curată, mi-a spus, față de ce te așteaptă mai tîrziu... Legăturile tale cu Cristian sînt oricum dovedite, după cum și ale lui cu banda. Se poate oare ca tocmai prietenului său cel mai bun să nu-i spună una ca asta? Nu ai cum să negi că ai lucrat cu Șoimescu ori acesta este la zdup. Dacă nu declari totul, ne revedem peste un sfert de veac. Mă port omenește pentru că-mi ești coleg. Dar la o adică pot plasa cazul la altcineva, eu și așa am prea multe». Am semnat declarația după care el m-a consolat că nu trebuie să-mi pară rău deoarece, sigur, faci parte din bandă. Nu eram convins, însă îmi era frică să te întreb sau să te previn deși știam ce urmează. Dacă *totuși* erai? Cu Stela m-ai pus în fața faptului împlinit. Puteam foarte bine să mă îndoiesc și de prietenie și de cinste. Dar excluzînd asta, dacă-ți spuneam ai fi luat-o și tu prin munți sau ai fi întreprins vreo acțiune disperată, absurdă; așa te alegeai cu cîțiva ani și ieșeai integru... Păstrez și astăzi ciornele declarației. Eram convins de abilitatea ta și știam că ai să scapi mai repede de cum te așteptai. Pe urmă, aveai o profesie practică, puteai lucra la infirmeria închisorii. Eu n-aveam nici relațiile tale iar deținuții, aflîndu-mi meseria, mi-ar fi făcut viața imposibilă. Era simplu. Din nefericire cu Varlaam povestea a fost ceva mai lungă. «Ne poți face servicii importante acum după ce ți-ai tăiat greața, glumea Varlaam. Te împrietenești cu Zed și raportezi». Am făcut-o din frică și pe asta, dar cîștigîndu-i încrederea, sau dintr-o coincidență, am ajuns procuror șef al orașului. Contribuisem la reținerea unor dușmani periculoși, începusem să cred în ceea ce fac, în utilitatea mea. Mi se păreau necesare toate, eram în revoluție, or, revoluțiile sînt, firește, fierbinți. Mă mai consolam că n-are rost să fiu altfel decît lumea, că existența e dură, că după ce voi ajunge și mai sus, în minister, îmi voi răscumpăra păcatele, îi voi plăti lui Varlaam umilințele pentru că el, deși îl serveai, nu te trata ca pe un egal, te jignea... De fapt, învingătorii își impun morala ori o lume nouă avea nevoie de reguli noi. «Rețineri de intelectual de tip vechi, îmi rîdea în nas Varlaam. Nici la școala de maici nu scapi fără o păruială, dar aici cînd e o problemă de viață și de moarte! Dacă înving *ei* ne jugănesc pe toți! Or, tu trebuie să faci ce ar face ei dacă ar fi în locul nostru». Mai țineam să-i dovedesc Stelei că nici dacă

s-ar fi căsătorit cu mine n-ar fi greşit. Ştii doar, eu am lucrat cîţiva ani cu Şoimescu, am trăit deci în preajma Stelei, iar căsătoria noastră era aproape subînţeleasă pînă ai apărut tu, pînă cînd pur şi simplu ai tăbărît peste ea. Cînd ai dus-o la primărie cred că nici nu ştia ce face, ea parcă nu era de pe pămînt, rămînea mereu în urma evenimentelor" ... „Absurd. Cum de n-am ştiut eu că tu îi faci curte? Tocmai tu... De ce nu mi-aţi spus? Stela cel puţin nu mi-a amintit de tine", îl întrerupse Cristian uluit de noutate. Ceea ce dorise să afle de la Redman în legătură cu Stela se situa în perioada imediat următoare reţinerii lui. „Ea nu se manifesta deschis. Aproape trei ani am pierdut vremea împreună, am umblat pe la spectacole, filme, în excursii, mîncam la Şoimeşti. Cînd lipseam ea mă căuta la telefon, mă certa. Tu păreai încurcat cu Elvira, de fapt ea ţi s-ar fi potrivit... Structuri de învingători, voinţe deosebite, ambiţioşi. Şi ea a ajuns un fel de savant. La un moment dat Stela a rărit-o cu reproşurile ca, într-o bună zi, să-mi spună: «Ştii că mă căsătoresc cu Cris?» «Nu se poate, am protestat eu, domnul Şoimescu vorbea de căsătoria noastră, iar eu ştii că te iubesc». «Bine, dar noi am fost doar prieteni, mi-a spus ea inocentă. Nici nu putea fi vorba... Şi vom rămîne în continuare». Cînd am discutat cu Şoimescu, el, fariseu ca întotdeauna, s-a spălat pe mîini: «Eu nu mă pot amesteca, nu-i pot impune fiicei mele pe cine să iubească. Eu am crezut că doctorul o va lua pe Elvira. Cînd s-ar fi certat ăştia ar fi fost un adevărat război de tancuri, aşa că e mai bine cu asta mică. De fapt eu nu vreau decît să scap de o pacoste». Adevărul este că tu erai mai rentabil, aveai o profesie mai bună, cel puţin pentru bătrîn. De fapt, afacerea era reciproc avantajoasă. N-am părăsit însă casa voastră din mai multe motive: prietenia cu tine, nevoia de a o vedea măcar pe Stela căreia, în plus, nu voiam să-i dau impresia că m-a afectat gestul ei, şi nu în ultimul rînd faptul că de la Şoimescu aveam ce învăţa. Pe urmă, m-am căsătorit şi eu, iar Stela a rămas o amintire tristă şi frumoasă ca, probabil, Cristina Fărcaşiu pentru tine. Fiecare om, poate, a beneficiat de o astfel de înfrîngere. M-a durut că n-ai ţinut seama de mine cînd ai cerut-o în căsătorie. Fireşte, ea putea să te refuze, să rămînă cu mine; nu tu m-ai trădat, ci ea în ultimă instanţă. În spatele vorbelor însă rămîn întotdeauna faptele. După arestarea ta ea a ve-

nit la mine și mi-a spus: «Îți fac absolut ce dorești, numai află ce e cu el, unde se găsește, dacă e viu». Știam, doar te vizitasem, însă ce-i puteam spune? Disperarea ar fi împins-o să dezvăluie sursa, să meargă direct la țintă, mai ales că din altă parte n-avea de la cine afla. Bătrîna ar fi bătut din gură peste tot, de ea îmi era și mai frică. Iar dacă-i spuneam cum arăți, ce ți se întîmplă, cred că s-ar fi prăbușit imediat. Am încurajat-o, i-am făgăduit și am căutat s-o văd cît mai rar, să-i dau de înțeles că prietenia mea cu tine mi-a făcut rău, că și eu sînt la încurcătură. Mai tîrziu, peste un an, se vorbea că ai murit. Tot atunci, Stela a intentat divorț. Trebuia să lucreze, bătrîna făcuse praf economiile, or, cu situația ei pentru o slujbă de profesoară șanse nu existau. Cineva o sfătuise să divorțeze pentru a afla astfel dacă ești viu sau nu". „Iar minți, i se adresă în gînd Cristian. Cine-i acel *cineva*? În felul ăsta ai încurajat-o. Parcă ai vorbi cu altcineva, neimplicat". Dar era mulțumit și cu atît, nu voia să-l devieze. „De treaba asta nu știam, de aceea i-am spus după divorț: «Dacă vrei să te recăsătorești voi fi fericit să-ți amintesc că odată era cît pe aci să-mi fii soție. Eu am rămas același, sînt gata să trec peste orice». A refuzat indignată și, pînă în clipa cînd am aflat că are cancer, că e internată, n-am mai discutat cu ea. Atunci însă te-am urmărit pînă ai ajuns acasă și am căutat-o repede. Era soția ta, ți-am respectat-o, însă, atunci, nu mai putusem rezista: mergeam la o ultimă întîlnire cu însăși tinerețea mea. Simțeam că și sfîrșitul meu nu poate fi prea depărtat și, dincolo de toate, trebuia s-o văd. Ai uneori cîte un gînd ce te domină, se ține scai de tine, te împinge înainte, fără explicație, nu i te poți opune. Trebuia s-o văd pentru că pur și simplu nu-mi puteam desprinde gîndurile de la ea. Mi-a mărturisit că-i ascunzi diagnosticul, că e îngrijorată din cauza ta, că n-o să te descurci fără ea, că moartea ei o să te distrugă și încă alte cîteva vorbe care n-au nimic deosebit. De asta nu cred în asigurările tale. Dacă și pe ea ai mințit-o... E ridicolă secretoșenia asta a voastră. Trebuie să știu, să-mi planific treburile, să-mi rezolv ceea ce am. Nu vreau să mor, dar nici nu mă voi dărîma dacă voi ști exact." „N-am ce adăuga", spuse repede profesorul căutîndu-i privirea pentru a-i transmite și astfel convingerea că va trăi. În același timp, uimit de destăinuirile lui Redman, simți o ciudată undă de căldură: dra-

gostea lui pentru Stela, doar presupusă pînă atunci, i-l făcuse ceva mai apropiat, răceala inițială, gîndul că venise pentru a-și face datoria se atenuase, faptul că-l denunțase, că-l urîse trecuse pe un plan secundar, neglijabil. „Semne de ramolisment, gîndi Cristian. M-a înduioșat atît de repede acest... nici nu știu cum să-i zic!“ Drept pentru care, deși obișnuit îi făcea plăcere să i se vorbească de Stela, ocoli subiectul. „Dar ce ai căutat *acolo* la mine? De ce te-a trimis să mă convingi, dacă Varlaam și tu erați așa de siguri pe documentele voastre?“ „Nu cred că e bine să ne amesteci. Mi-am dat seama că odată cu declarațiile acelea eram definitiv pierdut, nu mai aveam posibilitatea să-mi păstrez independența. Ar fi fost cazul să mă mut din oraș, dar la rîndu-mi așteptam ca Varlaam să fie transferat. Însă atunci trebuia să-l ascult. El, după cîte am dedus, era intrigat de dîrzenia ta. Încă nu i se mai întîmplase așa ceva, și probabil că l-ai derutat. Pe de altă parte, te ura pentru simplul motiv că l-ai jignit de mai multe ori grav și, neîntrerupt, îl ironizai, îl diminuai în ochii subalternilor lui. Se convinsese probabil că n-are cum s-o scoată la capăt cu tine. Deși jocul de ambiții îl satisfăcea, voia să te doboare spectaculos, vedea că tragi de timp și îi era frică de eventualele intervenții. Erai bine văzut peste tot, aveai o firmă grozavă, reținerea ta cam pusese pe gînduri pe toți cei ce avuseseră nevoie de tine. În același timp și lui i se cereau zilnic rapoarte: cîți bandiți prinși? Cîte comploturi descoperite? Cîți sabotori? Cîți dușmani ai poporului? Etc. Prin tine voia să pescuiască un pește foarte mare. Și bandiți și comploturi și o avansare. M-a trimis la tine dintr-un motiv, cred, mai simplu: știindu-ne prieteni voia să afle dacă-mi transmiți ceva și, drept urmare, eram supravegheat continuu. În afară de asta, chinurile tale erau și un avertisment indirect. Vezi ce pățești dacă mă tragi cumva pe sfoară sau dacă nu mă asculți! Pe alt plan însă faptul că îl vedeam mereu, eram în relații cu el, mă consulta și îi furnizam, la rîndu-mi, diferite sugestii juridice îmi dădea siguranță, eram protejat. El habar n-avea de legi, le chiar disprețuia, avea prea mare încredere în intuițiile lui și se credea prea drept ca să mai aibă nevoie și de cîntarul legii, credea că se întîlnește cu ele, era ca precupeții ce simt cu mîna o anumită greutate. De ochii lumii însă, voia să dea o aparență legală tuturor actelor sale, or, pentru asta eram omul ideal: căutam capete

pentru pălăria lui. Între timp mă căsătorisem, aveam o responsabilitate în plus şi parcă îmi era necesar să mă ştiu protejat, dar şi să fiu cineva. Trîntit în sus de împrejurări, cu timpul mi se putea pierde urma; visam să ajung la Bucureşti în minister sau în învăţămînt, unde s-o iau de la capăt, lăsînd un trecut mai puţin curat, încercînd să uit. De fapt dacă n-ar fi răul, binele n-ar avea nici o valoare, îmi spuneam. Sînt un factor pozitiv în esenţă, un catalizator; declanşez energii necunoscute în oameni, îi fac să înţeleagă exact dimensiunile binelui. Era un fel de scuză trasă de păr cînd mă obseda faptul că nu mai pot da înapoi. Şi n-am greşit prea mult dacă mă gîndesc bine; am şi eu o contribuţie la gloria ta: ţi-am declanşat energia, ţi-ai verificat forţa, rezistenţa. Ai fi fost ce eşti fără acest impas?" „Ce nevoie aveai de atîta sofistică din moment ce moral te aflai pe o poziţie justă? După codul tău etic şi profesional am greşit, trebuia deci să plătesc!" „Ştii să bagi adînc bisturiul în rană! Din păcate lucrurile erau mult mai complicate. Dacă n-ar fi fost vorba de tine... Cînd te vedeam cum discuţi cu Varlaam, cum rezişti parcă mă lovea invidia în loc de milă. Eu n-aş fi avut această tărie, n-aş fi fost capabil să rezist o oră. Meritai mai mult deoarece ştiai şi să suferi şi aveai putere. Eu reuşisem să fiu laş pînă în pînzele albe, chiar rău, dar astea erau la îndemînă oricui. Varlaam era un rău de excepţie, avea răutatea în fiecare celulă, pe cînd eu eram un rău banal sau aproape banal. Şi pentru a fi rău ai nevoie de forţă. Făcusem şcoală bună, trăisem cu oameni corecţi, capabili, dar este ceva nedesăvîrşit în mine, o inconsecvenţă enervantă, o nelinişte care m-a făcut să nu duc nici un lucru pînă la capăt. N-aveam puterea de a aştepta, de a calcula ca la şah cu cîteva mişcări mai înainte, aşa cum faci tu. În competiţia cu tine, declanşată involuntar în sufletul meu, n-am rezistat după cum n-am rezistat nici în cea cu Varlaam. Unde am greşit e că mi-am fixat, nu ştiu de ce, viaţa între aceşti poli: tu şi el. Şi pentru a face rău ai nevoie de o mare forţă. Eu n-aveam în mine un sentiment ucigător, o idee obsedantă, n-aveam constanţă, dar nenorocirea era că-mi dădeam seama de asta. Aş fi vrut să mă disting prin ceva deoarece urcam însă, ştiam, eram agreat şi preferat pentru docilitatea mea, pentru că ascultam conştiincios. N-am căutat un alt mediu, nişte oameni mai mărunţi, mai puţin puternici. Explicaţia? Nu ştiu. Poate Stela.

Nu mă puteam depărta de ea. Poate că delicatețea, eleganța, bunul ei simț și, de ce nu, faptul că părea neajutorată, m-ar fi dus pe drumul cel bun, obligîndu-mă să am inițiative, să o protejez, să-i ofer ceea ce visa. M-am simțit foarte umilit cînd am văzut-o devenind, cu atîta ușurință, soția ta". „Dar nici măcar nu mi-ai sugerat faptul că o iubeai, că aveai proiecte în ceea ce o privea?" „N-ar fi avut rost. O umilire în plus. I-am explicat chiar ei, dar asta n-a schimbat situația și nici sentimentele mele". „Să fi trăit eu atîția ani alături de tine fără să te cunosc?" îl întrebă Cristian. „Așa se pare. Dar, vezi, sînt cîteva momente, unele întîmplări banale care-ți pot hotărî destinul; ele scot în evidență ambiții și porniri subconștiente uimitoare. Am fost convins că poziția ta socială a atras-o mai mult pe Stela, pentru că, practic, pe tine n-avusese timp să te cunoască foarte bine". „Crezi că amînînd căsătoria mi-ar fi descoperit ceva rău în măsură să-i schimbe hotărîrea? Oare m-ar fi părăsit? Ai văzut doar cu cîtă încăpățînare m-a așteptat!" „Firește, mai tîrziu mi-am dat seama de asta, atunci însă... Ai devenit peste noapte erou, îmi spusesem. M-am înșelat iarăși, recunosc..." „Și totuși mai este ceva neclar. Nu văd cum ai putut coborî atît de jos? Doar n-oi fi fost chiar orb. Ceva s-a întîmplat. Unde ți-a dispărut sufletul, inteligența, omenia pe care, sînt sigur, le aveai? Ceva trebuie să fi pățit. Pentru că, una este convingerea și alta credința, doar am discutat destul..." „Nu e bine să idealizezi oamenii, nici să le acorzi credit prea mare". „Da, recunoscu profesorul. De vreme ce nu le-ai dovedit înseamnă că nu erau prea trainice aceste calități. Eu suferisem înainte pentru a spune direct, deschis ce cred, nu mă puteam obișnui să tac, să ascund, să suspectez. În sfîrșit... La cîteva luni după ce fusesem reținut mi s-a făcut o percheziție acasă și atunci mi s-au descoperit tăieturile ălea de ziar, glumele mele, proiectul cărții despre prostie. De astea *numai tu știai.* Le-au cerut direct soției mele. Sigur, era material fascist, toate măgăriile oratorice ale lui Hitler și Mussolini, colecția lui stupidă de legi și decrete, căci se pare că era recordman în galeria de dictatori, dar eu le strînsesem cu un scop. Și doar fusesem odată închis pentru el, adică pentru ceea ce am spus despre Hitler la Ambasada germană. Din moment ce cartea nu era scrisă, ei ar fi avut dreptul să interpreteze cum vor dacă n-aș fi fost închis. Dar asta *numai tu* le-ai putut-o servi, *după* ce

ai văzut că rezist, că eram mai tare decît Varlaam..." „Da, recunoscu ruşinat Redman, era ultima nedreptate pe care ţi-am făcut-o dar, şi un bine: trebuia să-ţi păstrezi intact organismul pentru cauze mai nobile. Cine era Varlaam? Era el un adversar de talia ta"? „Penultima", observă rece Cristian. „Acum şi aşa am spus absolut tot, nu văd ce-aş mai ascunde. Nu-mi amintesc de o alta..." „N-ai spus tu soţiei că-s mort? De fapt, nu ăsta este adevăratul motiv pentru care a divorţat? Voia să ştie, chiar cu acest preţ, dacă sînt viu sau nu". „S-ar putea, recunoscu Redman, dar nu sînt sigur. Oricum, n-am crezut o clipă că vei rezista... După momentele acelea de încordare, de voinţă excesivă, de încăpăţînare oarbă, eram convins că după prima zi de destindere vei cădea definitiv". „Nu puteam să cad, interveni profesorul cu aerul că trebuie să dea o explicaţie pur ştiinţifică, fără nici o legătură cu propria-i persoană, era exclusă căderea deoarece aici aveam un sigur scop: să rezist cu orice preţ pentru a-mi putea dovedi nevinovăţia. Afară voinţa şi atenţia sînt distribuite, ritmul existenţei este negal. Aici trebuia să fur somn, mîncare, deci energie şi să spun adevărul. Pînă mi-ar fi rămas o singură celulă nervoasă intactă nu aş fi cedat. Şi încăpăţînarea mea nu era absurdă. Atunci aveam de rezolvat treaba aceea perfect, cum în clipa de faţă m-am pus pe studierea cancerului. Poate că de astă dată nu voi învinge eu, dar, sînt sigur, cu orice risc nu voi ceda, nu voi renunţa. Eu sînt un om liber şi, indiferent de intensitatea şi varietatea metodelor de constrîngere ale lui Varlaam, mi-am păstrat libertatea. Tot atunci, am cunoscut încă un om: un ilegalist, Hileanu. Acesta fusese învinuit absurd că în procesul de la Someşeni intentat de D.E.F.-ul horthyist comuniştilor din Nordul Ardealului a trădat numele altora, locul unde se ascundeau, secretele organizaţiei, legăturile ei. Pe ce se bazase cel ce l-a denunţat? Pe supoziţia că un om normal era imposibil să facă faţă torturilor înfiorătoare la care-i supuneau contrainformaţiile horthyiste pe comunşti. Am aflat pe îndelete de la el ce i-au făcut horthyiştii: Un vlăjgan a făcut dragoste cu fiică-sa, ameţită în bătăi, în faţa lui. L-au sărat pe răni, i-au scos unghiile, l-au ars cu făclii, l-au răcit în camere cu gheaţă, ce mai! o groază de chestii de astea, însă omul n-a scos o vorbă. Şi cu toate astea cineva a fost în stare să-l învinuiască pe nedrept... Trebuie să-l fi cunoscut pe acest om", adăugă pro-

tesorul cu subînțeles, simțind că bagă foarte adînc bisturiul în rană. „Da", acceptă dărîmat Redman. Lovitura i se păru foarte puternică însă, după o clipă de cădere, își reveni: era convins că profesorul nu e chiar atît de sfînt și de detașat de lume precum pare, că i-a pregătit cu grijă lovitura. Mai putea avea oare încredere în el? Îl va opera bine? „Ieșirea lui, recunoscu el, a însemnat sfîrșitul carierei mele. De asta m-ai întrebat, nu?" „Mi-a vorbit de tine, aveam și noi o cunoștință comună..." „Vrei să dovedești că nu ești singurul care a avut de suferit de pe urma mea?" „Nu m-am gîndit la asta, dar știam, spuse profesorul căutîndu-i iarăși privirea. Era normal să mă interesez de tine, doar îmi erai cel mai bun prieten. Oricum, ai fost ceva mai puțin nevinovat decît ai lăsat să se înțeleagă". „Da, spuse resemnat Redman. Mai rău... Nimeni nu m-a umilit ca Hileanu. La ieșirea lui m-a pus să dau o declarație că am mințit pentru a-i lua locul în învățămînt, apoi a citit-o în fața tuturor profesorilor. Nu mi-a cerut să părăsesc facultatea, dar mai puteam rămîne? Și așa am devenit funcționar. Avea și Hileanu o încăpățînare și o forță... Asta este însă aspectul psihic. Eu credeam, cu fiecare zi mai mult, în faptele mele. Credeam că a trădat, o auzisem pe fiică-sa. Și astăzi cred. Tu ai avut un noroc uriaș cu colonelul Predescu și cu profesorul Popa". „Da și nu. Dacă nu erau mai mulți oameni care să știe că socialismul este altceva decît ceea ce făcea Varlaam, oameni care să lupte, să strige, azi n-ar fi închisorile fără nici un deținut politic. Însă nu mi-ai povestit ce a fost cu tine. Parcă te întrebasem..." Redman nu mai putea: era obosit, transpirat și Cristian se neliniști: „Da, însă orice ți-aș spune, atitudinea ta de atunci mă neagă. Mie însă mi-a fost frică. Eu eram slab, laș. Iar, mai tîrziu, indiferent. Nu-mi mai păsa. Azi aș avea, poate, tăria să sufăr dar practic n-am pentru ce. Chiar și tu m-ai iertat. Bietul Hileanu a murit înainte de a-i fi putut cere scuze. Cînd te-am întîlnit erai după patru zile de nesomn, înroșit... După ce am mai văzut și locul unde dormeai... Mă îngrozise posibilitatea de a nu-i fi pe plac lui Varlaam. A fost suficient să mă trimită jos, în purgatoriu, cum îi plăcea lui să spună, ca să fac totul pentru a-i intra în grații. Treptat, am suferit un curios proces de transformare: văzîndu-l pe Varlaam, contaminîndu-mă de convingerea cu care lucra, de importanța și gravitatea ce o acorda muncii sale, am ajuns

la rîndu-mi să fiu pasionat, să cred că de fapt asta trebuie să fac. Şi să ştii, aşa cum a fost, Varlaam a prins mulţi duşmani, a făcut multe lucruri bune, cît ţi s-ar părea de bizar... Sau, dacă vrei, nu mă gîndeam la principii, la norme, ci mă prinsesem într-un angrenaj din care nu mai puteam scăpa. Mă acomodasem cu alte cuvinte, ajunsesem să simt frica şi voinţa acestui om, îi acceptam aerele, crizele de superioritate, îi menajam susceptibilităţile, îl ascultam în adevăratul sens al cuvîntului. Cînd forţei nu-i poţi opune forţa te acomodezi sau suporţi consecinţele. Eram tînăr şi nu-mi făceam mari probleme, uneori procedam ca un traducător banal, dădeam o formă juridică unor hotărîri arbitrare, de parcă aş fi căutat mecanic într-o altă limbă sinonimele unor cuvinte fără să mă intereseze sensurile şi interpretările. Nu mă gîndeam că odată şi odată toate se plătesc, că nu există nedreptate, murdărie care să nu fie răsplătite cu cea mai mare exactitate. Varlaam a fost judecat şi condamnat, iar azi vinde, ţi-am spus, loz în plic. O curiozitate am şi eu: cum îţi par după toate cîte ţi le-am spus?" Cristian zîmbi trist. „N-am aflat decît o noutate: Stela, însă cum ea nu mai este orice discuţie încetează. De celelalte am fost sigur. În rest, ne-am urmat fiecare drumul. Eu m-am simţit, cu toate suferinţele îndurate, liber. Am luptat neîntrerupt pentru a-mi păstra libertatea, a-mi afirma adevărul meu şi, cred, am reuşit. Tu n-ai ţinut la această valoare şi ai dobîndit în schimb altele pe măsura gusturilor tale. N-am vrut, din alt unghi privite lucrurile, decît bine. Pe tine te-a pasionat răul, sau ai fost indiferent, cinic, inconştient. N-am reuşit pînă la capăt nici unul nici altul. În plus, dacă nu apăreai tu, nu m-aş mai fi gîndit la trecut, pentru că încă n-am nevoie de scuze sau consolări. Nu te gîndi nici tu." Cristian încetase să i se adreseze lui Redman de aceea ar fi vrut, purtat de sinceritate, să i se plîngă persoanei din faţa sa, să-i spună necazurile dar, cînd îl descoperi, după o scurtă absenţă, cînd îi auzi glasul, se scutură ca de frig. „Poate că ai dreptate, nu merită. Dacă spui unor oameni adevărul, înseamnă că-i iei în serios. Şi cîţi merită? Cîţi vor lua în seamă eforturile tale de a scoate cîteva fraze în plus faţă de ei? Fireşte, oricine poate avea momente de laşitate: m-am maturizat, cred, mult mai tîrziu. O groază de ani, om corect, funcţionar bun, harnic. Aş vrea însă să cred că povestea se poate sfîrşi şi altfel, mai bine. Nu mă

pot împăca nicicum cu actuala situaţie. Dar n-am voinţă, ceva s-a rupt în mine, s-a deteriorat. Prea sînt toate monotone, dar nu ştiu cum să ies. Eu nu sînt bun de pus ca tine în cărţile şcolare, sînt doar un anonim şi nimic mai mult. Sigur, regret dar, poate ai şi tu la fel de multe regrete... Pe vremuri, cînd cineva făcea vreo nedreptate, se simţea păcătos, nu se suferea, înălţa o biserică, făcea un bine public. Dar eu ce pot să fac? Fireşte, după ruptura cu Hileanu am făcut multe lucruri bune, mici, nu prea se văd, dar le-am făcut..." „De ce vrei neapărat să se vadă? Bine că există. Să ne vedem de sănătate, spuse Cristian reţinîndu-şi cu greu mila. Dormi liniştit căci mîine... te voi spinteca. Tu n-ai cancer. Ai avut. O formă molipsitoare!" Profesorul îi palpă iarăşi, automat, abdomenul apoi îl înveli. „Nu mi-aş fi închipuit să se termine atît de simplu discuţia asta pe care o visez de vreo douăzeci de ani. Din păcate am convingerea că nu ţi-am spus tot. Sînt nemulţumit..." „Lasă asta, îl consolă Cristian. Odată te voi ruga să mă duci la Varlaam. Poate că am să trag şi eu un loz cîştigător. Fiul meu mă învinuieşte că nu-i cumpăr maşină, haine, că-l oblig la o existenţă austeră. Varlaam îmi poartă noroc. Fără el nu mi-aş fi dat seama de multe lucruri, el mi-a verificat voinţa, forţa". „Cel din cameră era fiul tău?" întrebă prefăcut Redman, ducîndu-şi mîinile la burtă simulînd durerea: nu mai avu tăria să continue, să-i spună şi acest adevăr. „Andrei ştie ceva din povestea asta? încercă el să sondeze terenul. I-ai spus păţaniile tale?" „Nu, recunoscu profesorul ridicîndu-se. Nu-i momentul încă. Destui tineri de azi nici nu înţeleg totul, din nefericire. Cred că vrei să te scuzi sau să faci pe eroul. Am însă alte lucruri, foarte importante, să-l învăţ... Deocamdată. Mîine avem o zi grea aşa că te las. Poţi să contezi pe mine". „Dacă tocmai o glorie a chirurgiei mi-o spune, încercă Redman să glumească, înseamnă că e perfect". „Ca pe un fost prieten pot să te asigur că gloria-i o cacialma pe care nu eu mi-am făcut-o. Iar la medici nu strică, intră şi ea în tratament, uneori ca medicament principal".

Cu asta, spre bucuria lui Redman, Cristian părăsi brusc salonul făcîndu-i încurajator cu mîna.

„Neschimbat, se gîndi Redman răsuflînd uşurat. Absolut neschimbat. Numai ceea ce-l priveşte direct. El stabileşte priorităţile, tonul, timpul... Şi m-a certat în felul lui, de

parcă m-ar fi condamnat la moarte..." O clipă se gîndi dacă regretă cele spuse lui Andrei dar, în loc de un răspuns ferm, decis, își alungă în fugă gîndul cu vechea lui obsesie: „Puțină umilință nu i-ar strica nici lui. Abia atunci am putea vorbi aceeași limbă". Îi era foarte clar: l-a urît tot timpul, nu putea să se ascundă deși sentimentul acesta îl uimea puțin: îl ura pentru că tocmai el trebuia, din nou, să fie cel ce-i va face bine. „Slavă Domnului, se felicită la rîndul său profesorul îndreptîndu-se spre cabinet. Ăsta o să-mi infecteze antibioticele..." Un lucru încercase din răsputeri în timpul discuției: să facă abstracție de recunoașterea lui Redman, să evoce elementele prieteniei lor, atmosfera de atunci. Dar nu reușise și nu pentru că acesta făcuse ce făcuse, ci fiindcă simțise, cu fiecare cuvînt schimbat, că îi despart ani-lumină, că vîrsta de atunci îi apare altfel... Faptul că drumurile lor s-au bifurcat n-ar fi fost un impediment, înțelesese însă că-i lipsește acea vibrație subconștientă, atracția de o nuanță aparte, nevoia de a comunica, urma de căldură necesară prieteniei. Vorbele și amintirea lui erau ca lumina rece a unei stele moarte de mult, ajunsă la el abia acum, după un lung drum prin spațiile oarbe, pustii, glaciale. „Dar oare cu mine cel de atunci m-aș mai putea întîlni? Din nopțile în care o vegheam pe Stela n-am mai străbătut acest drum. N-am avut timp pentru asemenea itinerarii. Am privit cu obstinație înainte fără să mă întreb, pînă în această clipă, dacă rupîndu-mă de rădăcini, de mine însumi, nu m-am rătăcit? Pe cine-l mai pot asculta fără ezitare, fără să primeze, tainică și apăsătoare, îndoiala? Nici înțelepciunea datorată vîrstei și experienței, nici instinctul de conservare nu mă mai pot opri. Hățurile ce mă țineau aproape de rădăcini le-am întins atît de mult încît, pur și simplu, s-au rupt. Mă mișc liber într-un teritoriu străin fără să mă intereseze regulile și legile acelui spațiu. Nu mai există înapoi, nici ieri, n-am de ales".

Intră în cabinet repede și încuie ușa de parcă ar fi vrut să se ascundă de propriile sale întrebări și obsesii. „La escroci apar crizele de conștiință abia după ce pierd partida. Și pînă li se oferă o nouă ocazie de a-și valorifica talentul sînt sublimi. De fapt n-ar fi cazul să-l condamn cu atîta vehemență: nu e nici primul, nici ultimul care s-a purtat astfel, face parte din dinastia de neputincioși care nu suportă fericirea și bucuria altora. Un singur sentiment trainic: ura, mas-

cată elegant, sub un înveliș de vorbe frumoase." Își dădea seama că, totuși, este nedrept dar cuvintele o luau înaintea rațiunii. „Sînt nedrept, dacă mă gîndesc bine. Redman n-a jucat un rol deosebit în viața mea, poate nici unul. Ar însemna să cred prea mult în puterea unui individ... Că sînt un om slab, o remorcă la voința cuiva, ceea ce este..."

Trase scaunul spre perete pentru a-și putea ridica picioarele pe masă și, din poziția aceea comodă, odihnitoare, se vedea curtea. Bradul fîșia neliniștit sub geam eliberîndu-se de urmele vagi de zăpadă. Auzi o bătaie ușoară în ușă dar nu deschise, se simțea prea bine acolo urmărind curios două vrăbii mici, neliniștite care se chinuiau să se apropie de un cucuruz de brad ce se legăna leneș atîrnat de o ramură subțire gata să se rupă; pînă la urmă păsările renunțară, se pierdură printre crengile acoperite cu rășină și, deodată, se pomeni că loviturile se repetă. Se ridică și deschise grăbit ușa: nu aștepta nimeni; cîțiva bolnavi în halatele lor albastre, vechi, priveau pe geam, în curte; în capătul coridorului un grup de studenți își întrerupseră brusc rîsul salutîndu-l respectuoși. O soră văzîndu-l acolo nemișcat în ușa larg deschisă, se apropie de el intimidată. „Aveți nevoie de ceva?". „Nu, mă uit și eu... Nimic..." „Să știți că mă pricep și eu la cafea..." „Nu pentru asta, se scuză el. Am avut impresia că a bătut cineva la ușă..." „Dacă are cineva treabă, răspunse ea indiferentă, bate de mai multe ori. Vi s-o fi părut. Sau poate că l-ați auzit pe ăsta cu cîrjele, de la doisprezece. Cînd are ceva — bate-n ușă, e fricos ca dracu' de parcă eu sînt de vină că a înghețat într-un șanț. Ei, de i-aș fi fost eu nevastă uita unde-i bufetul!" Profesorul rîse involuntar: îi plăcea energia femeii. „Și ce mai faci, în rest?" „Parcă poți face ceva? Zarvă, asta fac, că mi-ar trebui patru picioare cît mă freacă ăștia!" „Și bolnavul din rezerva aia?" arătă el cu degetul spre salonul lui Redman. „Suportabil, rîse ea. Cam mofturos. Parcă nu i-ar plăcea nici să moară dar nici să trăiască". „Asta-i situația", rîse Cristian retrăgîndu-se. Acum însă nu mai avea chef să stea pe scaun deși încă nu se hotărîse ce să facă. Mai rămînea Andrei: odată și odată tot trebuiau să discute. Noaptea trecută îl găsise dormind; nu se prefăcuse, respira profund cu gura întredeschisă; era transpirat ușor pe frunte, iar părul mare, des — răsfirat pe pernă. Își spusese că e mai bine să-l lase puțin: chiar dacă s-ar fi trezit nu i-ar fi sugerat că știe de cele întîmplate, aștepta să

afle adevărul din gura lui. Trase spre el telefonul şi, involuntar aproape, formă numărul de acasă. Îi răspunse doamna Winter, menajera. Ar fi vrut s-o întrebe de Andrei dar nu îndrăzni de teama că el, auzind conversaţia, ar putea să plece. Sperase în secret că va răspunde el în locul bătrînei care se mişca încet sau, dacă era cufundată în fotoliul cu rotile, îi era lene să răspundă. O întrebă ce mai e nou şi dacă mai are nevoie de ceva, dar din spusele ei nu putuse deduce nimic: se plînsese că n-a găsit decît zgîrciuri ambalate, că n-au apărut încă roşii la *Aprozar*, că a cumpărat de la o ţărancă o găină şi el trebuise să o asculte cu răbdare în speranţa că pînă la urmă va veni vorba şi de Andrei. Dar, ca de obicei, ea trecu la soră-sa bolnavă şi profesorul îşi ceru grăbit scuze, cunoştea repertoriul. Observă că în absenţa lui Dumitrescu îi aduse fişe noi, albe şi, jos lîngă masă, un braţ de cărţi: Clarke, Eggen, Mc.Conell, Rachet, Rhoads, geneticieni şi internişti într-o sfîntă dezordine. Cărţile erau noi, abia sosite, dar plăcerea de a le citi în tihnă şi-o rezervă pentru după-masă şi nu aici, ci jos, în laboratorul unde nu era atît de frig. Nu se putea însă hotărî să meargă acasă şi pentru a mai cîştiga puţin timp, de parcă plecarea lui ar fi depins de altcineva, îşi aprinse o ţigară, dar cum ea se termină repede luă agenda în speranţa că salvarea va veni din partea ei. Pe masă, lîngă ea, descoperi o hîrtie pe care, în fugă, îşi notase cîteva nume. Redman: trase cu creionul o linie groasă, neagră. „Creţu? N-are importanţă, se gîndi. Dă-l în mă-sa! Cu Dumitrescu am discutat, se vede. Dorneşti ..." Întîrzie mult asupra lui. Ar fi vrut să vadă ce e cu noul Institut şi mai ales ce e cu cererea lui însă se hotărî să-l trimită pe doctorul Dumitrescu. Abia pe urmă ... „De fapt n-are rost să-mi pierd vremea cu el. N-a făcut mare lucru înainte, dar acum cînd îşi părăseşte funcţia!" Şi-l imagină grav, plin de importanţă, de o politeţe rece, amintind de savanţii lui Swift din imaginara Laputa care aveau nişte angajaţi pentru a-i pocni cu o băşică în cap atunci cînd trebuiau să fie atenţi la ceva. Numai că pe Dorneşti gîndurile nu-l prea chinuiau. „Drrragă Crrristian, grrraţie prrrieteniei noastrrre ..." R-ul sforăitor accentuat mult, de parcă limba i-ar fi intrat în rezonanţă, îi evoca un diesel pornit cu manivela. Atunci cînd cu scandalul declanşat de conferenţiarul Iosif îl chemase la rectorat. Nu-i spusese nici „drrragă Crrristian", nici „tovarrrăşe", îl privise contrariat, cu milă aproape,

apoi în șoptise: „Ce drrracu' te-a apucat de-mi faci grrreutăți? Crrrezi că crrretinii ăștia n-o să fie buni la cirrrcă dacă pleacă acolo cu ideea că Morrrgan al tău e rrreacționarrr? Abia ai scăpat de o belea și iarrrăși o iai de la capăt. Eu o să încerrrc să te apărrr în limitele puterrrii mele, darrrr. . ." „Mai tîrziu tot o să afle că avem și crrromozomi, și ce o să spună desprrre noi?" Cristian oarecum distrat de privirea lui complice, de teama de a nu-l crede „crrretin" că a ajuns să nege ceea ce aflase încă din primul an de facultate se contaminase involuntar de r-ul lui încît se alesese în loc de răspuns cu un „Du-te drrracului" și cu o rugăminte la fel de caraghioasă: „Nu te supărra darrr o să te crrritic puțin, după tipic, să audă și crrretinul ăsta că-mi fac datorrria!" „Nu te sfii", îl îndemnase Cristian și Dornești mai adăugase intrigat: „Darrr de ce l-ai făcut papuaș, drrragă, pe crrretinul ăsta de Iosif? Te dă, drrragă, în judecată!" „Îi cer o expertiză genetică, vreau să-i număr cromozomii". „Lasă-mă să te crrritic puțin!"

Pe listă mai rămăseseră trei nume: *Cristina, Vera* și *Andrei.* Întîrzie mult asupra lor, stăpînit de o curioasă nostalgie: ceva îl reținea, îi lipsea pînă și curajul să se gîndească, găsea o incompatibilitate de nediscutat între prospețimea și intensitatea sentimentelor, între tinerețea lor și vîrsta sa; frica de a nu părea ridicol îi aglutina mișcările. Dar pentru că fișele, cărțile și stocul de hîrtie albă îi creaseră o stare plăcută, o liniște tonică, se hotărî să continue cu ce era mai greu: Andrei. Nu mai putea amîna, și așa trecuse destul timp, iar dincolo de teama de a nu fi pățit ceva mai intervenea curiozitatea: De ce? Parcă-i venea să spună ca Dornești în faza cînd vorbea ceva mai mult, cînd nu părea atît de convins că se culcă în fiecare noapte cu însăși Dreptatea: „Te-ai îmbătat — treacă de la mine, dar de ce i-ai înjurat pe crrretinii ăia?"

Andrei îl inhiba, îi crea complexe: era conștient că mari părți din sufletul lui îi erau străine, că nu găsise niciodată nota potrivită; sigur, discutau ca doi oameni maturi dar Cristian simțea mereu că îi scapă ceva, că nu-l cuprinde în întregime, că-i lunecă, iar pînă acum, de cîte ori făcuse un pas spre el Andrei nu-i ieșise în întîmpinare, se retrăsese și el un pas. De fapt, pînă la „cina cea de taină" și la discuția avută cu Redman, Andrei îi reproșase exact același lu-

cru: că pentru tatăl său sufletul lui n-are decît o coordonată: cartea, ştiinţa, că libertatea pe care tatăl său i-o lăsa, semn că-i înţelegea necesităţile, îi accepta maturitatea, o traducea prin ignorare. Pe de altă parte, ori de cîte ori se gîndea la tatăl său lui Andrei îi era frig. Deşi n-o făcuse niciodată îl vedea gata să explodeze: tăcerea lui apăsătoare, privirea aspră, vie, scormonitoare, colţul drept al gurii lăsat în jos păreau semnele ce anunţau explozia. Nu se aşteptase ca tatăl său să apară la această oră, astfel că surpriza îl făcu să salute sec, automat şi să se refugieze în lectură de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Nopţi întregi se pregătise pentru discuţia cu el, însă, acum, văzîndu-l în uşă, după ce-l auzise, comandînd doamnei Winter două cafele — deci şi pentru el! — toate replicile atît de minuţios cizelate îi dispăruseră, le uitase, rămînîndu-i doar nevoia de a fugi, de a ieşi definitiv din încurcătură. Şi nu-i era frică de consecinţele ei directe cît de explicaţiile numeroase, inutile care i s-ar putea cere. În nopţile de incertitudine şi spaimă ce au urmat după cheful său neobişnuit s-a gîndit mereu la o soluţie: părăsirea Institutului şi luarea vieţii de la capăt, în altă parte, după ce în prealabil s-ar fi răcorit pe toţi. Nu i se potrivea însă nici o altă muncă. Visase să cerceteze, să facă o carieră ştiinţifică, or, aici era mai aproape ca oriunde de vis. Se mai gîndise să se retragă un an, drept, demn, fără să aştepte concluziile Asociaţiei sau decanatului, dar pînă la urmă amînase decizia hotărît să discute cu tatăl său, deschis, fără menajamente, şi pînă a nu-l fi avut în faţă ştiuse toate întrebările, fusese pregătit, chiar şi seara trecută îl aşteptase în biroul lui. Acum însă tatăl său îi întoarse vizita şi-l privea mai mult curios decît înfuriat. „Nu ne-am văzut de mult, Andrei, spuse el, după o lungă şi penibilă tăcere. N-ai să-mi spui nimic?" „Nu, deocamdată", îi răspunse calm, fără să-l privească. „Păcat, observă Cristian indispus de încercarea lui Andrei de a nu-i da atenţie. Nu ne-am văzut de cîteva zile şi am toate motivele să cred că, totuşi, ar fi cîte ceva de discutat". Vocea profesorului devenise mai dură, nu admitea subterfugii. Din moment ce se întîlniseră n-avea rost să mai amîne discuţia, mai ales că tonul folosit de Creţu nu promisese nimic bun. „Nu-mi place să-ţi amintesc că-ţi sînt tată, am fost înţelegător cu tine, te-am tratat ca pe un om matur, serios. Chiar atît de absurd nu sînt încît să nu admit că oamenii greşesc, fac gafe, suferă. Mă deranjează

însă cînd trebuie să le aud din gura altora". „Ai impresia că gafele mele îţi dăunează prestigiului? întrebă Andrei cu o surprinzătoare obrăznicie. Tu numai atunci ai obiceiul să reacţionezi. Sigur, îmi eşti tată şi trebuie să-ţi dau socoteală..." „Bine, dă-mi-o! spuse crispat profesorul. Dacă atîta ai înţeles tu, dacă numai atît poţi înţelege, perfect, ai obligaţia să-mi spui. Acum mă simt excelent, altfel m-ar fi enervat puţin tonul... Dar trec peste asta. Îmi dau seama că ceva s-a întîmplat cu tine. Relaţiile dintre noi, altădată prieteneşti, s-au schimbat şi nu înţeleg de ce. Dacă am greşit sînt dispus să recunosc, însă mai întîi trebuie să aflu". „Bine, acceptă Andrei provocarea. Nu pot decît să reiau unele afirmaţii şi pe urmă ce o da sfîntul. Am crezut în tine şi am ajuns fără voia mea să nu cred prea mult. De aici revolta, dacă te interesează. Ca tată n-am ce-ţi reproşa. Ca savant şi profesor — nu sînt în măsură. Ca om însă în care am crezut — da. Ce nevoie ai avut să primeşti şi să asculţi moaştele alea? Ce nevoie ai tu de o funcţie luată cu ajutorul ăstora?... Dacă nu v-aş fi auzit în noaptea aceea... De unde să ştiu dacă toate titlurile tale nu sînt în acest fel cîştigate? A-ţi cere deci cinste absolută aşa cum îmi pretinzi tu mie înseamnă să te dezarmez, să te fac foarte vulnerabil, cel puţin aşa reiese. Ai dovedit clar că şi tu eşti ca alţii: una propovăduieşti de la catedră şi alta faci. De fapt, ce s-o mai lungim! Nu m-ai socotit niciodată demn de o discuţie adevărată. Mi-ai ascuns trecutul tău, al mamei, a trebuit să aflu de la alţii adevărul..." „Şi ţi-e ruşine de mine?" întrebă profesorul cu voce stinsă, uluit de ieşirea aceasta neaşteptată. „Aş fi vrut adevărul din gura ta oricît de neplăcut ar fi el", spuse Andrei. „Cu alte cuvinte, mă tragi la răspundere pentru ceea ce nu cunoşti, îl întrerupse Cristian. Probabil că nu asta ar trebui să te preocupe... De asta sînt sigur. Trecutul meu are importanţă doar pentru mine şi eu am renunţat la el, nu mă mai interesează". „Am aflat că ai toate motivele să renunţi", interveni Andrei cu multă duritate. „Dacă nu mi-ai fi fiu, dacă n-ar trebui să mai petrecem o vreme împreună, aş încheia definitiv orice dialog. Nu mi-ar face plăcere să te mai văd. Aşa însă... Dar poţi tu suporta adevărul? Eşti pregătit pentru el? Acum îmi dau seama unde am greşit cu tine: am căutat să nu-ţi lipsească nimic, să te scutesc de orice neplăceri, să trăieşti doar pentru carte. Restul nevoilor tale nu depind de mine.

Dacă ai şi alte nevoi, spirituale sau sociale, să zicem". „Ştiu că n-ai obiceiul să ierţi, nici să uiţi. Poate că ar trebui totuşi să-mi apreciezi sinceritatea, explodă Andrei. Judecă-mă cum vrei, nu-mi dau seama ce se întîmplă cu mine, însă m-am pierdut pur şi simplu, am scăpat toate frînele. Nu arunc vina pe alţii dar odată trebuia să mă clarific, să dau de capăt unor obsesii". „Şi ai dat? Mă înspăimîntă ce-i în capul tău! Am vrut să-ţi descoperi singur drumul, să nu-ţi impun convingerile mele..." „Mă revolt pentru că nu reuşesc să te înţeleg. Probabil că ţi s-au adus la cunoştinţă isprăvile mele: am făcut scandal la Asociaţie, m-am certat cu Creţu, am lovit pe un proxenet şi aşa mai departe. Îmi detest toate prostiile. Mi-e ruşine... Nu vreau să dau vina pe nimeni, însă m-ai crescut cu ochii închişi. Bunica, la cel mai mic semn de împotrivire, îmi punea mîna pe gură: «Taci să nu te audă!» Mama — la fel. După moartea ei — colegii, prietenii, părinţii lor — de asemenea". „Şi nu-ţi poţi deschide ochii fără să mă condamni pe mine?" „Vreau doar să te înţeleg. De ce, de exemplu, tu, cu renume, în vîrstă, cu autoritate te izolezi, taci, puţin îţi pasă de alţii? De ce îţi cultivi numai grădina proprie fără să vezi scaii şi buruienile care la o adică ţi-ar putea-o invada?... Cei mici, fără nume, se tem sau nu sînt luaţi în serios, pe cînd tu ai reuşit să faci ceva. Crezi că te poţi salva singur? Aceste întrebări m-au obsedat multă vreme. Acum însă vreau să ştii că le-am găsit un răspuns: frica şi egoismul, şi acest răspuns, desigur, mă nemulţumeşte. Unii spun că te-ai strecurat în sus profitînd de împrejurări, că ai calculat cu sînge rece fiecare pas. Dacă nu e falsă afirmaţia de ce nu le dovedeşti contrariul?" „Mă întreb, spuse profesorul privindu-l cu răceală, de parcă înaintea lui s-ar fi aflat un străin, de ce nu poţi tu trăi fără asemenea răspunsuri? Parcă aş fi la tribunal... De ce să mă justific? În ochii cui? Sînt îngîmfat? Perfect. Nu am voie să am şi eu defecte? Şi mai am încă..." „Vreau să te cunosc", insistă Andrei. „Trecutul meu n-are nici o legătură cu tine. El şi defectele mele nu te împiedică, sper, să ai viaţa ta independentă. De la mine ai putea învăţa să cercetezi, să munceşti ca un rob, să ai răbdare dar, ştii bine, ai refuzat să lucrăm împreună. Ultimii zece ani din viaţă — cărţile mele sînt acolo, în raft, scrise. În sertare găseşti fel de fel de diplome şi decoraţii; la clinică am lista

miilor de cazuri operate precum și lucrările în curs de elaborare. Nimic n-am primit gratis. Că sînt fricos? Atîția ani, voluntar pe front, atîția în altă parte, atîția pierduți într-o cercetare, despre cancer, și nu mai continuu. Dar aproape în toate a venit, permanent, și vorba despre moarte. Dacă-i aduni vei descoperi că am lucrat destul în alte grădini. Frică? Poate că viața-mi spune ceva ce tu n-ai cum să pricepi. Poate că suferința mea s-a metamorfozat. Știi ce înseamnă a nu vrea să vezi și să auzi nimic? Poate că sînt prins într-o altă bătălie. Cei ce vorbesc multe fac puține. Dacă ți-aș descrie cum simt apropierea morții, cum văd urmele morții înscrise zilnic pe acest organism mereu mai debil, mai vulnerabil, ai striga, tu care ai o viață înainte, că e văicăreală, că încerc să mă scuz sau să te impresionez. Ce-mi rămîne? De cînd mă știu am avut dușmani care nu luptau deschis, direct. Crețu, Codreanu și cine te-o mai fi obsedînd nu sînt adversari de talia mea! Am învins o sumedenie ca ei și asta nu se vede nicăieri. Asemenea victorii nu mă mai satisfac. Faptul că te-ai lăsat dus de sentimente, de impresiile culese în grabă sau de vorbele unor adunături mă face să te consider în continuare nepregătit pentru un dialog sincer. De unde știi ce cred eu despre Codreanu? M-ai auzit în seara aceea acceptînd funcția propusă? Ai impresia că valoarea unui om este întotdeauna dată de funcția pe care o are? Și dacă aș fi numit rector sau știu eu, crezi că nu merit? Poate Codreanu să dea o funcție? Cît despre Redman — e o poveste specială. Ți s-a părut că m-am purtat urît. Da, foarte urît. Dar nu te-ai întrebat de ce, de atîția ani, el este singurul om cu care m-am purtat așa? De ce mă judeci după un caz? Uite, Redman e internat la mine. Dacă are în el o singură urmă de cinste îți va spune cît de cît ceva din adevăr. Eu însă n-am vrut să te învăț să urăști, nici să disprețuiești. Admit curiozitatea ta sinceră, simțul adevărului. Există destui oameni care caută să-i aducă pe cei ce nu le seamănă la același numitor comun. Nu suportă vîrfuri, mituri, distrug totul cu o plăcere drăcească. M-au călcat pe nervi inculții, cretinii, lașii și ignoranții și i-am pus la punct întotdeauna. Așa am ajuns îngîmfat. Un oarecare, acolo, pe atunci mare mahăr aici în Institut, avea un stilou fantastic, de aur, dar îl folosea doar pentru a forma cu el numere de telefon. Ăsta-mi dădea lecții de genetică. Păi cum să-l fi ier-

tat? Oare, umblînd cu obstinație după așa-zisele pete obscure din trecutul meu, speculîndu-mi defectele sau evidențiindu-le nu faci ca ei? Dacă eu nu-mi plîng suferințele, nu-mi urlu irealizările, nu mă uit mereu înapoi, deși aș avea dreptul și obligația, atunci tu de ce o faci?" „Să te cunosc mai bine, să înțeleg mediul în care trăim. Știi cîți spun: «Dacă tatăl tău ar deschide gura... Dacă i-ar păsa...» Dar eu te înțeleg oare? repetă Andrei inhibat de dezlănțuirea tatălui său. Trăiesc sub același acoperiș cu numele unui viitor bust sau amfiteatru și parcă aș vrea și altceva". „Nu, Andrei, m-aș simți prost stricîndu-ți echilibrul, încercînd să-ți impun punctul meu de vedere. Caută singur. Se văicăresc doar curvele și fricoșii. De ce nu cască ei gura? Eu m-am săturat să mă tot risipesc... Faptele mele de azi nu sînt consecința trecutului meu, ci a proiectelor din acest moment. Crețu m-a anunțat că mi s-au tăiat fondurile, or dacă nu le obțin la loc înseamnă că medicamentul se duce dracului, că am ratat un drum. Nu mă pot ocupa de o mie de lucruri. Eu sînt cercetător nu Jan Hus sau mai știu cine. Eu am felul meu de a mă exprima, de a-mi justifica viața". „Știu că sînt prea multe de făcut, că asta derutează, că destule îți sar în ochi și nu știi de unde să începi, cum să te aperi, dar..." Profesorul se opri: parcă nu-l mai cunoștea; atent, gata de apărare, nu înțelegea ce poate fi în capul lui, în loc să se maturizeze avea impresia că începe să cadă. „N-a ajuns să înțeleagă că lucrurile au multe nuanțe sau vrea să justifice prin educație prostia făcută? Și ce proporții are?" „Dacă-ți voi spune cîteva nume, mă vei crede că am cercetat?" insistă Andrei. „Ascult", zise contrariat profesorul. „Varlaam, Redman, Predescu, Fasole, Mocanu", recită el pe nerăsuflate. „Da, recunoscu imediat Cristian. Și atunci de ce mă acuzi? Oare trăim în lumi atît de diferite? Greu de priceput, continuă el mai mult pentru sine, sau tu nu ești matur, adică ești insuficient pregătit pentru a înțelege și pe altcineva în afară de tine, ori eu sînt bătrîn, înspăimîntător de bătrîn, incapabil să mai am o măsură, măcar aproximativă, a faptelor mele". „Poate-s idiot, însă n-am găsit un argument prin care să te iert pentru tăcere, pentru indiferență, pentru cinism... Iert, ăsta este cuvîntul", spuse Andrei, convins că, acum, frazele i-o luaseră înainte iar organismul, încordat la paroxism, începea să cedeze la fel și ura care, habar n-avea prin ce

mecanism, se strînsese în el pînă reuşise să se reverse gîlgîind greţos. Simţise că face o prostie acuzînd, era convins că tăiase un ultim cordon prin care era legat de tatăl său şi nu mai putea da înapoi, nu-i mai păsa ce se întîmplă, trebuise să-i dea o replică la fel de dură, tatăl său îi pusese, cu superioritate şi, poate, cu puţin dispreţ o serie de întrebări la care nu se gîndise, după cum nu se gîndise să pună la îndoială cuvintele lui Redman care nu făceau decît să explice felul cum se purtase tatăl său. Să nu mai crezi pe nimeni? îi venea să strige, drept pentru care mai spuse o dată: „Iert, ăsta e cuvîntul! — numai că el nu mai avea acelaşi sens, era singurul care-i venise în minte. Ceva a căzut, s-a dărîmat în mine, nu mai înţeleg nimic!“ Tatăl său nu se grăbi să-i răspundă: îl privea cu milă or, el tocmai de asta nu avea nevoie, şi aşa nu se simţea prea bine, or, mila lui i se părea umilitoare, îl micşora. „De ce pe alţii îi crezi şi pe mine nu? Cînd ar fi mai normal invers“, întrebă profesorul. „Dacă n-ar fi fost masa aceea... şi vizita lui Redman...“ „Adică tu m-ai vrea rector, dar să nu mă pună ei! De fapt mă învinuieşti că nu-s rector, că trăiesc retras. Iar dacă aş fi ai striga: uite carieristul. Codreanu sau Creţu că vreau — nu sînt buni; eu — nu vreau şi iarăşi nu sînt bun. Mă înspăimîntă ce poate fi în capul tău. Şi totuşi te înţeleg...“ „Nu am nevoie de înţelegere! izbucni Andrei. Redman şi Varlaam aşa cum s-au purtat au încercat să apere cuceririle. Au făcut ce au crezut că e bine!“ „Da, Andrei, spuse profesorul simţind că se prăbuşeşte; cuvintele nu mai aveau nici un rost. Unde-am fost pînă acum? Unde am putut fi? Te-am ţinut orb, orb, orb!“ Andrei însă nu înţelegea ce se întîmplă: îl privea nedumerit, era palid, transpirat, buzele îi tremurau uşor.

Cristian ieşi din cameră şi, luîndu-şi paltonul, mecanic, fără să se uite în jur, se grăbi să ajungă în stradă. „Toate cercetările mele nu fac doi bani dacă nu-s în stare să-mi salvez propriu-mi fiu“. După cîţiva paşi avu sentimentul că discuţia n-a avut loc. „Ar fi fost prea absurd să...“ Mergea zăpăcit, izbindu-se de lume. La un moment dat se pomeni faţă în faţă cu generalul Petrescu: avea două fulare la gît, galoşi şi o plasă mare, încărcată, prin ochiurile căreia se zăreau morcovi nespălaţi acoperiţi cu pămînt, mere şi cartofi în pachete sparte, ude. „Sal'tare, profesore! strigă el

bine dispus. Lasă gîndurile, hai că-ţi împrumut o plasă, se dă peşte oceanic! Vii la mine, îl prăjim şi ne gîndim la Insulele Azore. Se zice că din zona respectivă a fost pescuit. Îţi vînd şi o reţetă: cu margarină!“ Şi Cristian se lăsă luat de mînă iar generalul, bucuros că nu e singur, îi vorbea cu pasiune despre Azore . . .

13

Aplauzele îl urmăriseră pînă-n cabinet unde fugise ruşinat, indispus: tot ce clădise în cele două ore de curs fusese parcă dărîmat de această dezlănţuire de la urmă pe care o echivala cu nişte pălmi trîntite cu sete peste obraji. „Nu sînt actor, îşi spusese încercînd să se debaraseze de zgomotul ce-i persista cu încăpăţînare în urechi, nu asta am vrut. Dacă ţineam să le stîrnesc admiraţia lunecam spre patologia psihicului şi aş fi încheiat cursul cu Shakespeare, declamat în maniera lui Ottescu:

Ce-i omul dacă n-are alt gînd pe lume
Decît să doarmă şi să se hrănească?
Un dobitoc şi alt nimic mai mult.

Poate că la ei durerea are alt sens, o percep diferit de mine“. Avea sentimentul că a greşit, că sensul strădaniilor sale a fost deviat: doar liniştea deplină, albă a studenţilor, doar tăcerea lor l-ar fi convins că a fost înţeles, simţit.

Fireşte, impresia era falsă, mai fusese aplaudat şi la alte cursuri, dar discuţia cu Andrei îl dezechilibrase, îl făcuse să-şi piardă siguranţa, să devină mai prudent: întîrzia mai mult asupra cuvintelor, hotărîrilor, se întreba mereu dacă nu greşeşte, părea că fiecare lucru are o faţă ascunsă, necunoscută, ceva care-i scapă, îl depăşeşte. Începuse să fie atent la cei din jur, de parcă s-ar fi pomenit pe neaşteptate între nişte străini relativ ostili şi, urmărindu-i, voia să-l deducă pe Andrei, să descopere punctul în care s-au despărţit, părţile din sufletul acestuia pe care, involuntar, le neglijase. N-avea cum să-şi explice de ce n-a fost crezut el, tatăl, ci tocmai

Redman? Înseamnă că în secret îi descoperise mai multe vini, nu-l simpatiza de mult, altfel cum s-ar fi abandonat atît de ușor în brațele primului om care a avut curajul să-i spună că tatăl său are o înfățișare morală diferită de cea pe care pretinde că o are? Nu așteptase Andrei, nu vînase el oare întîmplarea care să-i dea posibilitatea să-și exteriorizeze nemulțumirea, indignarea sau chiar ura adunată pînă atunci în el? Profesorul ar fi dat oricît numai să poată vedea, fie și pentru o clipă, lumea prin ochii lui.

După acea izbucnire Andrei redevenise iarăși tăcut, politicos, timid, însă pentru Cristian liniștea aceasta, normalul, firescul, nu mai ascundea ceea ce-și închipuise odată; știa că Andrei gîndește și simte altfel și, în consecință, se aștepta la o nouă și dureroasă surpriză, pînă și zîmbetul lui cald, tentativa nereușită de a-și cere scuze, vizita lui neașteptată în laborator erau privite de Cristian cu suspiciune și, pe neobservate, sentimentul acesta grețos, neliniștitor se întinsese treptat și asupra altora: „Ce motive aș avea să cred că m-am înșelat numai în privința lui Andrei? Dar din moment ce l-am pierdut pe el, altceva nu prea are importanță!" Firește nu se împăcase cu acest gînd însă nu se grăbea să facă pasul spre Andrei atît din frica de a nu greși iarăși cît și pentru faptul că se simțise jignit: „Dacă n-a găsit nimic demn de stimă în tot ceea ce am făcut..." Intîlnirea cu Vera, amînată multă vreme, fusese marcată tocmai de aceste sentimente contradictorii: teama de a nu o pierde definitiv, de a nu se descoperi bătrîn și singur, alternase cu spaima că fiecare clipă ce trece îl desparte tot mai mult de Andrei, că drumul spre el este mai important decît cel spre Vera. Ani de zile se străduise să-i impună, să-i dovedească indirect cum ar trebui să fie și el, dar Andrei nu observase acest lucru. Ce urma? Cum putea să-l atragă? Făcînd cum vrea el sau așteptînd? Numai că ultima alternativă putea să-i despartă și mai mult. Cum i-ar plăcea lui Andrei deci? Combatant pe toate fronturile, atîta doar că în acest caz medicamentul rămînea undeva departe, sub zodia lui „s-ar fi putut dacă..." Cît despre Vera, Andrei nu se pronunțase deschis niciodată, dar Cristian își imagina ce poate să simtă, de aceea făcea totul să nu fie văzuți singuri.

Ieri, tocmai cînd se așteptase mai puțin, Vera se pomeni invitată la o cabană. Deși se ciocniseră de cîteva ori pe coridor, profesorul nu-i spusese nimic, trecuse absent, preo-

cupat pe lîngă ea, ca exact cînd se hotărîse să plece acasă să se audă sunată la telefon: Cristian fusese destul de protocolar, doar un „Trecem pe acasă să te luăm", deoarece Anania îl prevenise că femeia de la centrala telefonică se plictisește destul de des și mai trage cu urechea la convorbiri. Aflase și Vera acest detaliu și nu se așteptase la explicații însă bucuria îi fusese umbrită de prezența laborantului, atîta doar că, odată ajunși, acesta se retrăsese la o altă masă iar apoi în mașină de unde apărea numai pentru a-și reîmprospăta provizia de vin.

Purtarea lui Cristian nu i se păruse firească: îi vorbise de noile lucrări primite de la un profesor din Viena, apoi adusese vorba de citostatic, dar din tremurul ușor al glasului, din felul cum o privea pe furiș, Vera dedusese că ceva nu e în ordine: n-avea curajul să-i spună ceva, fugea parcă de el însuși, sau nu știa să ajungă unde și-a propus? Convinsă că n-are rost să-i iasă în întîmpinare ea vorbea vrute și nevrute, dorea să-l bine dispună și, de fapt, nesiguranța lui o chiar distra. La clinică era destul de retrasă, rece, foarte severă cu studenții, părea interesată doar să acumuleze cît mai multe informații încît mulți o socoteau drept o bibliotecă ambulantă, mai ales că niciodată nu se arătase interesată de o căsătorie. Chiar și atunci cînd rămînea singură cu profesorul în laborator îi plăcea să tacă sau să-i execute ordinele; abia cînd se depărtau de clinică devenea de o veselie contaminantă; nu mai avea nici o frînă interioară, nici o prejudecată, spunea totul ca unui prieten de vîrsta ei, vorbea în argou, înjura studențește, se copilărea, numai că strădania ei de a șterge distanțele, de a-i neutraliza orice inhibiție avea, de multe ori, efect invers: faptul de a nu-i putea răspunde cu aceeași monedă Cristian îl trecea în seama vîrstei; indiferent de efort, el nu reușise să depășească un anume prag, simțurile i se subordonau perfect rațiunii; ei îi admitea orice, îi chiar convenea să o vadă copilărindu-se, lui însă nu-i stătea bine, chiar cînd încercase veselia și exuberanța se stinseseră imediat, după primele pîlpîiri; erau unde pe care nu comunicau, deși el continua să viseze momente de abandon total, de viață desprinsă de sub tirania lucidității. Indiferent de eforturile ei Cristian rămăsese, și de data asta, tăcut numai că acum tăcerea părea să ascundă mai mult și cum vremea trecea și el nu se străduia să se dezvăluie, ea socoti că e bine să-i iasă înainte. „E un aer foarte plăcut și m-a

cam încălzit vinul, spuse ea, nu știu ce mi-a venit, dar acum nu mă mai atrage știința. Zău, nu pot fi serioasă... Mai bine mi-ai povesti despre femeile pe care le-ai cunoscut, mă obsedează întrebarea asta tîmpită. Eu încă n-am ieșit din țară... Cum erau pariziencele sau vienezele? Ce aveau deosebit?“ Profesorul fusese surprins: nu-i plăcea să alunece în trecut mai ales cînd era cu Vera; amintirile sporeau distanța dintre ei; acum, auzindu-i întrebarea, avu sentimentul că Vera voia să-i reproșeze sau să-i sugereze tocmai această distanță și Cristian se bucură: venea în întîmpinarea dorinței lui. „O, asta a fost demult, înainte de război, cînd tu încă nu erai născută. Le știi însă de la cinematecă sau dacă ai vreo bunică... Sigur, în acel amestec de naționalități și culori, de mode și gusturi, n-aș putea nega că n-am cunoscut destule, că am rămas insensibil, spuse Cristian și parcă rememorarea îl înviorase, îi plăcea să vorbească, sentimentele își schimbaseră sensul, erau ca o adiere senină, calmă. Lumea trăia ca în preziua sfîrșitului. E greu să-ți închipui. Femei albe, țipătoare, acostîndu-te, negrese de o neașteptată perfecțiune, sau altele, prăbușite, bătrîne, cu pielea atîrnînd, arabe delicate, turnate parcă în bronz, plutind ușoare deasupra trotuarelor, indochineze ireal de frumoase întovărășite de albe grase ca niște omizi diforme, sătule, așteptau să fie închiriate; un comerț rapid, depinzînd de bani. Mai erau vitrinele cu femei... citind sau pălăvrăgind... Cînd te observau îți zîmbeau profesional... Apoi proptind porți ori uși ce duceau în subsoluri dubioase... «Te învăț eu!» îți spuneau la cea mai mică ezitare. Pe urmă, după cîteva clipe, te pomeneai în stradă, obosit, stins, regretînd banii. Altă vîrstă...“ „Nu știu de ce îți place să te dai bătrîn?“ îl întrebă ea distrată. „Nu te găsesc...“ Întotdeauna discuțiile lor demarau greu, ea nu putea face abstracție că el este, totuși, profesorul și tăcerea lui curioasă o făcea să-și controleze cuvintele. Abia după ce reușea să-l stîrnească încerca, la rîndu-i, să se elibereze de inhibiții. „Ești amabilă, însă eu știu cum sînt și ce simt... Și dacă nu arăt, să zicem, mă trădează fiul...“ spuse Cristian cu multă durere în speranța că va putea închide pentru totdeauna o poveste incertă, mult prea lungă. Ar fi dorit ca inițiativa despărțirii să vină din partea ei, deoarece, după el, Vera pierdea în ultimă instanță; lui, deși se simțea incorect, lipsit de curaj, situația-i convenea. Ea îl aștepta calmă să-și ridice privirea

și Cristian simțea asta și nu găsea nici un refugiu. „Sigur, începu el într-un tîrziu, sînt cîteva amănunte între noi pe care ar fi vremea să le rezolvăm". „Care?" întrebă Vera, derutîndu-l cu rîsul ei zgomotos. „Ceea ce știi, spuse el, stimulîndu-și curajul cu un pahar de vin. Uite, mă pierd ca un școlar, însă simt că ți-am făcut un mare rău și asta mă apasă demult. Ca om bătrîn — accentuă el — ar fi trebuit să am inițiativa, dar n-am putut și nici n-am vrut. De o vreme încoace întorc lucrurile pe toate fețele și nu-mi iese calculul. Vezi, sînt lucid și știu că am multe întrebări și prejudecăți de care, la vîrsta mea, trebuie să țin seama". „Adică ce ai vrea să-ți iasă? întrebă ea direct, furioasă. Sînt atît de matură încît să știu ce vreau sau ce nu vreau. Și eu nu obișnuiesc să calculez nici cîștiguri, nici pierderi, e o treabă cam meschină, n-am făcut o afacere împreună. Ce trebuie socotit aici? Eu nu ți-am cerut nimic, absolut nimic..." „Chiar de asta, recunoscu el cu vinovăție. Nu pot suporta echivocurile, lucrurile neclare, mă apasă. Ești, poate nu e potrivit cuvîntul, o iresponsabilă... Te rog să mă crezi, îmi vine greu, nu mi-e simplu... Viitorul tău..." „Care? Pentru Dumnezeu, care? întrebă Vera disperată. N-ai nici o obligație, îți jur". „Bine, dar trebuie să mă gîndesc, eu... Nu pot admite să te sacrifici pentru mine. Ceea ce faci este totuși un sacrificiu. Lumea știe sau presupune că sîntem prieteni și cînd prietenia asta este între sexe opuse... Firește, nu dăm socoteală nimănui, însă nici nu putem nega, cel puțin așa mi se pare... După moartea Stelei m-ai ajutat mult, m-ai obligat, aș spune, să-mi revin, să trăiesc... Iar eu? Or, nu-mi iese din minte că ai făcut-o și din milă, compasiune, cum vrei... Acum însă nu mai ai motive..." „Dacă nu ar fi aici laborantul, izbucni ea, cred că te-aș strînge de gît. Nu pricepi absolut nimic. N-am făcut-o din milă, dacă vrei lucruri clare, nu-mi ești obligat, și dacă aici ți se oprește înțelegerea din clipa asta am încetat să te mai văd. Serviciu contra serviciu? Mi-ai făcut mai mult decît am putut eu să-ți ofer". „Ești absurdă", spuse Cristian convins că de fapt și el este cel puțin la fel de absurd, însă ceea ce voiau să-și spună depășea cuvintele, fiecare-și dădea seama că discuția este inutilă. Apropierea dintre ei fusese prea bruscă, apoi, uimiți și rușinați de momentele de slăbiciune, se retrăseseră în ei înșiși ca iarăși să-și revină încet, pe dibuite, să se acomodeze însă fără să se fi putut des-

prinde de apăsarea acelei clipe cînd fiecare s-a eliberat de durerea sa ascunsă. „Eu? se miră ea. Ţi-e frică de firmă. Bun. Ţi-e frică de Andrei. Perfect. Ţi-e frică să nu te cer în căsătorie. Bun. Ţi-e frică să nu-ţi pun coarne mai tîrziu, cînd vei fi bătrîn. Ştiu, orgoliul. Ţi-e frică să nu mă descoperi altfel de cum mă cunoşti. Îţi răpesc timpul. Crezi că o să fii obligat să-mi faci concesii ca profesor. Şi aş putea continua. Dincolo de astea — nimic. Important este să-mi răsplăteşti serviciile, nu? Perfect. Mă voi informa care este tariful şi-ţi voi spune. Să ai conştiinţa împăcată". „Doamne, Dumnezeule, m-ai îngrozit! exclamă intrigat Cristian. Ai fi vrut să-ţi declar dragoste la vîrsta mea?" „Nu, îl întrerupse Vera. Pentru a salva aparenţele în faţa laborantului, pe care ştiu de ce-l porţi cu tine, să rîdem şi să ne prefacem că nu s-a întîmplat nimic. Pe urmă vom reintra în normal". „Îmi este clar totul, strigă profesorul. Nu mi-aş fi închipuit că pot să însemn ceva pentru tine în afară de o oarecare admiraţie ca profesor şi cercetător..." „Ai însemnat, preciză ea ascunzîndu-şi ţigările. Ananie, noi nu fumăm nimic?" Laborantul veni nemulţumit, compătimind-o. „De care să vă cumpăr?" „Ce dracu, strigă ea intrigată, ştii doar ce fumez!" Cu asta discuţia luase practic sfîrşit, profesorul trecuse la volan, alături — Vera, iar în spate — Anania; acestuia i se făcuse milă de vinul abia atins, nu voise să-l lase pe masă, însă, ajuns la maşină şi uimit că nu vede prea bine de ceafa profesorului, se hotărî să doarmă. Cristian conducea nebuneşte. „Ce să-i mai fi spus?" se întreba el, urmărindu-i pe furiş faţa îngheţată într-un zîmbet rece. Pentru o secundă îi apăru în minte părul ei revărsat peste pernă, halatul desfăcut şi lacrimile care nu mai conteneau să curgă pe o faţă la fel de îngheţată. „În umbra fiecărui cuvînt mai rămîne ceva, un mare gol fără nume. Nu cred că am jignit-o şi nici ea pe mine, am spus fiecare adevărul şi totuşi am trecut unul pe lîngă altul şi nu ştiu dacă ne vom mai întîlni. În fond nu e vina ei: am provocat discuţia din nevoia firească a unor precizări şi trebuia să presupun că unele puteau să nu-mi convină. Păcat că s-a terminat aşa de tîmpit..." Era prima ceartă după atîta vreme şi, la un moment dat, se întrebă dacă în scris n-ar fi fost mai clar? Dar, din cel puţin o mie de motive, ideea era absurdă şi se pomeni zîmbind de ceea ce putuse să-i treacă prin minte. Cristian, în realitate, nu reuşise să-şi ierte faptul că s-a dove-

dit atunci slab, chiar laş, că i-a mărturisit Verei lucruri pe care nici el nu voia să le mai ştie.

Acum, după curs, i se părea că a aşteptat-o prea mult, că din moment ce n-a venit ca de obicei însemna că ruptura s-a produs, era sigur. Refuzînd să se gîndească la consecinţele ei, se hotărî să o viziteze pe Cristina şi, dacă va mai avea timp, chiar şi pe Redman: singurătatea îl alunga din cabinet; de multă vreme n-o simţise cu atîta acuitate; nu mai ştia ce să facă, îl părăsise chiar şi cheful de a lucra: nu putea scăpa de obsesia aplauzelor. Parcă se dăduse în spectacol şi cum ele îi mai sunau încă în urechi voia să rămîne, să se detaşeze. „Pînă mai ieri toate erau destul de clare, se gîndi, înaintam liniştit, mă simţeam deasupra mizeriilor cotidiene, automatismele funcţionau perfect, păream echilibrat, viaţa se stingea imperceptibil, cercetam cu încăpăţînare, eram singur cu ideea mea fixă, iar cu Vera păstram un echivoc suportabil. De fapt, nici acum nu s-a întîmplat mare lucru, încă nu pot să-mi dau seama ce anume a făcut ca acest balon, liniştea, să pocnească prin toate părţile, să mă simt iarăşi vulnerabil, derutat. Am fost cumva purtat înainte de propriile-mi fapte, iar acum nu mai am scăpare, nu mai există înapoi?" Cînd părăsise maşina Vera salutase rece, spusese un „Mulţumesc" din vîrful buzelor şi intrase grăbită în casă. Atunci îi păruse bine că, fie şi aşa, s-a terminat totul, ca acum să nu mai suporte acest gînd. „Am îmbătrînit, nu mă pot acomoda, sînt incapabil să înţeleg ceea ce mie îmi pare a fi o curioasă mişcare browniană, fără sfîrşit. Poate că alte legi guvernează mişcarea, relaţiile dintre oameni, iar eu, trezit din somn, am ambiţia ilariantă de a impune codul meu moral, adevărul meu uzat, anacronic".

I se făcu deodată frig şi luîndu-şi halatul ieşi închizînd în grabă uşa. Pe coridor medicii îl salutau respectuos. Dădu abătut din cap. Vera nu era printre ei. „De fapt eu ar fi trebuit să o chem. Prostia e că nu ştiu ce vreau", îşi spuse tulburat, intrînd repede în salonul Cristinei. Prin forţa împrejurărilor trebuise să interneze mulţi prieteni. De fiecare era legat printr-o sumedenie de întîmplări comune care acum i se impuneau parcă, îi ieşeau înainte, îi dictau gesturile, atitudinea. Cristina era alta, dar nu putea să o trateze decît ca atunci, nu mai aveau nimic comun, spaţiul alb, de aproape patruzeci de ani, nu mai putea fi umplut şi se convinsese

de asta cu doi ani în urmă cînd o vizitase, trebuia deci să se transpună în acea vreme și îi venea foarte ușor. O găsise la geam, privea nostalgică legănarea brazilor din curte. Capodul de mătase, intens colorat, îi sporea paliditatea. Părea bătrînă, obosită, ștearsă, numai statura dreaptă și mîinile mari, noduroase îi aminteau de femeia care, cu puțin timp în urmă, îl primise în casa ei din pădure. Alături de ea se îngrozi de propria-i vîrstă. „Ce mai faci? o întrebă el cu o voce scăzută, tristă. Te simți bine?“ „Da, răspunse femeia așezîndu-se pe pat și desfăcîndu-și automat capodul. În curînd o să-mi scoată firele...“ Nu venise pentru asta însă nu-i putu spune. „Se vindecă frumos, ești foarte rezistentă“, observă el. „Dacă mă mai ții mult aici, mă tem că n-o să mai fiu. Între atîția bolnavi gravi nu mă simt bine. Iar apoi singură mă plictisesc...“ „Dar nu trăiești singură de atîția ani? Nu ești obișnuită?“ „O, rîsese, acolo pot să mă mișc, să fac ce vreau, nu mă întreabă nimeni nimic. Am atîtea animale și păsări...“ „Și ce fac în lipsa ta? Tot voiam să te întreb de jigodiile ce le aveai prin curte...“ „Le-am dat drumul, demult, cînd am venit. Le-am lăsat să se descurce. Acum s-or fi risipit, trebuie să-mi găsesc alți pui, să o iau de la început. Mă tem însă că nu s-au descurcat fără mine... Nu erau adaptați. Îmi era, în ultima vreme, așa de greu să le caut de mîncare... Umblam zile întregi... I-am crescut cu mîna mea. Își pierduseră părinții, s-ar fi prăpădit fără mine. Făceam fel de fel de afaceri cu niște ciobani pentru a le procura lapte. Pe unii i-am ținut cu biberonul. Am avut de toate: chiar și doi mistreți. I-am domolit, sînt cuminți, ne înțelegem, nu mă atacă. Cîtă trudă cu ei!“ „Și n-ai avut cui să-i lași în seamă?“ „Nu, nu se putea. Erau niște pădurari care treceau destul de des pe la mine, mai beam o țuică și mai trăgeam o țigară împreună... Au plecat și ei. Adică pur și simplu n-au mai apărut. Și încă un prieten, poate l-ai cunoscut, Cînepă, fost coleg de liceu. A ajuns cam rău. Acum vinde biblii, cărți vechi, diverse nimicuri... Pe el nu mă puteam baza. Iar apoi n-avea rost, nu credeam că voi scăpa, l-aș fi încurcat...“ „Doar ți-am spus atunci că nu e nici un pericol...“ „Bine, știu, nu credeam că ești atît de celebru. Abia aici mi-am dat seama. Eu trăiesc acolo, departe, printre altfel de oameni... vînători, pădurari, vînzători, ciobani, fel de fel de alți indivizi. Cînd trăiesc... E de fapt o a doua viață. Parisul cu

aventurile noastre parcă nici n-a existat. Îmi amintesc tot mai des de el, iarna, cînd nopţile nu se mai sfîrşesc. Îmi văd mîinile crăpate, pielea puturoasă, părul crescut ca la o sălbatică şi, mîncînd prunele sau merele uscate de pe masă, mă întreb: eu am fost aceea? Nu regret nimic. Şi nici nu mă plîng. Constat doar. Mă întreb dacă de la înălţimea ta, şi nu glumesc, poţi oare să-ţi dai seama ce înseamnă a trăi a doua viaţă? Tu eşti prea mare să ..." „Exagerezi, Crista, spuse profesorul. Nu sînt mare. Doar un bun chirurg. Dealtfel, noţiunea este relativă. In sfîrşit ..." „Mi-am dat seama, de asta nici n-ai avut timp să treci măcar în fugă pe la mine ... Sigur, nu mai sînt ce-am fost ..." „Iar devii absurdă, o întrerupse Cristian. Nimeni nu mai e ce a fost. Am multă treabă şi, la vîrsta mea, obosesc mai repede, lucrez mai încet ..." „Nu-ţi reproşez, ai făcut mult pentru mine, însă aici vremea trece atît de încet, sînt atît de neliniştită, cu toate medicamentele, încît devin rea ... În prezenţa ta parcă nu mă pot împăca, orice aş face, cu gîndul că nu mai sînt cea de atunci, că m-am sălbăticit ..." „Lasă, Crista, o consolă el cu multă sinceritate, am să te caut mai des, sau, poate, o să rămîn la tine mult, mult de tot ... Chiar vreau să rămîn un timp. Cînd am fost prima dată, acum doi ani, mi-a fost cam frică de animalele tale şi mă priveai nu ştiu cum ... Pe urmă, în noaptea cînd am revenit cu laborantul, mi-am dat seama că nu eşti ceea ce am crezut ..." „Adică o nebună?" „Da, dacă vrei, simţeam nevoia să vorbim ceva şi despre noi însă n-am avut timp, nu eram singuri, nu puteam, nu ştiu ... Acum însă ..." „Cît de frumos ştiţi voi, medicii, minţi, zise ea tristă. Ce ai să faci acolo? Ce-ţi mai pot spune eu? Cu ce să te hrănesc? Poţi tu mînca miere de albine zile întregi, fructe, ciuperci, carne crudă, mure, rădăcini? Poţi dormi sub cerul liber sau prin copaci? Poţi să te speli cu zăpadă? Să rabzi, mai ales iarna? Să tragi cu puşca după braconieri? Numai eu ştiu cît de greu mi-a fost la început ..." „Pot şi urla ca lupii tăi, te asigur. Am mai făcut-o, uneori. În rest, am mîncat şi talpă fiartă, chiar şi un arici. Am experienţă, nu de hrană şi somn e vorba ... Nu m-a prea cruţat viaţa asta. În sfîrşit ... Dacă ai şti cum te invidiez". „N-ai de ce, rîse ea. Acum, cu cancerul, toate-s clare. Dar înainte, de zeci de ori m-am gîndit să vin la tine, să mă angajez ca femeie de serviciu. Eram solidă, în cîrciumi, cînd beam puţin, mă băteam cu bărba-

ții..." „Ce cancer? întrebă uluit Cristian. Tu, cancer? Nici vorbă! Doar eu ți-am fixat diagnosticul: chist hidatic!" Ea tăcu o vreme cercetîndu-l neîncrezătoare: „Păi, cine intră în clinica ta... Iar apoi să nu-ți închipui că mi-e frică... Mult a fost, puțin a rămas. Nu mai am alte noutăți de aflat. Cînd o să înceapă durerile, am animale destule... Le flămînzesc puțin și... Că doar n-o să le rog să mă hrănească!" „Ești nebună, zău, se revoltă profesorul. Aici e doar o singură secție de oncologie, restul e chirurgie". „Păi mi s-a sugerat, dacă vrei să știi", recunoscu în cele din urmă femeia. „Nu se poate. Nici un medic de aici nu este atît de necalificat sau de tîmpit... Cine a fost ăsta? Sau măcar cum arată?" „N-are rost. El mi-a făcut un bine iar tu o să-l dai afară. Trebuie doar să știu să-mi organizez viața, cîtă mi-a mai rămas". „Bine. Ți-a vîrît în cap o tîmpenie și tu..." „Sigur nu e?" „Îți jur, Crista, ce Dumnezeu! Aș vrea să aflu măcar ce ți-a spus. Doctorul Iorga, medicul tău de salon, e foarte bine pregătit, nu putea face o astfel de eroare..." „A întrebat ce legături am cu tine, de cînd te cunosc, că acum, în situația mea, trebuie să fiu sinceră, că și așa nu mai am ce pierde sau cîștiga, și fel de fel de povești de astea. Pînă am plîns nu m-a lăsat în pace. Că de ce vorbim în franțuzește." „Uite, îți aduc în față întreaga clinică, te rog arată-mi-l și mie. Este periculos pentru alți bolnavi". „Nu, poate n-am înțeles eu bine, retractă ea speriată de furia profesorului. Dar dacă mai vine îmi dai voie să-l pedepsesc eu?" „Te rog, chiar. Ce avem noi doi de ascuns, Crista?" „Cine știe?! spuse ea melancolică. Am să-i înfloresc niște basme de o să rămînă trăsnit. De ascuns? Poate că am avea..." „Astea lasă-le pentru noi..." „Bine, dacă zici... E tot ce ne leagă. Cîteva nopți nebune, pînă a apărut Sabin". „Îmi amintesc, spuse cu nostalgie profesorul. De fapt nu te-am întrebat niciodată de ce l-ai preferat pe el? Acum că sîntem amîndoi iarăși singuri după atîta amar de vreme poate-ți amintești..." Cristina zîmbi și pe fața aceea dură, aspră, tăbăcită de soare și vînt, îi apăru, pentru o secundă doar, urma frumuseții stranii de altădată. „Și ți-am făcut mult rău?" întrebă ea neliniștită. „A fost singura mea înfrîngere. Am căutat, fără succes, să mi-o explic. Eram convins că simți ca mine, că ești la fel de nebună și cînd colo, în cîteva zile ai ajuns să nu mă mai cunoști. Cum a fost posibil?" „Pe Sabin, Dumnezeu să-l ierte, nu l-am iubit, ori-

cît ţi se pare de curios. Era, cred, mai frumos decît tine..." „De fapt, eu n-am fost frumos ca bărbat, observă profesorul. Aveam o înfăţişare aspră, colţuroasă..." „Dimpotrivă, spuse Cristina, dar nu asta a fost... Erai foarte nesigur, îmi dădeai voie să hotărăsc totul, mă rugai mereu cîte ceva şi eu nici azi nu suport să fiu rugată, erai prea delicat pentru gustul meu şi asta nu mi-a plăcut. El m-a bruscat din prima clipă, nu mi-a remarcat frumuseţea, ştia să mă întărîte, să-mi pună ambiţia la încercare. Or, eu eram o ţărăncuţă ambiţioasă şi practică. Plecasem, ca tine, de la sapă, şi necunoscutul mă fascina. Sabin era plin de bani, avocat, deputat, om cu marile uşi deschise. Ştia să mă tîrască după el şi mie-mi plăcea, mă lăsam în voia lui. El mi-a făgăduit lumea pe cînd tu — un modest spital unde voiai să-ţi începi serios cercetările despre cancer. Nu mi-a dat voie să scot nici o vorbă, să am vreo opinie. M-a luat, a închiriat o aripă de castel pe Loire, a fost nemulţumit că nu eram fată mare, mi-a interzis să vorbesc cu tine şi asta a fost. Iar eu nu mai ştiam cum să-i fac pe plac. Atunci n-aveam nici o explicaţie pentru tine, îmi era o ruşine cumplită, îmi venea să mă bag în pămînt cînd mă gîndeam la tine, la nopţile noastre, totuşi blînde, cărora le duceam dorul, la nesiguranţa şi uimirea ta eternă în faţa lumii. Singura mea scuză: că tu nu mi-ai propus nimic, nu m-ai minţit în nici un fel, şi uite aşa..." „Dar am avut oare timp? se dezvinovăţi profesorul. Pînă să mă dumiresc, să-mi revin, nu mai erai..." „E adevărat, Cris. Pe urmă am umblat mult, am colindat lumea şi cu fiecare oraş nou tu te îndepărtai mereu. A ajuns să mă obosească, să mă dărîme fizic, era mai puternic decît mine. Şi tu? Nu mai avea rost, ştiam că nu ne mai putem întîlni, că n-ai fi capabil să mă ierţi..." „Mai tîrziu mi-am dat şi eu seama că nu eram potriviţi. Erai prea frumoasă pentru mine. În loc să-mi văd de cercetări ar fi trebuit să te păzesc. Erai ca o furtună, parcă nu te puteam prinde, opri, să văd cine eşti şi ce eşti. Ai fost măcar fericită?" „Da, o perioadă, pînă m-am obişnuit cu drumurile, cu dramele din lumea noastră. Pe urmă, m-am simţit foarte singură şi mi s-a făcut lehamite de maniere, de toalete, de stridii, midii, homari, scrumbii, arici de mare, de parfumuri şi saloane, de lecţiile lui de etichetă, voiam acasă, la ţară, aş fi dat toate şampaniile pe un pahar de apă, dar lui Sabin nu-i puteam spune, eu eram o anexă decorativă pînă cînd, obo-

sită și uzată, a început să mă lase singură, la hotel, să se scuze. Mirosea a parfumuri străine, dispărea zile întregi și eu nu-i reproșam nimic, eram bucuroasă că pot să mă gîndesc la dracu! Cînd am revenit în țară, m-a lăsat la o vilișoară și iarăși a plecat. Atunci am început să-l urăsc și să-l înșel, dar nu cu cine știe ce spălăței, ci cu țărani, iar apoi cu cine se nimerea pînă m-a oprit războiul. Mă răzbunam nu pe el, ci pe propria-mi sete de parvenire, dar eram atît de pierdută, de fără țel, încît nici chiar decăderea asta nu-mi dădea cea mai mică satisfacție. Mi-era rușine doar de tine și speram să te revăd. Acum nu mi-e greu să recunosc. N-am impresia că vorbesc despre noi, ci îți spun o banală și penibilă poveste. Și tu?" se interesă ea obligată de emoție și oboseală. „Ce pot să-ți spun? Femeile nu m-au mai interesat în mod deosebit. Totul se reducea la necesități fiziologice ori pentru astea le luam după culori, țări, regiuni ale Franței, arondismente ca după aceea să le uit și numele și înfățișarea. Mi-am propus să profit de maeștrii pe care-i aveam la facultate, simțeam că nu voi putea rămîne mult, războiul se profila amenințător". Și dintr-o dată, de parcă ea nici nu ar fi fost prezentă, prin fața ochilor începuseră să i se perinde întîmplările: secvențe mici sau mari, atent ordonate ca și cum ar fi răsfoit o carte veche, învățată pe de rost. Se bucurase că le trăise, indiferent dacă erau victorii sau înfrîngeri, și că erau multe, astfel că în lungile zile de singurătate el avusese la ce să apeleze. Atunci le sortase cu grijă, atent la detalii și succesiune, păruse un fel de școlar speriat să nu-și piardă bețișoarele. „Bătea un aer de cizme, de uniformitate, viața, rîsul, dragostea, munca, pînă și ideile se ordonau pe melodii de marș. Ce poate să iasă din nebunia asta? mă întrebam atunci, spuse Cristian, convins că și această observație era veche, o repeta din comoditate, să nu se mai gîndească la alta. Vor mai exista oameni peste cîțiva ani sau numai plutonieri majori și dictatori monotoni, fără imaginație? În Germania — Hitler peste tot, divinizat, sanctificat, autoritate absolută, trasa proiecte pentru o mie de ani, cînd tot un german, Schopenhauer, spusese că a ridica un monument cuiva care trăiește înseamnă frică de posteritate. N-am înțeles ce se întîmpla, dar spectacolul înfiorător al unei imense mase umane depersonalizate, construită după calapodul unei imaginații reduse, primitive mă îngrozea. Trecuse vremea otrăvurilor și otrăvitoarelor care spărgeau fiole sau turnau picături în ceașca de ca-

fea sau în mîncare. Otrava plutea peste tot sub formă de unde sonore, de pagini frumos mirositoare a cerneală". I se părea caraghios că vorbește de toate astea în fața ei, însă simțea nevoia să spună aceste cuvinte; atunci, singur, cînd apelase la memorie pentru a nu-și consuma prea repede amintirile le comentase și acum imaginea era urmată automat de text, nu i se putea opune. „Te inundau cuvintele, ele rod insidios, dar mult mai eficace, agresionează spiritul, sensibilitatea. Oamenii se retrag în ei înșiși, frica de brute îi face să se blindeze ca niște seifuri pînă ajung să uite cifrul sau, în semn de revoltă, calcă și murdăresc tot, nu mai cred, nu mai vor, nu mai așteaptă, nu mai știu. Dezordine-n viață, în spirit, în legi, haosul se instalează trainic dincolo de aparențe. Căci suprafața, aparența este păstrată: vorbele sforăitoare, pasul de front, entuziasmul de paradă, sloganul și minciuna spusă cu nonșalanță. Cîți n-au încercat să se salveze individual în retragere, în tăcere, cîți n-au încercat să fugă de prostul gust și de cacialma? Dar singur nu există salvare. Mă refugiasem în muncă pînă în clipa cînd Franța părea că va fi atacată. M-am întors în țară și, la puțină vreme, țara a început să se micșoreze, să fie ciuntită. M-am dus voluntar pe front după întoarcerea armelor. Voiam să mă reabilitez în propriii mei ochi, voiam să-mi înfrîng frica, lehamitea, să simt că trăiesc. Uram din suflet lumea concepută de Hitler, fără vîrfuri, fără mari valori, cînd tot ceea ce era bun, individualitățile, era neutralizat, minimalizat, lichidat. Țineam să ajut și eu la dărîmarea unei epoci a reflexelor condiționate. O lume murdară, infectată din rădăcini; asta era. Și tu?" întrebase iarăși, penibil, în speranța că tăcerea ei îi va da dreptul să plece. „Războiul ne-a împrietenit, spuse ea, cît ți s-ar părea de curios. Sabin nu mai avea drumuri, trăia din ceea ce adunase, procesele mari, răsunătoare dispăruseră. Dacă pînă atunci nu-l cunoșteam bine, nu-i știam rudele, averea, acum casa ne era plină de fel de fel de oameni sosiți după ajutor: frați, unchi, veri de-ai lui, de la ei aflam cine sîntem. Și el îi ajuta dezinteresat, prompt, ba se chiar scuza față de mine că a devenit cam risipitor. După război, cînd a avut loc procesul «Sumanelor negre» Sabin, ca alții dealtfel, a fost arestat pe motiv că-i ajutase bănește. Ce-i drept, el fusese înainte de război la vînătoare cu căpitanul Olteanu, șeful lor, dar de ajutat ajutase și înainte și după, și mai ales după, pe cine se nimerea. De făcut parte, cum s-a spus, sînt sigură

că nu, deoarece aş fi ştiut: cînd primise de la Mihalache sarcina să meargă în turnee electorale eram cu el, nu mai umbla singur. La primul proces a scăpat uşor dar, mai tîrziu, la al doilea, a fost mai greu, doi escroci, adjuncţii lui Olteanu, au declarat fel de fel de trăsnăi. Nici ei nu puteau dovedi ce spuneau, nici el nu putea dovedi contrariul. Dar ei erau doi şi apoi ei erau cei care acuzau. Rămasă singură, m-am dus atunci pe la rude, dar toate fugeau de mine de parcă aş fi fost ciumată, nu mă mai recunoşteau; se uitaseră chiorîş la o biată ţărăncuţă ajunsă la Paris, şi acum era momentul să nu mă vadă deloc; în schimb veneau să se văicărească, să fure cu nemiluita. Cînd am aflat că Sabin a murit, am vîndut tot şi m-am retras la cabana din pădure. Am păstrat doar cărţile, aurul, tablourile şi cîteva obiecte. Pînă la urmă diverşi oaspeţi au avut grijă de ele încît am rămas doar cu cărţile pe care le ascunsesem în pod. Dacă ai şti cum trăiam! La început am plîns neîntrerupt încît nu mai puteam vorbi. Mueream de frică în singurătatea aceea. Dar nu mai voiam să văd pe nimeni. Atunci am început să mă înconjor cu animale. Mi-a mers vestea că-s nebună, lumea mă ocolea şi asta-mi convenea, eram lăsată în pace. Dealtfel, pe cîţiva curioşi am pus cîinii. Pe sora lui Sabin, o sclifosită care mă dispreţuise pentru că nu eram de neam bun, era s-o facă zdrenţe. Treptat însă m-am obişnuit. Am început să uit. M-a ajutat sănătatea şi, de ce nu, animalele mele. Numai noaptea revedeam Parisul, Roma, Berlinul, toate oraşele, căutam să găsesc o explicaţie vieţii de pînă atunci. Şi n-am găsit nici una. Mai tîrziu, cînd am început să cunosc în amănunt tainele pădurii, vecinii şi oamenii care umblau pe acolo, am mai ieşit puţin în lume. Şi lumea îmi amintea de multe şi atunci mă îmbătam şi mă prosteam cu cine se nimerea şi reveneam iarăşi acasă, la animale. Ce-am gîndit, ce am trăit n-are rost să-ţi spun. Cei cu care mă destrăbălam nu însemnau nimic pentru mine, parcă nici nu-i vedeam. Momentul respectiv mă ajuta să retrăiesc intens altele, mai vechi, să mă gîndesc în linişte... Nu puteam accepta că sînt acolo aşa cum eram, cu o brută oarecare, beată, nebărbierită... La dracu! Din moment ce sînt aşa, ce rost mai au gîndurile? Un pădurar mi-a dat un radio portativ. Te-am auzit vorbind de mai multe ori. Cînd am aflat cîte titluri ai şi cît eşti de mare mi s-a făcut ruşine de purtarea mea de atunci şi ţi-am scris să mă cauţi doar aşa, în glumă. Eram convinsă că n-o să vii. De la un moment dat trăieşti tot mai mult în

trecut, îţi reiei pas cu pas viaţa, faptele, oamenii pe care i-ai cunoscut. Acum doi ani am minţit că sînt bolnavă. Te-ai purtat rece, tăceai, îţi era scîrbă de mine sau mă dispreţuiai, pe bună dreptate. Cînd te-am chemat ultima dată eram sigură că voi muri şi ţineam să-ţi spun totul, adică nu numai ce ţi-am spus acum, chiar dacă felul tău de a fi m-a îndepărtat. Atunci parcă mă întîlnisem cu mine însămi cea din tinereţe şi nu voiam să mai renunţ la frumuseţe şi degajare..." „N-am avut nimic cu tine, o asigură grăbit Cristian. Tu ţii de trecut şi nu mai voiam să mă gîndesc la el tocmai pentru a nu-mi găsi scuze pentru ceea ce, ca om, n-am făcut. Eu mi-am fixat o ancoră într-un viitor mai îndepărtat şi, cît pot, mă agăţ de ea..." „Dar viitorul cel mai îndepărtat e moartea, dacă înţeleg eu bine", spuse Cristina. „Sigur, însă pînă la ea mi-am jalonat drumul cu diverse proiecte. Anii se scurtează îngrozitor, devin confundabili, monotoni, numai proiectele astea le dau culoare". „Acum, de exemplu, tu îmi dai certitudinea că am trăit tot ceea ce am trăit, că nu e minciună sau mai ştiu eu... Pentru mine însă nu există ore, săptămîni, ani, ci numai anotimpuri. Aştept să treacă iarna de mila animalelor, vreau vară din cauza ploilor... Iarna, dealtfel, îmi înnebunesc lupii, îi apucă neliniştea, se zbat, vor să fugă, n-au răbdare. În anii trecuţi îmi aşteptam păsările din vecini cu cuiburile făcute, să nu se simtă străine. Aici am intrat sub teroarea orelor, regulilor şi nu mai pot ieşi; acolo, parcă mi-a dispărut interesul pentru toate. Simt că trebuie să descopăr ceva deosebit, să aflu ceea ce precis aş fi căutat întreaga viaţă. Dar, la vîrsta mea, ce poate fi? Ce poate fi, cînd mă simt tot mai obosită, mai lipsită de energie? Ţie nu ţi se întîmplă să nu-ţi mai găseşti locul, să nu ştii ce vrei, să te pomeneşti că nu te mai poţi suferi aşa cum eşti?" Profesorul Cristian o privi cu o tristeţe imensă. „Dacă ai şti cîte mi se întîmplă şi mie. N-ai avea chef să vii încoace?" schimbă el discuţia. „Nu m-am gîndit serios la asta, recunoscu ea. Îţi voi spune în zilele ce vin". Profesorul consultă grăbit ceasul şi exclamă: „Doamne, iar am întîrziat. Mereu mi se întîmplă să uit de mine. Iartă-mă, Crista, te voi mai căuta". „Îţi mulţumesc mult", spuse ea emoţionată şi zîmbetul ei de despărţire îi aminti iarăşi de frumuseţea ei atît de îndepărtată. Cristian, deşi puţin jenat de sinceritatea ei, o invidia pentru seninătatea cu care vorbise. „Ştii cum strigau tinerii după mine, în sat, cînd mergeam să cumpăr petrol? adăugă ea.

La doamna Cristina
S-a împuţit slănina...“

Profesorul nu-i auzise ultimele cuvinte, era departe, pe coridor, nu mai voia s-o audă, parcă se jena de propriile-i sentimente de atunci, de revolta şi durerea lui pe care timpul nu numai că le neutralizase dar le făcuse ridicole. „Există acte sau lucruri care n-au nevoie de cuvinte, nu trebuiesc povestite. Da, a fost aşa, n-am nimic de adăugat la vorbele ei, a trecut cu multă discreţie peste unele amănunte din viaţa noastră însă nu, nu era cazul, parcă au fost murdărite şi nu de viaţa ei ulterioară... Nu trebuiau spuse în nici un fel... Ce cumplită ironie: nu putem muri cu faţa noastră cea adevărată, trebuie să murdărim orice frumuseţe prin cuvinte“. Cuprins de un neînţeles frison, se scutură de cîteva ori căutînd să-şi înlăture senzaţia de jenă amestecată cu durere: înfăţişarea ei de acum îi evoca propria sa înfăţişare. Corpul se usucă sau se deformează încet, pe neobservate, viaţa se scurge imperceptibil, aparţii tot mai mult altui timp. „Dispare frumuseţea fizică — rămîne înţelepciunea, aşa scrie prin calendare. Mai bine fără... Ştiinţa de a nu da prea tare cu capul de zid. Ştiinţa de a nu cădea în toate gropile, numai în cele mari, inevitabile. Ştiinţa de a vedea cum te risipeşti. Ştiinţa de a-ţi vedea micimea, de a te înspăimînta de limitele cunoaşterii“.

Deschise automat biroul şi bău cu sete dintr-o sticlă cu vin. Singurătatea ca un frig aspru, inuman îl inundă în paralel cu căldura. Nu ştia ce să facă. Dactilografa îi adusese gata bătute cîteva capitole din noul său tratat de chirurgie. N-avea chef să le corecteze şi nici să treacă la redactarea, în paralel, a mult amînatei monografii despre cancer. Avea materialul strîns, planşele, totul, clişeele erau sortate însă nu putea să înceapă, nu i se părea important deşi adunase în el o lungă experienţă. Ar fi vrut medicamentul, citostaticul, altfel toate i se păreau simple vorbe în care nu mai credea, cartea părea să substituie doar o promisiune neonorată, semăna cu eternele făgăduieli pe care ajungi să nu le mai poţi suporta. O carte în plus şi atîta tot. Şi o scria mai mult pentru Andrei. Chimiştii însă mergeau încet, nu le putuse procura substanţele necesare experimentării concomitente a mai multor combinaţii, în afară de asta nu-şi putea permite să sacrifice cîte animale i-ar fi trebuit şi, în plus, nici nu avusese puterea să se tîrguiască cu alţi profesori pentru a-şi împrumuta nişte aparate. Dintre toţi

singurul optimist era Spielmann: tumorile unor animale se retrăgeau în vreme ce la altele nu se observase nici o schimbare. Pentru el însă lucrurile se clarificau, uitînd că şi la ultimele încercări avusese asemenea rezultate iar procentul nu era în mare creştere. Auzi bătăi în uşă dar nu se grăbi să deschidă: oricine ar fi fost venea prea tîrziu, depăşise momentul de impas, intrase într-o fază plăcută cînd asperităţile dispăruseră, luneca uşor peste lucruri, nici un gînd nu mai avea un ecou psihic prelungit. Spre surprinderea lui în uşă, în locul Verei, atît de aşteptate, apăru profesorul Codreanu; vesel, elegant, bine dispus, el începu prin a-l felicita pentru curs unde Cristian îl descoperise abia la sfîrşit, aşezat în banca a treia, lîngă conferenţiarul Florea. Ar fi vrut, atunci, să-l salute, să-i dea de înţeles că l-a văzut dar, prins de demonstraţie, uită, deşi politeţea l-ar fi obligat să-l invite în cabinet. Se gîndi să-i ceară scuze însă iritat că îl găseşte iarăşi vesel, fericit, trecu peste asta. „Ce a fost atît de formidabil? îl întrebă Cristian. Ştiau că nu le pretind aşa ceva la examen, că nu e în programa analitică! Dincolo de asta mi se pare firesc să-ţi aduci uneori aminte că în faţa ta se găsesc nişte oameni care aşteaptă puţină sinceritate, omenie, înţelegere, sau, dacă vrei, un punct de vedere asupra lumii. Ei au nevoie să se confrunte, doar sînt în formare, au nevoie de puţin adevăr. Pe urmă, vezi, sînt un om singur şi, uneori, mă eliberez... N-am ce pierde şi nici nu vreau să cîştig nimic". Ultimele sale cuvinte, scăpate involuntar, erau, de fapt, un răspuns la propunerea făcută în seara aceea de Codreanu; ştia că pentru asta venise, spiritele se agitau, aflase pînă şi el că oamenii se întreceau în a face pronosticuri: Cristian, Creţu sau X? Pînă în clipa aceea oscilase neîntrerupt între *da* şi *nu*, avea pentru fiecare alternativă suficiente motivaţii cînd, iată, simplu, spusese *nu* spre deziluzia lui Codreanu: „Şi eu care credeam că dumneavoastră, ca răspuns la invectivele lui Creţu răspîndite pe toate lungimile de undă, aţi început ofensiva! Cursul de astăzi mi s-a părut a fi argumentul cel mai serios..." „Regret că te-am dezamăgit. Am meditat mult, seara respectivă m-a obsedat, însă nu ea m-a îndemnat să iau această hotărîre. Mi-am dat seama că procedasem bine refuzînd... Numai pentru dumneata îmi pare rău", se strădui Cristian să fie politicos. De fapt nu minţise, Codreanu îi era simpatic poate şi pentru că prea mulţi îl antipatizau. Nu-l suspecta de sinceritate dar, oricum, n-avea ce să împartă cu

el. „Cred că la aproape șaizeci de ani am și eu dreptul să-mi sacrific tot timpul pentru o pasiune. Egoism absurd, cum vrei, dar asta mi se potrivește, nu mai am puterea să mă risipesc, nu, e un capitol închis definitiv. Cu vremea ajungi să cauți tot mai mult în tine ceea ce nu poți obține dinafară". „Aveți dreptate, numai că nu se pune problema atît de tranșant, nimeni nu s-a gîndit să renunțați la știință. Dimpotrivă, v-ar ajuta, cred, chiar și din punctul de vedere al fondurilor. Cercetarea se face cu bani or, experiența mă îndeamnă să afirm că toți șefii de pînă acum și-au luat partea leului. Dumneavoastră v-ați lua exact ceea ce vi s-ar cuveni. Aveți puterea să ..." „Nu, îl întrerupse Cristian, puterea nu-mi intră printre pasiuni. Aici, în laborator, nu se iau hotărîri cu jumătate plus unu, intervențiile, imixtiunile, sloganurile sînt ineficace în fața adevărului dovedit". „Atîta doar că adevărul se descoperă cu bani", sublinie iarăși Codreanu. „Îți mulțumesc pentru bunăvoință dar, insist, nu mă atrage ... Fiind un bun, să zicem, chirurg, savant, nu înseamnă că automat voi fi și un bun rector. N-aveți această garanție. N-am gustul să manevrez oameni, să stăpînesc, să împart dreptate. Și cînd, prin absurd, aceasta ar depinde numai și numai de mine m-aș mai gîndi". Cristian nu vorbise foarte hotărît; își dăduse seama că discuția se repetă, nimic nou, nici întrebări, nici răspunsuri noi, poate doar o grabă, o febrilitate în gesturile lui Codreanu și o discretă nemulțumire abil mascată; începea să-și piardă răbdarea, nu mai era atît de sigur pe sine. „Din păcate, spuse Codreanu, Crețu nu se gîndește, vă ponegrește peste tot. Discuția de la dumneavoastră din laborator o știe toată lumea!" „Îl privește direct, răspunse Cristian, oprindu-și cu greu furia. Asta nu schimbă nimic. Dar hai să ne lămurim: nu noi ne alegem, nici noi și nici Crețu nu decidem nimic, n-are rost să pierdem vremea. Mi se pare însă curios că alții au știut întotdeauna mai bine ca mine ce trebuie să fac. Oricum e un capitol încheiat. Mai bine ia un pahar de vin și lumea ți se va părea mai puțin murdară iar timpul va curge mai încet ... N-are rost să ne iluzionăm că sîntem cine știe ce. Nu sîntem nimic. Pe Crețu nu-l găsesc nicăieri".

Codreanu îl ascultase contrariat: nu știa dacă glumise sau dispoziția polemică de la curs nu i se stinsese încă și mai voia deci, în fața lui, să-și continue ideile rămase neconturate. Îi urmărea cu atenție mîinile, și grija cu care luase paharul pentru a vedea dacă este curat apoi felul cum prinsese sticla

de parcă ar fi manevrat, cu ajutorul robotului, o substanță radioactivă, i se păruse în contrast direct cu vorbele repezite, spuse fără obișnuita eleganță și detașare. Cristian i se păru un om dificil, greu de stăpînit, imprevizibil, niciodată nu știuse cum să-l ia, nu-i găsise punctul sensibil. Intr-o discuție foarte amicală îi spusese, voit firește, „tovarășe academician“ ca el, brusc, să se aprindă: „De ce nu-mi zici tovarășe sindicalist, căci e o organizație mult mai largă, are cîteva milioane de oameni? M-aș simți într-adevăr flatat, onorat.“ Chiar și acum, la curs: avea planificat să vorbească despre chirurgia stomacului și el venise hotărît să prindă doi iepuri: lecția lui Cristian, ambițioasă și, ca de obicei, adusă la zi cu ultimele informații și, firește, discuția de la urmă, pe care n-o mai putea amîna: Crețu cîștigase teren, Cristian nu părea deloc interesat să-l contracareze și, dacă nu reușea să-l stimuleze cumva, șansele sale deveneau practic nule. „Drrragă Codrrrene, îi spusese Dornești, dacă nu știi să-ți susții cauza, te prrrivește. Rrrrămîi fărrră porrrtrrret pe corrridorrrul rrrectorrrilorrr!“ Asistenții, așadar, îi afișaseră planșele, aduseseră aparatul de proiecție, numai că profesorul Cristian, după ce privise sala și discutase puțin cu doctorul Dumitrescu, să înceapă cu totul altceva: „Despre chirurgia stomacului am vorbit de sute de ori, mi-ar veni foarte ușor să repet ceea ce găsiți tipărit și în cursul meu, dar despre om, despre nevoile lui spirituale, despre etica medicului, despre demnitate și adevăr, așa cum le simt, voi vorbi pentru prima dată după vreo șase ani. Unii se eliberează la psihanalist, bigoții se spovedesc, dar nouă ce ne rămîne? Să ne spunem unii altora ce credem deschis, fără menajamente. M-am hotărît să încep eu fiind mai în vîrstă, dar...“ Codreanu, desigur, nu reușea să nege că i-a plăcut, l-a aplaudat și el invidiindu-i puterea cu care-și domina auditoriul, dar nu înțelegea de ce cursurile lui, la care făcuse aceleași divagații, spusese aceleași cuvinte, nu avuseseră succesul scontat? De ce nu fusese crezut? Îi analizase în detaliu gesturile, intonația și trebui să constate că profesorul Cristian se stăpînise perfect, nu ridicase o singură dată măcar glasul, fusese mult mai calm decît acum cînd se aflau față-n față. Să fie la mijloc zvonul că ar fi bolnav? Sau poate cele spuse de conferențiarul Florea: „Nu-i mai pasă de nimic. Uită în fața cui se află și cu ce scop. Ar fi mai bun de popă într-o biserică a unei secte“. Desigur, Florea nu-l simpatiza dar observația nu i se părea foarte deplasată. „Puteți să-l negați de o

mie de ori, insistă Codreanu, Crețu nu poate fi decît ajutat de indiferența dumneavoastră. Cum vă puteți atît de ușor retrage?“ „Dacă mai vorbește, îl dau în judecată și te iau de martor“, spuse foarte serios Cristian. „Vă admir mult, rîse Codreanu. Aveți ceva romantic în felul dumneavoastră de a fi, un mod cavaleresc de a privi confruntarea, victoria, înfrîngerea“. „Aș vrea să-ți arăt bolnavii. De cînd mi-a murit soția cancerul îmi spune mult mai multe. Acești bolnavi te-ar convinge că ... O mamă cu patru copii, dincolo un medic, alături trei ingineri foarte tineri ... Merită oare să pierd vremea cu altceva?“ „Da, perfect numai că ei sînt un procent infim față de cei ce nu pot cerceta, să zicem, pentru că niște false valori le barează calea, îi obligă să se dezvolte strîmb sau să renunțe la știință. Ieri l-am întîlnit pe doctorul Sîrbu care este un foarte bun virusolog. S-a plîns lui Crețu că-i trebuie niște soule și acesta i-a spus: «Zadarnic forfotești pe aici. Du-te într-o clinică și ocupă-te de bolnavi dacă vrei să ai satisfacții!» Crețu nici nu pricepe ce vor oamenii. Dumneavoastră i-ați putea ajuta în schimb pentru că iubiți cercetarea“. „Să meargă la partid. Cine-i pune să tacă? Oricum dragostea mea nu le poate ajunge. Dacă aș avea o mie de ani înainte m-aș simți obligat să mă aventurez în fel de fel de experiențe. Așa ...“

Codreanu nu-i răspunse imediat: se izbise, de fiecare dată, ca de un zid de încăpățînarea lui Cristian, atîta doar că nici a sa nu era mai prejos. Cu Crețu fusese foarte simplu însă cu Cristian trebuia, obligatoriu, inventat ceva. El avea de partea lui prestigiul, cercetările și cărțile, cu Crețu lumea se obișnuise deși nu era un organizator de lepădat, însă mai aveau și tinerii nevoie de o șansă și timpul nu aștepta. Deocamdată însă era inutil să insiste așa că își bău în liniște paharul în vreme ce Cristian zîmbea: își amintise de cuvintele lui Boțan cînd încercase să-l convingă să renunțe la alcool. „Eu sînt igienist, spusese Boțan, și în această calitate pot să te asigur că în jurul nostru toate sînt, într-un fel, poluate: apă, flori, case, străzi, oameni, statui etc. Și eu sînt poluat. Iar poluarea de orice fel, fizică sau psihică, îmi produce greață. Or, alcoolul combate greața“. „Îmi pare rău că v-ați retras“, se hotărî Codreanu să-și pregătească plecarea. „Nici vorbă, mi-am schimbat doar direcția tirului. Niciodată n-am trăit cu adevărat retras, ca dovadă că a trebuit să-mi întrerup mereu cercetările“.

Imediat după plecarea lui Codreanu, profesorul se trînti în fotoliu și, cu picioarele întinse pe masă, rămase așa, multă vreme, împăcat fără să știe de ce anume, poate pentru că la curs încercase să-i facă pe plac lui Andrei, poate fiindcă trebuise să constate, în timp ce vorbea, că toate idealurile sale erau la fel de vii. „Atîta doar că vîrsta..."

Lumina dispăru treptat, se pomeni că totul în jur devine roșu intens, iar atmosfera grea, încărcată, ca vara înainte de furtună. Apoi îl văzu pe Codreanu alături. „Dar abia a plecat!" își spuse. Mergeau printr-un lichid gălbui, cleios, ocolind niște formațiuni stranii ce-și schimbau culoarea. Erau roșii, apoi maronii ca să devină treptat negre. Aluneca, gîfîia, lichidul din ce în ce mai vîscos tindea să-l imobilizeze. Formațiunile creșteau, îi încurcau drumul, culorile atît de vehemente îl descumpăneau, numai Codreanu, liniștit, degajat, le împingea în stînga și-n dreapta. „Trebuie să existe o ieșire, îi spuse. Am certitudinea că nu sînt pe un teren străin". Paradoxal, Codreanu își dezbrăcă haina și se așeză în mocirla aceea populată cu formațiuni atît de bizare. Rîdea, nu părea intrigat. Atunci profesorul Cristian îl părăsi, înaintă pînă cînd dădu de un perete solid prin care lichidul trecea totuși cu ușurință. „Poate că înapoi", își spuse și, iarăși, după un drum disperat, absurd i se opusese alt perete asemănător. „Poate că înainte..." se gîndi și-i strigă: „Dumnezeule, dar tu nu înțelegi că aceasta este o structură neoplazică?" Codreanu se mulțumi să rîdă indiferent și să-i arate cu degetul pereții celulei. „Dar nu înțelegi? Eu sînt specialist, te asigur. Aici este interiorul unei celule canceroase. Cunosc bine culoarea, structura: uite nucleul, doar sînt specialist". „Niciodată, nici vorbă, spuse Codreanu; din moment ce sînt și eu aici nu se poate, este exclus". Disperat, încercă să forțeze peretele, să strige: „Tu nu înțelegi unde ne aflăm?" Lichidul colorat închis urca încet, ferm, pînă la glezne, apoi pînă la bazin, mai tîrziu îl simți la brîu, treptat îl imobiliza, iar formațiunile acelea bizare, pestrițe proliferau, zvîcneau în afară, împingeau peretele. „Poate că ele mă vor elibera", se încuraja el, dar amintindu-și unde se află, înțelese că va ajunge într-o altă celulă și apoi într-o alta, la nesfîrșit. „Medicamentul, ar fi momentul să-l încerc", se gîndi și în clipa aceea deschise ochii. În minte-i mai rămăsese ultima imagine: Codreanu înainta degajat, făcîndu-i semn cu mîna să-l urmeze și strigătul său disperat: „Dar tu nu înțelegi?"...

Auzi bătăi în uşă şi, eliberat de o mare povară, sări să deschidă. Era Anania. „Iertaţi-mă, se scuză el, bat de mult, n-am avut încotro. Sînteţi chemat la şedinţă peste o oră. N-am putut scăpa. Nu vă e bine? Aţi transpirat, vă e leoarcă halatul, n-ar trebui să chem pe cineva?“ „Nu, lasă-te de prostii, spuse profesorul. Mă simt excelent, şi închipuie-ţi, de astă dată mă duc“. „Să vă pregătesc o cafea?“ „Da, una mare, azi n-am prea băut“.

Odată cu plecarea laborantului strînse cu putere pleoapele şi, brusc, în faţa ochilor i se perindaseră lungi coloane de soldaţi mărşăluind anonime prin praf, iar el, în spatele lor, într-o autosanitară, mergea stăpînit de sentimentul că drumul acela e nesfîrşit. „A trebuit de fiecare dată să intervin în cazuri grave, mortale. Stăteam în spate, într-o relativă linişte însă, cînd pericolul era mare, interveneam. Curioase capricii ale destinului! Stîng, drept, stîng, drept... Paşi, noroi, praf, zăpadă, zi, noapte. Numai înainte, împins parcă de gemetele răniţilor, înainte, incapabil să se desprindă din ritm. Şi, bizar, vorbele repetate în zeci de ore de marş, cînd încercase să facă abstracţie unde se află, îi reveneau cu deosebită claritate în memorie.

14

Sîmbătă 5 aprilie a.c.

Astăzi l-am întîlnit pe coridor pe tov. prof. Cristian care cînd m-a văzut s-a repezit la mine de faţă cu toată lumea şi m-a apostrofat în fel şi chip în văzul unui numeros personal şi a tov. bolnavi. „Măi Canaris, mi-a spus, dacă te mai prind că îţi depăşeşti atribuţiile nu te mai apucă Paştele în clinica mea!“ „Eu îmi cunosc foarte bine sarcinile pe care le am şi mi le fac cu cinste, i-am răspuns. Dar nu e vina mea că vă lăsaţi dus în eroare de către duşmanii mei“. „Ai fi mai înţelept să mă asculţi, dacă vrei să-ţi umble bine“, m-a ameninţat el, dar eu nu m-am lăsat intimidat şi i-am ripostat energic: „Mă criticaţi aici, public, fără să ştiu din ce cauză, pricinuindu-mi astfel daune morale“. „Cînd o să-ţi aduc la cuno-

ştinţă cauzele o să fie ultimele cuvinte pe care le vei mai auzi în clinica asta. Pe viitor să nu-ţi mai dai cu părerea despre bolnavi şi, în general, să stai în banca ta". A plecat nervos fără să-mi dea dreptul la opinie, căci procedează regulat în stil dictatorial, cum ne spunea tovarăşa dirigintă despre vechea armată burgheză: „Cînd vorbeşti cu mine să taci". Dar i-am şoptit în gînd că n-ai face tu abuz de putere dacă ai afla că indispensabilii, cămaşa şi ciorapii copilului tău sînt la mine, cumpăraţi pe bani gheaţă iar cine le-a adus este gata oricînd să dea o declaraţie autentică şi autorizată despre viol şi despre felul cum ştii să faci educaţie în familie! Sînt sigur că acest tovarăş laborant Ananie, care este şi umbră şi prost şi slugă, i-a băgat în cap chestia asta şi mi-am propus să-l întîlnesc pe un teren străin unde să-i pot spune cîteva de la obraz. Şi l-am întîlnit pe stradă ducînd un mort la autopsie. Cînd m-a văzut a şi sărit cu gura pe mine oprind căruciorul. „Ce mai faci, măi popîrţac?" mi-a adresat el insulta. Şi eu, neavînd alţi matori, l-am ameninţat şi el m-a făcut prost şi mi-a spus că popîrţac nu-i înjurătură, ci un cuvînt de-al lui Mihai Viteazul, iar eu i-am spus că pentru asta tot prost rămîne şi atunci a vrut să dea cu mortu în mine dovedind că nici pentru aceştia nu are respect şi cu asta am încheiat discuţia că mă făceam de rîs compromiţîndu-mă cu el şi el m-a chemat la o bere dar nu m-am lăsat mituit şi am acceptat cu condiţia să plătesc eu şi urmează să ne vedem pentru a discuta o dată pentru totdeauna, căci se pare că i s-a făcut frică. Încurajat de acest succes m-am dus iarăşi la tov. Fărcaşiu, aia care vorbeşte în limbi străine cu tov. Cristian, şi ea a fost foarte drăguţă cu mine cînd am rugat-o să-mi povestească de cînd, unde şi în ce împrejurări l-a cunoscut ea pe acest tov. După ce mi-a povestit, a spus că-s bărbat cu sexapel şi m-a invitat peste o săptămînă să ne vedem după ce îi scot firele, că atunci va face mărturisiri interesante.

Dar iată declaraţia ei parţială cum că îl cunoaşte pe tov. Cristian încă din copilărie cînd tov. Cristian, fiind elev de liceu, a încercat s-o violeze direct. De unde şi obiceiurile fiului lui. A întreţinut cu el relaţii apropiate abia în Berlin unde el studia medicina şi ea se specializa în limba franceză la o şcoală a armatei germane. Aici tov. Cristian era încurcat cu o grecoaică, Penelopa, care avea o fabrică de împletituri şi cu o alta de origine italiană care avea obiceiul să facă pe toată lumea porci, ca tov. Ananie. Atunci ea fiind geloasă

s-a dat la profesor şi l-a atras de partea ei în vreme ce aialaltă s-a încurcat cu un alt grec al cărui nume îmi scapă dar care în mod sigur lucra în cadrul marinei şi avea un nume ca într-un film american ce a rulat mai demult pe la noi despre popoarele din orînduirea sclavagistă. Ea nu ştie cum s-a sfîrşit povestea dar după aceea profesorul a plecat la Londra şi în Statele Unite unde a observat cum se pregătesc americanii de război. După aceea a venit în ţară dar a fost dat afară din clinică iar pe front, unde s-a dus voluntar, a făcut de asemenea spionaj dar nu ştie în favoarea cui deşi e lesne de înţeles. Cînd au apărut bandele de terorişti împotriva cărora eu am luptat, el i-a ajutat. În încheierea discuţiei noastre mi-a pus cîteva întrebări la care m-a rugat să mă gîndesc. „Că de ce merge aşa de des în străinătate? Cine-l cheamă acolo pe profesor şi în ce scop? De ce este bine îmbrăcat? De ce nu întreţine relaţii cu nimeni? De ce se interesează de o anume problemă a cancerului care se află în atenţia opiniei publice internaţionale? Unde i se găseşte copilul făcut cu acea grecoaică? Nu cumva îl vizitează? Unde lucrează acest copil şi în ce scop? Norocul profesorului, a spus această tov., este că are pe cineva sus care-l sprijină, altfel ar cădea". Dar cine este acel cineva încît tov. Cristian îşi permite să fie atît de sigur, să sfideze pe toată lumea şi să facă din clinică un colectiv de robi în care se găsesc abia cîţiva oameni corecţi şi independenţi?

Aştept cu nerăbdare săptămîna ce vine. Pînă atunci am mai aflat nişte noutăţi. Tov. Cristian nu s-a văzut de mult cu tov. Panaitescu în cadru intim. Tovarăşa nu pare abătută însă el este. Concluzia ar fi că Panaiteasca s-a hotărît să se debaraseze de boşorog ori că acesta a prins-o cu musca pe căciulă în flagrant delict cu altcineva de vîrsta ei şi a abandonat-o. N-am reuşit să aflu nici o opinie. Tov. dr. Savu mi-a spus că el nu le-a ţinut lumînarea şi că din partea lui pot să se iubească de 3×1 pe zi că pe el nu-l priveşte, nu se bagă în viaţa particulară a oamenilor. Acest act de indiferentism este în afara oricărui comentariu. Dar de la cine l-a împrumutat? Tov. dr. Iorga a spus: „Măi băiete, eu mai am încă ce învăţa de la profesor, ştie multă chirurgie şi are o mînă de aur. În materie de femei nu iau lecţii de la nimeni, mă descurc şi singur, aşa că nu mă priveşte. Avem noi alte griji aşa că să nu le-o purtăm şi pe-a lor". Pe tov. dr. Dumitrescu a cărui opinie mă interesează întotdeauna pentru că

este foarte apropiat de profesor, l-am găsit spunînd următorul banc: „În piață un țăran voinic agita un sac plin deasupra capului. Cineva văzîndu-l l-a întrebat ce are acolo. El a spus: șoareci. Și ce faci cu ei? Îi zăpăcesc". Dar mai departe n-am auzit bine bancul și nici nu l-am înțeles însă doctorul Crișan a spus că-i reușit, iar o seamă de gură cască rîdeau ca proștii. Atunci dr. Dumitrescu a zis: „Să vedeți o altă chestie. În oraș s-a descoperit un sfînt franciscan de nu știu cîte sute de ani. Chestia e că niște americani vor să-l cumpere iar popii noștri nu știu cu cît să-l vîndă, dar de vînzare, oricum, este". Neavînd chef să mai stau, căci pe ăștia îi poți auzi mereu spunînd bancuri, m-am deplasat în continuare la doctorul Nicula și l-am întrebat direct știind că dînsul are o privire critică asupra situației. „Ăștia au un program riguros de dragoste, nu o fac așa cum se nimerește". Tov. soră Ionescu a spus că dacă aude îmi spune dar că pe ăștia-i desparte numai groapa deoarece se potrivesc ca sacul cu petecul. Așa stînd lucrurile, frumosu-i ca să vorbească toată opinia din clinică despre ei? În fine, n-am mai insistat decît la tov. dr. Prodan care a spus: „Nu mă ... bate la protuberanță. Profesoru-i încă viguros și tînăr iar Panaiteasca nu și-a cumpărat centură. Căci de la amebă încoace tot asta facem, cînd n-avem ședință".

Pe coridor l-am întîlnit iarăși pe Anania ducînd un cîine în lesă. M-am așteptat să-l asmută asupra mea însă n-a făcut-o imediat, ba mi-a chiar zîmbit prietenește. „Am să-ți dau o veste bună, mi-a spus el, o veste de o să-ți vină să te spînzuri de bucurie. Am aflat că profesorul a luat hotărîrea ca o parte a personalului să fie trimisă la circumscripțiile rurale că e prea umflată schema clinicii". Și că el îmi va pune o vorbă bună la tov. Cristian să mă trimită laborant la Răhățeii din Vale ca să mă învețe minte. „Acolo dacă nu-i placi șefului direct, să fii academician că te fircăie de nu știi cum te cheamă. Am să te vizitez peste o lună, să te încurajez!" Eu, desigur, mă duc unde mi se cere pentru că n-am refuzat niciodată vreo sarcină. Dar aici mi-am înjghebat o gospodărie și tare aș rămîne dacă sarcina nu e trasată nominal. „Pune-mi vorba numai că o să-ți spun și eu ceva de o să rămîi crucit. Nici eu nu dorm. Și eu am strîns niște documente și nu numai despre tine care ești un fel de cîrpă-n c ... ci despre șeful nostru scump și drag. Eu o să mă duc în Răhățeii din Vale dar voi amîndoi o să ajungeți în cel mai fericit caz la balamuc". „Ai fi tu în stare să distrugi viața unui mare om de știință?"

m-a întrebat el. „Cît a descoperit el am descoperit și eu, i-am răspuns. Hai, să zicem că trecutul se poate, la o adică, ierta, dar prezentul?"... „Chiar de asta o să pleci", a strigat el, făcîndu-mă în toate felurile, iar eu i-am amintit puțin de fiul profesorului și deodată a tăcut ca melcul iar apoi a spus că mă iartă dacă-i dau hainele. Eu însă i-am spus numai de cămașă așa că-mi rămîn ciorapii, indispensabilii și declarația pe care le voi scoate după ce va trece valul. Numai că el mi-a cerut să-i duc acestea mîine cînd nu va fi profesorul acolo. Iată că am reușit să pun cu botul pe labe pe cel mai periculos dușman al meu.

Am mai aflat că azi a avut loc o ședință la decanat. A fost și profesorul. Se vede că frica de opinia publică îl duce uneori pe drumul cel bun. De la tov. Nicula am aflat că ar fi vorbit. Atunci, l-am întrebat pe laborantul tov. prof. Ottescu. Acesta zice că șeful său ar fi spus: „Cristian este deja cu un picior în groapă. A criticat totul cu multă asprime. De unde se vede că profesorul Codreanu îl are în mînă. În cîteva luni îl va desființa, va fi doar o amintire, iar tînărul se va sălta liniștit... Sărmanul Cris. Toată viața a fost un naiv!" Ceea ce mă abțin de la a-mi spune părerea. Nu naiv, ci escroc, fals și demagog de pe vremurile de tristă amintire. Căci spune-mi cu cine te însoțești ca să-ți spun cine ești. Anania — escroc și bandit ordinar. Tov. Dumitrescu — un dușman și un cîrtitor împotriva realităților noastre. Tov. dr. Iorga — un nebun și el. Tov. Andrei, fiul — un descreierat și un corupător de minore. Singurul om care este just și bine orientat dintre prietenii profesorului este tov. prof. Codreanu dar gîndirea sa sănătoasă îi va arăta drumul cel bun. Am uitat de Panaiteasca: ea dă dovadă de imoralitate crasă și fariseism iar pe deasupra îl și înșeală cu un tovarăș deocamdată necunoscut. Și atunci? Dar cine au fost socrii lui? Încît e de mirare că tov, provine dintr-o familie țărănească. În încheiere, pentru zilele ce vin, îmi propun următorul plan de lucru:

1. *Împrietenirea cu tov. Anania. Predarea cămășii.*
2. *Procurarea benzii de magnetofon cu cursul.*
3. *Discuții cu tov. Fărcașiu. Declarație.*
4. *Idem cu tov. Redman.*
5. *Discuții cu tov. laborant al tov. Codreanu.*
6. *Împrietenire cu tov. secretară a tov. Cristian.*

7. De aflat ce gîndesc doctorii și cum degenerează atmosfera din clinică sub influența profesorului.
8. Cine este necunoscutul cu care tov. Panaitescu îl înșeală pe tov. Cristian și de ce.
9. Cazul muncitorilor accidentați al căror director a vîndut asfaltul de pe o șosea unor cetățeni și unui preot.
10. Contactarea tov. Irina și aflarea datelor suplimentare despre Andrei.
11. Activități curente și neprevăzute în prezentul program ca, de exemplu, aflarea proiectelor tov. Codreanu în legătură cu tov. Cristian.

Astăzi a trebuit să-mi fac autocritica față de întreaga familie deoarece în ultimul timp am cam neglijat activitatea educativă și cultural-distractivă. Drept pentru care am citit ziarul, am comentat evenimentele curente și, la urmă, am ascultat împreună cîteva discuri din minunatul nostru folclor popular. După asta am avut o controversă cu soacră-mea care dă dovadă de credință în forțe supranaturale. E adevărat că această concepție este moștenită din vremea burgheziei dar trebuia s-o abordez întrucît ea are influență negativă asupra copiilor. Le-am explicat cum că nu există Dumnezeu, ci numai natură, iar bătrînei i-am interzis orice activitate educativă și de propagandă mistică, dar ea, în semn de protest, și-a luat pensia și a mers la un preot să plătească niște slujbe ca să mă trăsnească Dumnezeu sau să mă calce o mașină. De trăsnit nu mi-e frică deoarece există peste tot paratrăsnete și nu ascult radio sau televizorul pe vreme de furtună, însă mi-e frică de mașini întrucît numărul lor s-a înmulțit în anii noștri, fabrica de la Pitești își depășește planul iar unii conducători-auto mai utilizează alcool și alte toxice și dacă, Doamne păzește, mi se va întîmpla ceva, vor crede că e din cauza slujbelor și copiii mei vor deveni mistici cu toate eforturile mele contrare. Spun asta deoarece eu nu am nici mamă, nici tată, nici frați și nici surori mai apropiați decît adevărul și interesul în perfecționarea oamenilor și dezvoltarea lor sănătoasă, fără idei false și de proveniență străină. Dată fiind acțiunea bătrînei am criticat-o energic iar ea nu s-a mulțumit cu insultele, nu s-a limitat la o polemică în cadrul familiei, ci a luat-o în curte unde în auzul întregului bloc m-a făcut păgîn, prost, necredincios, măgar și alte insulte de acest gen încît i-a influențat neplăcut împotriva mea pe unii vecini

sentimentali și curioși. Vreau să spun că astea au fost izvoarele atitudini mele și nu ceea ce susțin alți tovarăși care au luat partea babii. Eu însă am procedat cu reținere întrucît bătrîna a venit la mine la masă și cu nerușinare mi-a scuipat în fasole și a proferat și alte injurii de față cu întreaga familie. În legătură cu tovarășa Ilieș de la apartamentul vecin care mi-a strigat: „Măi Hitler, ce ți-a făcut biata bătrînă?" pot să spun că și ea dă dovadă de misticism deoarece de cîte ori vine la noi își dă în cafea și cărți și înjură întreaga administrație a municipiului. Chiar și mie mi-a prevestit din cărți o catastrofă personală, o deplasare cu lacrimi și dacă cumva se îndeplinește amenințarea lui Ananie atunci va fi o coincidență neplăcută care îmi va crea dificultăți în munca de educație științifică cu familia mea.

De asemeni, tovarășa Mezei de la apartamentul 28 mi-a strigat: „„Huliganule și trogloditule!" dar eu pot să spun că în vreme ce tov. Mezei se scoală la 4 dimineața pentru a merge la lucru, ea Mezeoaie, pleacă de acasă cam pe la 8 și înfundă cofetăria din cartier unde mai mișună fel de fel de huligani și destrăbălați. Soția mea, care deține toate datele asupra ei, mi-a spus că ea caută cu orice preț un copil deoarece soțul ei nu prea dispune de bugetul de timp fiind toată ziua la lucru, iar cînd se întoarce este nervos și o molestează cu cîte o farfurie în cap, ba o dată a aruncat-o pe scară în jos pentru că în loc să-i găsească ciorapii-pantalon la locul lor i-a descoperit în poșetă unde umbla după un antinevralgic.

Tov. Ciprian de la scara vecină m-a înjurat de asemenea, dar eu îl cunosc de mult pe acest tovarăș care este pensionar și stă la zahăr pentru a face speculă cu el vînzîndu-l cu preț dublu. Cînd se afla înaintea mea la rînd a spus următoarele: „Mai repede poți afla efectivul trupelor NATO, a rachetelor și distrugătoarelor americane din Europa decît să descoperi de la șeful magazinului ce se va da aici peste 3 ore".

Tov. Iorgu, scara 3, apt. 36, m-a insultat făcîndu-mă canibal și terorist. Dar dacă acesta vrea să meargă ca profesor de matematici în Zair și umblă zilnic după pile și relații neprincipiale ar fi mai înțelept să-și țină pupăza deoarece nu sînt singurul care știu de ce vrea să plece și cum și-a motivat el cererea către prietenul său Căruntu de la apt. 37. Mai știu ce fel de bancuri spune și către cine. Asemenea bancuri numai din gura tov. dr. Dumitrescu am auzit.

Oricum îmi dau seama că trebuie să intensific munca educativă în cadrul familiei. Dar oare tov. prof. Cristian n-ar trebui să facă același lucru? Ani întregi a tăcut, și-a văzut de interesele lui personale și individualiste limitîndu-și influența nefastă la un colectiv restrîns. Acum a început să vorbească în public, să înjure și să ponegrească în toate părțile. „Mă simt mai liber ca oricînd, a spus el doctorului Dumitrescu după ședința de la decanat. Niciodată n-am fost atît de liber, de stăpîn pe mine. E foarte greu să-ți asumi libertatea de a fi tu însuți". Cred și eu, la noi are toate libertățile, de aceea s-au sacrificat atîția oameni, de aceea a luptat clasa muncitoare. Dar oare nu minte? Ce a păzit pînă acum? De ce a trebuit să-și dea seama abia acum de această veche realitate? Cred că practică demagogia pentru a duce în eroare opinia publică.

Era să uit: doctorul Iorga a spus că a citit într-o carte recent apărută că oamenii grași lipsiți de voință pot scăpa de obezitate numai într-un singur fel: înjurînd un polițist. Acesta îți dresează acte de dare în judecată și după cîteva luni de gherlă ieși de acolo siluetă. Dar tov. respectiv mai bine n-ar lua bacșiș și ar slăbi el fără să înjure apărătorii ordinei.

15

Trecutul? N-am nici un motiv să-l privesc cu teamă sau jenă, deși tu, Andrei, ai această impresie. Mai demult l-am întors pe toate fețele, l-am cercetat cu lupa, minuțios, pentru că în anii aceia am avut timp, și cu toate că-mi pot reproșa unele acțiuni nesăbuite, oscilații sau naivități, nu mi-e rușine de el, n-am de ce să-l ascund, indiferent de opiniile și interpretările posibile. Azi nu-mi place să cobor în timp, recunosc, dar asta ține de structura mea, de nostalgia iscată de numărul anilor străbătuți: știi aproximativ cîți mai ai în față și, în plus, îți vezi alături proiectele nerealizate pe care ești obligat să le abandonezi. De ce trebuie să le părăsesc pe toate cînd practic timpul mi-ar fi fost suficient? Și iarăși ajungi la revoltă, și iarăși revolta nu-ți folosește la nimic, se

dovedește sterilă, seacă, păgubitoare! Dar altul este motivul principal: n-am vrut să te schimb, să-ți influențez dezvoltarea psihică. Apoi ai fi putut să-ți închipui că vreau să-mi justific nerealizările, cînd țelul meu era să te fac să înțelegi că indiferent de ce ți s-ar fi întîmplat, indiferent de piedici, dacă vrei, poți să ajungi unde ți-ai propus. Desigur, nu e simplu, dar nu asta contează. Și mai am un motiv: ținînd ochii ațintiți spre trecut riști să pierzi din vedere prezentul și, mai ales, viitorul; condamnîndu-i erorile există pericolul să le neglijezi pe cele ce se comit sau se pot comite astăzi. Atîta vreme cît oamenii sînt pe trepte evolutive diferite, cît mai există proști, subdezvoltați, cît ambiția oarbă și ura mai persistă, erorile n-au cum să dispară. Poate că greșelile nu se repetă întocmai, dar sub altă formă este posibil, oricînd posibil. Celor ce nu intră în găleata comună, ce vor mai mult decît să mănînce și să se reproducă nu le poate fi comod în contact cu categoria pomenită. Fără pîine și carte un om, chiar lăsat liber, poate ajunge un simplu animal, prea agresiv sau prea domestic, depinde, oricum în afară de mersul biped și de graiul articulat va avea puține din caracteristicile esențiale ale omului. Moartea psihică apare pe neobservate și se instalează trainic, uneori definitiv.

Lucram la cioplit piatră: construiam un drum în plin cîmp sălbatic, neîngrijit, pe un soare torid care te incendia pur și simplu. Dacă altădată aș fi dat orice pentru un petec de cer, acum îmi era frică să-mi ridic privirea obosită și bolnavă din pămînt. Eram atît de slăbit încît zarea își pierdea conturul, aerul juca bezmetic în fața ochilor, mă amețea, iar căldura izvorîtă din crăpăturile imense ale pămîntului, încărcată cu mirosuri fetide, grele — parcă se frigeau nu numai picioarele noastre, ci și animalele vîrîte prin cine știe ce găuri — te înfiorau, aduceau a moarte. Ca să reziști aveai nevoie de hrană, și apă. Or, dacă apa se mai găsea, deși era clocită, puturoasă, hrană a ajuns treptat să însemne pentru unii tot ce mișca. Instinctul de conservare, dacă-ți scapă de sub control, se poate manifesta în cele mai incredibile forme și experiența mea din război și de mai tîrziu, ceva mai bogată de cum mi-aș fi dorit-o, îmi îngăduie să furnizez exemple pentru toate nuanțele posibile, să-l simt în spatele unor gesturi aparent neînsemnate. Dar, din nefericire, am văzut și oameni firavi, neadaptabili, cu un instinct de conservare debil și a trebuit să le urmăresc edemele care urcau progresiv, iar cînd

ajungeau la cap înțelegeau chiar și ei că e chestie de ore sau, cel mult, de zile. Eu însă am vrut să trăiesc și voința, bine educată, exersată, a reușit să învingă mizeria biologicului. Din păcate nu toți și-au păstrat calitățile umane, demnitatea în primul rînd. Am avut timp să descopăr că de ea poate depinde însăși viața: cît ești tare, cît nu te umilești pînă și adversarul te respectă. Tăria trebuia dovedită în multe feluri: chiar și ținuta, îmbrăcămintea, contribuiau la a dovedi că exist; îmi curățam cu grijă hainele, așa cum erau, mă bărbieream, căutam să-mi păstrez pe cît posibil obiceiurile, să nu cedez nimic din ceea ce dobîndisem, și asta impunea, îmi dădea pînă și mie încredere.

Shaw, mi se pare, spunea: cel ce poate — face, cel ce nu poate — învață pe alții. Eu mă străduiam să pot, deoarece era inutil să mă mai întreb, asemeni lui Oedip, „Ce vină am?" deși această dureroasă nedumerire n-avea cum să mă părăsească definitiv, o simțeam ca pe un frig aspru, neiertător cutreierîndu-mi spinarea, însă căutam să fac abstracție de ea, să mă refugiez dacă nu în memorie și în viitor atunci în lucruri mărunte, să-mi împart viața în mii de fărîme, să nu las loc disperării, lașității tocmai pentru că ea mi le oferea cu generozitate, exemple aveam suficiente în jur.

Ideea că aș putea uita ceva, că m-aș descalifica profesional mă îngrozea, de aceea împreună cu alții, făceam niște exerciții incredibile. Azi memoria îmi joacă feste: am sentimentul că unele gînduri sau întîmplări — care sînt sigur că-mi aparțin — le-am citit undeva, trec pe stradă și involuntar mă pomenesc salutînd pe cineva și nu-mi mai amintesc de unde-l știu, dacă-l știu — de fapt m-am obișnuit să rețin caractere nu fizionomii, e mai comod — atunci însă pierdeam zile întregi reconstituind o frază, o strofă, un titlu. Aceste două versuri de Baudelaire m-au costat pe mine și pe Hileanu exact patru zile:

C'est un pays plus nu que la terre polaire;
Ni bêtes, ni ruisseaux, ni verdure, ni bois!

Un renumit lingvist scrisese acolo, pe un cearșaf, un dicționar român-italian, un botanist procurase o lamă de săpun și pe o sticlă de geam, de fapt un ciob nenorocit, făcea o pojghiță fină de săpuneală, o lăsa să se usuce și, pe ea, cu un chibrit, ne ținea lecții, desena plante, structuri și, ciudat,

această parte a naturii, pînă atunci neglijată, prindea viață, ne umplea sufletul cu un verde răcoritor. Profesorul Racoviceanu era pasionat de cai, deși specialitatea lui era istoria. Și astăzi, cred, îmi amintesc o groază de amănunte. De la Arion, primul cal născut din dragostea dintre Poseidon și Demetra și pînă la Tunis, ultimul cal consemnat de istorie, cum crede Luc André, continuînd cu Xanthos și Balios, care trăgeau carul de luptă a lui Achile, o altă istorie, picantă, spectaculoasă se derula pe neobservate. Racoviceanu se încălzea, intra pe rînd în rolul Junonei, a lui Achile și, firește, a lui Xanthos. Ridica degetul mic în sus, gesticula curios numai cu acest deget și, cu vocea lui de soprană gripată, exclama: „*Xanthos et Balios, songez a ràmener votre maître dans les rangs des Grecs, lorsqu'il sera rassaisié de carnage*". Și tot el se lăsa în patru labe, pentru a fi și mai convingător în rolul calului: „*Oui sans dont, impétueux Achile, nous te ramènerons encore plein de vie...*" Venea apoi rîndul lui Bucefal și, convins, asemeni lui Filip, că Macedonia era prea mică pentru un fiu și un cal atît de mari, căuta cu răbdare și pasiune, prin Asia, Africa și Europa un regat „*digne de toi, mon fils*". Bucuros că memoria nu l-a părăsit, vorbea într-un amestec bizar de română și franceză, însă nu pentru a ne epata, deoarece aproape toți cunoșteam cîteva limbi, ci fiindcă terminase la Sorbona și era terorizat de precizia citatelor. Auzeam, destul de des, scrîșnetul cheii în ușa celulei, cursul se întrerupea, ne întorceam toți cu fața la perete, cu mîinile sus, urmau ochelarii de tablă, pașii, ușa, iarăși pașii și peste cîteva ore sau zile, depinde, nu se știa niciodată cînd era adus, după ce-și revenea în brațele noastre, el era singurul care-și relua lecția exact de unde o lăsase dar, firește, vocea-i era stinsă, șoptită, pauzele mult mai mari. „Liniște, adoarme Incitatus, spunea un preot și în ochii lui jucau parcă flăcările fricii locuitorilor Cetății eterne, care se ascundeau în pivnițe numai să nu-l trezească pe neobișnuitul consul. A urmat El Borak, animalul sfînt al lui Mahomed, oferit personal acestuia de către un arhanghel, Gabriel, mi se pare, apoi Veillantif, calul lui Roland, Black Bess-alergătorul negru care l-a scăpat de atîtea ori din încurcătură pe Dick Turpin, bărbatul frumos și banditul fioros ce colinda pădurile din împrejurimile Londrei prin 1735, și, tot așa, pînă la Styrie, Timide, Conquérant, Soliman, Artaxerse, Euphrate, caii albi, superbi care l-au purtat pe Napoleon prin marele și efemerul său imperiu

la sfîrşitul căruia a asistat inconştientă şi Acaccia, calul „gris pommelé" dovedindu-se a-i fi nenorocos. Racoviceanu ajunsese acolo pentru că spusese ceea ce scrie astăzi în toate manualele de istorie şi Incitatus, consulul patruped al lui Caligula, care de fapt nu s-a dovedit a fi mai prejos decît alţi consuli bipezi, îi oferea prilejul să facă nişte excursii, în maniera lui Toynbee, prin meandrele şi tenebrele acestei capricioase memorii a omenirii. De multe ori apetitul lui filosofic ne distra. Mi-am amintit odată de Clemens din Alexandria care spunea că la geţi era trecut întru veşnicie cel socotit a fi cel mai vrednic dintre cei ce se îndeletnicesc cu filosofia. „Rişti să ajungi şi tu în ceruri", am glumit eu, la care el a sărit ca ars, de parcă tocmai eu aş fi fost destinat să-l trec pe orbita marelui Zeu. „Dar eu sînt un biet turfist, doctore. N-am greşit decît faţă de consulii lui Caligula". Odată cu dispariţia lui Racoviceanu istoria înceta să pară atît de picantă, o simţeam altfel, lăsa urme adînci, persistente şi efectele ei căutam să le neutralizez în felul meu. Căldurilor toride, ecuatoriale parcă, le opuneam amintirea zăpezilor uriaşe din Tatra, a gerurilor înfricoşătoare care au nenorocit atîţia răniţi sau a după-meselor ceţoase de mai tîrziu cînd nu vedeai la un pas înaintea ta. Ceaţa ni se insinua în suflet, în gînduri, era ca o întunecare a minţii, te sufoca; o vreme tremuram, dîrdîiam, parcă mii de ace îmi colindau organismul ca, treptat, durerea să se atenueze, simţeam o bucurie ciudată, bucuria celor ce încep să îngheţe, şi adormeam acolo, pe cîmp. Atunci aveam timp să mă gîndesc la voi; nu de sănătatea şi rezistenţa mea îmi era frică, ci de ale voastre, şi imaginaţia îmi juca înaintea ochilor un teatru complicat, dureros. Nume la care nu mă gîndisem vreodată, figuri întîlnite întîmplător ocupau brusc ecranul memoriei încît, prostit, trebuia să mă întreb: „Ăsta cine mai este? A jucat vreun rol în viaţa mea?" Memoria vagă, insulară şi imaginaţia uneori sleită, neexersată prea mult, îmi rula filme bizare, confuze, încît îmi venea foarte greu să fac ordine, să le gradez. Pe Varlaam însă n-am reuşit să-l uit o clipă, deşi pe lista celor iertaţi figurează de mult. Tu mi-ai amintit cîteva nume; cronologic, Varlaam este primul ... Fost măcelar şi boxer amator. De fapt nu era măcelar propriu-zis, ci sacrificator după cîte am aflat mai tîrziu. Înalt, bine legat, deşi peste muşchi i se aşezase trainic un strat de grăsime, o faţă rotundă, fălci şi arcade puternice, ochi mici, verzi, inexpresivi, mîinile teribil de mari, ca nişte lopeţi, o voce

aspră, ironică, trădînd o mare siguranță și încredere. Sub Brainea a făcut o carieră fulgerătoare. Din prudență, cred, și poate nu în ultimul rînd din lene, Brainea își cam păstrase mîinile curate, lucrase cu intermediari, cu executori orbi. Cu Brainea discutai, dacă discutai, abia după ce totul era clar, rezolvat de Varlaam. Își pusese dinți noi, aur curat, și cum erau ceva mai lungi îl împiedicau la vorbit; mirarea sau nedumerirea și le exprima printr-un *si* lung, completat cu picături de salivă încît, mic și dinamic cum era, părea o gîscă înfuriată. „Sssi domnu' ai mult de gînd ssă ne încerci răbdarea? Sssi ce ai de ssspusss?" Apoi făcea o pauză lungă în care nu-și dezlipea ochii de pe tine astfel că, în unele momente, cît ți s-ar părea de absurd, avea ceva din înfățișarea Criștilor lui Wit Stwoz, o disperare profund umană întipărită adînc pe fața-i ușor alungită, uscată. N-aveam cum să-l conving că-și pierde vremea cu mine, armele mele în acest război surd, continuu erau ineficace, părea că nu-i convine să afle adevărul și nici ce dorește nu reușea să-mi spună cu claritate. Lumina încrucișată, puternică mă obliga să strîng pleoapele și, prin fantele înguste, imperceptibile, îl urmăream fascinat, îl radiografiam parcă: îi vedeam pînă și neuronii, sinapsele ce se formau și mă întrebam copilărește: „Doamne, oare nu s-ar putea face din greșeală, dintr-o greșeală, așa cum s-a făcut cu mine, un contact bun?" Se interesa, fără o legătură aparentă, de prieteni, rude, cunoscuți, eu îi vorbeam însă el nu părea atent deși repeta mereu, la intervale regulate: „Sssi?" Apoi îmi arunca pe masă o sumedenie de poze și-mi cerea să rostesc repede un nume, să spun cu cine seamănă, pînă nu mai puteam, pînă refuzam. „Nu de mine sau de nu știu care intelectual trebuie să apărați țara. Eu am fost comunist cînd încă nu era voie, iar acum cînd nu poți fi altceva îmi iei formal acest drept? Mai gîndiți-vă". El nu-mi răspundea nimic, mă privea intrigat apoi răsfoia dosarul și, automat, rostea acel exasperant „Sssi?" Dealtfel Varlaam, în momentele de destindere, cînd nu desfăcea sandviciuri sau cîte o sticluță, cînd nu cînta cu vocea lui curioasă de tenor, îl imita perfect. Mergea ușor aplecat de spate și repeta: „Nu sssînt mulțumit, tovarăssse Varlaaam" după care începea să ni-l bîrfească fără nici o jenă: „Nu-l interesează ce-mi spun cretinii ăștia, puțin îi pasă că nici dacă le iese limba de un kilometru nu vorbesc decît ceea ce vor. M-am plictisit de sclifosiți! «Calm sssi rezultate, tovarăssse Varlaam!» Păi să

vină el la Academia asta, să facă el omletă din ouăle astea!". Şi nu era prea comod să fii de faţă cînd îl apuca furia pe şeful său. Varlaam avea un deosebit simţ al momentului şi o remarcabilă inteligenţă nativă, pe măsura ambiţiei sale de a parveni cu orice preţ. Ceea ce îşi permitea el, interzicea altora, n-avea prieteni apropiaţi, ci numai fiinţe care-l serveau sau pe care le servea. În ambele situaţii era foarte zelos şi nu-şi alegea metodele pentru a smulge o recunoaştere. De fapt, există două categorii curioase de oameni: zeloşii de tipul lui Varlaam şi blînzii, docilii care urcă deoarece, aparent, nu prezintă nici un pericol pentru amatorii declaraţi de ascensiuni sociale. Varlaam era foarte harnic şi succesele, care parcă-l treziseră dintr-o lungă letargie, îi erau necesare pentru a nu adormi iarăşi. La o astfel de anchetă a exagerat cu durităţile şi victima a murit. Omul era destul de cunoscut, un fost colonel mi se pare şi, de formă, a cerut o expertiză, iar în comisia cu pricina am fost numit şi eu. Habar n-am cum a căzut zarul pe mine, cine a hotărît alegerea. Într-o seară, Varlaam a venit acasă şi mi-a spus: „Noi doi în linii mari avem aproximativ acelaşi ţel. Dumneata vrei sănătatea omului, eu — a societăţii. Acum, din păcate, eu am mai mult de lucru ca dumneata, am preluat o seamă de putreziciuni şi de escroci. Profesiile fiind atît de delicate se întîmplă să mai şi greşim. Şi dumitale îţi poate muri oricînd un bolnav pe masa de operaţie, ca şi mie. Accidente fireşti, dată fiind delicateţea materialului. Ceea ce facem pe urmă e o simplă formalitate. Doar n-o să te înfunde tocmai colegii dumitale. Ei, bine, am păţit şi eu o treabă asemănătoare, am avut ghinion, omul era prea fragil. Dar vreau să precizez ceva: de vinovăţia lui nu trebuie să te îndoieşti. A murit, cred, mai mult de frică. Ştia că trebuie să fie pedepsit pentru păcatele lui, nu uşoare şi nu fără consecinţe. Te previn că şi ceilalţi colegi din comisie vor ajunge la concluzia că a fost un atac de cord. Mortul, oricum, nu se scoală, era cam pe la sfîrşitul vieţii aşa că nu e bine să-ţi faci scrupule, iar noi cei rămaşi în viaţă trebuie să ne mai vedem şi, sigur, ne vom vedea. Depinde numai şi numai de dumneata dacă întîlnirea noastră va fi la un vînat stropit cu vin sau ... în altă parte. Mata ai locuit unde mă gîndesc eu şi ştii cît e de comod. De asemenea nu e momentul să uiţi că ai stat prin Franţa şi Austria, că ai un socru aşa cum îl ai, ce s-o mai lungim!" „Fireşte, i-am replicat, dar

am fost închis ca antifascist. L-am înjurat pe Hitler, există documente, sper". „Dacă te-ai fi oprit cu înjuratul acolo era perfect. Şi, pe urmă, după cum bine ştii, au existat antifascişti din interes nu doar din convingere". „Sînt membru de partid. Aş fi intrat eu în P.M.R. dacă nu credeam sincer? N-am făcut niciodată, nimic, împotriva voinţei mele. Este prima mea opţiune făcută după o lungă meditaţie. Nu m-a forţat nimeni. Şi atunci? Nu toate carnetele au aceeaşi culoare?". „Sigur, întrebare logică, numai că duşmanul nu de puţine ori se ascunde după diverse titluri şi carnete, am o mare experienţă în acest domeniu". „Cu adevărul de partea ta nu poţi greşi". „Şi eu susţin acelaşi lucru, atîta doar că adevărul poate fi interpretat". „Vom vedea la faţa locului", i-am răspuns în încheiere, iar el a rîs semnificativ. „Da, am înţeles, n-aş vrea însă să-ţi aminteşti discuţia noastră mai tîrziu decît trebuie". „Îţi promit că în raport voi scrie numai şi numai adevărul. El rezistă la orice verificare ulterioară, ca să nu mai vorbim de conştiinţă". „Din trei medici, doi au văzut infarct, eu am descoperit leziuni corporale şi o fractură de bază. Am fost deci în inferioritate, doctorii Vasiliu şi Creţu s-au menţinut pe poziţie, zadarnic încercam eu să probez evidenţele. Vasiliu a rămas mai departe în învăţămînt, Creţu a fost numit în altă regiune, medic şef. A revenit mai tîrziu în facultate. Eu însă..." „Ai vrut să mă bagi în bucluc, doctore, mi-a spus Varlaam după clasarea cazului. Am să-ţi fiu recunoscător în curînd. Oamenii mai greşesc, o să te convingi". Nu-mi erau greu să presupun ce mă aşteaptă dar n-aveam de ales, un compromis atrage un altul şi nu peste mult ajungi să nu-ţi mai aparţii. Aici însă am greşit grav: nu m-am interesat mai în amănunt de victimă, nu i-am luat datele, n-am vorbit cu aparţinătorii şi, mai ales, n-am anunţat pe superiorii lui Varlaam. Trebuia să scriu urgent cîteva proteste, să fac cunoscut cazul, să obţin deshumarea. Mi-am dat seama de asta cînd era prea tîrziu. Atunci însă mă gîndeam că ar fi o luptă absurdă, cu morile de vînt, nu ştiu, am trecut foarte uşor şi pe urmă am uitat, mi se părea că mi-am făcut datoria faţă de mine însumi, restul era treaba altora. Dar cînd uiţi pe un nenorocit există şansa ca şi tu să fii uitat. Fireşte, nu şi de Varlaam. Indiferent dacă am fost laş, naiv sau pur şi simplu clarvăzător, adevărul nu poate fi trecut cu vederea: ascunzînd cauza morţii unui om, ascunzînd o crimă am fost, dacă vrei, părtaş la ea. Această întîmplare m-a urmărit toată

viața. Am spus ce cred dar nu m-am bătut pentru adevăr. Cînd mi-am dat seama n-am mai cruțat pe nimeni însă nici azi nu mă simt întreg. Oricum, după seara aceea atît de apăsătoare, de curioasă, care parcă s-a petrecut ieri, munceam cu strîngere de inimă în așteptarea reîntîlnirii: vă aveam pe voi și să sufăr din pricina capriciilor nu știu cui nu-mi era la îndemînă. Înțeleg să te sacrifici, dacă e cazul, pentru o idee înaltă, pentru o cauză, dar așa... Întîmplarea cu Bădilă a fost doar picătura... Datorită războiului, a laboratoarelor distruse, a mutărilor și călătoriilor întrerupsesem practic cercetarea și mă înspăimînta ideea altui timp pierdut, drept pentru care mi-am redus treptat numărul contactelor, al prietenilor, îmi petreceam aproape toată ziua printre bolnavi, operam ca un nebun. Știam că orice flux are și reflux, numai că era greu de ghicit cînd va veni or, pînă atunci, numai muncind pînă la epuizare reușeam să mă desprind de obsesii, să mă simt în relativă siguranță. După întoarcerea de pe front m-am pomenit cu niște stări sufletești curioase. Bucuria de a fi scăpat de moarte s-a atenuat, a trecut pe un plan secund, locul ei a fost luat o vreme de derută iar apoi de oboseală. Momentele de încordare s-au răzbunat, simțurile suprasolicitate voiau odihnă, mi se sustrăgeau: nu mai aveam puterea să strig, să mă revolt, energia mi se risipise, priveam lumea cu un curios sentiment de nedumerire, așteptam parcă pentru prima dată un răspuns de la alții. Față de încordarea permanentă de pe front, pînă și viața de atunci, deși plină de privațiuni, începuse să mă obosească prin relativa ei uniformitate, să contribuie la această cădere care avea în substrat teama că nu mă voi realiza, că nu voi putea lega firul cercetării. Îmi dobîndisem destul de repede un mic prestigiu, eram căutat, solicitat, profesorul Popa era entuziasmat de siguranța mea și, cum hotărîse să-l moștenesc la catedră, avea o grijă deosebită de mine însă tăcerea mea, taxată de unii drept îngîmfare, era în realitate o nemulțumire cumplită: zilele de căutări și tatonări parcă mă îndepărtau de țel, mă vedeam un ratat perfect.

Dintre prieteni, deci, am rămas doar cu Redman pe care-l cunoșteam încă din studenție, activasem în mișcarea de stînga și, mai tîrziu, ne-am reîntîlnit la Paris unde ne specializam amîndoi. Acolo am trăit multe întîmplări împreună, ne-am împărtășit pînă și ultimele gînduri. Părea un om ponderat, serios, cu mult bun simț: avea o eleganță și un calm în ges-

turi care-mi impunea; deşi era prea fragil pentru gustul meu, îl ascultam, mă simţeam bine în compania lui. Îmi amintesc că era să fac o prostie: voiam să-i crap capul cu o piatră colonelului De la Roque, un fascist fioros, însă Redman m-a oprit la timp; niciodată n-am reuşit să-mi ascund sentimentele sau gîndurile şi nici nu-mi păsa: nu ceream nimănui nimic şi n-aveam nici un motiv să mă ruşinez de faptele mele. Atunci însă fusesem absurd: practic n-aveam cum să ajung la colonel iar apoi masa de ascultători fanatizaţi m-ar fi linşat. Credeam, deci, că o asemenea prietenie nu trebuie verificată neîntrerupt. În plus, el lucrase şi cu bunicul tău, ne întîlneam zilnic, era de-al casei. Dacă socrul meu n-ar fi fost arestat şi dus — căci el vorbea cîte-n lună şi-n stele, obişnuit cu luptele între partide nu înţelegea să se acomodeze vremii — mai degrabă l-aş fi suspectat pe el sau chiar pe mine însumi că voi fi spus ceva în somn decît pe Redman. De fapt nu vorbeam cine ştie ce. Amîndoi îl cunoşteam pe Marx de la sursă, îl analizasem bine şi pe Lenin şi nu încercam decît să verificăm dacă cele spuse de ei se aplică întocmai. Nu criticam absurd, iraţional, nu ne opuneam, ci căutam să înţelegem lumea în care ne aflam. Anii aceia, la noi, frămîntările din Franţa şi Austria mă familiarizaseră cu politica, trăiam politica, şi nu puteam exista în afara ei. Credeam că Redman judecă lumea la un nivel superior, că este incapabil să coboare pînă la turnătoria măruntă, ordinară, atît de la modă pentru rezolvarea cu mîna altora a unor conflicte şi duşmănii altfel insolubile. Nu eram şi nu puteam fi împotriva regimului, căutam doar să-i explic faptele, să le interpretez, să fac pronosticuri. Puterea nu mi se părea de origine divină şi chiar dacă ar fi fost, eram obligat să gîndesc. Odată cu vizita lui Varlaam începusem să văd lumea altfel: întîmplările de peste zi îmi dădeau certitudinea că cercul se strînge în jurul meu. N-aveam argumente palpabile, însă o experienţă ca a mea îţi creează reflexe speciale, nişte semnalizatori curioşi prevestesc pericolul. Îţi vine un pacient care n-are nimic, te consultă în cine ştie ce treabă măruntă şi, brusc, schimbă discuţia spre tema care-l interesează. Apare cîte un tip ce strigă în gura mare fel de fel de injurii. Dacă-i dai dreptate — şi ca medic eşti tentat din deformare profesională —, tu eşti cel ce o încurcă, pe cînd provocatorul îşi continuă neabătut munca. Practic deci nu pot spune că mi s-a întîmplat cutare sau cutare poveste, însă simţeam că nu înţeleg mare lucru, eram în

stare să merg ca socrul meu... Neavînd cu cine să mă confrunt, să discut, — singur deci, vedeam peste tot, bolnăvicios, numai ochi și urechi, numai aluzii și întrebări dubioase. Cu Varlaam mă mai întîlnisem de cîteva ori, odată chiar la clinică, dar s-a mulțumit să rîdă semnificativ și să mă întrebe fel de fel de bizarerii; dacă nu am insomnii, ce mai fac francezii, ce cărți îmi mai trimit, ce mîncam în lagăr la Tîrgu-Jiu, dacă-mi place litoralul și alte asemenea întrebări. Odată mi-a spus: „De ce slăbești doctore? Faci cură? Eu să fiu în locul tău aș mînca să prind ceva burtă, ca să am de unde pierde. Grăsimea ține și la efort și la foame și la frig". Am înțeles în sfîrșit că nu mai am mult, mi-am pregătit deci haine groase, schimburi, am strîns ceva bani, nu-i mai risipeam pe la toate rudele și cunoscuții ca înainte și, extrem de dificil, încercam să o pregătesc moral pe maică-ta, în rest lucram ca și pînă atunci, trebuia să-mi temperez cumva așteptarea. „Timpul trece în favoarea mea, îmi spuneam. Și nu se poate să nu se producă schimbări". A venit însă o noapte cînd m-au vizitat trei indivizi. Unul avea o hemoragie gravă, fusese rănit de un glonte. Între timp casa mea devenise un fel de spital; pe de-o parte cu mai mulți oameni mă credeam ceva mai sigur, pe de alta însă n-aveam cum să-i alung, n-am îndepărtat de cînd mă știu un bolnav și nici măcar nu l-am amînat. L-am operat deci fără să-l întreb nimic, un simplu bolnav și atîta tot, de fapt nu eram obișnuit cu întrebări indiscrete, pe front scosesem, cred, din oameni, o tonă de gloanțe. Iar dacă ar fi fost vinovat de cine știe ce crimă era firesc să inventeze ceva sau chiar să mă oblige; de fapt, ei veniseră la doctor nu la judecător ori preot. În orice caz, nu mi se părea nimic nefiresc, un ajutor dezinteresat dat cuiva, salvarea unei vieți intra în obligațiile mele profesionale, și, desigur, secretul medical făcea parte din ele. Oamenii mi-au făgăduit că vor reveni la tratament dar n-au mai făcut-o. În cealaltă zi i-am povestit lui Redman întîmplarea, din obișnuință. Îmi justificam oboseala. A fost deci singurul om care știa. Nu ascunsesem cazul fiindcă presupuneam cine sînt cei trei, ci pentru că nu mă interesase. Nu eram curios, aveam convingerea falsă că în materie de eroism sau de cruzime ori mai știu eu, nu mai pot afla noutăți. La puține zile după asta am fost arestat. Au venit noaptea, mi-au pus ochelarii de tablă, nu mi-au dat voie nici măcar să te sărut. Recunosc, protestasem, strigasem, aveam cîteva cazuri urgente și urma

să le operez în zori, aşa că dorisem să-l anunţ pe profesor că nu mai pot. Dealtfel, de aici au început nervii mei: îi dădusem cuvîntul de onoare că imediat ce-mi voi termina treaba voi veni singur, la care Varlaam a murit de rîs. „Chiar dacă eu aş fi vinovat, cei din spital nu sînt, i-am spus, şi ar fi păcat să li se întîmple ceva". „Las' că nu eşti buricul pămîntului, este cine să-ţi ia locul, chiar mai buni", a rîs el. „Crezi că şi în spital merge ca la tine? l-am întrebat. Sari în cizme şi dispui după bunul tău plac de viaţa oamenilor? Aici n-ai voie să greşeşti or, pentru asta trebuie să cam ştii carte". „După ce-ţi vei ispăşi vina o să înveţi iarăşi alfabetul", m-a asigurat el. Adevărul este că deşi mă aşteptasem şi eram pregătit moral, apariţia lor m-a dezechilibrat: nu reacţionam firesc, gesturile mici, aroganţa, impresia pe care căuta să mi-o insufle că aş fi un nimic, un oarecare, un obiect pe care putea să-l mute cum doreşte nu intraseră în calcule şi, în clipa aceea, astea au hotărît. Aş mai fi vrut să-i telefonez lui Redman, era doar procuror, contam pe sprijinul lui, şi evocîndu-l mă şi vedeam în ziua următoare apărînd în casă. În maşină însă mi-am dat seama că n-are rost să mă iluzionez, să cred că e o neînţelegere la mijloc; un lucru însă nu descoperisem: „De ce?" „Ne vei spune la timpul potrivit", m-a asigurat Varlaam, şi atunci îmi era imposibil să mă gîndesc la cel pe care urma să aflu că se numeşte Bădilă. Presupuneam că aparent e vorba de bunicul tău, că urmez la rînd în calitate de ginere şi cam atît. Cunoşteam că aceste structuri rudimentare sînt în stare de orice, dar aveam certitudinea că dacă nu cedez pînă-şi va epuiza toate metodele, dacă nu recunosc vreo absurditate de care aş putea fi învinuit, se va domoli. Mai mizasem şi pe rezistenţa mea dobîndită pe front, pe faptul că orice mi s-ar întîmpla, indiferent cum s-ar purta cu mine, mai mult decît adevărul n-aveam ce spune. Pe urmă, repet, mă durea cumplit vinovăţia: tăcusem atunci cînd cu colonelul, şi eu eram, deci, printre cei care-i lăsasem lui Varlaam mînă liberă şi nu voiam numai să-mi ispăşesc pedeapsa, ci şi să încerc să curm răul. N-avusesem tăria, sau ce vrei, să fac asta cînd eram afară, trebuia să încerc dinăuntru ... Că am fost naiv, de bună-credinţă e altă poveste. Oricum, îmi stăpîneam foarte bine organismul, funcţiile vitale. Cînd pe scări m-a izbit, deşi ştiam ce mă aşteaptă, spre marea lui surprindere am ripostat. Fireşte, gestul m-a costat mult, făcusem o prostie, însă n-am cedat, am protestat în continuare pînă cînd lumea, speriată,

s-a strîns la geamuri trezită mai ales de țipetele disperate ale soacrei. Îmi pierdusem controlul, n-ar fi trebuit să-l lovesc însă, vizita lui, felul în care discutase cu mine, de parcă vina mea ar fi fost demult stabilită, aroganța, totul mi se păreau o jignire adusă convingerilor mele. Chiar și eu, membru de partid, să nu mă bucur de atîta încredere? Plecînd așa cum am plecat, avusesem sentimentul că nu vă voi mai vedea, mă obișnuisem cu acest gînd și, la despărțire, deși riposta mea poate părea astăzi teatrală, necugetată, voiam să le las impresia unui om curajos, demn, dispus să lupte; că ea mai mult i-a înspăimîntat asta-i altă poveste. Cariera rămăsese undeva în urmă, departe de tot, viața în linii mari o socotisem încheiată așa că, firesc, îmi puteam permite și o altă atitudine decît cea de așteptare și tăcere inhibată. Presupuneam că moartea este aproape — curios, eram iarăși obligat să mă gîndesc la ea! — însă n-o simțeam ca acum, nu mă interesa, organismul nu mi-o semnala cu insistența de azi.

Interogatoriul a început în noaptea respectivă și nici nu mai știu cît a durat, intrasem în alte ritmuri, n-aveam după ce să mă orientez, același bec imens, de sală de așteptare, și nici o urmă din lumina zilei. De fapt nu mă puteam gîndi la așa ceva: mă străduiam pur și simplu să rezist, să ajung la un dialog cît de cît coerent, logic, deși treptat cuvintele-și pierdură sensul, nu le mai percepeam, nu mai însemnau nimic. Am amețit de mai multe ori. Varlaam era înlocuit periodic, eu însă continuam să rămîn. Întrebările erau cam aceleași — se schimbaseră doar vocile — la fel și răspunsurile: practic nu aveam ce să recunosc. Dacă fac parte din banda lui Sterian, cu cine am legături, dacă studiasem la școli de spionaj în străinătate, cine era cel pe care-l tratasem? Ce puteam răspunde? Adevărul. Nu știu, nu cunosc, n-am auzit. Am întîlnit doi indivizi care abia după o zi de conversație „recunoscuseră“ lucruri la care nici nu se gîndiseră, își denunțaseră părinții, făcuseră niște declarații incredibile: era o șansă de a scăpa de aceste copleșitoare momente. Mi-am pus și eu această întrebare dar mi-ar fi fost greață de mine însumi. De fapt odată cu gîndul acesta întregul organism se revoltase și nu cred că aș fi reușit vreodată să-mi scriu numele pe declarația respectivă. Încetul cu încetul începeam să înțeleg că din cele trăite pînă atunci nu învățasem nimic, iar lecțiile care ți se repetă costă mult mai scump. Firește, Varlaam nu-mi putea dărîma convingerile. Atît doar că mi se părea curios că nici

nu ştiam pentru ce trebuie să sufăr. Mă gîndeam de multe ori la lungile controverse cu bunicul tău şi parcă mă apuca disperarea: ce să-i spun dacă, din întîmplare, îl voi întîlni? El nu voia să treacă dincolo de imediat, de fapta concretă, luată pe loc, din realitate. Varlaam m-a convins că pînă atunci nu-mi apărasem suficient ideile. Cînd ai ajuns să ai un crez politic — şi nu numai politic — n-ai voie să închizi ochii sau să taci: n-ai voie să laşi să hotărască alţii pentru tine, să te bucuri că ideile-s bune, nobile scăpînd din vedere calităţile umane ale celor care le aplică, neglijîndu-le, din dragoste pentru idei, carenţele morale şi intelectuale. De fapt, cu Varlaam nu am discutat niciodată politică şi chiar dacă aş fi încercat n-aveam acelaşi vocabular, era exclusă şansa de a ne întîlni. El era sigur că eu sînt vinovat, că din moment ce sînt vinovat nu pot fi comunist şi aşa mai departe. Fireşte, numai el stabilise asta, nu fusesem judecat, dar nu se formaliza. Întîlnirile noastre erau stereotipe: ne cunoşteam fiecare rolul: din clipa cînd intram şi pînă ce mi se puneau iarăşi ochelarii de tablă piesa era nemodificată. Mă obseda o singură replică, auzită de sute de ori: „Ai fost doctor, nu mai eşti nimic". Şi într-un fel avea dreptate: nici nu eram. Bizară însă mi s-a părut întrebarea cu care începeam dialogul: „Pentru ce ai fost arestat?" de parcă cel ce mă luase de acasă era altul. Trebuie să recunosc că treptat mă obişnuisem, sentimentele mi se schimbaseră, încît, curios, parcă mergeam la întîlnire cu nişte cunoscuţi vechi, atît doar că dialogul era plictisitor, banal. Evident n-are rost să-ţi povestesc toate detaliile, poate ai auzit de le alţii ce se întîmpla. Imaginaţia oamenilor este nelimitată. În realitate era un joc al voinţelor, o dorinţă oarbă de a mă păstra, de a-l înfrînge moral. Şi indiferent în cel fel arătam fizic, psihic mă găsea nemodificat. A urmat apoi o perioadă de singurătate absolută: nu mai auzeam nici zgomote, nici înjurături, nici insulte, nu-l vedeam nici măcar pe cel ce-mi aducea mîncarea: pierdusem sentimentul timpului, nu mai ştiam dacă e zi sau noapte; ţinusem o evidenţă aproximativă după cel ce venea cu mîncarea, numai că pe zid am descoperit şi alte linii, iar cu vremea uitasem care erau ale mele, şi cum ritmurile biologice mi se schimbaseră — dar nu şi hrana — am pierdut orice socoteală. Ar fi absurd să spun că n-am avut momente de cădere, că văzîndu-mi o rană de la picior, care începuse să supureze, n-am strigat: „Ce rost are?" Dar îmi evaluam re-

sursele și proiectele și mă gîndeam că voi sînteți mai neajutorați decît mine. După ce-ți lipsește posibilitatea de a te mișca, de a te deplasa, cînd nu mai vezi oameni, mai ales pe cei la care ții, îți rămîne totuși bucuria de a respira, de a ști că trăiești, de a avea amintiri, *de a ști ceva* și aceste bucurii îmi umpleau viața, încă nu mi se luaseră. Ești pierdut abia în clipa cînd nu mai ai tăria să apelezi la tine însuți, cînd nu mai crezi în tine, cînd ieși din timp, te abandonezi lui. Firește, e foarte greu să te aduni: mintea caută-n gol, ca mîna unui orb care nu poate prinde nimic, pipăie aerul, dibuiește și, de multe ori, obiectul pe care a pus degetul dispare, alunecă; după fiecare încercare ratată simți vii, copleșitoare: deruta, spaima, oboseala. De undeva apare o fracțiune de imagine, o culoare, o figură umană, dar și ele lunecă, se sting, lumina nu are tăria să se fixeze o secundă măcar asupra lor, fulgii pe care vrei să-i prinzi se topesc imediat și cauți, te antrenezi în acest joc ciudat, incredibil pînă cînd, prin nu știu ce mecanism, în minte-ți rămîne un cuvînt, un nume, ceva. Îmi amintesc că spusesem *Cythera.* Habar n-am cîți poeți umblaseră prin această edenică insulă. Știu însă că o vreme mă obsedase o poezie a lui Baudelaire, și, în Paris, o recitam automat, seara, privind vitrinele marilor bulevarde, figurile curioase ce le populau.

„Dans ton île, ô Venus! Je n'ai trouve debout
Qu'un gibet symbolique où pendait mon image . . .
— Ah! Seigneur! donnez moi la force et le courage
De contempler mon coeur et mon corps sans dégoût!"

Mă legasem de nume, îl țineam strîns, îl repetam pînă cînd treptat mă pomeneam reconstituind versurile obsedante. Așa am făcut cu alte cărți, așa mi-am reconstituit cursurile. Acolo am constatat că viața mea, hulită pînă atunci, păcătoasă, dezaprobată, pe care o trăisem mîrîind mereu, era plină de amintiri frumoase, că în realitate cunoscusem și eu ceva din ceea ce se poate cunoaște ca om pînă la acea vîrstă. Nume care nu-mi spuseseră nimic, figuri lipsite de orice importanță treceau brusc în planul întîi, de parcă ar fi vrut să-mi comunice ceva. Îmi amintesc că, demult, călătorind într-o cursă locală, o mașină nenorocită, de care atîrnau tinichelele, am ajuns la niște serpentine, departe de orice localitate. Era iarnă, frig, cauciucurile nu prindeau, și la o schimbare de viteză,

mașina a început să patineze. Din fericire însă, s-a oprit într-un morman de pietriș, astfel că, toți, îngroziți, am țîșnit afară. Un singur om rămăsese alături de șofer: un țigan orb de un ochi, care, tot drumul, fredonase neîntrerupt. În sfîrșit, după ce am pus pietre sub roți, după ce alunecarea era exclusă, mașina n-a mai vrut să pornească. Aproape toți bărbații și-au încercat zadarnic norocul la manivelă. Atunci a coborît și el și, după cîteva încercări, am auzit duduitul motorului. Omul însă nu s-a urcat imediat: a rămas cu brațele desfăcute și vinișoarele de pe pleoapele ochiului orb s-au înroșit ciudat, încît părea ars, iar buzele negre, cărnoase, îi tremurau ușor. Asta-i tot. „De ce țin minte cu atîta precizie ochiul țiganului și brațele lui întinse lateral, cruce?" m-am întrebat și, iată, un gest neînsemnat mi-a umplut o parte din zi. Pe urmă, am descoperit că satisfacția lui nestăpînită ce mă înspăimîntase așa, fără un motiv precis, poate prin extrema ei vulgaritate, o mai întîlnisem odată, chiar și gestul — în loc să lase brațele în jos, împăcat, le ridicase — la un alt om, Fasole, atîta doar că îl priveam de jos: eram căzut, lipsit de energie, incapabil să înțeleg ce spune, poate și pentru că mă înspăimîntau vinișoarele acelea... Nu-mi putusem desprinde privirea de pe ele. O fi fost el atunci? Nu, firește...

Așadar știam unde mă aflu, avusesem timp să mă conving că unele experiențe se repetă, și astăzi sînt și mai conștient de acest fapt. Un lucru însă n-am înțeles: de ce? Ce vor ele să-mi spună? Întrebările par puerile, banale, simple reflexe ale unei culturi asimilată în grabă, dar în momentele de cumpănă, cînd viața și moartea devin două entități, două greutăți puse pe talgerele cîntarului, cînd te apucă groaza neștiind în ce parte se va înclina acul, lucrurile se schimbă, zgîrii pereții, izbești pămîntul încercînd să dai de un înțeles, de o salvare. Bătaia nu înseamnă nimic. Durerea de acest fel e trecătoare. Cealaltă durere rămîne vie, permanentă, cînd omul nu vrea să cedeze, să se supună unei hotărîri absurde... Avusesem sentimentul că destinul voise să mă înfrîngă și i-am furat această satisfacție, altfel de ce ar fi trebuit să se repete unele situații aproape identic? Alte ori îi inversam rolul, mi-l luam ca aliat sau îl credeam un aliat sincer, care dorește să-ți arate o față necunoscută a lumii, care — dăruindu-ți o viață de excepție — ține să-ți atragă atenția asupra unui fapt ce trebuie neapărat știut. Am analizat și ipoteza asta căutînd să găsesc o semnificație fiecărei întîmplări. Dar m-am ales cu ceea ce

simțisem încă de la început: revolta. Împotriva lui, sau împotriva mea, deoarece mă credeam orb, incapabil să asimilez noul dintr-o lecție repetată, știută, să descopăr sensul salvator.

Mai tîrziu am învățat ce este moartea, adică am simțit-o, încît azi nu-mi mai dă nici o emoție. Începe cu frig. Simți un frig ce crește progresiv, corpul tău se răcește sub privirea ta mirată, contrariată, urmează un vid în jurul tău, pierderea dimensiunilor, a simțurilor în paralel cu sporirea întunericului. Moartea psihică este altceva: din toate rămîi doar cu biologicul, cu ființa lipsită de conștiință, de dreptul de a se manifesta ca entitate gînditoare, creatoare. Dar nu despre asta e vorba. Eschil, văzînd cum cad oamenii răi, își spunea că neamul zeilor există. Dar dacă n-ai ocazia să observi acest lucru? Dacă zeii au treburi mult mai importante și nu le pasă de păcatele mici? Esențială, din nefericire este viața în general și nu materialul cheltuit pentru cîștigarea unei calități. Mi-am dat seama, așadar, că destinul n-avea nimic să-mi spună, că trăiesc pur și simplu, mai trăiesc fără să fi găsit răspuns mulțumitor la nici una din întrebările esențiale, vitale, care m-au obsedat de cînd mă știu. Și atunci? Am trăit pur și simplu. Ei și? Sigur, am făcut bine, am dres aia și aia, dar cu întrebările? Ce mai pot căuta, cum mă mai pot minți oare acum cînd înainte e-atît de puțin? Pentru ce am trăit? Ce-au însemnat toate cîte le știu? Încă nu pot să accept că linia asta strîmbă, oscilantă dintre două puncte înseamnă numai ceea ce este, ceea ce știu. Curiozitatea mea, deci, nu se poate limita doar la a vedea cum e într-un post sau altul, într-o casă sau alta, într-o companie sau alta. Să se reducă oare totul la simplul calcul pe care orice om și-l face la o anumită vîrstă: atîtea bune, atîtea rele, tragem linie și scădem? Absurd, sau prea puțin. Poate că o nouă experiență va lumina totul: faptele, datorită ei, vor căpăta sens, se vor înlănțui logic. Și dacă nu? Sînt inutile țipetele, urletele, disperarea . . . Și totuși zilele trec, au alt ritm, sînt grăbite, necruțătoare, ireversibile. Atîta amar de vreme am cercetat un mecanism care habar n-am ce rost are. Și cui să protestezi? La cine să faci apel? Cine să te consoleze măcar? Zeița Nemesis nu mai există, n-are cine să-l pună la punct pe cel ce ridică sprînceana mai sus decît îi e norocul. Este deci treaba mea și-a timpului. Pînă cînd se va petrece minunea, întîmplarea aceea hotărîtoare care va da sens faptelor, rămîne programul minim al fiecăruia, un număr de proiecte: ele sînt paleative împotriva revoltei

sterile. Poţi oare să-ţi imaginezi ce gust au zilele cînd timpul, din păcate, e măsurat iar tu mai ai atîtea proiecte de bifat? Şi nu-ţi rămîne decît să mergi cu încăpăţînare înainte, să cercetezi. Aceasta mi se pare singura cale pentru a mă apropia de răspunsul pe care, de atîta vreme, îl aştept.

Deci ce puteau să-mi spună mie aceste corpuri fără suflet? Nimic. Pe Redman tocmai de asta nu-l pot ierta. Îmi ştia obsesiile şi, cu voia, mi-a furat un timp, m-a obligat să pornesc cu un handicap pe acest cumplit drum. Şi eu nu accept să abandonez sau să merg inconştient, la voia întîmplării, nu sînt orb să mă las condus de însoţitor.

Aşadar acolo, jos, îmi găsisem o lume şi tocmai cînd credeam că Varlaam m-a uitat am auzit cheia în uşă: am ridicat instinctiv braţele, m-am întors cu faţa spre perete şi, cînd am simţit ochelarii pe nas, mi-am dat seama că un alt capitol al vieţii s-a încheiat definitiv. Plimbarea mi-a făcut bine: căutam disperat să mă menţin, să par sigur şi chiar vesel. Am protestat energic, l-am asigurat că o va sfîrşi prost de tot: de fapt eram, n-o să crezi, bucuros că văd un om, că pot să aud şi alt glas. Varlaam însă, fără să spună nimic, mi-a întins la semnat declaraţiile dintr-un dosar gata făcut. Le-am refuzat, erau nişte enormităţi, am cerut explicaţii şi, în nota obişnuită, mi s-au dat. Paradoxal însă s-a purtat elegant: părea plictisit, absent, nu-l interesam. Am fost mutat în altă încăpere cu peste 200 de oameni, iarăşi la noii veniţi. Stăteam lîngă uşă, nu aveam voie, conform regulilor de acolo, să înaintez decît pe măsură ce veneau alţii şi mai noi. Am dormit o noapte răsucit în jurul tinetei. Acolo puteam, spre deosebire de alţii, să mă întind. Mai tîrziu am fost confruntat cu fel de fel de bandiţi de-ai lui Sterian, unii spuneau că mă cunosc, că lucrez cu ei, dar eu o ţineam într-ale mele. N-are rost s-o mai lungesc. Nu ţi le spun astea pentru a dovedi că am suferit. Asta nu-i un merit. Uneori palmele morale dor infinit mai rău decît exerciţiile lui Varlaam. Iar suferinţa nu valorează mult dacă nu înveţi ceva din ea. Nu-i o plăcere să ţi le aminteşti astea. Azi îmi dau seama că n-am suferit pentru vreo idee, Varlaam n-avea cum să-mi schimbe convingerile, n-am cîştigat mai mult decît aveam dar, vezi, uneori nu noi ne alegem suferinţa. Şi n-ar avea sens să schimb semnul şi sensul faptelor. Cert este că datorită experienţei şi condiţiei fizice pot spune că am izbutit să-l exasperez, să-i dovedesc că sînt mai tare decît el. De fapt oricum eram,

tăria mea nu în asta se verifica, însă în asemenea situații lumea se reduce la cei doi care se înfruntă. La ultima întîlnire făcuse o criză de nervi, și-a pierdut răbdarea, aproape că plîngea. Atunci a apărut, spre marea mea uimire, Redman. Era libidinos, înfricat. A asistat fără să scoată cu cuvînt la o bruftuluială. Țin minte că l-am întrebat pe Varlaam: „Mă preferați îmbrăcat sau nud?" Cred că i-am zîmbit foarte cinic. A turbat pur și simplu. Cînd m-am trezit, lîngă mine se aflau un plutonier și Redman: Știam că numai lui îi spusesem de cazul din noaptea aceea și, în perioada de singurătate, neavînd ce face, mi-am răscolit memoria nevrînd să-l învinuiesc pe nedrept, însă n-am găsit pe altcineva. Am crezut că este o coincidență, însă după lungile luni de conversații cu Varlaam ajunsesem aproape să fim prieteni și, la o discuție, cînd lăsase impresia că este convins de nevinovăția mea, a mărturisit chiar el, înapoi însă nu mai putea da, mă ținuse prea mult, nu avusese loc, de formă firește, un proces și înainte de toate nu avea tăria să-și recunoască deschis greșeala. Trebuia să mi se găsească o vină cu orice preț. Atunci Redman și Varlaam, dar mai ales Redman, au început cu discreție și eleganță să răspîndească zvonuri: mi s-a descoperit acasă o mare cantitate de aur, am ucis, cică, niște bolnavi cu sarcini mari, eram într-o rețea de spioni și trădători, am comis niște murdării care nu se pot spune etc. Voiau să-mi dărîme prestigiul profesional, să mă lovească trainic, definitiv. Și Redman era crezut, crescuse pe lîngă socrul meu și lumea ne știa de prieteni foarte buni. În discuția avută cu el, înainte de a-l fi operat, aș fi vrut să-l întreb și de zvonuri, dar mi s-a făcut lehamite: ar fi recunoscut și asta și orice i-aș fi cerut. Deși păruse că vrea cu orice preț o confruntare sinceră, o explicație, mi-am dat seama că mă urăște mai mult decît atunci. El nu se elibera discutînd cu mine, ci simțeam cum strînge dinții văzînd cum îi sporesc rănile. La prima întîlnire, Redman m-a luat foarte prietenește. „Vreau să te scap, mi-a spus, am făcut totul să ajung la tine". Eram convins că vrea să-și răscumpere vina și-mi plăcea să mă amăgesc în privința prieteniei lui. „Ce știi despre ai mei?" Nu trecuse nici măcar în glumă, după cum am aflat de la maică-ta, însă mi-a spus că ea e bolnavă, că soacra e pe cale de a-și pierde mințile, că de dragul tău trebuie să supraviețuiesc cu orice preț, adică să semnez. Știam că minte, însă măcar printre cuvinte voiam să descopăr ce se întîmplă pe afară, dacă a inter-

venit cineva să mă ajute. Era rece, sobru, apela mereu la priceperea sa avocățească și la vechea noastră prietenie. „Dacă ai o fărîmă de omenie în tine, i-am spus, dacă anii, atîția, petrecuți împreună au însemnat ceva, anunță-i pe ai mei că sînt bine, că m-ai văzut, că mă țin tare și că, fără jenă, să vîndă tablourile, biblioteca și tot ce pot, căci le voi reface eu pe urmă. Spune-i de asemenea profesorului Popa, care știe că sînt nevinovat, să încerce să mă ajute". I-am mai dat numele unor oameni pe care-i servisem și ca medic și ca prieten. N-a făcut nimic, o ținea una și bună să recunosc. Parcă nu ne-am fi văzut niciodată, nici o urmă de prietenie în gesturile lui, în vorbe; măcar o privire subversivă, înțelegătoare, un cuvînt de încurajare. Frica? Sigur. Dar zîmbetul și privirea nu puteau fi înregistrate — eventual — de magnetofon. În cealaltă zi a revenit împreună cu Varlaam. Acesta mi-a promis iarăși libertatea în schimbul recunoașterii și denunțării colegilor mei din bandă și de la serviciile străine de spionaj. I-am spus de Dulles și de alți cîțiva. L-am asigurat că am colaborat cu ei și că mă vor cumpăra pe valută dacă el le va scrie despre mine. Apoi a apărut și Brainea: „Ăsta-i banditul? s-a interesat el. Nu recunoaște nimic. Continuați cu încredere. Se vede că are o bună școală de spionaj". Peste cîteva zile în cunoscuta sală era numai Redman. M-a sfătuit să cedez și să spun la proces că am fost obligat să semnez. Despre voi — nici un cuvînt. Cînd l-am întrebat, m-a făcut iresponsabil, a trîntit o cravașă ce era permanent pe masă, mi-a zis că-s egoist, că nu mă gîndesc în ce situație-l pun, că în loc să sufăr numai eu, pentru că oricum sînt vinovat din moment ce am acordat ajutorul respectiv lui Bădilă, îi expun și pe alții, l-am nenorocit și așa mai departe. „Tu oricum ai șanse mari, ești un nume, se vor mișca alții, am nevoie de timp să acționez, iar apoi vremurile se vor schimba". „Aștept aici schimbarea...", i-am răspuns. M-a învinuit că n-am încredere în el, că-l disprețuiesc, a făcut iarăși apel la prietenia noastră, la amintirile comune care mi se păruseră chiar și atunci îndepărtate, ireale parcă. Am refuzat să mai discut și am cerut să fiu dus în celulă. Atunci a apărut Varlaam hohotind. „Văd că s-a plictisit de bine. Lovește-l! i-a strigat lui Redman, dar acesta a ezitat. N-auzi? Ce mai aștepți?" Redman s-a dat înapoi speriat, Varlaam s-a schimbat în cîteva clipe, rîsul a fost prelungit în urlete: „N-ai auzit ce ți-am spus?" În sfîrșit, Redman și-a luat inima-n dinți și a început

să dea fără forță, speriat. N-am ripostat, m-am mulțumit să stau drept, să-i zîmbesc ironic, căutîndu-i neîntrerupt privirea pe care și-o ascundea. „Nu asta ți-e vocația, se pare, i-am spus. Dacă aș fi făcut așa ceva și în astfel de condiții unui fost prieten în etapa următoare m-aș fi spînzurat. Pentru a ajunge la acest sport nu era nevoie să citești nici o carte și nici să bați marile capitale". Îndemnat de urletele satisfăcute ale lui Varlaam, Redman nu se oprea, iar eu, cu un ultim efort, am rîs mult, zgomotos, pînă cînd suporterul i-a ordonat să se oprească. „Acum dă-i tu cîteva!" mi-a spus el, însă nu m-am mișcat. „Nu dau, nu vreau să mă murdăresc", am zis eu și nici isteriile acestuia nu m-au putut convinge. Cum spectacolul era jalnic, m-am decis să-l opresc: cu un ultim efort i-am scuipat pe amîndoi în față. N-o mai făcusem pînă atunci și nici după aceea, însă îmi fusese prea scîrbă de Redman, nu-l mai puteam vedea. Furia prietenului său n-a cunoscut margini, din fericire n-am mai putut s-o văd în desfășurare pentru că am amețit repede; plutonierul era ceva mai milos, lovea direct, puternic, la plex, încît îmi pierdeam cunoștința în cîteva secunde.

În zilele următoare a venit mai des, eram lăsați singuri, Redman plîngea, îi era rușine ca, treptat, să întoarcă pledoaria în favoarea sa. „Puțină umilință nu-ți strică. Ai uitat repede idealurile noastre vechi, te-ai îmburghezit, ți-a dispărut orice urmă de sentiment, faci totul din calcul. Pînă și ajutorul acordat banditului acela este făcut sub influența propagandei occidentale: crezi că vor veni anglo-americanii și vrei să fii bine cu ei. Toată viața ai fost contra, mereu în opoziție. Ce vrei să cîștigi? Ce urmărești? Nici un stat, nici un regim, nimic nu te mulțumește. N-ai dori cumva să se acomodeze o țară după felul tău de a gîndi?" „Tu ai fost toată viața *pentru*. E și asta o atitudine. Dar am greșit că am stat în lagăr sub Antonescu? Am greșit că m-am înscris la comuniști? Pentru prima dată cînd ader la un partid politic". „Frica sau interesul, originea soției, chiar și a ta, te-au îndemnat la prudență". „Prudent, cînd am riscat de cînd mă știu? Cîți au avut curajul să strige atunci că Hitler și Mussolini sînt niște cretini?" De fapt vorbisem degeaba. Nu ne întîlneam în nici un fel, avea aroganța celui ce știe că te are cu ceva la mînă, deși nu era cazul cu mine, se schimbase, păream doi străini, despărțiți de funcții și de tot ce decurgea de aici.

La ambasadă vorbisem din convingere. Mi se acrise de demagogie și puțin îmi păsa dacă mă vor atîrna de o cracă sau dacă voi fi trimis pe front. Sînt momente cînd instinctul de conservare te părăsește pur și simplu, nu mai poți îndura umilința, nu te gîndești la ieri sau la mîine, la cei apropiați, strigi ce-ți trăsnește prin cap, te răcorești, simți nevoia să devii om și nu instrument orb în mîinile unor descreierați, sau reduși mintali, nu poți fi penibilă cîrtiță subterană căreia pur și simplu ochii-i sînt inutili! Descoperisem mai demult că omul vrea și altceva în afară de mîncare și haine; dar abia atunci simțisem acest adevăr, mult mai profund decît îl arătau cuvintele; pe un animal dacă-l hrănești la timp, îl adăpostești crește, se dezvoltă frumos, în sensul dorit de stăpîn. Dar cînd niște cretini încearcă să aplice și la oameni regulile zootehniei, lucrurile se schimbă: trebuie să hotărăști. Ciudat este că acești zootehniști mor de uimire cînd văd că există ființe nerecunoscătoare, că puțin îți pasă de hrana lor și de tot ce-ți dau dacă-ți dau, cînd îți lipsește libertatea, posibilitatea de a spune ce vezi, de a te manifesta ca om. Sigur și fasciștii susțineau că ești liber, dar liber să spui numai ce ți se spune, să gîndești cu frazele lor, să le înalți ode, liber să răspîndești prostia care stîrnită din cine știe ce unghere inundase totul. În acel moment parcă mă simțisem deodată răspunzător de soarta lumii, preferam să mi se întîmple orice decît să mai suport asediul vorbelor, al minciunii. Parcă toate se întîmplaseră și din vina mea: tăcusem. Cum i-am declarat consulului german: „Chiar dacă Mussolini n-ar fi redus mintal, nu cred în viabilitatea regimului pentru că sînt prea mulți plutonieri pe kilometru pătrat". „Vremurile speciale reclamă o armată puternică". „Cît va exista această ideologie vor fi numai vremuri speciale. Mereu se va căuta să se întrețină o stare de mobilizare permanentă, ca pe vremea dictaturilor grecești, iar sub o formă sau alta se va lua dreptul oamenilor de a se manifesta liber. Butoaiele goale sună cel mai tare. Fiecare plutonier se crede un Savonarola, atîta doar că n-a citit cărțile cărora le-a dat foc. Le arde doar așa, pentru că sînt cărți. Și cine începe cu arderea cărților continuă imediat cu a oamenilor. O mie de ani? Tot ce e clădit pe forță se prăbușește spectaculos și definitiv". „Întotdeauna au existat mai puțini scriitori și artiști decît plutonieri, mi-a răspuns consulul rîzînd. După ce va fi liniște și siguranță deplină, ordine pe întreg pămîntul, va fi posibil și invers. Pînă

atunci însă trebuie să servim cu toţii ţelul". „Al cui? Cine şi l-a propus? Hitler în numele tuturor? Cu ce drept? Şi cît material uman de primă valoare se distruge!" „Acţiunile mari cer sacrificii mari". „Şi educarea oamenilor încă din viaţa intrauterină. Din păcate din asemenea acţiuni rămîn doar sacrificiile şi concluziile de care, în general, după un timp nu se ţine seama, şi sub o formă sau alta..." „Păcat că nu veţi avea timp să vedeţi măcar primii din cei o mie de ani", mi-a răspuns el echivoc. Sigur, discuţia a fost mai lungă şi ştiam cît mă va costa. Abia după ce ajunsesem acasă mi-am dat seama că fusesem naiv, procedasem ca un copil. Nu cu ei trebuia să discut şi în general nu trebuia să discut, ci să fac ceva. Fireşte consulul a protestat, a cerut să fiu pedepsit, l-am întrebat pe generalul Prahoveanu ce să fac, fusesem coleg cu fiica lui, şi acesta, să mă scape de front, a aranjat să fiu trimis în lagăr via Văcăreşti—Constanţa. Pe front însă n-am plecat voluntar pentru a-mi face merite cu orice preţ, ci din dorinţa de a contribui şi eu la apusul sîngeroasei dictaturi. Eram deplin conştient de riscuri, dar trebuia să-mi răscumpăr inocenţa. Aş fi putut rămîne, în continuare, asistent, aş fi răspuns de o secţie, aş fi fost la fel de util însă n-aş fi fost împăcat, îmi era greaţă de relativa mea comoditate. De fapt şi astăzi cînd mănînc, cînd nimeresc la cîte o masă abundentă, pestriţă, parcă mă apucă ruşinea la gîndul că pe aiurea alţii, pentru care n-am făcut nimic, visează o coajă nenorocită de pîine. Revenind, am convingerea că Redman a fost autorizat să treacă şi la făgăduieli. Îmi descria cu lux de amănunte zilele petrecute împreună, nebuniile făcute, chipurile, peisajele mirifice, bibliotecile şi muzeele în speranţa că ele mă vor înfrînge, vor cîntări mai greu decît umilinţele îndurate. Varlaam schimbase temporar tactica şi, fireşte, chinul era mai mare deoarece propunerile de a le revedea mi le făcea tocmai el, care mă cunoştea cel mai bine. Şi, de ce să mint, nu de puţine ori am avut clipe de îndoială, de disperare: mă tenta ideea să fug pur şi simplu, să scap. Ce înseamnă, îi spuneam, viermuiala noastră din punctul de vedere al Căii Lactee? Luptam inegal, cu arme diferite, eu nu mă puteam apăra, n-aveam cu ce din moment ce adevărul nu-i interesa. Mă vedeam mai util afară dar, vezi, mi-ar fi fost greaţă de mine, îmi era ruşine că m-am putut gîndi astfel. Am refuzat să-l mai întreb ceva despre voi de frica unor noi veşti catastrofale. Ştiam, fireşte, că exagerează, pre-

supuneam că sînt simple invenţii menite să mă înfrîngă, însă n-aveam de unde să cunosc reacţiile mamei tale, rezistenţa ei la asemenea traumatisme; în consecinţă, în rarele momente de relativă linişte, cînd durerea se uniformiza, era la fel de intensă în toate regiunile corpului, îmi spuneam: dar dacă?... N-aveam de unde să cunosc reacţiile Stelei la umilinţe şi mizerie. Iar tu ai fost debil, sensibil la cea mai mică răceală, te îmbolnăveai imediat, febra şi tusea ta periodică mă exasperaseră. Reacţionam ca tată, nu ca medic. Cu timpul însă mă gîndeam tot mai rar la voi, rezistenţa organismului ceda, membrele nu-mi mai aparţineau, nici spinarea — numai inimii, paradoxal, îi auzeam ritmul normal, calm, înfiorător de calm şi întreaga voinţă mi-o concentram asupra ei, eram, incredibil, un fel de dispecer al circulaţiei sîngelui, mă străduiam, cred că fără rezultate practice, să trimit mai mult sînge în zonele traumatizate sau infectate. Voi aparţineaţi unei alte existenţe, îndepărtate, ireale şi alte evenimente riscau să vă ia locul în memorie. Mai tîrziu începuse să mă obsedeze o întrebare: „Dacă nu cedez eu, nu-i va veni rîndul mamei tale?“ Fireşte, nici ea n-ar fi avut ce spune, dar nu asta era esenţial. Refuzam să mă gîndesc mai departe, căutam să-mi alung din minte acest gînd ca nu cumva să-l spun, să i-l sugerez, dacă vrei chiar telepatic, lui Varlaam. S-a întîmplat însă o minune care mi-a adus pentru multă vreme liniştea, mi-a redat tăria zdruncinată. Plutonierul Olteanu, omul care mă făcea k.o., executorul ordinelor lui Varlaam, mi-a spus în vreme ce mă ducea spre celulă: „Nu te uita înapoi şi ascultă cu atenţie. Soţia îţi transmite că se simt toţi bine şi că te roagă să n-ai grija lor. Te ştiu om de cuvînt altfel, dacă scoţi o vorbă, mă nenoroceşti şi am şase copii. Nu mă întreba altceva“. La intrarea în celulă i-am spus: „Adu-mi un semn, cît de mic, de la ea şi te cred“. Peste cîteva zile, mi-a dat o poză de a voastră. Am purtat-o peste tot, am păzit-o cu preţul unor sacrificii imense, deşi treptat n-au mai rămas din ea decît nişte urme murdare de hîrtie. Întîmplarea a făcut să-i fi operat soţia lui Olteanu de o hernie, treabă descoperită tocmai de la ea cînd acesta îi povestise despre încăpăţînarea mea şi a lui Varlaam. Atunci, fără să-i spună nimic, biata femeie s-a dus la maică-ta şi a asigurat-o că, dacă doreşte, o poate ajuta. Sigur, Stela mi-a transmis o mulţime de lucruri iar plutonierul n-a mai avut o zi bună cu nevastă-sa pînă nu s-a executat. Acestui om i-am iertat toate păcatele: el

mă bătea, dar tot el îmi aducea veşti iar uneori chiar şi mîncare, deşi îşi risca postul şi libertatea. Şi astăzi îl văd destul de des: vinde ţigări, ştie că mă aprovizionez de la el şi face totul să-mi găsească ţigările dorite. „Domnu' profesor, îmi spune, nu facem o dată un concediu împreună, să discutăm aşa ca între oameni?“ Nevastă-sa mă caută mai des: mă roagă să-l sfătuiesc să nu bea, se plînge de bolile ei, îmi aduce mereu fructe, e o femeie foarte bună. Oricum, din momentul în care am discutat cu Olteanu nu-mi mai păsa. Uneori, văzîndu-l, parcă mă întîlneam cu voi şi asta îmi ajungea să suport orice. În plus, mă lămurisem definitiv cu Redman. Din clipa aceea deşi a fost de mai multe ori la mine, am acceptat să vorbesc doar o singură dată cu el. „N-ar trebui să te porţi astfel pentru că eu n-am jucat nici o carte încă, a zîmbit el cinic. Am prea multe în mînă, şi una foarte bună, care te-ar convinge că ţi-am fost prieten, că n-am spus încă tot ce ştiu“. Am aflat despre ce „carte“ vorbea, mult mai tîrziu, după ce practic Varlaam nu mai avusese ce face cu mine, după ce aveam să cunosc curioasa prietenie a lui Olteanu: pe de o parte îmi dădea ţigări aproape zilnic, bucăţi de carne, slănină şi îmi anunţa noutăţile de pe afară, iar pe de alta, cînd Varlaam îi ordona să aibă grijă de mine, părea mai zelos, nu vroia ca acesta să deducă ceva, mă costa mai scump prietenia, dar merita.

A venit însă o zi cînd Varlaam a fost foarte vesel. Era pentru prima dată cînd nu mi-a spus „banditule“, „cîine“, ci „doctore“. Şi m-a servit cu o ţigară la care mi-a dat chiar el foc. De obicei nu refuzam ţigările. Trăgeam cîteva fumuri şi, cum eram slăbit, ameţeam repede. În dialogurile cu el n-aveam nevoie de luciditate, rareori era dispus să converseze cu mine, să treacă dincolo de întrebări. Apelativul m-a făcut să tresar pentru o clipă: au ajuns în sfîrşit la concluzia că-s nevinovat şi-mi dau drumul, o fi intervenit cineva, s-a schimbat ceva pe undeva, au fost prinşi Sterian şi Bădilă? Nu-mi dădeam seama, cert este că, slăbit cum eram, incapabil să mă ţin bine pe picioare, era să cad de bucurie. „Doctore, a zis Varlaam, te am în mînă definitiv. Poţi să taci cît pofteşti, nu mă priveşte, pot să-ţi facă apel neamurile şi prietenii la cine le convine, am documentele în mînă: material propagandistic fascist. Ce tribunal din lume nu te-ar condamna pentru aşa ceva? Recunoşti că-s ale tale?“ „Eram convins că vei inventa ceva, i-am spus. Prea te-ai făcut de rîs, prea ai

întins coarda, trebuia să-ţi acoperi ilegalităţile, abuzurile, neputinţa. Eu te-aş fi putut salva mai demult din impas dacă m-ai fi rugat: Uite, doctore, te urăsc, am vrut să te înfund şi n-am reuşit, ai fost mai tare decît mine. Te rog furnizează-mi nişte documente compromiţătoare şi salvează-mă. Dacă mi-ai fi cerut aşa ceva, fără îndoială te-aş fi ajutat!" „Recunoşti că sînt ale tale?" m-a întrebat. „Da, am spus. Fă-mi însă proces şi vei vedea ce voi răspunde acolo. Vei ieşi tare şifonat din afacerea asta, te asigur. Probabil că nu voi cîştiga procesul, dar superiorii tăi se vor mira că te mai ţin. Pînă acum ai avut probabil de lucru cu fricoşi şi laşi, cu oameni care din lehamite sau minţiţi ţi-au semnat declaraţiile. Cu mine cred că ţi s-a înfundat. Nu ştiu de ce, dar am sentimentul că sînt ultima ta victimă". Voisem să-l intimidez puţin, să văd cît crede în forţa sa şi mai ales în „documentele" furnizate de Redman. Se pare că nu se aşteptase la o asemenea replică şi, spre surprinderea mea, entuziasmul i se temperase, mă privea contrariat, îi pierise veselia deşi, la urma-urmei, nu-i spusesem cine ştie ce. Varlaam nu era atît de şiret pe cum se străduia să pară, se baza pe forţă, intimida mai mult locul unde ne aflam, poziţia din care discutam decît inteligenţa sau cunoştinţele. De atîta vreme ne obişnuisem unul cu altul şi cînd am reuşit să-i cunosc parametrii între care se mişcă am fost sigur că, dacă fizic voi rezista, nu va avea cum să mă înfrîngă. Mizam mult pe surpriză în dialogurile cu el: atacam direct, dur, cînd se aştepta mai puţin, făceam totul să-mi păstrez siguranţa şi superioritatea deşi acestea mă cam costau. Lipsit de replică sau scos brusc din universul ce-i era familiar, Varlaam rămînea descumpănit; mă distrau ochii lui mici, ascunşi sub arcadele proeminente, păroase cum se decontractau într-o uimire sinceră, infantilă ca, la puţină vreme, să fie urmată de furie. „Şi ce o să declari că sînt aceste documente? m-a întrebat el. Ce poţi spune în faţa unor hîrtii care n-au nevoie de nici un comentariu de al meu?" „Pînă la proces nu vei reuşi să scoţi o vorbă de la mine. N-ar fi exclus să-mi obţii condamnarea, dacă nu se va găsi, între timp, cineva mai puternic decît tine să mă scoată, fapt care nu trebuie neglijat nici o singură clipă. De un lucru însă sînt foarte sigur: odată vei ajunge încît îţi va fi greaţă de tine, te va apuca sila, voma, vei dori să mori numai să nu te întîlneşti cu tine însuţi. Cei ca tine aşa o sfîrşesc. Pentru că există o justiţie mai presus de noi, care nu poate fi mane-

vrată după bunul nostru plac. În locul tău eu aş lua nişte dinamită şi aş arunca în aer mormîntul colonelului. Oasele se descompun foarte încet şi o fractură de bază se poate constata după mulţi ani. Iar un mormînt descoperă adesea un alt mormînt. Rău ai făcut că m-ai arestat. Dacă mă vei omorî se va găsi iarăşi un al treilea care să nu semneze declaraţia..." Vorbeam ca un popă: apelam la frica ancestrală existentă în el de care, neputînd să şi-o domine intelectual, fugea, i se sustrăgea; simţeam cum îi zdruncin încrederea în el şi mai ales în importanţa documentelor lui Redman. Drept urmare, Varlaam s-a pierdut în obişnuita ploaie de insulte atîta doar că nu le mai rostea cu aceeaşi siguranţă: căuta să se autoconvingă, îşi făcea singur curaj, parcă nu voia să se despartă de mine, prezenţa mea îl proteja, ne legasem curios unul de altul şi cînd îl condamnam popeşte nu îndrăznea să mă părăsească aşteptînd ca eventuala pedeapsă să ne afle în cel mai rău caz împreună. Îi dispăruse cinismul, asta mă uimise, nu-şi explicase probabil sursele rezistenţei mele, fermitatea opiniilor şi treptat cedase. Cu toate aceste sentimente contradictorii ura nu i s-a atenuat, dimpotrivă, acest gen de structuri suportă greu înfrîngerea, nu renunţă, se încăpăţînează să-şi atingă ţelul indiferent de obstacole şi compromisuri.

Fireşte, dacă aş fi fost vindicativ i-aş fi plătit lui Redman o parte din datorii: numai el ştia de tăieturile din ziare şi cărţi, doar şi el, voind să-mi facă plăcere, îmi adusese destule, o parte din pozele dictatorilor îi aparţineau. Era singurul om care-mi cunoştea proiectul de carte, pentru că multe nopţi rîsesem împreună pe socoteala lui. L-aş fi putut întreba ironic dacă Redman i-a vorbit şi de intenţiile mele, însă n-am făcut-o, m-am mulţumit să-l asigur că la proces voi aduce probe şi martori, mă voi apăra cum trebuie. Nu-mi făceam iluzii, Redman n-ar fi pledat în favoarea mea din moment ce tocmai el îi vînduse ideea, dar trebuia să-i las o urmă de incertitudine: în clipa cînd aş fi slăbit atacul aş fi fost pierdut. „Puţin îmi pasă de martorii tăi, o să-ţi iasă pe nas toată siguranţa şi îngîmfarea. Există oameni care ştiu ce urmăreai şi ce gîndeai". „Atunci de ce nu-mi faci proces? De cînd aştept o condamnare, oricare ar fi". „Asta depinde numai de mine. La urma-urmei nu văd de ce ţi-aş face proces, sau de ce m-aş grăbi? Am să te mai cercetez. Banda lui Sterian n-a fost complet lichidată, urme avem, nu ne pripim, aşteptăm să-i prindem pe toţi. Pînă atunci poate că ar fi bine să mai discuţi

și cu alți colegi. Ce zici de această hotărîre?" Că ideea îi venise în clipa aceea și se datora insistențelor mele în privința procesului, că era o simplă amenințare, că și la situația aceasta se gîndise de la început n-avea importanță, cert este că plecînd la un altul aveam o șansă să scap. Iar rămînînd la Varlaam prin plutonier mai puteam afla vești despre voi și la asta țineam mai mult. Pe de altă parte, nici Varlaam nu putea să nu aibă dușmani ori trecînd la altul aș fi spus, desigur, ce mi-a făcut. De aceea nu credeam să mă cedeze repede. Dincolo însă de ceea ce credeam, răspunsul nu putea fi decît unul singur: „Îmi convine". „De ce?" mă întrebase el contrariat. „Prefer să nu spun". „Păi la tine oricum e bine!" a rîs el. „Dacă tot sîntem într-un moment de sinceritate, îmi răspunzi la o întrebare?" l-am luat eu prin surprindere. „Ce, s-au inversat rolurile? Unde am ajuns?" s-a răstit el fără convingere. „Păi, oricum mă ai, în sensul că dispui de viața mea, am zis eu și Varlaam păru încîntat de această recunoaștere. Adică poți să mă omori cînd vrei, poți să mă mutilezi, poți să-mi aduci martori care, chiar dacă nu m-au văzut, vor jura că am făcut tot ce le vei fi șoptit, după cum sînt convins că indiferent ce-mi vei face nu se va schimba nimic. Dar asta n-are importanță. Altceva mă interesează: mă crezi într-adevăr vinovat? N-ai nici o ezitare? O îndoială? Nu te gîndești așa, printre altele, că poți greși? Nu ții seama că cel din fața ta este, totuși, un om?" „Da, ești vinovat, a spus cu uimitoarea siguranță a ignorantului care, de atunci, continuă să mă minuneze. Nu mă îndoiesc o clipă. Atîta doar că îmi dai mai mult de furcă. Sper însă că-ți va trece, deoarece pînă acum a fost domnie curată. Ți-am răspuns și eu foarte sincer. Ai ajutat banditii, fapt recunoscut și de tine, ți-am descoperit material propagandistic fascist. Numai aceste două lucruri îți sînt suficiente, și dacă cel mai bun prieten al tău nu se îndoiește atunci de ce aș face-o eu? Eu n-aveam de unde ști de material sau de Bădilă. Poți să susții că Redman este o lepră după ce v-ați petrecut toată viața împreună? Atunci te acuzi singur". „Dacă nu l-ai forțat, intimidat, amenințat sau dacă nu l-ai momit cu cine știe ce, deci dacă a recunoscut fără o singură presiune, n-am nimic de adăugat". „Așa-i, voi între voi, parizienii, intelectualii de rasă, mi-a replicat el satisfăcut. Și pe aici o să mai întîlnești intelectuali ca el și o să te convingi ce pot. Redman e băiat bun. N-are rost să-l ameninți. Vrea

şi el o slujbă, o casă, îl înţeleg. Mîine însă dacă va găsi ceva mai bun ..."

Aveam de mult argumentele logice, obţinusem în sfîrşit şi confirmarea dar în mine, în substratul cel mai adînc al conştiinţei, continuam să susţin că totuşi Redman nu ar fi putut face aşa ceva decît în condiţii extreme, îi găseam scuze mai numeroase şi mai întemeiate decît şi le-ar fi găsit el. Odată cu pierderea lui Redman o parte din mine murea şi, progresiv, neîncrederea, nesiguranţa îşi sporeau acuitatea, trecutul îşi schimba subit culoarea, simţeam nevoia să reevaluez fiecare întîmplare, idee, posibilităţile mele de cunoaştere şi înţelegere, trebuia parcă să mă nasc din nou, eram obligat să amîn mereu confruntarea cu mine însumi, să mă amăgesc. S-a întîmplat însă un fapt ciudat: m-am pomenit întrebîndu-mă ce fac şi ceilalţi oameni? Cine sînt? Oare cazul meu este chiar atît de singular, de tragic? Pînă atunci întreaga mea dramă se consumase în mine şi pentru mine, trăisem retras, evitînd politicos dialogul, nedreptatea ce mi se făcuse mă subjuga; vieţile celorlalţi, numeroasele confesiuni treceau neutre pe lîngă mine, nu voisem să-mi încarc memoria şi cu obsesiile altora; odată cu întrebările acestea trebuia să-mi găsesc un nou punct de sprijin şi, graţie lor, am descoperit că mai există acolo şi alţi oameni. Nu aveam un necaz deosebit de al lor, mulţi nu erau mai prejos decît mine, ba raportat la unii, eu trăiam o dramă oarecare, banală, comună. Suferisem că mi se puseseră la îndoială convingerile de către unii marxişti care nu l-au citit pe Marx în vreme ce alţii, Redman, de exemplu, care-l cunoştea de la sursă se purta de parcă nici n-ar fi auzit de el. Dar, paradoxal, acolo nu eram nici chiar singura victimă a lui Redman! Faptul că s-au înşelat şi alţii nu putea fi o consolare, nu-mi atenua miopia avută, greşelile, dar asta m-a ajutat să mă înţeleg mai bine.

După întoarcerea de pe front începusem, treptat, să văd viaţa prin ochii profesiei şi această optică banală, comodă m-a furat. Auzisem, e drept, infinit mai multe drame decît alţii, mi-au fost relatate cu sinceritate deplină, însă în loc să le analizez dimensiunile, implicaţiile, mă gîndeam că mi se spun doar pentru a le găsi un remediu terapeutic, deşi marea majoritate a oamenilor, stimulaţi de siguranţa şi încrederea pe care ţi-o dă un cabinet medical, vorbesc pentru a se defula. Pe de altă parte, ca medic credeam că oamenii, răsplătindu-mi purtarea mea, sînt asemeni mie, înţelegători, generoşi, nu există

piedici și bariere false. Dar, firește, nici profesia mea nu avea cum să aibă o soartă de excepție, era doar o dorință de a mea, naivă, izvorîtă dintr-o oboseală imensă. Pe atunci îmi venea greu să admit că Redman are o răutate congenitală, că este un om fără nici un principiu moral. Îmi repetase de multe ori că învingătorul își impune propria-i morală, dar eu credeam că e așa o observație la care a ajuns urmărind spectacolul lumii... Îl vedeam lipsit de identitate, o structură psihologică de tip cameleonic, adică se confundă cu rolul pe care-l are în acea clipă. Lîngă mine era prins de pasiunea pentru cunoaștere, cît fusese cu socru-meu se identificase cu el, visase succese avocățești, victorii zdrobitoare împotriva adversarilor de la bară; lîngă maică-ta tînjise după puritate și candoare, iar cînd a intrat în raza de acțiune a lui Varlaam a început să viseze ascensiuni, carieră cu orice preț, fără să-și facă scrupule. Împrumuta deci identitatea celui lîngă care se afla. Astăzi nu mai cred acest lucru: forța și dotarea lui intelectuală nu erau pe măsura ambițiilor sale și, pentru că vremea trecea, a trebuit să recurgă și la alte mijloace, mai rapide, la modă: relații, uzurpări de titluri, calomnii. Varlaam nu se poate spune că l-a părăsit sau neglijat, datorită lui a ajuns, în 1951, în învățămînt, la catedra unui profesor, Hileanu, ilegalist, fost în conducerea regionalei de partid din nordul Ardealului. Pentru a ajunge în vîrf, Redman trebuia să treacă peste el, or trecutul și vigoarea fizică a lui Hileanu nu-i dădeau speranțe apropiate. Atunci, cu răbdare, a fost poate prima dată în viața lui cînd a avut și așa ceva, i-a studiat biografia, a mers din om în om însă fără rezultat, nu găsise nimic compromițător, în rîndul foștilor ilegaliști se bucura de prestigiu, totul era deci clar. După eliberarea Ardealului de nord trecuse în învățămînt, la Facultatea de drept. Și cînd era să renunțe la „cercetări", soluția i-a oferit-o tocmai profesorul care, simpatizîndu-l, i-a povestit cîteva amintiri din ilegalitate. „Securitatea lui Horthyi era celebră prin cruzimea sa, spusese el. În lagărul de la Someșeni, unde datorită unei trădătoare am ajuns cîțiva din conducerea partidului din nordul Ardealului, am cunoscut-o așa cum era și aproape că n-aș fi crezut pe nimeni dacă mi-ar fi povestit de ce sînt în stare cei de la D.E.F. Am fost spînzurat de picioare, bătut cu vergele, ținut în camere cu gheață, mi-au zdrobit degetele și tot ce se poate imagina. Am rezistat, n-am scos un cuvînt. O singură ezitare am avut: cînd mi-au chinuit familia, mi-au

adus fiica şi au siluit-o în faţa mea. Atunci era gata să cedez sau să-mi vîr degetele în ochi, să nu văd". Ca urmare, fiica profesorului a suferit un şoc nervos, n-a fost recuperată niciodată în întregime. Plecînd de la acest episod Redman a întrebat-o odată pe fiică dacă e adevărat ce i s-a făcut la Someşeni. Ea, fireşte, n-a recunoscut, a spus că este o invenţie. Îi era imposibil să recunoască o asemenea întîmplare în faţa unui cvasicunoscut. A mai întrebat-o cum se face că tatăl ei a fost eliberat, că ei i s-a dat drumul imediat ce au fost descoperiţi şi alţii, dar ea, poate, nu şi-a pus niciodată asemenea probleme, era pierdută, plîngea din orice nimic.

În consecinţă, Redman a lansat ideea că are documente cum că profesorul ar fi trădat şi aşa mai departe, că fiică-sa a recunoscut asta într-o discuţie particulară. Cei mai în vîrstă spuneau că practic este imposibil să faci faţă unor astfel de torturi şi plecînd de aici el a început să explice că dacă n-ar fi fost un asemenea episod trist în trecutul său Hileanu ar fi mult mai sus, iar alţii, pur şi simplu din inconştienţă, răspîndeau supoziţiile. Cert este că Hileanu, exact cînd se aştepta mai puţin, a fost analizat, anchetat iar, în absenţa lui, şef al catedrei a ajuns tînărul conferenţiar Redman. Am discutat mult cu profesorul. Era convins că delaţiunea a făcut-o prietenul meu şi, ca victime comune, atît cît am fost anchetaţi, cît am locuit în aceeaşi celulă, am rămas prieteni buni. Fără el cred că m-aş fi ofilit ceva mai repede.

Îţi vorbisem însă de „tăieturile din ziare". Criza de sinceritate de la Ambasada Germaniei m-a dus în lagăr, adică m-a vîrît direct în politica de care voiam să uit odată cu întoarcerea de la specializarea din Franţa, întoarcere forţată de Dictatul de la Viena. Voiam să-mi văd părinţii rămaşi în teritoriul răpit, eu urmînd să plec apoi la Sibiu cu Universitatea. Puteam, în aceste condiţii tragice, să fac abstracţie de politică? Deşi, repet, jurasem să dau întîietate ştiinţei. Fascismul aici îmi apărea şi mai clar, în toată monstruozitatea lui. Pentru că, după mine, mai catastrofală chiar decît un război sau decît oricare din maladiile secolului mi s-a părut a fi pervertirea ideilor. Nici una rămasă întreagă, nici una nealterată, nesmintită; brutele aveau o grijă atît de exagerată faţă de om încît îl purtau de mînă, îi alegeau ideile... Viaţă întinsă între suspiciuni şi verificări, fundamentată pe minciună şi delaţiune, trăită pe ritm de marş, printre uniforme şi aplau-

ze, o viață teatralizată la superlativ, asta văzusem în țările respective, asta găsisem în Ardealul de nord, asta mă aștepta dincoace, știam acum ce au gîndit inchizitorii, fanaticii, Noaptea Sfîntului Bartholomeu era lungă și scena mult mai mare. Iar cei ce voiau să-și păstreze identitatea psihică să nu gîndească una și să facă alta? Cei ce nu suportau acest fel de moarte? Luptau deschis asumîndu-și riscurile, ieșeau în față și, adesea, lipsiți de experiența și tăria necesare, plăteau foarte scump îndrăzneala. Cei fricoși așteptau. Și nimic nu-i mai periculos ca așteptarea. Încet, viața se scurge ca nisipul unei clepsidre, gîndurile agonizează și mor, paralizia se instalează brutal, definitiv. Sînt destui oameni care se mulțumesc doar cu mîncarea și reproducerea. Dacă aceste două cerințe ale naturii sînt satisfăcute într-un fel, chiar la nivel minim, totul e bine. Sortiți să trăiască pentru a-și perpetua specia, să fie elemente de tranziție dintre o generație și alta, ei nu se ridică pînă la înțelegerea rostului lor suprem și nici nu sînt lăsați, ochii lor neobișnuiți cu lumina sînt orientați spre culori intermediare. Și pentru a le distrage definitiv atenția de la problemele spiritului, psihologii bruni le-au canalizat energiile în direcția cea mai periculoasă: a orgoliului și agresivității; ne mișcam într-o lume de șefi, trainic fixați într-o plasă abil țesută încît fiecare se defula atacînd, jignind, umilind. Cel ce voia să spună un adevăr cît de mic trebuia să-l scalde într-o baltă de cuvinte... Pentru ca ura să nu fie canalizată pe direcția ei firească cei de sus priveau jalnicul spectacol al unei viermuieli în care fiecare avea ochii ațintiți spre semenii cei mai apropiați atacînd sau apărîndu-se, lovind sau încasînd în vreme ce marii se îndepărtau amețitor, aveau liniște să utilizeze aceleași mijloace în viermuiala lor de sus. Dacă reușeai să te desprinzi de cotidian, să-ți păstrezi calmul și luciditatea, să vezi articulațiile atît de simple ale unei asemenea construcții, spectacolul îți părea grotesc. Hitler cu Eva Braun, Mussolini cu Clara Petacci păreau actori cabotini într-o piesă scrisă de un idiot. Nu știai: să rîzi sau să vomiți? Pînă la urmă am constatat că discursurile lor erau pentru mine o inepuizabilă sursă de umor, dar era un fel de rîs al disperatului: în 1933 cu mare pompă se arseseră la Berlin numai douăzeci de mii de cărți, ale celor mai buni. N-am să uit niciodată documentarele și pozele. Aveam certitudinea că un asemenea regim nu poate să dureze. Dar, vezi, istoria este crudă: uneori se precipită încît nu mai faci față ritmului evenimentelor,

alteori își întinde monotonia pe zeci de ani, lasă oamenii în situații bizare, anacronice de parcă ar voi să le dea un avertisment. Cînd s-a ivit prima ocazie am mers voluntar pe front, dar pînă atunci orbecăisem, mă limitasem la frondă de unul singur. Tăiam așadar discursuri sforăitoare, penibile, poze marțiale, știri și replici oligofrene în ideea de a scrie o carte despre dictatura fascistă. Voia să fie un fel de defulare personală, o istorie a prostiei umane ilustrată cu tiranii de care a avut parte din plin omenirea. Ce voiam să spun? Că nu este suficient să fii general, comandant, oberșef, pentru ca să-ți vină automat toate harurile, să poți stăpîni vastele domenii ale științei și culturii. Și, cum ți-am spus, m-a șocat cumplit interzicerea cărților, apoi arderea lor și în sfîrșit asasinarea fizică a celor ce îndrăzneau să gîndească. Redman părea entuziasmat de ideea mea, îmi oferea tăieturi, poze, cărți, astfel că, treptat, îmi strînsesem o bogată arhivă a dictaturii. Socru-meu, care asistase la demonstrațiile din Cluj împotriva Dictatului, îmi povestise de un grup de țărani care, aflați în fața Lupoaicei dăruită de maica Roma, strigau din răsputeri:

Duce, duce, i-ați cățeaua și ți-o f . . .

În replică Redman adusese un cîntec soldățesc italian:

Cu Mussolini-n guvernare,
N-avem biștari, n-avem parale,
Dar cu Badoglio-n cabinet
N-avem nici pîine, nici bănet . . .

Mai trebuia să studiez Bizanțul cu domnii săi sîngeroși, prostia spoită cu versuri sau cu aur și poate că aș fi trecut la redactare, deși într-un fel era un joc sedativ, nu eram eu cel mai în măsură să cunosc aspectul tragi-comic al unei dictaturi. Tot m-am ales însă cu ceva: studiasem bine o lume populată cu monștri, mi-am cîștigat o sensibilitate aparte, îi simt, pot fi folosit pe post de turnesol, presimt frazele, vorbele, gesturile, aerul . . . Dacă Varlaam sau altcineva ar fi fost de bună-credință n-aș fi avut nici o grijă: sublinierile, extrasele hazoase, citatele acuzatoare vorbeau de la sine. Dar de unde să fi știut eu că le-au selecționat? Or, aici nu putea fi decît mîna lui Redman. Mi-am dat seama de asta cînd Varlaam mi le-a adus să le recunosc. Abia din clipa aceea el a încetat

să existe ca prieten. Probabil că şi fără concursul său aş fi ajuns unde am ajuns, dar asta-i altă poveste. Nu sînt dintre cei ce tac, ştiinţa m-a învăţat să cercetez, să pun totul la îndoială, să cred numai după ce am verificat. Şi nu numai o dată. Poate că fără aceşti ani petrecuţi acolo n-aş fi reuşit niciodată să înţeleg adevăratul sens al libertăţii, prieteniei, demnităţii şi, coborînd mai jos, frumuseţea unui fir de iarbă, a unei frunze, un colţ de cer sau aerul proaspăt. De fapt, în timpul plimbărilor reuşeam, cu preţul unor mari eforturi, să văd cerul, să admir zborul unei păsări şi astea mă umpleau de bucurie: era ceva în plus faţă de întrebările stereotipe ale lui Varlaam. Atunci cînd mi-a prezentat „arhiva" i-am spus: „Atîta timp cît este incompletă nu semnez nimic". Mi-a arătat procesul verbal: tot ceea ce m-ar fi putut apăra era scos. „Chiar dacă nu-l semnezi, tot aia este. Din clipa cînd am descoperit hîrtiile astea am fost convins că eşti un om terminat", mi-a spus. „Cred că ar fi mult mai cinstit să-ţi recunoşti greşeala. Ai fost dus în eroare. Şi, sigur, nu eşti primul". „Din păcate, după ce te-am ţinut atîta timp, nu mai pot da înapoi. Pe de altă parte însă, eşti vinovat, şi-ţi voi dovedi-o chiar de-ar fi să mor cu tine de gît. Îmi dau o lună cel mult". „Nu înţelegi că n-am ce recunoaşte?" i-am strigat. „Dă-mi palma", mi-a ordonat şi eu, puţin uimit, i-am întins-o. „Ţi-e foarte scurtă linia vieţii. Păcat. Asta mă face să cred că vei încerca să evadezi... sau poate te pîndeşte o boală grea. Să ştii că se întîmplă. Voi medicii sînteţi foarte înapoiaţi. Orbecăiţi. Nu cunoaşteţi tratamentul la nici o boală serioasă. Există şi cazuri cînd ţi-e scîrbă cît eşti de ticălos sau cînd te simţi vinovat. Şi atunci îţi faci frînghie din cămaşă şi izmene. Am cunoscut şi asemenea oameni". „Şi eu, i-am răspuns. Sper să mai cunosc. Adică am certitudinea". Ce-i drept, ameninţarea mă speriase: de astă dată eram convins că Varlaam se va ţine de cuvînt. Niciodată nu reuşise să treacă dincolo de noi doi, în sfera adevărului, a legii: la el totul era un joc de ambiţii, de forţă. Ne aflam amîndoi în ring, era decis să învingă şi, nereuşind, voia să-mi dea lovitura hotărîtoare fie chiar şi sub centură, cu orice risc. Pentru el nu exista înapoi, culori intermediare, ca orice ignorant nu putea admite că şi alţii pot să aibă dreptate. El cunoştea adevărul, n-avea nevoie să-l caute. „Dă-l dracului, m-a încurajat Hileanu, cînd i-am povestit convorbirea. Aşa mi-a spus şi mie dar sînt sigur că peste cîteva luni vom fi iarăşi la catedră.

Pentru că nu se poate să nu se dovedească, odată pentru totdeauna, că n-am trădat. Iar dacă scap eu, pentru dumneata e foarte simplu. E primul pas pe care-l voi face!“

Dar odată cu această discuţie, seara, am fost despărţit de Hileanu şi dus într-o altă încăpere, cu numai două paturi din care unul era ocupat de un om cu o înfăţişare curioasă, de statuie din Insula Paştelui: ţuguiat, caşectic, cu nişte clavicule proeminente, crescute curios, două mînere ale unui coş de nuiele, lipite de un stern rahitic. „Domnul Fibulca“, aşa mi-a fost prezentat şi mai mult n-am aflat nimic despre el. Există oameni născuţi, se pare, numai pentru a arăta celorlalţi toate nuanţele unui singur sentiment: violenţa, nuditatea, profunzimea şi consecinţele lui. Domnul Fibulca era profilat pe răutate: tuşea mult, exasperant, scuipa prosteşte, la întîmplare, şi parcă-mi căuta anume pîinea, apa, mîncarea; ura tot ce e viu, tot ce se mişca, iar maladia lui în loc să-l domolească îl făcea şi mai agresiv. Toate încercările mele de a-l îmblînzi au dat greş. M-am străduit să-i explic, să-l conving, mi-am sacrificat din hrană crezînd că astfel îl voi vedea mulţumit. Din păcate, cu cît sporea generozitatea mea, cu atît devenea mai sigur pe el, mai impertinent. Într-o noapte, făcîndu-mă că dorm, l-am prins scuipîndu-mi în cana pentru apă: voia se pare, cu orice preţ, să mă îmbolnăvească şi pe mine. El era parcă expresia vie a încăperii în care ne aflam, simbolul ei, aşa că nemaiavînd încotro, am început să-l terorizez la rîndu-mi, adică să uit de înţelegere şi blîndeţe. „Dacă Varlaam va afla că mă incomodează mă va lăsa în continuare cu el“, îmi spuneam şi, în consecinţă, l-am lovit de cîteva ori dar, curios, bătaia n-a avut nici un efect, parcă-i plăcea să fie chinuit; atunci m-am decis să-i vărs mîncarea, să-i întorc fiecare gest şi metoda, oribilă, a dat rezultate. Fibulca a devenit ceva mai blînd, atîta doar că tuşea enorm şi, cînd adormeam, începea să vorbească singur. Se gîndea, cred, la alte metode pentru a mă teroriza. De aceea dormeam iepureşte, mă aşteptam ca din clipă în clipă să mă strîngă de gît, să-mi scoată ochii. Nu ştiu ce s-a ales cu el, deşi nu-i greu de prevăzut, deoarece într-o noapte am fost luat, dus în curte alături de alţii şi, după un apel prelungit, încolonaţi cîte patru, sub o pază severă, străbătînd în marş oraşul adormit, am ajuns, în zori, la gară. În dreapta mea, în rînd, era un tînăr student, regalist, Caramihai. Plimbarea îi crease o bucurie neaşteptată, oarbă, aproape că-i venea să danseze; în faţă —

un avocat, Gîrbea, pe care-l cunoscusem destul de bine: făcuse, la o beţie, un guvern, în glumă fireşte, şi el se autoproclamase preşedinte şi ministru al transporturilor, deoarece cu maşina lui veche, încăpătoare îşi căra de la o cîrciumă la alta „guvernul" de mult lefterit. Acum se distra: „Numai de transporturi am noroc. Am ştiut eu ce să aleg. Dacă mi-ar cădea în mînă cel ce a predat hîrtiuţa, aş crea special pentru el un minister, unic în lume, al Cimitirelor. Nici lui Faustin Soulouque, împăratul de Haiti, cel cu *Baron de Sale Trou* sau *Comte de Terrier-Rouge* nu i-a trecut prin cap aşa ceva". Acest om, cît i-a stat în putinţă, a căutat să ne ridice moralul pînă cînd o cangrenă s-a dovedit mai puternică. „Ce sîntem noi? ne spunea el în glumă. Nişte paraziţi, nişte bestii, nişte adunături de care patria s-a lepădat ca de nişte ciorapi murdari. Noi sîntem bubele de pe faţa ei frumoasă şi pură. Noi, leprele şi urdorile ei, prorocii mincinoşi, stîrvurile umblătoare, canaliile şi corbii ei, ne-am pus de-a curmezişul progresului, am fost orbi şi surzi şi răi. Ce avem dreptul să mai aşteptăm? Îndurare? Iertare? Să-i fim recunoscători că avem aer să respirăm, că ne pune mijloacele ei de transport la dispoziţie, că ne dă spaţiu, timp şi apă pentru a medita la păcatele noastre. Atîta vreme cît încă mai avem o viaţă sîntem nişte favorizaţi de soartă. Jos genunchii, paraziţi ai istoriei! Ar trebui să fiţi condamnaţi pentru port ilegal de cap!"

În stînga îl aveam pe Miclea, fostul deputat naţional-ţărănist, cărînd năduşit o valiză de lemn, „comandă specială", făcută imediat după pierderea alegerilor, „pentru orice eventualitate". „Să-i surprindem pregătiţi", îi spusese el soţiei.

Înaintam fără tragere de inimă: nu departe erau ai mei, de la care, prin Olteanu, mai aflam cîte ceva. În faţă — necunoscutul, frica, incertitudinea, sentimentul că s-ar putea să nu mai revin. Pe pasarela arcuită peste linia ferată se opriseră cîţiva oameni şi ne priveau intrigaţi. Întinşi pe jos în trenul care parcă nu mergea nicăieri, am pierdut o mare parte din noaptea aceea lungă, obositoare, vorbind despre cei văzuţi abia cîteva secunde, pînă coborîseră în fugă scara. Băiatul — subţire, osos, îmbrăcat într-o salopetă şi fata cu rochie neagră, lungă, avînd pe braţ un trenci gri, au căpătat cu vremea biografii neaşteptate: le dăruisem nu numai o parte din propriul nostru trecut, ci şi ceva din setea vie, necruţătoare de a ne şti liberi. Pe front mai întîlnisem o asemenea pereche: îl aduseseră pe preotul regimentului: orbise în timpul luptelor

și încercînd să se tîrască, se îndepărtase mult. Tinerii l-au așezat în fața infirmeriei, mi-au zîmbit și, în grabă, liniștiți s-au îndepărtat fără să le pot spune ceva.

În noaptea aceea am avut un vis curios care s-a repetat întocmai de mai multe ori. Dar din moment ce i-am părăsit pe Redman și Varlaam — întîmplările care au urmat nu mai au, pentru tine, nici o importanță. Eram destul de tînăr, în față mi se părea că am timp suficient să caut răspuns la întrebările care mă obsedau. Astăzi, observ că cel ce vrea să-și rîdă de mine mi le aduce cu obstinație înainte, la fel de vii, de sîcîitoare. Și timpul nu mă mai așteaptă . . . Dacă ai reuși să-l simți cît de cît ți-ai da seama că suferințele morale sînt mult mai dureroase . . .

16

Marți 8 aprilie a.c.

Astăzi poate că aș fi făcut și mai multe dacă n-aș fi fost sabotat sistematic de către acel Anania care s-a dovedit încă o dată a fi un porc de cîine mai perfid și mai periculos decît bandiții din vremea colectivizării cu care știam una și bună. Dar înainte de a intra în detalii vreau să spun că am fost la tov. secretară să verific dacă este adevărat cu mutările la țară ca nu cumva tov. Anania să mă ducă în eroare și să-i predau cazarmamentul. „Se petrec schimbări de la o zi la alta, așa că-i posibil, a declarat ea. Și bine ar face. Găsesc foarte înțeleaptă orice măsură ce vine din partea partidului și guvernului și o aplaud cu entuziasm“. Am lăsat-o în plata Domnului deși menționez că ea face doar pe justa și principiala pentru că în realitate lucrurile nu stau tocmai așa, ba din contră aș spune. Am răsfoit cele notate despre ea în jurnalul meu de la domiciliu și pot să susțin că ea este vîndută profesorului. A fost o simplă asistentă dar tov. Cristian a specializat-o în hîrțoage în loc să o lase să se ocupe de sănătatea oamenilor muncii. Și asta pentru că e frumoasă și cînd el îi dictează la mașină se uită la șoldurile și sînii ei cam mărișori și n-aș fi în stare să jur că, din cînd în cînd, nu-și

mai scapă mîna printre ei, căci Panaiteasca nu prea are cine știe ce sîni și asta pentru că refuză maternitatea. Căci mai există tovarășe care chiar dacă nu-s căsătorite mai au copii și-i îngrijesc cu dragoste, vor să lase ceva în urma lor.

De la sora Ionescu am aflat că doctorul Iorga a înnebunit brusc și a fost dus cu forța la psihiatrie. De fapt nu-i de mirare că în clinica asta mai înnebunesc oameni pentru că atmosfera este de așa natură încît oricine o poate lua razna. Acest tov. doctor îmi era mie suspect de mult căci, în lunile trecute, dovedise dușmănie împotriva noastră, ori cine nu acceptă realizările, succesele oamenilor muncii, cui nu-i place libertatea și egalitatea nu poate fi decît nebun de legat. Doctorul Iorga devenise tot mai tăcut, mai retras, se uita cu frică în jur, ocolea oamenii și parcă în toți vedea dușmani, spioni, toți voiau să-i facă rău. Asta dovedește că avea conștiința încărcată, că știa el ce știa altfel n-ar fi ajuns nebun de-a binelea. Ultima dată cînd l-am întîlnit s-a uitat la mine de parcă ar fi vrut să mă mănînce și mi-a spus: „Măi vierme împuțit, lua-te-ar dracu“, la care am spus că o să-l pun în discuția Comitetului oamenilor muncii, însă nu s-a speriat și mi-a spus încă o dată „vierme împuțit“. Se zice că n-a venit la slujbă și doctorul Dumitrescu cu care era prieten l-a căutat acasă unde nevastă-sa i-a spus că s-a încuiat de ieri în cameră că are mult de lucru. Atunci au spart amîndoi ușa și doctorul Iorga stătea în fundul patului și tremura tot, nu voia să discute cu nimeni, se uita la ei și nu voia să-i cunoască.

L-am căutat la Clinica de psihiatrie pe Ștefan, laborantul de acolo, cu care sînt prieten și el m-a chemat să-l văd. Am rămas uimit ce harababură este în clinica aia unde oamenii vorbesc vrute și nevrute, fel de fel de cuvinte reacționare și fără de înțeles. Doctorul Iorga dormea, dar i-am văzut pe alții și m-am îngrozit de ce le poate trece prin cap. Unul a venit la mine și mi-a spus că înființează o asociație politică de luptă împotriva secetei și a contabililor reformați și mi-a solicitat o mie de lei cotizație și un drapel căci fiecare membru trebuie să aibă drapelul lui maro cu verde. Un altul îi bate pe toți că nu vor să participe la ședință, un altul este tocmai Dumnezeu. Era acolo și un funcționar de la sfat, cu sarcini, care calcula mereu pe un capăt de hîrtie suma pe care i-o datorează statul nostru de la război încoace. Mai erau și doi ziariști care scriau lozinci pe pereți că mi-e și frică să mă gîndesc ce le putea trece prin cap. Unul mi-a explicat

că se proclamă insulă independentă și că tocmai a decretat pentru toți supușii obligativitatea învățării limbii nepaleze cîntînd. Așa învață ușor orice... n-au timp să se ocupe de altceva, deși eu cred că este un contabil care a fugit de lege. Așa mi se părea... Mai era un bătrîn care bîzîia ca un motor și susținea că acum a apărut dintr-o altă planetă și-l cheamă Ilie. Dar nici pe unul nu l-am văzut înnebunit din motive serioase încît cred că ar trebui să ia problema în mînă alte organe să-i prelucreze în ședință că doctorii sînt prea înțelegători, n-am văzut pe nimeni convingîndu-i de contrariul deși trebuie să existe cîțiva medici care să ia atitudine. Un tînăr s-a proclamat filozof chiar înaintea mea, dar n-am avut răbdare să-l ascult: el are filozofia lui, îl privește; altul plîngea într-una, era persecutat, cică. Dar mă întreb de unde asemenea idei în capul lor? De ce au fost lăsați să ajungă în situația asta? Cum să fie persecutat cineva, astăzi? E o harababură acolo greu de admis. Mă mir că nu se sesizează nimeni, că profesorului puțin îi pasă, își vede de alte probleme.

La întoarcere am auzit ce declarau unii tovarăși despre doctorul Iorga. Tov. dr. Dumitrescu: „Era o fire prea delicată într-o lume grăbită și aspră. Susținea că nu vede nici o ieșire, că ne aflăm la sfîrșitul unei civilizații, că nu este apt să facă față momentului. Era traumatizat, rănit sufletește, își pierduse încrederea în toți, îi era frică de oameni. În sinea lui se socotea un nerealizat". Dar mă întreb: cu ce drept susține acest tov. aceste idei? Cine l-a împiedicat să se realizeze cînd a rămas în oraș și a primit locuință din fondul de stat și a fost școlarizat gratuit? Cu ce nu era mulțumit? Ce-i lipsea? Tov. dr. Savu: „Nu era omul jumătăților de măsură". Dar ce era? Ce vrea oare să insinueze acest tovarăș? Tov. dr. Prodan: „S-a dus dracului o mare inteligență. Din păcate nu i se mai poate face nimic. Unii cred că e schizofrenie dar eu sînt sigur că e o nevroză obsesivo-fobică. Îl cunosc prea bine. Mare păcat". Dar oare era o personalitate atît de mare încît să-l regrete în felul acesta? Și de unde aerul ăsta superior de sfidare a lumii? În afară de el și de Iorga vede numai tîmpiți. Se poate? Este acest tov. suficient de educat, de format încît să i se încredințeze chiar și studenți pe mînă? Iată ce crește profesorul Cristian! Tov. dr. Panaitescu: „Cîteodată te lasă nervii, îți obosește rezistența, nu te mai poți controla, scapi caii. Nu toți pot face față ritmului, vitezei, solicitărilor". Cred și eu! Și cu profesorul și cu necu-

noscutul (deocamdată) și făcînd pe cinstita și morala, normal că e greu de făcut față. Unul bun pentru domiciliu, altul pentru la slujbă, unul cu plăcerile, altul cu banii și gloria, ajungi să nu mai știi să alegi și să te lase balamalele. Și nu poți fi în același timp în două luntrii. Tov. dr. Rusu a spus, făcînd pe glumețul: „Toți sîntem mai mult sau mai puțin deviați". Acest tov, a tăcut pînă acum, dar în clinica asta trebuie să ai tăria de caracter a tov. dr. Nicula ca să nu te infectezi de acești cîrtitori și defăimători ordinari.

În ultimul moment am aflat că profesorul personal a mers în vizită la dr. Iorga. Sora Ionescu spune că profesorului i-a părut atît de rău încît ar fi dorit să înnebunească el numai să-l salveze pe acest tov. Oricum îmi propun să aflu de ce a înnebunit, care sînt motivele și ce legături existau între el și tov. Cristian încît acestuia din urmă i-a părut atît de rău. La casa de nebuni tov. profesor se va putea înțelege bine cu bolnavii că toți gîndesc ca el.

Știind că tov. profesor e plecat m-am dus la tov. Anania să văd dacă înțelegerea cu berea pe care a tot amînat-o rămîne valabilă. Cînd m-a văzut m-a și întrebat dacă i-am adus cămașa lui Andrei plus indispensabilii, la care eu i-am cerut să discutăm, să ne lămurim că doar nu-s nebun să-i dau doar așa după ce am dat atîția bani pe ele. Dar el s-a repezit la ușă, a încuiat-o și a luat în mînă substanța aia care produce cancer imediat și mi-a spus: „De mult voiam să o arunc pe tine, așa că mă bucur de vizită. Dacă nu mi-ai adus chiloții băiatului, am să ți-i iau pe ai tăi și, pe urmă, facem schimb. Altfel de aici nu ieși întreg". El susținea că mi-ar fi spus că n-am ce căuta acolo fără acei indispensabili, dar eu știu că n-a spus așa ceva și că minte. „Ți-i dau cînd mergem la bere", i-am zis eu, însă el s-a apropiat cu substanța și m-a obligat să mă dezbrac. „Am soție, i-am explicat, și ce o să zică dînsa cînd mă va vedea așa? Cum o să mă scuz? Unde va fi prestigiul meu și autoritatea familiară?" El a făcut bancuri proaste spunînd că fără chiloți voi fi mai prestigios, că abia atunci va observa că sînt bărbat. Pînă la urmă n-am mai avut ce face și m-am executat, căci altfel arunca substanța aia pe mine. „Dacă vrei să nu-i trimit la nevastă-ta recomandat, sau să-i duc personal, ai să vii în fiecare zi aici și o să-mi faci curățenie la cîini și cobai. În afară de asta îmi aduci și chiloții băiatului cu prima ocazie". Trebuie să recunosc că fostul chiabur m-a păcălit, s-a dovedit a fi perfid

și șmecher, știind să profite de vigilența exagerată a tovarășei mele de viață, vrînd să strice bunele relații de prietenie și înțelegere mutuală stabilite între mine și dînsa încă de la începutul căsniciei noastre fericite. Important este, totuși, că voi sta cu el împreună un timp și poate că se va da pe brazdă. Voi mai avea grijă să mă ocup și de contractul lui de muncă. Pentru început nemernicul nu s-a mulțumit cu atît, ci amenințîndu-mă cu substanța aia, m-a pus să încep curățenia la animale. Din nefericire, un cîine necunoscîndu-mă s-a repezit la mine și m-a mușcat rău de braț încît am mers în fugă la contagioase să-mi facă un vaccin. Iar Anania în loc să sufere, murea de rîs și striga: „De-l lăsam liber mergeai la nevastă-ta nu numai fără izmene, ci și fără...“ ceea ce mi-e rușine să scriu în acest jurnal. Dacă mi se întîmplă ceva, Doamne ferește, dacă turb sau mă îmbolnăvesc am săi fac un raport atît profesorului cît și acestui idiot să mă pomenească!

În continuarea programului meu de lucru am trecut pe la tovarășa Cristina Fărcașiu, prietena profesorului, care, spre mirarea mea, a părăsit clinica. Tov. bolnavă Lupu Maria a declarat următoarele:

„Doamna Crista se simțea bine așa că s-a dus la profesor și l-a rugat cu lacrimi în ochi să-i dea drumul să plece. A venit de la profesor cu un pachet foarte mare și cu biletul de ieșire. Asta-i tot“. „Ce conținea pachetul și în ce scop i l-a înmînat?“ „Nu știu, eu nu mă bag în treburile oamenilor“. „Dar n-ai observat dumneata așa, ceva deosebit? Ce crezi totuși că se afla în el? Dă-ți o părere“. „Orice. Mîncare, haine, medicamente, cărți, jucării, știu eu?“ „Și n-a spus chiar nimic?“ „Ba, că se va întoarce iarăși că are o treabă cu profesorul“.

Ce pot să cred? Ce avea acolo? Dar dacă profesorul a descoperit ceva și prin această nebună îl expediază în Occident? Ea se poate înțelege cu unii turiști trimiși anume, deoarece am observat că cunoaște limbile respective.

Drept pentru care m-am dus la tov. Ananie și i-am spus: „Măi Ananie, am venit să-ți lucru puțin la animale pentru că-s liber, am timp. Pe de altă parte, vezi, am nevastă, copii și ție îți place să-ți bați joc de mine, să te distrezi ca un copil bătrîn. Mă rog, mie-mi place să lucru și te voi ajuta și pe viitor, chiar după ce-mi vei da chiloții...“ „Chiloții nu ți-i dau dar pînă la noi ordine te scutesc de gunoi pentru că profesorul a dat ordin să nu intre nimeni în laboratoare“.

„Doar n-aţi descoperit ceva? Că de atîţia ani numai gura-i de voi!" „Ba am descoperit nişte treburi de o să căscaţi ochii pînă-n ceafă de mirare". „Ce anume?" l-am întrebat. „E secret deocamdată, aşa că du-te. Tu credeai că noi stăm aici degeaba, zi şi noapte?" Treaba pare foarte importantă şi există o legătură clară între plecarea acelei tovarăşe şi cele spuse de tov. Ananie. Vor trebui interogaţi, pe rînd, toţi colaboratorii profesorului. Dacă va fi cazul voi intra noaptea cînd nu va fi nimeni aici pentru a vedea ce hîrtii au şi ce a descoperit.

În drum spre casă am trecut pe la tov. muncitori accidentaţi care au declarat următoarele:

Tov. Bulzan Ion:

„Tov, maistru Bîrlea Vasile din însărcinarea tov. Director Ionescu P. Vasile a dus tratative cu tov. preot Butean Ion pentru a-i vinde o cantitate de asfalt ca preotul să-şi facă cărare spre casă şi şanţuri în jurul casei plus drum pînă la şură. Banii i-au fost daţi în faţa noastră, căci popa era dat dracului şi voia să aibă martori. Apoi tov. maistru ne-a pus pe noi să-i lucrăm şi nu ne-a dat nici un leu şi nici măcar un pahar de ţuică".

Tov. Banciu Vasile:

„În perioada 1968—1973 am fost trimis de către tov. maistru Lung Vasile la tov. director în repetate ori, săptămînal cu pachete cu cîrnaţi de porc şi slănină pentru menţinerea sa pe post deoarece avea numai 7 clase primare. Aceste pachete le duceam cu o maşină Diesel şi le predam doamnei tov. director.

Precizez că de fiecare dată cînd tov. director venea la şantier nu stătea de vorbă cu noi în probleme de producţie, ci mergea cu tov. maiştri la mese comune iar pe noi ne obliga să-i aplaudăm şi să lucrăm pînă noaptea tîrziu, deoarece pe alţi oameni îi trimitea să lucreze în particular şi strîngea el banii.

Cînd ne-am accidentat s-a întîmplat în felul următor: a venit maistrul Bîrlea la baraca noastră şi ne-a sculat din somn şi ne-a obligat să ducem cu camionul acasă la tov. director doi pui de găină, un sac de ciuperci uscate, trei iepuri împuşcaţi, zece litri ţuică şi din partea tov. preot Buteanu un bu-

toiaş cu vin din care cauză ne-a pus pe toţi trei să-i ajutăm la descărcat.

Cînd ne-am întors am protestat căci eram obosiţi şi am cerut o zi liberă deoarece nu puteam conduce maşina în halul în care eram, dar tov. maistru pur şi simplu ne-a bătut cu scîndura şi a zis că ne desface contractul de muncă dacă nu ne facem norma iar dacă ni-l desfăcea rămîneam pe drumuri".

Tov. Cuciulătean Ion:

„Tov director a construit un pod după un proiect personal, pod care s-a prăbuşit. În faţa comisiei de control noi am spus că materialul de construcţie a fost vîndut la diverşi particulari, căci doar noi am fost obligaţi să asigurăm transportul. Tov. director a scăpat căci avea prieteni la judeţ iar noi am fost persecutaţi şi puşi la munci foarte grele. Ultima dată ne-a trimis cu un camion plin de scînduri dar acesta nu era verificat şi i s-a rupt bara de direcţie iar noi am scăpat vii ca prin minune, numai cu ajutorul lui Dumnezeu".

În încheiere vreau să menţionez că din cauza tov. Anania soţia mea nu a putut avea o atitudine justă faţă de mine. Orice reclamaţii de ale vecinilor care trag cu urechea şi se bucură de răul altuia au această cauză şi nu alta cum s-ar putea crede şi afla din diverse informaţii tendenţioase.

17

Amintindu-şi de monologul său, telegrafic, sumar, lipsit de culoare, profesorul Cristian avea certitudinea că a scăpat tocmai esenţialul, încît Andrei n-a priceput mare lucru; dîndu-şi seama de asta făcuse eforturi deosebite să se concentreze însă gîndurile i se învîrtiseră obsedant în jurul aceluiaşi punct fix: citostaticul. Verificase totul şi optimismul lui Spielmann părea să fie justificat, făcuseră în sfîrşit un mare pas înainte. Substanţa sa, găsită după ce eliminase alte cîteva zeci, se fixase bine pe acidul lactic numai că, deocamdată, era prea mică persistenţa ei în tumoră, iar sporirea dozei s-a dovedit a fi dăunătoare. Deci: mărirea persistenţei sau

căutarea unui nou vector? Știa, răspunsul era mult prea complicat însă trăia o bucurie curioasă, plină, care-l făcea să nu se poată gîndi la altceva: presimțea că sfîrșitul căutărilor este aproape, mult mai aproape decît i-o spuneau experiențele. Pierduse multe nopți titrînd, adormise făcînd electroforeze, ba chiar și în timpul mesei își rezervase un subiect de meditație: cum să-i zică, *dacă*... și un impuls tainic, irațional, îl îndemna să nu se jeneze, să-i caute un nume. *Neocid* — era ultima sa propunere. Ar fi vrut unul mai frumos, mai deosebit, acesta nu-l mulțumea, poate și pentru că se obișnuise cu vechiul E, Eșec nr. 117. Fiecare încercare ratată primise un număr și cifrele sporiseră în decursul anilor. Acum aștepta reacția animalelor la E 118 și parcă îi venea să-l înlăture pe E. Se va putea numi oare acest E 118 *Neocid?* Odată cu despărțirea de Andrei, bruscă, precipitată, îi rămînea timp să se gîndească la medicament însă se pomeni iritat de monologul său, ratase o întîlnire esențială; nici nu fusese sincer pînă la capăt și nici nu-și alesese bine momentele, așa că socoti inutil să-i aștepte reacțiile. Nu-i vorbise decît pentru a-l face să înțeleagă cum s-a distrus o prietenie și atît, dar, cu toate că insistase, treptat Andrei își pierdu interesul: „Da, e trist, ar fi vrut el să-i zică, însă astea țin de un trecut îndepărtat. Mie nu-mi spun, nu mă mișcă mai mult decît Noaptea Sfîntului Bartholomeu, sau ca luptele bunicului de la Piave. O epocă depășită, mentalitate depășită. Nu ne mai putem întoarce. Așa că ar fi bine să ieși din tranșeele acelea vechi, să vezi cum se luptă astăzi". L-a ascultat totuși cu răbdare deși îi venea greu să-i înțeleagă tremurul vocii, pasiunea cu care-și repeta replicile de atunci. Cît despre dreptate? Simțea nevoia s-o împartă: atunci a avut tatăl său, azi parcă i-o dădea lui Redman: nu se purtase corect cu el, tatăl său încurcase borcanele, Redman nu era decît un bolnav oarecare și atît.

Profesorul Cristian, în schimb, ar fi vrut să se reîntoarcă la Andrei, care părăsise încet, timid, camera, să tranșeze definitiv această stare nefirească, să-i explice, nu numai să-i sugereze, însă renunță imediat. „Ar aduce a justificare, or, eu n-am ce să-mi justific. Dacă are o urmă de inteligență sînt fapte și vorbe care nu mai trebuie prezentate, arătate cu degetul..." Din păcate însă nu putea uita că Andrei tăcuse, îl privise la început neîncrezător, aproape ironic încît îi venise să-l pălmuiască sau să iasă afară ca, mai tîrziu, înfățișarea lui să

se schimbe fără ca să-i dispară de tot nedumerirea sau poate neîncrederea. Ar fi vrut să răspundă: „Vei fi și tu odată de capul tău, pe picioarele tale și vei vedea ce se poate și ce nu se poate. Ce merită sacrificiul și ce nu". Renunță însă, simțea că zilele ultime îi apropiaseră iarăși, nu mult, dar oricum mai mult decît înainte de discuția avută. „Cine știe pe ce plan ne vom întîlni, se consolă Cristian, dacă ne vom întîlni vreodată!" Evocarea îl readusese treptat pe un teren alunecos: „Oare eu, în viață, la al cîtelea E sînt?" Nu căuta răspuns, i se păreau însă ciudate salturile sale afective, nevoia resimțită dureros de a se interoga mereu. „Parcă m-ar obliga un fel de Varlaam să-mi fac autobiografia, să declar ... Ce anume? Ce mai am de precizat? La al cîtelea E sînt? Poate un E foarte mare și atît".

Oscila între a se culca și a ieși la o scurtă plimbare. Pînă la urmă optă pentru prima variantă: nu voia să-l întîlnească eventual pe Andrei, căci i se păru că ieșise dacă nu cumva ușa fusese trîntită de doamna Winter care avea obiceiul să încuie totul cînd se apropia noaptea. „La ce se gîndește oare copilul ăsta? Ce o fi avînd în cap? E greu totuși să ne înțelegem, deocamdată. Poate că ar trebui să pornești și tu spre mine, i se adresă în gînd. Pentru că tu nu știi dialogul me cu timpul, cu vîrsta. Poate că ar trebui să ne acceptăm așa cum sîntem. N-am vrut să-ți impun punctul meu de vedere, detest forța și ideile vîrîte cu sila în cap ... Dar n-am mai suportat distanța dintre noi și nici frigul ... Și singurătatea asta în doi, chinuitoare, exasperantă. Am ieșit și parcă mi-s străine picioarele, mi le plimbă altcineva. Poate că în primul rînd datorită ție am ajuns să mă simt liber, mai liber ca niciodată, oi fi stîrnit însă diverse orgolii, fricoși închistați în dogme, cretini și pescuitori în ape tulburi și nu știu cum le voi mai face față. Oare totuși n-ar fi trebuit să rămîn cum am fost, să nu tulbur apele?" Spunînd astea Cristian nu avea decît un vag sentiment de nemulțumire: „La urma-urmei tot aia e".

Telefonul, strident, aspru îl făcu să tresară. „Cine mama dracului mă deranjează la ora asta?" se întrebă, însă cercetînd ceasul observă că este abia 9 seara, deși în el noaptea se instalase demult, trainic, și atunci se gîndi automat la clinică; altcineva nu putea fi, eventual Codreanu cu o nouă propunere: „Mata lupți iar eu sînt responsabil cu moralul, te sprijin cu indicații, Codreanu? O existență lejeră totuși, petrecută nu-

mai în luptă oarbă cu alții și niciodată în luptă cu tine însuți pentru a da mai mult, a te stăpîni. Poate că este un simplu căutător de drumuri ușoare, sau nu mai înțeleg eu lumea, nu-i acord importanța cuvenită, o judec în grabă? O intervenție gravă în care nimeni nu vrea să-și asume răspunderea? Sau Redman! îi fulgeră prin minte. Redman, bolnavul meu!" El însă era într-o stare excelentă și doar după operație îl mai vizitase, discutaseră mult, Cristiam aflase că are doi copii la liceu și că s-a decis să-i facă medici. „Noroc cu Andrei că e prea mare, altfel destinul, din ce în ce mai capricios în ultima vreme, i-ar putea cupla iarăși și dacă ar fi moștenit cît de cît din calitățile lui ar fi posibil să se repete o istorie bizară".

Din receptor auzi o voce familiară. „Profesorul Cristian? Da?". Urmă o pauză lungă și acoperită cu suspine și în sfîrșit cuvintele: „Lua-te-ar mama dracului, trăsni-te-ar încuiat ce ești! Vorbim pentru ultima dată înainte de a-mi cere oficial transferul". „Vera, tu ești? întrebă emoționat profesorul voind să mai adauge că se bucură enorm de surpriză. O așteptase neîntrerupt, nu se împăcase o singură dată măcar cu gîndul că totul s-a terminat, deși logic se felicita că, în sfîrșit, a soluționat cum trebuia o poveste care în realitate nu și-au explicat-o niciodată, ea petrecîndu-se mai ales dincolo de cuvinte. Dar ce-ai pățit? După ce zile întregi nu te-am văzut, iată, brusc, mă pomenesc cu o ploaie de invective și cu o rară lipsă de politețe față de un om în vîrstă!" „Să te mai ia dracu încă o dată! strigă. Că puțin îmi pasă mie de vîrsta ta cu care te tot lauzi!" „Și unde vrei să-ți dau transfer? întrebă el în glumă. Ți-ai făcut cerere?" „Eu plîng și el se distrează pe socoteala mea! Bine-ți zic ăștia că ești un sloi de gheață, fără sentimente, un humanoid profilat pe știință", încercă ea să-și stăpînească vocea. „Ai trecut de partea opoziției? Mă rog, ai tot dreptul. Sînt uscat, rece, inuman sau secătuit de sentimente. Cum îți place! Un castrat afectiv. Nu iubesc, nu urăsc, temperatură zero. Știu să mă chiorăsc în microscoape și să aștept. Nu mi-ai spus o noutate. M-am rupt de lume, m-am izolat de frica unor eșecuri în viața socială. Sau, am cancer, ești împăcată? Totuși, ce ai?" se interesă îngrijorat profesorul. „Nu știu, mărturisi Vera, habar n-am, sînt în pasă proastă. Parcă nu mai pot. Îmi țiuie urechile de singurătate, mă sufoc. Nu, nu știu să-ți explic, e ceva neclar, am angoase. Am încercat să beau, apoi mi-am pus niște discuri, apoi

m-am decis să citesc, apoi am dat telefonul să văd cine-i de gardă pentru că intenționam să mă duc pur și simplu la clinică, să lucrez, dar sora șefă mi-a explicat foarte elegant că nu ești în laborator și abia în clipa aceea am avut curajul să recunosc deschis că te caut. Dacă nu te găseam cred că m-aș fi dus la clinică să stau acolo... Ai priceput ceva?" „Încerc", spuse profesorul. „Mai las-o în dumnezeii ei de rațiune, nu toate-s logice, nu toate intră în formule și calcule, se răsti Vera. M-am umilit cerșindu-ți puțină înțelegere. Doream să aud o voce, atîta, o voce prietenească. Abține-te, n-am chef de rezoluții, diagnostice..." „Nu asta vreau, se scuză profesorul". Și, în secunda aceea, văzu pentru o clipă doar părul lung, negru al soției sale risipit pe pernă și undeva, din cine știe ce ungher al memoriei, îi auzi glasul strigîndu-l: nu era nici frică, nici durere, nici bucurie în el, îi spusese pur și simplu numele, îl șoptise mai degrabă, și el închise ochii încercînd să oprească ceea ce s-ar fi putut numi lacrimă: „Mă îndepărtez tot mai mult de tine, i se adresă în gînd, te chiar alung, pentru că trebuie să trăiesc și eu cumva. Încă mai trebuie. Și uneori nu mai știu cît cred și cît mint". Apoi continuă: „Eu încă nu-mi revin. Trăiam niște momente asemănătoare..." „Și atunci de ce nu mi-ai dat telefon? Ce ai așteptat? Nu cumva domnul academician să facă primul pas! El merge numai la succes și orgoliu, era sub demnitatea lui, chiar dacă prin absurd suferea n-ar fi greșit odată, să recunoască ceva sau măcar să facă un simplu și modest pas". „Nu prea ești pe aproape cu presupunerile..." „Dar cum sînt? Crezi că asta mă interesează? Zic și eu... Îmi place să știu că discut..." „Și ce vrei să facem, Vera? întrebă disperat profesorul. Ne stingem așa, încet, ascunși după vorbe, nu știu ce se întîmplă însă mă simt și eu prost, nu mă mai regăsesc, oboseala, vîrsta mai ales, nu știu, e greu... În ce mă privește, vezi, cuvintele oricît ar fi ele de precise..." „O, lasă, ripostă ea iritată. Nu poți și tu uita odată în viață de vorbe? Mi-ar place să stau lîngă tine și să plîng, vreme în care tu, dacă nu ai chef să-mi ții mîna pe cap, poți să mă înjuri, să mă dăscălești dar, înțelegi, vreau o mînă pe cap. Încearcă să uiți măcar o dată de E 117, de E 1000, fă-o măcar cu titlu de experiență, vino în calitate de medic. Lasă dracului etica, orgolii, funcții, uită cine ești, uită-ți misia de savant și vino ca medic simplu, dacă nu poți ca om..." „Dar..." „Nici un dar... Dacă o dată crezi că ți-am fost de folos, dacă o dată ai avut măcar im-

presia că ne-am înțeles, încearcă și amintește-ți. Eu știu mai multe. Nu-ți cer să te culci cu mine, din ăștia aș fi găsit o groază, ieșeam doar în stradă, însă vreau altceva. Mi-e urît singură, nu mai pot, am așa un chef să-mi dau foc, să urlu. Din miile de soluții cîte le aveam am reușit doar să plîng și să mă umilesc dîndu-ți telefon. Dacă ar fi mama acasă n-aș avea nevoie, aș încerca să n-am nevoie, m-aș mulțumi cu poveștile ei. Fă o breșă în codul tău, lua-ți-l-ar dracu!" „Păi, Vera, din parte-mi, tu înțelegi doar, se bîlbîi el penibil. Vezi, nici nu știu cum să continuu..." „Nici nu trebuie, îmbracă-te și vino. Mama se întoarce abia peste o lună". „Tu, te-ai gîndit bine? se interesă el cu duritate. Ești sigură că de mine ai nevoie? Aș fi bucuros să fie așa..." „Eu nu mă mai gîndesc deloc. Da sau nu? Cît să mă mai umilesc? Sînt femeie, pentru dumnezeu!" „Da, știu, nu asta am vrut să spun..." „Bine, ca să nu-ți faci probleme morale îți jur că de mîine îmi cer transferul". „Ești absurdă". „Atunci te aștept, spuse ea pe un ton categoric. Te rog nu întîrzia. Vii, așadar?" „Da, firește, numai să mă îmbrac", minți profesorul pentru a cîștiga puțin timp să-și revină din uluială, însă ea nu mai continuă, închise telefonul și odată cu pocnetul sec al furcii se simți încurcat, nehotărît. Lumina din hol era stinsă, doar mișcarea dezordonată a bradului mai permitea să pătrundă pînă la el, din cînd în cînd, razele mediocre ale becului din stradă. Se uită înapoi: Andrei nu se culcase sau cel puțin nu stinsese lumina, privea probabil la televizor cine știe ce povești optimiste de care el nu fusese capabil să-i spună în această seară, numai în această seară căci, pînă atunci, în loc să mintă sau să le confecționeze preferase să tacă sau, uneori, improvizase fals, nesigur. Se mai uită încă o dată în jur și întunericul îi veni în ajutor. Da, se bucura, din sfera de sticlă pe care parcă o scăpase din mînă două cioburi se potriveau cumva, îi trebuise foarte puțin pentru această fericire și, de teama să n-o îndepărteze, se așeză cu grijă în fotoliu șoptind: „Ce ciudat, ce ciudat". Lîngă ușa menajerei motanul negru, gras, dormea pe un pled și, rar, tulburat de cine știe ce vise năuce, scotea un geamăt prelung a oboseală sau poate a satisfacție. Bradul foșnea neliniștit. Pe sub fereastra veche, uscată, plină de crăpături adînci pătrundea frigul. „Poate că afară e vînt, ar trebui să-mi iau fularul", se gîndi profesorul și i se făcu rușine. Încerca să-și imagineze picioarele-i uscate, pline de peri albi răsuciți peste urmele unei cicatrici, și toracele său odinioară puternic, păros, respirînd

greu. „Torace emfizematos“, spuse el ca un student conștiincios din anul II. Apoi ea rămasă în pat, acoperindu-și ochii cu părul, strîngînd, nu știa de ce, dinții, oftînd, și pieptul plin, tînăr ridicîndu-i-se spasmodic. Mușchii întinși, duri ca niște sîrme, doar coastele puțin mai proeminente, încovoiate, toate aripi frînte. După cîteva momente de abandon își ridica încet părul, învia deodată într-un zîmbet obosit, ireal. „O femeie dezavantajată de haine“, gîndi profesorul. Apoi gestul ei, cotul împins cu grijă spre brațul lui și o atingere scurtă, ușoară, trezindu-l dintr-o liniște perfectă, intensă, și iarăși mulțumirea și jena împărțite egal, sfiala copilărească. De fiecare dată a simțit nevoia să spună ceva însă cuvintele nu se potriveau, refuzau să se închege, el încurcat, nesigur, voia să plece, să fugă, însă era reținut de privirea ei tristă, pierdută. Apoi ea își pune capul pe umărul lui șoptindu-i: „Mai astîmpără-te și tu“, și el obosit, plutind ușor, calm, îmbătat de mirosul părului ei adoarme, vrea asta pentru că-i e groază de cuvinte, de priviri și se trezește peste o jumătate de oră tocmai cînd ea începe să doarmă și nu îndrăznește să se miște. Atunci îl cuprinde jena, îi așază ușor capul pe pernă și, ridicat pe marginea patului, se simte străin și singur și abia acum vrea să se explice, numai că respirația ei calmă îi interzice orice cuvînt și el, disperat, umilit de propria-i luciditate își spune iarăși: „Ce o să se întîmple cu noi?“ și nici veșnicul ei răspuns: „Ce-ți pasă? Asta te chinuie?“ nu-i poate atenua vina și durerea ascunsă, trainică, accentuată mult de penibila și inevitabila scuză: „Trebuie să trăiesc și eu cumva“, și, odată rostită, fraza îi produce greață, nu asta ar fi vrut să spună, sentimentul este mult mai complicat, nici chiar Vera nu-i mai putea înlătura senzația de neîntreg, de pustiu.

Pe stradă trecu o mașină grea, poate un Diesel supraîncărcat și, în pauza produsă de zgomot, își întinse în fugă picioarele pe masă: îl dureau, trebuia să se schimbe vremea, i se accentuase și presiunea din ceafă. „Doamne, nu era Stela cea care...?“ întrebă el speriat și fără nici un motiv își duse mîinile înainte ca pentru a o întîmpina sau a-i opri înaintarea și pantalonii îi căzuseră spre genunchi, îi era frig, și deodată, orbecăind, degetele descoperiră cicatricea urîtă, profundă, întinsă de la mijlocul tibiei pînă la genunche. „Asta a fost prea adîncă, n-avea cum să dispară“. Oboseala și nehotărîrea îl fixau acolo, îl imobilizau, doar degetul de la mîna dreaptă se

plimba năuc de-a lungul cicatricei în vreme ce lumina de afară pălea treptat, lent, imperceptibil.

...Am fost chemat la vorbitor. Parcă nu-mi venea să cred și nici să mă mișc din celulă: orice plecare îmi producea fiori, era un plonjon în necunoscut, în plus, n-aveam certitudinea că voi ajunge acolo, bancurile de prost gust ale lui Varlaam îmi erau familiare, așa că i-am salutat pe ceilalți cu sentimentul că ne despărțim. Pe drum, m-am gîndit că n-ar fi exclusă o nouă minune a plutonierului Olteanu. Probabil că Varlaam era plecat într-o misiune, se întîmpla uneori să nu-l văd cîteva zile, poate avea și alți clienți, la fel de îndărătnici; neliniștit, am încercat să-l întreb pe plutonier însă acesta mi-a șoptit sec să tac. Atunci am avut sentimentul pericolului: i-au adus aici pe careva de-ai mei. Poate că în clipa aceea rezistența mea ar fi luat sfîrșit, oricum refuzasem să mă gîndesc la acest moment. Și pentru prima dată presupunerea mea s-a adeverit: am întîlnit-o pe Stela. Era îmbrăcată în negru, avea fața suptă, palidă, ochii însă îi trădau o energie pe care nu i-o bănuisem: de fapt, sînt sigur, niciodată n-am reușit să o cunosc bine, îmi scăpa mereu. O nouă metodă de chinuire, îmi spuneam; vrea să mă facă să-i duc dorul, să regret viața de afară sau, poate, ea recunoscuse, sub presiune, cine știe ce și voia să ne confrunte. Oricum eram bucuros că o voi vedea: în plus venea dintr-o lume uitată, îndepărtată. Am întrebat-o din priviri ce face și ea mi-a răspuns, în același fel, că bine. În spatele ei ușa era întredeschisă. I-am întins mîinile și ea, sesizîndu-mi dorința, mi le-a prins însă soldații au încercat să ni le despartă, apoi am renunțat eu, să nu compromit discuția. „Copilul este sănătos, crește, noi ne descurcăm. De tata nu știu nimic. N-ai grijă, fă cum crezi tu că e bine". Nimic nu mă avertiza că mă menajează încît, atunci, m-am simțit mai puternic decît oricînd. „Vinde orice să nu suferiți și apelați la tata. El vă va ajuta. Dar cum ai ajuns aici?" „L-am căutat pe domnul Varlaam. Aflasem că el se ocupă de tine. Pur și simplu l-am chemat la poartă și i-am spus că nu vreau să-i cer nimic, că am venit pur și simplu să-l văd, să-i rețin înfățișarea, nu vreau să-l uit cu nici un preț, doresc să-l cunosc pe cel ce te nenorocește. Atît. L-am privit cu atenție încît sînt sigură că n-o să-l uit niciodată. Apoi i-am mulțumit și am vrut să plec. El, foarte surprins, n-a știut ce să-mi zică. Nu se așteptase. Abia după o vreme și-a revenit și m-a poftit să te văd" „Atît de simplu?" „Da". Am vrut să strig: „Ce

compromis ai putut face de ţi-a dat drumul?" Mă gîndeam că a sacrificat femeia din ea pentru această întîlnire, nu excludeam o nouă manevră de a lui Varlaam, apoi am luat lucrurile aşa cum mi-au fost explicate. „La catedră?" am întrebat. „Nu aştepta sprijin de la nimeni, descurcă-te cum poţi. E adevărat, profesorul Popa se văicăreşte, susţine că va cere o audienţă sus, dar pînă acum n-a făcut nimic, este înfricoşat, caută explicaţii, pe cine vede întreabă, însă lumea tace, dă din umeri şi vremea trece". Varlaam a intrat pe neobservate; fusesem convins că ascultă la uşă. „Ei, sfînta familie s-a reunit? Vedeţi, doamnă, totul depinde numai de el; eu nu l-aş reţine dacă ar vrea să fie cinstit. Toţi greşim, unii însă nu vor să-şi recunoască păcatul. Dă-ne numele membrilor bandei pe care o sprijini şi eşti liber". „Nu face parte din nici o bandă", a spus Stela. „Dumneavoastră nu vreţi să-l aveţi, doamnă, vă place, observ, viaţa liberă, independentă? Îl cunosc şi eu destul de bine, sînt sigur că vă simţiţi mai în apele dumneavoastră fără el. Şi laşi tu, doctore, o femeie atît de frumoasă? O laşi pradă altora?" m-a întrebat apoi cinic, sprijinindu-se ameninţător de Stela. Ea şi-a revenit repede şi l-a pălmuit în vreme ce eu, consternat, nu mai reuşeam să scot un cuvînt. Varlaam se aştepta probabil la gest pentru că nu s-a retras, dimpotrivă, a cuprins-o în braţe imobilizîndu-i mîinile la spate. Am urlat ca niciodată în viaţa mea, eram nebun, turbat, m-am repezit la gratii, însă soldaţii au încercat să mă împiedice, eram pur şi simplu orb, mă zvîrcoleam, împingeam şi eram împins, rămăsese din mine numai animalul rănit atacînd pentru a se apăra. Pe urmă nu mai ştiu ce s-a întîmplat. M-am trezit în celulă cu Hileanu deasupra mea ştergîndu-mi faţa şi cu un altul, Băieţaşu, un hoţ de buzunare, doctorindu-mi rana de la picior . . .

Şi cît a stat acolo de prea puţine ori s-a putut desprinde de imaginea lui Varlaam care-l făcea să-şi piardă controlul, să nu mai raţioneze; superioritatea morală se stingea repede, neaşteptat şi, de multe ori, Cristian străbătînd lungul coridor se pomenea spunîndu-şi cu furie: „Mă apropii încet, zîmbind, şi îl strîng de gît. Apoi ce-o da Domnul". Hotărîrea era absurdă, ştia că nu are suficientă putere, deşi miza pe voinţă, era convins că gîndul său era copilăresc, ridicol, nu prin forţă-l dominase pînă atunci, însă gestul lui Varlaam îi descoperise în el o altă fiinţă, rudimentară, nestăpînită. Din păcate, Varlaam nu i-a permis să se deplaseze

de la măsuţa de lîngă uşă pe care, la prima lor întîlnire după vizita Stelei, găsise hîrtie şi stilou. „N-am timp de pierdut. Gata". „Pentru orice te-aş fi putut ierta, i-a şoptit el printre dinţi, însă acesta s-a făcut că nu-l aude. Atunci a repetat: Pentru orice te-aş fi putut ierta, eu n-am purtat niciodată pică proştilor, subdezvoltaţilor. I-am considerat simple erori ale naturii. Dar pe tine n-am să te iert". Varlaam i-a zîmbit superior, satisfăcut, nu-l auzise. Spre norocul lui, trezit deodată la realitate, Cristian reuşi să schimbe terenul confruntării deşi în gînd îşi repetase: „Dacă s-ar apropia din întîmplare, dacă aş putea scăpa de sub privirea ăstora..." Lui Varlaam i se întîmplase ceva: era bine dispus, fluierase mereu, absent, privise melancolic pereţii, apoi o sumedenie de poze risipite pe masă. Abia într-un tîrziu, aducîndu-şi aminte de Cristian, spuse plictisit: „Scrii acolo: numele membrilor bandei, legături în oraş şi satele învecinate, relaţiile tale cu Bădilă şi recunoaşterea că ai deţinut material propagandistic fascist. Este ultima şansă". El a luat peniţa, un obiect străin parcă, inhibant, n-a mai utilizat-o din şcoala primară, însă ideea de a scrie, de a se convinge că n-a uitat literele îl fascinase. Scîrţîitul peniţei, monoton, aspru, forma îngrijită a literelor îi creară o senzaţie nefirească de bucurie: „Nici cînd voi fi liber nu voi scrie o declaraţie mai lungă".

„Subsemnatul dr. Ion Cristian, asistent la Clinica Chirurgicală I, declar că sînt deţinut ilegal pentru refuzul de a acoperi o crimă săvîrşită de dl. Varlaam. Mai declar că nu fac parte din nici o bandă, că nu cunosc nici un membru al vreunei organizaţii ilegale. Materialul zis fascist, găsit la domiciliul meu, mi-a fost prezentat incomplet, articolele, sublinierile, portretele şi caricaturile conducătorilor nazişti au fost strînse în vederea alcătuirii unei lucrări despre crimele săvîrşite de aceşti dictatori, carte pe care n-am mai avut timp s-o termin. Dealtfel, puteam culege asemenea material de la orice bibliotecă de documentare. Mai declar că am fost chinuit la anchetă şi că dl. Varlaam a abuzat de calitatea pe care o deţine. Cer pedepsirea lui conform legilor ţării. Cer ca la procesul său să depun mărturie".

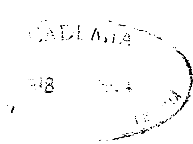
Varlaam a citit atent doar prima frază: se aşteptase desigur, aşa că a rupt hîrtia în faţa lui, în bucăţi mici, le-a strîns într-o scrumieră masivă, cazonă, un cadou probabil, cu splendida lui brichetă aurită le-a dat foc şi, fascinat parcă de

jocul flăcărilor, a așteptat pînă cînd scrumul, impulsionat de respirația lui puternică, a început să se risipească pe masă. Apoi, mirat aproape, de parcă ar fi descoperit un obiect care nu știa la ce folosește, l-a privit multă vreme. Chipiul îi era pe colțul mesei, alături cravașa acoperită parțial de o batistă mare, verde. Sus de tot, mica perdea era absorbită prin geamul deschis, semn că afară bătea vîntul. Soldatul și plutonierul Olteanu, drepți, de-abia respirau. De undeva, bizar, se auzea guițatul unui porc și un cucurigu prelung, aspru. Perdeaua se umfla ritmic, rar, cuprinsă parcă de respirația unui adormit; era liniște, doar degetele lui băteau mecanic un ritm neînțeles, asemănător pulsațiilor unei inimi bolnave. Lui Cristian privirea lui Varlaam îi amintea de o poză din abecedar: un cîine cercetînd intrigat un melc; numai că un urlet de pe coridor îl făcu să tresară nervos. „Ce s-a întîmplat cu el? se întreba Cristian. De unde acest calm, înțelegerea, seninătatea cu care-mi vorbește? Nu cumva, atunci, Stela...?“ Și iarăși, bolnăvicios, gîndurile o luară razna încît abia după mari eforturi reuși să pară stăpîn, indiferent. „Și totuși de unde calmul?“ „Bine, domnule, văd că nu ne-am înțeles. Este ultimul tău cuvînt?“ „Asta am s-o spun dacă voi trăi și la procesul tău, firește mai detaliat. Ar fi absurd să crezi că nu se știe ce faci și că un altul, sus, la regiune, nu-ți pregătește și ție dosarul. Ce crezi că se poate ascunde?“ „Nu-mi purta tu de grijă! Deocamdată eu nu sînt în discuție și nu așa se scapă de răspundere, acuzînd“. „Nu acuz. Constat“. „Sigur că mi-am mai ieșit din fire, tu l-ai băga-n draci pînă și pe Dumnezeu, spuse Varlaam, rupînd în bucăți mărunte, cu o seninătate bizară, nefirească, o altă hîrtie de pe masă. Te mai întreb: a fost ultimul tău cuvînt?“ „Da“. „Am înțeles. Vreau să ne despărțim cu conștiința împăcată. O să regreți că n-ai fost om de treabă. Am vrut să te scutesc de neplăceri, să-ți ispășești cinstit vina. Pun pariu că la viitoarea noastră întîlnire îmi vei recita păcatele ca pe *Tatăl nostru.* Desigur, dacă voi avea chef să te ascult și dacă ne vom mai întîlni“. „Uiți cînd am mai fost la închisoare?“ „Nu mă interesează, replică imediat Varlaam și cuvintele, cu toată duritatea lor erau rostite cu o reală indiferență încît mă așteptam ca din clipă în clipă să mă anunțe că jocul s-a terminat, e vremea să-i predau uniforma și să-mi văd de drum. Știu că ai făcut-o din motive de carieră. Din aceleași motive îi ajuți și pe dușmanii noștri de azi. Dar roata istoriei nu se întoarce. Aștepți degeaba pe anglo-americani“.

„Mie-mi convine cum merge istoria. Nu cu ea am de lucru, ci cu cei ce o țin pe loc, cu frînele ei". „Cînd vezi că ai dat greș schimbi macazul". „Deci ne despărțim?" „Da. O să-ți priască mai mult mediul intelectual. Am aflat că aș fi o brută, un bivol care dau cu copita în loc să te aplaud. Bine, doctore. Îmi tai ce vrei dacă n-o să-mi duci dorul. Eu sînt om, am lucrat cu milă și înțelegere. Crezi că eu sînt de vină? Nu, tu ești. Tu nu-ți faci datoria!" „Dar proces?" „Vreme este, este vreme destulă. De ce să ne pripim? De ce să spui că te condamnăm nevinovat? Mai vedem noi. Mai vedem . . ." Varlaam își scoase o țigară și așteptînd să vadă ce ecouri au vorbele lui, o bătu mult de sticla ceasului, renunță la brichetă și scoțînd chibritele căută parcă un băț anume, cu răbdare și cînd îl găsi ezită să-l aprindă. Cristian era speriat: „Ce urmează?"

Un nou cucurigu și, la scurtă distanță, guițatul porcului; de departe, ca un ecou, auzi fluieratul unei locomotive. Perdeaua se domolise, era mai întunecată, poate că venea ploaia, sau timpul, scăpat de sub control, se grăbise, avea alte ritmuri. „Ce l-a determinat, totuși să mă lase în pace? se întreba Cristian. De unde atîta blîndețe și înțelegere? Suspectă blîndețe..." „Și zici că n-ai auzit de Bazaru și de Tureanu?" se interesă brusc Varlaam. „Nu", răspunse Cristian uitîndu-se nedumerit în jur de parcă ar fi vrut să ceară ajutor de la cei doi care-l flancau. „N-ai auzit? Om serios, spuse Varlaam fără să precizeze la care din cei doi s-a gîndit. O să-l cunoști". „Și ce să-i transmit?" „Urările mele. Un savant care o să-ți priască". „Mă rog, vom vedea. Din moment ce știi de el înseamnă că-i un savant de felul tău. Mă voi descurca eu . . ." „Adio, doctore", îi făcu el un semn caraghios cu mîna de parcă ar fi vrut să imite un copil, și cei doi îi puseră ochelarii. „La revedere numai", căută Cristian să pară la fel de indiferent. Cunoștea perfect drumul deși nu-l văzuse decît o dată, pentru o secundă doar. Știa exact pînă și numărul pașilor, mirosul aerului, felul cum se reflectau sunetele de pereți, căldura, umezeala; era curat, îngrijit, mese cu ziare și reviste, doar geamurile mate, oarbe.

Îl ducea de obicei pe două coridoare. Unul: 348 de pași, altul: 275. Acum nu mai putea fi atent la numărătoare, ci la mișcările însoțitorilor. Orice ezitare, un singur pas întîrziat, încetinirea ritmului, un gest în plus, desincronizarea însoțitorilor, chiar și respirația lor îl făceau să tresară. Olteanu era alături. Cum să-l întrebe? El nu, deși la o adică ordinul . . . mereu

aceeaşi obsesie, aceleaşi întrebări. Urechile îi ţiuiau de încordare, picioarele îşi pierdură stabilitatea şi o transpiraţie rece, îngheţată, îl acoperi. Din faţă venea zgomot de paşi: duri, seci, siguri; două persoane. „Acesta este", îşi spuse şi abdomenul i se încordase, apoi muşchii, o contractură nefirească, dar atît de rigidă încît fiecare mişcare îi pretindea un efort imens, peste puterile sale; disperat, îşi luă inima-n dinţi: „Domnule plutonier, pot să te întreb ceva?" „Taci, răspunse aspru acesta. Mîine la interogatoriu!" „Adică există totuşi şi un mîine!" observă el contrariat. Era convins că acesta nu-l minte şi totuşi, habar n-avea de ce, nici o asigurare nu-i era suficientă. „Dar poate că . . . pentru a-mi uşura situaţia?" Scările urcau, urma să defileze prin faţa celulelor. Aici nu s-a întîmplat pînă acum nimic. Plutonierul nu minţise, însă cu toate astea se lipise de el, nu voise să fie nici măcar cu un centimetru înaintea lui, îşi coordonase parcă şi respiraţia. Ajuns înăuntru căzu pur şi simplu: toate resorturile cedaseră, era incapabil să se ridice însă fusese cuprins de o bucurie nefirească, bizară încît începu să rîdă cu hohote: „Nemaipomenit! Nemaipomenit! Am avut impresia că mă termină şi era să fac pe mine de frică!" Şi rîse mult, exasperant încît a reuşit să-i contamineze pe toţi ceilalţi care-l ştiau tăcut, rezervat, privind cu neîncredere orice gest prietenesc, dezinteresat, evitînd dialogul dar nu şi sprijinul pe care întotdeauna îl acorda cu promptitudine. Îl cunoştea ceva mai bine profesorul Hileanu însă de astă dată tocmai el exclamase alarmat: „Ce i-au putut face, Dumnezeule?" De data asta nimeni nu-i făcuse nimic şi el rîdea prosteşte, dezlănţuit, însă de pe faţă, după atîta vreme, nu-i dispăruse expresia de groază, şi asta fusese ceea ce-l uimise pe Hileanu care încă nu observase că faptele şi sentimentele lui Cristian se desincronizaseră, nu mai reacţionau firesc, imaginaţia i-o lua înainte: confruntările grave, dure rămîneau fără ecou psihic în vreme ce un gest nou, neîntîlnit, o vorbă aruncată în glumă, o schimbare de decor declanşau adevărate furtuni.

„Şi eu care voisem să urlu pur şi simplu, îmi amintesc precis asta, eu doream să ţip, să mă dezagreg, poate că niciodată nu fusesem mai umilit în propriii mei ochi decît atunci, cînd organismul parcă se revoltase, nu mă mai asculta, voinţa paralizată, inexistentă îmi devenise o noţiune cu desăvîrşire străină, necunoscută, observă profesorul. Pe coridor nu mă gîndisem la familie, nu regretam nimic, nici chiar viaţa; frica oarbă, nestăpînită îmi pietrificase la propriu organismul încît în acel

moment chiar şi un glonte ar fi ricoşat din mine. Nu-mi propusesem decît să trăiesc cu orice preţ, spre a-mi putea dovedi nevinovăţia şi, iată, l-am învins pe Varlaam dar moartea nu mai am cum . . ."

Profesorul privi spre uşa întredeschisă şi lumina din camera lui Andrei îi rămase multă vreme în ochi: nici un zgomot. „Aş fi foarte mulţumit, i se adresă el în gînd, să ştiu că nu faci nimic, că te gîndeşti, nu-ţi cer altceva. Am mers pînă la a trece peste mine, ţi-am dat satisfacţie. Cursurile mele din ultimul timp, conferinţele, şedinţele au fost dovezi că nu sînt laş, că nu-mi pasă, că pot să strig adevărul. Aş fi bucuros să ştiu că ai aflat de ele. Poate că indignarea ta a fost justificată. Eram luciul Institutului, poleiul, glazura, marele nostru savant scos cînd veneau marii savanţi X şi Y în vizite, bun la şcoli, o vreme: învăţaţi să ajungeţi ca el. Prieteni risipiţi pe la marile clinici din lume, aducător de prestigiu. Şi m-am împăcat cu acest rol: da, încercam eu să mă înşel, asta e liniştea visată, certitudinea, siguranţa, mi-am făcut porţia de chin. Dar nu eram orb. Şi memoria înregistra zilnic neplăcerile altora, falsul, poltroneria, cuvintele fără acoperire, atît doar că eu nu strigam. Aşa este, însă cancerul este infinit mai important. De ăsta nu trebuie să mă rup, celelalte nu-mi intră în atribuţii, nu pot, ar fi absurd să călăresc pe doi cai. Prea multe mori de vînt pentru o biată suliţă! Şi într-o biată viaţă. Pentru că o vreme mi-am pierdut-o între palme şi aspiraţii. Cînd nu luam palme — visam, iar cînd începeam să fac ordine-n vise, să mă pun pe treabă, veneau palmele. Fireşte, nu pot să spun că nu eram fericit cît m-am consacrat în exclusivitate cercetării, dar abia acum mă ştiu liber, deşi simt ceva ciudat plutind în aer, un fel de ameninţare nedefinită. Dar pragul cel mare l-am trecut. Înainte mă întrebasem dacă mai pot renaşte o dată, dacă mai pot s-o iau de la început. Iată, am luat-o. Fac bine împrăştiindu-mi timpul, am destulă putere pentru a contracara atacurile celor pentru care lenea şi afacerismul sînt un mod de a fi? Şi nu ştiu cum să-mi recîştig vechea pasiune de combatant . . . Nu mai ard, parcă nu mai simt elan . . . Greu de spus ce urmează, neliniştea asta de o nuanţă aparte este un semn curios, nedorit. Oboseala sau, poate . . . La urma urmei . . . Joc al întîmplării . . . Salt, strigi întrebările şi, iarăşi, liniştea definitivă din care ai apărut . . ."

Lumina din camera lui Andrei se stingea încet, imperceptibil, se îndepărta; între ei se interpusese un tainic val de ceaţă. Pro-

fesorul avu senzația că se desprinde din fotoliu, că brațele, crescute mult, brusc, dibuie zadarnic prin pîcla groasă, persistentă, vor să ajungă cît mai repede la lumina ce amenința să dispară. Apoi se pomeni îmbrăcat într-un cearşaf alb, despicat la mijloc: la gît, atîrnînd de o sfoară groasă, bine răsucită, o cruce galbenă din săpun. Avea picioarele goale, şi la fiecare pas simțea nişte înțepături puternice, dureroase. Ceața îi reflecta propriu-i chip: pe fruntea galbenă, înaltă îi fuseseră desenate cu cărbune nişte cute groase, şerpuitoare, i se pusese şi barbă, o barbă enervantă, din cîlți umeziți în motorină, apoi fusese urcat la un amvon improvizat, şubred de unde trebuise să strige: „Eu sînt Cristos! Eu sînt cel aşteptat, Mesia! Urmați-mă!“ Lumina dispăruse, ceața persistentă, densă se strînsese în jurul lui împinsă parcă de nişte rîsete prelungi, inumane. Trebuise să strige iarăşi, aceleaşi cuvinte dar el refuză, nu mai voia, fălcile i se încleştaseră, refuzau să se deschidă. Atunci cineva îi aprinsese barba şi o flacără vie, albă izbucni deodată orbindu-l . . .

Profesorul se trezi inundat de o transpirație rece, abundentă. O vreme nu ştiuse ce i se întîmplă, dusese mîinile la ochi pentru a-i proteja şi, degetele oarbe, necontrolate, simțind ochelarii îi azvîrliră departe, eliberîndu-se astfel de focul imaginar care-i urca grăbit spre păr. Şi cînd înțelesese unde se află, lăsă mîinile în jos, resemnat. „Ce fusese asta?“ Nu mai avea putere să se şteargă la ochi, pe față cu toate că sudoarea îl incomoda. „Tot felul de vise stupide. Deşi niciodată nu poți şti cu precizie . . .“ Bătăile inimii i se domoliseră, se simțea uşor, scăpat dintr-un mare pericol. Numai atunci, în tren, cînd se pomenise urmărindu-l pe Redman, avusese atît de viu sentimentul acesta. „De fapt Redman mă intrigase. Cine este el? Aveam mereu convingerea că nu poate fi aşa cum pare şi, tocmai cînd mă eliberasem, cînd datorită trenului, distanța dintre noi creştea în fiece clipă, cînd necunoscutul spre care ne duceam îmi sporise neliniştea, iată, bizar, a trebuit să refac în vis un drum care, apoi, spre nedumerirea mea, l-am repetat întocmai încît avusesem certitudinea că, prin cine ştie ce minune, mi s-a activat un cromozom străin, adormit, retrăiam experiența altcuiva. Aşadar . . .“

Pe Redman l-am găsit într-un fotoliu adînc, mare, alături de Varlaam, urmărind amîndoi o listă. Luau cîte un nume de pe ea, îl rosteau cu gravitate, la început Varlaam, apoi el, îl mai pronunța încă o dată, în alt fel, mai rar şi mai încet,

de parcă s-ar fi clătit în gură cu el, cu răbdarea şi competenţa degustătorilor de vinuri, după care se uitau unul la altul, şi, cînd tăcerea lui Redman se prelungea, Varlaam spunea categoric: „Nu!“ Iar la auzul cuvîntului pe faţa lui Redman înflorea un zîmbet straniu, triumfător: „Acest om nu mai există!“ şi-l ştergea în grabă cu creionul. Numele respective nu-mi spuseseră multă vreme nimic, pînă mi-a fost dat să aud: „Ion Cristian“ şi să urmăresc drumul creionului pe hîrtia îngrijit dactilografiată. Mă ştersese de două ori, apăsat, făcuse apoi o pauză mai lungă ca de obicei, de parcă ar fi obosit apăsînd cu creionul. Înţelesesem că era vorba de o practică magică, eram în mîna lui, aflase că-l urmăresc şi, şiret, mă lăsase în pace, se făcuse că nu mă vede, mă tîrîse pînă aici să mă conving de puterea lui, de faptul că sînt condamnat să nu exist. Nu ştiam ce poate să se întîmple mai departe şi logica, subminată de frică, îmi oferea mai multe variante. Destinat să trăiesc ca un om fără identitate socială, nici măcar o cifră într-un catastif cu evidenţa celor vii. Nu eram nici mort deoarece nimic nu atesta aceasta, lipseau actele şi formalităţile necesare unui deces, constatarea, urma înscrisă în sol, iar viu, pentru ei, nu eram exact din aceleaşi motive. De fapt spuseseră foarte clar: nu existam. Teoretic puteam să fac ce vreau cu mine însumi, să dispun de mine însă libertatea era practic inexistentă din moment ce n-aveam documente care să ateste că exist. Şi ei, deci, puteau să facă ce vor cu mine. În spatele acelei formule bizare se ascundea, fără îndoială, o altă sentinţă, o altă condamnare, dar frica îmi interzicea să mă gîndesc la eventualele păcate. „De ce m-a ales tocmai pe mine? De unde ştia el că-l dispreţuiesc cînd nimic din ceea ce i-am spus nu l-a putut duce la această concluzie?“ erau întrebări vii, obsedante, sortite să rămînă fără răspuns imediat. Vechii sirieni deformau capetele copiilor, le ţuguiau strîngîndu-le solid cu o feşie de pînză. Poate că şi el, mai rafinat, căci secolul i-a oferit exemple măreţe şi eficace, a urmărit prin ştergerea mea, prin „nu mai există“ acelaşi efect asupra psihicului meu. Dar de ce tocmai eu care nu eram decît un biet anonim, cu identitate dar fără nici un rol, identitatea nefolosindu-mi la nimic aproape? De ce tocmai eu?

„N-am mai avut tăria să mai rămîn deşi, aş fi avut ocazia să aflu mai multe, poate şi răspuns la întrebările ce mă chinuiau. Eram însă obişnuit cu asemenea practici magice şi, din clipa aceea, lumea dinafară, chiar Varlaam şi Redman,

încetaseră să mai existe pentru mine, rămăsesem singur, îngrozit, încercuit de ostilitate. M-am strecurat pe ușă și mi-a fost ușor să ajung pînă jos. Acolo aceiași oameni, nemișcați, resemnați, suportau încă numărătoarea portarului. Poate că erau cei de pe listă, așteptau hotărîrea, dar în cazul acesta ar fi trebuit să fi fost și eu anunțat, sau, poate, Redman vrînd să mă chinuie mai mult m-a tîrît fără să-mi dau seama, ținea să-mi dovedească ușurința cu care mă poate anula. Văzîndu-mă, figura portarului s-a luminat deodată: eu eram cel ce lipseam de la numărătoare! Și-a dat pe ceafă chipiul clăpăugit, și de sub cozorocul imens, verde i-a apărut un ochi, singurul ochi așezat în mijlocul feței, mare, verde și el. Ca la o comandă oamenii s-au întors înfuriați spre mine, fuseseră chinuiți din cauza mea și voiau, desigur, să se răzbune. Firesc, n-am mai rămas să improvizez vreo explicație, tot n-ar fi înțeles-o, mi-am luat avînt și i-am dat la o parte azvîrlindu-mă în ușă. În urma mea am auzit sirene, somații, zgomotul pașilor mă cutremura însă n-am cedat, am iuțit pasul însă bulevardul devenea tot mai îngust, nici o stradă nu-l întretăia iar casele înalte, înghesuite una în alta, cu porțile ferecate și geamurile înalte, protejate de gratii frumos arcuite, îmi făceau imposibil orice refugiu, trebuia să fug numai înainte, din răsputeri, n-aveam de ales, salvarea mea temporară depindea de rezistență, dar ea avea, oricum, limite. La capătul bulevardului o misterioasă lumină albăstruie clipea enigmatic, veghind parcă un ținut adormit, pietrificat. Acum nu-i mai vedeam pe urmăritori, le auzeam doar pașii aspri, necruțători, sirenele mașinilor, ei rămăseseră în urmă, rezistasem bine și lumina, ceva mai caldă, blîndă mi-ar fi sporit încrederea dacă n-aș fi simțit că Redman a prevăzut și această posibilitate. Eram convins că a înțesat orașul cu oamenii lui care acum se distrează de mine în spatele geamurilor oarbe, pasîndu-mă cu privirea de la unul la altul. Îmi era însă imposibil să înțeleg rostul urmăritorilor și al fugii mele: nu se putea să nu fiu prins în cele din urmă, mă apăram absurd, ridicol, și abia cînd lumina devenită roșie, clipitoare era foarte aproape mi-am dat seama că înainte de ceea ce urma să se întîmple vroiam s-o văd pe Stela deși îmi devenea tot mai clar că ea nu putea fi decît momeala pe care mi-o întinsese Redman; oricum, ar fi fost singurul lucru frumos, viu în universul acela împietrit și, curios, își făcuse loc în memorie chiar și în momentele de disperare cînd încercam să mă salvez atît de copilărește. Deodată zgomotul pașilor

a amuţit, se auzeau doar, înnebunite, însă de la mare distanţă, sirenele maşinilor, aşa că pentru o clipă m-am oprit: în faţa mea, drept, nemişcat, pe o piramidă mai înaltă decît zidul din jur negru, murdar, acoperit cu muşchi şi pînze de păianjen — Polifem. Pentru o clipă mi s-a oprit respiraţia apoi, resemnat, mi-am încleştat pumnii şi am început să hohotesc. Ce nevoie avusese de formalităţile lui Varlaam, de ce trebuise să-i suport aerul important, plin de mister cînd, de fapt, el nu însemna nimic, eram amîndoi la dispoziţia Ciclopului? Poate că lui nu-i era dat să-l vadă... Dar dacă Polifem nu există, era doar o proiecţie a imaginaţiei mele obosite, a fricii mele sau, poate, a voinţei lui Redman? Cu un ultim efort m-am căţărat pe zid şi, zgîrîiat, plin de sînge, murdărit de muşchiul ancestral, am reuşit să sar dincolo, uşurat: în faţă mi se deschidea un bulevard larg, maroniu, iar, departe, în capătul lui, pe un soclu uriaş, piramidal, învăluit într-o lumină vie, calmă, ispititoare, o creatură argintie cu un singur ochi mare, vertical se înălţa deasupra zidului profilîndu-se pe un cer albăstrui-închis brăzdat de reflectoare. Dinspre el, cu braţele întinse, zîmbitor, politicos, un om pe care-l mai văzusem de atîtea ori..."

Cristian îşi aminti că la procesul lui Varlaam, într-o pauză, Redman s-a apropiat de el; părea ruşinat, sfios, apoi, brusc, cu o viteză neaşteptată îi sărise în gît şi-l sărutase cu stîngăcia adolescentului aflat la începutul unei mari iubiri. Cristian s-a retras elegant întinzînd umbrela, apărîndu-se astfel de o nouă efuziune sentimentală. De fapt, se străduise să nu-l întîlnească, îi evitase privirea aţintită mereu asupra lui, dar nu avusese încotro. „Te rog să mă crezi că am spus adevărul, a început Redman. Sînt fericit că am ajuns această zi, semn că în ţara noastră există justiţie serioasă!" „Repede îţi uiţi prietenii, a observat Cristian scîrbit de acuzaţiile aduse de acesta lui Varlaam. Sau, repede-i vinzi. N-aveai dreptul moral să scoţi o vorbă... Ce distrugere urmează? Pentru că, m-am convins, nu eşti laş, ci pasionat". „Mă judeci aspru deşi odată vei afla că am luptat şi am suferit pentru tine. Şi datorită mie Varlaam se află acolo. Eu l-am distrus din interior, cunoscîndu-i faptele şi greşelile. Cu el numai astfel se putea, cu răbdare şi tact". „Aşa ai procedat şi cu mine, nu?" îl întrebase cu brutalitate, enervat de ochii lui albaştri, ciudaţi, săltăreţi care se străduiau să devină calzi, umani cu toate că din ei nu se putea stinge lumina aceea rece, metalică. „Eu, fireşte, din moment

ce nu te-am aşteptat ca Hileanu la uşa închisorii nu pot fi crezut. Dar rămîn cu conştiinţa împăcată. Asta mi-e de-ajuns". „Acum sîntem bătrîni, dar nici aşa de bătrîni încît să nu putem lua viaţa de la capăt. Gîndeşte-te la asta". „Aş vrea să discutăm mai mult. Poate te voi convinge..." „Nu, i-a răspuns Cristian pe un ton categoric. Singura mea dorinţă este să te uit, să nu te mai văd niciodată. Eu pe cît pot mă străduiesc să nu repet greşelile făcute. Nu pot fi supărat deoarece pentru mine nu mai exişti. De fapt este şi o măsură profilactică. Tu nu eşti dintre cei ce renunţă. Aşa că soluţia mi s-a impus. Nici eu nu sînt dintre cei ce rămîn datori. Tu însă nu-mi poţi fi adversar: eşti nedemn şi nici nu luptăm cu aceleaşi arme". Ciudat, Cristian avusese sentimentul că nu se adresează lui Redman, că în realitate se mustra pe sine pentru greşeala de a se fi încredinţat, cu tot ce avea mai frumos, unui om pe care nu-l cunoscuse. Redman îl privise drept în ochi, se simţise umilit, jignit, dar nu-l slăbise o clipă, parcă voise să-i dea întîlnire peste o vreme. Cristian însă, incomodat, inhibat de privirea lui, i-a întors spatele şi încet, grav, fugind de propriile lui păcate, desprinzîndu-se de naivităţi şi încrederi nemăsurate, plecă spre uşă pe coridorul făcut de oamenii care se dădeau politicoşi în lături. În fiecare moment liber se gîndise să se răzbune pe amîndoi; în minte-l răstignise pe Varlaam, îl împuşcase, îl chiar fripse de nu ştiu cîte ori şi iată, acum îl putea în sfîrşit admira satisfăcut după gratii. Dar procesul lui Varlaam se consumase cu anticipaţie, îl trăise mintal descompus în cele mai mici detalii, făcuse mii de depoziţii, îl văzuse umblînd cu aceiaşi ochelari de tablă pe coridoarele atît de cunoscute încît totul era vechi, *dejà vu*, astfel că la adevăratul proces vorbise penibil, fără nuanţe, aproape incolor, descrisese povestea cu colonelul însă despre ceea ce păţise el însuşi nu mai avusese ce spune, ba chiar şi sentinţa fusese cea prevăzută. De atunci şi-l refuzase memoriei ca pe o boală grea, învinsă, doar iarna, uneori, mai ales noaptea cînd stătea întins pe patul din laborator şi-l ardeau tălpile de frig sau de reumatism, gîndul o lua fulgerător spre Varlaam. Ştia cum sînt oamenii, nu-şi făcuse iluzii, doar teoretizase îndelung cu Redman stadiile evolutive, iar profesia sa îi oferise specimene din cele mai curioase încît ar fi putut să jure că a trecut prin toate epocile. Un lucru regreta: timpul pierdut.

„Cu Varlaam am fost tare pentru că sînt tare, dar toate au o limită și nu știu cît sînt de lucid, cîtă forță mai am și cîte iluzii. Acum, dacă aș compara pedepsele: toate întrebările esențiale fără răspuns, și cancerul, obsesia aceasta apăsătoare ... atîrnă mult mai greu ... Durerea nu s-a stins o clipă, s-a atenuat numai ... Uite, Vera ..." Se opri încurcat, încă nu se putea hotărî să plece. Bucuria nebună din clipa cînd i-a auzit glasul s-a atenuat, sporind în schimb îngrijorarea, neliniștea. „De ce?" Totul păruse rezolvat, clasat, formal firește. Înregistrase, de asemenea formal, o înfrîngere însă era, poate, prima pe care nu dorea să o preschimbe în victorie. În el lucrurile stăteau diferit: odată cu renunțarea la ea pierduse ceva irecuperabil, își reajunsese din urmă vîrsta sa reală și, pardesiul negru din cuier, pălăria neagră, demodată, cu boruri largi începeau iarăși să i se pară potrivite. Avea nevoie de o lavalieră ca Ottescu și de un baston. „Să nu mă dărîme titlurile academice, o a treia tibie lungă, trainică să nu se bălăngănească scheletul". Era nedrept, își dădea seama, dar îi era ciudă că nu reușise să descopere o explicație, o justificare a gusturilor Verei. Ce găsea la el? De ce o face? „Ne desparte nu un sfert de veac, ci un sfert de mileniu, se gîndi el. Firește n-am vreun complex de inferioritate ca bărbat, dar nu-i văd logica. Mîinile astea mereu reci și epocile prin care au trecut ... Eu în orice caz nu m-aș prefera dacă aș fi femeie. Singurătatea ar fi o explicație, dar numai pentru această seară. A luat probabil telefonul, a făcut numerele unor bărbați de vîrsta ei și, la sfîrșit, a ajuns la mine. Iar eu sînt obligat s-o accept pentru că fac eforturi disperate să-mi întrețin existența, să intensific pîlpîirile unui organism care-și reclamă tot mai decis dreptul la odihnă. Închid ochii și mă bucur de mila ce mi se face. La vîrsta mea la acest capitol nu mai e loc pentru orgolii". Judecata era iarăși simplistă, condamnabilă, însă jena de o nuanță aparte îl reținea în fotoliu. „Ar trebui să am tăria să tai pur și simplu nodul." Își aminti că odată îi atrăsese atenția că rîsul ei îl obosește. Mințise, voise doar s-o încerce, să vadă cum reacționează, îl împinseseră la asta remușcările, însă reacția ei îl uluise: „Nu sînt ce par, îi spusese ea bucuroasă. Am pozat doar, credeam că rîsul ăsta îți place. Dar sînt alta ..." „N-am deci șansa să te descopăr cum ești. Nu-mi ajunge timpul. Alături de mine se vede că nu-ți poți păstra adevărata înfățișare ..." „Nu înțelegi nimic, nu vrei ... Avusesem o neliniște pe care n-am

cum s-o explic. Iar tu eşti un ochi spre lume, spre o lume pe care o intuiam, o simţeam în mine. Tu ştii mai multe despre ea, mă simt în siguranţă. Vezi, agentul maladiei pe care o căutam nu se găseşte numai în celula bolnavă..." „Adică nu e numai un singur agent, căutînd unul rişti să fii distrus de altul". „Vezi, de asta te prefer, adică nu mă las alungată..."

Camera se întunecase, Andrei închisese uşa fără să-l observe sau poate tocmai pentru a-i respecta odihna. Becul din stradă se vedea foarte slab, peste oraş se lăsase ceaţa şi deodată se simţi parcă mai bine dispus. „Ce reflex ciudat. Nu mi-aş fi imaginat vreodată că voi ajunge să iubesc ceaţa. Şi în pîcla ei, să-mi amintesc, involuntar, istoria unui om umblat pe meridianele lumii. Şi de anii teribili ai războiului".

Peste cîmpia joasă, înghesuită, toamna tîrziu şi iarna, valuri mari de ceaţă colindau bezmetice, sufocante, acoperind trainic totul, pătrunzînd prin pielea subţire, flască, contractînd muşchii pînă la durere. O aşteptase, se vorbea de ea ca de o salvare, furase nişte saci de hîrtie, îi rupsese şi hîrtia o vîrîse pe sub cămaşă, direct pe piele, se înfăşurase în ea, iar apoi o legase cu o sfoară subţire să nu-i cadă, încît se gîndise că dacă i-ar trece cuiva prin minte să-l dezbrace ar arăta ca un manechin jigărit, ambalat de un începător. Ceaţa izbucnea parcă din pămînt şi uneori era atît de densă încît nu vedeai la un pas. Atunci nu se putea lucra. Oamenii erau întinşi la pămînt cu mîinile sub cap şi aşa înghesuiţi unii în alţii trebuiau să aştepte trecerea ceţii. Din metru în metru paznicii, în şube groase şi pîslari tremurau de frig iar cîinii lălăiau bezmetici aruncîndu-se în lese. Dar, curios, acest lătrat făcea parte din linişte şi relaxare. Pentru că după o fază de tremur fioros, cînd muşchii se încordau la paroxism iar inima îşi intensifica bătăile vrînd parcă să se rupă, să evadeze, frigul dispărea treptat, nu-l mai simţea, şi locul încordării era luat de o bucurie curioasă. În asemenea momente reuşea să adoarmă, sub cerul liber, cu mîinile înţepenite sub cap, se desprindea pentru un moment de pămînt şi gîndul, pe cărări ocolite, căuta în trecut urme de linişte şi lumină. De obicei visa mîncăruri fabuloase, mormane de carne prăjită, porci, fiinţe marine şi, la trezire, foamea îi dispărea, se simţea bine, refăcut, putea să mărşăluiască, ba chiar să cînte cu o voce răguşită: „Doctore, dacă-ţi dau eu pe do de sus nu mai ajungi să-ţi iubeşti consoarta!" În asemenea momente chiar şi el devenea uman, înţelegător, ameninţa numai: ceaţa le ac-

centua sentimentul izolării, toţi păreau o fiinţă unică, şubredă care încerca să reziste sufocării, nopţii. „Forţaţi măgăoaiele că se arde săul degeaba! Zi-i tu, că doctorul are aprindere de limbă“, îndemna cineva pe cineva condamnat pentru omucidere.

Apoi ... Un soare de sfîrşit de lume uscase totul, iarba pîrjolită aproape că se făcea scrum la atingere, pămîntul dur, pietrificat, străbătut de crăpături adînci, bizare, respingea cazmaua, sudoarea nu putea să-l înmoaie căci se evapora imediat. Mîinile arătau ca pămîntul, crăpături adînci, înfiorător de dureroase de pe care de-abia puteau fi îndepărtate muştele, roiurile mari de muşte negre, zgomotoase. Pe umeri şi spinare coji roşii de sînge coagulat. Cu fiecare izbitură de cazma pielea nu se mai întindea, pocnea scurt, se rupea uneori mult, adînc, pînă la muşchi, era ca o haină veche, la capătul rezistenţei. Lucrurile îşi pierdeau conturul, căldura juca buimacă iar cîmpia, asemenea unui val uriaş, cenuşiu se ondula senină. Picioarele mergeau singure. Un singur cuvînt: sapă, sapă, sapă, repetat de milioane de ori. Odată nu se opriseră: îi atrăgea un miros îmbietor, umed, sărat: marea. Nebuni, cu ultimele puteri, fără să mai asculte de nimeni, au fugit acolo. Au ajuns abia cîţiva. S-au aruncat. A urmat un urlet înfiorător, apa sărată le redeşteptase rănile. Paznicul, rîdea nebuneşte: ca la comandă au început să-l imite toţi. Se bălăceau, căutau cu înfrigurare peşti pe sub bolovani, scoicile trosneau în dinţi şi, treptat, o bucurie oarbă îi făcură să uite: sapă, sapă, sapă! Unii uitaseră de peşti: înotau nebuneşte, cu o energie neştiută, se stropeau, rîdeau, alţii, pe mal, omorau şerpii şi şopîrlele cocoţate pe pietre. Îşi amintea exact: un peşte mare, mort, plutea cu burta-n sus, departe. A avut mereu impresia că-l va ajunge dar valurile ce se retrăgeau şi-l pasau unul altuia, apoi a intervenit ambiţia: da sau nu. Cu orice risc. Cînd l-a ajuns era departe, departe de glasuri, de mal. A plonjat după el, l-a prins în dinţi şi, cu peştele în gură, s-a scufundat, a căzut pur şi simplu, n-a mai avut energie să se ţină la suprafaţă. Adîncindu-se a văzut apa întunecîndu-se treptat, ierburile de mare şi roiurile de peşti mici rămînînd undeva deasupra sa, apoi, cînd se împăcase cu noaptea, a simţit ceva dur, trainic sub el şi, generoasă, apa l-a azvîrlit înapoi lăsîndu-i peştele. Aerul îl ameţise, se mai scufundase odată, dar nu renunţă, încercase să înoate spre ei deşi adîncurile îl atrăgeau, mîinile cedau, cedau şi plămînii, apa însă îl respingea cu consecvenţă, vedea

pentru o clipă fețele celorlalți orientate spre el, gesturile lor haotice, neînțelese, auzea rîsete, încurajări, înainta cu greu însă nu-și părăsea peștele. Cînd a reușit să umble, nebun aproape, a început să-l înfulece în grabă, să nu i-l ia careva. L-a întîmpinat alt paznic. „Băga-te-aș în mă-ta, doctore. Mi-ai mîncat biștarii. Am pus pariu că te îneci. Dacă nu-mi dai o sută, următorului pariu nu-i mai afli rezultatul". Avea peștele și asta era important.

Cît ar părea de curios, povestea cu peștele a fost un punct de cotitură: prin analogie, își dovedise că încă mai are voință, voința de a trăi. A venit și clipa cînd într-un colț de pagină a *Scînteii* a descoperit o însemnare de cîteva rînduri pe care a decupat-o cu grijă: *„Profesorul universitar Ștefan Hileanu a vorbit studenților Facultății de istorie despre activitatea sa în ilegalitate. Conferința s-a bucurat de un deosebit succes"*. Așadar: trăia, era liber și era profesor! Speranța sa devenise certitudine. „Numai de nu mi-aș pierde răbdarea și calmul, se gîndise, să nu fac vreun act necugetat". Așteptarea pînă atunci latentă, calmă, îndepărtată, devenise sentimentul dominant, explodase, avea nuanțe, isca mii de întrebări, nopțile treceau greu, se tîrau ca o apă mare, de șes, căreia nu-i vedeai valurile.

Stela și Andrei îi apăreau tot mai frecvent în vise, dar niciodată întregi; fața ei avea contururi estompate, se recompunea greu, memoria pînă atunci reprimată începea să renască timid. Le pronunța numele în compensație deoarece trecuseră zile, chiar săptămîni cînd nici nu se gîndise la ei, n-avea timp, căzuse frînt și somnul îi fusese bîntuit de coșmaruri și de foame.

„Asta iarăși nu i-am povestit-o lui Andrei, se gîndi profesorul, n-ar fi putut-o înțelege, să dormi lucrînd, să dormi mergînd, să cazi extenuat. Verei parcă i-am vorbit de un om care înainte de a fi ajuns acolo avusese 120 de kile. Cînd l-am cunoscut eu, pielea burții îi atîrna flască, asemeni unui șorț dizgrațios, acoperindu-i organele genitale. Nu mai văzusem așa ceva. Eram medic și totuși m-am întrebat nedumerit: Ce dumnezeu să aibă?"

Telefonul sună neașteptat. Țîrîitul strident îl zguduise. „Da, profesorul Cristian, spuse el automat. În cîteva momente trebuie să sosească taxiul", minți el. „De atunci puteai să faci ocolul orașului pe jos", se revoltă Vera. „Uită-te puțin pe geam: e ceață, o ceață densă, nesuferită. Nu e timp potrivit pentru plimbare. Știi, eu mai am și sciatică". „Numai niște

sentimente mai puţin raţionale nu ai. Contează numai durerea ta. Fireşte, e normal, eşti o persoană mult prea importantă, dacă atîţia se gîndesc neîntrerupt la tine, nu ai avea dreptul să nu te gîndeşti şi tu. Doar îţi eşti fiinţa cea mai dragă. Sper că nu vii cu laborantul", preciză ea ironică. „Văd că eşti într-o dispoziţie polemică", observă Cristian cu o undă de nostalgie. „Peste cinci minute sun iarăşi, şi tot aşa pînă la adînci bătrîneţe". „Nu e cazul. Maşina trebuie să apară din clipă în clipă". „Dacă persoana mea nu te interesează am atunci nişte noutăţi despre prietenul tău, profesorul Codreanu", plusă Vera, şi Cristian avu o neplăcută tresărire: îl amăgea sau, iarăşi, o nouă surpriză? „Am un dar fantastic de a îndepărta oamenii", gîndi, şi spuse: „M-am întrebat şi eu ce e cu omul ăsta, ce l-a putut schimba? La început fusese sincer, sînt sigur". „Păi, a aflat că zeii au pus degetul pe Creţu. Cursurile tale au convins pe toţi că nu eşti numai o inofensivă fiinţă de laborator, ci ai şi nişte idei, nu dintre cele banale, uzate, o personalitate, putere de influenţare... Nu te-ai ramolit cum au crezut şi nici nu pari dispus să taci la nesfîrşit. Dacă nu te interesez ca femeie, măcar aşa ca furnizoare de noutăţi tot sînt bună". „Eşti nedreaptă. Gata, am luat startul". „Să nu te rătăceşti cumva", mai adăugă Vera transmiţîndu-i un foarte sonor sărut. „Nici o grijă, o asigură profesorul neîndrăznind să-i răspundă cu aceeaşi monedă. Nu ştiu cum se face dar mereu îţi impui punctul de vedere şi asta mă incomodează puţin". „Mi-am dat seama şi tocmai de asta nu te-am cerut în căsătorie. Măcar în familie vreau să-mi păstrez opinia, altfel degenerăm. Sau am fi ca într-o şedinţă la care tu nu participi", adăugă Vera, şi vocea ei avea o undă nostalgică, tristă, reproşîndu-i în realitate absenţa din seara aceea.

Profesorul se îmbrăca încet, fără tragere de inimă. Ar fi făcut totul să amîne această întîlnire de care îi era frică, deşi pînă-n clipa primirii telefonului absenţa Verei o resimţise ca pe o pierdere obsedantă. O înţelegea exact; de cîte ori, noaptea, nu-i venise să formeze un număr de telefon, la întîmplare, din simpla nevoie de a discuta cu cineva. Adesea fusese tentat să o sune pe Vera, dar de obicei la ultima cifră ezita, şi, fireşte, i se răspundea: „Greşeală, ce număr aţi format?", „Aţi greşit, aici sînt pompele funebre" sau: „Nu, tovarăşe, aici e Fabrica de găurit macaroane!" Odată îşi spusese numele, voia să verifice dacă e cunoscut şi cum se va reacţiona la numele său. Cu această ocazie se alesese cu o nouă pacientă:

„Vai, ce bine că s-a produs greşeala, spusese o femeie. Sînt obsedată că am cancer la sîn şi altfel nu aş fi îndrăznit să vă rog să mă primiţi". „Şi cum aţi ajuns la concluzia asta?" a întrebat-o distrat profesorul. „Simt ceva acolo care mă jenează şi parcă au crescut, îi simt grei". Ea ar fi vrut să se lanseze într-o lungă teorie, dar el o întrerupse. „Vă aştept mîine la nouă fix". Femeia avea vreo 40 de ani, era înaltă, subţire, blondă; o frumuseţe care nu voia să se stingă. Convins că nu are nimic, i-a cerut totuşi să se dezbrace şi ea a început să se codească: „Nu se poate şi fără ... şi privirea ei îmbietoare ca odinioară, în studenţie, a frumoaselor ce se voiau acostate pe stradă, nu-l slăbea o clipă. Sînteţi totuşi bărbat şi nu ştiu cum să vă explic ..." „Îmi daţi dumnevoastră o altă soluţie?" „Vă înţeleg, dar, ştiţi, sînteţi bărbat ..." a insistat ea. „Doamnă, nu v-am propus să facem dragoste, ci mi-aţi cerut să vă consult!" Ea s-a dezbrăcat repede şi cînd a început s-o palpeze a izbucnit în plîns: „Mă înnebuniţi, domnule profesor. O mînă atît de fină că ..." „Nu aveţi nimic, doamnă, i-a răspuns Cristian urmărindu-i distrat reacţiile. Puteţi să vă îmbrăcaţi". „Sînt fericită deşi mi-e aşa de ruşine ..." „Ştiţi, asemenea timidităţi merg pe la 16 ani şi nu în faţa unui medic, într-un cabinet". „Şi pot să duc o viaţă normală?" s-a interesat ea accentuînd mult ultimele două cuvinte. „Dacă vă face plăcere şi aveţi posibilitatea ..." „Soţul meu e mort de vreo cinci ani, ori, în condiţiile astea, o viaţă normală ..." „Sînteţi încă tînără, frumoasă, încercaţi. Eu, din păcate, nu pot să vă ajut cu nimic". „Dar nici dumneavoastră n-aveţi soţie ... Sigur, pentru un bărbat e mai uşor ..." „Chiar din cauza asta mi se pare foarte greu să facem un schimb de experienţă", spuse el deschizîndu-i uşa şi doamna ieşi înfrîntă, tristă, ştergîndu-şi lacrimile. Refuzase să se mai gîndească la acest episod, pînă acum cînd, printr-o curioasă asociaţie, Vera i-a amintit de ea. I se părea că a fost grosolan, că în realitate avea toate motivele să vorbească frumos. Poate că femeia avea o durere mai mare, avea nevoie doar de nişte cuvinte pe care ea i le ceruse penibil. N-a căutat să pătrundă dincolo de gest. „Fie ce-o fi", îşi spuse Cristian resemnat. Opri un taxi, salută şi se trînti pe bancheta din spate. Emoţia, neliniştea, frica îl făceau să tremure uşor. „Deşi eram singur, parcă n-aş fi vrut în seara asta", era tot ce ştiuse să repete, însă cum nu avusese tăria să o refuze nu-l mai salva decît un accident de maşină. Conversaţia fusese clară, nu ascundea nici un echivoc, însă pe lîngă

că era stins, epuizat de oboseală, un gînd începu să-i încolţească în minte: „Cine ştie ce răzbunare mă aşteaptă? Şi în Codreanu am crezut. Şi în cîţi alţii? Nu mă pot lăuda cu un deosebit simţ al oamenilor". Îşi imagină o încăpere luminată intens, mulţi umeri înghesuiţi lîngă un casetofon şi, la intrarea lui, un rîs abia reţinut. „Am spus eu că vi-l aduc pe barosan?" va triumfa Vera.

Maşina opri. „Aţi ajuns, domnule profesor!" exclamă şoferul şi Cristian se uită pe geam, intrigat. „Bine, dar aici e clinica mea!" „Nu mi-aţi spus unde să vă duc şi eu credeam că... Îmi pare rău..." se scuză şoferul. „O, nu face nimic, e vina mea, îl consolă Cristian. Pe Apolodor, te rog. Vezi, nu-i totuna să gîndeşti un lucru. Mai trebuie să-l şi spui!" Incidentul însă avusese darul să-l bine dispună întrucîtva. „Culmea ar fi fost să mă fi lăsat la ea fără să-i fi dat adresa!"

Vera îl aştepta la geam, îi văzuse umbra, şi tot la geam o găsise: cu părul desfăcut, dreaptă, într-un capod albastru. Camera era îngrijită, pe masă — o vază de garoafe roşii şi o ceaşcă goală de cafea. Aşteptase să o găsească destul de ameţită şi înainte de a o saluta căută sticlele goale: un singur pahar pe noptieră şi atît. Vera era emoţionată, prezenţa lui părea să o inhibe. „Ei, ce are bolnava?" se interesă el după o lungă pauză în care căutase să se acomodeze cu lumina deosebit de puternică. „Nu ştiu cum se numeşte maladia, dar simt nevoia să-mi iau cîmpii. Ca dovadă că te-am deranjat deşi sînt convinsă că mă înjuri". Îl sărută uşor, pe obraz, apoi îl ajută să se dezbrace, cu care ocazie îi duse paltonul în camera maică-si, tocmai pentru a-l convinge că e goală. „Aşa mă cunoşti?" o mustră el cu stîngăcie, obsedat de o întrebare stupidă: „Şi acum ce urmează?" „Uite, vreau să fiu sinceră. Am mari remuşcări după ultima noastră discuţie. Nu ştiu ce mi-a venit să fac mofturi, să mă port ca o proastă. Pe urmă, ţi-am ascultat cursurile şi nici în glumă nu te-ai uitat spre mine, mai ştiu că ai dormit la clinică, am aflat că ai nişte neplăceri cu Andrei, am auzit ce-ai spus la rectorat... Ceva s-a întîmplat cu tine... Te-ai schimbat în cîteva zile şi m-am gîndit că s-ar putea să am şi eu o contribuţie, cît de mică, în sensul că... Plus că îmi pari obosit, uricios, ai slăbit. Eşti pus mereu pe confruntări. Înainte aveai alte păreri despre astea. Mă întrebam dacă te-ai gîndit bine sau, poate, disperarea... De asta mi-a fost frică. Mă iluzionasem că nu-ţi sînt indiferentă şi nu

ştiu, mi-e ruşine să continuu... Dacă nu-ţi aminteam de Codreanu ai fi venit?"

Profesorul îşi trecu palmele peste faţă: transpirase mult, îşi simţi cămaşa udă şi tîmplele zvîcnindu-i: oboseala sau emoţia? Totul devenea plăcut, cald, încordarea se stinse încet şi, bucuros se prăbuşi pe dormeză. „Da, aş fi venit", spuse el, ridicînd privirea; îi observă claviculele frumos arcuite, ochii mari, trişti, aşteptînd speriaţi acest da, fruntea înaltă, boltită, masculină, buzele şterse, nevopsite care-i reduceau din severitatea obişnuită. „Doamne, ce tînără este! se gîndi el. Dar de ce nu se aşază?" „O cafea? Poate nişte alcool? se interesă ea. Spune-mi acum tot ce doreşti pentru că vreau să stau şi eu". „Ceva de băut, ce ai, n-are importanţă". Ea desfăcu un vin roşu, vechi, pe care-l avea de la profesor. „Ăsta sper să-ţi placă. L-ai procurat singur, şopti ea aşezîndu-se alături pe dormeză. Cum s-a schimbat totul! Îmi venea să le dau foc, rîse ea, punîndu-i mîna pe umăr. La ce te gîndeşti? Eşti atît de grav..." Profesorul o privi mult, trist. „Mă întrebam ca de fiecare dată cînd sînt cu tine, ce se va întîmpla cu noi? Asta este obsesia mea. Adică, cu mine ştiu ce se va întîmpla. Dar cu tine... Mă simt atît de vinovat..." „Pentru Dumnezeu, mai lasă dracului viitorul ăsta. Nu mă interesează deloc. Am impresia că nu te prea pricepi la femei, deşi ştiu că ai cunoscut multe. Dă-le voie să-şi dea puţină importanţă, lasă-le cu iluziile şi cu capriciile lor. Raţiune, calcule, luciditate, răceală. Ştiu eu? Uită-le, sau scoate-ţi calculatorul din priză. La tine fiecare clipă, fiecare felie de prezent se cheamă viitor. Ei, ce o să fie? O să ajung cel mult conferenţiar, dacă nu, nici o pagubă, poate peste vreo 20 de ani o să-mi găsesc vreun cretin căruia într-un moment de cine ştie ce penurie o să-i placă pensia mea sau, dacă nu, voi fi o domnişoară bătrînă ce s-a dedicat ştiinţei. Asta contează? Te porţi ca un tată care se gîndeşte să-şi aranjeze bine fiica favorită. Puţin îmi pasă. Eu am alte păreri despre viitor. Dă-l dracului, trăim azi şi atît". „Iartă-mă, Vera, spuse profesorul, prinzîndu-i mîna, cred că m-am tîmpit. Am avut nişte zile îngrozitoare. La fiecare 8—10 ani mi se întîmplă nişte treburi care-mi dau viaţa peste cap. După toate cîte le-am păţit, m-am certat şi cu fiul meu. Nici el nu mă înţelege. Mă condamnă. Cică sînt laş, egoist, că nu am trăit ceea ce am trăit, că eu care aş putea împărţi dreptate mă sustrag, una spun şi alta fac. Şi mă simt atît de singur... Pînă nu demult a tăcut, credeam că ne

înțelegem, ba îl condamnam că-i este frică de mine, timiditatea lui nu-mi făcea impresie bună. Părea slab, neajutorat. Exact impresia falsă pe care o avusesem și despre maică-sa. Undeva am greșit în relațiile cu el. În rest, nu-mi recunosc nici o vină. Am spus toată viața exact ceea ce am crezut. Uneori m-au costat cam scump vorbele, dar ăsta-i prețul libertății interioare". „Și a avut curajul să ți le spună în față, deschis?" se revoltă Vera. „Da. Și l-am apreciat. Dacă așa se vede din banca lui! ..." „Înseamnă că este orb". „Dimpotrivă. Are un deosebit simț al realului. Un amănunt nu știe însă: că de mine depind infinit mai puține lucruri decît crede el! Asta ține de vîrstă, de mediul în care se învîrte". „Lasă că-i batem noi, încercă ea să redreseze discuția. Mă bucur mult că ai venit". „Da, șopti trist profesorul. E bine să ai cîte un bătrîn la casă. Dacă n-ai, să-l cumperi", parcă așa spune proverbul. „Eu mi-am cumpărat, îl asigură Vera. Se crede milenar însă asta nu mă deranjează. Îi place să cocheteze, să prezinte pe larg, ca la curs, numai dezavantajele vîrstei, dezavantaje care nu se văd decît în îmbrăcăminte ... Oricum, fără el aș fi știut mult mai puține lucruri". „Și poate că era mai bine ..." „Da, însă nu mai pot da înapoi, nu există drum de întoarcere". „Și mergem, și mergem, și nu știm încotro, dacă înainte sau înapoi, mergem și asta este esențialul, mișcarea, zarva, mișcarea. Asta este una dintre concluziile mele. Împing, din obișnuință, înainte hodorogul ăsta de organism, cercetez deși, știu, noutăți se pot afla numai investigînd necunoscuta lume a spiritului. Și o voi face, nu sînt leneș, numai parcă mi-e frică, va fi pasul următor, după ce voi rezolva povestea cu medicamentul". Profesorul se întinse pe pat, iar Vera se culcă pe pieptul lui. Părul ei mirosea frumos, folosea parfumul preferat al Stelei. Căuta să-i facă loc, să se așeze mai comod și atunci o durere cumplită îl fulgeră prin picior încît, pentru o clipă, nu și-l mai simți, apoi, paradoxal, durerea urcă și se fixă undeva în piept, sub capul Verei. „Pentru mine e simplu, își spuse trist. Pentru tine și Andrei lucrurile sînt ceva mai complicate". Durerea nu ceda, însă nu voia să o deranjeze pe Vera. „Dacă ai ști ce rău mi-a părut, șopti ea, și drept răspuns profesorul o mîngîie pe cap cu sfială. Acum nu mai mi-e frică". „Da, se gîndi Cristian. Frica asta are multe, foarte multe nuanțe. Cuvintele sînt, din păcate, sărace și puține".

În prima noapte după întoarcerea sa, se mulțumise doar să o strîngă puternic în brațe: evitase s-o mîngîie ca nu cumva

cu mîinile lui mari, aspre să-i zgîrîie fața. „Ce se va întîmpla cu noi!" îl întrebase Stela plîngînd, iar în lacrimile ei condensase parcă anii de suferință și așteptare; încordarea se rupsese ca un arc întins la paroxism. A fost puternică sau cel puțin s-a ținut, a căutat să pară astfel și, iată, orice urmă de tărie îi dispăruse, se abandonase lui, voinței lui paralizante. „Ce se va întîmpla cu noi?" Singuri, în patul acela ancestral, demodat, încărcat odinioară cu mătăsuri, mascat cu draperii, vegheat de tablouri de mare valoare din care nu mai rămăsese nici unul în afară de cele aduse de el din Montmartre, el avea o senzație curioasă de pustiu. „De acum nimic, spuse el, totul va fi bine. Vezi, am învins și asta are o însemnătate enormă. Ne-am făcut porția de suferință, acum știu ce pot și le voi demonstra colegilor mei, care mă privesc ca pe un extraterestru, cum se face știință. Sînt sigur că fără această suferință aș fi fost neîntreg . . . Am învins și m-am învins . . ." „Da, șoptise Stela, dar cu cît efort, cu cît sacrificiu! Știam și fără de el că ești puternic. Nu văd de ce ți-a folosit . . ." „Însă tu nu te cunoșteai bine, i-a spus. Poate că destinul a vrut să ne verifice pe amîndoi". „S-ar fi putut și fără . . . pentru că eu, la o nouă verificare, nu mai rezist . . ." „Sînt sigur că nu va fi nevoie", și niciodată nu avusese mai puțină încredere în vorbele sale. Punea mîna pe Stela asemeni unui nevăzător pentru a se convinge că nu-l înșală simțurile și se gîndea că și ea a slăbit mult, nu mai are nimic din prospețimea ei. „Și totuși cîți au umilit-o, cîți au mințit-o, sau în brațele cui o fi abandonat-o disperarea, fie și de o clipă?" Își alungase cu încăpățînare obsesia; mai bine să nu știe, nu asta trebuia să-l preocupe. Oricum, tinerețea trecuse, și atunci i se păru mult mai îndepărtată decît acum. „Nu m-a afectat virajul lui Codreanu, spuse deodată Cristian, hotărît să se elibereze încă de o obsesie. Pentru că nu mi-a fost prieten și nu-mi va lipsi. El știe că eu n-am vrut nimic și că nu mă interesează o înfrîngere sau o victorie împotriva oricui. Nu i-am dat nici o asigurare, nimic, el mi-a propus o mie de lucruri. Eu altceva aștept, altceva am vrut — și completă în minte — de la viață, dar s-a întîmplat să fie așa . . ." „A propus deoarece știa că vei fi preferat altora. Acum cînd e sigur că va fi Crețu, trece de partea cealaltă. El vrea să stăpînească prin intermediul altuia. Crețu este încîntat că l-a luat de lîngă tine, deci valoarea lui a crescut precum și avantajele ce i se vor face". Cristian rîse trist. „Puțin îmi pasă de viermuiala lor. Eu am proiectele mele și practic

n-aveam șanse să ne întîlnim niciodată. Ca să-ți placă să fii în fruntea unor ticăloși, înseamnă să ai conștiință de ticălos. Așadar, cu umor, merg după graficele mele..." „Și nu te uiți în lături, să vezi ce fac și alții, chiar apropiați", îl ironiză Vera. „Hai, nu mă tot învinui. Încearcă numai o clipă să te pui în situația mea", spuse Cristian întinzîndu-și înainte piciorul amorțit de durere. Împingînd ușor masa, vaza cu flori se răsturnă și se sparse. „Nu-i nimic, nu-i nimic, îl asigură Vera. Un motiv să vii și mîine, să-mi aduci alta". „Îmi pare foarte rău, se scuză el indispus. Noroc că nu-s prea superstițios". „Nu te gîndi, a fost o nimica toată, zise ea, stingînd lumina, nu merită". Profesorul se întoarse, îi prinse capul cu amîndouă mîinile voind să strige: „Ce o să se întîmple cu noi?" Întunericul lăsat brusc, era parcă material, îl apăra. „De unde cunosc eu, oare, presiunea asta nefirească a nopții? De atîta vreme ar fi trebuit să n-o mai simt..."

18

Vineri 11 aprilie a.c.

În ultimele zile s-au petrecut o seamă de evenimente neprevăzute, de o gravitate deosebită care ar trebui să dea de gîndit. În primul rînd că l-am văzut pe tov. Anania cu laborantul tov. conf. Spielmann aducînd niște pachete mari, dosare și mai multe sticle plus animale de experiență împrumutate sau cumpărate de tov. Anania pe banii tov. profesor de la niște tov. hingheri. Apoi s-au închis în laborator și au refuzat să răspundă la telefon și să meargă la ședința convocată de tov. decan și de consiliul U.A.S.C.R. Chiar eu cu urechile mele l-am auzit pe tov. Cristian cum i s-a adresat pe coridor tov. conferențiar: „Astăzi nu-s disponibil pentru nimeni, rezolvi dumneata totul. Te duci la ședință și ceri în numele meu să mi se dea înapoi fondurile pentru cercetare, altfel îi rup în dinți. Ca să fiu sigur că ai vorbit îmi aduci o copie de pe procesul verbal". Tov. conferențiar a spus după plecarea profesorului: „Păcat că nu mi-a dat ordin să mă culc și cu Panaitească în locul lui", de unde se vede foarte clar că dînsul

nu-i împărtăşeşte nici metodele dictatoriale nici morala şi are o atitudine opusă lui, sănătoasă şi bună pentru viitorul clinicii pe care odată şi odată o va conduce, că doar tov. Cristian nu-i bătut în cuie. Preocupat de pachete, mi-am amintit că şi tov. aceleia nebune, Cristina Fărcaşiu, i-a dat nişte pachete şi astfel am ajuns la concluzia că există o legătură între pachete, după cum este suspectă plecarea acelei tovarăşe din clinică înainte de vreme. Am stat pe acolo să văd ce se petrece dar tov. Anania n-a ieşit afară deloc, m-a văzut o dată pe geam şi mi-a făcut un semn cu mîna cum că mă castrează dar eu nu am răspuns provocării şi atitudinii sale huliganice şi am aşteptat pînă la miezul nopţii cînd tov. profesor şi tov. Spielmann au ieşit conversînd foarte aprins. Acest tov. nu-mi place fiindcă dă dovadă de atitudine liberalistă, este veşnic nemulţumit şi se poartă foarte familiar cu studenţii vrînd să cîştige popularitate. În plus are rude în străinătate care i-au trimis un Mercedes *vechi şi fel de fel de cărţi.*

Am aşteptat aproape o oră ca nu cumva să-şi fi uitat ceva şi m-am decis să intru pe geam, în laborator, să văd ce conţin dosarele şi ce însemnări şi-au făcut, dacă e gata medicamentul acela împotriva cancerului. Nu mai puteam amîna ştiind de pachetele date tov. Fărcaşiu. În concluzie, m-am dus la geamul cel mic, care este deschis mereu din cauza putorii făcute de animale, am cercetat bine interiorul cu lanterna însă n-am reuşit să descopăr că în patul profesorului, sub geam, doarme nebunul de Anania, aşa că cînd am intrat cu picioarele înainte spre norocul meu l-am călcat direct pe cap şi el a tras un urlet de animal că s-au zguduit pereţii. Eu am crezut că a ieşit prin amfiteatru ca de obicei, că doar n-avea de ce să rămînă acolo în lipsa profesorului, norocul meu a fost că n-a dormit în altă parte şi nu mi-a dat posibilitatea să cobor că m-ar fi omorît în bătaie şi m-ar fi spus la profesor care ar fi dat ordin să mă lichideze fizic şi profesional. Speriat de urlet am fugit iar el m-a prins de un picior şi mi-a smuls pantoful şi a rămas cu el în mînă. Eu am fugit aşa pe tot felul de străzi lăturalnice să nu mă vadă vreun tov. miliţian că mă ducea la casa de nebuni lîngă doctorul Iorga pe care nici acolo nu-mi place să-l văd, să nu mă contamineze de ideile sale reacţionare. Am avut noroc că soţia dormea şi că eu am două perechi de pantofi astfel că nu le-a observat lipsa dimineaţa. Din cauza frigului am răcit grav şi am avut frisoane şi febră dar cu toate astea m-am dus la slujbă ca nu

cumva Anania să-şi închipuie că eu am fost. El făcea pe eroul, arăta pantoful la toţi şi spunea că era cît pe-aci să prindă un hoţ sau un spion care voia să fure medicamentul profesorului care urma să fie încercat pe un lot mare de animale. Din nefericire această tentativă a mea i-a adus tov. Cristian un spor de prestigiu, toată lumea crede că el a făcut o mare gaură în cer însă el nu spune nimic, lasă să se întindă misterul, îi place să nu explice decît ceea ce-i convine. La propunerea de a se aduce miliţia cu cîinii tov. Cristian a refuzat, a zis că n-are chef de discuţii şi nu vrea să-i amestece printre treburile lui, că el nu crede că-l vor descoperi şi că şi aşa îl încurcă destul alţii, n-are chef şi de amestecul miliţiei. De unde se vede că-i este frică de ceva, are o conştiinţă încărcată. Cît despre Anania o să se sature de dormit în laborator, măcar aşa m-am răzbunat pe el. Acesta, cînd m-a văzut, m-a chemat de o parte şi m-a întrebat dacă nu-mi lipseşte nimic. I-am spus că nu, iar el mi-a dat ordin să-i duc după masă un kil de ţuică de prună şi să nu mai întreb că de ce. I-am spus că e un şantajist ordinar dar că i-o dau bucuros dacă-mi dă indispensabilii. El a spus că-mi dă indispensabilii mei pe indispensabilii tov. Andrei dar că ţuica trebuie să i-o aduc că altfel mă spune profesorului. Mi-a cerut să-i aduc tot la patru zile un kil de ţuică şi să mă duc la proprietarul fetei violate de tov. Andrei şi să-i iau o declaraţie de la el cum că tov. fiu n-a făcut nimic, nu s-a întîmplat nimic. Eu am declarat că aşa ceva nu fac iar el a spus că va aduce un miliţian peste capul profesorului să-mi dovedească că pantoful îmi aparţine. El a susţinut că-i om de treabă altfel puşcăria m-ar mînca iar eu am spus că nu recunosc nimic, că dacă ar fi pantoful meu eu aş susţine că mi l-a luat cu forţa, sub ameninţare aşa cum a făcut şi cu indispensabilii, că nu există nici o urmă pe geam sau aiurea însă el a spus că asta-i treaba miliţiei să constate şi că pînă atunci va merge la nevastă-mea să o întrebe că al cui este pantoful şi indispenbilii. Cunoscînd că ea nu cunoaşte scopul meu şi că este corectă, principială şi nervoasă în asemenea chestii, mai ales cînd e vorba de morala familiei şi de ţinuta ei în casă şi în societate, am cedat şantajului pînă ce-mi va trece boala care mă ţine la pat sau voi primi sprijinul necesar, căci mie nu mi-a plăcut niciodată munca individuală, sectară care comportă multe piedici şi neajunsuri. Iar pentru că l-am călcat din greşeală pe gură a proferat fel de fel de înjurături ca:

Cacă-n drum, rahat pe băț, neam de curvă, limbric, șoacțăr, căcărază de iepure și altele pe care de rușinea lui nu le reproduc și m-a prins de favoriți și de nas, m-a fript cu țigara și m-a împuns cu un creion între coaste și era să-mi rupă nasul, mai bine i l-aș fi rupt eu că merita să-mi pun niște cuie-n talpă, să-l satur de brutalități și injurii prostești. Așa să arate oare țărănimea din care provine? Nu. I-am trimis țuica prin tov. soră Ionescu căreia i-a spus să-mi spună că dacă nu-i place, nu-i suficient de tare și de bună îmi va face o vizită prietenească la domiciliul conjugal ceea ce nu mi-ar conveni nici în ruptul capului. Și mi-a mai transmis că dacă vremea se răcește el bea mai multă țuică că-i e frig noaptea în laborator și că dacă nu rezolv problema la modul corespunzător o să vină să-mi ia temperatura cu un doctor îmbrăcat în costum albastru închis. I-am explicat tov. Ionescu povestea cu indispensabilii mei și ea s-a umplut de revoltă. Am rugat-o să arate și altor tovarășe țuica pe care i-o duce dar să nu spună că de la cine o are, doar să le explice că din cauza ei Anania vede hoți, că de beat ce a fost n-a putut merge acasă, că care hoț o fi avut nevoie de javrele profesorului pline de cancer? Tov. Ionescu mi-a confirmat că așa gîndește și tov. dr. Nicula. Dacă o să mă însănătoșesc o să-i fac duminică o vizită tov. Fărcașiu că nu se poate să mă înșel, nu se poate ca plasa țesută de profesor să nu aibă un capăt! Poate că la toamnă o să-și trimită fiul la studii în străinătate, că pentru el face orice, și acolo îl vor aștepta dolarii sau mărcile calde obținute pe medicamentul experimentat pe cîinii noștri și făcut din substanțele noastre, în laboratoarele noastre sau poate o să meargă el cu Panaiteasca la vreun congres, că toată ziua se plimbă, și o să uite drumul spre casă ca tov. dr. Grecu sau Buzea.

De-abia aștept să mă însănătoșesc să-mi reiau activitatea că acasă cît sînt singur cu soacra mă enervez că ea susține că trebuie să dau niște slujbe la popă să-mi treacă și mă forțează să mănînc zahăr cu petrol ca să-mi treacă tusea. De-ar veni odată vremea să dispară toate rămășițele astea cu mentalități retrograde și mistice că sînt foarte greu de suportat!

Tov. soră Ionescu mi-a relatat că profesorul a intrat în anul morții deoarece lucrează ca un nebun, stă toată noaptea în clinică și cînd iese este palid ca o mortăciune, nu discută decît rar și numai cu tov. dr. Dumitrescu pe care îl va face conferențiar. Cu Panaiteasca nu s-au văzut decît oficial, este

ceva între ei, lumea vorbește că profesorul i-a dat papucii. Eu unul nu cred că-și poate permite așa ceva, că cine s-ar lega de un hodorog bătrîn și cu fecior de însurat? Iar apoi am mai văzut eu chiar soți certați care s-au împăcat imediat ce au trecut frontiera. Tov. soră a venit la mine să-mi aducă scrisoarea următoare de la ticălosul de laborant. Iat-o textual și în întregime: „Află prin prezenta că am primit țuica de la tine care e bună și nebotezată cu apă. La un pahar i-am povestit și lui Ștefan, laborantul profesorului Spielmann, că de unde o am și de ce. El a spus că merge la miliție dar eu l-am oprit și i-am făgăduit în numele tău un kilogram de țuică din același butoi. Dacă nu mi-o trimiți chiar acum o să te faci sănătos în infirmeria pușcăriei unde și-ar avea locul un hoț ca tine. În cazul că nu vrei să mi-o dai am să viu personal, și înainte de a-i spune la nevastă-ta ce poamă ești, am să-ți tai boașele să nu mai poată ieși din tine și alți ticăloși. Așa că dacă vrei să-ți meargă bine bagă la cap ce ți-am spus, să nu zici că-s om rău. Pa și pusi!" *Ce pot să fac eu cu un asemenea porc de cîine?*

Despre ședința de la rectorat la care a vorbit 30 min. și tov. Cristian am aflat următoarele: tov. profesor a luat cuvîntul și a fost felicitat de toți. Se zice că va fi chiar rector la viitoarele alegeri, că a fost propus pe o listă de 3 din care cei în drept vor hotărî. Ar fi o mare nenorocire și o eroare substanțială dacă așa ceva s-ar întîmpla pentru că în cuvîntarea sa el n-a fost de acord cu majoritatea punctelor din referat, mîrîia ca un cîine legat. A mai spus că unii tineri și mai puțin tineri din învățămînt nu se dedică în întregime cercetării și că umblă să se căpătuiască bătînd din gură. El ar visa o lume de surzi și de muți care să stea cu nasul în dosul cîinilor deși oamenii sînt făcuți și să se distreze, desigur corect, just, fără exagerări, în limitele moralei. Apoi în loc să gîndească ce spune, a regretat că șefii nu-și pot alege imediat urmașii la catedră, fapt care m-a bucurat sincer pentru că clinica noastră ar cădea astfel în mîna unui Dumitrescu sau Iorga care se știe cum este și ce gîndește. Tov. dr. Dumitrescu spune toată ziua bancuri nejuste și înjură ca un birjar de pe vremea burghezo-moșierimii. Sub el am fi ca acel tovarăș despre care am învățat la școală că spunea: „Cînd vorbești cu mine să taci!" Deși este fiu de țăran sărac mă mir că nu este progresist, că atitudinea sănătoasă a părinților săi n-a avut nici o influență pozitivă. Cînd vede cîte o aglo-

merație de oameni se pune la rînd și întreabă ce se dă. Se zice că așa a ajuns să vizioneze și un meci de fotbal. Și tov. Cristian în loc să-l pună la punct îl cată între coarne, șopotesc mereu ceva să nu-i audă lumea. Numai doctorul Savu a avut o atitudine justă spunînd: „Mie-mi plac aglomerațiile, deoarece cînd le văd știu că se dă ceva. Ele îmi insuflă optimism și bună dispoziție: unde nu există lume înseamnă că mergi degeaba". Iar doctorul Dumitrescu a rîs ca un prost și n-am înțeles de ce.

În continuare profesorul a spus că asociațiile și cadrele responsabile nu se prea poartă bine cu studenții, dau toată ziua ordine și strigă în loc să stabilească niște relații mai omenești. Tov. Șerban l-a contrazis însă profesorul a făcut mișto de el, a susținut că dînsul în afară de ședințe nu știe nimic și a spus că e mai dogmatic decît rabinii sau ăia care sînt popi la turci că nu mai țin minte cum le-a zis.

Eu nu mai înțeleg mare lucru pentru că laborantul tov. prof. Ottescu mi-a spus că-i pregătesc una profesorului Cristian de o să aibă ce căra și cînd colo chiar și el l-a aplaudat. O fi aflat ăștia că tov. Cristian va ajunge mare și le este frică? Numai așa se explică că au tăcut. Ăsta este un terorist și va introduce și în institut teroarea de la noi din clinică. Oare cine-l susține? Pe cine are în spate? Am vrut să mă informez de la laborantul tov. prof. Vasiliu și acesta a declarat că șeful său ar fi fost nervos pentru aplauze spunînd că oamenii și-au pierdut personalitatea. Știu că după un discurs trebuie să bată din palme și bat gîndindu-se la dracu! Revoltat i-am dat telefon la laborantul tov. Codreanu care a spus că a auzit că tov. Crețu s-ar fi exprimat confidențial: „Acum e al nostru definitiv, și-a consumat toate cartușele. Nu va mai avea ce să spună atunci. Îi va fi rușine să se repete". Cînd atunci?

În concluzie lucrul cel mai important: tov. Redman mi-a dat o declarație cum că profesorul n-a vrut să-l opereze pînă nu i-a dat 5000 (cinci mii) lei în numerar și a pretins alte 5000 (cinci mii) cînd va părăsi clinica. Declarația sa este la fotocopiat și poate fi utilizată după ieșirea sa din clinică. Aceasta, plus alta despre fiu vor lămuri unele lucruri despre morala tov. profesor. De asemenea și chiloții pe care-i dețin sper să-i fie fatali.

P.S. La ora cînd redactez cele de mai sus am primit o veste alarmantă de la tov. soră Ionescu cum că tov. Cristian a

stat 3 (trei) ore cu nişte doctori străini cărora le-a arătat pe deasupra şi clinica şi aparatele. Tov. doctori din S.U.A. i-au propus să ţină un ciclu de conferinţe despre cancer la nişte universităţi din ţara respectivă. Ştiam eu că e ceva cu acest tovarăş şi iacătă că mi se confirmă. Duce oare şi pe Panaiteasca cu el? Dar pe Anania? Şi cu tov. Andrei ce face? Aceasta este întrebarea! Dacă prorocii n-ar fi mistici şi n-ar ţine de ştiinţa reacţionară numită religie aş spune că sînt proroc.

Închei aici jurnalul pentru că din cauza acelui mişel de Anania s-a iscat o ceartă în familie între soţia mea şi soacră şi urmează să fiu interogat şi eu. Soţia care are grija casei fiind gospodină, econoamă şi mamă a certat-o pe soacra că de ce a băut ţuica sau că la cine a dat-o, că ei nu-i plac beţivii şi hoţii. Iar bătrîna s-a supărat rău şi a făcut-o în toate chipurile pînă s-a săturat iar acum vine la mine. Iar eu dacă n-ar trebui să manifestăm grijă faţă de bătrîni şi înţelegere aş da cu ea de pămînt. Oricum în cel mai scurt timp îmi propun să-mi fac autocritica faţă de soţia mea ca relaţiile dintre noi să nu degenereze în neînţelegeri şi certuri, să rămînem în continuare o familie model, un exemplu de celulă a societăţii, nu cum sînt tov. de la etaj care din dumnezei şi din mamele lor nu se scot.

19

Andrei acceptase să participe la festivităţile de închidere a Sesiunii pe ţară a cercurilor ştiinţifice studenţeşti doar pentru a-i face hatîrul doctorului Bretan, conducătorul lucrării lui. Dar, pe drum, îşi dorise să i se întîmple un accident, să fie chemat undeva, orice numai să nu ajungă acolo. „Dacă oamenii vor fi cît de cît obiectivi este imposibil să nu te premieze. E vorba de nişte contribuţii, îl asigurase acesta, iar apoi am citit aproape toate comunicările ...“ „Sigur, nu mă prea îndoiesc de valoarea lucrării, recunoscu Andrei, însă e imposibil, se ţine seama de prea multe criterii, ştiţi doar că în ultima vreme au fost cu gura pe mine! Creţu, Codreanu, Florescu de la asociaţie ... chiar şi rectorul ...“

„Nu trebuie să le dai ocazia să spună că-i disprețuiești, insistase doctorul Bretan. Imaginează-ți că te strigă și nu ești acolo..." „După cum s-au purtat cu mine, vă asigur că nu mă va striga nimeni, iar de disprețuit îi disprețuiesc și de-abia aștept momentul să le-o strig în față. Nu mă interesează consecințele...", spuse Andrei cu pasiune de parcă s-ar fi aflat după decernarea premiilor, după ratarea ocaziei de a-i privi cu puțină superioritate pe Vasile, Florescu și mai ales pe Crețu. „Și utilitatea? Pe cine vei convinge? Vor spune că-ți permiți din cauza tatălui dumitale". „Păi tocmai de asta! Nu le mai suport mutrele! Și-au însușit mentalitatea și criteriile nu știu cui, uitînd că ei sînt *altceva*, că trebuie să acționeze *altfel*... Oricine poate greși. Recunosc, am greșit și eu. Dar ei nu scapă ocazia să se rățoiască de parcă aș fi aprins Institutul." „Și ți s-a întîmplat ceva?" „Deocamdată..." „Nici nu cred... Nu uita unde ne aflăm. Planuri din cuțite și pahare, război la nivel verbal, benzi de magneziu care ard fără urme. Ia-l de pe mine că-l omor. Fiecare se vrea un mic dictator și chiar își ia rolul în serios dacă ai timp să-l bagi în seamă. Ce ai realiza lipsind? Le-ai oferi prilejul să se lege iarăși de bătrîn". „Ei nu pot înțelege un lucru elementar: eu și tata sîntem doi oameni majori, capabili să răspundem fiecare de faptele noastre!" „Din păcate..." „O să-i obișnuiesc". „Pînă atunci frînează-ți nervii ăștia nenorociți. Lumea se schimbă mai încet de cum am vrea noi".

De fapt, Andrei nu era nici furios, nici indiferent, ci foarte trist; presimțea că i se va face o nedreptate și nu știa cum să se răzbune. De la discuția cu tatăl său a neglijat orice, pînă și pregătirea pentru examene, rămînînd în laborator, cercetînd, dorind, printre altele, să scape de obsesia verdictului: cum este tatăl său, cum i se pare acum, după ce bătrînul s-a lăsat descoperit aproape în întregime? Acolo în laboratorul profesorului Banu, și în umbra acestuia, se simțea bine, sigur, pregătise cu încăpățînare o revanșă: nu avusese tăria, așa cum se gîndise la un moment dat, să fugă, să rupă cu toți, să scape de orice obsesie, așa că nu-i rămînea decît să dovedească tuturor că nu-i pasă de nimic și că există.

În vremea rememorării tatăl său nu-i făcuse nici o impresie: păruse nesigur, se chiar bîlbîise; simțise că încă n-a spus mare lucru, că durerea i se vedea pe față dar nu și în cuvinte, că ocolește ceva. Pe urmă, absurd, nu-i plăcuse că cedase insistențelor lui, că se explicase deși, pînă în clipa aceea, îi repro-

șase tăcerea, distanța. „M-a învățat literele pentru a-mi da posibilitatea să citesc și singur cuvîntul *interzis*", spusese el mai demult și, treptat, sentimentul acesta suferise o ușoară metamorfoză. În ochii lui, tatăl său fusese însuși Profesorul, grandios, solemn, omul ce se confunda cu catedra, expresia vie a Pedagogiei în numele căreia vorbea. Dar, pe măsură ce întîmplările evocate se înmulțeau și în dezacord cu purtarea lui de la anchete, în ochii lui Andrei el se micșora, devenea un altul, curajul și rezistența îi spuneau altceva: „Pare-se că pricepe mai bine limbajul pumnului, se opune numai forței brute, știe să tacă sau să riposteze doar cînd este maltratat. Acum însă, cînd ar fi altceva de spus, tace, se face că nu vede, se rezumă la sfaturi. Nu mai crede în ideile pentru care a luptat? E prea bătrîn? Are certitudinea că și-a îndeplinit misiunea? În acest caz, de fapt, în aceste cazuri, trecutul, suferințele sale și-au pierdut valoarea. Poate că a fost purtat de val. Poate că a fost victima unor întîmplări și nu un luptător sau, mai exact, nu un suferind pentru niște idei". De aceea, după ce tatăl său și-a terminat monologul, Andrei n-a spus absolut nimic, i-a simțit neliniștea dar nu a înțeles mare lucru din ea. „Toate astea țin de un trecut îndepărtat, își repetase. Lumea s-a schimbat între timp. Dacă ar fi observat și lucrul acesta. Pentru că orice aș face, recunoscu Andrei, nu simt nimic din ceea ce-mi spune, o neînțelegere dureroasă..."

Și tocmai cînd nu se așteptase întîmplările, poveștile tatălui său prinseseră viață, se eliberaseră de cuvinte și, lent, în liniște deplină i se desfășuraseră obsedant în fața ochilor. Acum, oricît s-ar fi străduit să-și mențină prima impresie, ele îi spuneau altceva, cu totul altceva însă, încăpățînat, ezita să le accepte mesajul și, pentru echilibru, Andrei îi evoca înfățișarea de atunci, felul cum se poticnise în cuvinte, transpirația care-i umbrise ochelarii și glasul, mai ales glasul, de nerecunoscut, uneori tremurat, stins, alteori cu vagi accente de revoltă. Pînă la urmă, cînd reuși să vadă acele umbre în desfășurarea lor, cînd vorbele lui Redman păliseră își spuse trist: „Da, într-adevăr a fost tare, a învins, dar de ce s-a oprit acolo? De ce a rămas legat de acel țăruș vechi?" Și cînd nici acest argument nu mai rămăsese în picioare, ultimele lui cursuri îl contraziseră, trebui să recunoască deschis vechea lui durere mocnită, surdă: „Unde este mama în aceste întîmplări? De ce a uitat-o? De ce o uită mereu?" Acuzația era mai dură

decît se întrevedea din întrebare însă, cu toată nemulțumirea sau chiar ura din el, bunul simț îl obliga să-și răspundă singur: „De fapt ce aș aștepta? Să moară pe mormîntul ei? Fiziologia își reclamă drepturile, viața continuă..." Cu toate astea rana lui rămînea deschisă, vie, o credea nevindecabilă dar, judecîndu-și salturile, i se făcu rușine de marea-i subiectivitate, iar prezența tatălui său, forța lui deveniră și mai copleșitoare, încît se simțea ca o biată pilitură de fier în apropierea unui magnet uriaș. Chiar dacă ar fi încercat să-și ceară iertare pentru gîndurile-i rușinoase, nedrepte tot nu s-ar fi domolit, persistau în el îndoiala, neîncrederea sădită cu atîta abilitate de Redman; maică-sa rămînea un capitol obscur, distanța pe care el însuși o simțea i se părea un argument sigur că și pe ea o neglijase, și nu atît distanța, cît o neaderziune sufletească totală, o răceală politicoasă. Deși bătrînul îl căuta mereu, se interesa de la menajeră ce face, ce nevoi are, unde se găsește, deși la cotidienele cafele stăteau față în față ba chiar pălăvrăgeau, Andrei nu-și putea ierta gîndurile murdare, duritatea cu care a îndrăznit să-l condamne. Pe de altă parte însă, dar numai în absența tatălui său, îi venea greu să se declare definitiv înfrînt, simțea față de el ceva asemănător cu ura pentru că bătrînul repurtase o victorie fără să știe, fără să fi contribuit cu nimic la ea. „Și totuși ceva se întîmplă cu tata? Dar ce anume? I s-a dărîmat echilibrul? Mai înainte n-avea timp, se retrăsese, ca brusc să țină cursurile acelea... O schimbare absolut inexplicabilă. N-a ratat cumva medicamentul? Sau starea sănătății..." Îl găsise de mai multe ori cu capul înfășat în compresele ude... Odată dialogul deschis, ar fi putut foarte simplu să-l întrebe și chiar dacă bătrînul ar fi evitat un răspuns direct, tranșant, Andrei ar fi dedus măcar o explicație, un punct de vedere sau în cel mai rău caz, tatăl său i-ar fi sugerat cauzele tăcerii sale pentru că, sigur, ceva se întîmplase cu el, atitudinea lui era dictată de niște raționamente pe care de la alții n-avea cum să le afle. Poate doar de la domnișoara Panaitescu, însă ea îl inhiba, se jenau să vorbească împreună, o ocolea, pentru că toate tentativele lui de a avea un dialog firesc au eșuat lamentabil; se pierduseră amîndoi, se bîlbîiseră penibil, conversațiile lor aminteau de cele ale retardaților, un șir de *da, nu, îhî, hm;* fiecare voise să fie amabil cu celălalt, plăcut, să-și facă reciproc concesii, dar de atîta înțelegere ajunseseră într-un punct mort, se despărțiseră roșii și transpirați de jenă. Femeia nu i se părea

urîtă iar, în plus, era foarte inteligentă și tocmai de asta nu izbutea să-i înțeleagă pasiunea pentru tatăl său. Și mai intra în discuție diferența de ani. Se știa, nu părea dintre cele care voiau să se ajungă, să urce, iar ca om profesorul era tăcut, rece, distant. În realitate nu era nimic de explicat, pasiunea există și atîta tot, o știa din experiență, cu Irina: și el avea toate motivele s-o urască; logic, în sufletul Irinei nu găsea nimic întreg, frumos, dar în realitate nu se putuse desprinde de ea, fusese obligat să treacă peste desele ei aventuri, să-i ierte crizele de nervi, plînsetele din senin, ironiile și glumele nesărate; cît despre explicații, i le găsea el mult mai întemeiate mai convingătoare decît ar fi reușit Irina să i le dea. Un lucru însă izbutise în ultimul timp: să rărească vizitele, să nu o mai caute atît de des, și asta datorită laboratorului unde pur și simplu se deconecta, odată cu halatul alb își schimba și felul de a fi. Așadar o înțelegea pe domnișoara Panaitescu, le accepta pasiunea deși i se părea puțin ridicolă, însă nu-i putea ierta bătrînului faptul că se pierduse prea mult în ea, călcase cumva peste amintirea mamei sale.

„Să o întreb totuși pe Vera ce are, ce se întîmplă cu el?" Dar dacă nu va reuși să-i explice substratul întrebării și ea va reacționa paradoxal, va considera drept o imixtiune în viața lor această grijă sinceră? Mai ales că ea avea toate motivele să-l urască. Nu cumva din cauza lui nu se căsătoresc, trăiesc într-o clandestinitate greu suportabilă? „Odată și odată tot va trebui să discutăm, își spuse Andrei, și gîndul acesta îl neliniștea. Tată, îți dau consimțămîntul să te căsătorești!" Părea o replică de prost gust, lumpenproletară, dar în fericirea lor, poate reală, vedea una din cauzele frustrării sale. „De unde totuși această preocupare obsedantă pentru tata? se întreba în cele din urmă. Ultimele săptămîni au fost un coșmar. Și mai ales de unde atîtea întrebări? Se răzbună anii de liniște, de tăcere și lașitate?" Oricum simțea că părăsește definitiv o lume albă, luminoasă, calmă, plasîndu-se prea brutal într-un neînțeles joc de umbre, tulbure, amețitor.

După lungi ezitări intrase totuși în amfiteatru împreună cu doctorul Bretan și, la insistențele sale, se așezaseră în ultimul rînd unde se credea mai protejat de privirile celorlalți, iscoditoare, crude, și foarte aproape de ușă în cazul că se va decide să dispară discret, în timpul ceremoniei. Băncile erau ocupate; un murmur monoton acoperea vocile diverșilor responsabili de la Asociație care, profitînd de întîrzierea festivităților,

anunţau fel de fel de acţiuni, şedinţe, munci patriotice, seri culturale, întîlniri sportive. Andrei îi privea cu nelinişte. „Dacă aţi fi văzut ce mi-au făcut cîţiva din activii ăştia! se adresă el doctorului Bretan, încercînd să-şi justifice ezitările şi să pregătească terenul pentru eventualul eşec. Cum şi-au luat inima-n dinţi şi au început să mă înghesuie pentru nişte fleacuri! Taca-tac, taca-tac, hap-hap, hap-hap, păreau abia atunci întruchipaţi dintr-un curs de etică! Dădeau în mine fără milă de parcă ar fi cum sînt din cauza mea!" Doctorul Bretan evită răspunsul: nu ştia mare lucru despre „ăia" şi era enervat de lumina proastă a sălii. „Ei, ce zici? îl întrebă el după ce-şi schimbă ochelarii. Ţi-a mai revenit încrederea?" Lui Andrei nu-i plăcu întrebarea. Era obişnuit cu notele mari, cu premii şi laude, pînă nu demult i se păruseră fireşti şi, iată, *acum* ar fi dat toate diplomele şi notele pe cel mai modest dintre premiile ce urmau să se distribuie. I-ar fi demonstrat tatălui său că poate şi singur, că este matur şi, în egală măsură, celor care uitînd de toate meritele lui l-au descompus părticică cu părticică forţînd voit nişte interpretări la care nici nu se gîndise. „Depinde de juriu, răspunse Andrei. Dacă este local nu văd cum... Pe lîngă gafele mele, am aflat că diverşi profi ar avea nişte frecuşuri cu tata. Iar ai noştri sînt specialişti în a încurca borcanele. Cînd am făcut eu o prostie s-au legat de tata iar dacă, prin absurd, va face şi el una au toate motivele să mi-o plătească mie deşi eu şi el, cum să vă spun? sîntem două continente diferite, America şi Europa". „Cam repede ţi-ai pierdut încrederea în obiectivitate", observă doctorul Bretan, nu fără o urmă de ironie: blîndul, corectul şi conştiinciosul Andrei Cristian se dovedea a fi cam vanitos; adunînd mofturile de la intrare cu aceste justificări neîntrerupte parcă i-ar fi dorit un insucces, chiar dacă el era cel ce-i condusese lucrarea. „Ceva nu mi-e clar: cînd ai avut timp să faci atîtea prostii, căci am fost multă vreme împreună, n-ai cam ieşit din laborator". „Păi, vedeţi, nu trebuie să faci nici una, totul este să li se pară altora, să nu-ţi accepte punctul de vedere, explicaţia". „Din cîte te cunosc eu, nu cred că eşti un nedreptăţit de soartă, ai tot ce-şi poate dori un student", spuse Bretan. Ar mai fi vrut să adauge şi nişte răutăţi la adresa băieţilor de bani gata şi la a celor care vor să le fie recompensat fiece nimic, dar privirea lui Andrei blîndă, nevinovată, caldă îl domoli. „Dacă ne rezumăm la casă, masă şi note, — da, acceptă Andrei decepţionat de refuzul sau imposibili-

tatea doctorului Bretan de a-l înţelege. Din fericire toate aceste avantaje m-au ajutat să văd, cred eu, ceva mai departe, să-mi identific adevăratele nevoi. Depinde cu ce te mulţumeşti şi cît ceri". „Adică?" „Poate că m-aş mulţumi cu două mere rase pe zi dar să nu trebuiască să suport demagogia profesorului Codreanu, de exemplu, sau a lui Vasile de la Asociaţie sau a celor din anul nostru pe care i-a apucat vigilenţa, simţul moral: eu i-am înţeles pe ei cînd s-au prostit, ei au început să mă fluiere însă. Poate că mi s-a făcut dor de Tunis sau de Italia. Cum să vă spun? Poate că aş da toţi zecii numai să am certitudinea că prietenii mei cei mai buni, Badea şi Pintea, nu m-au trădat în seara aceea". „Crezi că e corect să-l condamni pe profesorul Codreanu înainte de a te condamna pe dumneata că n-ai curaj să combaţi ceea ce numeşti demagogie?" „Eu? Dar cînd s-a analizat cazul meu, da, cazul, nu i-am spus deschis, în faţă, carierist şi încă nişte adjective? Nu i-am scos pe tavă toate frazele, automatismele, linguşelile. El a strigat că vina e a tatii, că tata m-a dresat, că eu n-am de unde să ştiu, m-a insultat, pe schimb, recunosc. Să cred că nu sînt capabili să înţeleagă că atît eu cît şi tata sîntem doi indivizi diferiţi, că eu pot să am alte idei, alte obsesii? Tata, aş fi în stare să jur, nici nu ştie în ce zi ne aflăm azi... Pînă cînd să răspundă tata de mine şi eu de el iar bunicii de amîndoi? Apartenenţa la o profesie, categorie socială, castă îţi impune neapărat modul ei de a gîndi? Studentul Engels ar putea face oare parte din colectivul anului nostru? Putem mînca aceeaşi supă din obligaţie, din nevoie, dar de la o vîrstă ideile ni le alegem fiecare". „Din păcate nu cunosc întîmplările aşa că nu-ţi pot accepta concluziile decît sub rezervă", spuse enervat doctorul Bretan. „Cariera ţi-e asigurată, gîndi el, n-o să te lase barosanul să te îndepărtezi de casă, fii fără grijă. Ai merge tu, revoluţionarule, singur, din conştiinţă, undeva într-un cătun la mama dracului? Doamne ce bulibăşeală! Vrea şi obţine". Andrei cerceta preocupat sala: Pintea şi Badea se aşezaseră în rîndul al doilea şi vorbeau în şoaptă. Văzîndu-i, Andrei simţi un gust amar. „Care din ei a trădat? Chiar dacă prin absurd sînt nevinovaţi, prietenia noastră a murit atunci. Cum să-i explic? Asistent şi cercetător foarte bun dar şi el, din motive educative, nu-mi va da dreptate. Sau poate că nu înţelege ori nu este dispus să accepte decît ceea ce spun cei de pe treptele ierarhice superioare". Îl privi pe doctorul Bretan care aştepta nedumerit. „De fapt de ce să-i explic?" se gîndi

dar timpul trecea încet, apăsător, nu mai avea răbdare, trebuia să facă orice, să vorbească la nesfîrşit. „Păi a fost simplu, începu Andrei fără pic de entuziasm. Nenorocirea a plecat exact de la lucrarea asta. A fost în după-masa cînd am terminat-o. I-am întîlnit, m-am grozăvit la o cafea, iar Pintea a spus că evenimentul merită sărbătorit. Pentru un restaurant nu aveam bani, ei erau înainte de bursă, iar eu nu eram în cele mai strălucite relaţii cu bătrînul. I-am poftit la mine unde se mai găseşte cîte ceva dar ei, de frica tatii, au refuzat, mi-au mărturisit că le-ar sta coniacul în gît. Tata nu e un sfînt la examene şi nici în afara lor, pică pe capete, nu cruţă şi, în general, e cam rigid, are nişte norme din care nu iese nici de frică. Eu cînd am dat cu el examen mi-a spus: «Am să-ţi fac o nedreptate însă n-am încotro. Te voi asculta ultimul, în faţa tuturor şi din toată materia». Mi-a făcut o bucurie de-mi venea să mor. Şi cum îl vedeţi, m-ar fi picat cu o plăcere rară. Aşa că i-am înţeles deşi tata nu s-ar fi amestecat, camera mea e ca teritoriul unei ambasade. Tata, dacă e să fiu sincer, nu se amestecă. O vorbă n-a spus cînd au început să mă păruiască ăştia, nimic, îl interesează un singur lucru: să fiu sănătos. Am hotărît deci să duc alcoolul la ei, la cămin, mai ales că cei doi locuiau în aceeaşi cameră. Aici, în vreme ce consumam carburantul, am aflat cu mirare că respectivul imobil este prevăzut cu un cocoş care la ora 3,30 fix se dădea în spectacol, cînta extrem de puternic tocmai sub geamul lor încît lui Badea îi venea să turbeze pentru că fiinţa nu mai ştia să se oprească iar ceilalţi, iritaţi, începeau să zvîrle cu borcane în curtea proprietarului încît se făcea o gălăgie infernală. Drept urmare, Badea a trecut pe somnifere dar nici aşa nu reuşea să doarmă după cîntatul cocoşului. Exasperat, îşi făcu rost de o sumă consistentă, de cîteva ori valoarea păsării, dar omul refuzase să i-l vîndă chiar şi după ce i-a propus că-i va da o rată în plus la fiecare bursă; căminul studenţesc era construit pe fosta lui proprietate şi încă nu-i trecuseră nervii, se bucura că pasărea îi irită pe noii vecini. «Dacă mai trăieşte cocoşul, psihiatria mă mănîncă, mi se plînse Badea. Nimeni nu vrea să schimbe, în oraş n-am cu ce să-mi plătesc gazdă iar cu proprietarul nu mai merge pe cale diplomatică, nu acceptă nici chiar varianta de a-i cumpăra altul, cică face foarte bine faţă la găini. Dacă-l omor omul vine direct la mine şi atunci scandal, mă dau afară din cămin. Pintea nu vrea pentru că pe el, cică, nu-l deranjează, ba în plus îi

face plăcere să arunce niște borcane pline cu apă în curtea vecinului». Atunci m-am decis să încerc aventura. Badea mi-a descris coteţul cu lux de amănunte; ştia în ce cameră doarme proprietarul, cînd adoarme, cînd iese în curte la W.C., insomniile îi permiseseră să-i studieze obiceiurile... Nu eram nici măcar pilit, ci într-o stare cînd curajul nu este inhibat de raţiune. Cei doi, deci, s-au dus în sala de lectură pentru a fi văzuţi acolo, studioşi, indiferenţi, eu am sărit cu precauţie gardul şi, după reţeta unui pacient, fost la gherlă pentru că se specializase în păsări, l-am bîzîit cu un pai la picior pînă a venit în linişte în apropierea uşii; conform aceloraşi indicaţii, i-am răsucit gîtul sub aripă şi l-am scos afară unde, cu un bisturiu bine ascuţit de Pintea, l-am decapitat şi l-am aşezat pe coteţ, după care am plecat acasă. Gurile rele spun că dimineaţa a fost un circ cumplit. Din solidaritate cu decedatul, vecinul a început să bombardeze geamurile cu pietre în acompaniamentul unor vorbe nu dintre cele mai alese, oamenii s-au sculat, borcanele pregătite din timp şi-au luat zborul, a fost un întreg război civil. În afară de asta, cîţiva au pierdut trenul din cauza cocoşului, se bazaseră pe precizia cu care cînta şi nu-i mai spuseseră portarului să-i scoale, iar războiul a început abia la cinci dimineaţa. În sfîrşit, la 10 m-am pomenit căutat de asociaţie, decanat, fel de fel de indivizi îşi exersau pe mine adjectivele şi vocea, spiritul critic vîjîia şi aşa mai departe. *Tocmai eu? Iarăşi eu? Ce am căutat în cămin? Cu ce drept? De ce? Cu cine am fost? Cum de nu m-am gîndit la consecinţe?* Etc. Dar: fusesem trei în cameră şi *numai* noi ştiusem de această poveste, ceea ce înseamnă că *unul* vorbise. Căminul e foarte mare, erau practic implicaţi toţi cîţi locuiau pe partea aceea. Dacă ar fi fost întrebaţi pe rînd, era imposibil ca la ora 10 să se fi terminat discuţiile. Deci, unul din doi? Care? Fireşte, nu m-am gîndit la consecinţe, adică n-aveam cum să presupun reacţia omului şi nici la faptul că numai eu sînt de vină. Nu m-am gîndit aşa departe... O făcusem pentru Badea, dar Pintea îi era cel mai bun prieten şi tot el îmi ascuţise bisturiul şi-şi pregătise borcanele. Badea? Nu vreau să-l judec... Dimineaţa eram toţi trei în bănci, ceea ce înseamnă că unul a mers în zori sau cînd s-a sculat a anunţat pe administrator etc. Atunci de ce stătuseră în sala de lectură? Ce nevoie mai aveau de alibi cînd ştiau că vor spune? Măcar să fi asistat la spectacolul decapitării. Dacă m-ar fi văzut careva, ar fi strigat. Nu

merg mai departe cu raționamentele, cert este că unul din doi a spus, deși fiecare s-a jurat etc. Totuși, ei de ce n-au fost chemați? Măcar de formă. Mi-a aranjat-o cineva prin intermediul acestor prieteni? I-a pregătit-o tatii vreun concurent? Nu știu și nici nu mă interesează. Faptul că mi-am pierdut niște prieteni m-a durut cumplit. Atît să fi însemnat eu pentru ei? Cum a fost posibil? Sigur, am făcut o tîmpenie, recunosc, dar cu prietenia cum rămîne? Măcar să-mi fi spus, să încropească ceva. Le-aș fi acceptat *orice* scuză. Dar la prima ocazie s-au spălat cu nevinovăție pe mîini. Din clipa aceea nu mi-a mai păsat de nimic. Le-am propus doi, trei sau cîți cocoși vor, dar nu asta au vrut, conta *cazul*". În realitate sentimentele i se atenuaseră, îl irita doar faptul că doctorul Bretan nu părea să-l înțeleagă și, de la un moment dat, simțise cum între ei crește distanța, răceala: „Imaginea lui stupidă că eu sînt mult prea fericit și nu mai pot de bine ..."

Doctorul Bretan îi făcu semn să tacă. Sosiseră rectorul, prorectorii, decanii, reprezentanții ministerelor, ai Asociației și ai celorlalte institute medicale; un șir lung de capete, majoritate albe, grave se profilau pe tabla proaspăt spălată. Academicianul Dornești, neatent la aplauze, își umezea buzele în vreme ce mîinile-i alergau zăpăcite printre hîrtii; își pierduse discursul dar nimeni nu se îndoia că prima frază va începe cu: „Avem aleasa bucurie să ...", iar a doua, obligatoriu, va fi: „Grație neprețuitei ..." Epuizîndu-și buzunarele, Dornești îi șopti ceva lui Crețu, care stătea deosebit de grav încît, cînd auzi șoapta rectorului, se aplecă spre el încet, cu tot trunchiul, de părea că se prăbușește. În dreapta lui Dornești, reprezentantul ministerului, doctorul Butoi, zîmbea degajat unor cunoscuți din sală ... Urma, lîngă el, doctorul Șerbu, radiologul, un om mic, pipernicit, cu ochi vioi, neastîmpărați și cu buze foarte subțiri, încît păreau, mai degrabă, o zgîrietură îngustă, cicatrizată. Lîngă Crețu se așezase profesorul Codreanu; îmbrăcat într-un costum sport, proaspăt călcat, cu o cravată roșie, țipătoare, părea abia sosit de pe un teren de tenis; se simțea bine acolo, răsfoind degajat diplomele, deși prin zîmbetul său conspirativ voia să lase impresia că a aterizat din pură întîmplare în prezidiu. Profesorul Banu se așezase la capătul mesei, lîngă Florescu, reprezentantul Asociației, și neliniștit își aranja mereu părul său lung, creț, albit de timpuriu, ca o perucă de damă. „N-am timp, dragă,

nici să mă duc la frizer", se justifica el. Burlac înrăit, locuia într-o cămăruță ce dădea direct în biblioteca Institutului. Deși se scuza distrat: „Nu pot ieși în lume ca nu cumva să mă prindă Dornești ăsta să-mi dea vreo sarcină", era în realitate un om rece, calculat, care-și juca bine rolul de absent, distrat. În primul rînd de bănci se așezaseră profesorii, iar în urmă de tot apăru și Cristian împreună cu doctorul Dumitrescu. La intrarea sa un grup de studenți începură să aplaude apoi, cînd aplauzele se generalizaseră, cei din prezidiu se ridicaseră în picioare, nedumeriți, neștiind ce personalitate deosebită, neprevăzută în program, a apărut. Andrei, impresionat, urmă exemplul celorlalți pînă cînd îl văzu pe bătrîn așezîndu-se: era tăcut, rece, albise mult, iar cutele de pe față i se adînciseră încît avea sentimentul că-l revede după o lungă absență; părea de piatră mai ales că ochii, acoperiți de niște ochelari fumurii, mari, nu se vedeau or, el se exprima îndeosebi prin privire. Doctorul Dumitrescu îl căută pe Andrei și cînd îl descoperi îi șopti ceva profesorului Cristian care, bucuros, se întoarse spre el odată cu o bună parte din studenți, încît lui Andrei i se făcu rușine și, luînd o figură gravă, se uită spre prezidiu de unde, profesorul de fiziopatologie, Banu, îi făcu un semn discret, încurajator, care avu darul să-l contrarieze: avea lucrarea la catedra lui. Nu cumva? ... Dar ideea premiului, reapărută pentru o secundă, o înlătură cu grabă deși doctorul Bretan căuta rece, ironic aproape, să-l asigure. „Dacă patronul a zîmbit înseamnă că ești un om aranjat", și, conspirativ, îi strînse brațul, deși în realitate îi reproșa că așteaptă recompensă pentru orice nimic. Puse însă acest resentiment în seama unei indispoziții trecătoare și adăugă: „Ăsta nu face un singur gest inutil". Andrei se gîndi la relațiile dintre tatăl său și profesorul Banu. Nici una. Simplă politețe și stimă. Banu era un cercetător fanatic, construia zeci de aparate, era prins mereu în cîte o cercetare, iar în viața socială părea nesigur, zăpăcit, se exprima cu stîngăcie, în afara obiectului; nu-și putea imagina că tatăl său ar fi încercat să-l influențeze însă un „dar dacă?" ieși involuntar. Ca profesor, Banu era exagerat de sever, își schimba unele puncte de vedere în funcție de ultimele noutăți astfel că, la examene, chiar și cei mai conștiincioși dintre studenți nu erau capabili să țină pasul, iar de mila lor asistenții circulau înnebuniți: „Aveți grijă că la cutare capitol profesorul și-a modificat opinia", în plus n-aveau chef să li se impute că nu s-au ocupat de stu-

denți. Pentru el materia lui era cea mai importantă, astfel că „Asta nu le-ați spus-o“ sau „Asta ați citit-o abia săptămîna trecută“ n-avea nici o valoare. „Nu mă interesează, urla. Ce caută la medicină dacă n-au curiozitate și simț al noului? Să meargă la teologie. Acolo noutățile sînt ceva mai rare“. Și subiectul lui Andrei, de la examen, primise nuanțe noi, dar asistentul nu avusese timp să-i explice „concepția profesorului“ mai pe larg. Disperat, Andrei încercase imposibilul. Vorbise despre „ce s-a crezut pînă nu demult“, adică ceea ce spusese el la curs iar apoi, pe baza cuvintelor aflate în grabă de la asistent, încercase să improvizeze teoria. Spre mirarea lui, Banu devenise foarte atent: „De unde ai citit asta?“ „M-am gîndit că și așa ar fi posibil“, i-a răspuns el înspăimîntat, la care profesorul încîntat începuse să dezvolte ipoteza, încît examenul se transformase într-o conversație plăcută, mereu mai îndepărtată de punctul de pornire, ca pînă la urmă Banu să-i spună doctorului Bretan: „Îi pui la dispoziție aparataj și animale și vedeți ce se poate scoate din ideea asta. Îți dau 10 pentru că gîndești, ai curiozitate științifică. Îmi rămîi dator cu trei puncte, deoarece de la cele spuse de mine la curs cunoștințele au evoluat“. Pe Andrei l-au costat cîteva zile reconstituirea discuției, noroc cu tatăl său care i-a explicat „ce ar face el, concret, dacă ...“ Și, iată, din acest start incert Andrei s-a ales cu contribuția pentru care avea acum emoții.

În vreme ce vorbea rectorul, academicianul Coja-Dornești, doctorul Bretan își scosese discret cravata și i-o întinse pe sub bancă. „Ia-o pentru orice eventualitate. Se potrivește“. „Acum nu mai are nici o importanță, zarurile au fost aruncate, diplomele scrise. Și nu cred, e imposibil. Deși, recunosc, aș vrea, ăsta este adevărul“. „O fi, dar eu am un alt principiu. Am făcut o treabă bună, sînt conștient de asta și știu ce mi se cuvine. Chiar pretind uneori. Dacă nu-ți reclami drepturile, unii cam uită să ți le dea. Și nulitățile strigă, însă mult mai tare, ele știu să se vîre în față“, încerca Bretan să-l lămurească. Andrei luă în tăcere cravata și, aplecîndu-se ușor sub bancă, și-o puse la gît. „Acum sînt un conformist perfect. Din întîmplare am și pantalonii călcați“. „Am citit despre o grevă în care oamenii în loc să nu lucreze, cum se obișnuiește, lucrau, însă respectau întocmai regulamentul: poștașii cîntăreau cu grijă fiecare scrisoare, verificau timbrele, datele, feroviarii controlau la nesfîrșit locomotivele, biletele, făceau totul cu

o minuţiozitate extremă, conform literei legii, încît au reuşit să încurce lucrurile mai rău decît dacă n-ar fi lucrat. Uneori tocmai conformîndu-te, luînd în serios fiecare cuvînt, sfat, îndemn, fiecare paragraf din regulament, eşti nonconformist. De obicei, diverşi tipi te îndeamnă să faci aia şi aia dar dacă faci ce-ţi spun, se sperie, îi apucă disperarea, încearcă să te oprească. Cît despre prieteni, n-am ştiut, schimbă vorba doctorul Bretan, deşi eu nu exclud posibilitatea să nu fi spus nici unul. O să mai discutăm. Există multe surprize pe pămînt: plante carnivore, peşti zburători, oameni surzi şi pereţi cu... Cu vremea o să le cunoşti..."

Rectorul îşi terminase, între timp, discursul. Începuse cu „Grrraţie..." şi sfîrşise cu „Grrraţie...", după care se trînti în scaun şi cu capul dat pe spate asculta resemnat cuvîntarea doctorului Butoi, lîngă care, uimit, Andrei îl descoperi pe Codreanu. „Ce caută acolo? Doar nu este tocmai el preşedintele juriului?" Îi veni să-şi dea jos cravata şi să iasă. Nici Codreanu nu era atent la discurs, consulta preocupat nişte hîrtii, le confrunta cu ceea ce păreau a fi diplomele, semn că urma să ia cuvîntul. „Cine o fi, oare, preşedintele înţelepţilor care dau premiile?" se interesă Andrei fără să-şi poată masca neliniştea, regretul. „Profesorul Codreanu, observă doctorul Bretan. Nu-l vezi cu marfa sub nas?" „Ei, atunci am feştelit-o definitiv", spuse el cu convingere. „Nu-i chiar aşa de negru dracul. În cîteva minute lucrurile se vor lămuri. Se pare că ai început să vrei acest premiu. De fapt, te-ai gîndit din prima clipă la el, accentuă doctorul Bretan. Te-ar fi durut cumplit dacă..." „N-am muncit pentru el", îi răspunse Andrei sec iar acesta, vrînd să-l îmbuneze, spuse: „Pe vremuri şi eu am păţit o treabă asemănătoare cu regretatul profesor Mişan. El avea mania ţinutei. Nu te primea la examen fără costum negru şi pantofi făcuţi lună. La uşa lui stătea un laborant cu cremă, perii de ghete şi de haine, pieptene şi tot ce trebuie. Pantofii mei nu prea luceau şi, drept urmare, laborantul s-a repezit la mine. «Dacă te vede aşa eşti pierdut». «Mai dă-l şi-n aia a mă-si, i-am răspuns. Doar nu dau examen pantofii mei». Din nefericire, în spate era tocmai profesorul care m-a auzit însă mi-am dat seama de asta abia după ce am răspuns. «Domnule coleg, mi s-a adresat el ceremonios, ai ştiut perfect şi ai nota 10. Dar pentru că m-ai înjurat te trimit, la rîndu-mi, în... mă-ti şi, dacă vrei să nu te trimit şi în judecată, vii la mine în cabinet să-ţi dau

o palmă». Ce era să fac? Dracu mai avea chef de judecăţi. În cabinet m-a întrebat dacă regret cele spuse. «Din moment ce şi dumneavoastră m-aţi înjurat ar fi absurd să regret». Atunci a zîmbit, m-a lovit scurt peste faţă, cu două degete, şi m-a poftit afară. Deci poate fi şi aşa. Profesorul Codreanu este prea prudent, nu face gafe mari, pare un şahist bun şi, pe urmă, el are alte bătălii de purtat..."

Andrei se uita pe furiş la tatăl său, însă acesta, cu capul dat pe spate, ca şi Dorneşti, privea indiferent tavanul: nu avea cum să deducă ce gîndeşte, însă ideea ultimă a doctorului Bretan nu-i plăcu: „Deci el, la o adică, nu s-ar gîndi că merit premiul, dacă-l merit într-adevăr, ci la relaţiile lui cu tata. În cazul că tata are o cotă crescută în ochii nu ştiu cărei mărimi, şi deci poate fi periculos pentru cariera lui, Codreanu va căuta să-l îmbuneze pe această cale sau să-i declare că este obiectiv. Dacă tata e slab, prost văzut, sau l-a jignit prea tare, chiar dacă-l merit se va răzbuna. Cît e de greţoasă povestea asta! Niciodată n-am reuşit să înţeleg de ce se începe judecata de aici? Parcă totul se ofileşte". Trist, îşi sprijini fruntea pe bancă. „De fapt, ultimele săptămîni mi-au demonstrat, dacă mai era nevoie, că nu înţeleg mai nimic, că nu sînt decît o sumă de eşecuri, de stîngăcii şi copilării. Nimic nu se desfăşoară ca în visele mele şi nici după regulile învăţate la şcoală, ori după sfaturile tatii... Nu ştiu, mi-a ascuns atîtea lucruri... De ce a ţinut să mă protejeze ca pe un organism debil, incapabil să se descurce dincolo de incubator? Poate că această grijă absurdă mi-a stîrnit neîncrederea în el..." Rămase confuz, pierdut, incapabil de un raţionament, pînă cînd simţi între coaste pumnul doctorului Bretan. „Ei, chinurile au ajuns la sfîrşit". Vorbea profesorul Codreanu: „În acest an, premiul întîi a revenit unui student al Institutului nostru. Felicităm sincer catedra de fiziopatologie pentru puternicul cerc ştiinţific pe care l-a organizat şi pe studentul Cristian Andrei, posesorul lui, care şi-a făcut debutul în cercetare cu nişte contribuţii de real interes. Eu personal nu-i doresc decît să o ia pe urmele eminentului om de ştiinţă, academicianul Ion Cristian care..." Codreanu mai vorbise ceva dar Andrei simţi cum i se întunecă privirea: mult rîvnitul premiu nu-i producea nici o bucurie. „De ce a trebuit să mi-l dea tocmai Codreanu? O fi văzut că nu-l poate doborî pe tata şi acum, tot prin mine, încearcă să se înţeleagă cu el? Pregăteşte o nouă lovitură şi vrea să dovedească lumii că este imparţial? O legătură

curioasă între mine și tata făcută cînd nu era necesar. A contribuit tata? Cam grețos premiu! Dacă n-aș fi fiul tatii, dacă n-ar fi contribuit, cică, și el, eu... Asta a vrut, de fapt, să sublinieze. Și ceilalți sînt fiii cuiva... Ei vor merge după diplomă neînsoțiți de părinți..." Profesorul Cristian, revenit din poziția anterioară, își părăsise ochelarii și cu ciudatul său zîmbet ironic îl privea pe Codreanu care stătea cu diploma întinsă. „Ce mai aștepți? Dă-i drumul! îl îmboldi Bretan, dar Andrei nu avea putere să se miște. Lasă prostiile, nu te mai gîndi la nimic!" „Tovarășul Cristian Andrei nu se găsește în sală?" se interesă puțin distrat profesorul Codreanu, și zeci de ochi îl descoperiră în colțul său. Acesta, cu mare dificultate, se ridică și, însoțit de aplauze, porni iritat spre catedră. „Singurul meu succes adevărat a trebuit să fie murdărit în acest fel". Odată ajuns, rămase cîteva secunde nemișcat, cu brațele atîrnînd inerte: „N-o iau", se gîndi și își întoarse capul către tatăl său spre a-l consulta, pentru prima dată. „Din mîna ăstuia n-o iau", își repetă. Profesorul Cristian îl urmărea încîntat de parcă și-ar fi spus: „Mi-l recunosc, îmi seamănă", apoi îi făcu un semn discret: „Ce mai aștepți? Dă-i drumul". După o nouă ezitare, Andrei luă brusc diploma și, fără să-l privească, îi atinse scurt mîna după care și-o retrase repede. Profesorul Codreanu, sesizîndu-i sentimentele, zise ironic: „Te știam mai puțin emotiv". Sala, familiarizată cu dedesubturile acestei afirmații atît de elegante, izbucni în rîs. „Sper să-mi dispară cu vremea", îi răspunse Andrei strîngînd în continuare toate mîinile întinse, printre care și a profesorului Banu care-i șopti: „Ai două zile libere. Pe urmă vii să-ți continui treaba. Tema e mult prea generoasă".

Cu capul în piept, atent la scări să nu se împiedice, Andrei porni spre locul său, dar odată ajuns îl salută scurt pe doctorul Bretan și ieși din amfiteatru: nemulțumirea, ca un vînt rece, neliniștitor îl încolțea: „A fost ceva sfîșiat, zdrențăros și împuțit, ceva ce nu merită vorbe, și nume. În afară de avertismentul profesorului Banu... Numai dacă aș afla că s-a opus Codreanu... Tata ce-o fi știind? De ce mi-a făcut semn s-o iau? Dacă n-aș fi primit-o pe merit nu m-ar fi sfătuit". Nehotărît, se așeză pe scări și încercă să citească: „*Se acordă tovarășului...*", dar, după primele trei cuvinte, se opri: „Cîte nu i se acordă tovarășului dacă ne gîndim bine! își spuse el, simțind deodată un frig aspru care-l făcu să se cutremure; imaginea lui Codreanu se suprapusese în minte pes-

te cea a lui Florescu care, în aceeași sală, îl minimalizase, adunîndu-i rece toate faptele urîte fără să țină seama că el a mai făcut și altceva. Uneori o atenție atît de mare, o dragoste atît de puternică, de pasionată că nu mai poți respira; încă din fașă — legate picioarele ca să se dezvolte drepte, legate mîinile pentru a nu te zgîrîia pe ochi, legată gura pentru că ai putea uneori să scoți limba și este inestetic sau îți intră microbi pe căi nefirești, aer prea rece și faci laringită și nu mai poți striga nici *mă opun*, nici *ura* ori *bravo*; ți se leagă capul ca să nu ți se strîmbe uitîndu-te-n stînga și-n dreapta, ți se protejează urechile ca nu cumva să ți se spargă timpanele, te îmbrățișează unii pentru ca să nu te îmbrățișeze alții, te trîntesc în sus și-n jos ca pe o minge pentru a-ți crea iluzia mișcării, și se mai acordă tovarășului hrană științific calculată, cărți științifice, viață științifică, iubire științifică, plimbări științifice, basme științifice, viziuni științifice!" Privi cu atenție diploma. „Și totuși... Simplul fapt că Banu are nevoie de mine..." Pe trotuar, în fața Clinicii medicale, îl aștepta Irina: era îmbrăcată extrem de elegant. „Cine știe pe cine mai vrea să fericească?". Nu era sigur dacă l-a văzut, așa că se hotărî să treacă indiferent, cercetîndu-și în continuare diploma. În ultima vreme Irina îl cam așteptase dar, pînă astăzi, niciodată nu fusese atît de elegantă, încît se gîndi că poate nu el era cel ce trebuia să apară, dar în clipa aceea se simțea singur și, din nevoia de a vorbi, era capabil să-i ierte orice ieșire, improvizațiile și justificările ei stîngace, repezite. De cînd îi povestise, din răzbunare, deci mult înflorit, întîmplarea cu Lora, femeia la care ajunsese în noaptea cînd se îmbătase, Irina devenise ceva mai rezervată, faptul că el se emancipase nu-i convenea, îi ceruse detalii asupra femeii, ba într-o seară mersese să-i arate casa cu pricina. Andrei îi indicase o clădire oarecare, pentru că pur și simplu nu și-o mai amintise și nici măcar strada. În ziua următoare Irina se scuzase că are treabă, adică îi dăduse să înțeleagă că este nedorit la ea, însă Andrei nu reacționase în nota obișnuită, o asigurase doar că și așa n-ar fi putut trece, că are de lucru la laborator, unde ea îl și căutase degeaba, el fusese cu grupa să joace fotbal. De atunci, la orele cele mai neobișnuite se pomenea așteptat și asta-i dădea o mare siguranță. „Cum poate greși așa de grav o femeie atît de experimentată? se întrebase Andrei. Dacă m-ar fi lăsat în pace aș fi și astăzi ca la început... Ce o face să fie atît de supusă, de preocupată de soarta mea? Orgoliul de

a nu fi părăsită?..." Andrei lăsase lucrurile să se desfăşoare firesc, pînă cînd se obişnuise să fie căutat. Relaţiile lor se schimbaseră şi în alt sens: Irina îşi pierduse calmul obişnuit încît uneori plîngea din senin, mult, obositor şi întrebările lui neliniştite rămîneau fără răspuns exasperîndu-l. Acelaşi „lasă-mă, n-am nimic" spus răstit sau mai domol era fixat în urma oricărei nedumeriri. Alteori, în pat, cînd obosiţi contemplau ca de obicei acea veioză verde, bizară, ea tăbăra pur şi simplu peste el, îl acoperea cu trupul, se prindea disperată de gîtul lui şi, cu durere sau ură, nu-şi dădea bine seama, îl întreba fără motiv dacă o să aibă grijă de ea, iar el nu ştia cum să reacţioneze, căuta penibil s-o asigure că da, asta însă nu-i atenua neliniştea. În alte seri ea se fixa în faţa oglinzii şi, zeci de minute, îşi aranja părul, îmbrăcămintea, îşi mîngîia faţa, fruntea mai ales, cu un calm şi o linişte exasperante, ca apoi să stingă lumina şi să privească strada pustie, neagră de parcă ar fi aşteptat pe altcineva. „Sînt atît de singură cu tine, s-a justificat ea odată. Eşti mult mai bun ca alţii, dar îţi lipseşte ceva. Poate forţa care să-mi impună. Nu-mi place ca dintre noi doi eu să mă simt mai tare! Nu ştiu însă de ce nu te pot lăsa, mai ales că în prezenţa ta mă simt mereu vinovată, e ceva anormal..." Nedumeririlor ei, deşi îl iritau, nu le acorda cine ştie ce importanţă: Andrei îi era recunoscător că ea îl ajutase să treacă peste prima criză, cînd ar fi fost dispus să se căsătorească imediat, ca pe urmă să constate că mai mult decît o dragoste expertă ea n-are ce-i oferi cu toate că în nici o împrejurare n-ar fi putut să nege o atracţie aparte, ceva neînţeles care îl obliga să se gîndească la ea, astfel că, sfidînd logica, faptele, atîtea fapte adunate, deşi o condamnau, ea apărea pură, frumoasă, necesară.

Acum, cu cît se îndepărta de Irina simţea că-i lipseşte voinţa de a grăbi pasul. Ştia că mai tîrziu va fi căutat de Badea sau Pintea, le presupunea scuzele, justificările, dar, deocamdată n-avea ce să le spună, nici un cuvînt nu s-ar fi legat de un altul cu plăcere, firesc, şi dacă tot trebuia să sărbătorească evenimentul, atunci mai bine Irina, ea cel puţin îşi recunoştea imediat păcatele — nu cîteva nume, nici unul situat în timp şi spaţiu, ci aşa, în general —, cu ajutorul ei reuşea să uite sau să amîne diferite scadenţe, să acopere un timp gol, nesuferit, să-şi tempereze aşteptarea absurdă, agitaţia. Îşi duse mîna la gît pentru a-şi şterge transpiraţia abundentă: involuntar, descoperi cravata doctorului Bretan şi, totodată, un argument spre

a se întoarce la Irina care, dealtfel, era în spatele lui și se pregătea să-i acopere ochii cu palmele. „Te-ai făcut că nu mă vezi, spuse ea, dar știam că n-o să mergi prea departe". „Vroiam să fiu elegant, credeam că iar ai o întîlnire. De atîta vreme am ajuns, totuși, să ne cunoaștem slăbiciunile". „De o oră stau cocoțată sus la cucurigu să te văd cum culegi aplauze. Asta era întîlnirea, accentuă ea și Andrei era conștient că în altă împrejurare Irina ar fi reacționat cu multă duritate. Îmi arăți și mie ce-ai primit?" Andrei vîrî neglijent diploma în buzunar. „Nimic deosebit, minți el. De o vreme ne umplem viața cu diplome și insigne, cu felicitări sau mustrări orale și scrise și toate cam seamănă". „Eu mă bucur sincer, poate că odată și odată o să-ți fie de folos", spuse ea inhibată de răceala lui Andrei. „Poate...", cedă el, ca imediat să întrebe stupid, iritat de faptul că-și descoperise fața răvășită în ochelarii ei mari, puternic umbriți. „De ce m-ai așteptat? Aveai să-mi spui ceva?" Cum bătuse mereu în retragere, ea i se păru și mai palidă, mai ștearsă: pielea începea să i se usuce, să devină aspră: ea era în continuare foarte frumoasă, dar nu privită prea de aproape. De fapt, această impresie îl tulbură și mai mult. Irina rămăsese împietrită: „Și nu te bucuri? Dacă te deranjează n-am să mai vin. Poate ți-e rușine... Sigur, nu sînt decît o asistentă, o...", însă nu mai reuși să continue, Andrei îi acoperi gura cu palma. „Doamne, cîtă sensibilitate! Am crezut că ai pățit ceva, știu eu, sînt zile cînd, poate de oboseală, nu mă gîndesc decît la catastrofe". „Atunci se schimbă, spuse ea fără convingere. Mă gîndeam că e prima ta zi liberă după atîta vreme și mi-am zis că ar fi momentul să facem ceva deosebit. Tu ești cu imaginația. Firește, mai tîrziu mergem și acasă însă aș vrea ceva ce n-am mai făcut". „Chiar înainte de a te întîlni m-am gîndit la tine, recunoscu el, dar nu știu ce s-ar putea face. Să mai vedem..." Apoi, degajat, neutru, Andrei îi explică povestea cu cravata doctorului Bretan la care mai adăugă o întrevedere cu tatăl său știind că față de el Irina avea și respect și frică. „Imediat ce termin te găsesc acasă. De zăpăcit am ieșit din sală..." Irina acceptă supusă, îl sărută și, încet, tristă, se îndepărtă. „Să nu mi-o iei înainte nici cu o picătură", o amenință el cu degetul, convins că seara e ratată: o va găsi ori prea euforică, ori plîngînd. „Promiți?" o întrebă Andrei neștiind de ce trebuise să-și ia aceste precauții cu care absolut sigur nu avea ce face; n-ar fi vrut s-o jignească dar gura i-o luase înainte și

parcă nu mai putea să se contrazică. „Voi încerca, spuse Irina fără să se mai întoarcă. Dacă nu stai prea mult". „Ce-ți veni să plîngi? Credeam că înțelegi". „Nu de asta ... Nu știu, așa n-am nici un rost și, cu tine, văd că mă umilesc și totuși ..." „Dar ești caraghioasă ..." „Știu. S-a întîmplat să mă îndrăgostesc de tine și acum cînd tu nu mai dai ..." „Lasă, ce haz are ... O să mi le spui cel mult peste o oră, să avem de ce rîde ..." „Știu eu, înainte te-ai purtat ca un copil, ca un adolescent curios de anumite taine dar acum ești ca un bărbat plictisit care-și face banala datorie casnică. Și, vezi, nu vreau nici una nici alta și nu pot să-ți propun altceva". „Ce să-ți spun? Nimic din ce știu, din ce simt, din ce am nevoie n-are un nume foarte curat ... Dar nu astea contează". Ea își întoarse în sfîrșit fața: Irina avea obrajii umezi. „Știam eu, eram convins că plîngi, spuse Andrei amenințînd-o în glumă. Vezi, eu am nevoie de vorbele pe care tu nu dai nici un ban". „Bine, nimic mai simplu!" și o sărută repede, după care, fără să se mai întoarcă, sui în fugă scările, însă ajuns la ușa amfiteatrului ezita să intre. Ceremonia continua, se împărțeau mențiunile și aplauzele erau scurte, plictisite. Se gîndi la Irina: fața ei palidă și impresia că o găsise cumva flască, avitală îl obseda. În jurul ei simțise doar răceală și singurătate, iar odată cu atingerea scurtă, rece, a buzelor ei, îl cuprinsese neliniștea și mila. „Se stăpînește din ce în ce mai puțin. Ce s-a petrecut în sigura și cinica Irina? Parcă se îndreaptă cu toată viteza spre autodistrugere". Încercase de mai multe ori să-și imagineze cum ar fi fără ea: își stîrnise orgoliul masculin așezîndu-se la coada unui lung șir de bărbați, repetase obsedant „Irinel" asemeni unei brute dintr-o noapte relativ îndepărtată cînd ea nu voise să-i deschidă; se convinsese că ea a fost doar o etapă necesară în viața lui; îi pîndise o nouă aventură cu speranța că aceasta îl va convinge definitiv s-o lase, dar firele nevăzute ce-i legau nici măcar nu slăbiseră; observase că ei putea să-i ierte orice, sau probabil că Irina știa să se facă iertată. Odată voise să-i mărturisească tocmai ei neputința de a o părăsi: „Ți s-a întîmplat cîndva, a întrebat-o, să te simți pierdută, fără putere, fără nici o dorință, stăpînită doar de o mare lehamite și de o nostalgie după ceva nedefinit, nici urît, nici frumos, ceva care să aibă gust de liniște, de neutralitate?" Ea, exagerat de calmă, concentrîndu-și parcă privirea asupra unui obiect așezat dincolo de tot ceea ce se vedea, spuse: „Mi s-au întîmplat multe, foarte multe, dacă ai putea în-

țelege cîte mi s-au întîmplat. Am pierdut destui prieteni, am cîștigat în schimb o sumedenie de sentimente de care, uneori, m-aș lipsi. Pe noi însă ne leagă nu momentele cînd ne scuturăm unul pe altul de murdăria de după cîte o căzătură, ci tăcerea. Noi doi știm tăcea împreună foarte frumos. Tu ai în plus un exces de sentimente, de energie și o nevoie acută de dragoste . . ."

Înmînarea diplomelor se terminase, Codreanu îi felicita călduros pe premianți, le ura mult succes și așa mai departe. „Succesul, din păcate, nu depinde numai de noi, îi răspunse Andrei în gînd. Dar ce demagog! Ne biciuie cu platitudini la modă, însă le spune în așa fel încît lasă impresia că e foarte serios, că le gîndește în momentul respectiv. Și pentru că sînt oficialii ăștia aici, nici măcar nu le nuanțează, le vinde cum le-a cumpărat. Cred că exact în acest moment, la ședința sindicatului măturătorilor, un alt Codreanu spune exact aceleași cuvinte. Îi duc mîine cravata", se hotărî el, coborînd în grabă scările decis să meargă acasă. I se făcuse foame și mai spera în secret că nici tatăl său n-a mîncat, dar nu voi să-l aștepte: știa că el e foarte bucuros, însă tot atît de bine știa că n-o să-l felicite, n-avea acest obicei, deci nu asta îl oprea, ci faptul că ar putea să apară și Codreanu a cărui insinuare îi stricase orice bucurie. Luase, pe rînd, fiecare cuvînt al acestuia și, judecate rece, de la distanță, ele nu păreau rostite și cu un scop secret, erau curate, numai că ideea aceasta nu-l părăsea. În privința Irinei îi era frică să ia vreo hotărîre deși era convins că tot la ea o va sfîrși în ziua aceea, dealtfel foarte frumoasă, cînd primăvara își părăsise temporar ploile, iar orașul bătrîn și galben se usca împrăștiind în jur o lumină calmă, plăcută.

Abia intrat în casă auzi telefonul, era domnișoara Panaitescu. „Andrei? Mă bucur că ești tu. Am mai sunat de două ori, dar menajera voastră e cam surdă". „Nu. O inhibă telefonul. Ca și pe mine dealtfel, dar din motive diferite. Îl căutați pe tata? întrebă el și abia după ce-și auzi glasul emoționat, nesigur înțelese absurdul întrebării. E la amfiteatrul *Marinescu,* să-i spun ceva?" „Da, să vină la clinică. Doctorul Iorga a făcut o tentativă de sinucidere cu anestezice, se pare. E foarte grav. Dealtfel am să-l sun acolo". „Ar fi bine, nu se simte nici el grozav și nu știu ce să-i fac, mă jenez să-l încurajez tocmai eu". Iar făcuse o gafă! Vera oricum știa mai multe decît el, dar nu-și dădea seama ce-i venise să se dea atît de grijuliu, de bun cunoscător, și, drept urmare, începu să se

bîlbîie penibil. „Vreți să fug după el?" „Nu, spuse și ea la fel de emoționată. Îl caut la telefon de aici". „Domnișoară, reveni Andrei, și cuvîntul acesta i se păru că suna penibil în gura lui. Nu v-ar tenta să mergem odată, împreună, pînă la acel Bădilă?" „Ăla cu domnul profesor? întrebă nedumerită Vera. E neinteresant, l-am văzut. Dacă vrei ..." „Atunci, mă rog ..." „Numai să vrea să vorbească. Dar ce ți-a venit?" „Mie? căuta Andrei să cîștige timp. Vreau să-l cunosc". „Doar nu-i pui la îndoială? ..." „O, nu", negă el repede și de zăpăcit scăpă telefonul în furcă. „Dracu m-a împins să-i răspund ... Mai bine o lăsam pe bătrînă. Am intrat, se pare, în sezonul gafelor. Nu-i nimeni în casa asta? Unde o fi tanti Suzana?" Din cuier lipsea pardesiul ei nedespărțit, negru, lung, pe care-l purta pînă tîrziu, vara. „Doamna Suzana" strigă Andrei obsedat de un gînd mai vechi că odată o va găsi moartă, în baie, unde-i plăcea să se bălăcească ore-ntregi, sau în șezlongul de lîngă soba de gătit din bucătărie; acolo, în pauza dintre mese, cu picioarele învelite într-un pled de lînă, citea de ani întregi o veche colecție de *femei celebre*, minunîndu-se neîntrerupt de păcatele lor: „Dom' profesor, da' mare curvă o fost și Maria Stuart, bat-o dumnezău ... N-o avut ea bărbat ca lumea, ce i-o trebuit și alții, însurați? Din cauza curvelor decade lumea, bată-le soarele. Crezi că dacă ești împărat poți să-ți permiți orice? Poți pe dracu'! Toate se plătesc. Praf și pulbere s-o ales de toți cîți o fost porci, tîlhari și n-o avut milă de oameni, nu și-o văzut lungul nasului. D-apoi cealaltă de ce nu s-o măritat? S-o gîndit că din căpătat îi mai bun decît din al tău?" Profesorul Cristian se mulțumea să-i zîmbească înțelegător, lăsînd încurcate problemele Angliei și Scoției, iar lui Andrei, dispus să le rezolve, nu-i dădea voie bătrîna: „Dumneata domnișor ești tînăr, nu te pricepi, că nici eu pînă la douăzeci și șase de ani n-am știut ce-i acela bărbat". „Doamna Suzana" mai strigă el, însă, din bucătărie, apăru bunică-sa, doamna Șoimescu. „I-am dat drumul, se explică ea printre sărutări, nu știu de ce o mai țineți și ce vă leagă de țoapa asta? Voi aveți nevoie de o femeie serioasă, care să vă pună la regim. Cînd am văzut ce vă pregătea, i-am aruncat mîncarea pe geam. Eu i-am spus foarte clar lui Jean ce are voie să mănînce și cum să se îngrijească, dar el, imediat ce plec, o aduce pe mortăciunea asta înapoi. Și m-am uitat prin dulapuri: nu v-ați cumpărat nici o haină, umblați ca niște cerșetori! Mîine vă iau de mînă și vă duc la croitor. Păi

se poate? Ce faceţi cu banii? Pe ce-i stricaţi? Am nişte economii, vă îmbrac eu, că nu suport să vă văd aşa".

Andrei se desprinse cu greu din braţele ei, apoi se aşeză într-un fotoliu şi o privi bucuros. Ştia că, iarăşi, cîteva zile va întoarce casa pe dos, că tatăl său nu-şi va găsi ceea ce lăsase pe birou şi, drept urmare, va veni foarte tîrziu de la clinică. De astă dată prezenţa ei îi făcea plăcere, spărgea liniştea atît de apăsătoare. Doamna Şoimescu nu se aşezase, continua să-l cerceteze nemulţumită: „Ăştia-s pantaloni călcaţi? De ce nu-i spui să-ţi apreteze cămăşile? Veniţi cu mine, la doamna Sterner, o lenjereasă perfectă, vă dau în grija ei. Mai scump, dar face. Ce păcat că n-am vreme să mă ocup de voi! O lună am umblat, dragă, să-mi cumpăr un loc în cimitir, lîngă Stela. Dacă nu mă ocup eu şi de asta, voi o să mă lăsaţi neîngropată! Doamne, şi acolo tot cu pile merge. Am avut noroc cu fostul primpretor Stoica Vincenţiu care, săracu, şi-o vîndut locul lui. Mi-a cerut să-l întreb pe Jean dacă nu-şi poate da, la anatomie, ca pe vremuri, şi cadavrul? Vrea, cică, să se bea. Şi ce inteligent şi frumos a fost băiatul ăsta! Acu' arată mai prost ca mine. Dar tu, Andrei, ai mai trecut pe la maică-ta? Dacă ai şti cît de mult ţinea la tine! Erai rău şi bolnăvicios, răceai imediat, n-am crezut c-o să ajungi ce ai ajuns. A avut sărmana o rochie de bal, i-o adusese Aurel din Paris. A tot umblat s-o vîndă dar n-avea cui, nu se mai purtau, se uitaseră bunele obiceiuri, aşa că pînă la urmă a tăiat-o şi ţi-a făcut ţie un costumaş. Azi se umblă şi în biserică şi la teatru cu căciula pe cap şi în salopetă. Bine că se mai şterg pe picioare şi nu scuipă întotdeauna pe jos, că-s mulţi ... Doamne, cît rîdeam de Stela! Nu ştia nici o poveste. Eu o pusesem la lecţii de pian, de limbi, nu şi la lecţii de poveşti. Dar să vezi ce inventa! A avut o imaginaţie grozavă femeia asta". „Cum arăta? o întrebă Andrei emoţionat ca totdeauna cînd venea vorba de maică-sa. O visez de multe ori noaptea, însă niciodată nu are faţa clară, niciodată n-o visez aproape", minţea el. „Era foarte frumoasă, ca bunicul tău. Dacă n-ai avea bărbia şi gura lui Jean ai fi leit ea. Tu ai ieşit un pic mai buzat. Mare păcat după ea. Tatăl tău era să moară de supărare. Am crezut că nu-şi va reveni niciodată. Îşi reproşa mereu că a neglijat-o, că prea a stat în clinică, prea a fost medic! Dar putea alege? A avut mulţi duşmani pentru că era cunoscut şi, în plus, îi umbla gura, nu ştia să mintă. Şi, săracu, credea în oameni, îi lua de buni, îi ajuta, apoi era minţit şi înşelat ori vîndut

însă cu toate astea nu se lecuia. Şi nu se văicărea niciodată. A stat la puşcărie, nu mi-a spus nici din întîmplare ce a pătit, cum a dus-o după ce l-au luat... Şi nici mai tîrziu, cînd a ajuns celebru, cînd nimeni nu putea să-i facă nimic, n-a vorbit, zicea că nu merită. Mai aflam vag cîte o vorbă de la Stela, însă şi ea... de parcă nu i-aş fi fost mamă. În privinţa asta nu-i seamănă lui Aurel, că bunicu-tău nu tăcea, el striga în gura mare, nu ascundea nimic, nu era ca ăia care se uită în toate părţile înainte de a şopti un banc prost pe care nici măcar ei nu-l aud bine. Dacă i-aş descoperi mormîntul... Eu nu l-am sfătuit niciodată să tacă. Decît să trăieşti ca o cîrtiţă mai bine să nu fii. Şi eu bat din gură toată ziua, numai că nu mă bagă nimeni în seamă. Poate că şi de asta trăiesc: nu ascund nimic, nu mă macin în mine, vorbesc, şi ce-o da dumnezeu! Maică-ta însă tăcea mereu, ţinea totul în ea, o vedeam cum suferă, îi ceream să-mi spună, însă îmi zîmbea în felul ei distant, rece şi parcă-mi încuia gura. Şi la Tribunal cît a fost angajată nu scotea un geamăt, se supunea, mergea după ţigări cînd o trimitea boul de Redman, în batjocură, pentru că n-a vrut să se mărite cu el. Mai tîrziu, după ce s-a întors Jean, l-a împins mereu din spate, s-a neglijat pe ea numai să poată lucra el. Şi Jean a avut nişte ani foarte buni. Dar m-am prins cu vorba şi mi s-o fi făcut carnea scrum". Andrei simţise demult mirosul însă se jena s-o întrerupă, deşi, de fiecare dată cînd venea ea, îi spunea cam acelaşi lucru, se supăra cînd nu era lăsată să-şi continue lungul monolog. Neîndrăznind să intre în bucătărie, Andrei se plimbă puţin prin hol apoi îşi trînti neglijent hainele pe pat: nu-şi găsea rostul, încă nu se putea hotărî ce să facă. Oricum, pînă la Irina voia să-l aştepte pe tatăl său la masă: s-ar fi supărat dacă tocmai astăzi ar fi lipsit. Din păcate, el trebuia să meargă pe la clinică în ipoteza că a fost găsit de Vera, aşa că Andrei mai avea încă mult de aşteptat. Deodată, din senin, se pomeni întrebîndu-se: „Oare în ce stadiu se află cu citostaticul?"

Împins de curiozitate trecu în camera tatălui său: voia să vadă, în fugă măcar, cum nu făcuse niciodată, ce cărţi are pe birou, ce lucrări, să descopere indirect la ce se gîndeşte. Greşeala cu Vera nu şi-o putea ierta: nici el nu ştia bine de ce o făcuse, aşa că îi venea greu să-şi imagineze ce crede ea. Nu era exclus să-l întrebe tocmai pe tatăl său. Iar apoi telefonul închis fără nici o explicaţie... „Dacă Bădilă ar nega că

l-a cunoscut pînă în seara aceea..." Gîndul i se părea murdar: se mai îndoia încă? Intră nesigur, cu frică, nu înainte de a căuta niște explicații în ipoteza că ar fi fost prins. Biblioteca... Dar ce carte? Tratatul lui Best și Taylor. Era convingător, ținea de preocupările lui de la cerc, numai că, de mult, cartea era în cameră la el și, probabil, nici nu avea loc în vreun raft. Trebuia să găsească ceva despre sînge. Drept urmare, deschise tratatul la capitolul respectiv și, în grabă, cu el în mînă, se hotărî să caute bibliografia utilizată de Best și Taylor. Dacă a auzit și el cele spuse de profesorul Banu însemna că este acoperit perfect: reîncepeau peste două zile. Sau măcar să-i fi văzut cînd se întrețineau; de fapt nu se putea să nu-l fi urmărit cu privirea în vreme ce strîngea mîinile celor de la catedră.

Cu mare frică, de parcă ar fi vrut să fure, cărînd imensul tratat sub braț, străbătu coridorul asigurîndu-se că încă n-a venit, apoi intră și, imediat, privirea îi căzu pe un titlu: *Leucemiile*, ăsta era plauzibil. Îl luă în grabă și, deschis la întîmplare, îl lăsă pe covor alături de Best. Apoi mai descoperi o *Hematologie*, însă o așeză și pe ea jos și abia cu o a treia carte în mînă avu curajul să arunce o privire în domeniul privat al tatălui său: biroul. Ordinea era perfectă: semn că nu lucrase de mult acasă, ori că bunică-sa călcase regula și-i adunase hîrtiile. În stînga, un vraf de reviste de chirurgie, niște prospecte, publicații și rapoarte de ale O.M.S.-ului, *Mortality from Malignant Neoplasms*, *Immunotherapy of Cancer* etc. ca sub veioză să descopere o fotocopie și o scrisoare desfăcută: tentația era mult prea mare, se uită cum fusese așezată pentru a o putea pune la loc în ipoteza că tatăl său ține minte locul fiecărei hîrtii pe masă și, în grabă, o vîrî în tratatul despre leucemii, după care citi în fugă una din fotocopiile declarației lui Redman și, cu fiecare cuvînt, uimirea se transforma în indignare. „Exclus, imposibil, absurd, exclama neîntrerupt. Așa ceva tata n-a putut face. Poate fi învinuit de orice, dar că ia bani..." O reciti. „Și eu am fost alături de acest om în a-l condamna pe tata. Are ceva deosebit în el acest Redman, reușește să se facă imediat crezut. Sau poate că nemulțumirea mea a fost atît de vie încît aș fi fost dispus să accept învinuirile oricui? se întreba rușinat. Sînt un infirm încă... Redman a mers imediat alături de Varlaam numai să-l îngenunche. Eu n-am făcut oare la fel?" Prin ușa între-

deschisă mai cercetă o dată poarta, strada, apoi începu să citească scrisoarea dosită în tratat.

„Nu știu cum să încep: dacă ți-aș spune dragă Cris *aș minți pentru că nu-mi ești drag deși o veche și sinceră prietenie mi-ar da acest drept, cu toate incidentele și accidentele care au fost. Stimate? Sigur, stimez chirurgul, meseriașul, dar acum nu lui mă adresez, ci unui om care inconștient, poate, m-a nenorocit, mi-a acoperit o bună parte din viață, soarele, lumina. Ca medic ți-ai făcut datoria, ți-ai onorat profesia. După discuția ultimă am fost convins că o să mă operezi bine deoarece eu nu eram decît un biet animal de experiență, tu — repet — trebuia să-ți onorezi firma, prestigiul pentru care treci peste orice, și nu să tranșezi o veche dușmănie. Orice ți-am spus atunci ai acceptat repede, fără să te îndoiești o clipă ceea ce înseamnă că nu te-am interesat, că nu eram decît un oarecare. În ochii tăi, atunci, nici nu existam, am simțit asta și tu o știi foarte bine. De fapt, operezi corect, este tot ce știi, printre cei mari ești o mediocritate, sau un chirurg strălucit printre mediocri. Și asta este singura ta victorie. Pentru că, în rest, înfrîngerile tale sînt mai numeroase și mai răsunătoare decît ale mele, dacă te gîndești bine, iar generozitatea ta „proverbială“ nu este decît o indiferență elegant mascată, ea face parte dintre parii cu care-ți întreții gloria să nu se încline într-o parte, nu ți-e organică. Înainte de a-ți dovedi că te cunosc mai bine de cum te cunoști tu însuți, te vei întreba ce am cu tine? De ce nu termin? De ce nu te las în pace? De ce-ți scriu? Sper să deduci din cele ce urmează. De un lucru însă să fii sigur: nu voi termina niciodată, tu ești umbra mea și, atît cît voi trăi, te voi urmări pas cu pas, nu vei scăpa de mine, adică de pedeapsă, nu vei avea o clipă de liniște, chiar și în somn o să descoperi că exist, chiar și în momentele de destindere fiziologică cu doctorița Panaitescu o să mă simți, o să regreți că ai trădat-o pe Stela. Dacă ar exista un aparat care să-ți radiografieze sufletul — căci nu crezi decît în aparate, în instrumente — n-ar descoperi în tine decît un imens orgoliu, o voință oarbă de a parveni, în rest absolut nimic.*

În Clinică am văzut-o pe Cristina. Te-am urmărit cum te întrețineai, cum îți pierdeai zilele cu ea deși nu este decît o sălbatică, o nebună care nu mai amintește de cea de altădată, părea altă persoană, născută din nou. Arăta jalnic: nici urmă din frumusețea ei, din siguranța cunoscută, din inteligența și

vioiciunea ei, părea o epavă, o uscătură, neînsemnată, rudimentară, cu un suflet atrofiat. O urmăream cum stătea în geam şi cum adulmeca arborii ca animalele aflate în cuşcă şi mi-am dat seama că ea, făcută pentru saloanele marilor oraşe, pentru dans, chef şi pat pavoazat cu mătăsuri, nu mai există, că doar capodul roşu, rămas ca prin minune de atunci, mai aminteşte de cea care a fost şi după care era să înnebuneşti. Atunci, după ce te-a lăsat, după ce te-a azvîrlit ca pe o gheată proastă şi nepotrivită, am fost alături de tine, te-am domolit, ţi-am suportat mărturisirile şi aventurile cu femeile acelea de doi bani, negre, albe, galbene pe care le luai după ţări, rase, religii. Ele însă nu ţi-au atenuat durerea înfrîngerii, n-ai reuşit să o uiţi, doar eu, zi de zi alături de tine, încercam să te mint că n-ai fost umilit, că ea n-a fost decît o fîşneaţă. Atunci m-am gîndit că nu te-a durut dragostea pierdută, că de Cristina nu te-a legat nici un sentiment, ci înfrîngerea, faptul că ea, o oarecare, a putut să te părăsească pe TINE. Şi m-am speriat. Acum cînd întîmplarea ne-a adus pe toţi trei împreună, la mine — cel care efectiv te-am salvat — ai venit doar în scîrbă, în schimb la ea ai fost de mai multe ori. Că am dreptate este şi faptul că nu mi-ai spus nimic de ea, nu mi-ai atras atenţia că e la doi paşi de mine. Dacă-ţi era indiferentă înfrîngerea — îmi spuneai. N-ai iubit-o nici atunci şi, firesc, m-am întrebat care este explicaţia? Pentru că ea nu-ţi evoca decît înfrîngerea, ai stat să te răzbuni, să-i dovedeşti cine eşti, ce ai ajuns, să o umileşti. Altfel, de ce ar fi plecat înainte de vreme din clinică? De ce s-a externat încă nerestabilită? Ce i-ai spus? Asta iarăşi nu e greu de dedus, din moment ce după despărţirea de tine, pe coridor, am văzut-o la geam, plîngînd şi privind departe brazii. Nu te-ai putut abţine să nu-i aminteşti ce este. Şi am înţeles că nu am greşit niciodată, că te cunosc bine. Pe urmă, te-ai dus pe front să parvii şi nu din dragoste pentru pămîntul dezrobit. Te-ai dus voluntar, să te dai în spectacol şi să mai strîngi nişte decoraţii la spartul tîrgului. Înainte de asta, tot de dragul spectacolului, l-ai jignit pe neamţ, dar exact în clipa cînd ai văzut că ei vor pierde războiul deşi, în paralel, pentru orice eventualitate, strîngeai materiale despre Hitler şi Mussolini, nu ca să scrii o carte de protest, nu să-i ridiculizezi, ci ca să le dovedeşti celor ce te-ar fi putut cerceta că ţi-ai schimbat concepţia, că ai greşit. Dar cu ce te-ai ales din aventurile astea? Ca urmare a decoraţiilor de pe front n-ai urcat, ai revenit la clinica de unde

plecaseşi, iar cu materialul propagandistic ai păţit ce trebuia. Ei, şi pentru că vroiai să urci, te-ai gîndit la un socru bine situat, bani, avere, deputăţie, fată frumoasă şi foarte deşteaptă. După cîteva înfrîngeri ai zis că e vremea să mai ai şi o victorie. Şi atunci ai trecut peste mine, nici nu ţi-a păsat că exist, că Stela era a mea, nu te-ai gîndit o clipă la ajutorul ce ţi l-am dat, ci ai mers orbeşte spre ţintă. În plus, ai intrat şi în partid că doar aveai origine bună şi era să-i spargi capul unui fascist francez doar pentru a fi în atenţia unei prese care te-ar fi făcut erou pentru o zi, fără să te gîndeşti, de orb ce erai, că ăia te-ar fi putut linşa. Ce mi-ai dăruit tu în schimbul vieţii salvate? Ţi-am spus. Că a ales Stela? A ales bătrînul escroc Şoimescu, omul care mă făcuse un fel de valet. I-a dat ordin! De ce n-a ordonat să se mărite cu mine? Simplu. Aveai o meserie bănoasă, erai chipeş, gargaragiu, i-ai făcut curte lui şi nu ei. În plus, tu erai de stînga şi el, politician vechi, voia să cadă mereu în picioare. În esenţă, aţi fost un cuplu perfect: unul de dreapta, altul de stînga: pierde dreapta? vine stînga, cădeaţi, după logica voastră, în picioare. Tu nu ai trăit pentru Stela, ci pentru bătrîn şi vilă. Cei ce afirmă că i-ai dat mai multă morfină cu propria ta mînă nu greşesc, este în firea ta, n-avea rost să mai agonizeze, trebuia să te simţi liber, să-ţi continui aventurile. Era recunoştinţa ta pentru faptul că te-a aşteptat că, după aceea, a acceptat să trăiască în umbra ta, să-ţi crească fiul. Pe Bădilă l-ai ajutat tot din motivul ştiut. Să te pui bine pentru orice eventualitate. Doar tu mi-ai spus odată cît de ciudată este istoria! Tu ştiai cine este Bădilă. Povestindu-mi întîmplarea aveai nevoie de martori pentru mai tîrziu! „Niciodată nu se ştie cui dă istoria dreptate", mi-ai spus.

Cînd m-ai prins în spital, am fost obligat să recunosc că am greşit faţă de tine şi am spus DA, am mărturisit exact ceea ce ai aşteptat. Dar oricine ar ţine seama de circumstanţele în care am spus ceea ce ai vrut. Realitatea însă este cea de care fugi. Atunci, la anchetă, ţi-am întins încă o dată mîna, am vrut să te scap sau măcar să-ţi ameliorez situaţia, dar cînd m-ai privit, mi s-a făcut frică: erai în stare de orice, chiar şi atunci m-ai fi tîrît cu tine de gît; în consecinţă, mi-am spus că ar fi vremea să mă apăr, lumea ne văzuse împreună, obişnuinţa m-a făcut să-ţi iert multe şi continuam să cred în prietenie. Dar eu, cunoscîndu-ţi firea şi ambiţia, n-aveam de unde şti dacă într-adevăr faci parte din vreo

bandă. Aşa că n-am spus decît adevărul, iar după lege ERAI vinovat. Acolo, cînd am văzut cît eşti în stare să încasezi, cîtă ură zace în tine, cîtă forţă oarbă ai, mi s-a făcut frică. Prin absurd, dacă ai fi suferit din cauza mea, tot trebuia să-mi fii recunoscător măcar pentru viaţa salvată atunci, la Paris. După ce ai ieşit, n-ai mai vrut să mă vezi: am fost o etapă în viaţa ta, aveai nevoie de ALŢI prieteni, trebuia să-ţi croieşti drum spre putere, iar eu, care te-am aşteptat atît, care de frică am suferit cum nu poţi să-ţi imaginezi, eu, pentru că nu puteam să-ţi ofer decît urmele unei vechi prietenii, nu mai eram bun. Pe tine te-a salvat iarăşi profesia, ai reuşit să urci. Eu, în schimb, şantajat de Varlaam din cauza prieteniei cu tine, am căzut, am alunecat încet, odată cu el şi, chiar dacă n-aş fi avut nevoie de sprijinul tău, de influenţa ta, măcar un sfert din ceea ce de atîtea ori ţi-am dat, curaj, înţelegere, aş fi avut. Şi nici în clinică, simţindu-te vinovat, n-ai vrut să mă vezi, deşi încă aş mai fi fost dispus să te iert. ACUM ÎNSĂ ESTE PREA TÎRZIU. Mi-ar fi imposibil. Declaraţia pe care am dat-o unui supus de-al tău asta înseamnă. Şi încă ceva. Eşti foarte urît de oameni, de asta adună documente despre tine, şi cum n-ai avut alţi zei decît orgoliul şi ascensiunea vei vedea, în curînd, cum se trăieşte fără ei. Pe cînd tu trebuie să te aperi mereu, cu încăpăţînare, eu sînt extrem de liber, nu am nici un fel de ambiţii, pot să am grijă să te arăt lumii aşa cum eşti. Ai rămas fără prieteni, fără sentimente şi fără familie. Ce părere poţi avea despre tine cînd pînă şi fiul tău propriu nu-ţi dă dreptate, te condamnă? Asta nu înseamnă ceva? Nu-ţi spune nimic? Dar faptul că şi femeia care, din interes, este încurcată cu tine te înşală? Eşti foarte singur şi părăsit. Ţi-a mai rămas iluzia puterii, pe care, nu peste mult, o vei pierde. Şi atunci? Varlaam, omul cu care ai atîtea amintiri comune şi care este la fel de izolat, vinde loz în plic lîngă MERCUR. Vei ajunge la el, sînteţi doar două caractere puternice şi aţi avut acelaşi scop în viaţă. Cred că tu eşti singurul lui eşec. A încercat să te dărîme, să te îngenuncheze, să-ţi sfărîme personalitatea dar n-a reuşit, turba cînd îţi pomenea numele sau cînd te vedea. Ai un fel aparte de a scoate oamenii din sărite. Poate că acum ai devenit mai înţelept. Încearcă. Sau poate la Cristina. Ea s-a dat în vînt după gloriile în curs de destrămare. În plus, nici ea nu are pe nimeni.

Oricum, mi-e milă de tine, Cris, mi-e milă şi n-aş vrea să

fiu în pielea ta în clipele cînd îți vei retrăi propria-ți viață, cînd cu frică sau disperare îți vei face socotelile. Dar și din punctul tău de vedere analizate lucrurile, ce ți-a adus gloria? Ce ai în plus față de alți oameni? Ai măcar un singur prieten? Ai o mulțumire? Ești împăcat? Vei muri liniștit? N-a fost prea mare prețul pe care l-ai plătit pentru această penibilă satisfacție? Te va putea ierta vreodată propriul tău copil, cînd va descoperi în detaliu cine ești, ce i-ai făcut cu mama și cînd va întîlni o lume ostilă, stîrnită tocmai de duritatea cu care ai trecut, ai mărșăluit peste ea? Între a-ți moșteni dușmăniile și vila și a se simți liber, desprins de obsesia victimelor tale, va prefera, indiscutabil, ultima variantă. Iar tu, Cris, singur, pustiu, îți vei căuta la nesfîrșit înfrîngerile ca săracul păduchii, și vei avea ce găsi, dar nici o baie nu te va scăpa de ei, pentru că e prea tîrziu, mult prea tîrziu.

Ți-am spus ceea ce de fapt ar trebui să-ți fi amintit propria-ți conștiință căreia, o vreme, mă angajez să-i țin locul. Și așa mă disprețuiești ca persoană fizică, nu m-ai văzut nici măcar în glumă.

Pe curînd, așadar . . .“

Andrei așeză scrisoarea pe masă apoi ieși în grabă. „Ce noapte în sufletul lui, ce imensă noapte, își spuse după o lungă și chinuitoare pauză în care orice cuvînt era de prisos. E bolnav, sărmanul. Dar ce l-a adus în starea asta? Cine?“ Se simțea confuz, înspăimîntat. „Cînd microbii au impresia că terenul e bun, tăbărăsc brutal, se manifestă imediat. Cine naște boală și ură? . . . Și totuși n-ar trebui să mă mir prea mult, cînd eu însumi la un moment dat . . .“ Izbi cu pumnul în masă și durerea brutală îl trezi cumva. Zgomotul însă o făcu pe doamna Șoimescu să apară speriată în ușă. „Ce a căzut? Dorești ceva? Ți-o fi foame și Jean ăsta nu mai vine, parcă s-a însurat cu clinica aia“. „Nu, îl aștept. Sau, dacă vrei, mă duc înaintea lui“. „Ar fi mai bine, recunoscu bătrîna. V-am pregătit un soté de morcovi grozav, căci aveți nevoie de vitamina A, nu vedeți bine. Friptura s-a ars, din păcate. Dacă o țineți pe țoapa aia care distruge tot . . . pînă și soba!“ „Poate că ne invită tata la un restaurant“, spuse sfios Andrei, și bunică-sa se bucură. „Nu mi-am adus costumul. Sau se intră în restaurant și fără ținută corespunzătoare? Aurel nu-mi permitea, trebuia să respectăm firma. Dar crezi că taică-tău are bani? Altfel, va trebui să iau de la haine și nu ar fi bine . . .“ „Cred că are, dar azi sigur nu ne va invita, căci

mi-am amintit de un caz grav, o sinucidere. Și pe ăla îl iubea mult..." „Pe cine nu iubește el? bombăni nemulțumită doamna Șoimescu. Nu-i înțeleg pe sinucigași. Am avut și eu destule motive, dar tocmai de asta n-am făcut-o". Andrei știa că n-are rost să continue discuția însă imaginea doctorului Iorga îl înspăimînta. „Astăzi tata a murit puțin..." Se opri la geam și, încet, ca o căldură aspră, neiertătoare, îl cuprinse furia: „Rahat. Paștele mamii lor. Infecți născuți anume pentru a te strînge de gît. Pot doar să distrugă, să nimicească, să extirpe în oameni bucuria de a face ceva". „Pe cine înjuri atît de urît, Andi? se interesă uimită bătrîna, care intrase încet în camera profesorului unde-i aduse o cafea. Te afli în fața unei doamne". „Vai, iartă-mă, se scuză acesta trezit brusc, niște indivizi care vor să strice drumul", minți el strîngînd spasmodic draperia.

Un stol de ciori se așeză în bradul de sub geam.

20

Mult stimate tovarășe secretar,

Deocamdată mă voi abține să emit o judecată axiologică asupra acad. prof. dr. doc. Ion Cristian. Ar fi prematură și, firesc, amendabilă. Despre activitatea sa profesională am mai vorbit. Este de ordinul evidenței, un adevăr axiomatic, că acad. Cristian este o personalitate formată, complexă, că are multe titluri, unele justificate, că a fost, într-o perioadă, un cercetător bun și un cadru didactic apreciat. Ceea ce ne interesează însă cu precădere este activitatea sa extraprofesională și coerența faptelor sale, succesiunea lor dialectică; ea trebuie urmărită în timp, cu discernămînt și detașare. Dar, oricum, cîteva întrebări transpar cu pregnanță. I se pot tolera abaterile, nu puține și nu neglijabile, numai pentru că este un chirurg bun și un cercetător care promite, cam demult, un citostatic? Poate fi trecut cu vederea faptul că un pedagog cu o mare putere de influențare a masei studențești, cu o curioasă priză în rîndurile tineretului, este imoral și are un comportament social cel puțin îndoielnic?

Problemele obligă la o meditație gravă, responsabilă, tocmai pentru că întîrzierea unei atitudini față de el poate avea consecințe negative asupra studenților și clinicii în general.

Astăzi, de exemplu, a fost foarte vesel, de nerecunoscut: glumea — și glumele sale echivoce, cu vizibile trimiteri sociale sînt deja notorii — făcea pe popularul, asculta fel de fel de inepții spuse de niște studenți și, în plus, cînd a fost chemat la o ședință de către tov. decan Mărișan a spus: „Îmi faceți o mare fericire că mă invitați. Eu, care fugeam de ședințe, am ajuns să-mi placă. De ce? Pînă ce vin însă, vă rog să meditați asupra fondurilor ce mi se cuvin pentru a-mi putea continua cercetările. Eu nu am venituri să mă autofinanțez. Și nu e vorba numai de mine. Dacă nu abordăm acest subiect — n-are rost să pierdem vremea. Și-i de văzut puțin cu oamenii. Eu vin orice ați discuta, însă am impresia că o să regretați". De aceea cursul său a fost un fel de repetiție a ședinței. A vorbit prea puțin de chirurgia pancreasului, căci în rest l-a preocupat o altă temă: „Convingerile — sursă a puterii morale". Este un exemplu al modului cum își îndeplinește atribuțiile profesionale. Dețin și stenograma cursului. Ea nu are nevoie de nici un comentariu. De fapt n-a fost curs, ci un dialog care a deviat mult chiar și de la a doua temă; studenții puneau întrebări, îl chiar contraziceau, iar el făcea pe Oracolul din Delfi. El nu este un profesor luminat, „liberal" cum cred unii, ci un fel de bombă cu explozie întîrziată. De aceea a trebuit să mă întreb: nu ar fi, oare, mai bine să i se restrîngă sfera de activitate la masa de operație și în laborator, asta chiar în numele vîrstei? Nu este prea solicitat? Grija ce o nutrim față de oamenii în vîrstă nu ar trebui materializată în acest chip? Clinicii îi lipsește o conducere tînără, plină de inițiative, studenții au nevoie de dascăli și nu de șuetiști! Pe de altă parte, prezența lui în corpul profesoral este o sursă continuă de neînțelegeri menită să devieze atenția de la marile sarcini ce stau în fața cadrelor didactice. Nu o dată oameni capabili ca profesorii Codreanu, Vasiliu, Ottescu, Boțan s-au plîns împotriva lui. Și să nu mai vorbim de faptul că a distrus viitorul unei tinere înzestrate, dr. Veronica Panaitescu. A obligat-o, prin funcția ce o deține, la o viață echivocă, dublă, a adus-o într-o postură jalnică. E foarte greu de crezut că numai de dragul cercetării stau nopți întregi în laborator, păziți de un oarecare Anania, un valet personal sau cam așa ceva. De asemenea, pe dr. Dumitrescu Ivașcu dintr-un om independent l-a transformat într-o unealtă prin care vrea să controleze clinica și după pensionare.

Un lucru se impune cu pregnanță: profesorul Cristian trebuie analizat cît mai repede. Altfel, lucrurile ar putea să ia o întorsătură nedorită. Pe mine și pe tov. conf. dr. I. Florea ne-a trecut pe linie moartă, doctorul Dumitrescu Ivașcu preluîndu-ne sarcinile, iar în colectivul de catedră sau în organizație nu ne putem exprima eficient opiniile întrucît sîntem în minoritate: oamenii sînt intimidați, refuză să se exprime în fața tov. acad. Cristian, le este frică de măsurile administrative pe care le-ar putea lua.

Modernizarea învățămîntului, dinamizarea lui, accentuarea laturii sale practice nu poate fi făcută cu oameni demodați, rutinați, chiar dacă în trecutul lor au merite incontestabile. Rugîndu-vă să meditați și asupra biografiei celor înainte pomeniți rămîn la convingerea că grija pentru sănătatea oamenilor muncii și viitorul învățămîntului nostru se va materializa în sensul dorit de noi și în concordanță cu direcția fluxului înnoitor.

În numele unui grup de cadre didactice
ss. Indescifrabil.

21

Luni, 12 mai a.c.

Viața ne rezervă surprize nebănuite și dacă n-am trăi n-am vedea atîtea. Și dacă nu-i întîmplător trecutul, nici prezentul nu poate fi deși este încărcat de neprevăzut din care cauză n-am mai putut scrie de mult aici. Și nici astăzi n-aș fi scris dacă gestul tov. prof. nu m-ar fi umplut de indignare și revoltă. Dimineața a făcut vizita ca un leu. Pur și simplu rupea foile de observație pe motiv că nu sînt bine întocmite, iar într-un salon al tov. dr. Nicula i s-a părut că nu-i prea mare curățenie și a făcut o zarvă încît femeile de serviciu și asistentele au început să plîngă. Apoi s-a dus în fața unui televizor să privească demonstrația pe care o făcea tov. conferențiar în fața studenților și a rămas așa să-l urmă-

rească cum operează și pe măsură ce se uita se enerva cum că tov. Florea are rahat în gură, că nici el n-a înțeles explicațiile, dar bieții studenți? și de furie a plecat în sala de pansamente unde m-a găsit și mi-a cerut să-i pregătesc halatul și celelalte, să se bage el în operație, să-i lumineze el pe ăia care se uitau mai degrabă la picioarele fetelor decît la televizor. Dar i s-a părut că nu mă mișc destul de repede și că nu l-am auzit bine și a trîntit o casoletă și eu am avut impresia că se joacă și n-am sărit ca ars și atunci a dat cu casoleta după mine făcîndu-mă să-mi pierd echilibrul de spaimă și atunci m-a înjurat și m-a jignit și a zis că nici de cărat rahat cu tărăboanța nu-s bun, că umblu lela, ca aia-n tîrg și așa mai departe. Dar eu știu de ce-i așa, că se crede deja rector deși laborantul tov. Codreanu mi-a spus că nu va fi deoarece nu-l susține actualul rector și nici tov. Șerban și că tov. Crețu i-a pregătit una de va avea ce căra. De fapt în institut numai de asta se vorbește și unii cred că totuși el va ajunge deși laborantul mi-a spus că tov. Codreanu a operat pe soția unui tov. cu influență de la județ și că tov. Codreanu este pertu cu tovarășii de acolo așa că s-ar putea să avem noroc. Am aflat că tov. Ottescu a luat niște cărți ale tov. Cristian și le-a cerut la asistenții săi să facă referate dacă-s bune sau nu și aceștia au zis că-s foarte bune și tov. Ottescu s-a supărat pe ei și i-a făcut tîmpiți și a dat altora sarcina să facă referate, iar aceștia au zis că-s proaste și iarăși s-a supărat și atunci a chemat pe alții iar aceștia nu știu ce să zică și nimeni nu înțelege ce vrea, dar se spune că vrea să aibă și referate bune și rele ca să le poată folosi într-o ședință după cum va fi nevoie, căci tov. Ottescu e cu fundu-n două luntri și e supărat că el n-a fost trecut pe lista de propuneri. De fapt să n-ai de lucru cu bătrînii și slugile lor.

De furios ce-a fost, tov. Cristian n-a mai mers să-și țină cursul și l-a trimis pe tov. dr. Dumitrescu că toată lumea a rămas uimită cum de l-a ignorat pe tov. conferențiar, numai eu nu, pentru că știu că tot timpul au fost împreună, erau ca sacul cu petecul, complotează ceva, ceva nu-i clar. Oare nu cumva cu el vrea să le dea în cap tov. conferențiar și tov. dr. Nicula? Dacă, Doamne păzește, l-ar moșteni ar fi o mare tragedie pentru că ăsta e mai rău chiar, și pe deasupra toată ziua spune bancuri nejuste pe coridor și critică tot ce-i pică în cale. Astăzi, de exemplu, l-a criticat pe tov. primar municipal și a spus că scoate bani de la oameni pentru

fel de fel de prostii. A spus că acest tov. ar putea să ajungă într-o zi la concluzia că oamenii prea umblă brambura pe străzi și uzează asfaltul, drept pentru care ar fi capabil să introducă tichete de străzi, adică să plătești pentru toate celelalte străzi în afară de aceea pe care ești obligat să mergi de acasă pînă la slujbă. La curs dr. Dumitrescu a predicat ca Cristos pe muntele Sinai și l-au aplaudat studenții. Încă n-am aflat ce le-a spus dar cam știm noi ce aplaudă ei. Are nevoie tov. Cristian de oameni supuși și de aceea îl împinge, dar nu cred că are șanse să ajungă undeva pentru că tov. Dumitrescu nu-i bine orientat și a făcut prea multe gafe la viața lui.

Tov. Cristian a rămas mult în cabinet încît dr. Nicula a spus: „Poate-și scrie testamentul sau memoriile. Aș fi mai bucuros dacă, de rușine pentru ceea ce a făcut, și-ar scrie demisia numai că nu face el așa ceva". Spre seară a venit dr. Spielmann la el și apoi s-au întors în laborator însă pe acolo n-am putut trece din cauza acelui tov. Anania care s-a ținut scai de mine și m-a prins într-un colț și mi-a sucit nasul și m-a tras de favoriți și mi-a spus că mă otrăvește și mă bate de-mi ies ochii prin ceafă, că de ce am distribuit fotocopiile declarației întreținătorului fetei violate de tov. Andrei. Deci, nu mă mai pot duce jos că-mi aruncă substanța aia în cap. În plus, mi-a atras atenția că trebuie să-mi caut alt loc de muncă și altă tovarășă de viață deoarece mă aranjează atît la profesor cît și la soție ducîndu-i indispensabilii mei și pantoful. A spus că mă mai lasă în clinică pînă în cinstea zilei copilului, dacă-i dau zilnic cîte un kg. de țuică. Eu nu i-am dus imediat, dar cînd l-am văzut plimbîndu-mi-se pe sub geam cu pantoful și indispensabilii în plasă era să fug la nebuni de frică, și am ieșit repede afară să-i opresc înaintarea și el a rîs ca prostul și-a spus că nu are nimic cu mine, că-și duce pantoful la reparat și m-a mai întrebat dacă nu-l invit la o cafea să-mi cunoască familia, iar eu am spus că merg cu țuica și, în concluzie, am comis un act rușinos, am furat sticla din frigider și i-am dat-o și drept răsplată el a început să mă calce pe picioare și să-mi smulgă peri din favoriți de parcă aș fi fost la anchetă și foarte cu greu l-am pornit de acolo. În casă însă din cauza lui a ieșit mare scandal între soție și soacră care a fost învinuită că a băut țuica eu fiind scos din cauză întrucît beau doar cu aprobarea soției și ea ne-a mirosit pe amîndoi și soacra putea.

Din păcate situația se înrăutățește, că ăsta mă șantajează încît va trebui să mă internez, că de împăcat nu vrea să se împace. Ultima dată m-am dus personal cu țuica în laborator și el a făcut mișto de mine încît m-a adus în stare de lacrimi nu alta, și a spus că și de-i ling picioarele nu mă iartă încît a trebuit să fac demersuri să mă mut la altă clinică, la tov. prof. Codreanu care, din păcate, n-are loc dar vrea să mă schimbe, îi dă tov. Cristian un altul astfel că va trebui să aflu noutăți doar de la tov. soră Ionescu. Dar de aici am să i-o plătesc foarte urît lui Ananie că nu voi mai depinde de el. Acolo o să-i pun la punct dosarul căci în jurnalul meu am notat toate datele compromițătoare despre el și am ce spune. Acum cercetez unde-mi ține pantoful și indispensabilii că vreau să-i torn ceva-n țuică să-l adorm și să i le sustrag fie și de la domiciliul personal. Deși asta nu-i o soluție, ăsta-i tare ca un animal, nu adoarme sau dă țuica altcuiva. Dacă aș ști că i-o dă, din servilism, profesorului aș turna o doză dublă.

Despre cercetări n-am aflat nimic, doar sora Ionescu zice că l-a auzit spunînd dr. Spielmann că totul merge bine ceea ce ar însemna că trebuie să mă deplasez duminică la tov. aceea nebună, Cristina Fărcașiu.

Încă două evenimente mai trebuiesc amintite, mai ales că au avut loc în aceeași zi.

1. Băiatul profesorului Cristian a fost premiat spre rușinea juriului care în parte nu era de la institutul nostru, ci străin, și n-avea de unde să știe că cu cine au de-a face. Dar cei de la noi de ce s-au lăsat intimidați de bruta de tov. profesor? După ce i-a criticat toată ziua prin ședințe cred și eu că le-a fost frică deși mai bine ar fi trebuit să procedeze cum îi îndemna inima, să nu se lase intimidați. Acum nimeni nu-i va ajunge cu prăjina la nas. Mă întreb totuși de ce juriul n-a găsit un tînăr mai sănătos moral și cu origine justă? Dacă n-a vrut acest lucru de ce n-a dat atunci acest premiu fiului tov. prodecan Oancea? Poate fi mai prost acest fiu decît fiul tov. Cristian? Nu cred! Iată așadar un gest care lasă o pată urîtă în istoria învățămîntului nostru universitar de aici.

2. Doctorul Iorga a încercat să se sinucidă. A luat niște anestezice. Situația este disperată dar speranțe sînt. Profesorul Cristian a fost scos din ședință și a rămas mult lîngă el, a făcut tot ce se putea face. Niciodată nu l-am văzut mai trist. Părea pur și simplu dărîmat. În clipele acelea devenise bătrîn

și mic. Iată, mă gîndeam, ceea ce nu i-a putut face un întreg corp profesoral, dușmanii lui cei mai aprigi, i-a făcut prietenul său cel bun! De fapt nici nu mă mir că doctorul Iorga a încercat să se sinucidă în clinica aceea unde toată lumea își exprima opinia cum vrea, fără control, unde mulți fac numai pe nebunii încît și-ar avea locul la miliție și nu numai acolo. Dacă profesorul ar fi fost om, l-ar fi ținut în clinică la el.

Tov. Panaitescu îl vizitează iarăși pe tov. Cristian de unde se vede că e liberă. Stau mult împreună, lucrează, se plimbă prin oraș ca doi porumbei. E clar, cînd vrea ea îi pune fusta-n cap și el n-are încotro. Chiar și lîngă doctorul Iorga au rămas amîndoi întreaga noapte în vreme ce în laborator păzea namila aia de Ananie, încît nu m-am putut apropia să văd dacă moare sau nu și să aud presupuneri în legătură cu sinuciderea.

În schimb, m-am împrietenit cu tov. Redman care, odată, m-a vizitat și la domiciliu. Ieri a acceptat să vorbească despre profesor după ce i-am spus pe față cine este. „Eu îl cunosc, a zis tov. Redman, pe el nu-l puteți distruge, poți să tragi în el cu tunul. Pe el l-ar durea doar dacă i s-ar întîmpla ceva copilului și acestuia i se pot face multe că-i tînăr și repezit ca taică-său în tinerețe. Lăsat să se călească și ăsta îi va semăna tot mai mult, va fi imposibil, Cris luptă doar pentru el, vrea să-l protejeze, să-l salte așa că la copil trebuie lucrat". Eu mi-am exprimat neîncrederea însă el a afirmat că eu sînt prea simplu, prea din topor și nu-l pot înțelege pe tov. Cristian. Din partea mea zică-mi și bou că tot nu mă supăr, important este să aflu cît mai multe. Apoi ne-am dus împreună la alt tovarăș, Varlaam, un om foarte drăguț și bun care vinde loz în plic și care, de asemenea, îl cunoaște pe profesor. Acesta a mărturisit că nu se mai amestecă și, mai tîrziu, după ce am băut cîteva țuici, a plîns de era să plîng și eu de mila lui, doar tov. Redman s-a dovedit a fi categoric și a spus că nu cedează pînă nu-l distruge. De l-ar auzi Dumnezeu, vorba poporului, căci altfel eu va trebui să mă mut din clinică și nu știu dacă sora Ionescu sau alții vor depune atîta suflet, se vor strădui să-i demaște. M-aș putea înțelege doar cu Lemnaru, care este un tovarăș de suflet, prietenos, dar mai sumar și fără experiență căci de Ioneasca mă cam îndoiesc. Neputînd merge eu, am trimis-o experimental la Anania să vadă ce lucră și care-i atmosfera pe la tov. profesor și iată ce a scris:

„M-am dus pe la tov. Anania și m-am dat cu cele bune pe lîngă el și i-am cerut un foc la țigară și el mi-a dat cu plăcere și mi-a zîmbit apoi m-a întrebat cu ce treburi și eu i-am spus doar de foc și el mi-a zis că-i gata să-mi dea tot ce-mi lipsește și eu i-am zis că nu-mi lipsește nimic și el m-a bătut ca pe iepe peste șold și a suspinat că dacă nu-mi lipsește ce crede el, porcu, nici nu-mi prisosește felul acela respectiv și eu am rîs și-am spus că nu-i este rușine și el a cerut să mai trec pe la el să văd dacă i-a trecut rușinea și iarăși m-a înghesuit că era să țip da n-am țipat că mi-o fost frică de profesor și el simțind asta m-a tras într-un colț și a spus că-s o fată frumoasă iar eu l-am întrebat ce lucră și cu ce se mai ocupă cel bătrîn și el a zis că profesorul se ocupă cu multe dar că el va avea grijă numai de mine că nici n-a avut vreme să vadă pînă acum ce femeie frumoasă sînt și mi-a pus mîna pe pept și eu i-am dat-o jos și l-am porcăit că are nevastă și copii mari și el a spus să nu-i port eu grija nevesti-si că ea are ce-i trebuie și eu m-am lăsat pipăită să văd ce scrie pe eprubete și el nu s-a mulțumit cu atît că m-a forțat puțin din spate pînă am ajuns în camera cu cîinii așa că n-am putut citi decît R 118 care nu știu ce-i, iar acolo la cîini iar m-a prins de pept și eu am fugit și el a strigat să mai trec pe acolo dar nu mă duc, treacă dracu că ăsta dacă mă prinde cine știe ce-mi face și nu vreau. În rest îi un băiat drăguț dar tare afimeiat și pînă acum nici un bărbat din clinica noastră n-a avut atîta tupeu așa că asta-i socoteala, eu pe acolo nu mai trec că ne-a vedea profesorul și o sfeclim urît. Apoi m-am dus la tov. secretară în capul coridorului să-i cer un foc și ea n-a avut că nu fumează dar a dat un telefon și l-am văzut pe Ananie și era să mă apuce guta însă el a spus iubito iar ți s-a stins țigara și m-a întrebat că de ce n-am mers înapoi și aia a rîs ca o iapă și eu am spus că știu eu de ce nu m-am dus și ea l-a amenințat pe Ananie că se ține de prostii și el a spus că-s fată drăguță și că-mi dă tot focul și aia a rîs ca o iapă că am ieșit afară și ăla se ținea de mine și îmi tot vorbea fel de fel de lucruri rușinoase și eu tare m-am jignit și l-am făcut primitiv și vită încălțată și el a rîs și a spus că nu-i place să iubească încălțat și alte cele și mai și încît am întins-o la fugă. Și eu nu mai vreau să scriu ce și cum că-s măritată și nici la soțul meu nu-i răspund la scrisori că nu-mi place scrisul“.

Așa că pînă una, alta plec la tov. Fărcașiu și mai vreau să văd dacă totuși nu pot face să nu schimb clinica unde m-am obișnuit. Căci dacă ajunge tov. Cristian rector oriunde va fi ca-n iad și eu de asta mă păzesc.

22

Cînd își făcu apariția doctorul Dumitrescu, profesorul Cristian tocmai îl asculta pe Spielmann care, bucuros, îi plimba prin fața ochilor primele picături de E 118. „În cîteva zile vom avea mai multe fiole, dar fiole adevărate nu un lichid suspect și incert, adormit într-o sticluță nu se știe cît de sterilă", spuse el, și profesorul ar fi vrut să-i amintească, așa, în fugă, că l-a văzut în starea aceea de exact șaizeci și opt de ori — de cînd îl cooptase în colectivul de cercetare — dar n-o făcu, se distra de faptul că Spielmann abia acum aflase de lista candidaților pentru funcția de rector, nu se dezmințise deci nici de astă dată, multe zvonuri cînd ajungeau la el erau deja infirmate însă, pe cele ce-i conveneau, Spielmann nu le înregistra ca atare, ci luîndu-le drept certitudini se bucura că i s-a îndeplinit o profeție pe care, în realitate, n-o comunicase nimănui. Se și văzuse lucrînd într-un laborator modern, bine utilat și, drept răzbunare pentru improvizațiile și lipsurile de pînă acum, îi ceruse voie „rectorului" să spargă cîteva scule contemporane cu Victor Babeș, care-l enervaseră cumplit. „Și ce dacă aici se schimbă un om cu un altul?" se gîndi Cristian dar, nevoind să-i strice bucuria, i le oferi cu generozitate apoi își fixă privirea asupra lui Dumitrescu care părea foarte indispus: altădată, văzînd picăturile în mîna lui Spielmann, s-ar fi repezit asupra lui cerîndu-i voie să se uite la ele de parcă simpla lor contemplare i-ar fi spus totul, acum însă nici nu-l interesau. „Eu pe ăsta-l bat! strigă Dumitrescu. Alt limbaj nu pricepe și nici n-aș putea încerca. A avut mare noroc, am dormit noaptea trecută, eram odihnit, îmi păstram controlul, dar și așa-mi țineam pumnii în buzunare!" Cristian, crezînd că este vorba de Spielmann, se uita de la unul la altul contrariat; acesta din urmă, cunoscînd ieșirile lui Dumitrescu, unele de o violență neobișnuită, dar

care se stingeau la fel de repede, se retrase spre perete protejîndu-și instinctiv sticluța, pînă cînd auzi vocea autoritară a profesorului: „Vrei să fii mai clar, doctore?“ Văzîndu-l pe Spielmann speriat, Dumitrescu își dăduse seama de confuzia creată: „Ce să am cu tine, Hary dragă? Cu Florea, lua-l-ar dracu!“ Explicația îl făcu pe Cristian să izbucnească în rîs: „Pentru dobitocul ăsta? Te credeam om serios!“ „Să mă amenințe din senin! I s-a deschis gura: că nu fac, nu particip, nu combat, că vorbesc aiurea, că nu-mi bag mințile-n cap, că nu-l respect și multe alte tîmpenii. L-am întrebat de ce nu-mi comunică în public toate astea, iar drept răspuns mi le-a mai repetat o dată, dar i-am rîs în nas și l-am sfătuit să învețe să facă un nod chirurgical. Gol ca o tobă, dar mînuiește lozincile de-ți vine rău. Pune vorbe în locul competenței, un asfalt de vorbe, o mare moartă. În sfîrșit, l-am mai întrebat dacă n-are să vă dea și dumneavoastră un sfat, și mi-a răspuns că nu v-a întîrzia ocazia ...“ „I-ai făcut ceva?“ se interesă Cristian. „Nu.“ „Ați avut pe secție sau din cauza studenților vreo neplăcere?“ „Nu.“ „Dar ăsta era un om foarte tăcut, nu-și ieșea ușor din muțenie“. „N-aș vrea să mă înțelegeți greșit: mi-a fost penibil să vă spun. Am mai avut eu diverse discuții, mă descurc ușor cu acest crustaceu, dar acum cred că e vorba de altceva, mai grav: am aflat că la ședința de azi vi s-ar pregăti o surpriză.“ „Mie? se miră Cristian. De unde știi?“ „Păi nu vă vor unii“, spuse cu timiditate Dumitrescu. „Îi privește, eu am renunțat de mult, i-am spus-o lui Codreanu, chiar și lui Dornești. N-am timp“. „Spătaru, balneologul, mi-a povestit că l-a vizitat Crețu, care i-a explicat cum stați cu trecutul, ce gafe a făcut Andrei, ce vorbiți pe la cursuri.“ „A mai făcut Andrei vreo prostie?“ „Nu cred.“ „Atunci?“ „Nu-l educați bine.“ „Cunosc repertoriul“, dădu scîrbit din umăr Cristian. „Nu știu, ar trebui să le preveniți cumva ...“ „De ce? Lasă-i să-și petreacă. N-avem același limbaj.“ „Dacă nu ripostați vor crede că vă este frică!“ „Profesorul Popa avea o replică: «îi detest, îi contest și-i bag în aia a mă-si!»“ „Nu-i chiar atît de simplu“, insistă Dumitrescu. „Dar nu pot, spuse furios Cristian. Să-l acuz pe X că are cutare defect, pe Y că are nu știu ce păcat? Astea țin de o gîndire primitivă, de un mod rudimentar de a înțelege rosturile noastre. Dacă ne-am uita mai bine la noi, dacă am vedea cum arătăm, ce putem și ce nu putem, în ce situații facem pe leii și unde ne retragem ca lașii mimînd că nu știm despre ce e vorba ...

Nu, este un capitol mort, încheiat. Mă simt foarte liber, n-am decît obligațiile pe care eu însumi mi le-am asumat. Deci, nu mă interesează că mă vor sau că nu mă vor... Omul din mine are nevoie de altfel de satisfacții. Nu vreau decît liniște... Liniște între acești pereți. Mai bine să bem un vin pentru picăturile de la Spielmann. La celelalte mă voi gîndi, promit." Cristian îl sună pe laborant să aducă vinul și, cei doi, cunoscîndu-i obiceiul, știau că n-are rost să mai adauge un cuvînt pînă nu se va hotărî să pună întrebări. Începea și el să-și dea seama că s-a întîmplat ceva deosebit din moment ce pînă și lui Florea i s-a deschis gura. Ar fi putut să-l cheme, să-l întrebe dar pur și simplu n-avea chef, nu-i păsa de nimic, starea sănătății lui Iorga îl indispusese, umbrindu-i chiar și bucuria de a avea în fața ochilor citostaticul. Altădată s-ar fi repezit cu el la animale, l-ar fi injectat așteptînd rezultatele cu speranța că odată, ajunși la un capăt, vor putea să-și continue cercetările pe alt plan; acum însă îl privea neutru, se arătă mai interesat de vinul servit de Anania, în niște baloane Erlenmayer.

Ieri fusese iarăși la Psihiatrie. Mergea de obicei după-masa căci nu voia să-l întîlnească pe profesorul Negru; cu puțin înainte de internarea doctorului Iorga îl vizitase cu gîndul să-și facă o electroencefalogramă dar, spre ghinionul lui, aparatul era stricat; pe urmă, ca prin minune, durerile de cap îi încetaseră o vreme, și Cristian uitase cu desăvîrșire de discuția cu Negru, chiar dacă-și ducea mîinile prin părul mare, alb, ce-i acoperea cicatricea, nu-i mai păsa, ea nu-i mai sugera nimic. Cînd îl întîlnise iarăși pe Negru, Cristian îi mulțumise pentru grijă dar evitase să-l mai viziteze. „Încă nu e momentul. Și așa, dacă e să fie..." Parcă îi era frică de rezultat, nu voia să-l afle încă. Negru nu prea venea după-masa la clinică, doar cînd avea ore, iar prin saloane nu obișnuia să umble în afara vizitelor obișnuite de dimineața.

Ieri, urcînd dealul, Cristian începuse să-și piardă siguranța; odată cu vaga senzație de plutire simțise că nu mai poate de durere: capul părea strîns într-un lanț de oțel, care, cu fiece pas, se vîra tot mai adînc în os. Odată ajuns în salonul doctorului Iorga se așezase epuizat pe marginea patului: voise să ceară o pernă și o pătură, să se culce alături de bolnav. Laborantul, politicos, stătuse în ușă și așteptase un gest, o vorbă, însă Cristian transpirat, obosit, uitînd parcă pentru ce venise, își masase tîmplele ușor, cu vîrful degetelor. „Nu

se va trezi repede, spusese el, într-un tîrziu, intrigat de tăcerea profesorului. I s-a făcut insulină și va dormi încă mult." Smuls o clipă din starea de abandon, Cristian îl privise rugător. „Vreau să rămîn puțin aici. Lasă-mă singur. Sper că nu-i violent". „Depinde, răspunse nesigur laborantul. În cazul acesta trebuie să vă încui, n-am voie să țin ușa deschisă. Iar eu am treabă alături. Nu-i auziți ce urlă?" „Nu, spuse neutru Cristian. Atunci încuie-mă și o să-ți bat în ușă, la plecare". „N-o să vă aud, se scuză laborantul, toți fac același lucru, bat... Se apropie furtuna și-s cam agitați. O să încerc să vă fac rost de o cheie, deși ar fi mai bine să vă odihniți în cabinetul profesorului. Îl pot deschide, dacă doriți..." „Rămîn totuși aici, fă-mi rost de o cheie..." „Nu vă simțiți bine? Să vă aduc ceva?" se informă nedumerit laborantul. „Mai tîrziu, acum lasă-mă... îl rugă Cristian întorcîndu-și capul. Sînt obișnuit să nu fiu auzit, nu-ți face griji. Am obosit, e foarte greu de urcat dealul ăsta..."

Treptat, încordarea începuse să-i dispară, mediul îl obligase la alte gînduri iar durerile se dizolvaseră încet, în liniște.

Odată cu răsucirea cheii în ușă, profesorul avu o neașteptată tresărire: cunoștea acest sunet, nu se putuse dezobișnui, el îi crea de fiecare dată un complicat sentiment de singurătate, de cădere și, automat, pentru a-și găsi un punct de sprijin, cercetase încăperea sărăcăcioasă, cu mobilier sumar: un cuier în care atîrna un halat roșu, uzat, pătat grosolan cu tinctură de iod, ars pe la mîneci; alături — o noptieră ce fusese odată albă, încărcată cu fructe și pachete nedesfăcute cu mîncare; ochelarii doctorului Iorga și niște cărți; o masă lipită de zid, geamul cu gratii groase, pe perete o reproducere oribilă după Grigorescu și un portret, probabil al unui psihiatru celebru. Un detaliu îl surprinsese: parchetul extrem de bine lustruit. Doctorul Iorga dormea profund: pentru prima dată îi văzuse descrețită fruntea înaltă cu bosele proeminente. Se mută cu mare dificultate pe scaunul de lîngă masă: febra musculară i se accentuase. „Ce rămîne din vasta lume închisă în tine? se întrebă Cristian privindu-l cu milă. Și cît de precare ne sînt ancorele cu care ne fixăm în afară. Oricînd fantomele te pot teroriza, nesperat de ușor noaptea și coșmarurile ți se pot insinua în minte, ocupînd trainic totul, eliminînd frumosul, fragilul frumos din noi. Sînt factori mai presus de luciditate și rațiune, mai presus de voința de a te îndepărta de ei: fantasmele, monștrii și hidoșeniile proliferează, rezistența se

chircește, rațiunea se înclină, omul practic dispare, rămîn doar monștrii, teroarea lor nestăpînită. Insulina îi alungă temporar și omul renaște fricos, dezorientat, lumea tăbărăște timidă și lupta reîncepe... Dar cum să-ți găsești punct de sprijin, în ce, unde sînt aliații psihici, fizici, biochimici sau care or mai mai fi, pentru a învinge definitiv?“ Pe coridor un bolnav plîngea dezlănțuit și, printre sughițuri, încerca să-i explice laborantului că a fost furat de o bandă; altcineva, într-un salon, striga cu voce spartă: „Poliţiaaa! Foc! Poliția, foc!“ Îl durea cumplit spinarea iar scaunul, incomod, scîrțîia la orice mișcare accentuîndu-i durerea, însă nu renunță la a-și găsi o poziție convenabilă. Luă halatul din cuier, îl făcu sul și-l așeză sub ceafă: era ceva mai bine cu gîtul întins, cu creștetul rezemat de zid. Doctorul Iorga se mișcase, își alungase parcă o umbră, însă profesorul nu întorsese capul, continuase să privească tavanul gălbui, pătat, luminat difuz de becul care, și aici, nu se stingea noaptea. Nemișcat, cu mușchii destinși, începea să se simtă mai bine: „De fapt, de ce am venit? Umbrele mele, dacă mă gîndesc bine, nu sînt mai puțin blînde, dimpotrivă... Atîta doar că deocamdată... Poate că doctorului Iorga i-aș fi putut fi și mai util. Dar cît pot eu? Ce folos că le cunosc suferința, că diagnostichez o maladie, că văd cauze cînd de multe ori nu pot schimba nimic, cînd cunoașterea nu-mi folosește nici chiar mie? Am încercat să mă salvez singur, trebuia să verific și această posibilitate. Dar... am aflat ceea ce știam dinainte: salvîndu-te singur, nu ești salvat și nu poți fi. Cum să găsești un echilibru? Cum să mai poți sparge toate barierele de protecție, toate zidurile cu care se înconjoară fiece om? Mulți nu au tăria să riște, să nu le pese sau să o ia de la capăt și atunci preferă să se mențină pe poziție neștiind că abia așa pierd.“

Își dădea seama că e puțin ridicol, că se abandonează din ce în ce mai des plăcerii de a vorbi, și asta, în loc să-l ajute să-și precizeze ideile, parcă-l îndepărta de ele. Era convins că repetă o altă vîrstă, o altă perioadă, avea momente cînd gesturile, cuvintele, unele zîmbete le mai văzuse odată, le știa, chiar și sentimentele îi dictau atitudini întîlnite, familiare, se afla din nou pe un teren vechi, străbătut, și nu înțelegea ce rost are, ce anume mai voiau să-i spună, ce nu învățase atunci, prima dată? Care moment din viața sa se repeta acum?

Doctorul Iorga se dezvelise: ridicase brusc mîinile și, pentru o secundă, ochii lui miopi, mici, roșii îl priviră speriați, apoi

brațele-i căzură neputincioase, fața i se contractă într-un zîmbet resemnat, învins și liniștea se restabili iarăși. Cristian se ridică și-l înveli cu grija cu care, odinioară, înghesuise cîteva pături peste Stela înghețată de frigul ce se apropia. „Cine știe ce temperaturi există prin lumea lui?"

Durerile de cap îi încetaseră, dar nu mai putea să-l privească: se întoarse rușinat spre geam, de parcă ar fi vrut să fugă din camera aceea, și se prinse cu mîinile de gratii; lumina roșie a asfințitului îi răni privirea. „Iarăși se lungesc zilele", observă el controlîndu-și ceasul. Pe bancă, sub castanul sălbatic o femeie tînără privea pierdută, în gol. Nu mai avea rost să rămînă, îl cuprinsese frigul. Ceva însă nu lămurise: trecuse pe lîngă el un gînd, un gînd plin, întreg, ca un vînt fierbinte, plăcut și-i scăpase, nu mai știa ce să facă, parcă pe acesta îl căutase dintotdeauna. Ce anume declanșase acest gînd? Gratiile erau tot mai reci iar rugina i se vîrîse în degete, îl înțepa. Nici impresia aceasta nu era nouă. De cîteva săptămîni se întîlnise cu toți: Cristina, Redman, Varlaam și, în grabă, voind să se desprindă de ceea ce i-ar mai fi putut spune aceștia fără cuvinte, în limbajul dur și necruțător al sentimentelor, se legase, iarăși pentru o clipă de Codreanu și ceilalți ca apoi, cu furie, să se refugieze în viitorul unde îl găsea doar pe Andrei. Căutase neîntrerupt ceva și, la rîndu-i, fusese căutat, dar asemeni acestui sentiment tulbure, neliniștitor, vorbele lor se stinseseră, nu le aflase sau le refuzase înțelesul, era greu să-și dea seama, și din bizara învălmășeală se alesese doar cu așteptarea, adică revenise la ea. „Și?" Îl cuprinsese frigul încît trebui să se desprindă de geam: era vremea să plece. În realitate dorea să se despartă, să fugă de neînțeleasa așteptare și de întrebări. „Te stingi încet, odată cu ele, se gîndi, ele, întrebările, adică, rămîn la fel de vii, aspirațiile — de asemenea, proiectele întregi, doar tu..." Și, automat, se îndreptă spre ușă dar cînd nu găsi clanța îl cuprinse o neliniște, un nou val de frig, aspru, pătrunzător, încît involuntar începu să bată din ce în ce mai puternic și mai repede. Drept răspuns, auzi din salonul vecin același strigăt cunoscut: „Hoții! Poliția! Ajutor!" urmat la scurtă distanță de vocea laborantului: „Măi, pe care te mănîncă pielea? Parcă a dat dracu în voi, nu poate trage omul o țigară!" Strigătul însă nu mai contenea. După un timp, Cristian auzi cheia răsucindu-se în ușa vecină: „O să-ți leg o piatră de limbă dacă nu te astîmperi! Uite, eu sînt poliția, ce vrei?" „Dacă tu ești poliția, spuse bolnavul,

atunci eu sînt hoţul. Prinde-mă!“ Pentru a se face auzit, profesorul mai bătu de cîteva ori dar neprimind răspuns reveni la scaun, lîngă geam, şi se aşeză călare ca odinioară, în copilărie. Cerul sîngeriu se înghesuia în faţa gratiilor încît aproape că nu le mai vedea.

Culoarea vinului, şi ea sîngerie, se întinsese peste tot, obositor, se interpuse între el şi ceilalţi. Dumitrescu îşi băuse repede balonul şi, jenat de încurcătura stîrnită, se apropie de Spielmann şi-i ceru voie să-i contemple substaţa: „Ce m-am săturat de citostaticul ăsta! spuse el. Aşa l-aş lăsa dracului...“ „Şi ce să facem pe urmă?“ întrebă cu candoare Spielmann. „Tu crezi că aş putea?“ „Şi atunci de ce descurajezi colectivul? De ce-i furi şi bruma de optimism care i-a mai rămas?“ „Mă întrebam şi eu, spuse Dumitrescu, străduindu-se să imite tonul glumeţ al lui Spielmann, dacă nenorocitele astea de picături, pentru care n-am dormit atîtea nopţi, nu sînt tot un rahat?“ „Astea sînt ultimele, aş putea să jur“. „De ce nu mă laşi să-mi termin gîndul? Perfect, nu sînt. Prin absurd nu voi muri de un cancer, dar sigur voi muri de altul. Şi ce afacere am făcut?“ „Mă obligi să devin gînditor, spuse ironic Spielmann şi, zău, am mai încercat, nu merge, nu mă prinde. Tu întotdeauna ai fost prea abstract pentru mine. Eu sînt un biet om de laborator şi nu mi-am propus să transform lumea, ci s-o peticesc. Peticeală estetică, înţelegi? Nu lumea, ci numai tumorile.“ „Atunci ai un cîmp larg şi un orizont pe măsura cîmpului...“ „De fapt nici nu mi se pretinde treaba asta, însă mi-am zis: hai să-i fac lumii un bine cu sila. Aşa au procedat toţi marii savanţi!“ „Şi cînd te gîndeşti că ai putea scăpa de asemenea grea răspundere vehiculînd nişte simple fraze dintr-un loc în altul, ca şi acidul nostru lactic!“ „Mă tot întreb, spuse Dumitrescu, umplîndu-şi paharul, cum s-or fi descurcat savanţii din epoca de bronz? Despre cei din sclavagism, după cîte ştiu, mai există ceva documente... Cum au împins ei lumea mai încoace? Ce metode au folosit?“ „Vezi, epoca e mult prea lungă, aveau timp...“ „Oare cine-i controla? Pentru că, mai încoace, toţi preoţii din Torun, de exemplu, erau mai deştepţi decît Copernic. Ei cunoşteau aprioric. Ei ştiau ce nu se poate şti, înţelegi? Pe cînd în epoca de bronz... Şi cînd te gîndeşti că şi pe atunci oamenii aveau aproximativ aceeaşi capacitate craniană...“ „Poate că fosforul din creier era folosit ca îngrăşămînt natural. Cunoşteau din experienţa empirică, să zic aşa, că unde pui creier mai

mult iarba se face mai grasă, copacul mai înalt... Că unde pui ciolane — n-are cum..." „Frumos trebuie să fi fost... Toate erau nedescoperite... Un pămînt virgin care-şi aştepta inteligenţii... Aproape aşa de bine ca azi: tumori suficiente, numai să fie cine să le dreagă". „Şi ca să nu comunice altora, nouă, viitorimii, ei n-au inventat alfabetul. Cei din epoca de bronz ştiau cîte încurcături pot să-ţi dea nişte vorbe săpate în piatră, cîte nelinişti, ce emoţii. Astăzi ai impresia că a fost o epocă fără drame, fără convulsii, o epocă de sinantropi fericiţi".

Profesorul Cristian era convins că în spatele acestui dialog absurd se ascunde o oboseală grea, persistentă, dublată de neliniştea în faţa medicamentului: sfîrşit sau, iarăşi, început de drum? Fiecare ar fi vrut să ocolească acest subiect dar vorbiseră privind sticla de care Spielmann nu voia să se despartă, iar Cristian, nemulţumit că dialogul se sfîrşise, ar fi vrut să se integreze în jocul lor, să uite, simţea nevoia să se desprindă şi el, pentru o clipă măcar, de acea aşteptare absurdă şi de faţa palidă, transpirată a doctorului Iorga, dar îi era imposibil; în plus mai rămăseseră în aer cuvintele lui Dumitrescu care-i induseseră un fel de teamă, de nesiguranţă, şi toată bucuria de a fi ajuns în sfîrşit în faza cînd citostaticul, în noua sa compoziţie, putea fi văzut, pipăit, avea un aer stătut, vechi, părea amintirea unei bucurii, o urmă de lumină în cenuşiul unor căutări neîntrerupte, monotone. De el nu-i păsa, ci de Andrei. Să fi făcut ceva? Ar fi vrut să-i dea un telefon dar, după cîţiva paşi, reveni la masă, alături de cei doi: n-ar fi ştiut ce să-l întrebe şi, oricum, în seara aceasta voia să doarmă, avea deci ocazia să discute iarăşi. „De-ar trece odată alegerile astea", se gîndi. Îşi pierduse răbdarea, avea nevoie de linişte, de calm, se plictisise să tot aştepte lovituri promise de diverşi competitori, voia să se ridice deasupra acestor nimicuri, timpul nu-i mai permitea plăceri colaterale ca aceea de a se confrunta în culise ori prin şedinţe cu cei ce nu-l doreau sau făceau totul să-l aducă la un numitor comun. N-avea nici un argument serios, dar simţea că trebuie să se grăbească să facă abstracţie de aceştia.

Spielmann, cu sticluţa în mînă, aştepta o vorbă din partea lui Cristian, o hotărîre, însă în loc să-i spună cînd vor continua munca, profesorul i se adresă grăbit lui Dumitrescu: „Plec... Tot n-aş fi în stare să mai fac ceva, recunoscu el cu toată sinceritatea. Vreau să mă gîndesc puţin la mecanis-

mul de cancerizare, nu renunţ la ideea virusurilor încorporate în materialul ereditar al celulei". La acest lucru se gîndise altădată, acum îşi reproşa clipa de slăbiciune cînd a acceptat vizita celor trei profesori, ei îl scoseseră din laborator, îl obligaseră să vadă dincolo de pereţii lui, şi astfel, încet, sigur, pe neobservate s-a pomenit că mai are o groază de lucruri de făcut iar liniştea autoimpusă s-a dovedit a fi fragilă, naivă. „Dar cu ce mijloace, domnule profesor? întrebă Spielmann ironic. Dacă n-am fi obligaţi să ne oprim mereu undeva foarte aproape de adevăr! Păi Dorneşti şi Creţu se zgîrcesc pînă şi la cîini. Sînt în stare să mai facă încă nişte brigăzi artistice decît să ne dea bani, nouă care n-am comunicat nici un succes, fie şi fictiv:

„Pe la stagii, prin saloane
Numai plăgi şi hematoame, vai, vai!
Căci aşa ne este soarta
Ca să ne luptăm cu moartea, vai, vai!"

Textul, cîntat cu atîta ciudă de colaboratorul său, îl obsedase şi mai tîrziu, în sala de şedinţe, unde atmosfera era mai rece ca de obicei, nu se mai glumea, oamenii stăteau ţepeni pe scaunele lor, veniseră cu fel de fel de reviste şi, pentru a nu pierde vremea aşteptînd, le consultau preocupaţi. Faptul că profesorul Codreanu nu-i reţinuse scaun îl contrariase puţin, însă în clipa aceea se simţea atît de bine încît ar fi fost în stare să ierte pe oricine, chiar şi pe Redman dacă l-ar fi întîlnit, iertare de fond, nu de politeţe, nu terapeutică aşa cum făcuse. Pe drum se gîndise că, totuşi, citostaticul nu putea să nu fie cît de cît eficace şi îl bucurase nu atît ideea că se desprinde de el, se eliberează de o mare obsesie, cît faptul că totuşi învinsese, îşi dovedise că poate să se stăpînească Şi apoi îi rămînea atîta timp ... Totuşi de Codreanu era ceva mai apropiat şi salutul lui rece, cînd, după lungi insistenţe, îi întîlnise privirea, îi aminti de avertismentul doctorului Dumitrescu. „Apă de ploaie! îşi spuse Cristian. De cînd sînt la catedră, cu excepţia ultimilor ani, tot de astea am avut parte. Din fericire, ei n-au de unde mă doborî pentru că nu vreau nimic din ceea ce-i interesează pe ei, dar absolut nimic". Codreanu îl urmărea pe furiş, apoi, cînd privirile li se întîlneau, el şi-o retrăgea ruşinat. „Dacă m-ar fi interesat vreo funcţie administrativă o obţineam mai demult".

Cînd ochii i se acomodaseră cu lumina slabă a sălii, Cristian observă că profesorul Codreanu stătea lîngă Vasiliu a cărui faţă, la lumina rece a neonului, părea cadaverică. „Iar s-a pudrat prea tare, observă el distrat. Ca un bust de argilă vopsit cu var. Şi tu ce ai să-mi reproşezi? De fapt, în comisia aceea de expertiză ai cîntat melodia lui Varlaam, aşa că n-ar trebui să fiu surprins. Atunci, mă rog, ţi-a fost frică. Acum însă ce poţi pierde? Cîştig? Iarăşi nu văd..." Înainte de moartea soţiei sale nu-şi cenzurase cuvintele, spusese lucrurilor pe nume fără să se preocupe prea mult de nuanţe şi susceptibilităţi. Cu toate astea doar Vasiliu era singurul om care-i provocase reţineri, îl obligase să-l trateze cu mai mult respect. „E totuşi mai bun ca alţii". Acesta nu era unicul motiv, ci, curios, la acest mod de reacţie, îl îndemnase şi înfăţişarea, „inconsistenţa" fizică, tăcerea lui somnoroasă ori solemnă şi ochii-i mari, negri care-l inhibau parcă. Boţan era în spatele lor; avea faţa roşie, congestionată. „Veghează meditaţia lui Vasiliu. Azi l-o fi drogat puţin Codreanu, dacă..." Uneori, la catedră, doctorul Dumitrescu îşi scotea un carneţel unde nota perlele studenţilor şi profesorilor sau calcula cîte calorii ar pierde dacă ar lua cuvîntul la o şedinţă anume, ce energie ar cheltui etc. şi, din senin, în momentele de plictiseală sau linişte, începea să imite. Boţan era una din slăbiciunile sale, vocea lui amintea de bîzîitul unei viespi închise într-o cameră. «Fîntînile să nu fie aşezate lîngă closete, apa să aibă calităţile organoleptice corespunzătoare, tejghelele să n-aibă muşte»; dincolo de astea poate să ia pe oricine mama dracului din moment ce de igiena psihică nu răspunde el, se gîndi Cristian. După ce mă va înjura, va veni la mine şi-mi va cere scuze în felul său: «N-am avut încotro, s-au ţinut de capul meu, tu oricum eşti inatacabil, pe cînd eu am fel de fel de păcate. Bem un vin la tine şi încheiem pacea»". Pînă acum au făcut zeci de astfel de armistiţii pentru că el îmbrăţişa repede o idee, fie şi rea, o susţinea un timp după care, fondul său bun, optimist îl readucea la loc. Cristian, dealtfel, îl şi iertase aprioric. „Asta-i farmecul meu, se lăuda profesorul Boţan la un pahar. Lupt pentru fel de fel de cauze. Poate că în cele din urmă una se va dovedi totuşi folositoare". Toby, grav, solemn, cu lavaliera cam mare, se aşezase lîngă geam, sub bustul lui Victor Babeş. „Numai în companii celebre, se gîndi Cristian cercetîndu-i buzele ţuguiate. Ce o mai fi zicînd Brannovitz? N-are

mult pînă va ajunge să se autosanctifice, să se închine la propriu-i portret! Stă ţeapăn, o fi intrat în contact cu spiritul maestrului său". Doctorul Dumitrescu îl imita perfect: „Ce este viaţa, măi subcorticalilor? Ce este atunci destinul? Ce este inteligenţa? V-a dus vreodată mintea la astfel de întrebări? Nu. Pentru că mamele voastre muncesc, mă, ele care v-au dat viaţa muncesc, mă, pe cînd voi beţi cafea dar sînteţi proşti, faceţi dragoste dar nu iubiţi, tociţi dar nu înţelegeţi efectul medicamentelor. Rudimentele voastre de creier nu vă ajută nici să imitaţi tandreţea semenilor voştri antropoizi. Strofantina, mă, o puteţi afla în cursul meu difuzat în zece ţări europene, două asiatice şi şase sudbezvoltate din cauza colonialismului şi neocolonialismului. Eu am să vă spun ceea ce nu găsiţi în cărţi: cum să vă purtaţi, mă. Voi aveţi nevoie de cineva care să vă creeze reflexe condiţionate. Aşa că bine vă face Asociaţia". Dincolo de mania acestor introduceri Ottescu rămînea unul din profesorii foarte buni, deşi vîrsta părea să-l doboare înainte de vreme. A început prin a poza. „Trebuie să impui tuturor propria-ţi părere despre tine, se explicase el odată. Aşa vei fi lăsat în pace. Iar dacă-s bun, de ce aş fi modest? Să fie proştii pentru că oricum n-au nici un motiv de laudă: că trăiesc e meritul naturii". Cu timpul, masca i s-a lipit atît de bine încît nu şi-a mai putut-o părăsi, a ieşit cu ea în întîmpinarea senectuţii. Cristian se uita la fiecare, pe rînd, de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima dată. Îşi dădea seama că ceva nu e în clar, dar aici se simţea mai protejat ca oriunde iar privirile conspirative ale celor ce-l vizitaseră cu nu prea multă vreme în urmă îl preocupau în mod deosebit: îi era imposibil să înţeleagă mecanismul schimbării lor, indiferenţa cu care trec de la o hotărîre la alta, neastîmpărul lor. „Ce se întîmplase de la premierea lui Andrei cînd Codreanu nu mai contenise cu elogiile? De unde această răceală? Mi-au scăzut iarăşi acţiunile?" Regreta că venise la şedinţă. La colţul mesei prezidiului — Medaru, elegant, cu faţa cam dură, se întreţinea cordial cu Şerban. „Dacă Dumitrescu a auzit corect, n-ar fi exclus să uite ce a spus despre mine. Ce-ar fi să mă duc la ei, să le vorbesc frumos, să fac bancuri cu Codreanu încît să li se facă ruşine să mă acuze? Ar fi grozav de distractiv punîndu-i în încurcătură. Ei n-au de unde să ştie că eu am simţit că relaţiile noastre nu sînt aceleaşi. Ar fi un joc mai cinic însă ar merita. Inutil, vor mai convoca o nouă şedinţă şi tot aşa. Vreme au berechet". Cei trei

vorbeau şi, pe furiş, se uitau la el încît Cristian înţelesese că n-au de gînd să amîne confruntarea. „Dar ce anume vor să-mi reproşeze? Sînt amuzanţi, se gîndi el, iar eu sînt caraghios că-i suport". Ar fi vrut să iasă, însă curiozitatea începea să-l învingă.

Cristian n-avea de unde să ştie că în ochii multora, în confruntarea pentru acest post, el era socotit cîştigător. Codreanu în schimb cercetase cu grijă terenul şi observase că distanţa dintre cei doi sporea: Creţu, prea oficializat, prea încrezător în sine, profitase de indiferenţa lui Dorneşti şi făcuse exact cît putuse, lumea ştia că mai mult n-are la ce să se aştepte şi nici nu era o valoare deosebită. Cristian în schimb era un nume, impunea, tradiţia vechii şcoli medicale ar fi putut renaşte prin el. În plus nu era un om ce se lăsa manevrat. Cei care nu ţineau seama de astea îşi spuneau: „A suferit destul, să-şi mai ia şi el partea leului". Cursurile lui stîrniseră fel de fel de pasiuni, se vedea de la mare distanţă că exista, că nu este un timid şi un om interesat, şi tocmai de asta mulţi îl învinuiau: „S-a ajuns, lui nu-i mai pasă, îşi cultivă singurătatea şi grădina proprie". Cuvîntul lui ar atîrna greu. Alţi profesori aveau rude cine ştie pe unde, unii erau burlaci sau divorţaţi, alţii şterşi, anonimi, iar profesorii tineri mai aveau vreme. La Codreanu însă, în afară de Dorneşti, nimeni nu se prea gîndea şi, cum zilele pînă la schimbarea rectorului erau destul de puţine, trebuia chiar el să intervină cumva, să-i facă pe cei doi să se neutralizeze şi Dorneşti promisese că va relata cu deosebită obiectivitate cele ce se vor întîmpla în această perioadă, dacă se vor întîmpla. Acum el, Codreanu, era în poziţia a treia, dar peste patru sau opt ani cine ştie dacă alţii nu vor cîştiga teren? Voise să-i propună clar lui Cristian: „Dacă nu vreţi să candidaţi, n-aţi vrea să mă susţineţi pe mine? Aprecierea dumneavoastră ar conta mult". Din nefericire n-avusese curajul necesar şi acum trebuia să se descurce altfel şi n-ar fi dorit acest lucru. „Nu mă atacaţi pe mine, ci pe Creţu şi pe urmă vă dau tot ce doriţi", voise acum, înainte de şedinţă, să-l roage însă nu era convins că în adîncul fiinţei sale Cristian nu rîvneşte acest post. Ce-i rămînea deci de făcut? Pentru că oricum ocazia nu trebuia pierdută. Fireşte, mai umblase în stînga şi-n dreapta, Dorneşti sugerase că şi l-ar dori de urmaş, dar numai aceste ajutoare erau oare suficiente? Şi cu cît ziua respectivă se apropia îşi pierdea controlul, seninătatea era doar aparentă, trăia într-o tensiune continuă, încît îşi

pierduse şi controlul mişcărilor, dădea din mîini, gesticula, promitea, lua atît de des cuvîntul încît părea un fel de predicator fanatic.

Sala de consiliu se umplea. Lumea se înghesuia pe lîngă pereţi, n-avea chef să fie sub ochii prezidiului, astfel că profesorul Cristian rămăsese singur la capătul mesei, vizavi de locul rectorului, azi bolnav tactic, pînă cînd, cu timiditate, pe scaunul de lîngă el s-a aşezat reprezentantul studenţilor. „Pe ăsta l-am trecut greu la chirurgie", îşi aminti profesorul. Pînă la urmă, se decise să-l întrebe. „Şapte, veni răspunsul însoţit de un zîmbet foarte cald. Sper că nu apreciaţi oamenii după nota de la materia dumneavoastră". „Nu numai, preciză Cristian. La mine şapte e notă mare". „Atîta doar că mi-aţi rezolvat bursa republicană. La alte institute se dau note mari, iar noi, la repartizări, luăm locurile cele mai proaste". „Ştiu, însă nenorociţi mai puţini oameni. Şi ce n-ai ştiut?" „La examenul practic". Profesorul îi zîmbi politicos. „Deci cu teoria stăm bine!" Apoi cercetă iarăşi sala. Ceva nu era în regulă, simţea asta, prea multe priviri îl căutau pe furiş şi parcă se molipsea treptat de neliniştea lor. „Mulţi colegi tineri, foşti studenţi de ai mei, unii se vor jena să mă atace, alţii — să mă apere. Vor condamna după, pe mine sau pe ei, însă va fi fără efect. Ce curioasă scindare a psihicului! Pe de o parte profesionişti buni, serioşi, pe de alta — imaturi, speriaţi, absurzi! Ce caută? Adică nu ştiu ce ar trebui să caute şi umblă aiurea, coboară!" Pînă la urmă se hotărî să iasă pe coridor. „Trebuie să le fac ceva, se gîndi. Ce ar fi să chem pompierii?" Gluma nu era prea reuşită, o mai făcuseră şi alţii. „Vestea s-ar întinde, ar fi greşit interpretată şi diverşi indivizi ar avea ocazia să se răfuiască imediat cu medicii. Pînă la urmă, plimbîndu-se prin coridorul întunecat, rece, vegheat de portretele ilustre ale fondatorilor şcolii medicale, descoperi un telefon. Formă repede numărul cabinetului său unde lucra doctorul Dumitrescu şi-i spuse: „Trimite-l, te rog, pe Anania cu nişte valize. Pune în ele toate lucrările mele, cărţile, cursurile şi să mă aştepte nemişcat, la uşa sălii de consiliu, pînă voi ieşi eu. Nu-mi cere amănunte, o să afli mai tîrziu".

Îşi aprinse o ţigară şi, cu paşi mici, măsuraţi, ieşi pe balustradă. De acolo, de sus, urmări o vreme femeile care măturau curtea, văzu, la secretariatul farmaciei, o funcţionară bîndu-şi în linişte cafeaua şi, departe, pe deal, merii copleşiţi

de flori. „De fapt nu trebuia dat nici un telefon. N-are rost, inutil... Dacă nu vor să vadă, zadarnic aş încerca eu..."

Cu regretul că părăseşte un loc plăcut, calm, se îndreptă spre sală şi, paradoxal, cu cît se apropia îi revenea buna dispoziţie. „Nimicuri, simple nimicuri, ce importanţă are? Stelele nu-şi vor schimba traiectoria, florile de măr vor fi la fel de frumoase, soarele va apune la opt fără un sfert, viruşii de pe degetul mic nu vor şti de existenţa scoarţei, de rolul ei, deşi s-au plimbat prin ea, rezervele de petrol din nu ştiu ce ţară se vor epuiza în 2050 şi aşa mai departe..." Şedinţa începuse. Zeci de ochi îl cercetau curioşi. Le zîmbi tuturor şi, senin, îşi scoase un carnet, însă, în loc să noteze, desenă dreptunghiuri, linii încrucişate, celule monstruoase. Vecinul său, studentul, citea un referat despre necesitatea intensificării muncii educative, ca, brusc, la exemple negative, să audă numele „tovarăşului Cristian". „Hopa, îşi spuse profesorul, va să zică de aici începe!" „Incidentul produs este dintre cele mai grave şi el aruncă pe nedrept o pată asupra întregii noastre studenţimi. Nu-i putem nega buna sa pregătire profesională însă educaţia tovarăşului Cristian lasă foarte mult de dorit şi este curios cum..." „A mea?" întrebă ironic profesorul. „Nu, a fiului dumneavoastră", preciză intimidat studentul. „Tovarăşul Cristian sînt eu, de asta e bine să se pronunţe numele întreg. Şi ce a făcut Andrei?" Studentul povesti cu lux de amănunte episodul cu sugrumarea cocoşului şi Cristian rîse împreună cu întreaga sală. „Tinere, cît face în comerţul nesocialist un galinaceu? Mai fă-mă să înţeleg, apoi, de ce atîta zarvă pentru un biet cocoş? A scăpat pe cîţiva oameni de nevroză, asta nu vi se pare important?" „Nu-i vorba de bani, interveni neaşteptat Boţan, ci de faptă, de principiu". „Da? se miră Cristian. Păi, în tinereţe, n-am spart amîndoi toate sticlele din cîrciuma lui Stenţel! Şi am ieşit profesori universitari". „Păi era altă orînduire, colega, altfel se puneau problemele atunci! Fiul tău nu-i progresist într-o societate progresistă". Cristian rîse. „Ăsta-i tîmpit sau face bancuri?" „Adică dumneavoastră încurajaţi indisciplina?" strigă revoltat Creţu. „Nu, nici vorbă, dar nu e bine să dramatizăm, ci să privim lucrurile aşa cum sînt. Poate-i o criză de creştere, poate-i în momentul cînd îşi conturează personalitatea, poate a avut primul eşec sentimental din viaţa lui, iar noi trebuie să pregătim oameni şi pentru eşecuri, nu? Tu strîngi banii pentru cocoş?" îl întrebă ironic Cristian pe Creţu şi sala izbucni în

rîs încît Şerban reuşi, cu mare dificultate, să facă ordine după ce decanul, profesorul Mărişan, om retras, blînd, fără personalitate eşuase. „După cîte ştiu eu, tovarăşi, acest tînăr nu este la prima abatere, a mai comis acte de indisciplină, scandal la Asociaţie şi altele pe care, la timpul potrivit, le voi aminti", adăugă Creţu rezolutiv. „Pe domnul care vorbeşte cum spui că-l cheamă?" se interesă Cristian arătînd cu degetul spre prezidiu şi întrebarea adresată tînărului fusese auzită de toţi, încît provocă iarăşi ilaritate, deşi el poza în nedumerit. „Am crezut că există lucruri mai grave şi mai importante decît prostiile fiului meu. Mă rog, pedepsiţi-l cum credeţi de cuviinţă, nu mă opun, chiar cer acest lucru, dar după aceea să fim serioşi. Vă rog trimiteţi-l pe un şantier de-al tineretului, dacă aşa trebuie. Cred însă că nici noi nu ne-am născut bătrîni, e bine să ştim acest lucru". În sală se făcu deodată linişte şi Cristian înţelese că dacă s-ar antrena într-o polemică ar putea avea cîştig de cauză; drept urmare se concentră asupra carnetului şi desenele sale bizare se înşiruiră cuminţi peste pătrăţelele mici, abia vizibile. Cineva luase cuvîntul. Îşi scrisese textul acasă sau îl mai citise la o altă şedinţă, însă Cristian nici măcar nu ridicase ochii să-i vadă chipul, gîndul îi luneca liber printre cuvintele vorbitorului. Nu, nu-i plăcea aici. Privirile oamenilor, aruncate pe furiş, îi provocau arsuri epidermice.

Profesorul Creţu se înscrise la cuvînt. Era palid, tremura uşor. „De emoţie sau de frică? se întrebă Cristian distrat. Vrea să cîştige ceea ce ar putea avea mai lesne dacă ar tăcea din gură. Şi orbirea asta îl face să-şi piardă respectul... Eu nu i-am făcut nimic, niciodată. De ce atunci...?" Creţu îşi strîngea de prin buzunare hîrtiile, nu-şi găsea ochelarii, apoi, cu o batistă mare, albă, îşi şterse fruntea cu grijă, mult. „Ceva s-a întîmplat totuşi cu oamenii ăştia, ceva-i împrăştie şi-i adună, se agită mereu, în unele momente au parcă neliniştea şi agresivitatea valurilor mării, numai că apa mării lor are un gust stătut, noroios. O zarvă neîntreruptă, ridicolă şi, uite aşa, încet, veacul trece pe lîngă noi. Şi totuşi, nu sînt eu un bătrîn caraghios, bizar, care-i condamn pentru că nu reuşesc să-i înţeleg? Am uneori impresia că a venit un cineva şi a introdus atîtea monede false în circulaţie încît cele bune s-au pulverizat, au fost sufocate, s-au pierdut pur şi simplu... Cel puţin în clipa de faţă îmi par, vorba lui Dumitrescu, un biet animal rătăcit de turmă care simte acut singurătatea,

frica și neîncrederea în el însuși. O lungă și neîntreruptă căutare..."

Crețu începuse să vorbească; încet, precipitat, se străduia să treacă peste introducere. Cristian nu-l auzea bine, doar ochii li se întîlniseră o singură dată și atunci, din cauza încordării, îi văzu extrem de mari, crescînd neîntrerupt și în paralel cu această bizară transformare cuvintele lui își pierdeau ecoul mintal, se stingeau lent ca și culoarea ochilor lui Crețu, astfel că suveran deveni albul și liniștea se făcu adîncă. „Parcă aș prefera să primesc palme, se gîndi Cristian. Și totuși, nu cumva eu sînt cel ridicol? Ce să cred? Nu eu sînt cel ce greșesc?" Această întrebare, cu ecouri foarte adînci, și-o mai pusese cu disperare imediat după ieșire cînd se întîlnise cu profesorul Hileanu. „Sper să ai putere să o iei de la capăt", îi spusese acesta. „Nu știu. Din clipa în care am știut că voi fi eliberat am început să mă întreb mereu în ce să cred? În cine?" „Se pare că faza întrebărilor de acest fel e obligatorie, observase Hileanu. Trebuie să vezi dincolo de noi, e obligatoriu, altfel... Și ar fi păcat, deoarece nu ideile sînt de vină, doctore". „Asta știu și eu, îi răspunsese Cristian stăpînit de sentimentul că nu se poate aduna. Dar au ideile în sine vreo valoare cînd noi, cei ce ne-am legat de ele le compromitem? Oamenii judecă numai faptele, din fericire". „Mi-am pus și eu aceste întrebări. Indiferent de ce mi s-a întîmplat mie, și eu m-am așteptat și la așa ceva, nu pot renunța la cauza pentru care am luptat și lupt. Mi-aș nega propria-mi viață, toate suferințele..." „Dumneata, doctore, ai vrea o revoluție pură, fără violențe, fără sînge, fără erori, o revoluție perfectă, calmă? Așa ceva însă n-a existat și nu va exista. Orice naștere este cu dureri mari". „Durerea poate fi totuși atenuată, spuse Cristian. Învingători nu sînt, din păcate, numai cei ce au luptat. Unii parcă s-au specializat în a încasa, alții în a culege roadele victoriei altora". „Nu este atît de netă departajarea, nu sînt atît de clare lucrurile", îl asigurase Hileanu care se recunoștea în Cristian, își auzea prin glasul lui propriile-i nedumeriri strigate însă mai încet decît o făcuse el cînd se pomenise acuzat de trădare. „Ideile sînt servite de oameni și oamenii sînt oameni", se consolase și el, mereu. „Bine, cedă doctorul. Dar este ceea ce ai visat? Pentru asta ai luptat? Ți-ai imaginat că tovarășii tăi te-or trimite acolo, își vor pune convingerile la îndoială, cinstea?" „Cît ți s-ar părea de curios, m-am așteptat sau, mai exact, n-am

exclus această posibilitate. Știam destul de bine... Dacă nu mi-am schimbat convingerile înseamnă că..." „Dar ai căutat și altele sau n-ai mai avut puterea?" „Mai mult: visele mele nu se opresc aici. Acum știu foarte bine ce-mi rămîne de făcut!" „Nu m-ai lămurit, profesore...". „Avem dreptul să condamnăm sau chiar să ne căutăm alte idei, dacă vor fi existînd mai generoase, abia cînd vom fi cu adevărat liberi. Revoluția nu s-a sfîrșit, sîntem abia la începutul ei". „Bine, am răbdare pînă cînd noi vom fi stăpîni la noi. Acesta este singurul argument serios. Și dacă nici atunci?" „Nu cred. De fapt, nu sînt profet..." „Și cu viața noastră cum rămîne?" „O mai începem odată". „Mai ai putere?" „Acum ești obosit, confuz. Vei avea, sînt sigur, dacă ești cu adevărat om". „Dar poți uita vreodată numărul purtat? Poți să nu-ți îndrepți involuntar spinarea, să nu bați călcîiele cînd îți auzi numele?" „Chiar dacă... Ai cîștigat, s-a dovedit că ai avut dreptate, că ai învins! E foarte mult!" „Iată o victorie de care nu aveam nevoie, spuse trist Cristian arătîndu-i mîinile arse, crăpate. De unde să încep?" „Știi și singur. Vei constata că anii ți-au folosit, ești mult mai lucid, mai calm. Or, luciditatea dobîndită, desprinderea de iluzii și entuziasme facile valorează mai mult decît anii pierduți". „Nu, profesore, nu cedez, pentru că n-am ce face altceva cu voința dobîndită, n-am de ales. Dar eu sînt de formație științifică. Și cred numai în fapte. Ale mele și ale altora". „Și eu vreau fapte, conchise Hileanu. Tocmai pentru că demagogii, învîrtiții, profitorii revoluției nu sînt pe cale de dispariție. Și în revoluția noastră este mare nevoie de oameni cinstiți și drepți care să vegheze ca în locul claselor dispărute să nu apară o alta, de profitori și îmbuibați pe spinarea truditorilor".

Profesorul Crețu apreciase referatul, vorbise elogios despre marea masă a studenților, ajunsese la maximele despre educație și conștiință ca, în sfîrșit, lent, cu precauție să ajungă la ceea ce, de fapt, îl interesa. Cristian, trezit din curioasa-i reverie, începu să urmărească efectul vorbelor acestuia asupra prezidiului. Șerban și Medaru corectau ceva; decanul nota cuvînt cu cuvînt, totul, se aștepta să fie tras la răspundere pentru eventualele incidente; prorectorul Pîrvu, cu capul dat pe spate, făcea rotocoale de fum.

„Nu vi se pare curios, spuse Crețu, că și fiul și tatăl fac în esență același lucru, că amîndoi au un mare potențial destructiv și, dacă pot spune așa, dezorganizatoric? Fiul merge

beat la Asociație și înjură pe tovarășii cu sarcini de răspundere, bazîndu-se pe firma tatălui, pe faptul că acesta îi ia mereu apărarea. Fiul sugrumă un cocoș la căminul unde n-avea ce căuta. Și tot fiul strigă tovarășului profesor Codreanu, în plină ședință, că este carierist, că este exemplul pe care nu l-ar urma nici de frică. Acesta ar fi, în mare, fiul". „Care a luat numai zece și premiul întîi pe țară la cercurile științifice", strigă un student aflat undeva în fundul sălii, încît vorbitorul nu reuși să-i vadă fața. „Aici discutăm doar aspectele educative, preciză Crețu enervat, și nimeni nu va nega că între fiu și tată există o asemănare, că acesta din urmă își întărîtă fiul împotriva Asociației, că se bazează pe faptul că este academician. Dar știm noi cum a intrat în Academie! Practic ce a făcut? De cîțiva ani irosește fonduri, bani munciți cu sudoarea poporului și fără rezultat. Cancer? Chiar el să-i descopere etiologia, tovarăși? Sigur, are și el dreptul să încerce, îl privește dar nu pe banii poporului. Ce om serios poate crede în șansele lui? Nu neg că mai demult și-a dat străduința, dar în ultima vreme s-a crezut blindat cu titluri și diplome și n-a mai realizat nimic".

În sală se făcu o liniște desăvîrșită, oamenii lăsaseră ochii în jos, nedumeriți, atacul era fără precedent; de mulți ani nimeni nu îndrăznise să-i conteste autoritatea, și, cum era cunoscut drept un om dur, cu o replică necruțătoare, toți așteptau clipa cînd profesorul Cristian va izbucni. Unii, mai vechi, îl compătimeau. „Săracu Cris" și, resemnați, așteptau să li se ceară să voteze. Cristian însă nu se clinti, se mulțumea să-și plimbe privirea de la unul al altul; pe față avea înghețat un zîmbet ironic. Crețu se așezase și după ce-și șterse mult, minuțios fața începu să se joace cu creionul, era indispus, nu-l aplaudase nimeni. Șerban, fără să se ridice în picioare, după ce-i șopti ceva prorectorului, spuse cu voce tare de parcă și-ar fi exprimat un gînd chinuitor: „Știam cîte ceva dar cele auzite sînt o mare surpriză pentru mine. Trebuie să nu ne pripim, tovarășul Cristian este totuși un om în vîrstă, un chirurg bun. Să fim atenți și principiali, tovarăși . . ." Decanul, simțind o urmă de ezitare în glasul lui Șerban, își reveni primul. „Mai dorește cineva să ia cuvîntul?" Ochii erau ațintiți spre Cristian. Acesta însă, rece, impenetrabil, nu se mișca, i se făcuse greață de ceea ce gîndise mai înainte: „De ce să aștept milă sau înțelegere? Ce nevoie am de vorbele lor bune? Ele nu-mi pot rezolva nimic din ceea ce mă obsedează,

nu mă pot face măcar cu o zi mai tînăr". Cu toate acestea o rană dureroasă, vie se deschidea în sufletul lui... „Tovarăşi, continuă decanul mirat de răceala oamenilor, să nu ne îndepărtăm de la temă". Atunci se ridică profesorul Vasiliu. „Pare somnambul, îşi spuse Cristian şi, după felul în care se ridicase, aştepta ca acesta să întindă mîinile şi să o ia peste masă, spre geam... Este totuşi un internist foarte bun. Dar ce s-a întîmplat cu el, ce mutaţii s-au produs încît nu-i pasă de nimic, joacă un teatru prost? Nu se poate să nu fie conştient! Vasiliule — i se adresă în gînd — tu mi-ai mai contestat mai demult un diagnostic şi te-am iertat. Dacă în clipa asta ţi-ai aminti..." „Eu, tovarăşi, începu Vasiliu, nu pot să mă leg decît de activitatea sa ştiinţifică. Colegul nostru s-a izolat de cîţiva ani încît, practic, mi-e necunoscut ca om. Se spune că e dur, închis, că ne priveşte de sus, că în ochii lui sîntem nişte pigmei. N-am căutat să verific adevărul, nu-l exclud însă pentru că ar însemna să n-am încredere în propriii mei colegi. E adevărat, a scos în ultimii ani două cărţi. M-am gîndit să le citesc, să învăţ dacă e cazul. Dar ce am descoperit? Sînt depăşite demult, pastişate — ştiu că e greu cuvîntul —, pastişate după nişte autori. Dar care-i sînt sursele? Aici uimirea mea a atins paroxismul. Autorii, în afară de cîţiva clasici pe care-i ştiu şi cei din primul an, sînt inventaţi sau nesemnificativi. Titlurile sale au impus publicarea însă, dincolo de asta, asemenea cărţi nu-şi au justificare, e pierdere de hîrtie." Cristian îl ascultă cu atenţie: Vasiliu vorbea afectat, scoatea o hîrtiuţă din buzunar, o cerceta în fugă, sorbea cîteva picături de apă şi cînd privirile li se întîlneau vocea-i devenea dură, metalică. Acum ştia cui aparţine scenariul, iar Codreanu desena absent cu creionul pe bancă. Ottescu se foia pe scaun. Cînd privirile li se întîlniră, din întîmplare, profesorul îi făcu semn discret cu mîna să se ridice. „Ce mai aştepţi? şopti. Eşti la rînd. Să nu uiţi să spui că mi-am omorît soţia. Ai grijă şi de trecutul meu!" Seninătatea şi detaşarea i se stingea încet: povestea cu autorii inventaţi îl enervase cumplit, dar nu-şi dădea seama ce-l reţine. Căutînd cu privirea prin sală îl descoperi pe conferenţiarul Iosif şi, amintindu-şi că nu vorbiseră de ani întregi, se duse lîngă el: „Ce părere ai?" îl întrebă şi acesta recunoscu resemnat: „Parcă nu mi-e aşa de ruşine de mine". Replica lui îl surprinse plăcut; Cristian ar fi vrut să-i spună o vorbă frumoasă, să-l bucure cu ceva însă se auzi strigat. „Are cuvîn-

tul tovarăşul academician profesor doctor Ion Cristian", spuse Mărişan intrigat că acesta nu face un singur gest în apărarea sa. Dorea să închidă cît mai repede capitolul însă, spre uimirea sălii, Cristian răspunse cu seninătate: „Dar eu n-am cerut cuvîntul". „Cum? S-au spus atîtea lucruri grave despre dumneata şi vrei să le recunoşti?" „Grave? Pentru ei într-adevăr... Pentru mine — nu. Cel puţin aşa mi se pare". „Totuşi, insistă Mărişan, să te înscriu pe listă?" „Nu. Efectiv n-am ce spune. Şi de fapt nu ştiu ce caut aici". Iosif ridicase mîna, cerea să ia cuvîntul şi Cristian, neavînd chef să-l asculte cum îi ia apărarea, se ridică, îşi duse scaunul la loc, apoi fără grabă îşi strînse desenele răspîndite pe masă, le împături cu grijă şi, după ce le vîrî în buzunar, îşi aprinse o ţigară, apoi fără să-i privească îşi atîrnă umbrela pe braţ şi, cu pălăria în mînă, se îndreptă spre uşă, însă înainte de a pune mîna pe clanţă se pomeni cu Şerban în spatele său întinzîndu-i două fotocopii: una era declaraţia lui Redman cum că i-ar fi cerut bani şi o alta a unui necunoscut care declara că Andrei i-ar fi violat nepoata. În vreme ce vorbise Vasiliu, le văzuse circulînd din mînă în mînă şi abia acum descoperise de ce oamenii îl priveau pe furiş de fiecare dată cînd ajungea hîrtia respectivă la ei. „Le am şi eu", îi spuse Cristian, lovindu-l cu ele uşor peste nas, şi văzîndu-i figura contrariată începu să rîdă singur, cu poftă, trîntind uşa. „De fapt singurul cretin de aici sînt eu".

Pe coridor, doctorul Dumitrescu şi Anania îl aşteptau cu un cearşaf plin de cărţi. Ascultaseră la uşă şi nu înţelegeau de ce poate rîde Cristian. „N-am găsit valize", se scuză Anania dar profesorul îi spuse senin: „Du-le înapoi, nu merită. Am vrut să le dau cu ele în cap dar ce folos! Hai să mergem în laborator, să ne vedem de treabă. Am pierdut atîta vreme". „Este de necrezut! exclamă Dumitrescu. De necrezut! Creţu şi Codreanu sînt atît de orbi încît pot să treacă peste orice". „Nu chiar peste orice". „Eu aş rămîne, trebuie să vă apere cineva, insistă revoltat Dumitrescu la care Cristian rîse iarăşi: „Fireşte. Jumate-jumate, ca întotdeauna. Apărătorii vin la urmă. Dar de ce să mă apere?" „De fapt...". „Atunci?" „Eu aş rămîne totuşi", insistă acesta. „Dar să nu stai prea mult... Păcat de timp...". „Perfect". „Eu n-aş fi tăcut, dom' profesor", interveni Anania enervat. „O baltă în care unii neputincioşi îşi pot face de cap... Să ne vedem de ale noastre".

Cu toate astea nici el nu reuşi să se desprindă de uşă. Era foarte obosit, se afla parcă la capătul unui drum greu, chinuitor, cînd, pentru a se menţine în picioare, trebuia să-şi drămuiască foarte bine energia. Mai simţea că în clipa cînd va porni va fi obligat să se despartă de ceva nici plăcut, nici trist, că o parte din el va rămîne acolo, definitiv, după primii paşi va fi un alt om: va reveni la o ipostază de a sa, veche, cunoscută de care nu se despărţise prea demult. „De cînd mă ştiu mi-a fost frică să n-o sfîrşesc în ridicol!" îşi spuse reproşîndu-şi în gînd oscilaţiile bruşte între bucurie şi furie, lipsa de răbdare, agitaţia febrilă, subconştientă care-l obliga din ce în ce mai des să-şi regrete gesturile sau măcar să se îndoiască de corectitudinea lor. „De multe ori, exact cînd te simţi mai bine, mai liniştit, apare aşa, ca din senin, cîte o jivină infectă hotărîtă să-ţi devieze drumul sau măcar să-ţi strice ziua, i se adresă lui Dumitrescu, apoi, fără nici o legătură, adăugă: Să-ţi strîngi articolele, actele, te fac profesor, măcar atîta mai pot şi eu", şi, fără să se uite la figura acestuia contrariată, uluită, îl trase spre uşă arătîndu-i-l pe Vasiliu: „Ce zici? Se pudrează? Eu aşa am impresia". „La figurat sînt sigur..." „Asta-i poveste veche. La propriu..." Doctorul Dumitrescu aproba din cap: ştia că profesorul se gîndea la cu totul altceva, era inutil să-i răspundă: „În ultimul timp doream să mă descopăr în propriile-mi fapte, aveam nevoie de această oglindă, vroiam să ştiu cine sînt... Şi, iată, autori inventaţi! Nici Varlaam nu mi s-a părut mai dur". Nu-şi putea desprinde privirea de chipul lui Vasiliu. „Cum, mă? Tocmai eu?" Parcă simţea nevoia să intre şi, pînă să se hotărască, auzi vocea stinsă a profesorului Negru. „Nu toţi putem fi la fel de buni, spunea acesta. Între a vrea şi a putea există, la unii din noi, o prăpastie de netrecut pe care mulţi o acoperă cu invidie, cu răutate, crezînd că astfel vor ajunge la punctul dorit. Mi se pare bizar că opera ştiinţifică a profesorului Cristian, de o valoare incontestabilă, să fie negată atît de murdar de către un alt profesor. Dar nu vă daţi seama? Cristian nu s-a urcat pe spinarea nimănui, a mers singur în nişte împrejurări vitrege. De aceea pînă nu i se vor cere scuze în public eu... pe aici... vă rog să mă iertaţi..." Îşi pierduse calmul şi coerenţa obişnuită, vocea-i primise nişte inflexiuni curioase; cuvintele îndelung căutate se înlănţuiau greu, după pauze mari, inegale, de parcă Negru ar fi vorbit în vreme ce fugea pe un teren accidentat.

Văzînd bucuria de pe faţa doctorului Dumitrescu, o bucurie aspră, victorioasă, Cristian se hotărî să plece. Vorbele profesorului Negru îl incomodau, îl inhibau, parcă se dezobişnuise cu laudele, sau măcar cu adevărul deşi în clipa aceea îi fusese atît de necesar, se jena, avea impresia că-l obligă pe acesta să ia parte la o victorie nedorită, facilă, o victorie ce i se oferise fără să fi avut cea mai neînsmenată contribuţie la obţinerea ei. Îi era lehamite de toate, nu merita să-şi mai piardă vremea. „Ce ciudat, se gîndi. Şi faţă de Andrei am uneori aceleaşi sentimente: parcă sîntem prinşi într-un vals caraghios; ne despărţim şi ne prindem iarăşi de mîini, ne învîrtim, sărim ca să revenim în aceeaşi poziţie şi, astfel, zbătîndu-ne, căutîndu-ne mereu, mai inteligenţi şi mai proşti, mai naivi şi mai experimentaţi, măsurăm cu paşii şi mintea încăperea asta goală, necunoscută, cu pereţi atît de înalţi, de solizi. Şi n-avem de ales, noi, aceştia, împreună, pe aceeaşi melodie... Un concurs de rezistenţă şi răbdare..." Mişcarea îi făcea bine, îl elibera de tensiune. „Ce-o mai fi făcînd doctorul Iorga?" se întrebă deodată şi ideea de a urca dealul la el nu i se păru hazardată.

Doctorul Dumitrescu, hotărît să asculte pînă la capăt întreaga discuţie, rămăsese acolo, la uşă deşi ar fi preferat să-l însoţească pe profesor: figura acestuia nu-i plăcuse, era *prea* calmă, *prea* sigură, parcă ieşise de la un spectacol banal or, ştia, liniştea deplină, ireală nu-i era caracteristică, se produsese ceva în el, o schimbare decisivă, o ruptură; dincolo de aparenţe însă, privirea profesorului era cumva rătăcită, plutea peste lucruri, căuta neîntrerupt un punct de sprijin şi asta-l contraria. Acum îi era foarte clar că zvonul despre „demolarea" lui Cristian, aranjată atît de minuţios de profesorul Codreanu, se confirmase. Şi ce era mai ciudat, ar fi putut să jure, chiar şi acum, că în realitate Codreanu îl stima pe Cristian, îi recunoştea toate meritele atîta doar că, în acest moment, îl încurca: un Cristian aşa cum era, necompromis, cu autoritate ştiinţifică, îi putea opri poate definitiv drumul său în sus. Ideea de a avea în mînă atîtea destine, de a putea hotărî asupra lor, de a face ceva şi pentru Institut şi pentru el, îl obseda mai ales că în această conjunctură ea era realizabilă. Dealtfel, îi şi făgăduise lui Dorneşti: „Dacă o să cîştig îi fac şi bust, tot ce doreşte, dar acum trebuie să-l opresc oricum, n-am de ales". Dorneşti se plictisise de atîtea milo-

geli, rugăminţi, intervenţii ce-i parveneau pe toate canalele încît dădu indiferent din umeri: „Spargă-şi capetele. În marea lor naivitate îşi închipuie că numai de ei depinde totul, că ei pot hotărî ceva. În fond dacă-i dă două bice lui Cristian nu-i strică: merge mai bine şi se mai convinge că în viaţă nu poţi face întotdeauna ce vrei". Cu toate astea, în ziua şedinţei declară că este gripat şi nu ieşi din casă. Doctorul Dumitrescu aflase despre cele puse la cale şi de la secretara lui Dorneşti, fostă pacientă de a lui Cristian, care ascultînd din întîmplare conversaţia făcu totul să-l prevină. Dumitrescu îşi reproşa că nu fusese prea insistent deşi, în clipa cînd auzise vestea, nu fusese alarmat, era convins că profesorul o să-i spulbere uşor, că şedinţa pe o temă la care Cristian era foarte sensibil, *educaţia studenţilor*, îi va oferi prilejul să-şi exprime poziţia, total opusă celei propovăduite de Creţu şi Şerban: rigidă, dogmatică, autoritară. De fapt, în felul lui şi Codreanu mizase pe replica lui Cristian: îl întărîtase deci pe Creţu să dea lovitura decisivă, să nu amîne confruntarea mai ales că avea şi argumente: prostiile lui Andrei, fotocopiile oferite cu generozitate de Medaru de la cadre. Fireşte, Codreanu nu putea crede că profesorul Creţu va avea cîştig de cauză, dar nu asta îl interesa: compromiţîndu-se reciproc rămînea el, singurul „pur" de pe lista de trei, avea deci drumul deschis. Plecarea bruscă a lui Cristian îi încurcase într-un fel planul dar, oricum, rămîneau „documentele" la care se mai adăuga sfidarea pe care Codreanu personal nu pierdu ocazia să o critice. Pînă la urmă însă mulţi luară apărarea lui Cristian însă cînd doctorul Dumitrescu încercase să-i relateze discuţiile, acesta nu voi să audă nimic. „Dă-i dracului de papuaşi, spusese. Encefal atrofiat, şi-au dat drumul instinctelor". În realitate vorbele lor, deşi previzibile, îl dureau: toate sentimentele lui materializate cumva, fuseseră sfărîmate încît avusese parcă senzaţia fizică a distrugerii lor, le văzuse surpîndu-se sub greutatea unor bocanci grei cu talpă de lemn, auzise scrîşnetul de sticlă pisată şi această senzaţie nu-l părăsise nici în laborator. Fusese, de multe ori, preocupat de ce impresie lasă şi nu atît pentru a-şi satisface orgoliul cît de frica de a nu jigni pe alţii, de a-i şti împăcaţi, de a se depărta cu siguranţa că a făcut un lucru pînă la capăt. Acum însă, cu cît încerca să rememoreze fiecare clipă, cuvînt, reproşîndu-şi momentele de indiferenţă sau cele în care nu se putuse concentra, se scotea din discuţie, făcea abstracţie de ceea ce simte şi se întreba

mereu, nedumerit: „Ce s-a putut întîmpla cu ei? De ce oamenii buni se retrag în fața asediului nulităților?“ Își mîngîia hîrciogii aduși pentru a studia imunitatea în cancer și, obsedat de întrebări, își spunea: „Ăștia, sărmanii, nu se pot autodistruge. N-au atîta inteligență. Sînt niște biete animale de experiență“. Și cînd, epuizat de muncă, închidea puțin ochii își simțea cumva picioarele încleștate în bocancii grei, cîrpiți, cu talpă de lemn, tropotind, mergînd, tîrîndu-se, alergînd. Dar astea erau senzații pe care încerca să le minimalizeze, să nu țină seama de ele. „Ce importanță are dacă m-am apărat sau nu? îi răspunse el lui Andrei cînd acesta îi reproșase că în ședința respectivă a tăcut. Nu cuvintele te apără. Nu mai dau doi bani pe ele. Faptele, singurele... căci pentru ceea ce n-ai făcut, n-ai vrut sau n-ai putut face nu există iertare“. Știa ce vîrstă, ce epocă, ce moment chiar repeta, avea cuvintele pregătite și tocmai de asta îi era lehamite de ele. Și dacă n-ar fi avut durerile acelea insuportabile de cap s-ar fi simțit mai întreg, mai liber ca niciodată. Plătise într-un fel naivitatea de-a avea iluzii adolescentine...

23

Luni 19 mai a.c.

Mi s-a întîmplat o catastrofă și asta pentru că am lucrat sectar.

Sîmbătă seara cînd tocmai citeam presa, după ce vizionasem cu deosebit interes telejurnalul și așteptam pe Mannix, *împreună cu întreaga familie, am auzit soneria și am sărit să deschid, că acasă eu fac acest serviciu deoarece mai există încă unii oameni care cîștigă necinstit cerșind sau dînd în cărți, nu le place să muncească și eu îi reped și le atrag atenția asupra situației lor nejuste și neprincipiale, și cînd colo dau în poartă de tov. Anania. Mărturisesc cu mîna pe conștiință că era să pic în fund, cum se zice în popor, așteptîndu-mă la un scandal fioros tocmai într-un moment cînd stabilisem o atmosferă de calm, înțelegere și respect reciproc și cînd, din*

cauza scandalului, soția nu mi-ar fi putut ierta niciodată că a pierdut serialul.

Atunci am ieșit eu afară și el a dat să intre, turbat de furie, negru ca smoala, cum îi e sufletul îi era și fața, eu nu l-am lăsat și atunci mi-a spus, dîndu-mi un pumn în burtă, că ăsta îmi este sfîrșitul, că dacă i se întîmplă ceva profesorului din cauza mea am feștelit-o de tot, că eu am răspîndit zvonul că a murit tov. Fărcașiu și că sînt un netrebnic și iar m-a lovit dureros. Eu însă nu puteam riposta cum aș fi vrut pentru că ar fi ieșit bătaie și pe deasupra cînd cineva mă sună vecinii de vizavi se uită prin vizetă și nu pot să ies nici pînă afară de grija ce mi-o poartă și ar fi văzut și s-ar fi bucurat așa că am rîs ca să creadă că glumim. Soția, îngrijorată că stau prea mult afară, a strigat să-mi invit prietenul în casă iar eu am spus că e o chestie de serviciu iar ea a strigat că tocmai de aceea și Anania a vrut să intre și așa a ieșit un haloimăs de mare încît, pînă la urmă, l-am rugat frumos să-mi explice ce și cum. A zis că dacă vreau să am o zi bună să plec imediat la clinica cealaltă și că viața mea atîrnă de întoarcerea profesorului. Mie mi-a fost frică să mai trec pe la slujbă, dar de plecat parcă nu m-aș duce deoarece și dincoace mi-au spus colegii că-i o militărie de-ți vine rău și mi l-au bîrfit în fel și chip pe tov. Codreanu încît m-am speriat.

Am întrebat-o pe tov. soră Ionescu că ce s-a întîmplat cu profesorul și a zis că nimic, că-i ca pînă acum, că a fost la cursuri, a operat, că l-a văzut vesel și fluierînd pe coridor. Nici n-a pățit nimic și eu va trebui să plec din cauza lui Mulă ăla, pe care l-am văzut umblînd prin curte cu niște cîini. „Bine că ți-a venit mintea la cap, mi-a spus, că altfel ajungeai în cimitirul comunal, că te beleam de viu". „Abia plecat sînt periculos pentru tine, că jurisdicția profesorului nu se întinde asupra lumii întregi și o să vezi ce bucurie o să-ți fac!" „Află că s-au împăcat profesorii, a mințit el, și cu ocazia asta te trimit la țară, să vezi cum trăiesc oamenii muncii, că știi cum se întîmplă în asemenea ocazii, cel mai nou pleacă. Așa că adu-mi mîine dimineață un kil de țuică. Apoi mai dețin pantoful și chiloții și dacă-i prezint șefului tău cel nou o să-ți iasă și el cu flori în cale că nici lui nu cred că-i plac ticăloșii".

Iată, deci, ce-am ajuns! Ticălos.

Și tocmai cînd strîngeam mîna colegilor de muncă a apărut iarăși Anania cu un buchet de flori și mi-a ținut, măgaru,

un discurs cum că regretă nespus plecarea mea, că este o mare pierdere chiar și pentru el, că mă va căuta și mă va ajuta să mă acomodez și alte tîmpenii și m-a avertizat să nu-mi uit promisiunile. Acest fost chiabur, fost cîntăreț bisericesc, diac și sabotor, fugit de la țară, fugit de agricultură, acest șantajist ordinar, unealtă a profesorului, imoral și curvar, este în stare să mă scoată din clinică. Mi s-a spus că am mers prea departe. Dacă a-ți face datoria înseamnă a merge prea departe atunci regret... Dar cine poate răspunde la aceste întrebări?

1. Ce s-a întîmplat cu pachetele date de profesor tov. Cristina Fărcașiu?

2. Au mîncat-o fiarele pădurii așa cum mi-a spus tov. milițian din sat, sau cei cărora le-a dat rețeta și medicamentul au lichidat-o nemaiavînd nevoie de ea?

3. De ce l-au invitat tocmai atunci acei medici să țină conferințe în S.U.A.? Ei erau în oraș tocmai cînd a dispărut tov. Fărcașiu. De ce?

4. Unde a plecat profesorul? Ce avea de gînd din moment ce tov. Anania a venit la mine și m-a amenințat că dacă i se întîmplă ceva o pățesc? A fost el numai la tov. Fărcașiu?

5. Ce legătură are el cu moartea ei?

6. Cum rămîne cu imoralitatea tov. Cristian, tov. Panaitescu și tov. Andrei?

7. De ce nu-l mai trage cineva la răspundere pentru că i-a înjurat de mamă în plină ședință?

8. Dar dr. Iorga de ce a încercat să moară? Căci nebun nu părea, însă, sigur, a fost prieten cu profesorul.

9. Pînă cînd li se va permite celor răi să cîștige neîntrerupt?

10. Cum îmi pot recupera banii dați pe indispensabilii lui Andrei, pe declarație și așa mai departe? Că sînt și eu un biet om al muncii care n-am exploatat și nu am luat bacșiș ca alții, trăim modest ca toată lumea, de la un salar la altul și salarul meu nu e mare ca a tov. profesor care are și bani mulți și funcție care-i permite să jecmănească oamenii?

N-ar fi mai bine să fac și eu ca alții pentru a nu pleca: să mă dau pe lîngă Anania și să-i fac un pic de curte tov. profesor? Măcar pînă voi răspunde la întrebări. Mărturie mi-e acest jurnal că ele sînt urgente și uneori e bine să te faci frate cu dracu pînă treci puntea. Să mai vedem...

24

Oprise maşina la marginea unei păduri de stejar, îşi scoase vechea sa pătură ţărănească cu care, în laborator, în iernile geroase, îşi înfăşura picioarele niciodată suficient de calde şi, acolo, departe de orice aşezare, cu faţa orientată spre cer, se hotărî să aştepte zorile. Copleşită de liniştea imensă, materială, durerea se stinse încet, ca un ecou îndepărtat, se dizolvă în spaţiu, iar corpul, desprins de propria-i greutate, eliberat de mişcare, de efort, se uitase pe sine, nu mai exista, se contopise cu pămîntul primitor, familiar. Doar privirea liberă de orice constrîngere şi gîndul se risipeau în spaţiul orb pipăind stelele reci, îndepărtate, încremenite în neant, lumina lor stranie, moartă, care, încet, pe nesimţite se transfera în el, se asimila, completînd neîntrerupt un spaţiu gol, nesătul ce aparţinuse odată întrebărilor. Alături stejarii bătrîni foşneau agitaţi de un vînt ce cobora parcă din înălţimile cerului iar strigătul rar, disperat al unor păsări de noapte le întrerupea mişcarea. Departe, surd, copleşitor, ca o apă nebună pregătită să rupă digul, un zgomot neînţeles încerca să spargă liniştea cerului. Paşi speriaţi de sălbăticiuni, zvîcniri scurte, repezi, stîrneau efemer aspre valuri de frig. Apoi, rare, pătrunzătoare, urletele întrerupeau colindul inutil al privirii, reclădeau fiinţa disperată în liniştea cerului. Animale necunoscute, păsări mari, de noapte, treceau, asemeni meteorilor în alte cicluri de existenţă, viaţa şi moartea înlănţuite indestructibil, în lumina indiferentă a cerului, clădeau şi dărîmau neîntrerupt. Tremurul miilor de stele îl ridicase treptat, îl făcea să plutească imaterial, liber. Acum ştia: trecutul se îndepărtase de el asemeni luminii astrelor distruse în fantastice şi neştiute explozii, viaţa sa era tot mai în urmă, iar hotarul — destul de apropiat, nu era tocmai el cel care să se iluzioneze că printr-o minune va dura mai mult decît se poate firesc. Cerul era darnic, îi oferea posibilitatea de a gusta lucid, de a simţi ceva din liniştea ce va veni. „Şi eu ce-aş mai aştepta? Cît va mai dura acest armistiţiu? se întrebă trezit, recompus iarăşi, brutal, de un nou strigăt de pasăre. Pentru că, în orice clipă de destindere, simt chemarea odihnei, am nevoie de ea. Într-o lume care poate vrea altceva, gusturile şi ideile mele sînt, se pare, demodate. Mă simt anacronic . . ."

Știa în amănunt fiecare etapă, înclinarea pantei, asperitățile, își cunoștea limitele, forța, străbătuse parcă un itinerar bine calculat dinainte, fără emoții și tulburări fundamentale. S-a înșelat doar o dată, cu cîteva săptămîni în urmă, cînd, o amețeală ușoară, o absență însoțită de agitația neobișnuită a inimii, i-a creat certitudinea că hotarul temut era în față, îl atinsese. Revoltat, cu nervii întinși la paroxism, a vrut să strige: „Da, dar nu acum!" însă nu și-a putut auzi glasul, n-a mai simțit în el vibrația aceea atît de cunoscută cu gust de încredere, de certitudine și atunci l-a apucat deruta. Urlase în el frica oarbă, disperată, se revoltase materia vie înspăimîntată de ideea nemișcării, dar nu și conștiința, ființa lucidă, rațională, ea acceptase, pentru prima dată se resemnase, puțin uimită: „Poate că am greșit calculul, poate că așa trebuie", dar durerea și frica învinseseră și, atunci, micile nimicuri cotidiene îi declanșară memoria. „Argument împotrivă? Pedeapsă? Nou început? Ce n-am învățat din experiența trecută? Ce am uitat?" Nu-i fusese frică de imaginile ce se înșiruiseră necruțătoare, neutralizîndu-i voința, puterea de a li se sustrage, erau ale lui, le depășise. Mai mult, avusese tăria să privească, poate cu cinism, pînă-n fundul prăpastiei ce se căscase deodată sub el, și cu toate că-i simțise atracția, cu toate că din fața lui începea calmul, liniștea perfectă, *siderală*, strigă „încă nu!" și, treptat, criza, la fel de imprevizibil cum apăruse, rămăsese în urmă. Mai puțin întrebările. Poate că acel „Încă nu" urlat cu întreaga-i ființă își făcuse efectul, copacii rămași pe retina sa într-o solemnă nemișcare, oamenii albi, asemeni unor trecătoare statui de sare, păsările încremenite în aerul înghețat intraseră în neodihnă, filmul fusese lipit, fixat în rolă, comedia reanima iarăși pentru o vreme ecranul. „Poate că nu trebuia să uit nimic din cele învățate. Ideile nu îmbătrînesc, ci oamenii, noi le compromitem, le uzăm, noi le uităm". Profesorul renăscuse după aceea, era iarăși senin, liniștit, ironiile răspîndite la cursurile radical schimbate aveau darul să trezească spiritele dintr-o nocivă toropeală. Libertatea pe care și-o luase stîrnise o mulțime de reacții dar, curios, după un timp, se produsese iarăși criza de acceptare: „N-ai ce-i face, va mai bombăni o vreme pînă va da singur cu ruda-n gard". Lumea își continua neabătută drumul așteptînd clipa cînd profesorul va fi chemat și tras la răspundere. „Atîtea vorbe aruncate de ți se face părul măciucă, felul de a se purta... Este imposibil să nu i le contabilizeze cineva, este imposi-

bil . . .", își spunea Florea, iar dorința lui exagera mult faptele profesorului.

După ședința aceea de pomină se vorbea tot mai insistent că va fi chemat *sus*, tras la răspundere, sancționat. Mai mult, profesorul Vasiliu cerea să i se facă o expertiză psihiatrică: „Un individ *normal* nu ar fi fost în stare să înjure un om în plină ședință și să-i dea peste nas cu pozele". Auzind de asta profesorul Cristian l-a oprit pe stradă: „Dar ceea ce ați făcut voi era *normal*, nu?" „Noi ne-am exprimat în mod democratic opiniile, i-a răspuns acesta. Am procedat absolut legal, corect". „Și eu am ales singurul limbaj pe care-l puteți înțelege. Pe mine nu mă deranjează proștii, cretinii. Este în firea lor să se vîre în față, să distrugă, să nu accepte decît ceea ce pot pricepe. Agresivitatea le este structurală. Dar, cînd oameni inteligenți procedează ca proștii, le împrumută recuzita verbală și mijloacele de atac, atunci, firește, trebuie să reacționez. Dar nu te gîndești la acei tineri? Îi tragi în alt secol, le cultivi un tradiționalism minor, indiferența față de cunoaștere și cercetare. Dinozauri în plină epocă a calculatoarelor și a zborului pe Lună. Ridicoli sau jalnici, nu știu. Dacă noi sîntem așa, cum vor fi ei?" Spre surprinderea lui, Vasiliu deveni deodată sincer, incredibil de sincer. „Am crezut și eu că odată se va produce o resurecție morală, că tot ce se întîmplă în Institutul nostru, toate viciile și înjosirile și defectele se vor transforma în reversul lor, că deci catalizatorii lor se vor sătura de ele, vor simți ei înșiși nevoia să termine . . . Dar mi-am pierdut răbdarea, a trebuit să mă apăr și am obosit. Eu n-am fost norocos, nu mi-a picat o mare descoperire, îmi lipsește tăria de a scrie ca tine mii de pagini. Nu mă pot gîndi foarte departe. Și nici nu sînt în Academie . . ." „Păi, din organizația asta puteai să faci și tu parte. E o întîmplare că sînt și tot o întîmplare că nu ești". „M-am acomodat și nu-mi mai pasă . . . Vremea oricum trece în defavoarea mea. Vreau s-o sfîrșesc profesor, să ies cu o pensie bună și cam atît". „Da, spuse trist Cristian, e obositor să fii mereu tu însuți mai ales cînd nu ești obișnuit. Altfel, spunînd zilnic adevărul, adevărul nostru cotidian, facem mai mult decît îți închipui. Nu trebuie să ne abandonăm condiția noastră, nu trebuie să uităm ce sîntem". „Da, recunoscu Vasiliu, știu asta. Dar sînt bătrîn și obosit. Simt ceea ce bătrînii numeau *taedium vitae*. Așa că, pe alt plan, nu sînt nici cu ei, nici cu tine. Sînt cu mine. Nu mă interesează suferințele

noastre, ci numai ale bolnavilor. Am văzut mulți medici bolnavi tratînd strălucit. Da, Cris, oboseală fizică și a gîndurilor... Ce sîntem noi în comparație cu eternitatea materiei? Atomii noștri se vor întrupa în alte organisme, vor servi probabil alte idei fanteziste, absurde sau geniale și vom dura doar sub această formă. Eu sînt condamnat, se pare, să nu las nici o urmă". „De acord, pînă la acest punct, spuse cutremurat Cristian, numai că, pînă-n ultima clipă trebuie să încerci. Altfel, fără această iluzie, cum vrei să trăiești? Pe de altă parte, scuze există. Sîntem maeștri în scuze și justificări și, dacă vrei, totul se poate justifica. N-am văzut om care, atunci cînd își povestește insuccesele, să nu cadă în două labe pe pămînt oricît de sus sau de jos l-ar fi zvîrlit soarta. Așadar, în secunda asta lungă cît trăiesc, nu vreau să fac decît ce voi dori eu. Poate că tocmai această perspectivă, a eternității materiei, îmi dă umorul să fac ce vreau. Dar eu n-am fost umilit și chinuit în numele eternității. Și nu ei, eternității, îmi dovedesc încăpățînarea..." „Tu, cu vitalitatea ta fantastică nu poți înțelege... Ai ceva infantil sau primitiv în tine, nu admiți că nu este un sezon al oamenilor excepționali". „Scuze, repet, se găsesc oricînd. Eu nu sînt o larvă, nu înțeleg să mă tîrăsc și nici să fiu umilit". „Pentru că ai impresia că exiști. Dar la ce ți-a folosit coloana ta dreaptă? Tu nu poți fi judecat desprins de alții! Unde ți-e liniștea? Și, de fapt, cît ți-e de dreaptă coloana? Ești ridicol, Cris. Și orb. Tu nu încerci să te uiți și la alții?" „Dacă scuzele te-ar elibera de ceea ce crezi cînd rămîi doar cu tine însuți ar merita să le cauți mereu... Așa însă..." Nu l-a lămurit pentru că Vasiliu, în esență, *era* lămurit, dar nici n-a fost chemat nicăieri deși Cristian aștepta cu nerăbdare momentul. Chiar dacă nu va reuși să convingă pe cineva, spunînd exact ce crede se va răcori măcar, deoarece odată cu premierea lui Andrei liniștea lui a căpătat nuanțe profunde, noi. „Înseamnă că există", își spuse în clipa cînd, în amfiteatru, îi auzise numele. „Va trăi", îi venise să strige ca în fața unui bolnav salvat in extremis. „Mi-am dat seama de asta încă atunci cînd a avut curajul să mă sfideze deschis, însă mi-a fost frică să spun. Acum pot să rămîn mai liniștit, cu ale mele". Era o curioasă eliberare din tensiunea cu care-i urmărise mișcările lui Andrei, evoluția. Poate că, pînă la urmă, își va revărsa în știință afecțiunea de care n-a prea avut parte, excesul de afecte, valența mereu liberă". „Tată, îi spusese el

atunci, şi cuvîntul acesta i se păruse străin, neobişnuit în gura lui, tată, repetase el, pe un ton relativ firesc, mi-e frică pentru tine. Dar eu, orice ai face, nu pot fi altfel, nu pot tăcea, nu sînt la o şcoală de maici. Mereu ţi se va pune în spinare ce fac, dar nu pot..." „N-ai grijă, spusese uimit profesorul, dă-i înainte, însă abia după ce te gîndeşti bine! Dacă nu urli cînd trebuie, mai tîrziu ori nu ştii, ori nu te poţi opri. Aşa că te descurc eu, nu-ţi face griji". Şi, tocmai cînd admiraţia pentru Andrei era în vizibilă creştere, profesorul a trebuit să se trezească din visul său atît de frumos colorat: „Tată, am fost la Bădilă, şi m-a asigurat că nu v-aţi cunoscut înainte". Andrei se aşteptase să-i facă o bucurie. „Deci nu m-ai crezut cînd ţi-am spus eu, nu?" „N-aş spune că nu te-am crezut, dar..." „De ce simţi tu nevoia să pui la îndoială tocmai cuvintele mele?..." „Dacă am început să mă îndoiesc, să verific, nici pe tine nu te pot exclude." „Numai că n-ai trecut, se pare, dincolo de mine..." Logic îi dădea dreptate, afectiv însă se simţise rănit, gestul lui Andrei sporise iarăşi distanţa, îndoiala. „Aţi fost foarte caraghioşi cu încrîncenările şi luptele voastre." „Morţii nu-s caraghioşi", îi răspunse Cristian.

Acum era destins, calm, însă liniştea lui avea o nuanţă aparte, era uscată, seacă, muncea enorm dar fără încordarea obişnuită; parcă abia se maturizase. O urmă de nelinişte îi producea doar Vera. Cu ea nu rezolvase nimic, nu avea tărie să-i redea libertatea, adică să o forţeze să se despartă, cum l-ar fi îndemnat logica, şi nu-l părăsea întrebarea: „Ce se va întîmpla cu ea *după*...?" La clinică păstrau distanţa cuvenită; sobră, conştiincioasă, ea se pierdea voit în masa de halate albe, cultiva studenţilor respectul faţă de profesor, ca imediat după slujbă să redevină alta, copilăroasă, veselă, de nerecunoscut. „Cum poţi rămîne mereu înţepat, distant, fără să te uiţi la mine măcar o clipă cu nişte ochi neoficiali?" l-a repezit ea, odată. Profesorului îi plăcea să fie bruscat şi să se supună capriciilor ei blînde ba, uneori, se copilăreau împreună, cercetau preparatele din unghiuri neobişnuite: „Vera, îi strigase zilele trecute, vino să vezi un roşu englezesc fantastic!" Şi rămînea astfel, zeci de minute, contemplînd ciudatele culori ale celulelor bolnave. „Cu tine lucrez mai bine, se hotărî în cele din urmă să-i recunoască, şi asta era, la el, mai mult decît o declaraţie de dragoste. Am să te leg de masă". „Da, trece-mă în inventar! Regii celţi sau sciţi, dum-

nezeu să-i știe, își îngropau nevestele odată cu ei. Păsuiește-mă și tu măcar pînă atunci. Mai lasă munca și, măcar într-o secundă, observă și tu cît sînt de fermecătoare. Or, știi, frumusețea trece și tu, din cauza tratatelor și a altor porcării, o să-mi reproșezi peste vreo douăzeci de ani că nu am fost niciodată frumoasă. Înțelege, Cris, chiar și frumusețea mea e trecătoare". Profesorul întrerupea munca și o privea trist, disperat aproape. „Ce știi tu, sărăcuța de tine? i se adresă în gînd. Dacă ai putea înțelege...! Ne despart, oricît m-aș strădui să uit, foarte mulți ani, dar nu calendaristici din nefericire, ci ani psihici, ani-lumină. Și de prea puține ori pot face abstracție de acest lucru". Apoi, cu glas tare, încercînd să dea cuvintelor o nuanță ironică: „Maica natura a constatat că mi-e datoare cu cîteva zile de aparentă tinerețe. Și trebuie, la rîndu-mi, să nu le pierd". „Da, se revolta ea, ești dator tuturor bolnavilor de cancer sau de suflet. Dar mie chiar cu nimic?" ... „Poate că e falsă impresia, socoteala. Dar am sentimentul că sînt ca merii ce înfloresc toamna tîrziu. Din păcate, nu vestesc primăvara și nu produc fructe. Nu-s decît un fel de revoltă a merilor, o tentativă de nesupunere la frigul și răceala din jur, la gerul ce va veni, o revoltă împotriva soarelui îndepărtat și înșelător. Așa că floarea cade repede, foarte repede, și vine iarna, din nefericire vine iarna... Și tu nu știi ce-nseamnă. Eu am mai trecut prin ea. Am mai învins-o o dată... Picioarele neputincioase, creierul plat, stins, nu eram decît o rană vie, doar vag de tot, în unele pauze, apăreau scurt, efemer, o idee, o culoare, curioasa speranță și iar recădeam, lupta era doar cu trupul, să mai rămînă ceva din el. Și somnul... Totul era somn, nevoia de somn, îl așteptam neîncetat..." Vera știa de mult ce se ascundea dincolo de vorbele profesorului rostite neutru, de parcă ar fi repetat, la curs, a nu știu cîta oară, un adevăr științific banal, de aceea se strădui să nu schimbe tonul, să pară degajată, veselă: „Uite, domnule, cum arată un gînditor! Un ton profetico-aluziv, o situare în spațiu și timp dincolo de bine și rău, exact la porțile cunoașterii. Să admitem ideea cu compensația. În acest caz natura ți-e datoare cu foarte mulți ani. Tîrgu-Jiu, războiul, Varlaam, soția. Chiar dacă Viena și Parisul și anii din urmă ar valora dublu atunci și celelalte au fost pe măsura lor. Ai deci foarte mulți ani..." „Nu, intervenise el, de parcă acest calcul l-ar fi verificat de sute de ori, nu, mi i-a dat. Ar fi nedrept. Am avut și cîțiva

ani fantastici. Mă simţeam liniştit or, pentru un om care munceşte, care vrea să facă ceva a fi liniştit, a nu fi purtat dintr-un şanţ în altul, este un lucru esenţial. Pe atunci nu-mi mai păsa de trecut, îl socoteam o favoare care mi s-a făcut de către destin pentru a mă întări în vederea unei realizări serioase. Nu mi-ar fi fost frică de amintiri, de Redman şi Varlaam, m-aş fi distrat... Şi mai aveam nişte ani înainte şi nu mă gîndeam la prudenţă. Dacă n-ar fi murit Stela... Şi încă nişte *dacă*... Trebuie să-ţi spun însă că nici tinereţea n-a fost fericită, cum s-ar putea crede. Poate şi pentru că înfrîngerile le resimţeam şi mai acut, poate şi fiindcă aveam morbul politicii. Dezlănţuirea legionarilor şi proslăvirea lui Carol II îmi producea greaţă. La adăpostul cenzurii nişte licheluţe aveau ordin să-l divinizeze pe Majestatea Sa şi, culmea, el era convins că laudele i se cuvin, ba mai cerea. Şi, pînă ce a şters-o din ţară, a fost protectorul industriei, artelor, meşteşugurilor, aerului, apei, cerului şi pămîntului, văzutelor şi nevăzutelor. Mînat de o ambiţie oarbă s-a plictisit de democraţie, a luat soarta ţării în propriile sale mîini şi s-a decis s-o fericească după priceperea sa. Dar pentru mine ca şi pentru mulţi alţii el nu era decît un portret de care erau atîrnate o sumedenie de cugetări şi îndemnuri, toate adjectivele la superlativ, încît te întrebai cum Dumnezeu s-o fi scremut pămîntul ăsta de ne-a picat pe cap tocmai nouă un asemenea geniu? Nenorocirea era că purtarea lui Carol II a generat diverşi maimuţoi, papagali, imitatori mai micuţi şi mai cruzi, şi abuzul, coruptia, demagogia creşteau ca brusturii pe un loc părăsit. Ţara era un domeniu personal iar oamenii obiecte utilitare şi urlători de ocazie. *Toţi străjerii, Majestate, îţi urează sănătate*. Unii priveau cu umor: s-a suit vaca-n copac, las că-şi frînge gîtul; alţii, stăteau la coadă la fundul regal iar alţii, prinşi de nevoile cotidiene n-aveau timp pentru rege. Cei lucizi şi-au dat seama că a închide ochii este o crimă, dictatura produce degradări groaznice şi cea mai cumplită este depersonalizarea oamenilor, pierderea bucuriei de a realiza ceva şi de a te manifesta. Dintr-un neînsemnat nev pigmentar cancerul se poate generaliza uşor. De fapt, în Germania cancerul era deja generalizat, dictatura atinsese apogeul, oamenii dispăruseră treptat în uniforme, melodia preferată era marşul iar vînătoarea de vrăjitoare atinsese paroxismul. Eşti brun sau nu eşti? Atît. Pentru că cel mai jalnic mi se părea a fi distrugerea timpului oamenilor, fărîmiţarea

vieții în fel de fel de acțiuni absurde, imposibilitatea de a avea pauze pentru gîndire, reflecție. Ca oamenii să se revolte au nevoie de un minimum de democrație. Ei bine, etapa era depășită, arbitrariul, frica, înjosirea neîntreruptă ducea la anihilarea personalității, la pierderea calității de om. Animalele procedează elegant, atacă numai cînd le este foame, nu distrug de dragul de a distruge. Omul, redus la condiția sa primară, are avantaj asupra lor, este mai inteligent, chinuie, ceea ce animalele nu fac, agresivitatea sa este deci mai puternică și mai nuanțată, chinuie cu unelte dar și cu vocea. În plus el organizează înjosirea. Efectele sînt de durată și catastrofale. Doamne, văzînd marșurile, ciorba comună, de cîte ori nu ne-am întrebat dacă mai există un loc de refugiu, un loc curat, neinfectat, un cuvînt întreg, un sentiment întreg, neciuntit de frică? Dacă mai există oameni sub uniformele acelea lustruite și banale, dacă nu cumva și aerul este bolnav? Numai cizme, ropot de cizme, cizme și marșuri".

Profesorul se oprise; o durere surdă, necruțătoare începuse să-i învăluie fiecare cuvînt, nori tulburi se adunau încet, noaptea stîrnită din văgăuni neștiute îi omora treptat lumina, îi lua aerul. „M-am născut sub o stea nenorocoasă, conchise el, neașteptat. Ani întregi mi-am consumat energia pentru a mă ține în picioare. Dar să mai și fac ceva! Marea problemă: a-ți păstra dreaptă spinarea, a fi vertical de parcă soarta ne-ar fi destinat să fim rîme. De fapt nici nu știu de ce mai încerc să-ți dovedesc ceva! Și, cu spinarea dreaptă sau curbată, în liniște sau gălăgie, tainică și rece, în cele din urmă, vine noaptea, se așterne încet, sigur, noaptea . . ."

Acum, întins pe pătura de lînă, în marginea pădurii, cu arma sa de vînătoare așezată sub cap, își amintea exact scena: Vera, tăcută, cercetîndu-l fără să clipească, căuta parcă să descopere în el urmele neliniștii. Ochii ei mari, negri îl ardeau și, treptat, profesorul observă că o privește cu plăcere, că mîinile ei agitate, unindu-se și despărțindu-se mereu, exteriorizînd o neliniște separată de a ochilor și a sufletului, îl mustrau. Știa, totul se poate deforma într-o singură clipă de neatenție, doar un pas sau cuvînt greșit și timpul se derula în urmă, îl buimăcea pe cărări nevăzute, știute doar de suferința lui, ori ea nu merita acest chin și nici lui nu-i mai folosea la nimic. Înclinarea molatecă a capului, gîtul alb, sănătos, frumos arcuit, părul căzut neglijent, și iarăși jocul neînțeles al mîinilor, mîngîierea automată a rochiei bine întinse

pe picior, apoi, într-o secundă, zvîcnetul capului pentru a-și arunca părul rebel, unirea și desfacerea mîinilor și așteptarea domoală, leneșă a buzelor îi spuneau că fuga sa în trecut trebuie să se oprească. Și atunci, desprinzîndu-se brusc din fotoliu, s-a apropiat de ea și, cum nu făcuse niciodată, îi prinse mîinile și cu ele își acoperi ochii de parcă din cauza lor ar fi alunecat neîntrerupt: „Dacă ai ști, Vera, cîte coșmaruri am avut nopțile astea, ar fi vrut să-i spună, dar buzele refuzau să se miște și ea, înțelegîndu-l, îl sărută scurt, în fugă. Mereu a trebuit să trăiesc pentru alții. Mereu obligat să refac terenul pierdut, să recuperez, și nu de puține ori am auzit: «Ce-și dă ramolitul atîta importanță? E pierdut, își închipuie că în el stă soarta lumii, că bolnavii de pretutindeni așteaptă învierea acestui Iehova modern. Toate se aranjează, n-are rost să te sfărîmi. Ia să-i dăm puțin la cap, să-l aducem la realitate. Mereu iese din rînd». Poate că și de asta m-am retras atunci... Acum, în toamna asta tîrzie, cîteva zile, doar ale mele..." Și Vera cu toate că-i dădea dreptate încerca să glumească: „Ai o mutră festivă, te porți de parcă ne-am despărți. Deși te-ai culcat cu toată Europa antebelică, nu te pricepi la femei, nu știi să te prefaci puțin. Tu iei viața ca pe un tot organic, ca pe un bloc compact de marmoră pe care te-ai ambiționat să-l sculptezi cum vrei. Pentru mine ea este o sumă de momente printre care circulă cum vor neprevăzutul, absurdul. Este, dacă vrei, o adunătură de zile și de nopți dureros de lungi. Eu las în seama destinului să-și cioplească exact cum vrea marmora sau lemnul sau piatra și lucrurile se simplifică. Dacă se sparge? Pagubă-n ciuperci. Eu mi-am evaluat forțele, nu pot prea mult". Apoi îi zîmbi iarăși în felul ei ciudat, provocător și profesorul încercă să-i răspundă cu aceeași monedă: „De fapt, lucrurile-s mult mai complicate, se gîndise. Mi-am cenzurat toate sentimentele, pornirile, mi-am subordonat viața unui țel unic și, iată-mă, astăzi, stîngaci și steril afectiv. Sentimentul izbucnește dar, brusc, rușinat, se retrage și eu rămîn iarăși un bloc de gheață dominat de o unică obsesie. Mi-am interzis bucuriile mărunte, plăcerile generate de instincte și am ajuns să mă rușinez de propria mea neputință. Și orice fac, nu mai pot trece peste ceea ce am devenit". Îi spuse totuși: „Așa, să lăsăm cuvintele, ele nu mai înseamnă nimic, nu mai au nici o greutate, nu mai acoperă nici sentimente nici realități, pot doar să minimalizeze, să ferească sau chiar să distrugă". „Nici chiar între

noi nu mai au valoare?“ se interesă Vera puţin uimită. „Aş vrea să cred că da. Deşi miile de ani lumină ce ne despart... au adăugat cumva fiecărei trăiri cîte o nuanţă nouă“. „Atunci, rîse forţat, să renunţăm la ele, să le lăsăm dracului...“

Cu toate acestea, zilele toamnei sale durară destul de mult, pînă cînd, în clinică se răspîndise zvonul că fosta pacientă Cristina Fărcaşiu a murit imediat ce ieşise, într-un chip ciudat, mîncată de fiarele pe care le crescuse şi le îmblînzise. Cineva fusese la ea, o vizitase dar oricît a întrebat în stînga şi în dreapta nimeni nu ştia originea zvonului, mulţi nu şi-o aminteau aşa că în cele din urmă Cristian a dat telefon iar primarul i-a confirmat faptul fără să ştie alte amănunte. Adăugase doar că a fost nebună şi că din punct de vedere social — nici o pagubă, nu producea nimic, era doar un exemplu negativ, cam bea şi, uneori, la tîrg, se bătea cumplit cu bărbaţii, că trăise o vreme cu un pădurar dar că el nu vrea să spună nimic, neagă orice relaţii. Vestea îl zguduise. Abia acum, cînd Cristina nu mai era, îşi dădea seama că de treizeci şi ceva de ani se străduise neîntrerupt s-o uite, că aşa cum o regăsise, alta, speriată, rudimentară, masculinizată, păstra încă urmele frumuseţii de atunci, dar nu ele îl atrăgeau, ci redescoperirea clipelor de nebunie, a plînsetelor absurde şi a căutării ei, adică a tot ceea ce foarte lucidul de azi simţea că-i lipseşte. Dragostea faţă de Stela fusese calmă, plină, egală, fără neprevăzut, ea fusese superioară Cristinei în toate privinţele, numai că sălbăticia acesteia şi dispariţia ei bruscă îl întărîtau mereu, ea îl chema pe unde neînţelese, tainice, devenise o prezenţă vie, incitantă, o parte din el; conservîndu-i-o nealterată, subconştientul său voia, ridicol, să-i păstreze sentimentul tinereţii, să-i îndepărteze atenţia de la corpul său obosit, de la pielea uscată, albă, brăzdată de şanţuri adînci. Şi, brusc, în clipa cînd i-a fost confirmată moartea s-a decis să plece acolo de parcă i-ar mai putea fi de folos. Unui singur om îi spusese acest lucru: lui Anania, pentru orice eventualitate. De fapt, laborantul ştiuse de moartea ei, însă nu voise să-i spună tocmai pentru că presupusese hotărîrea profesorului. „Ştii, Ananie, prietena noastră Cristina, aceea la care am fost noi, atunci, a murit, zisese Cristian. Am să plec să văd dacă-i adevărat. Am copilărit împreună şi, oricum... Nu vreau să se afle“. Asigurarea o credea de prisos, dar, acum, parcă avea nevoie de aprobarea lui, de jurămîntul său curios. „Să mă trăsnească, dom' pro-

fesor". Cristian devenise iarăşi tăcut, prăbuşit în sine, arăta ca-n zilele lui negre. Înainte de a pleca îşi aranjase hîrtiile pe masă, verificase lamele preparate de doctorul Spielmann, care era entuziasmat şi uimit de involuţia destul de marcată a tumorilor la un cîine; întrebarea acestuia: „De ce numai la ăsta? Cum a fost posibil?" părea să nu-l mai preocupe aşa că-l expedie scurt: „Să mai aşteptăm, încă e prematur să tragem concluzii" şi asta îi mări neliniştea laborantului: „Altădată mi-ar fi cerut mîncare, cafea şi n-ar mai fi părăsit laboratorul. Paştele lor, Doamne iartă-mă, că acuma le-a trebuit şi ălora s-o mănînce, n-au mai putut aştepta". Pe urmă, îl însoţise acasă să-i ajute să-şi pregătească maşina, sacul de dormit, cortul. „Vreau să vînez, dacă se va ivi ocazia", spuse profesorul curăţindu-şi arma, de multe luni neatinsă, şi Anania se înfioră: „Dar dacă se va..." şi-i fu frică să rostească ultimul cuvînt. Atunci îi veniră în minte toate necazurile de cînd îl cunoştea, moartea soţiei, tentativele lui Iosif de a-l da afară, întîmplările ultime cu Codreanu şi ceilalţi. Presupunea că profesorul nu poate face aşa ceva dar... „Toate au o limită şi nici ăsta nu-i de fier, e om şi el. La un moment dat ţi se apleacă, nu-i mai poţi suporta. Unii parcă sînt născuţi să plătească păcatele şi prostiile altora". Ca să fie convins, mai avea nevoie de un răspuns: „De ce nu mă ia cu el? Sau măcar pe Panaiteasca? În celălalt rînd l-am însoţit. Acuma de ce se fereşte? Doar nu se poate descurca singur cu cortul, cu hrana!... Şi dacă i se strică maşina?... Pe urmă, cineva trebuie să-i aducă animalul, să-l belească, sau păsările... Dacă ar fi vorba de vînătoare l-aş însoţi". Pe de altă parte, profesorul nici nu spusese o vorbă nimănui. „De ce nu vrea să se ştie că pleacă?" se întreba neliniştit laborantul şi, cînd toate erau gata, încercă o ultimă stratagemă: se aşeză neutru în maşină, de parcă participarea sa ar fi în afara oricărei discuţii. Profesorul înţelesese imediat tactica şi, impresionat, deschise uşa maşinii. „Păi plec abia la noapte. Ai grijă de laborator. Cînd mă întorc ne aşteaptă o treabă grea şi lungă la medicamentul nostru". Anania ieşi încet, ruşinat. „Eu nu vă deranjam, aş fi stat departe de dumneavoastră, aş fi rămas în maşină. Nici mie cînd mă gîndesc la viaţă, la cîte am îndurat nu-mi place să fie nimeni în preajmă. Dar merită, oare, măcar un singur cuvînt de dispreţ aceşti oameni? Merită să mergeţi, aşa cumva, în întîmpinarea morţii? Ea oricum nu mai învie, s-a dus. Dacă

așa vreți, mă rog..." În loc de răspuns, Cristian îi zîmbi cald și-i strînse mîna.

Cînd s-a așezat pe pătură acolo, la marginea pădurii, profesorul era decis că va merge la Cristina. Apoi, treptat, cu cît durerea i se dizolva în liniștea fantastică din jur, cu cît lumina stranie a stelelor îi crea impresia că plutește ușor și liber, desprins de orice urmă materială, toate obsesiile suferiseră o regresiune rapidă, își pierduseră importanța, forța, trăia pur și simplu, exista, umbra și lumina, cerul și aștrii săi misterioși îi aparțineau, le înțelegea parcă neputința cu care erau obligați să se rotească pe aceleași orbite rigide, exacte. „Dacă și atunci va fi așa... Liniștea ca un bloc uriaș prăvălit peste tine, dacă noaptea va fi la fel de senină... O scurtă și senină plutire, desprindere și plutire și apoi, trainică, definitivă, noaptea. Dacă și atunci... măcar așa..."

Apoi, pe nesimțite, a venit frigul și stejarii bătrîni au început să se agite: nu mai putea rămîne acolo. Încet, stăpînit de liniștea furată cerului își strînse pătura și se urcă în mașină, însă abia după ce răsuci cheia de contact se întrebă, de fapt, unde se duce? Ideea de a merge la Cristina nu-i surîdea. „Ce rost mai are? Ea, oricum, nu mai este... Cabana dărăpănată, din care n-o mai fi rămas nimic întreg. Geamurile furate... Dar nici nu mai erau geamuri, ci un fel de ochi bolnavi, orbi. Poate zdrențele ei pătate cu sînge. Poate... cărțile... dar oricum moliile și vîntul și ploile cîte or fi fost. Și gardul, trainic, din pari înfipți adînc în pămînt. Dacă n-a fost luat pentru foc... dacă și cabana mai există... Să mai adaug imaginii ei ultime și acele urme de sînge și mizerie, și disperarea plutind peste tot?... Și atunci? *Știu* că e moartă, *știu* că a trecut destulă vreme de atunci, *știu* că ea aparține altei vîrste, unei alte persoane, *care am fost*, și atunci? Este pentru prima dată cînd *nu știu* ce vreau, cînd nu-mi explic de ce am pornit-o, iar dacă am pornit-o, de ce nu mă duc pînă la capăt? Probabil că mai sînt acolo fiarele, o așteaptă, stau în țarc, nu mai pot părăsi țarcul sau locul, și-or fi făcut vizuini prin apropiere dacă n-au murit de foame. Cînd s-a internat, ea le-a redat libertatea după ce, mai înainte, i-a făcut docili, robi, le-a zdruncinat instinctul natural de a se hrăni singuri, de a fi liberi. Și ele au început cu cea care-și luase obligația de a le suplini instinctele, cu cea care-i lăsase flămînzi... Dacă, prin absurd, în urma întîlnirii lor, ea și-a dat seama cu adevărat de ceea

ce este? Eu să-i fi restabilit legătura cu trecutul ei, nu al nostru, al ei, să-i fi deschis ciudații ochi cu care ne evaluăm uneori, atît de necruțător, faptele? Oricum, am făcut-o involuntar și nu eu am căutat-o... Sărmana... De unde să mai fi luat putere și voință? Cînd toate ancorele se rup... Mereu și mereu să găsești în tine resurse, mereu resurse... Și de la care capăt s-o mai fi apucat?“

Mașina alerga ușor pe șoseaua pustie, în lumina farurilor mari roiuri de țînțari dansau bezmetice. Nu le auzea șuieratul ușor, subțire dar îl percepea cu întreaga-i ființă. „M-au ciuruit, m-au înspăimîntat, nu există sîcîială mai nesuferită, în comparație cu înțepăturile lor, cu agitația lor înnebunitoare, bătaia era o plăcere. Numai fumul, dar nu puteam face foc, n-aveam cu ce, nu era nici măcar bălegar uscat, cînd îl găseam ne dădeam cu el pe piele, cu bălegar și cu noroi, urinam pe pămînt, făceam o pastă și ne ungeam însă nu era voie dar și așa durerile nu treceau și era bîzîitul, mai nesuferit decît orice... Rupeam cîrpele cu care ne înfășuram picioarele și le dădeam foc; uneori, disperați, chiar bucăți din pantaloni, petece, iar fumul, atît cît era, îi obliga să se rotească sus, iritați ca apoi să se repeadă. Și mai ales cînd, încolonați, *Cu cîntec, înainte marș!* cînd nu te puteai apăra sau, mai ales, cînd te învingeau somnul și neputința. *Cu cîntec înainte marș, la datorie.* Și ne-am făcut toți datoria pînă la capăt, atîta doar că unii au dispărut, alții au răni vii, deschise, prăjite de soare, murdărite de țînțari și-au făcut-o pe a lor, și viața a mers înainte. «Morții cu morții iar viii la lopată», vorba lui Fasole“. Plopii alergau bezmetici. La dreapta — dealurile căpătau o culoare albăstrie.

Noi sîntem mîndria țării, începu să fredoneze accelerînd la maximum și mașina țîșni asemeni unui animal speriat. *Noi sîntem mîndria țării* și cîntecul acesta vechi, frumos, cu adînci rezonanțe se cînta acuma singur, persista în aer, îl deslușea din bîzîitul egal al motorului, din șuieratul curentului prin geamul deschis. „Ce-ar fi să mă duc la Bădilă? se întrebă deodată. Apoi la Cristina...“ Astăzi oricum e duminică... Țînțarii ăștia, spuse el iritat de asociația pe care i-o stîrniră. Să văd cum arată un om pentru care am suferit. Dacă tot sînt pus pe asemenea vizite ar fi trebuit să încep cu Varlaam. Să-i cumpăr un loz în plic“.

Drumul său era de pe acum ratat. Nu atît rațiunea îl împingea înapoi cît un sentiment viu, dur, de respingere, un

aer aspru, nepieritor, degajat de dealurile negre, apropiate pe care ar fi trebuit să ajungă. Între voința de a nu se întoarce încă, de a merge pînă la capăt și respingerea, atît de viu resimțită, se stabilise un echilibru încît din inerție continua să alerge înainte, fără țel, pe șoseaua întunecată, goală, păzită de plopi înalți, deși, agitați de un vînt răcoros. Singur, desprins de orice privire, bucuros că lumina nece, ironică a stelelor și liniștea l-au dezinhibat, i-au arătat cu o claritate implacabilă adevăratele sale dimensiuni, acceleră la maximum și, pentru cîteva secunde, avu impresia că este absorbit în spațiu, că de la o înălțime uriașă poate contempla steaua noastră măruntă, perforată în fel și chip, biciuită, otrăvită de gaze, parazitată dar extrem de frumoasă. Pe lîngă el timpul curgea domol, ca un imens fluviu de șes, îi percepea vag pulsațiile line și nu-i mai era teamă de el, profita intens de acest armistițiu care nu putea să dureze, minunîndu-se de puterea covîrșitoare a tăcerii, și aștepta ca el însuși să devină tăcere. „Undeva, în vecinătatea noastră, la cîteva mii de ani lumină, o altă ființă, construită după buna fantezie a naturii, admiră pulberea de stele și se gîndește la plăsmuirile amuzante în care poate să se întruchipeze viața. Da, viața e plăcută, continuă el, stăpînit de convingerea că tot trecutul său, durerile, dezamăgirile n-au importanță, că singura bucurie reală e faptul că a deschis ochii pentru a lua cunoștință de sine și a trece într-un alt ciclu, a urma drumul hărăzit de fantezia nelimitată a naturii. După ora patru urmează ora cinci, după zi — noapte, după duminică — luni, după mine un alt ochi căscat sau adormit, și nopții, și cerului puțin le pasă și etc, și etc." Era liniștit, senin, indiferent, ca însăși spațiile goale, reci spre care se îndrepta amețitor. Mai cunoscuse ceva din senzația aceasta, doar de două ori. Prima dată cînd se anunțase sfîrșitul războiului și cînd, părăsind spitalul unde operase pînă la epuizare, a ieșit afară pe terasa castelului acela cu nume formate numai din consoane și a văzut, pentru prima dată după atîția ani, cerul curat, senin, fără catiușe, rachete și obuze și atunci, în noaptea aceea, departe de casă, undeva în munții Cehiei, minimalizat de lumina aspră a stelelor îi venise să strige: „Pentru ce toate astea? Ce le pasă lor de ridicolele noastre dureri și ambiții?" Strigătul n-avusese însă nici un ecou psihic, marea liniște siderală îl copleșise, îl țintuise de cimentul rece, odihnitor. Și, treptat, uitase unde se află și nici nu-l mai preocupa, mușchii încor-

dați la paroxism se destinseseră, nu-l mai ascultau, după ani întregi de alergare și veghe extenuantă, după frica de moarte care, în ultimul timp, îi paralizase gîndurile, își cereau în sfîrșit dreptul la odihnă. Pe urmă a înțeles foarte bine: moartea de care se temuse, moartea biologică, dispariția nu însemna mare lucru, era o eliberare doar, era liniștea și neființa ale cărei aripi plăcute le simțise; ea nu se putea nicicum măsura cu moartea psihică, cu efectele ființelor incomplete, ale rateurilor naturii asupra sa, cu groaza că nu se va putea manifesta ca om, că însușirile sale, atîtea cîte le avea, erau ciuntite, oprimate, că întruchipările vii ale batjocurii îl vor sufoca pînă la urmă în plasa lor lipicioasă, năclăită de ură; văzuse pe jur-împrejur arzînd ruguri imense, văzuse orașe locuite de morți, dezlănțuirea brutală a instinctelor, auzise apoi strigătul teribil de biruință ca iarăși moartea să amenințe sub forma sa cea mai fioroasă, psihică. Cuvintele scoase din uz nu-și mai avură rostul, organismul suportase durerea în toată amploarea ei, dar fusese strivit, lovit, mutilat încît cuvintele să nu se mai poată naște și nici n-ar fi dorit acum, spaima și apoi epuizarea le inhibase, trăise doar pentru că anumite celule nu voiau să cedeze. Mai tîrziu, peste mulți ani, plecat la un congres în Polonia, vizitase bizara peninsulă Hel, o limbă îngustă de pămînt vîrîtă adînc în Baltica. Era împreună cu o rusoaică și cu ghida, o fostă contesă, încă frumoasă, distinsă care era iritată de agitația mării, spre deosebire de Mașa care, descălțîndu-se, a început să sară pe nisipul rece de octombrie, să întărîte nebună valurile mari, spumoase. S-a descălțat la rîndu-i și a început să înainteze în marea ciudată care, foarte aproape, se continua cu cerul, și el alb, copleșit de nori lăptoși, grei, de culoarea spumei. Mergea încet, cu ochii închiși, tulburat de pulsația bezmetică a apei și, cînd îi deschise, nu mai înțelese nimic, el, cerul, marea se antrenaseră într-un balans uriaș, dispăruseră orice zgomot, simțise că face parte dintr-o inimă ciudată care pulsa năprasnic, nu mai era el, nu se percepea, era preocupat doar să se sincronizeze cu acest zbucium fantastic, neîntrerupt. Știa că e o prostie, că va răci dar n-avea importanță, minutele de uitare, de totală integrare în undele mari, lenevoase valorau, atunci, mai mult decît tot ce ar fi putut urma. Parcă întreaga sa viață fusese clădită anume pentru a ajunge la aceste momente de liniște supremă, cînd toate căpătau alt înțeles, lumini noi, nebănuite. Fusese trezit de rîsul dezlănțuit al contesei:

rusoaica lunecase, căzuse, acoperită de spume și alge, ea continua să rîdă. Pentru el însă minunea luase sfîrșit. „Mașa, i-a spus, nu ne rămîne decît să ne îmbătăm. Altfel, mîine, vom fi în spitalul din Gdansk". Cuvintele lor îndepărtaseră cerul și marea, în el însă ritmul fantastic al valurilor nu încetase, pulsa asemeni liniștii adusă de departe de apele spumoase, plumburii.

Cîte momente asemănătoare mai putea evoca din, acum, lunga sa viață? Nu bucurii, deși avusese destule, nu liniștea leneșă de după victorii, ci clipe cînd simțea ca însăși natura, cînd respira împreună cu universul, cînd biologicul își pierdea greutatea, nu era nici măcar un suport material al ideii. Toate le-ar fi putut trece cuminte în cîteva fraze ca orice școlar care învață bine, erau lucruri vechi, banale. Dar de cîte ori le simțise în acest fel? De cîte ori cuvintele erau neputincioase, se bălăceau jalnic, jos, învinse, ridiculizate? Aproape că nu merita osteneala să-și amintească. Ele însă îi atrăseseră atenția într-un fel aparte asupra propriei sale existențe, îi dădeau măsura exactă, înălțimea și locul său și, în consecință, profesorul se pomeni înjurînd cumplit ca apoi la auzul cuvintelor să se rușineze. „Ce trebuie să înțeleg? Am făcut destule lucruri pentru cauza umanității și umanitatea a făcut, de asemenea, destule pentru cauza mea, mi-a hărăzit plăcerea să mă adîncesc în necunoscut, dar chinurile mele nu s-au datorat acestui efort, ci unor oameni total depășiți de evoluția speciei. Atunci, deasupra-mi sau alături, sau simțindu-i, sau știindu-i, viața și moartea se uneau bizar, în ceva necunoscut mie, stomacul se strîngea puternic ca pentru a elimina ceea ce aveam în plus față de ei, ființa îngrozită voia parcă să se îndepărteze pe sine spre a ajunge, în acele momente, asemeni lor. Și eu care nu voisem decît să le fac bine, care nu făcusem altceva decît să-mi temperez instinctele, să le îngrop! Daaa... Și soarta s-a îngrijit de mine cu dragoste, dăruire și dor, cînd îmi săltam puțin capul, urgent mă pocnea în țeastă, nu-mi dădea voie să privesc prea mult ceea ce ar fi trebuit, parcă voia să-și ascundă murdăriile de ochii mei. Da, îmi vedea capul și, pac, îi verifica forma și consistența. E o mare fericire să intri în sfera ei de interes. Bau-bau îmi trîntea ba o perie-n față, ba un șanț, ba un zid, ba un munte, ba un rinocer, ba niște pitecantropi erecți. O singură consolare totuși am: pînă acum nici un învingător, nici un învins. Tu, Cristian, mereu înainte, urmînd asemeni magilor, steaua, mai

de voie, mai de nevoie, înainte după stea și ea o lua înainte, era mereu mai departe, iar tu rămîneai în seama cuielor, a capcanelor și a tîmpiților, de-ți sîngerau și picioarele și mintea și steaua alerga, iar tu ieșeai mereu învingător, victorii omologate, însă după atîta goană și încleștare n-ai găsit nici ieslea, nici copilul, numai boii care țineau cu orice preț să te încălzească, să-ți facă bine cu duhoarea lor. Da, sînt fericit, steaua aleargă și eu alerg și habar n-am unde, însă știu că totul este să te miști, să faci zarvă. Unii nu pot fi lucizi niciodată, doamna soartă nu le-a acordat acest privilegiu, nu vrea să-i vadă suferind, îi este milă de ei. Mi se pare însă de-a dreptul emoționant să constat că pe mine s-a răsturnat carul cu luciditate și eu am luat în serios acest accident, nu mai renunț la ea, mă mișcă profund faptul de a mă ști lucid, cu toate antenele întinse, un radar ce se rotește neîntrerupt, zi și noapte, în căutarea unor semnale neobișnuite care să-i spună ceva. A învinge tîmpiți e mare lucru dar nu înseamnă practic nimic. A te învinge pe tine însuți, a smulge cît de cît ceva din spoiala în care sînt îmbrăcate diverse taine ... Da, mare lucru! Și este tulburător să te întrebi asupra capriciilor naturii: cît va mai continua oare să născocească fel de fel de primate? Un organism sănătos elimină corpii străini, se apără. Dar dacă e epuizat și nu mai poate? Aceasta e întrebarea! Oricum, important e să ai speranță și iluzii. Și să nu cedezi. Să crezi în tine și nu într-o minune care, firește, n-are cum să apară cînd vrei. Dar pentru asta e bine să crezi în ea."

Opri fără motiv mașina la marginea drumului și se dădu jos. „Adevărul este că sînt puternic. Numai o gripă mă poate da gata! Dar n-aș vrea, destinul ar rămîne decepționat: cine s-ar mai bate cu el? Învingător prin abandonul adversarului? Și dacă nu mă va învinge gripa atunci un guturai sau chiar un infarct. Și, în mic, ar fi iarăși tragedie: cine s-ar mai război cu cancerul? De fapt nici nu știu bine la care cancer m-am referit. Toate formele pe care le cunosc, indiferent de etiologie, sînt foarte periculoase. Cancere, deci. Cine, neabătut, ar predica dreptatea și adevărul? Cine ar face prăpăd printre cei ce-și au ca scop unic în viață: să trăiască și să nu obosească? Și totuși, orice aș spune, nu am de ales: atîta știu, atîta pot și sînt prea bătrîn să mă mai schimb. Așadar, înapoi, la laborator: E-117, 118, 119 și cît oi mai avea timp. E-Codreanu, E-Boțan, E-Medaru, E.E ... Pînă cînd liniștea

și... mama dracului!“ Furia oarbă, nestăpînită îi zburda grăbită în fiecare fibră, răscolindu-l, încordîndu-l ca un arc. Coborî din mașină și încet, pe neobservate, de parcă ar fi fost lovit, se pomeni în genunchi, în plină stradă, privind cerul — masă lăptoasă, omogenă, străpunsă de raze palide, reci. „De ce nu înjur? se întrebă uimit. Ce mă oprește?“ Un sentiment curios, între durere, ură și revoltă, refuza să ia nume; neputința, oprită undeva în gît, pulsînd acolo, rapid, aspru, îl bucura. Nici un cuvînt n-ar fi fost suficient, nici un cuvînt din cele știute... Apoi, tot așa de neașteptat, durerea se risipi, la fel și furia și, cu pași rari, nehotărîți, urcă în mașina care nu mai voia să pornească și, paradoxal, acest incident îi convenea: avea o treabă precisă. „Ridicol... Nu pot să am un destin special. Poate iluzii mai deosebite... Asta nu schimbă însă nimic...“ Deși nu se pricepea deloc la motor, desfăcu imediat capota, încercă să strîngă diverse șuruburi, să ciocnească țevile, dar mașina nu dădu nici un semn de viață. Și cînd se plictisi de înșurubat închise capota, lăsă ușile deschise și, absurd, începu să o împingă pînă cînd auzi în spatele său niște hohote și îndemnuri: erau doi oameni înalți, puternici purtînd pălării vînătorești și rucsacuri. „Greu la deal cu boii mici, spuse unul. Hai, urcă, îți facem noi vînt“. Profesorul fără să-i privească se supuse însă după vreo două sute de metri de fugă oamenii se opriră obosiți. „Du-te, domnule, cu ea la tîrg și dă-o pe un măgar. Ăla măcar cînd nu vrea să meargă înainte trage înapoi și, cu el, tot ajungi undeva“. „Poate are pana prostului, își dădu celălalt cu părerea. Ți-ai pus benzină? Cum poți să te arunci așa în necunoscut, de ce te joci de-a pomana mă-si?“ Erau, se pare, tată și fiu, pentru că prea semănau la înfățișare. Întrebările lor începură să-l distreze dar nu le răspunse imediat, îi lăsă să se încălzească. „Hai în spate, să-mpingem toți trei pînă-n vîrful dealului. De acolo — Dumnezeu cu mila“. „Numai în Dobrogea am împins așa la un buldozer“, spuse cel mai în vîrstă. Dar unde mergeai?“ „La vînătoare“, spuse senin profesorul. „Perfect, se bucură tînărul. Te facem om. Sînt aici o familie de mistreți și vreo cîțiva țapi. Uite, ți-i plătim pe loc. Nu știe nimeni, n-am văzut, n-am auzit, avem noi grijă de restul“. „Iată, se gîndi profesorul, mi s-a ivit ocazia să fiu om. N-ar trebui s-o pierd“. „Nu-ți convine? De ce taci?“ „Mă mai gîndesc“. „Dă-i pace, adăugă bătrînul. Poate o fi venit și fără gloanțe. Da apă ți-ai adus?“ „Îmi

place de voi că sînteți glumeți", spuse Cristian opintindu-se. Mașina înainta cu greu, mai era puțin pînă-n vîrf și bătrînul din dreapta sa gîfîia încît se aștepta ca din clipă în clipă să-l lase acolo. N-au făcut-o însă. Ajunși sus se opriră, săriră șanțul și se așezară pe iarbă. „Stai jos să discutăm afacerea, îl îndemnă tînărul, nu-i pericol. A murit nebuna, n-are cine să ne pîndească. Pădurarul? Nici vorbă. Dacă taică-său ar avea coarne l-ar împușca și pe el, fără milă". Cristian se culcă între ei pe iarbă, cu mîinile întinse, cruce. Oamenii nu mai rîdeau, așteptau răspunsul. „Despre ce nebună vorbeați?" se interesă el într-un tîrziu. „Una, n-o cunoști, boieroaica aia în zdrențe, mama pădurii, ciuma sau cum o fi fost, care pîndea mereu, oricînd putea să-ți pice-n cap". „Și voi unde mergeați?" „Noi? Cu treburi! Ei, ce zici de tîrg?" „Am glumit, nu-s vînător". „Da atunci ce ești? întrebă tînărul revoltat. Trebuia să nu mă lași să-mi răcesc gura". „Sînt și eu un om, acolo, un nenorocit care a făcut pana prostului". „Tare-mi pari cunoscut de undeva, spuse bătrînul. Te-am mai văzut". „Poate împingeam și eu la buldozerul ăla stricat", spuse el. „Furt? Politică? Te-a aranjat careva, așa, de prietenie?" „Din prietenie..." „Și nu l-ai belit pe urmă?" „Nu, mi s-a făcut scîrbă. — Și dumneata?..." Bătrînul nu-i răspunse. Privea cerul alb, matinal. „Și eu care credeam c-o să ploaie". „Dar unde spuneai că mergi?" se interesă iarăși tînărul. „Am și eu patru pereți și niște cîini cu care mă distrez. Uneori fumăm împreună. E foarte plăcut, timpul trece mai încet. Nu vezi prea departe, deși albul îți dă senzația infinitului. Acolo, cu ei, vremea trece, după luni vine marți și nici nu mă simt rătăcit... De fapt, nu vreau să pierd prin abandon". „Dacă e bolnav de ce i-o fi dat carnet de conducere?" întrebă revoltat tînărul. „Cine știe, răspunse celălalt. E plină lumea de minuni..."

Profesorul își alungă niște muște care făceau dragoste pe frunte, apoi își întinse iarăși mîinile cruce: poziția îi convenea.

Cristian simți nevoia să plece, dar, fără să-și dea seama, ochii i se închiseră și ușor, imaterial, împăcat, observă pe umeri două mîini mici, albe, tinere cum fără nici un efort, abia atingîndu-l îl ajutau să se ridice și el, eliberat de greutate, de durere, plutea, cu mîinile acelea frumoase pe umeri și nu voia să se uite înapoi, știa ale cui sînt, n-avea cum să

se înşele deşi în el, ca un semnal de alarmă, îşi spunea continuu, cu convingere: „Nu se poate, e absurd. Nu se poate". Evita însă să întoarcă privirea, trebuia să mai rămînă aşa, să se obişnuiască. „Măcar dacă ar fi cea de atunci, şi dacă am rămîne aşa, la nesfîrşit, amînînd reîntîlnirea dar aşteptînd neîncetat clipa obligatorie cînd va trebui să-şi întoarcă faţa spre ea. Treptat însă mîinile ei îi părăsiră umerii, îi mîngîiau fruntea sau, mai degrabă, treceau prin apropiere fără să o atingă, lăsînd în urma lor o răcoare plăcută, odihnitoare. Şi astfel, oarbe, agitate, vrînd parcă să-i spună sau să-i sugereze ceva, simţi cum se ridica tot mai sus, uşor, cum lumina pînă atunci vie, exuberantă se împuţinează, devine rece, lăsînd loc cenuşiului, apoi nopţii. Şi cînd totul păru să fie linişte şi întuneric, întreagă, dreaptă, nespus de tînără, apăru, pentru cîteva clipe doar, Cristina. Era aşa cum o cunoscuse, cu zîmbetul ei ciudat, între durere şi disperare, mereu străină, imprevizibilă. Acum însă el ştia ce urma să-i propună, nu putea să-l surprindă, şi cu toate că mergea împins din spate spre braţele ei larg deschise, provocatoare, aşa cum n-o văzuse niciodată, nu-şi dorea să se apropie, deşi distanţa se micşora involuntar. Îi plăcea şi acum să o admire de la distanţă, să se bucure că, după atîta vreme, sînt iarăşi numai ei doi, singuri şi parcă ar fi vrut, triumfător, să o arate la toţi ceilalţi ca pe o victorie de-a sa, nepreţuită. „Ea este... ea este..." încercă să strige însă cuvintele îi îngheţaseră deodată. Acum ştia foarte bine ce se întîmplă şi cînd îi simţi răcoarea feţei urlă disperat: „Cristina, nu!" şi odată cu geamătul lui nefiresc, animalic, văzu deasupra cerul aprins: în jur nu era nimeni, iarba mai păstra urmele celor doi. În ceafă simţi o durere vie, pulsatilă care antrena în ritmul ei lumina cerului, culorile, aerul proaspăt, aspru. Apăsă cu putere cicatricea pentru a-i atenua pulsaţiile şi, astfel, stăpînit de senzaţia aceea stranie a revederii, se hotărî să se întoarcă acasă.

Redactor: VASILE IGNA
Tehnoredactor: CONSTANTIN RUSU

Apărut: 1977. Bun de tipar: 18.02.1977. Comanda nr.: 1330. Coli de tipar: 25,5. Tiraj: 45.000+90+30 broșate. Hîrtia: ediții 63 g/m². Format: 54×84/16. C. Z. pentru biblioteci: 859.0—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 47/1977 la Întreprinderea Poligrafică Cluj, Municipiul Cluj-Napoca str. Brassai nr. 5—7 Republica Socialistă România

